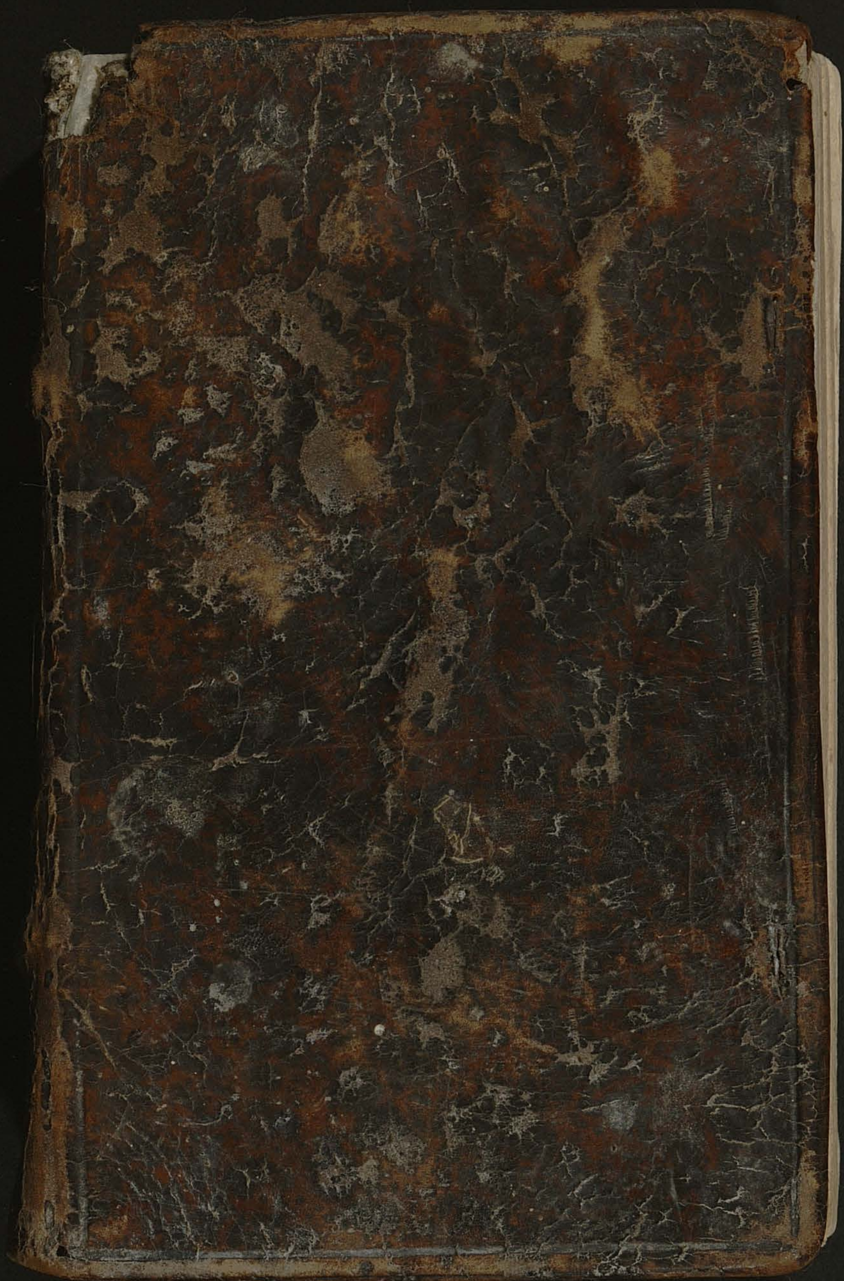

THEOLOGIA MORALIS,

Adm̃ Rñdi PATRIS MAGISTRI,
F. NICOLAI MOSCICENSIS,
Ordinis Prædicatorum,
In tres Libros distincta,
Videlicet in
ELEMENTA ad S. Confessiones.
Sacræ Artis Pœnitentiariæ
TYROCINIVM.
EXAMEN APPROBANDORũ
ad Sacras Confessiones.
TRACTATVS quoq; de MATRIMONIO
per modum Supplementi annexus.

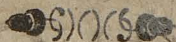
AVTHORE

R. P. F. FERDINANDO OHM JANVSZOWSKI,
S. Theologiæ in Generali Studio Craco-
uiensi, Ord: Præd: actuali Baccalaureo
& Proregente.

SVPERIORVM PERMISSV.

CRACOVIÆ, Typis UNIVERSITATIS
Anno Domini, 1683.

[redacted]

In Gentilitium Insigne
Illustrissimi & Reuerendissimi
PRÆSULIS ac PRINCIPIS

Fascia, quæ fasces geminos adstringit honorum
Alliget hæc nostras, Fascia Sacra, faces.

ILLUSTRISSIMO & REVERENDISSIMO DOMINO,

D. IOANNI

DE MAŁACHOWICE

MAŁACHOWSKI.

DEI, & Apostolicæ Sedis Gratiâ,

EPISCOPO CRACOVIẽsi,

DUCI SEVERIÆ,

Domino & Patrono Amplissimo.

Conventus Cracoviensis SS. TRINITATIS *Ordinis Prædicatorũ,* In Signum profundissimæ submissionis

OFFERT.

LUCERNAS perpetuas Antiqui non negauêre Philosophi, quæ sub dio positæ vehementissimos vento- rum

D. Aug lib: 13. de Ciuita. Dei cap. 5.

rum impetus, & copiosas inundationes deridebant imbrium. ILLVSTRISSIME ac REVERENDISSIME ANTISTES, Lucidas Theologiæ Moralis lucubrationes piæ memoriæ Reuerendi Patris NICOLAI MOSCICENSIS Ordinis Nostri, Sacræ Theologiæ Doctoris, lucernam esse quis inficiabitur? lucent namq; tenebras discutiendo vitiorum, ardent corda Christiana inflammando ad actus virtutum. Delitescebat hæc lucerna aliquandiu sub modio obliterati neglectûs, sed multorum virorum, eorumq; grauium præcipuè saluti animarum incumbentium instantiâ, iterum

per

per reimpressionem super candelabrum locanda, vt luceat omnibus qui in domo sunt (Ecclesiæ) suscitatur. Quorum parendo votis non supra Pharum, Canopicis Nili ostijs obiectam, Philadelphi Ptolomæi Regis Ægypti opibus, Sostrati Cnidij Architecti operâ extructam, sed in Pastoralis speculæ, in Vauelo Craci ripis Vandali eminenti, locamus culmine, dum VESTRAE CELSITVDINI in signum profundissimæ submissionis opus reimpressum dicamus, offerimus. Nec immeritò. æternæ namque veritatis effatum. Nemo accendit lucernam & in abscondito ponit Math. 5.

ponit, ſed ſuper candelabrum. Epiſcopos eſſe candelabra Ec-
Zach. 4. cleſiæ à Zacharia Propheta viſa, nemo eſt qui ambigat: aurea propter charitatem, ductilia ob infatigabilem circa ſalutem animarum laborem. In hoc ergo Candelabro lucernam noſtram ſiſtimus; Cui enim decebat magis animæ lucernam commendari, quàm Paſtori animarum eiq́ue vigilantiſſimo, qui diu noctu ſuper gregem ſuum vigilat ne à lupis diſpergatur, quiq́ue errantes oues congregare nititur congregataſq́ue fouet & paſcit non ſpiritualiter ſolùm, ſed & corporaliter. Vt autem hæc

Lucer-

Lucerna ſupra Pharum VESTRÆ EMINENTIÆ poſita perennet, & per hoc mare magnum & ſpatioſum inter ſcyllas & charybdes inter ſcopulos & ſyrtes ad æternæ ſalutis nauigantibus portum, rectum monſtret iter VESTRÆ ILLVSTRISSIMÆ CELSITVDINIS gratiæ (quaſi oleo) toti arſura æternitati, fomite foueatur. Suſcipe igitur REVERENDISSIME PRÆSVL, hoc qualecunque opuſculum, lucernam exiguam debitæ erga CELSITVDINEM VESTRAM argumentum obſeruantiæ, eâ humanitate, quâ nos offerimus humilitate. Ac ne aduerſan-

tium

tium ventorum extinguatur impulsu, eam candida Candelabro Suæ EMINENTIAE, ILLUSTRISSIMAE NAŁĘCIORUM FAMILIÆ adstringat FASCIA.

Illustrissimæ ac Reverendiss. Celsitudinis Vestræ,

Indigni coram DEO Exoratores,

FF. Prædicatores.

SUMMA CONTENTORUM
IN ELEMENTIS
ad Sacras Confessiones.

Fol.	Errata	Corrige.
9	nou	non
13	homieida	homicida.
15	confessionnis	confessionis.
18	non tabiliter	notabiliter.
20	interrupuit	interrupit.
27	conciabula	conciliabula.

Folio	*Errata*	*Corrige.*
31	doioris	doloris.
32	propoſiium	propoſitum.
34	au	an.
40	ex	ſex.
ibid:	particulati	particulari.
48	reinduturna	reindutura.
61	patte	patre.
61	farribus	fratribus.
68	loqueren	loquerentur.
83	104.	75.
94	defidertum	deſiderium.
101	not:bile	notabile.
106	ributa	tributa.
107	aperti	apertis.
109	princ, ipio	principio.
111	era	erat.
114	repetatis	repetat is.
155	aur	aut.
158	ſotula, res	ſotulares.
159	eriam	etiam.
174	adhita	adhibita.
194	iam	tam.

INDEX CONTENTORUM IN TYROCINIO.

In prima parte,

De Pœnitentia. Fol: 1.

De Materia proxima, *Fol:* 1.

De Confessione, *Fol:* 4.

De Satisfactione, *Fol:* 9.

De materia remota pœnitētiæ, *f.* 14.

De modis peccandi, *n.* 25. *Fol:* 19.

De Forma Pœnitentiæ, *Fol:* 37.

In Secunda Patre,

De Pænitente, sex Capita. *Fol:* 42.

25. De

In Tertia Parte,
De Pœnitentiario, 7. Capita.

Folio	*Errata*	*Corrige.*
3.	item	ita
13.	requirar	requirat
13	siue	sine
14	non item	non ita
26	consessus	confessus
27	lucinationem	hallucinationem
31	peccarent	peccaret

34 illa

Folio	Errata	Corrige.
34	illa	illac
39	ſulbata	ſublata
44	conſcientrm	conſcientiam
44	peccatiaa	peccata
44	euocando	reuocando
45	opporte tne	oportet, ne
45	intentioue	intentione
48	dæmonium	dæmonum
59	de junio	de ieiunio
96	taniùm	tantùm
120	velle	vellet
120	ſanguin	ſanguine
143	innioribus	iunioribus
157	occurri	occurrit
160	homicidnm	homicidium
166	ob	ab
167	fiue	ſiue
177	nopia	inopia
179	reditione	redditione
181	adueriario	aduerſario
183	ſcines	ſciens
184	diguus	dignus
185	antem	autem
195	comittatur	comitantur
196	concomittantur	concomitantur
198	ædifictionem	ædificationem
204	nega	negat
208	ſuboſcuræ	ſubobſcuræ
220	repræhendo	repræhendēdo

234 præ-

Folio	Errata	Corrige.
224	præcocupationem	præoccupationem
227	inuolenda	inuoluenda
232	funs	finis
235	ceaebrare	celebrare
235	peccawo	peccato
235	odortet	oportet
235	aliluando	aliquando
235	qsænitentiam	pœnitentiam
235	preliorem	meliorem
235	ſeueritam	ſeueritatem
237	natutales	naturales
247	credelitate	credulitate
293	ub	vel
300	renumeratio	remuneratio
312	errotis	erroris
316	tatio	ratio
316	terriculamenſeſta	terriculamenta
316	men	menſes
ibid.	ſubtraherem	ſubtrahere
319	prodedit	procedit.
ibid.	inſurſurabit	inſuſurrabit
326	poſſe,nihilominus	poſſe nihilominus

IN-

§)(+)(§

INDEX CONTENTORUM IN EXAMINE.

Tituli sunt quatuordecim.

TITULUS I.

De Sacramento Pœnitentiæ in genere.

Habet Quæsita 14.

9. Quis

Titulus II.
De Ministro Pœnitentiæ.
Habet Quæsita 22.

TITULUS III.

De Contritione.

Habet Quæsita 10.

TITULUS IV.
De Confeßione.
Habet Quæsita 10.

6. Qui-

Titulus V.

De Satisfactione.

Habet Quæsita 8.

Titulus VI.

De Absolutione.

Habet Quæsita 15.

TITULUS VII.

De Sigillo,

Habet Quæsita 12.

TITULUS VIII.

De Restitutione.

Habet Quæsita 18.

13. *An*

TITULUS IX.
De Vsura.
Habet Quæsita 18.

TITULUS X.

De Simonia.

Habet Quæsita 10.

2. *An*

TITULUS XI.

De Beneficijs.

Habet Quæsita 13.

TITULUS XII.
De Censuris.

Habet Quæsita 10.

5. Quid

TITULUS XIII.
De Iubileo.
Habet Quæſita 14.

6. Decla-

TITVLVS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet Quæsita 4.

Fol.

Fol:	Errata	Corrige.
1.	noæ	notæ
5	volnerit	voluerit
7	Hentiquez	Henriquez
11	dimititurnè	dimittiturnè
14	offieii	officii
26	mputet	imputet
ibid.	iauſus	auſus
34	fed	ſed
35	ne	nec
38	neceſſatium	neceſſarium
49	poſſir	poſſit
91	confeſionis	confeſſionis
98	eos	os
98	õcmittas	committat
99	reueationem	reuelationem
101	commiſio	commiſſio
103	peomiſſione	promiſſione
ibid.	deliquentis	delinquentis
105	poſſibilili	poſſibili
106	mutatiro	mutatio
107	eparandum	reparandum
ibid.	cauam	cauſam
117	plns	plus
123	onditiones	conditiones
127	detrahetur	detraheretur
134	eius	ei
135	aliter	alter
140	liuellum	libellum
142	fulcieudam	fulciendam

Fol:	Errata	Corrige.
146	mudum	modum
148	hoc	hos
153	q. 10.	q. 100.
158	valde sim.	Val, de. Sim.
ibid.	contentionalis	conuentionalis
160	continente	continet ne
167	faustum	fastum
168	poterit primum	poterit illud
172	iisdem	iidem
ibid.	intendus	intendens
173	conditionali	conuentionali.
176	sententiam	sententia
180	at	aut
184	compungantur	compungatur
185	eueneret	eueniret
186	valdè	validè
194	sit	si
195	præmissæ	promissæ
198	remissionem	remissio
200	coninuctum	coniunctum
201	damant	damnant
ibid.	oculosi	oculos
202	sulutem	salutem

Habes ergo, Errata Correcta, post indicem cuiuslibet opusculi.

Cætera indulgeas, & vt beneuolus lector, corrigas.

APPROBATIO.
ELEMENTORUM ad SACRAS CONFESSIONES

LIbellus hic (cui titulus, Elementa ad S. Confessiones, authore F. NICOLAO MOSCICENSI Doctore Theologo, ac Studii Cracouiensis Regente Ordinis Prædicatorum) commissus fuit à me F. Gisberto Spechtio Magistro Inquisitore Apostolico, Lectioni doctissimi cuiusdam Theologi, nec quicquám in eo compertum fuit, quod vel Catholicæ religioni, aut bonis moribus aduersetur. Quare tanquam vtilissimum iudico vt prælo mancipetur. actū Coloniæ apud Prædicatores 19. Martii Anno Domini, 1610.

F. GISBERTVS SPECHTIVS,
Magister Inquisitor Apostolicus.

APPROBATIO TYROCINII

Artis Pœnitentiariæ.

EGo SEBASTIANUS NUCERINUS S. Theologiæ Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Cracouiensis Concionator Ordinarius, fidem præsentibus facio, quia librum intitulatum, Artis Pœnitentiariæ Tyrocinium, ab admodùm R. P. F. NICOLAO MOSCICENSI Ordinis Prædicatorum S. Dominici, S. Th: Doctore, conscriptum vidi, reperiq;, quòd Confessariis medullam ipsā Sacramentalis pœnitentiæ administrationis succinctè ac clarè proponat. Propterea tanquam vtilem futurum typo euulgandum esse censui, & potestatem feci. Crac: 5. Iunii 1625.

APPROBATIO
Examinis Approbandorum ad SACRAS CONFESSIONES.

EGo SEBASTIANVS NVCERINVS S. T. Doctor, Ecclesiæ Cathedralis Cracouiensis Ordinarius Concionator, librorum prælo in lucem in Diœcesi Crac: prodeuntium Censor, fidem præsentibus facio: quia librum Responsionum ad quæstiones pro Examine approbandorum ad S. Confessiones excipiendas in Synodo Diœcesyana ab *Illustrissimo & Reuerendissimo* D. MARTINO SZYSKOWSKI, Episcopo Cracouien: traditas, ab Admodùm R. P. NICOLAO MOSCICENSI Ordinis Prædic: S. Dominici, S. Theologiæ Doctore conscriptum, vidi legi. Est accuratâ diligentiâ elaboratus, & materiis ad forum conscientiæ spectantibus, breuiter, vtiliter & fideliter (iuxta mentem Doctorum) refertus & fœcundus. Quocirca vt prælo in lucem & vtilitatem publicam ederetur censui & iudicaui. Dat. Crac. 28. Martii 1622.

S. Thomæ

S. THOMÆ AQUINATIS

Opusculum 68. continens Epist. Exhortatoriam ad quendam, in qua proponit idoneum modum salubriter acquirendi Scientiam, siue Humanam, siue Diuinam.

QVia quæsiuisti à me, in Christo mihi Charissime Ioannes, qualiter te studere oporteat in Thesauro Scientiæ acquirendo, tale à me tibi super hoc traditur Consilium, vt per riuulos non statim in mare eligas introire, quia per faciliora ad difficiliora oportet deuenire. Hæc est ergo monitio mea, & instructio tua. Tardiloquum te esse iubeo, & tardè ad locutorium accedentem; conscientiæ puritatem amplectere, orationi vacare non desinas, Cellam frequenter diligas, si vis in cellam vinariam introduci, omnibus te amabilem exhibe, nihil quære penitus de factis aliorum, nemini te mul-

te multum familiarem ostendas, quia nimia familiaritas parit contemptum, & subtractionis à studio materiam subministrat, & de verbis & factis sæcularium nullatenus te intromittas, discursus supra omnia fugias, sanctorum & bonorum imitari vestigia non omittas, non respicias à quo audias, sed quidquid boni dicatur, memoriæ recommenda, ea quæ legis & audis, fac vt intelligas, de dubijs te certifices, & quidquid poteris in armariolo mentis reponere satage, sicut cupiens vas implere. Altiora te ne quæsieris. Illa sequens vestigia, frondes & fructus in vinea Domini sabaoth vtiles, quamdiu vitam habueris proferes ac produces. Hæc si sectatus fueris, ad id attingere poteris quod affectas. Ita D. Thomas opusc: 68.

De mun-

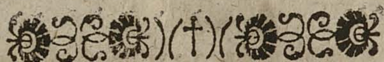

De mundi contemptu D. BERNARDI versus.

Si mihi sint vires & prædia magna. Quid inde?
Auri sint species, argenti massa. Quid inde?
Si mihi sint nati de Regis stirpe. Quid inde;
Longus seruorum mihi seruiat ordo. Quid inde?
Si doceam socios in qualibet arte. Quid inde?
Et rota fortunæ me tollat ad astra. Quid inde?
Si fœlix annis regnauero mille. Quid inde?
Iam citò prætereunt hæc omnia, quòd nihil inde
Seruiat ergo Deo omnis homo, quia fit satis inde.

Incerti Authoris.

Vir bone, quid curas res viles, res perituras.
Nil profuturas, damno quandoque futuras.
Nemo diu mansit in culmine, sed citò transit.
Est breuis atq; leuis in mundo gloria quæuis.
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.
Quid lucri referet, qui mundo totus inhæret.

ELEMENTA AD S. CONFESSIONES.

PRIMA PARS

De peccato.

IN hac parte quinque membra continentur. 1. Peccati definitio. 2. Diuisio. 3. Mortalis peccati descriptio. 4. Mortalis in veniale aut nullum, ex aliquo defectu, mutatio. Et vice versa, venialis aut nullius, in mortale, accedente aliqua circumstantia.

Definitio Peccati.

PEccatum est, (vt inquit S. Augustin.) dictum aut factum aut concupitum contra legem æternam.

Lex autem æterna, vt idem D. August. docet; est summa ratio, cui semper obtemperandum est. D. verò Thomas declarat hoc, dicens hanc summam rationem, esse in mente diuina regulam & exemplar agendorum, per eos qui subduntur diuinæ gubernationi.

Diuisio Peccati.

PEccatum est duplex: Mortale & Veniale. Quæ diuisio non est sic intelligenda, quasi

A homo

homo in mortali peccato exiſtens, nunquam veniam conſequatur, in veniali autem conſequatur. Sed ſic: Quod homo in veniali peccato exiſtens, habet intra ſe principium, ſeu medium conſequendi veniam. Nam per veniale peccatum non amiſit gratiam, ac proinde retinet in ſe id per quod conſequi poteſt veniam. Gratia namque eſt principium inueniendi veniam. In mortali verò exiſtens, non habet in ſe principium aſſequendi veniam: cùm peccatum excludat gratiam: Sed potentia conſequendi veniam pendet ex Deo præueniente & mouente cor hominis ad pænitentiam. Vnde optimè D. Thomas peccatum mortale comparat morti: veniale verò ægritudini. Quoniam peccatum mortale excludẽs gratiam, extinguit charitatem, ac proinde vitam ſpiritualem. Hæc enim conſiſtit in charitate, ſecundum illud D. Ioan. *Qui non diligit, manet in morte.*

Definitio Peccati mortalis.

Peccatum mortale eſt, deliberata inordinatio, ſeu exorbitantia, notabiliter offendens charitatem Dei vel proximi.

Pro Declaratione huius definitionis tres ſtatuuntur regulæ, per quas melius cognoſci poteſt peccatum mortale.

1. Quòd eſt notabiliter contra honorem Dei, eſt peccatum mortale.

2. Quòd

2. Quod est contra præceptum diuinum vel humanum, quod implere vel omittere magni refert; est mortale.

3. Quod est cum notabili damno proximi, animæ vel corporis, personæ vel famæ, vel facultatum, est mortale. Et multò magis cum damno suiipsius, animæ vel corporis.

Octo sunt quæ Hominem excusant à peccato mortali. & efficiunt, vt id quod regulariter est peccatum mortale, cesset esse mortale.

1. Impotentia. 2. Subreptio. 3. Defectus pleni & perfecti iudicij. 4. Paruitas. 5. Iusta causa. 6. Magna & quasi extrema necessitas. 7. Dispēsatio. 8. Ignorantia.

Impotentia, præcipuè locum habet in ieiunijs, restitutionibus, & statutis humanis. Qui enim seriò, & absque fictione hæc implere non potest: excusatur à mortali.

Subreptio, vel (si mauis) inconsideratio aut indeliberatio, cum quis non animaduertit, quid cogitet, vel quid agat: locum habet præcipuè in peccatis mentalibus, & in actionibus ex subita passione prouenientibus, quæ citius semiebrios afficit.

Defectus pleni iudicij, maximè locum habet, in semidormientibus, atque in illis qui ligati sunt subita aliqua passione.

Paruitas, locum habet, in furto, & labore die

 festo.

festo. Nam furari est peccatum mortale : tamen auferre quadrantem seu ternarium, non erit mortale. Similiter laborare die festo, est peccatum mortale : sed si labor duraret paruo tempore, videlicet dimidio quadrantis, ille labor non accederet ad mortale. Adhuc & in ieiunio : nam serò, modicum vt puta quatuor vel quinque bolos sumere, non violat ieiunium.

Iusta causa, maximè locum habet in legibus, statutis, seu præceptis humanis. Iusta vero causa est. quæ certò certius moueret legislatorem, si præsens esset, ad declarandum legem suam in tali casu non ligare.

Magna necessitas, præsertim in tribus habet locum. Primò in acceptione retentione rei alienæ. Nam si non possem conseruare vitam meam, nisi alienum acciperem : vel inciderem in miseriam irremediabilem, nisi alienum retinerem : tunc licitè absque mortali peccato id facerem. Secundò in homicidio. Nam si aliter non possem me defendere vel proximum, aut res meas vel proximi iniuriam patientis, nisi occidendo inuasorem, liber essem à peccato mortali. Tertiò in obseruatione festorum. Nam si aliter non possem tueri vitam meam & meorum, nisi laborem die festo, nihil peccarem.

OBSERVATIO.

Hæc magnæ necessitatis excusatio, vix in aliis generibus peccatorum locum habet. Neque enim

nim licet hæreticum esse, aut peierare, aut fornicari, quantumcunque magna necessitas occurrat, vel violentia inferatur.

Dispensatio, locum habet in statutis humanis, & requirit iustam causam.

Ignorantia, illa excusat, quæ si non adesset, peccatum adesset. Pro cuius maiori declaratione sciendum ignorantiam esse triplicem: Inuincibilem, crassam, & affectatam.

Inuincibilis est, quæ vinci seu superari non potest: & qua communiter homines similis conditionis laborant.

Vnde & omnino excusat, dummodò non sit animus paratus peccare etiamsi sciretur.

Alia ignorantia est crassa seu supina, cùm quis nescit, quod communiter homines sui status & ordinis norunt, & quæ est iuris naturalis manifestissimi: vt, si quis obtendens ignorantiam, crederet fornicationem non esse peccatum: vel emere rem furto ablatam, licitum esse.

Affectata ignorantia, seu optata est, cùm aliquis non vult nec curat scire vt liberius peccet.

Multis modis veniale peccatum, imò etiam nullum migrat in mortale.

1. Ratione parati animi ad perpetrandum peccatum etiamsi sit mortale.
2. Si sit via & occasio ad mortale.
3. Si sit cum contemptu legis vel legislatoris.
4. Si sit contra conscientiam erroneam.

5. Si sit contra salutem proximi, contemptam vel neglectam,

6. Si sit contra statum : vt exercere aleas, vel ducere choreas religioso, aut clerico in sacris, vel beneficiario.

Hi & alij plures modi recensebuntur & declarabuntur parte tertia, cum de circumstantijs agetur.

SECUNDA PARS.
De modis peccandi.

1. MOdus peccandi est : Per commissionem, vel omissionem.

2. Per gradus peccatorum : scilicet, corde, ore, opere, & consuetudine.

3. Per operationem peccati, vel cooperationem.

Hic vtile erit enumerare modos peccandi mortaliter per cogitationem, postquam mentio facta est de peccatis cordis.

Sciendum itaque est, quatuor modis posse aliquem peccare mortaliter in sua cogitatione.

1. Cùm desiderat, aut proponit, illud committere : tunc peccat mortaliter : etiamsi nō perfecerit suam malam voluntatem,

2. Cùm aliquis cogitat de peccato mortali, non vt faciat, sed vt delectetur eo ; id est, non habet quidem

quidem animum, opere exteriori perficiendi suam malam voluntatem, sed tamen retinet illam malam cogitationem, quia delectat eum, & placet ei. Hic autem modus, est delectatio morosa, cum expresso consensu.

3. Cùm aliquis aduertit se teneri cogitatione & delectatione peccati mortalis, aduertit etiam se duci in periculum consentiendi, quamuis expresse non consentiat, nec delectetur, eo tamen ipso quòd non expellit illam malam cogitationem, cùm in tali casu possit ac debeat; peccat mortaliter. Et hic modus, dicitur delectatio morosa cum consensu tacito.

4. Cum aliquis cogitat de peccato mortali, cũ conditione non excludente voluntatem peccandi: vt, Si non obstaret infamia, furarer, &c.

Hinc colligitur toto cœlo errare simplices, qui non reputant peccatum, si non est opere consummatum. Peccata namq; cordis, oris, operis. eiusdem sunt naturæ, licet diuersorum graduum vel augmenti. Et quamprimum vetatur aliquod opus, simul vetitum esse censetur, oblectare se eodem opere: siue per cogitationem. siue per locutionem, siue per visum, siue per tactum.

Insuper omnes circumstantiæ quæ adiunguntur peccatis actualibus, adiunguntur etiam mentalibus. Nam quod aggrauat actuale, aggrauat & mentale.

Tertia variatio peccatorum attenditur penes operationem (quò ad peccata aliena) quæ nimirum alius delinquit, me causam vel occasionem aliquam subministrante.

Nouem autem peccata aliena numerantur.

1. Dum aliquis iubet (exempli gratia) furari. 2. Dum consulit. 3. Dum consentit. 4. Dum laudat. 5. Dum recipit seu tuetur & fauet. 6. Dum adiuuat in crimine. 7. Dum non impedit verbo; cùm possit & debeat: videlicet, qui ex officio tenetur. 8. Dum non impedit opere, cum possit & debeat. 9. Dum non manifestat, cum possit & debeat.

Hi nouem modi continentur istis duobus versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Semper autem explicandum est peccatum in particulari, cuius quis causa fuit, consulendo, laudando, &c.

TERTIA PARS.

De circumstantijs peccatorum.

IN confessione non sola peccata sunt explicanda: Nam circumstantiæ quoque omittendæ nō sunt.

Et quidem peccatis venialibus non sunt adiungendæ circumstantiæ necessariò, sed peccatis mortalibus omninò addendæ. Nec tantùm mor-

talibus

talibus opere consummatis, uerumetiam sola cogitatione perpetratis.

Sciendum autem est, non quascunque circũstantias explicatu esse necessarias, sed tantùm illas, quæ ex veniali peccato vel nullo faciunt mortale. Et quæ efficiunt, vt quod est peccatum mortale ex vna parte & vno respectu, causa, vel specie, sit peccatum ex diuersis partibus, & respectibus: vt, Furari vas argenteum in loco sacro, habet suæ malitiæ duos respectus & causas

Sciendum item varios authores, variê enumerare has circumstantias. Alij enim septem, alij octo; quæ continentur in hoc verisiculo (licet sit septem pedum.)

Quis, quid, vbi, quoties, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Nos verò facilitatis maiorisque claritatis causa, multiplicauimus has circumstantias & enumerauimus decem & nouem, quæ cõtinentur quatuor versibus:

Quis, quem, quid, quantum, qualis, cum quo, meditando.

Cur, quoties, per se vel non, vbi, quomodo, quando.

Damnificans, precibus grauis, ad mortale paratus.

Conscius erroris, contemnens, scandala præbens.

Prima circumstantia. Quis.

MOnet, vt qui confitetur, declaret suum statum seu conditionem: si confessio fiat coram sacerdote se non cognoscente.

Exprimenda autem est circumstantia hæc, præsertim in tribus peccatis. In carnali, in transgressione votorum ac iuramentorum, & in dispensatione bonorum temporalium.

In carnali quidem: vt, Si sit coniugatus vel liber, religiosus, sacerdos, &c.

Insuper: Si religiosus in maioribus ordinibus constitutus, admitteret peccatum carnale; non sufficeret dicere se esse religiosum, neque dicere tantùm se esse in maioribus ordinibus, sed vtraq; conditio explicanda, si sacerdos nesciret.

In transgressione autem votorum: vt, Si quis voto se obligaret, ieiunium alicuius vigiliæ obseruare: transgressus; non satis faceret dicens se non obseruasse vigiliam: sed addere debet, quòd eam ex voto ieiunare debebat. Similiter religiosus furatus decem florenos, in confessione & furtum narrare & se religiosum esse addere debet: vt potè contra statum paupertatis peccans.

In dispensatione verò bonorum: vt, Si vxor, contra voluntatem mariti, seruus contra voluntatem domini, filius familias, contra voluntatem parentum, subditus contra voluntatem prælati, aliquid notabile donaret, peccaret mortaliter.

Secunda circumstantia, Quem.

ADmonet, vt qui confitetur, manifestet, conditionem læsæ personæ. Tantò enim maius peccatum est quantò persona, quæ offenditur, est dignior.

Hæc

Hæc autem conditio personæ offensæ, explicanda est in quatuor casibus.

Primo in blasphemia. An videlicet sit contra sanctos vel Deum ipsum.

Deinde in percussione & occisione. Si est contra consanguineos, vel parentes, vel clericum, (propter annexam excommunicationem) vel prælatos.

Tertiò, in graui odio, notabili diffamatione, calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno contra parentes, vel prælatos vel ecclesiasticos.

Quartò, in deriuatione offensæ in plures: vt, si quis offenderet, siue percussione, siue quocunque præiudicio, honestum filium, vel honestam coniugem excellentis alicuius viri, quod cederet in graue præiudicium eius. Hæc deriuatio offensæ explicanda esset in confessione. Similiter, si quis offenderet Officialem, vel caput communitatis: hic enim excessus redundaret in totam communitatem.

Tertia circumstantia, Quid.

NOn tam circumstantia est quàm admonitio, qua monetur pœnitens, vt peccatum expressè manifestet: naturamque peccati in particulari enucleet. Quæ monitio obseruanda est, præsertim in quatuor.

1. *Blasphemia.* Vt sacerdos intelligat, num blasphemia sit hæretica, vel simplex, seu ignominiosa tantùm. Est autem ignominiosa tunc, cùm aliquis

quis minus honestè loquitur de Deo vel sanctis, aut minus honesta de eisdem profert.

2. *In iactantia.* Nam explicandum est peccatum mortale, de quo quis gloriatus est propter nouam complacentiam, quam habet dum gloriatur.

3. *In percussione.* An videlicet simplex percussio, aut vulneratio, aut mutilatio.

4. *In concursu plurium actuum illicitorum, ad vnum principale tendentium peccatum.* Tunc enim sufficit explicare principale peccatum. Et non est texenda historia de cogitationibus, voluntatibus alijsq; præparationibus seu præambulis.

Exemplum. Qui occidit proximum, satisfaciet in confessione, si homicidium manifestabit: neque erit necessarium explicare, equi præparationem, lanceæ vel ensis sumptionem, in itinere cogitationem, voluntatem, &c. Idem dicendum est, de peccato carnali. Quod videlicet non sunt explicandi actus, tactus, & alia illicita, quæ antecedunt ipsum actuale peccatum, sed sufficit explicare peccatum,

Animaduertendum tamen est, quod si non est peruentum ad peccatum actuale, sunt manifestanda illa illicita quæ antecedebant. Nam doctrina nostra sic intelligitur: vt si concurrat simul via ad principale peccatum, tunc sufficit principale explicare.

Animaduertendum item, quod si illa illicita concurrentia non sunt præparationes ad principale, tunc necessariò manifestanda sunt omnia: vt, si

vt, si quis vno impetu plura verba, diuersas iniurias importantia, protulerit. Hic enim tot erunt peccata, quod verba iniuriosa : vt, si quis in eadē contentione dixerit aliquem esse furem homicidā: iam erunt duo peccata.

OBSERVATIO.

IN turpiloquijs, delectationibus, cogitationibus, veneficijs ; sufficit se his mortaliter peccasse, explicare. Et non est necessarium exprimere ea, quæ dico, quæ cogito, dummodò natura peccati cum debitis circumstantijs manifestetur. Quæ singularis est consolatio scrupulosorum, qui nimis exquisitè solent absq; necessitate enarrare cogitationes suas, magno cum pudore suo. Satis enim est manifestare delectationem morosam, cum debitis circumstantijs : quamuis pœnitentibus imperitis artisque ignaris, multùm condescendendum sit.

In diffamationibus tamen, detractionibus, calumnijs, explicandum est, quid, & contra quem. Fieri enim posset, vt ex his circumstantijs, notabiliter aggrauetur peccatum. Nam dicere, religiosum esse fornicarium, grauius est, quàm de aulico idem prædicare.

Quarta circumstantia, Quantum.

OBseruanda est præcipuè in acquisitionibus & possessionibus iniustis. Neque enim satis est dicere, furatus sum : vel vsuram accepi : aut ali-

enum

enum fundum inuasi, vel occupaui; quia addendum est, quantum: vt tutior opinio habet.

Quinta circumstantia, Qualis.

OBseruanda est maximè in duobus. In percussione: Si leuis, si grauis. Nam clerici percussio si fuerit leuis, spectat ad Episcopum, quo ad absolutionem: à graui autem percussione clerici, solus Papa absoluit. Similiter, si percussio sit ignominiosa, vel non, insignis vel honoratæ alicuius personæ, colaphis vel baculo facta.

Deinde in furto: Si videlicet res ablata est, profana vel sacra. Censetur autem esse sacra omnis illa, cuius custodia spectat ad Ecclesiã eiusq; ministros.

Sexta circumstantia, Cum quo.

MOnet, vt qui confitetur, statum complicis manifestet, non quidem ex nomine, hoc enim non licet: imò peccatum mortale est etiam complicem peccati in confessione reuelare. Et quod maius est, ita cautè proprium peccatum exprimendum, vt Confessor non possit deuenire in in cognitionem complicis. Nihilominus ex statu & conditione, explicandus est socius peccati. Quę circumstantia, præsertim in tribus, obseruanda est.

Primò: In peccato carnali, vt si cum coniugato, vel coniugata, adolescente, vel virgine, viduo, vel vidua, sponso, vel sponsa, religioso, vel re-

vel religiosâ, nouitio, nouitia, filio vel filia confessionnis, baptismi, confirmationis: cum Hebræo vel Hebræa, aut infideli.

ANIMADVERSIO.

QVod faciendum est non tantùm in actualibus, sed etiam in mentalibus: non tantùm in peccatis secundùm naturam, verum etiam contra naturam.

Item animaduertendum est. Quòd si peccans & socius peccati, habeant suas conditiones omnes explicandæ venient. *Exemplum.* Cùm sim religiosus & in maioribus ordinibus, peccaui cũ coniugata, vel virgine, &c.

Secundò: In ludo alearum: vt si luserim cũ his qui dominium non habent rei lucro perditæ, videlicet cum filio familias, vel religioso, vel seruo, vel vxore: tunc enim pecco, & teneor ad restitutionem.

Tertiò: In bello inuasiuo, in quo non mihi licet vti infidelibus contra Christianos: neque hæreticis, contra Catholicos. In defensiuo autem bello licet.

Septima circumstantia, Meditando.

SOlis carnalibus actibus deseruit, ita vt non tantùm in peccatis contra naturam, verumetiam in ipso actu matrimonij inueniri possit. Videlicet, si in tali actu carnali, affectus & imaginatio feratur in aliquem vel in aliquam: tunc enim expli-

explicandum erit, cuius status sit illa persona, circa quam cogitatio occupabatur. Propter hanc circumstantiam etiam inter coniuges mentale adulterium, imò etiam sacrilegium inueniri potest, &c.

Octaua circumstantia, Cur.

FInem peccati & motiuum ad memoriam reuocat. Quæ tam potens est, vt interdum ex peccato quod mortale alias esset, faciat veniale, aut nullum. Vt, si quis vesceretur carnalibus in Quadragesima propter imbecillitatem. Et ex nullo faciat mortale: vt, Dare eleemosynam mulieri ad inducendum eam inpeccatum.

Quæritur hic. Vtrùm peccans ob fiduciam seu spem veniæ consequendæ per confessionem, debeat in confessione explicare hanc circumstantiam? *Respondeo breuiter*. Si peccat cum hac fiducia, quod aliquando sit consequuturus remissionem (Theologi dicerent fiduciam hanc comitem esse peccati) non requiritur talis circumstantiæ in confessione explicatio. Si autem peccat ex tali fiducia & spe, quòd scilicet spes veniæ est ei occasio, & causa peccandi, qui alias non peccaret (Theologi dicerent talem fiduciam causam peccati) talis circumstantia explicanda est in confessione: quia præfert abusum veniæ, bullæ, priuilegij. Vnde aliquando in Iubileis solent excludi tales à reseruatorum absolutione, ac perinde excipi à participatione Iubilei, Ideò saltem tunc expli-

explicandam esse circumstantiam, nemo inficias iret.

Nona circumstantia, Quoties,

NOn tam circumstantia, quàm additio peccati ad peccatum: & monitio, vt qui confitetur peccata eiusdem generis, in numero recenseat.

Quæ vt magis elucescat, sex animaduersiones subijcientur, ac septem interrogationes.

Animaduersio. 1. Cùm numero semper sunt explicanda peccata, non tantùm actualia, sed etiam mentalia. Quemadmodum & alias circumstantias ipsis quoque mentalibus peccatis apponēdas, supra determinatum est.

2. *Peccatorum numerus semper est exprimendus.* Neque sufficit dicere, se peccasse aliquoties, vel multoties, aut infinities: sed in numero certo, si fieri potest: vt puta, decies &c.

3. Si certus numerus sciri non potest, tunc sufficiet verisimilis, videlicet, peccaui circiter decies, vel plus minusve. Talem autem verisimilem numerum colliges facilè: si diligenter te examinaueris, per tempora, hebdomadas, dies menses, &c. Videlicet, si peccasti ter in hebdomada, vel in mense, aut die: tunc enim supputatione facta, deuenies in verisimilis numeri cognitionem. Et tandem satisfacies, dicendo: per annum integrum

peccabam, ter aut quater in hebdomada tale peccatum admittẽs, Et (vt cuidam placet) addas, toties quoties Dominus scit me illum offendisse.

4. Quod si nec verisimilem numerum scire posses, propter diuturnam & longam continuationem peccati; tunc sufficit explicare tempus, quãto in peccato permansisti. Vt puta: Si tribus aut decem annis meretricio vacasti: aut vno anno integro preces debitas absoluere omisisti: aut tribus mensibus vindictæ desiderio tenebaris. Nihilominus tamen peccata grauiora & notabiliora, in tali statu peccandi occurrentia, Seorsim in numero explicanda sunt. vt: Si quæ decem annis meretricio dedita esset: adulteria, abusus contra naturam, & sacrilegia, quæ ibi rarius occurrere solent, seorsim manifestare debet.

5. Peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis patrata, sunt reuelanda in confessione, cum numero eorundem peccatorum, absq; numero personarum.

6. Qui certum numerum nesciret, timens vero detrahere aliquid de certo numero, malensq; se aggrauare ante Deum in confessione, maiorem numerum proferret; non peccaret mortaliter.

7. Si quis post confessionem cum numero verisimili, seu iuxta supradictam doctrinam factam, resciuerit postea numerum certum, non tenetur repetere confessionem, si numerus certus non notabiliter excessit verisimilem. *Exemplum.* Si in confes-

confessione dictum est: peccaui decies, plus minusve: non repetam confessionem, etiamsi duabus vicibus numerus certus postea cognitus hunc excedat vel excedatur. At si numerus certus excedat notabiliter numerum verisimilem, (vt puta) quinque vicibus plus quàm decies: tunc secundum quosdam repetenda est confessio tantùm, quò ad hunc numerum talis peccati; si quò ad alia peccata est legitimè facta.

Prima interrogatiuncula.

Si quis perseueraret in aliquo peccato (puta in peccato odij, vindictæ, &c.) per vnum integrum annum, quot peccata admitteret? *Responsio.* Tot, quot fuerunt interruptiones per pœnitudinem & mutationem malæ voluntatis. Qui autem interrumperet alijs negotijs, non deserendo propositum malum; vnum quidem peccatum haberet, sed tantò grauius quantò diuturnius.

2. Qui hæresi detineretur decem annis, legens libros vetitos, sæpiusque blasphemans: quot peccata haberet? *Respondetur.* Vnum ex pluribus cōpositum. Sufficitque manifestare principale, videlicet hæresim. Nam cætera facilè intelligere potest confessor, ex tali statu.

3. Qui malediceret patrifamilias, & toti familiæ in communi: quot peccata committeret? *Responsio.* Duo. Nam suæ maledictionis, duas tantùm partes faceret. Licet in familia sint sex aut decem personæ.

4. Qui vno impetu decies percuteret proximum: quot peccata admitteret? *Respondetur*. Vnum tantùm. Similiter, qui vno impetu decies clericum percuteret: vnam excommunicationẽ incurreret. Similiter, qui in vna contentione pluries eandem iniuriam repeteret.

Secus autem esset, si vno impetu duos percuteret: duas excommunicationes incurreret. Et qui vno amplexu duas mulieres stringeret; duo peccata admitteret. Similiter in vna rixa, plures iniurias diceret, totidem peccata perpetraret.

5. Qui statueret dare operam, illicitis tantùm tactibus, & postea in continuatione talium tactuum mutaretur, addendo etiam propositum peccandi actu: quot peccata committeret? *Respondetur*. Duo.

6. Qui totam noctem insumeret in captando occasionem alloquendi, aut videndi mulierem, aut peccandi carnaliter: quoties peccaret? *Respondetur*. Semel: si per pœnitentiam non erat mutatus.

7. Qui toto anno insequeretur aliquam mulierem vt ea potiretur: quoties peccaret? *Respondetur*. Toties quoties interrumperet per pænitentiam, & mutationem malæ voluntatis. Si verò nũquam interrupuit, vnum tantùm peccatum admisit, tantò grauius, quantò diuturnius.

Decima circumstantia, Per se vel non.

QVærit de auxilio vel socio peccati. Si videlicet solus peccauerit; an verò alium quoque ad

que ad peccandum induxerit. Et licet possit referri ad circumstantiam scandali: seorsim tamen ponitur claritatis causa. Habet autem locum præcipuè in quinque. In homicidio & percussione: in furto: in vsura: in simonia: & in peccato carnali.

OBSERVATIO.

Prima. Qui in peccato carnali vsus est mediatoribus, vel mediatricibus, debet numerum eorundem mediatorum in confessione explicare.

Secunda. Lenones & lenæ tenentur recensere numerum personarum per se seductarum, maximè vero earum quæ alias non erant paratæ ad peccandum.

Tertia. Insuper tenentur explicare statum personarum seductarum: & earum, in quarum fauorem hoc nefandum exercent officium.

Vndecima circumstantia, Vbi.

QVærit de loco peccati. An videlicet in loco sacro vel profano.

Nomine autem loci sacri, non intelligitur hospitale, neque monasterium, neque campanile (nisi sit in cæmeterio) imò neque tectum templi, sed solum templum & cæmeterium.

Hæc circumstantia non omnibus peccatis est adhibenda, sed præsertim quinque.

Primò, homicidijs & notabili effusioni sanguinis; grauius enim peccatum est, si in templo fiat.

Secundò in furto. Nam auferre ex loco sacro, etiam rem profanam, dummodo spectet ad custodiam templi, erit sacrilegium.

Tertiò, in extractione è templo, eorum, qui ad præsidium Ecclesiæ confugiunt.

Quartò in peccato carnali. Nam in templo ipsum admittere: aut osculis vel tactibus, vel alijs actibus illicitis vacare: grauius peccatum est, quàm si alibi fiant. Aspectus tamen & cogitationes etiam cum consensu in templo factæ, non exigunt huius circumstantiæ explicationem.

Quintò, in cantilenis: quæ si sint profanæ, & cantentur in Ecclesia: siue voce, siue instrumentis musicis, etiam supposito textu deuoto, peccatum mortale est. Excipiuntur autem (meo iudicio) cantilenæ illæ, quæ ab origine quidem lasciuæ fuerant, tamen in aliquam regionem introductæ sunt simul cum textu spirituali, nec vnquam in vsu fuerunt cum textu profano.

OBSERVATIO.

Comedere, bibere, & dormire in templo; quoniam non militant notabiliter contra reuerentiam templi: sunt peccata venialia tantùm, nisi fiant cum scandalo infidelium.

Duodecima circumstantia, Quomodo.

MOnet confitentem, vt interdum peccati modum necessarium edisserat.

In quinque autem, præcipuè est obseruanda.

Primò in contrectatione rei alienæ: an videlicet occul-

occultè surripuerit; vel ita manifestè vt rapina sit, quæ grauius peccatum est.

Secundò in furto: modus rei furto ablatæ dicendus est: an scilicet res sit profana vel sacra. Nam furtum rei sacræ, etiam extra locum sacrũ, est sacrilegium.

Tertiò in sacrilegio. An videlicet aliquis furatus fuerit ex templo, muro vel foribus effractis, vel absque effractione. Nam si adhibeatur violentia cum effractione, vltra sacrilegij peccatum, excommunicatio est.

Quartò in ludo. Si iustè vel fraude seu dolo lucratus es. Nam vbi dolus inuenitur (si quid notabile lucratus es) ibi peccatum mortale, & obligatio restituendi.

Quintò in peccato carnali: Si naturaliter, vel contra naturam, cum aliquo deliquisti.

Tredecima circumstantia, Quanto.

MOnet, vt, qui confitetur, tempus declaret peccati, in quo perseuerauit. Obseruanda autem est, præsertim in tribus.

1. *In consuetudine iurandi*, non considerando, vtrum verum vel falsum sit, pro quo iurat. Talis itaque propalare debet tempus, quanto mansit in hac praua consuetudine.

2. *In odio*, rancore, appetitu vindictæ, &c.

3. *In peccato carnali & oblectatione*, siue per visum, siue per cogitationem, aut quosuis actus illicitos.

Quatuordecima circumſtantia, Damnificans.

HOc eſt, ſi peccatum alicuius eſt cum damno notabili proximi, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum.

Habet autem hæc circumſtantia locum, in quatuor præſertim caſibus.

Primò in ebrietate : ſi quis ſolitus & expertus eſt ſe aliàs ebrium, magnam turbationem domi facere.

Secundò in ludo : ſi quis ſolet ludere & perdere cum notabili damnò domeſticorum, aut cum multis ſuis peccatis, ſcilicet execratione aliorum, vel blaſphemia.

Tertiò in homicidio : ſi quis per te occiſus, in peccato mortali occubuit, aut cum inopia & paupertate vxoris derelictæ & filiorum ; qui aliter viuere non poterant, niſi per adiutorium occiſi : tũc enim ſatisfactione opus erit.

Quartò in acceptione rei alienæ paruæ, ſi ſit cum notabili damnò proximi. vt, ſi quis auferret acum vnam à ſartore vel ſutore, qua ſibi victum comparabat, aliamq; habere non poſſet: tunc qui abſtulit, peccauit mortaliter, ratione huius damni emergentis.

Quintadecima circumſtantia,
Precibus grauis.

ID eſt : ſi quis magnis & importunis precibus aliquem induceret ad aliquid.

Habet

Habet locum, præsertim in duobus casibus.

1. *In ludo.* Vt, si quis importunè prouocaret aliquem ad ludendum, cui ignominiosum esset nõ assentiri: tunc si per ludum aliquid lucraretur, tenetur restituere, alias peccaret mortaliter.

2. *In peccato carnali:* vt si quis induceret importunis precibus, literis vel munusculis ad peccatum, quæ alias non erat parata peccare, is tenetur hanc circumstantiam manifestare: imò & numerum importunitatum & prouocationum.

Decimasexta circumstantia,
Ad mortale paratus.

ID est: si quis adeo afficitur alicui rei vel operi, quod, etiam si mortale peccatum esset, aggrederetur illud opus. Tunc enim licet in se non esset mortale tamen ratione parati animi, mortale est.

Decimaseptima circumstantia,
Conscius erroris.

HOc est: si quis faceret aliquid, quod non esset peccatum mortale, tamen contra conscientiam erroneam dictantem sibi mortale esse tunc enim ipso mortale esset. Exemplum Caietani in sua summula, verbo *Conscientia.* Si quis crederet esse mortale in Ecclesia spuere, ille peccaret mortaliter, si durante tali erronea conscientia spueret. Tenetur itaque deponere erroneam conscientiam, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & sic liberè facere quod faciunt alij.

Decima octaua circumstantia, Contemnens.

HOc est, qui ex contemptu aliquid facit. Ex contemptu autem facere iudicatur, qui non propterea transgreditur aliquid, quia leue & paruum existimat; sed quia non vult obedire aut subesse legis latori, legi præcipienti, præcepto, regulæ, &c. ac proinde ex eo quòd paruifacit legislatorem, & legem. Vnde quod ex contemptu fit, mortale peccatum est, etiamsi leuissimum sit, & alias non mortale.

Vltima circumstantia, Scandali.

QVæ monet, vt qui confitetur, manifestet, si aliquo quempiam scandalizauit.

Sciendum itaque est, scandalum tripliciter fieri posse.

Primò: Cùm quis dicit aut facit aliquid animo corrumpendi & inducendi aliquem ad peccatum mortale, quod scandalum formale dicitur. *Secundò*: Cùm quis peccat mortaliter præsentibus alijs, non quidem animo inducendi eos ad peccatum mortale: tamen verisimiliter credi & præsumi potest, alios propterea peccaturos vel tentationem passuros, suo exemplo: & tale scandalum est circumstantia peccati, in confessione explicãda. *Tertiò*: Cùm quis facit id quod ex natura sua quidem bonum est vel indifferens, sed tamen apparentiam seu speciem habet mali præbentis occasionem alijs peccandi mortaliter, per detractionem, aut iudicium temerarium, aut libidinem, aut quæcunque alia crimina, quod ille animad-

uertit

uertit aut animaduertere debet : tunc si non deserit tale opus, peccat mortaliter ratione huius scandali. *Exemplum.* Si iuuenis teneret domi mulierem propter administrationem rei domesticæ, vnde oriretur apud alios suspicio, infamia, &c. Is tenetur ablegare à se mulierem, etiam cum dispendio rei domesticæ; quamuis nec per cogitationem quidem peccaret cum ipsa. Quodsi si non facit, peccat mortaliter, ratione scandali. *Secundum Exemplum.* Si aliqua mulier præsentaret se cōspectui, ei, quem similiter credit exarsurum in concupiscentiam eius, licet illa non faciat hoc, animo prouocandi vel peruertendi eum: nihilominus eo solo quòd non curat vel nihil facit, lapsum vel salutem eius, peccat mortaliter, nimirum ratione huius scandali.

Occasione huius circumstantiæ :circa scandalū, quatuor sunt animaduertenda.

1. Non impedire neque subtrahere pueris occasionem furandi, vt facilius & manifestius deprehendantur in furto, conuincantur, & tandem puniantur, non est peccatum. præbere tamen occasionem non licet.

2. Facere, vendere, & commodare id, cuius esse potest & bonus & malus vsus, non est præbere scandalum: vt, ædificare tabernas, facere gladios, chartas lusorias: secus autem si non posset esse nisi malus vsus vt, ædificare conciabula hæreticorum: & irato tradere ensem.

3. Da-

3. Dare mutuo pecuniam ei, quem ſcio expoſiturum eam pro vſuris, etiamſi inde nullam vtilitatem habeam: pecco mortaliter, quia præbeo occaſionem ſcandali.

4. Die feſto ludos exercere, vel comædias, aut propinare crematum, aut quodcunque aliud facere, propter quod aliqui impedirentur & retraherentur ab auditione Miſſæ, eſt ſcandalum præbere, ac proinde peccatum mortale.

Pro complemento harum circumſtantiarum, animaduertenda ſun quinq;.

1. Circumſtantia temporis non eſt neceſſariò explicanda in confeſſione, niſi ſit peccatum commiſſum in contemptum feſti, vel animo violandi ipſum.

2. Circumſtantia relapſus vel recidiui, regulariter non eſt neceſſariò explicanda, niſi aliquis multoties relapſus veniam impetrauerit, & toties à multis periculis, in quæ propter peccata incidebat, quaſi miraculosè liberatus fuerit: tunc enim ratione tam inſignis ingratitudinis (ait quidam) explicari debet.

3. Circumſtantiæ alleuiantes peccatum, ſicut poſſunt omitti, ita etiam abſque piaculo poſſunt manifeſtari.

4. Quando plures circumſtantiæ concurrunt ad vnum peccatum, omnes ſunt explicandæ: vt, Si quis non ieiunaret vigiliam S. Matthæi Apoſtoli, incidentem in aliquem dierum quatuor temporum.

porum. Similiter: si omitteret Missam die Dominico vbi festum celebraretur: vtrumq; in confessione explicare debet.

5. Si quis confessus peccatum mortale, addere circumstantiam necessariam oblitus esset, satisfacit si in sequenti confessione solam circumstantiam exprimit suppresso peccato. Nisi circumstātia explicari non posset absque detectione peccati.

Exemplum.

Si quis votum continentiæ habens, fornicatus fuerit, in confessione verò se fornicatum esse manifestauerit, non exprimendo votum: satisfaciet in sequenti confessione, dicendo se oblitum fuisse explicare, quòd contra votum aut iuramētum suum, commiserit quoddam peccatum mortale, de quò tantùm in præcedenti confessione se accusauit.

Sciendum tamen aliquos authores huic doctrinæ contradicere, atq; velle tam circumstantiam omissam, quàm peccatum explicandum esse in sequenti confessione, quod & mihi placet.

QVARTA PARS.

De remedio peccati, quod est Pœnitentia.

DIFFINITIO.

POenitentia, est Sacramentum remissionis peccatorum post Baptismum commissorum.

Partes

Partes Pœnitentiæ.

Pœnitentia habet duas partes sicut alia Sacramenta: Materiam & Formam.

Forma quidem est absolutio, de qua inferius.

Materia verò duplex: Remota & Proxima.

Materia remota, sunt peccata,

Proxima vero, sunt actus Pœnitentiæ, tam interni, quàm externi: scilicet, Contritio, Confessio, & satisfactio. Qui quidem actus præparant illa peccata, ut sint apta absolutioni: Non secus ac fornax præparat lutum, faciens ex eo lateres aptos ædificationi.

Hæc igitur pars habebit quatuor membra.

In primo, tractabitur de Contritione.

In secundo, de Confessione.

In tertio, de Satisfactione.

In quarto, de forma Pœnitentiæ seu Absolutione.

DE CONTRITIONE.

Hæc claritatis causa potest distingui sic,

Contritio triplex.

Perfecta, Imperfecta, & Vitiosa.

Discrimen est hoc:

Quod qui habet contritionem perfectam, antequam confiteatur re ipsa, iam habet dimissa peccata: Ita, quod si moreretur ante confessionem in re, non habens copiam confessoris, saluaretur.

Requi-

Requiritur tamen confeſſio : tum quia contritio includit propoſitum confitendi : tum quia nullus certus eſſe poteſt, ſe eſſe contritum : tum quia augetur gratia per ſubſequentem confeſſionem.

Qui autem imperfectam contritionem habet, propriè attritus dicitur ; & virtute clauium ſeu abſolutionis Sacramẽtalis perficitur. Ita, quòd ex attrito, efficitur contritus, propter gratiæ collationem per Sacramentum. Qui tamen ſi moreretur ante confeſſionem peccatorum mortalium, non ſaluaretur.

Qui autem vitioſam contritionem habet, etiam accedente abſolutione, non percipit remiſſionem peccatorum, propter obicem quem opponit gratiæ : imò peccat petens abſolutionem, ſufficientem diſpoſitionem non habens.

Ad perfectam contritionem quatuor requiruntur.

Dolor, Cauſa doloris, Spes, & Propoſitum.

1. Dolòr quidem non tam ſenſus, videlicet lachrymarum, corporalis cruciatus (licet & talis ſit vtilis & meritorius) quàm voluntatis : qui eſt diſplicentia quædam, deteſtatio, odium peccati, & triſtitia in voluntate conſiſtens. Hic autem dolor, debet eſſe maximus, ita, vt homo malit omnia mala generatim ſubijſſe, quàm peccaſſe. Addidi autem *generatim* & non ſpeciatim, hoc vel illud genus mortis : quoniam adhoc induci non debet pœnitens, cùm non teneatur tales comparationes ſpeciales facere.

2. Cau-

2. Causa doloris, nimirum vt quis propterea doleat de peccato, quod sit offensa Dei super omnia dilecti ac diligendi. Nam si quis doleret de peccato, propter alium respectum, hanc perfectã contritionem non haberet, vt paulo post dicetur.

3. Spes veniæ obtinendæ.

4. Propositum amplius non peccandi, ita, vt malit omnia mala perpeti, quam peccatum admittere. Non tamen requiritur credere se amplius non peccaturum; hoc enim saperet quandam superbiam: sed satis est, nolle peccare: & proponere id efficere ope diuina. Adhuc requiritur *propositum* fugiendi omnes occasiones peccatorũ mortalium: item *propositum* confitendi & satisfaciendi.

Imperfecta contritio, quæ communiter appellatur attritio.

Est illa, quæ aliqua vel aliquibus conditionibus caret, requisitis ad perfectam contritionem. Et tamen sufficiens est ad petendam absolutionem; atque adeo perficitur virtute Sacramenti.

Hæc itaq; contritio quatuor modos habet.

1. Cùm quis reuera perfectam contritionem, non habet: Siue propterea, quòd non summè dolet: siue propterea quòd non propter Deum, dolet: siue propter quemcunque alium defectum: & tamen putat se habere contritionem, dolereque

que summè, ac propter Deum. Hic reuera solam attritionem habet, sufficientem tamen ad petendã absolutionem.

2. Cùm quis agnoscit se non habere contritionem, desiderat tamen ex corde, habere eam, & detestari peccata supra omnia detestabilia, & vitare supra omnia vitabilia, ac per hoc credit se aptum esse ad petendam absolutionem. Nam ad absolutionem sufficit putare ita se esse attritum, quod mediante illa fieri possit contritus. vt præclarè docet Nauarrus.

3. Cùm quis ex animo dolet mortaliter peccasse, & statuit in posterum nunquam peccare: & ob id principaliter, quod peccatum est offensa Dei; creditque suum dolorem esse sufficientem ad absolutionem: non concipiendo actu peccatum vt rem supra omnia detestabilem, neque actu considerando ipsum vitandum supra omnia vitabilia: & hæc contritio informis appellatur: sufficiens tamen est ad Sacramentum pœnitentiæ.

4. Cùm quis detestatur peccatum cum reliquis conditionibus ad contritionem perfectam requisitis: hoc excepto quòd non principaliter, vt offensa Dei est, *sed vt aliquod malum inducit, aut infamiæ, aut damni, aut mortis temporalis*, aut gehennæ, aut quia contrariatur virtuti, aut quia animam maculat, aut quia seruum & mancipium diaboli efficit: talis attritio sufficit ad confessionem, dummodò admisceatur (multorum grauissimorum authorum animaduersione) aliquis amor

Dei, vel ſaltem quale quale odium peccati, quatenus offenſa Dei eſt: & tandem credat pœnitẽ talem dolorem ſeu attritionem eſſe ſufficientem ad impetrandam veniam. Nam talem attritionem habens, in Sacramento (vt Concilium Tridentinum aſſerit) diſponetur, id eſt mutabit propoſitum, mutabitur ex timente ſeruiliter, in timentem timore filiali, munitus & fotus calore Abſolutionis. Aduerte, ſermonem eſſe de infamia & damno temporali, vt ſunt inflicta à Deo, Dei iram oſtendunt, & quodammodo æternumſupplicium inchoant.

Vnde pœnitentes ſemper curare debent, vt deteſtentur peccata vt offenſa Dei ſunt, & propoſitum habeant amplius non peccandi. Et ad hoc induci debent per confeſſores.

Non ſunt tamen examinandi, an ſupra omne malum deteſtentur, ſed ne aliquid magis deteſtentur.

Vitioſa & damnabilis contritio duos modos habet.

Primus. Cùm quis vellet non peccaſſe, atque adeò deteſtatur peccatum ſupra omnia deteſtabilia, etiam quatenus offenſa Dei eſt; ſed nõ ſtatuit abſtinere à peccatis: hoc eſt, non habet firmum propoſitum vitandi omne peccatum futurum, vel occaſiones. Cum tam peruerſa contritione accedens, adeò non perficitur in Sacramento, vt etiam mortaliter peccet.

Secun-

Secundus modus. Quando aliquis dolet de peccatis propter metum malorum insequentium peccatum, eo animo quòd non cessaret à peccatis, pœnas non timeret. Hæc quoque contritio, nō ntùm infructuosa est, sed etiam noui peccati noxium facit.

De confessione Vndecim dicuntur.

PRimò: definitio videlicet. Confessio est secreta suijpsius accusatio, & manifestatio peccatorum coram sacerdote exposito.

2. Materia confessionis. Materia autem necessaria confessionis; sunt peccata mortalia.

3. Conditiones confessionis. Sedecim autem numerantur communiter, quæ continentur in his quatuor versibus.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda.
Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata.
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

DECLARATIO.

Simplex, id est, non elaborata, non exquisita, non artificiosè contexta.

Humilis, intus quidem, reputando se peccatorem: extra verò, omnem modestiam seruando, genu flexo, capite detecto & inclinato.

Pura, id est, sine admixtione impertinentium, historiarum, peccatorum alienorum, sed sola propria peccata continens.

Fidelis, vt scilicet certa peccata pro certis, dubia pro dubijs proferat, & nihil prorsus celet.

Frequens, quæ conditio est consilij, non pr
cepti.

Nuda, non vestita verbis grauitatem pecc
obscurantibus.

Discreta, id est, prudenter facta, tum quò
verborum honestatem, tum quò ad ordinem, t
quò ad circumstantias, tum quò ad modum:
quæ simul explicari possunt, diuisim non dic
tur.

Libens, Adsit alacritas animi: cùm confe
ordinetur ad recuperationem vitæ & salutis æt
næ, non ad interitum.

Verecunda, Ne peccata dicantur vt fabulæ, v
historiæ, sed cum confusione & pudore.

Integra, id est, ne aliquod peccatum morta
vel circumstantia eius scienter celetur.

Secreta, Id est, non publicè facta: exclusis
interprete, nuntio, teste, scriptura, &c. quia
nemo tenetur de necessitate confiteri.

Lachrymabilis, Ne peccata per modum iacta
tiæ dicantur, sed cum omni dolore.

Accelerata, Id est, non dilata multum post c
missum crimen. Quæ conditio est consilij.

Fortis, Id est, superans timorem & pudore
à manifestatione peccatorum retrahentem.

Accusans. Id est, sibi soli imputans peccatum
non cœlo, dæmoni, mundo, carni, socijs, com
plexioni. item non confiteatur per negationes. N
occidi, &c.

Parere parata, Id est, vt confitens obediat cō
fessori

fessori in quibus tenetur : veluti restitutionibus, fugæ occasionum, & alijs salutaribus præceptis.

4. *Quis tenetur confiteri.*

Ille, qui post Baptismum habet annos discretionis, atque vsum rationis.

Sunt autem triplices anni discretionis.

ALij enim sunt ad discernendum bonum à malo : & hi regulariter eueniunt in septimo anno : vel (vt alij dicunt) post septennium.

Alij ad eligendum sibi statum : & hi sunt 12. anni completi in fœmina, 14. in masculo.

Alij ad disponendum & administrandum facultates seu bona temporalia : & hi sunt 25. qui regulariter taxantur à iure.

Aetas itaque requisita ad confessionem primi ordinis est, vnde post septennium, secundum quosdam, pueri obligantur ad confessionem, si rationis vsum demonstrant. Quo tempore tenentur omnino etiam abstinere à cibis vetitis diebus ieiuniorum, cùm illo tempore sint doli capaces.

Eadem ætas requiritur ad primam tonsuram, & tres minores ordines (nam Acolytatus ad 12. annum differtur) ac proinde ad Sacramentum Confirmationis, & vt nonnulli existimant & ad Sacramentum extremæ Vnctionis, si puer aliquo iudicio præditus est.

Quamuis ad communionem maior ætas sit exspectanda : vnde si viuacissimus puer ante decimum annum esset, admitti posset. Alij verò tũc, quando deuotam & reuerentialem discretionem

habent, secundum parentum iudicium, & Co-fessoris consilium. In puellis id contingere sol. vt plurimum in decimo anno.

Ad votum autem faciendum vt sit ratu sufficiunt in fœminà 9. anni cum dimidio : i masculo 10. cum dimidio. Licet hac ætate ctum possit irritari. At cùm perueniunt ad an secundi ordinis, nullo modo irritari potest.

5. *Quando quis confiteri teneatur.*

RESOLVTIO.

QVolibet anno semel ad minus.

Quod si aliquis non esset conscius mortal peccati, nihilominus teneretur adire confessoren atque hoc ipsum ei exponere.

Præterea communicaturus, celebraturu moriturus, si sit conscius mortalis peccati, simi liter teneretur confiteri.

Item, quando imminet verisimile pericul mortis : vt præliaturis, nauigaturis (si timetur nau fragium) cum difficultate parituris (si alias expe tæ sunt periculum mortis) & tempore pestis.

Adhuc, quando conscientia dictat per stimu los & inspirationes, vt peccator ad Deum conuer tatur.

Postremò, quando credit quis se toto ann non habiturum opportunitatem confitendi.

6. *Quanta præparatio requiratur ad confessionem.*

RESOLVTIO.

TAnta, vt pœnitens colligat se, & curet reuocare in memoriam omnia peccata, omnesque circumstantias.

Porrò conscribere peccata ad memoriam iuuandam laudabile quidem est, si circumspectè fiat: nullus tamen obligatur ad hoc.

7. *Obliuioso quid facto opus sit.*

QVi post confessionem ante sacram communionem animaduertit & meminit peccatum in confessione per obliuionem omissum, debet reuerti ad confessorem antequam communicet, aut differre communionem: nisi recursus & dilatio suspicionem infamem pariat: si confessores sint occupati multitudine confitentium & omissio communionis sit scandalo: tunc enim posset accedere ad sacram communionem eodem vel ad maius sequenti die reuerti ad confessorem.

8. *Licetne vti duobus confessoribus, vt coram vno manifestentur peccata leuiora, coram altero vero grauiora.*

Responsio. Non esse illicitum salua integritate confessionis, si videlicet cum leuioribus peccatis non concurrunt grauiora: vt puta, dum quis tantùmmodò peccata leuiora habet, vtitur vno confessore: dum verò grauiora occurrunt, quærit alium. Nunquam tamen diuidere licet confessionem, ita, vt vna pars coram vno confessore, & altera coram alio dicatur: hoc enim sacrilegium

9. Manifestare ea quæ quis audiuit à confessore in confessione.

TVnc est peccatum mortale: quando reuelati ista, vel in damnum, vel in infamiam, vel i contemptum, vel irrisionem notabilem confess ris cedit.

10.

Pluries repetere eadem peccata in diuers confessionibus propter diffidentiam, remission peccatorum: aut cum periculo incidendi in la queos & scrupulos, peccatum est.

11. Quæritur, an liceat aliquando sine confes sione Sacramentum Eucharistiæ percipere?

Respondetur. Id regulariter non licere, nisi in ex casibus.

Primus est. Quando aliquis in articulo mortis constitutus, non haberet confessorem, qui intelligeret linguam eius: vel si sacerdos esset mutus, aut surdus: vel ipse pœnitens perderet loquelam, qui antea desiderauit Sacramentum: in tali casu debet dari ei communio sine confessione: imò & à censuris debet absolui: nullo modo tamen à peccatis, nisi manifestet aliquod peccatum in particulari per signa. Neque enim sufficit in communi manifestare se esse peccatorem: pectus tundendo, caput inclinando, &c. ad obtinendam absolutionem à peccatis: sed necessarium est, vt confessor deueniat, in cognitionem alicuius pec-

cati-

cati in particulari. Quamuis Candelabrum id fieri posse existimet. *de absolutione*, num: 70.

Secundus. Si quis extra patriam, in aliena regione, cuius idioma non intelligeret, neque ipse ab alio intelligi posset, occurrente tempore Paschali, non posset communionem sine scandalalo præmittere aut differre: tunc si peccatorum tantùm conscius est, & non excommunicationis, debet accedere ad sacram communionem cum sola contritione: Et per primam occasionem confiteri. Imò etiam si haberet excommunicationem occultam; secus, si haberet manifestam: tunc supersedere deberet à communione.

Tertius. Religiosus habens casum reseruatum imminente communione generali, nec habens copiam Prælati, vel alterius habentis facultatem super illum: si non potest sine scandalo & suspicione per aliquam simulationem subtrahere se à communione, potest cum sola contritione: aut (si adsit aliquis sacerdos) cum sola absolutione à non reseruatis accedere ad Sacram communionem: nisi impediat manifesta censura. Hoc tamen frequenter facere non debet: sed ad maius semel; ne detur occasio peccata peccatis addendi. Et nihilominus debet petere quamprimũ absolutionem.

Quartus. Sacerdos in itinere constitutus, die festo, conscius peccati mortalis, si nec potest cõfessorem habere, nec alterius sacerdotis Missam audire, nec celebrationem omittere sine scandalo: ma-

lo: maximè si comites itineris proptèrea Missam illo die non audirent, debet cum sola contritione celebrare: & per primam occasionem confiteri.

Quintus. Sacerdos postquam accesserit ad altare, & si recordatus fuerit peccati, cuius in confessione non meminerit, debet Missam prosequi absq; recursu ad confessionem.

Sextus. Sacerdos vnus tantum existens penes Ecclesiam, & multùm distans ab alio sacerdote, si die festo manè peccauerit, nec potest adire confessorem, & opportunè reuerti: similiter si manè peccauerit mortaliter, & propter funeris præsentiam requiritur omninò Missa: potest celebrare cum sola contritione, & posteaquàm citiùs confiteri: sed perpende benè, an habeas contritionem illam perfectam: saltem per conjecturas.

Si quæris quanta distantia requiratur.

Respondeo: Eam arbitrio viri prudentis committi. Nihilominus addo:

Si sacerdos distaret à confessore per vnam leucam, hoc est per quinque milliaria Italica, posset celebrare cum sola contritione, si manè peccauit, nec potest adire confessorem & opportunè redire pro hora Missæ celebrandæ; similiter si vesperi peccauit, manè sequenti posset celebrare, si per tres leucas distaret, nec posset reuerti à confessore pro hora sacrificij.

Similiter si distaret per decem leucas, & tribus

bus continuis diebus feſta occurrerent, poſſet illis omnibus diebus tribus celebrare cum ſola contritione: & cum ſequentibus tribus limitationibus.

Scilicet, ne in ſpem huius conſilij liberius peccet: deinde ſi peccatum accidit ei, & non ſit in ſtatu peccati: vltimo ne poſt illa tria feſta abſque confeſſione celebret. Hinc alios caſus intelligere poteris.

De Satisfactione, de qua dicuntur quinq;.

1. Confeſſor debet audita confeſſione imponere ſatisfactionem pœnitenti: niſi impotentia, vel articulus mortis excuſet.

Confitens autem debet acceptare, & acceptã implere per ſe ipſum, non per alium: niſi in articulo mortis, vbi poteſt alteri committere: vel niſi aliter confeſſarius ordinauerit. Scias, moribundum non committere ſatisfactionem alteri, vt à Sacerdote iniunctam, ſed vt aliàs debitam.

Curare præterea debet, vt eam impleat in gratia: Licet qui in peccato mortali impleret, non tenetur ipſam reiterare.

2. Opera, per quæ ſatisfacimus Deo pro peccatis, quædam ſunt temporalia, vt eleemoſyna: quædam corporalia, vt ieiunia, vigiliæ, flagellationes, peregrinationes & aliæ corporis afflictiones: quædam ſpiritualia, vt orationes, meditationes, Sacramentorum frequentationes, &c.

3. Tanta ſatisfactio eſt imponenda, quanta propius accedere creditur ad æqualitatem pœnarum

rum pro peccatis debitarum: non maior, ne cõfessor indiscretus sit: nec minor, ne pœnitentiam ridiculo exponat. Et vt sacrum Concilium Tridentinum dicit, Ne Confessor particeps alienorum peccatorum efficiatur, leuissima opera pro grauissimis peccatis iniungendo.

Licet tamen monere ac petere confessorem, vt minuat satisfactionem, si cui intollerabilis videtur: siue in confessione, siue post confessionẽ. Et in defectu sui confessoris potest petere ab alio, dummodò iste habeat authoritatem absoluendi, ab illis peccatis, pro quibus ille prior confessor imposuit talem pœnitentiam.

Vnde Confessor satisfactionem prudenter debet semper moderari, & temperare, habita ratione personarum, occupationum, infirmitatum: & potius de misericordia cum Chrysostomo quã de iustitia velle iudicari.

4. Nunquam satisfactio publica imponi debet pro peccatis occultis, præsertim ex qua deueniri possit in cognitionem peccati.

5. Comites satisfactionis sunt duo, sine quibus non potest absolui pœnitens.

Restitutio famæ; & bonorum alienorum, vel quocunque titulo debitorum. Et fuga occasionum, inducentium ad peccatum mortale.

De absolutione, quæ est forma huius Sacramenti Pœnitentiæ, de qua quindecim dicentur.

1. For-

1. Forma essentialis absolutionis sunt illa tria verba: *Ego te absoluo.* Quorum verborum Confessor magnam rationem habere debet, & distinctè proferre.

2. Annexa huic formæ, eo ordine proferri debent, vt primò dicatur: *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, &c.* Secundò, *Misereatur &c.* Tertiò, *Dominus noster, &c.* Vltimò, *Paßio Domini, &c.* Super eos autem qui crebrò confiteri solent, sufficit illa dicere; *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, suspensionis, interdicti, à quo absoluere possum, ego absoluo te, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* Deinde: *Dominus noster Iesus Christus te absoluat: & authoritate ipsius qua fungor, ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, &c.*

His autem annexis aliquid admiscere, nunquam est necessarium, nisi cùm certùm est aliquem esse excommunicatum: tunc enim omittēda est illa conditionalis, *Si teneris.* Sed statim dicendum est: *Authoritate Domini nostri Iesu Christi, mihi (si delegatam habeat potestatem) per N. commissa, tibi concessa: Ego absoluo te à vinculo excommunicationis maioris, quod incurristi, propter talem causam, &c.*

3. Quando pœnitens est bene dispositus; videlicet habens verum dolorem & firmum propositum non peccandi, tenetur eum absoluere Confessor. Quod si non facit, mortaliter peccat: & grauem pœnitenti iniuriam infert: vt benè aduer-

aduertunt, Bartholomæus à Medina : & Author Candelabri. Totis autem viribus curare debet, pœnitentem cum absolutione remittere : quantũ fieri poterit, per facultates suas, & dispositionem pœnitentis.

4. Si pænitens nulla peccata habet : nullo modo Confessor verba absolutionis proferre potest supra ipsum. Quod si pœnitens exigat absolutionem, saltem aliqua peccata ex præteritis confessionibus manifestare debebit; & tunc obtinere poterit absolutionem.

5. Extensio manus Confessoris supra pœnitentem, aut tactus capitis dum forma absolutionis profertur, aut post prolationem, omnino necessarius non est.

6. Potest confessarius diuidere absolutionem à confessione propter rationabilem causam, neque necessarium erit meminisse peccata, tempore absolutionis.

7. Interdum tenetur Confessarius, differre vel denegare absolutionem, vt infrà dicetur.

8. Absolutio in spem ratihabitionis, nunquam est licita, neque absolutio sub conditione de futuro : videlicet, *Si restitues, ego te absoluo.* Impēditur tamen aliquando, sub conditione de præterito, vel de præsenti; vt, *Si vera peccata habes, ego absoluo te.*

9. Non potest confessarius absque sacrilegio repetere formam absolutionis supra vnam eandē confessionem.

Si tamen fuerint diuerſæ confeſſiones, licet ſint eadem peccata, poteſt. vt: Si vellem non ex diffidentia, ſed ex humilitate, craſtina die, hodiernam confeſſionem repetere, poſſet confeſſarius ſupra eadem peccata, formam abſolutionis proferre: nam confeſſio alia eſt.

10. Poteſt intrepidè repeti & proferri forma abſolutionis ſupra peccatum vnum, quod quis in confeſſione præcedente oblitus fuit.

11. Si quis tempore Iubilei oblitus eſt peccatum reſeruatum confiteri, poteſt tranſacto Iubileo ab illo peccato abſolui per quemcunque cõfeſſarium.

12. Hoc idem intelligendum eſt de peccatis quomodocunque & vbicunque reſeruatis: ſi facta erat confeſſio aliquando, durante authoritate ſuperioris, vel ei qui habebat facultatem ſupra illum caſum reſeruatum obliuioni traditum.

23. Si quis tempore Iubilei habens peccata mortalia, tam reſeruata quàm non reſeruata, in confeſſione manifeſtaret tantùm reſeruata, non reſeruata verò celaret, ac proinde inualidè abſolueretur: is ſi poſtea rediret ad cor, poſſet à quolibet confeſſore abſolui etiam à reſeruatis. Nam peccatum reſeruatum, ſemel cognitum ab Eccleſia, ceſſat eſſe reſeruatum.

14. Cùm Prælatus in religione dat facultatem abſoluendi à caſibus reſeruatis, eo ipſo aufert reſeruationem, à præteritis peccatis, ita quòd in poteſtate eſt ſubditi confiteri illo vel ſequenti die, & ab-

& absolui à peccatis quæ iam reseruationem amiserunt. Nisi limitatio per aliqua verba Prælati impediret: vt puta, si diceret, authoritas durabit vsque ad finem officij. Per hæc verba indicaret, peccata quæ iam cessauerunt esse reseruata, transacto termino, reinduturna reseruationem.

15. Imminente periculo mortis, non exspectet confessionem omnium peccatorum: sed audito vno vel duobus peccatis, absolutionem tribuat: nisi citra periculum, possit differre ad finē totius confessionis.

QVINTA PARS.

De conditionibus Confessoris.

SEx sunt conditiones confessoris.

Potestas, scientia, prudentia, bonitas, sigillum, & fortitudo seu audacia.

De potestate duodecim dicentur.

1. *Diuisio.* Duplex vulgò dicitur esse potestas. Ordinis, quæ habetur statim ab ipsa legitima consecratione. Iuris dictionis, quæ habeatur ex officio Pastorali, aut ex commissione.

Hinc iurisdictio duplex dici potest: Ordinaria & delegata.

Ordinariam habent tres tantùm Pastores: Papa in vniuerso orbe: Episcopus in tota Diœcesi: Parochus in sua paræcia.

Dele-

Delegatam uerò habent omnes alij Confesſores, qui eam obtinuerunt vel à Papa, vel ab Epiſcopo, vel à Vicario ſuo, ſeu Officiali generali Epiſcopi, vel à Plebano, Curato, vel Commēdario per Epiſcopum ſubſtituto loco Curati. Hi omnes ſolent dare facultatem audiendi confesſiones; cùm hoc tamen diſcrimine: quòd Papa, Epiſcopus & Vicarius eius, poſſunt ſimul duo cōferre: & approbationem idonei confeſſoris, & admiſſionem ad confeſſiones audiendas. Cæteri verò omnes poſſunt conferre admiſſionem ei, qui iam approbatus eſt ab Epiſcopo vel eius Vicario.

Exemplum.

Occurrente frequentia pœnitentium in vna paræcia, poteſt Parochus committere confeſſionum audientiam viciniori Plebano aut Vicario perpetuo alicuius paræciæ. Nam iſti iam ſunt approbati per Epiſcopum.

Hic nota diſcrimen inter ſæculares confeſſores & regulares. Quòd Epiſcopus poteſt ad libitum Præsbyteris ſæcularibus conferre & auferre approbationem: Regulares verò confeſſores ſemel approbatos nunquam poteſt reprobare, niſi fortè ſuperuenerit noua & grauis cauſa. Nihilominus durante iſta approbatione, cuilibet poteſt committi audientia confeſſionum, vbicunque fuerit.

2. *Limites poteſtatis*, quos obſeruare debet confeſſor tam loci, temporis, quam perſonarum.

Loci, vt ſi expoſitionem ſeu admiſſionem

habet ab Episcopo, potest excipere confessiones in toto illo Episcopatu, etiam contra voluntatẽ Parochorum, si habet admissionem à Parocho, tantum in illa Paræcia absoluere potest.

Temporis verò, vt si exponitur ad Confessiones absque determinatione temporis, semper censendus est expositus, licet aliquoties exeat Diœcesim illam, & aliquoties reuertatur.

Similiter, licet moriantur Episcopi, & noui succedant, valida erit illa antiqua expositio absolutè facta, absque temporis limitatione: nisi nouus Episcopus aliquid innouauerit & antiquas admissiones reuocauerit.

Materia autem: Obseruandum est, an facultas se extendat ad omnes casus etiam reseruatos; similiter an se extendat ad censuras. Nam nomine casuum intelliguntur tantùm peccata & non censuræ. Et nomine censurarum, non intelliguntur irregularitates, nec votorum aut iuramentorum relaxationes.

Vnde etiam in Iubileis non solet dari facultas supra irregularitates.

Itaque si quis præsumeret absoluere à censura vel casu reseruato non habens facultatem, mortaliter peccaret, & absolutio esset nulla, tantumque valeret quantùm si à laico impenderetur.

Limites personarum. Nimirum, vt expositus in aliqua Diœcesi possit absoluere ex illo Episcopatu personam, tam intus quàm extra Episcopatũ.

Alte-

Alterius verò Diœcesis homines regulariter absoluere non potest sæcularis Præsbyter: licet per Priuilegium Sixti Papæ Quarti, Religiosi confessarij possint audire confessiones vndecunque venientium, tam ex Episcopatu pro quo sunt præsentati, quàm ex alijs Episcopatibus pro quibus non sunt præsentati: Dũmodo tamen id faciant in illo Episcopatu pro quo sunt admissi, & non extrà, & præterea ille, qui petit confessionem, non sit Religiosus: hic enim sine facultate sui Prælati, alterius ordinis sacerdoti confiteri non potest, nisi sit in itinere, carẽs sacerdote sui ordinis.

3. *Impedimentum potestatis*, est censura, Irregularitas, Reseruatio, Prohibitio Prælati facta subdito in religionibus. Nam excommunicatus, irregularis, notoriè, &c. si præsumit absoluere, est inualida absolutio.

Similiter: si Religiosus alias per Episcopum admissus contra prohibitionem sui Prælati audit confessiones, peccat mortaliter, licet validè absoluat.

4. *Potestas in articulo mortis.* Sciendum est, quòd in mortis articulo omnis casus, omnis censura, amittat reseruationem, adeò vt quilibet sacerdos etiam non expositus (si desit alius) etiam Censuris irretitus, degradatus (semper intellige, si alterius copia haberi non possit) insuper vt multi docent, etiam schismaticus, hæreticus, dummodò intendat absoluere, & subuersionis nullum sit pe-

riculum, ab omni peccato, & omni censura, absoluere possit.

Si tamen facilis est recursus ad superiorem, negligendus non est: nisi adsit priuilegium recipiendi absolutionem semel in vita, semel in morte ab omnibus casibus: & nisi sit periculum in mora.

5. *Potestas Prælatorum in Religione.* Prælati religionum ab omnibus excessibus suos subditos absoluere possunt: exceptis enormibus. Enormes autem sunt, iuxta declarationem Pauli tertij: Recidiua hæresis, Schisma, Falsarij crimen, & illius qui defert ad infideles prohibita in Bulla Cœnæ Domini, imò verò, propter declarationem Greg: 13. in nullum casum Bullæ Cœnæ Domini potestatem habent,

Quoad dispensationes verò super irregularitatibus: possunt dispensare, super quibuscunque: tribus duntaxat exceptis: videlicet prouenientibus ex Bigamia, Homicidio voluntario & mutilatione similiter voluntaria. Voluntarium autem hic intellige, quod est directè intentum, & ex industria factum.

6. Religiosi itinerantes possunt confiteri, & absolui à quocunque sacerdote exposito, vbi sui ordinis sacerdotis copiam habere non possunt.

7. Papa, propterea quòd nulli particulari est subditus vt proprio sacerdoti, sed est liber: potest absolui, ab eo cui se subijcit.

8. Episcopi & omnes Prælati exempti (nimirum

rum qui nullum regulariter superiorem agnoscũt in domo) habent facultatem à iure, eligendi sibi confessorem.

9. Venialia tantùm peccata habens, à quolibet sacerdote audiri & absolui potest.

10. Itinerantes, ex concessione Eugenij quarti, vbicunque se inueniunt tempore Paschatis, censentur acquisiuisse incolatum, quò ad Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ.

11. Vagabundi qui nullibi habent domiciliũ, vel si alicubi habent ipsum, cum vxore & filijs; tamen sunt in continuo ferè motu: possunt confiteri & absolui per confessarios expositos, vbi se inueniunt.

12. Consuetudo præscripta habendi curam animarum, efficit, vt Cardinales & alij similem curam habentes, possint suam familiam absoluere, aut de eorum licentia, sui familiares, confiteri cui velint.

De scientia confessoris.

1. Scire debet confessor inprimis varietatem peccatorum: vbi & discrimen inter veniale & mortale comprehenditur, & diuersitas peccatorũ mortalium: necnon vsurariorum, periculosorum ac intricatorum contractuum, simoniarum, &c.

2. Quæ & quot sint peccata mentalia mortalia.

3. Circumstantias peccatorum, adhibendas tam actualibus quàm mentalibus mortalibus.

4. Quæ habeant annexam restitutionem: Et

quando quis excuſetur à reſtitutione facienda.

5. Quæ peccata habeant reſeruationem.

6. Quæ excommunicationem. Vbi etiam ſcire debet, cenſuras, irregularitates, & alia impedimenta canonica.

7. In quibus caſibus confeſſiones ſint inualidæ ac proinde iterandæ.

8. Quando deneganda eſt abſolutio, aut ſaltem differenda. Vbi debet ſcire, quomodò cognoſcẽdum ſit confitentem eſſe in ſtatu peccati mortalis.

9. Debet ſcire legem Dei, ſecundum quam iudicaturus eſt.

10. Peccata diuerſorum ſtatuum, de quibus interrogandi ſunt pœnitentes, ignari & imperiti.

11. Canones pœnitentiales: non quòd tales pœnitentias in foro interiori infligat, ſed vt ſciat ex eis taxare pænitentias iniungendas, habita ratione perſonarum, & aliarum circumſtantiarum.

12. Habere debet ſcientiam, quæ medicatiua dicitur. Nam cùm confeſſarius iudex ſit ac medicus ſimul, debet ſcire inquirere vt iudex, & mederi vt medicus. Quæ hactenus dicta ſunt, ad ſcientiam inquiſitiuam pertinent.

Ad medicatiuam autem ſpectat ſcire emollire cor impœnitentis, obdurati, & excæcati, deſperatum erigere, puſillanimem confortare: aut remittere ad peritiorem confeſſarium. Et breuiter, in medijs neceſſarijs ad ſalutem, ſcire prouidere ſiue per ſeipſum, ſiue per alium. Vel ſaltem

ſciat

sciat exonerare se, dicens: Fili, pro salute tua, qua nihil pretiosius est, quære alium confessorē, ego enim non possum mihi, conscientiæque meæ, satisfacere, in hoc meo tecum negotio, propter ea quibus te irretitum cognosco.

Hanc scientiam medicatiuam confessor vt acquirere possit, debet libros spirituales quotidie versare, documenta Patrum, Sanctorum exempla in promptu habere, atque in studio meditationis ipse quoquemet assiduus esse. Multùm iuuabunt opera Granatensis, Costeri, Dionysij Carthusiani, & aliorum.

OBSERVATIO.

1. Supradicta tenetur scire confessarius, siue Latinè, siue vulgariter, iuxta conditionem loci & personarum, vbi & quarum confessiones audit.

2. Tenetur autem sic scire, non quòd teneat illa memoriter vel semper in promptu habeat, sed vt pro occasione audiendo confessiones, sciat saltem dubitare de reseruatione, censura, restitutione, statu, &c. Et inde recurrere ad libros, vel ad peritiores viros pro consilio.

3. Confessarius qui absque tali sufficientia cōfessiones excipit, peccat mortaliter: & si in tali officio perseuerat, est in statu damnationis: imò & Prælati, qui hoc iubent & permittunt: nec in hoc tenetur Prælato obedire subditus, si ad audiendas confessiones omnino non est idoneus.

4. Interdum (& vt Theologi dicunt per accidens) talem insufficientiam confessarij, supplere potest pœnitentis scientia; & conscientia, si talis

videlicet persona est, quæ absque huiusmodi laqueis, & intricatis casibus est: vel quæ sibi sufficiens est, & reputatur bonæ conscientiæ.

N o t a.

Hæc quæ recensuimus, ferè omnia alibi explicata sunt: paucis exceptis, quæ etiam hic subijcientur.

RESTITVTIO.

Hæc annexa est omni acquisitioni iniustæ, retentioni, & participationi rei alienæ, atq; illationi damni.

Excusantur autem multi à restitutione facienda, propter aliquas causas: quæ si durant perpetuò, semper excusant: si ad certum tempus: excusant à statim facienda restitutione.

1. Si nescitur dominus, vt in rebus inuentis, facta priùs debita & morali diligentia inueniendi dominum, nempe affigendo schedulas in plateis, vel paræcia, aut aliter. Sed tunc nullo modo excusatur quis à restitutione, licèt excusetur à facienda certæ personæ: obligatur enim ad faciendam restitutionem Christo, id est pauperibus. Si autem ipse quoque pauper fuerit, poterit sibi ipsi tanquam vni ex pauperibus relinquere: & ad cautelam de consilio docti confessoris, nec sit aliqua fraus.

2. Si inuenitur quidem dominus, sed difficilis est ad eum accessus, vel cum periculo vitæ & salutis, aut cum scandalo fieret: vel cum a-

missi-

missione famæ quæ est maioris ordinis bonum, & restitutio neque per confessorem, neque per alium internuntium absque his periculis fieri potest: tunc si hoc periculum temporale est, restitutio differenda est: si perpetuum, non omnino liberant ab obligatione: nam ad dandum pauperibus adstringit.

3. Si est impotens, videlicet in extrema necessitate constitutus, non habens aliud, quàm quod ad suam suorumque vitam est necessarium. Nisi creditor eadem necessitate premeretur, & dominium penes eum semper remaneret, & nunquam ad debitorem transferetur: Hæc impotentia si sẽper durat, excusat perpetuò.

4. Si creditor condonat, siue sua sponte, siue ad petitionem debitoris. Nam licet obligato ad restitutionem quomodocunque petere à creditore remissionem, quæ erit valida, nuncupata virtualis restitutio.

5. Si obsequià sua exhibet solutione digna, non tamen soluta, restitutioni æqualia.

Confessiones inualidæ ac proinde iterandæ.

Aliquæ ex parte confessoris: aliquæ ex parte confitentis.

Ex parte Confessoris. Si non erat ordinatus sacerdos, aut non expositus ab Episcopo, aut non habens potestatem super reseruatum casum, aut erat publicè excommunicatus: aut valde ignarus videlicet quòd nesciat discrimen, inter mortalia & venialia peccata, neque differentiam inter maiorem

iorem & minorem excommunicationem : neque peccata mortalia communia cum debitis circumstantijs. Aut nesciat iudicare inter absoluendum & non absoluendum. Aut pœnitentis peccata intricata non intelligat: aut nesciat proferre formam absolutionis: Aut sit surdus, vel non intelligat nec percipiat sermonem confitentis, propter malam eius narrationem, aut quamcunque aliam causam. Et si circa dubios contractus, nesciat saltem dubitare.

Ex parte Confitentis. Si non habuit detestationem, seu dolorem pro peccatis. Si non habuit firmum propositum vitandi peccata. Si non habuit voluntatem deserendi statum mortalem, vt concubinatum, vsuram, vindictas, inimicitias, ebrietates : propinationes cremati, tempore diuinorum Officiorum in festo vel Dominica : & susceptiones ad bibendum cum ebrietate. Si non habuit propositum fugiendi occasiones mortalium peccatorum. Si non habuit propositum restituendi aliena. Si non integrè confessus fuit, sed celauit aliquid ex timore, verecundia, vel negligenti discussione conscientiæ ante confessioñe. Si mendacium in confessione circa mortale peccatum commisit. Si numerum, & alias circumstantias peccatorum non expressit.

De absolutionis denegatione aut dilatione.

SCiendum inprimis est, sacerdotem committere sacrilegium, si absoluat quem absoluere nõ debebat : quia infert iniuriam Sacramento pœnitentiæ,

nitentiæ. Neganda itaque est absolutio aliquando, quamuis hoc faciendum sit bonis modis, persuadendo pœnitenti, vt reuertatur ad cor, pericula consideret, & resipiscat, &c. Quod si non acquieuerit, malumque suum statum non deseruerit, etiamsi importunè satagat extorquere absolutionem, vel præseferat desperationem, absoluendus non est. Casus autem in quibus tenetur confessor denegare, aut differre absolutionem, sunt isti.

1. Si non diligenter examinauit conscientiam: nisi in hoc defectu peritus confessor supplere possit.

2. Si dolorem pro peccatis nonhabet.

3. Si non habet propositum emendandi se. Quanquam si desiderat ex corde vitare peccatum, sed tamen conscius propriæ fragilitatis, quam expertus est, credit se relapsurum: absoluendus est. 4. Si non habet propositum deserēdi statum peccati mortalis, vt vsuras, ebrietates, concubinas, &c. 5. Si in consuetudine habet ad quamlibet occasionem iurare; non considerando an verum vel falsum sit, pro quo iurat. 6. Causidicus si paratus est suscipere causam, non curando an iusta vel iniusta sit, 7. Si satisfacere, restituere, & soluere quæ debet, nolit. 8. Si iniurias illatas dimittere nolit, vel petere condonationem iniuriæ ab eo quem offendit. 9. Si odia, inimicitias & factiones foueat, perseuerareque intendat. 10. Si amicitias inhonesta

habere & continuare velit. 11. Si occasiones peccatorum mortalium fugere nolit. 12. Si officium damnabile deserere noluerit, vt meretricis, vsurarij, lenonis, lenæ: tabernatorum, quædam crimina lucri causa admittentium, vt ebrietates, fornicationes. 13. Aleator, qui subtrahit familiæ de necessarijs vel iniuriam solet inferre proximis, aut peierare, aut lites excitare. 14. Clericus officium non recitans. 15. Plura beneficia habens, etiam cum dispensatione, sine iusta causa: cum tutus in conscientia esse non possit. 16. Laicus si tenet beneficium Ecclesiasticum. 17. Clericus beneficiarius, si non suscipit ordines maiores infra annum à collatione beneficij. 18. Si animaduertit confessor ex ipso cursu confessionis, pœnitentem nolle integrè confiteri.

Canones Pœnitentiales.

1. SAcerdos qui fornicatur, pænitentiam agat annis decem.

2. Sponsam alienam de præsenti accipiens, septem annis, & diebus. 40. in pane, & aqua ieiunet.

3. Monialis quæ fornicatur vel contrahit, similiter ille qui cum ea, annis 10. Clericus deponitur ab officio & beneficio.

4. Sacerdos celebrans & Sacramentum non sumens, vno anno: interimque à communione abstinet.

5. Sacerdos qui pannis altaris mortuum inuoluit, an-

uit, annis 10. mensibus 5. Diaconus verò tribus annis, mensibus sex.

6. Qui scienter contrahit, vel peccat cum duabus sororibus, vel commatribus : aut sorore, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, vel duobus fratribus, annis 8.

7. Sacrilegus polluens Chrisma, calicem, vel Sacra : annis 7. In singulis hebdomadis ieiunet. Et tribus mensibus abstineat à carne & vino.

8. Qui celat se cognouisse mulierem, quā postea frater eius duxit in vxorem, annis 7.

9. Solenniter pænitens recidiuans, annis 10.

10. Contrahens cum adultera annis quinque.

11. Parentes dirimentes sponsalia filiorum, & filij si postquàm consenserunt, postea rursum dissenserunt : communione priuantur annis 3.

12. Sacerdos qui interest clandestinis desponsationibus, per triennium ab officij sui & consequenter beneficij administratione amouetur.

13. Clericus aliter officians per contemptum, quàm in Ecclesia Metropolitana : mensibus sex, communione priuatur.

14. Qui dominum aut vxorem interfecit, nunquam matrimonium contrahat, & annis decē à carnibus & vino abstineat.

15. Matrem occidens, annis 10. pœniteat.

16. Clericus patricida, statim deponitur, & curiæ sæculari traditur.

17. Qui simplex votum violat, annis 3.

18. Blasphemans publicè Deum vel Sanctos, annis 7.

19. Incendens Ecclesiam, restituat: & pœniteat annis 15.

20. Comburens domum vel aream, annis 3.

21. Sacerdos excommunicatus celebrans, annis 3. Singulis hebdomadis feria 2. 4. 6. ieiunet.

22. Sacerdos degradatus si celebrat, vsque ad mortem priuatur Eucharistia; & est excommunicatus: habet tamen in morte viaticum.

23. Episcopus dissimulans corrigere venditiones ministeriorum, mensibus duobus pœniteat. Sacerdos verò hoc agens, annis 4. Diaconus 3. annis. Inferiores excommunicentur.

24. Iniustè excommunicans, interdictus ab Ecclesiæ ingressu per mensem.

25. Sacerdos qui fornicatus est cum filia spirituali vel cum sua pœnitente, 12. annis: & ad mortem seruiat in monasterio. Si Episcopus annis 15. Et mulier ad monasterium intrudatur vsque ad mortem.

26. Scienter rebaptrizatus, si hoc per hæresim admisit, annis 7. & in Quadragesimis ieiunet in pane & aqua. Si fecit pro munditia, annis tribus.

27. Si Episcopus, presbyter, diaconus, sponte sunt rebaptrizati, vsque ad mortem pœniteant. Alij verò clerici & moniales volentes rebaptizari, annis decem.

28. Si coactus falsum testimonium dixit, nec mors secuta est, annis 2. si sponte, annis 5.

29. Adulterio fornicans, annis 7.

30. Iniustè aliquem accusans ad mortem, 40. diebus in pane & aqua continenter ieiunabit, & annis 7. pœnitentiam agat non in pane & aqua tantùm, sed arbitrio sacerdotis. Si verò ob eam accusationem membrum quis perdiderit, accusator ieiunabit tribus Quadragesimis in pane & aqua: prima est ante Natalem. 2. ante Pascha. 3. ante S. Ioan. Baptistam, quas instituit S. Petrus.

31. Patronus qui res Ecclesiæ absumit, per annum excommunicatur.

32. Iurans ad pacem non redire: anno vno.

33. Qui filiam suam spiritualem, vel sororem spiritualem ducit in matrimonium, vel qui consentit: annis septem.

34. Si gutta sanguinis in terram cadit, diebus 40. Si super altare & ad vnum pannum transit, diebus 2. Si vsque ad duos, diebus 4. Si ad tres 9. quod si ad quatuor, 20.

35. Si incautè dimiserit Eucharistiam, quamuis nihil nefandi acciderit, tribus diebus à sui muneris administratione amouetur.

36. Episcopus homicida: annis 15. & deponatur ac peregrinetur perpetuò: presbyter annis 12. diaconus 10. & tribus mensibus in pane & aqua.

37. Occidens Clericum, Monachum, Diaconum, Subdiaconum, perpetuò in monasterio recludatur, & publicam pœnitentiam agat annis octo.

38. Peccans contra naturam, & incestum committens,

mittens, plusquam annis 7. & deponitur clericus, laicus excommunicatur.

39. Qui matrimonium contraxit contra interdictum Ecclesiæ, per mensem pœniteat.

40. Qui per ebrietatem ;Eucharistiam euomit: laicus diebus 40. si infirmus diebus. 7. Clericus 40. si Episcopus 60. diebus pœniteant.

41. Qui scienter periurat, si liber est, 40. diebus & annis sequentibus 7. si seruus, per Quadragesimas tres, & legitimas ferias pœniteat. Qui ad hoc alium compellit, 40. diebus in pane & aqua ieiunet, & annis septem pœniteat.

42. Periurans in manu Episcopi aut in Cruce consecrata, annis 3. in cruce non consecrata, vno anno. Si coactus vel ignorans, tribus Quadragesimis.

43. Mensuras adulterans, 30. diebus in pane & aqua ieiunet.

44. Ignoránter dans communionem Hæretico, vel ab eo accipiens : per vnum annum. Si scienter, annis 5. si nesciens permittit eum in Ecclesia celebrare, diebus 40. Si reuerentiæ caussa, vno anno. Si ad euertendam fidem, annis 10.

45. Qui rapuerit vel furatus fuerit, quadruplum reddat, Ecclesiæ duplum, & annis 7. pœniteat in pane & aqua.

46. Clericus fur, annis 7. laicus 5. Si autem vilis res est, panis & aqua pœnitentia detur.

47. Qui injicit manum in Presbyterum, vel Episco-

Episcopum, vel Ecclesiam vastat, vel impugnat: in Monasterio reclusus perpetuò pœniteat.

N O T A.

Vbi pœnitentia imponitur absque specificatione ieiunij panis & aquæ, ibi intelliguntur orationes, eleemosynæ, flagellationes, & ieiunia.

Ingressus verò religionis, æquiualet omni pœnitentiæ.

De Prudentia.

1. Confessor prudentiam in multis debet habere: & primò in hoc, quod permittat pœnitentem modo suo quamuis crasso narrare peccata, vt vel hinc intelligat, quibus peccatis sit inuolutus, & quibus pro salute sua indigeat.

2. In hoc quod animet pœnitentem ad integrè confitendum semoto omni pudore.

3. Quod consideret, an qui confitetur habeat dolorem & firmum propositum emendandi se: deserendi statum, & occasiones periculosas: & an teneatur ad restitutionem: habeat casum reseruatum, censuram.

4. In hoc, quod inducat prudenter media, applicando ea pœnitenti ad concipiendum dolorē, propositum non peccandi: hic enim est finis totus huius negotij, vt auferatur iniquitas.

5. Prudenter consideret & obseruet, quomodo antea confiteri sit solitus, & an subsit aliqua causa reiterandi confessionem: & an dignus sit absolutione.

6. Non debet autem interrogare omnia, quæ pœnitens poterat admisisse; sed consueta tantùm peccata, quæ homines sui status committere solent.

7. Inquirendo peccata carnalia non sit molestus nimis exactè quærens numerum æstimatum: satis enim erit numerum explicare iuxta doctrinam superius datam; nec nimium in carnalibus ad particulares circumstantias descendat, singulas minutatim quasi interrogans: ne sibi aut pœnitenti sit scandalosus atque in tentationem se & illum præcipitet.

8. Si viderit pœnitentem complicem ex proprio nomine prodere velle, eum prudenter præoccupet & præpediat.

9. Sit quoque in vsu vocabulorum prudens, necesse est: vt non nominet quæ turpe est audire.

10. Signa admirationis, timoris, abominationis, expuendo, vel se cruce muniendo &c. nulla ostendat: quantumcunque grauia & turpia peccata audiat: quin potiùs quasi nihil audiret dissimulet, vsq; ad finem confessionis.

11. Pœnitentiam imponat magis pœnitenti, quàm peccatis commensuratam.

12. Varietati pœnitentium se accommodet: alium arguat, alium consoletur, alium modestè laudet: aliquando satius est tacere, quàm incautè loqui, pœnitentem ad impatientiam prouocando.

Obseruet quod Nauarrus docuit, pœnitenti docto, diligenti, sæpius confitenti, & celebranti, de emendatione solicito, aut nihil dicat, aut solum vt faciat quæ nouit facienda.

13. Ad votum & iuramentum non inducat: nisi cùm ius id præcipit, vt in excommunicato notorio absoluendo, incendiario, mutilatore, manifesto raptore, Ecclesiæ violatore, vsurario publico, & publicè iniuriam irrogante personis Ecclesiasticis.

14. Vbi videt pœnitentem aliquid bona fide agere, &c. v. g. ignoranter cum consanguinea in gradu 4. contraxisse, & sic manere bona fide, scilicet nesciens esse gradum prohibitum, aut nesciens prohibitionem: scrupulum non ingerat, præsertim si nullum remedium adhiberi posset.

15. Vbi sunt contrariæ opiniones Doctorum, debet confessor contra suam opinionem pœnitentem oppositum tenentem absoluere: nisi confessarius habeat euidentem textum, & rationem claram, pœnitens autem dubiam.

In his autem omnibus meminerit illorum versuum.

Confessor dulcis, affabilis, atque suauis.
Prudens, discretus, mitis, pius, atq; benignus.

De Bonitate.

DEsideratur bonitas in Confessore quò ad duo. *Primò*, Ne sit irretitus Censuris: hac enim ratione haberet impedimentum potestatis.

Secundò. Vt ſit ſine peccato mortali. Nam ſi illius conſcius eſt, non ſufficit ei attritionem tantùm habere, ſed requiritur contritio, alias crimē ſacrilegij committeret: quoniam indignè tractaret Sacramentum, & quantùm in ſe eſt pollueret ipſum.

Et hoc commune eſt omnium Sacramentorum miniſtro, imò requiritur in quolibet alio miniſtro Eccleſiæ officium ſuum exercente, vel ſacra in miniſterio ſuo tangente.

De Sigillo ſeu ſecreto Confeſſionis.

1. Hoc ſigillo confeſſionis celanda ſunt peccata in confeſſione audita, tam mortalia quàm venialia, tam ipſa, quàm circumſtantiæ, nec tantùm peccata pœnitentis; verumetiam alterius, quem pœnitens imprudenter prodiderit, & hoc ſiue impendatur abſolutio, ſiue denegetur.

Nec tantùm peccata in confeſſione audita, ſed etiam totum illud quod eſt via ad confeſſionem; vt puta: Si quis inuenerit ſchedulam in qua ſunt conſcripta peccata propter confeſſionem exactius faciendam.

Inſuper tutiſſimum eſt de omnibus auditis in confeſſione ne mutire quidem, ſiue peccata ſint ſiue non. Nam talis aſſuefactio periculoſa eſt: & præterea, à ſimplicibus cenſetur, eſſe reuelatio confeſſionis. Vnde perperam facerent confeſſores, ſi de rebus auditis, tàm peccatis quàm alijs, de viſis, aut factis in confeſſione; abſq; neceſſitate, & potius ex leuitate conferrent, & loquerentur.

Simili-

Similiter Concionatores in præsentia pœnitentium, debent abstinere à reprehensione illorũ vitiorum, quæ in confessione audierunt, ne Sacramentum pœnitentiæ alicui, horrori sit & abominationi.

2. Tam arctè tenetur confessor secretum confessionis tenere, vt penitus nulla sit occasio manifestandi pœnitentis confessionem. Neque propter superioris præceptum, etiam sub pœna excommunicationis: neque ob immania tormenta, neque ob grauissima damna, neque propter vitandum atrocissimam mortem, neque propter conseruandum vitam propriam, Principis, Regis, Papæ, neque propter liberationem innocentis iam iam perdendi. Insuper neque propter conseruationem totius mundi, neque propter salutẽ omnium hominum: vnde si optio daretur, aut confessionem reuelandam, aut totum mundum destruendum, totam Ecclesiam in magnum discrimen redigendam, omnes homines damnandos: tam rectè custodiri debet secretum confessionis, vt potiùs eligenda sit totius mundi ruina, omnium hominum damnatio æterna, maximum Ecclesiæ periculum, &c. quàm confessionis reuelatio, verbo, nutu, aut quocunque alio modo, quo possit deueniri in cognitionem confessionis.

Imò potest iurare se omnino nihil scire, quia nescit vt homo: dummodo non apponat se nihil scire in confessione: licèt & hoc non esset illicitũ, si retineatur in animo, vt tibi dicam.

OBSERVATIO PRIMA.

DIcere : Petrus est mihi confessus peccata sua. Ego Petri audiui confessionem, & ego absolui eum: non est frangere sigillum confessionis. Imò dicere, iste confessus est peccata venialia, nòn addendo aliquid inparticulari, non est infringere sigillum confessionis,

Secunda.

Dicere : Petrus confessus est peccata mortalia, est frangere sigillum confessionis. Similiter dicere : Petrus confessus est mendacium iocosum. Nam licèt possit peccata venialia in communi, absque periculo frangendi sigillum, dicere : non tamen in particulari peccatum veniale prodere. Manifestatio autem peccatorum mortalium, etiam in communi, concernit fractionem sigilli.

Tertia.

Dicere : Iste confessus est mihi peccata sua, sed ego eum non absolui ; est reuelatio confessionis vt plurimum. Vnde cauti confessarij esse debent dum interrogantur, an iste sit absolutus : neque enim aliter respondere possunt, quàm sic: ego functus sum officio meo.

Quarta.

Confessor qui surgit à confessione, propter consilium capiendum ab aliquo peritiori, qui pręsens est, & postea reuertitur ad pœnitentem : reuelat confessionem.

Quinta.

Impru-

Imprudentiſſimè faciunt, qui volentes ſecretum ſuum committere alicui, obligant illum, ad ſeruandum ſub ſigillo confeſſionis, præmiſſo ſigno crucis, vel iuramento, tale namque ſecretum nunquam poteſt æquari ſigillo confeſſionis, ſed ſemper remanebit ſecretum naturale: imò per tales cæremonias iniuria irrogatur Sacramẽto, vt Paludanus aſſerit.

De Fortitudine.

NEceſſaria eſt fortitudo confeſſori, propter multas ſuperandas difficultates, quæ occurrere ſolent in confeſſionibus.

Et primò, propter tentationem ignauiæ, & horroris huius negotij, retrahentis confeſſorem, ab auditione confeſſionis, & pigrum efficientis. Remedium autem erit pro tali ignauia, conſiderare huius officij dignitatem, quæ eſt iuſtificare impium, aperire cælum, debellare infernum, profligare diabolum, &c. & meriti præmium.

Secundò. Propter ſuperandam difficultatem, caſuum intricatorum, in confeſſione occurrentium. Cuius remedium eſt, inceſſanter ac toto conatu diſcere, peritioreſque conſulere. Iuriſtarum verò tricas & volucra permittat & iubeat reſolui per eoſdem; quorum ſit conſiderare diligenter, ſi aliquid contra iuſtitiam & iuris ordinem, ac diſpoſitionem admiſerunt: quibus credere poteſt confeſſor, ſi bona conſcientia præditi erunt, & nulla iniquitatis ſuſpicio apparebit.

Tertiò. Ad ſuperandam tentationem proue-

nientem ex pœnitentibus magnæ conditionis, vel benefactoribus. Sed & hic vel maximè fortitudo seu audacia necessaria est. Ad quam comparandam proderit considerare hoc negotium diuinum esse, in quo personæ ratio non est habenda, cùm Deus acceptor personarum non sit, maximè cùm talis respectus damnabilis sit, cedensque in damnationem pœnitentis. Vnde præstat pænitenti pro salute animæ ipsius sincerè veritatem aperire, quàm fraudulenter & periculosè celare.

Nihilominus vrbanè sunt tractandæ personæ in confessionibus, & honoratè loquendum est cũ ipsis, nec mutandi modi loquendi qui extra cõfessionem sunt in vsu: licèt parciùs ac modestius magni tituli sint proferendi in confessione, ne confessor adulationem præseferre videatur.

Quartò. Propter superandas tentationes, quæ oriri possent ex malitia & ob cœcatione infructuosè pænitentium, animum ab hoc negotio confessoribus auferentium. Accidere enim posset aliquando confessorem, aut ex confessione alterius (quod regulariter fieri non deberet) aut extra confessionem, scire peccatum pœnitentis, pœnitentem vero negare illud peccatum. Et quidem prudentis est, nunquam quærere aut desiderare tales pœnitentes (sicut neque alios) quin potiùs quantùm fieri potest, si nulla omnino speratur emendatio, & sine scandalo fieri potest: subterfugere tales pœnitentes. At si alitèr fieri non potest, (nam fortasse ingerit seipsum pœnitens, aut

confes-

confessor sperat profectum se facturum) & in progressu confessionis negat peccatum, debet ei in memoriam reuocare aliquot peccata, inter quæ enumerabit illud quoque peccatum sibi notum: dummodo in principio enumerandorum peccatorum illud non exprimat; quod si adhuc negaret pœnitens, non debet confessor repetere illud peccatum, (nisi fortè pœnitens sit simplex, & paruæ conditionis atque ingenij) sed admoneat eum ad integritatem confessionis in communi: quod si neque tunc fateretur peccatum; confessarius eum absoluat, cùm non aliter iudicare possit in confessione, quàm ex allegatis & probatis per pœnitentem, cui & pro se & contra se dicenti credendum est.

SEXTA PARS.

Documenta Confessorum.

Horum autem, quædam sunt ante confessionem, quædam in confessione, quædam post cōfessionem.

Ante Confessionem tria.

Primùm est: Recurrere ad Deum per orationem, ne peccata audienda sint eidem confessori laqueus. Per versiculum *Cor mundum crea in me Deus.*

Deinde vt pœnitentes lucrifaciat, seu vtiliter audiat, per orationem: *Actiones nostras, &c.*

Hic orationem ante confessionum exceptionem,

nem, quæ in Cæremoniali Romano habetur, si vacabit, recitare potest.

Adiutorium nostrũ. &c. Domine exaudi, &c.

Oremus.

DOmine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, vt dignè possim tibi gratias agere : qui me indignum propter tuam misericordiam, ministrum fecisti officij sacerdotalis : & me exiguum humilemque sacerdotem, mediatorem constituisti ad orandum & intercedendum ad Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, pro peccatoribus ad pœnitentiam reuertentibus. Ideoque dominator Domine, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire : qui non vis mortem peccatorum, sed vt cōuertantur & viuant, suscipe orationem meam, quam fundo ante conspectum clementiæ tuæ pro peccatis meis, & pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt : vt des illis spiritum compunctionis, vt resipiscant, à Diaboli laqueis quibus astricti tenentur : & ad te per condignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Christum, &c.

Secundum. Excipere pœnitentem, grauiter quidem, sed cum affabilitate & charitate, instar Christi Magdalenam suscipientis.

Tertium. Recolligere & præmunire se fortitudine, vt scilicet audeat dicere, & facere, ea quæ dicenda & facienda sunt, pro salute pœnitentis, nulla ratione personæ habita.

In ip-

In ipsa Confeßione 9.

Primò. Ea quæ de eius prudentia dicta sunt, præ oculis habere & obseruare; prius permittendo pœnitentem, omnia quæ dicturus est, suo modo dicere.

Secundò. Debet docere, quàm reuerenter accedendum sit, quomodo inchoanda confessio, quomodo crux corpori imprimenda, genu flectendum, caput inclinandum, manus coniungendæ. &c.

Confessio generalis breuis præmittenda, nimirum: *Confiteor Deo, & B. Mariæ Virgini &c. & tibi pater, quia peccaui cogitatione, locutione, opere, & omißione: mea culpa, precor te vt audias me.*

Tertiò. Præambula septem præmittenda, si & quatenus necesse est, videlicet.

1. Si est subditus, seu ex qua Paræcia, Diœcesi.
2. Si censuris non irretitus.
3. Si pœnitentiam impleuit.
4. Si aliquid in præcedenti confessione prætermisit.
5. Si conscientiam diligenter examinauit.
6. Cuius status sit.
7. Quàm pridem confessus est.

Quartò. Animare debet pœnitentem vt semoto omni pudore, integrè confiteatur.

Quintò. Interrogare, an aliquando celauerit peccatum mortale propter verecundiam, aut timorem, aut negligentem discussionem conscientiæ. Nam si sic: tenetur illud peccatum manife-

ſtare, & omnes confeſſiones præcedentes, vt po-tè inualidas, repetere : & explicare quoties in hoc ſtatu, quo peccatum celabat, confeſſus eſt, & quoties communicauit.

Sextò, Examinare & interrogare tum de peccatis mentalibus, tum actualibus frequentiùs occurrentibus, & ad ſtatum pœnitentis magis pertinentibus, per ordinem 12. articulorum : ſi & quatenus videt pœnitentem indigere.

Communiſsimum autem examen breuiſsimum & ſæpe ſuffieientiſsimum, præſertim quò ad ſimplices, eſt.

1. Vt primò examinentur, quò ad libros hæreticorum retentos aut lectos.

2. Quò ad veneficia, vel ſortilegia. Quę peccata reſeruata ſunt tam exercentium ipſa, quàm recurrentium.

3. Quò ad contemptum aliorum, quod ad ſuperbiam ſpectat.

4. Quò ad auaritiam. Vbi de vſura interrogandum eſt, à qua non ſunt abſoluendi, niſi deſinant ipſam exercere, & reſtitutionem faciant. Similiter & de pecunijs ſuper aliqua bona, modo obligatorio, datis : quandò ſcilicet ſumma capitalis integra debetur, & tamen rei oppignoratæ fructus percipiuntur, vel domus gratis poſſidetur, aut inhabitatur. Hoc enim facere non licet etiam in gratiam orphanorum, pupillorum, viduarum, pauperum, captiuorum. Item de venditi-

one mercatorum cariori precio ob expectatam solutionem.

5. Interrogandi sunt de peccatis mentalibus: & quoties circa talem statum, & quoties circa alium. Similiter circa varias species luxuriæ: & circa oscula, tactus, & amplexus, non omittendo numerum, & qualitatem personarum cum quibus.

6. Quò ad inuidiam, & quoties. Semper addendo numerum in peccatis mortalibus.

7. Quò ad ebrietates cum priuatione iudicij, & quoties. Nec erit absoluendus, nisi proponat firmiter abstinere.

8. Quò ad odia, optando videlicet malum notabile.

9. Quò ad maledictiones, seu imprecationes ex animo factas, seu deliberatè impleri desideratas,

10. Quò ad appetitum *vindictæ*, & quoties.

11. Quò ad percussiones.

12. Quò ad detractiones notabiliter famam lędentes, siue narratas, siue auditas, absque displicentia exterius demonstrata.

13. Quò ad calumnias: an videlicet alicui falsò crimen obiecerit.

14. Quò *ad rixas*, cum accessione conuiciorum, diffamationum, proximum lædentium notabiliter.

15. Quò ad ieiunia.

16. Quò ad Missas neglectas: die Dominico & festo.

17. Quò

17. Quò ad Decimas, ſolui debitas, & conſuetas. Qui enim in Decimarum ſolutione negligens inueniretur, non eſſet abſoluendus, ſed ad proprium Parochum remittendus, niſi reſtitutionem promitteret.

18. Quo ad furta, aut emptionem rerum furto ablatarum.

19. Quò ad milites, aliena rapientes. Hi nõ ſunt abſoluendi, donec reſtituant.

20. Quò ad procuratores & iudices. Si aliquid contra æquitatem fecerint, partem iniquam defẽderint, vel doloſis apicibus iuris, aliquid extorſerint. Tutiùs autem eſt ſacerdoti ſimplici tales iuriſtas ad alios confeſſarios remittere: mille enim labyrintis ſunt pleni.

21. Quoad ſacerdotes non reſidentes, vel plura beneficia habentes: qui antequam deſerant plura beneficia, non ſunt abſoluendi. Similiter, ſi neſciant exercere Sacramenta Pœnitentiæ, ſeu Cõfeſſionis: nec libros in caſibus conſcientiæ habeant, aut non diſcant: qui ſimiliter non ſunt abſoluendi antequam reſignent: aut diſcere efficaciter proponant. Interim autem ab audiendis cõfeſſionibus deſiſtant, & aptos confeſſarios ſuis ſubditis prouideant. Similiter ſi Vicarios indignos retineant, quos omnino ablegare tenentur, & dignos quærere.

Septimò. Omnium peccatorum, etiam mentalium, circumſtantias quærere. Cùm autem plures circumſtantiæ ſint, frequentiores tamen ſunt quatu-

quatuor, videlicet: Quid, quis, cum quo, & quoties, Explicandum itaque erit peccatum in particulari, & cuius status sit qui peccat, & cuius status cum quo peccat, & quoties singula peccata admissa sunt.

Octauò. Adiuuare debet pœnitentem, ad habendum dolorem de peccatis præteritis, ad concipiendum firmum propositum non peccandi, & exeundum ex statu periculoso, ad confidendum de misericordia Dei: Vnde habendæ erunt in promptu aliquæ piæ exhortationes, exempla Sanctorum, authoritates sacræ scripturæ, & cautelæ pro vitandis peccatis.

Nonò. Simplices de Oratione Dominica, Salutatione B. V. Articulis fidei interrogandi sunt.

Post Confessionem peccatorum, quinque sunt facienda.

Primò. Admonitio de restitutione, famæ, bonorum quamprimùm facienda, quatenus necessarium erit.

Secundò. Præceptum, vt in posterum fugiat peccata, simulque peccatorum occasiones: scilicet personas, cum quibus periculosè conuersatus est: loca, quæ periculosè frequentabat.

Tertiò. Satisfactio imponenda, quæ vulgò dicitur salutaris Pœnitentia.

Quartò. Absolutio impendenda est, si pœnitens absolutione est dignus.

Vltimò. Oratio dicenda, si & quatenus vaca-

bit placebitque, ex Cæremoniali Romano.

Versic. Domine exaudi orationem meã, &c.

DEVS misericors, Deus clemens, Deus indulgentiæ. Deus pietatis & pacis, qui pro amore hominum, manus extendisti, qui Chananæam & Publicanum vocasti ad pœnitentiam: conuertere dignare famulum tuum, qui ante tuum sacrum altare, suum confitetur reatum, & humiliter se recognoscit te summum bonum offendisse, vt facinorum suorum à te veniam petat ac impetret: & præsta ei, misericors Deus, pænitendi spatium, dignos fructus pœnitentiæ, & finem pœnitentiarum fructuosum. Per Christum, &c.

Oremus.

DEus, sub cuius oculis omne cor trepidat, & conscientiæ cunctæ pauescunt: propitiare famuli tui gemitibus, & cunctorum eius peccatorum & malorum medere languoribus: vt sicut nemo liber est à culpa, ita nemo sit alienus à venia. Per Christum Dominum, &c.

SEPTIMA PARS.

Documenta confiteri voletium.

ISTorum autem quædam sunt obseruanda ante confessionem, quædam in confessione, quædam post confessionem.

Ante confessionem quatuor.

Primò. Humiliter petat Dei auxilium; quo præsente rite confiteri possit; peccata meminisse & detestari.

Secundò. Aliquot diebus vel horis (pro varietate pœnitentium) ante confessionem diligenter examinet suam conscientiam, vt sic plenam faciat de peccatis suis coram Deo rationem, in confessione. Nam si negotiatores pro temporali lucro toties supputant, quantò studiosiùs pro salute animæ hoc faciendum est?

Dices: meminisse nequeo omnia peccata. Accipe Receptam pro memoria, ex octo considerationibus compositam. Nimirum 1. Recogita peccata penes confessionem præteritam, an videlicet in præcedenti confessione prætermiseris aliquid ex oblivione: verecundia, negligentia. 2. Penes tempus, quid tibi inter festum Paschatis, & Pentecostes, inter Pentecostes & Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, & Natiuitatis acciderit. 3. Penes conditionem tuam, vitæ statum, occupationes, & negotia tui status, an ibi quoque commiseris aliquid 4. Penes locum, statuens tibi ante oculos omnia loca, in quibus fueris, quidúe vbique feceris. 5. Penes personas cum quibus versatus es, vt inde memineris, quid cum singulis gesseris 6. Penes inclinationem & fragilitatem tuam, quibus peccatis te sentis magis obnoxium, luxuriæ, ebrietati, calumniæ, superbiæ. 7. Penes ordinem, scilicet ordinate

procedendo, in recogitandis peccatis: de quo in sequenti parte. 8. Facilis est peccatorum recogitatio, si adsit crebra confessio.

Obseruandum tamen est, quòd in recogitatione peccatorum, homo non debet nimis anxiè, scrupulosè, cum tristitia eruere; sed cum humilitate, spiritus libertate, magna confidentia. Nam quantumcunque peccata grauia sint, Christus tamen qui pro peccatis mortuus est, medius stat, conuersionem peccatoris expectans, & veniam parans. Sed nec multum immorari debet, præsertim in cogitatione peccatorum carnalium, iræ, & odij, ne tentatio noua exoriatur.

Tertiò. Proponat sibi in animo, omnia peccata velle pro viribus integrè confiteri, & à confessore interrogatus veraciter respondere, sciens finem confessionis Christianæ non exitium, nec aliquam pœnam esse, sed peccatorum veniam, Dei amicitiam, & gratiam.

Quartò. Eligat sibi confessorem eruditum ac peritum, qui sciat conscientiæ suæ nodos resoluere, plagas curare, ad Dei amicitiam reducere, regulam viuendi tradere. Nam & pro sanando corpore nullus est qui non optimum medicum, vel chyrurgum, & cui fidat habere velit, licèt ex longinquo & magnis cum expensis sit accersendus. Imperitus confessor inducit pœnitentem in desperationem; idoneus autem consolatur illum, per media quæ scit adhibere.

In ipsa confessione decem sunt facienda.

Primò.

Primò. Meditandum, quamprimùm veneris ad confessorem, humiliter genua flexeris, caput rei ad instar inclinaueris, scias te esse ante iudicem cœlestem non terrenum, misericordem non crudelem, qui tantò ociùs condonabit peccata, quantò meliùs confiteberis.

Secundò. Ne hoc propositum impediatur, statim munias te signo sanctæ Crucis (vbi simpliciùm confessarij attendere debent, vtrum sciant sanctæ Crucis signum in corpore effingere) & benedictionem si velis à Confessario petas, quod iam nunc à quibusdam obseruatur.

Tertiò. DicatConfessionem generalem breuē: scilicet, *Confiteor*, vt supra fol: 104.

Quartò. Rem vtilem feceris, si te de negligentia præparationis, & de tepido dolore pro peccatis, accusaueris.

Quintò. In recitatione peccatorum, caueat ne complicem peccati nominet, neúe confessor in cognitionem tertiæ personæ veniat. Lasciuam autem, honestis verbis explicet, nec nimis prolixè, sed quantùm satis est.

Sextò. Circumstantiarum meminerit.

Septimò. Conditiones confessionis obseruet.

Octauò. In fine se accuset de omnibus alijs peccatis: quæ non recordatur, quæ paratus est confiteri: & petat veniam ac remissionem omnium peccatorum, à Domino Iesu Christo: à Confessario verò salutarem pœnitentiam, & absolutionem.

Nonò. Attentè audiat conſilia quæ dantur à Confeſſore.

Decimò. Humiliter acceptet pœnitentiam.

Poſt Confeſſionem tria.

Primò. Gratias agat Deo pro beneficio remiſſionis peccatorum,

Secundò. Fugiat omnes occaſiones, quæ ei erant cauſæ Deum offendendi.

Tertiò. Impleat quidquid mandauerit Confeſſarius, ſiue ſatisfactionem, ſiue reſtitutionem, bonorum, famæ, &c.

OCTAVA PARS.

Quæ ſpeculum confitentium, & interrogatorium Confeſſariorum dici poteſt.

OBSERVATIO.

QVoniam confeſſarius, ſub peccato mortali, tenetur interrogare pœnitentem, vbi videt eius confeſſionem inſufficientem ac deficientem, ſiue propter ignorantiam, ſiue propter metum, & verecundiam: idcirco, vt commodius poſſit meminiſſe ea de quibus interrogare debet, omnia quæ in hoc ſancto negotio neceſſaria ſunt reducentur ad 12. articulos. Hac autem occaſione enumerabuntur hic peccata mortalia frequentiora, & communiora.

ARTI-

ARTICVLI XII.

1. De præambulis.
2. De peccatis contra virtutes Theologicas.
3. Contra Decalogum.
4. Contra præcepta Ecclesiæ.
5. De septem peccatis capitalibus.
6. De peccatis per quinque sensus corporis.
7. De peccatis in Spiritum sanctum.
8. De peccatis in cælum clamantibus.
9. De peccatis contra opera misericordiæ.
10. De peccatis contra Sacramenta Ecclesiæ.
11. De peccatis alienis.
12. De peccatis diuersorum statuum.

In primo Articulo.

Præambula confessionis, de quibus parte sexta dictum est.

In secundo Articulo frequentiùs occurrunt octo.

Si fuerit infidelis, hæreticus, in fide dubius, quoties, vel quanto tempore.

Si aliquo signo exteriori demonstrauit se fa, uere hæreticis in eorum errore, siue id fecerit in gratiam alicuius, siue propter aliquam suam vtilitatem, &c.

Si libros hæreticorum legerit, retinuerit.

Si se esse Catholicum negauerit, vel occultauerit.

Si mysteria fidei Chiistianæ principalia, quorum festa (ad minus) celebrantur, nesciat.

 Si de-

Si desperat vel non sperat consequi futuram beatitudinem, aut media ad eam, quæ sunt, peccatorum remissio, vitæ emendatio, gratia Dei, &c.

Si proximo in graui neceßitate non subuenit.

Si deliberatè vult perpetuò in hoc seculo viuere, propter huius mundi commoditates, voluptates, honores, &c.

In tertio Articulo, contra Decalogum.
Primum præceptum.

1. De incantationibus, veneficijs, diuinationibus, alijsque superstitionibus.

Caue desiderium primi verbi occurrentis ad apertionem libri: quod superstitio est.

2. Si seipsum dæmoni aliquando deuouit vel obtulit.

3. Si ad magos vel veneficas confugit, aut misit, pro consilio vel auxilio capiendo.

Secundum Præceptum.

De periurijs, vel promptitudine iurandi sine consideratione veri vel falsi. Nam iuramenta vana, dummodo sint vera, non sunt mortalia.

De implemento iustorum iuramentorum.

De votis non impletis. Ad votum autem nõ sufficit propositum bonum, sed requiritur deliberatus animus obligandi se ad illud, & promißio quæ fiat Deo vel sanctis vt hominibus deificatis,

etiam sola cogitatione, de aliquo bono nón impeditiuo maioris boni.

De blasphemia. Quæ licèt rariùs in Polonia accidat : interdum tamen ab afflictis effertur : dum dicunt. Deum iniustum, vel sui oblitum, ignorare nostra, &c.

Huc reducuntur lasciuæ cantilenæ in Ecclesia : applicatio S. scripturæ, & rituum Ecclesiæ ad profana, cum notabili irreuerentia Dei.

Tertium Præceptum.

1. An laborauerit die festo.

2. An induxerit alios ad laborandum vel sollicitauerit, vel permiserit.

Quartum Præceptum.

Corde. Si motus est aliquid contra parentes.

Odium contra eos habendo, mortem optando.

Ore. Duriùs & iniuriosè eos alloquendo, cũ notabili eorum amaritudine.

Opere. Minando, verberando, &c.

Quintum Præceptum.

Corde. An odium contra aliquem habuerit. Est autem odium, velle proximo aliquod malum notabile, cui proximum est.

An propter tale odium, proximo debitum subtraxerit.

Si de malo alterius lætatus sit.

Si mortem alteri vel sibi appetierit.

Si ini-

Si inimicitias vel factiones fouit vel fouet.

Ore. Si verbis iniuriosis proximum, cum eo rixando, notabiliter læserit.

Opere. Si eum percusserit, mutilauerit, occiderit, vbi satisfacere tenetur, eidem, vel hæredibus, si hac occasione aliquod damnum alicui illorum illatum est.

De suffocatione puerorum, aborsu, & causa eius.

Sextum præceptum de adulterio consummato.

Si adulterium commisit.

Vbi, prole secuta, curare debebit, ne proles illegitima, particeps sit hæreditatis.

Septimum præceptum de furto.

An furto aliquid abstulerit.

Si rem furto ablatam aut iniquè acquisitam emit, retinuit: tenetur enim restituere domino vero, etiam non restituta sibi pecunia.

An aliquid rapuerit in via vel Ecclesia.

Si damnum alicui intulit.

Damnum proximi non impediuit, cùm possit & debeat ex officio.

Si aliquem ab assecutione boni, ad quod aliquod ius habebat etiam imperfectum, vt per promissionem, electionem, &c. impediuit.

Si iusta vectigalia vel tributa non soluit, defraudauit, siue cum prætextu alicuius priuilegij vel priuilegiati, siue quocunque alio modo.

Si indignum ad officium promouit, vnde conse-

consecutum est damnum in temporalibus vel spiritualibus.

Si legata pia retinuit & non quam citissimè reddidit, vel ne redderentur impediuit.

Octauum præceptum de falso testimonio.

Cogitatione. Si iudicium temerarium, leui ex causa, de aliquo fecerit. Idem de suspicioso.

Locutione. Si falsum testimonium siue in iudicio, siue extra, contra proximum dixit, cum grauí damno vel infamia.

Si inordinatè quempiam accusauit, in graue eius præiudicium.

Si calumniam aduersus aliquem dixerit. Est autem calumnia, falsa de proximo fingere & dicere quæ lædant famam eius.

Si contumeliam dixit, quæ est exprobratio similiter falsorum criminum, præsente eo contra quem est.

Si diffamauit vel detraxit alicui, siue ex malitia, siue ex multiloquio, siue sit delictum occultum, siue manifestum : dummodo lædatur fama notabiliter, quantumcunque verum sit, quod dicitur.

Si defectus naturæ, vel morales derisit, cũ ignominia alterius.

Si alicuius opus, malo aliquo fine factum esse, dixit.

Si secretum reuelauit; quod celare multum referebat.

Si literas alicuius cum periculo, vel præiudicio alterius, resignauit.

Auditione. Si libenter audiuit supra dicta mala contra proximum.

Omissione. Si noluit testimonium verum proferre, cùm posset & deberet, vel dolosè veritatem celauit, vel non defendit aliquem, sciens non esse verum quod dicitur, siue in iudicio, siue extra.

Nonum Præceptum.
Non desiderabis vxorem.

Si adulterium desiderauit.

Si aliquem vel aliquam ad id induxit.

Decimum præceptum.

Si inordinatè contra iustitiam aliquid notabile eorum quæ in Septimo Præcepto continentur, & in peccato auaritiæ recensebuntur, concupiuit.

In quarto Articulo, de peccatis contra præcepta Ecclesiæ.

Primum. Si ieiunia vigiliarum, Quatuor tẽporum, Quadragesimæ: & in Polonia feriæ Sextæ non obseruauit.

Requiruntur autem tria ad ieiunium: Qualitas cibi, absque carne & lacticinijs. Numerus, quòd videlicet sit vnica comestio, & tempus meridiei, vel circa.

Secundùm. Si confessus est semel in anno ad mi-

ad minus, & cùm esset in verisimili mortis periculo.

Si confessio fuit conueniens, vt nullum peccatum sit prætermissum.

Tertium. Si Sacramento Eucharistiæ ad minus semel in anno est refectus. Si dignè, nullius scilicet peccati mortalis conscius.

Quartum, Si quolibet festo & Dominica, integram cum deuotione debita, audiuit Missam.

Quintum. Si dedit fideliter decimas: aliaque debita Ecclesiæ soluit.

Hic notandum est de Ieiunio.

Quòd ab eo excusantur quoad vnicam comestionem qui habent iustam aliquam causam, quæ triplex est.

Vera, & euidens, qualem habent omnes infirmi, debiles, capitis vertiginem patientes, senes, pueri vsque ad vigesimum primum annum completum, prægnantes, lactantes, iter longum pedibus conficientes iuxta complexionis qualitatem, grauiter laborantes, pauperes unicam comestionem sufficientem habere non valentes, prædicantes, cantores, & confessarij, si ieiunium impedit eorum officia, alias, non.

Altera iusta causa dicitur credita, cùm quis sine fraude credit se propter dolorem, laborem, vel occasionem aliquam excusatum esse à ieiunio, alias ieiunaturus.

Tertia authorizata, scilicet dubia, sed munita authoritate superioris supplentis per dispensatio-

fationem. Nam tunc si superior de causæ sufficientia dubitaret, potest commutare ieiunium in aliud pium opus: & nunquam debet in conscientiam petentis reijcere, vel remittere: sed liberè ac charitatiuè facere, quod potest.

In quinto Articulo, de septem peccatis Capitalibus.

SVPERBIA.

1. Si appetijt suam excellentiam, cum notabili Dei irreuerentia, nimirum cum renutu subijciendi se diuinæ gubernationi & ordinationi, vel paratus esset propter ipsius assecutionem mortaliter peccare: aut cum graui iniuria proximi.

1. Si in tale quid consensit.

3. Si cum ijsdem conditionibus sibi ea quæ non habet, arrogauit.

4. Si cum his adiunctis præ cæteris videri voluit, alijs se prætulit, aut gloriatus fuit.

5. Si proximum contempsit. Hoc est, in suo affectu eum notabiliter iniuriosè depressit. Nam hoc est contra bonum existimationis.

6. Si in re magni momenti inobediens fuit.

7. Si ingratitudine sua, magno dolore benefactorem affecit, aut beneficium pro maleficio interpretatus est.

AVARITIA.

1. De vsuris. Est autem vsura, lucrum, & quæcunque commoditas proueniens ex mutuatione pecuniæ.

2. De oppignorationibus: vbi pignoris fructus capiuntur salua summa capitali.

3. De emptionibus & venditionibus iniustis: Quoad monetam adulterinam, vel corruptam, pondus, mensuram, pretium.

4. Si vendidit cariùs propter expectatam solutionem, vel viliori pretio propter anticipatam emit.

5. De ludo fraudulento & doloso: cum obligatione restituendi.

6. De locatione. Si propter casum occurrentē non minuitur pretium locationis.

7. De retentione debitorum.

8. De lite iudiciali: si aliqua fraus & iniustitia intercessit.

9. De vectigalium iniustorum impositione, exactione, iustorum defraudatione, vel non solutione.

10. De rerum inuentarum non restitutione.

11. De Simoniaca beneficiorum acquisitione & pluralitate, de quibus infrà. Est autem Simonia, dare vel accipere aliquid pro spirituali.

12. De monetæ cambijs, seu permutationibus si aliqua fraus commissa.

13. Si adeò inordinatè apperijt pecuniam vel diuitias, vt Deum & ea quæ ad salutem animæ cōsequendam spectant obliuisceretur, vel pauperibus extremà egentibus non subueniret.

14. Si alicuius mortem concupiuit propter hæreditatem, &c.

LVXVRIA.

Cogitatione. Si amorem ad aliquam personam habuit: vbi addendum erit, cuius sit status, & quoties, vel saltem quanto tempore durauit talis amor.

Si in fœdam pollutionis nocturnæ delectationem aliquando consensit.

Si recolendo præteritos actus carnales, oblectatus fuit.

Si propositum vel desiderium peccandi carnaliter habuit: vbi seorsim explicandum est, quoties circa virgines, circa coniugatas, vel liberas, Deo dicatas, consanguineas, &c.

Si delectationem morosam cum consensu actuali, vel implicito habuit.

Locutione. Si aliquas personas propter delectationem, vel cum delectatione carnali, allocutus est.

Si cecinit obscœna, vel de eis, sermonem habuit, cum delectatione carnali, aut desiderio peccati, aut animo inducendi aliquem ad tentationem, ad carnalem voluptatem, vel tactum. Aut si talibus periculis præsentibus, supradicta fecit.

Si apertè prouocauit aliquem vel aliquam ad peccatum carnale secum, aut cum alio perpetrandum.

Lectione. Si inhonestos libros legit.

Si literas ad peccatum carnale ordinatas legit, transmisit, porrexit.

Opere.

Opere. Si munera animo inducendi ad peccatum alicui dedit.

Si propter eandem causam gestus lasciuos fecit, aut se ornauit, aut se ad videndum præbuit.

Si peccatum carnale consummauit, cum quo, cum qua, & quoties: Et si virginitatis violatæ damno satisfecit.

G V L A.

Si aliquando inebriatus est usq; ad priuationem iudicij: & quoties.

I R A.

Cogitatione. Si ex malitia, odio, inordinatè vindictam notabilem contra proximum appetijt, à Deo, homine, vel seipso.

Locutione. Si malum notabile alicui, vel sibi, ex animo imprecatus est, seu maledixit.

Opere. Si vltionem notabilem deliberatè minatus est: vel fecit.

Omißione. Si læsum, propter dictum vel factũ suum, non placauit.

I N V I D I A.

Si de bono proximi, propterea quòd eius bonum diminuebatur, vel obscurabatur, excedebatur, tristatus est, vel doluit. vt Cain, Saul, fratres Ioseph: & aulicus qui tristatur eò quòd socium maiorem gratiam apud dominum habere videt, vel maiora opera facere quàm ipse efficiat.

Si desiderauit aliquem priuatum esse dignitate, fama, honore.

Si ægrè tulit cùm de aliquo honorifica mentio fiebat.

Si cu-

Si curauit vt non tàm honoraretur detecto aliquo vitio, vel defectu.

Acedia: quæ est tristitia de bono spirituali diuino, scilicet de eo quod sum futurus ciuis Sanctorum, & domesticus Dei, &c. nunquam, aut non nisi perditissimis in mentem venire potest.

In sexto Articulo. De quinq; Sensibus.

V I S V.

Si aspexit cum voluptate carnali, vel cum concupiscentia actus, virginem, coniugatam, Deo dicatam, Confessionis, & aliorum Sacramentorum filiam: & quoties circa quem libet statum.

Si nudum corpus.

Si exposuit se, visui aliorum, causa prouocandi eos ad tentationem, vel delectationem carnalem.

Si denudauit, se vel alium, propter idem.

A V D I T V.

Si audiuit cantilenas, vel sermones lasciuos, propter delectationem carnalem, vel curiositatē periculosam.

G V S T V.

Si prouocantia ad Venerem comedit.

O L F A C T V.

Si odores propter supradictas causas adhibuit.

T A C T V.

Si propter oblectationem carnalem, vel animo prouocandi aliquem vel aliquam ad libidinem

nem, tetigit, siue partes honestas, manum, faciem, siue inhonestas tam nudas quàm velatas.

Si præter oscula & amplexus actuali peccato coniunctos, alios & solos commisit separatim: cum numero semper, & conditione complicis.

Si choreas, propter delectationem carnalem, ex visu, tactu, collocutione habendam, duxit.

Si per proprij corporis tactum pollutus est (quæ mollities dicitur.) Et si hoc perpetrando, aliquem vel aliquam mente cogitauit.

Si citra pollutionem, tactu peccauit.

Si alterum docuit idipsum, vel corrupit.

In septimo Articulo. De peccatis in Spiritum sanctum.

Si discordias inter aliquas personas dissemi-nauit auxitue, referens vni quod ab altero audiuit, vel quocunque alio modo. Alia non tam frequenter occurrunt. Sunt enim sex: Desperatio, Præsumptio, Impœnitentia, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia obstinatio.

In octauo Articulo. Peccata in cœlum clamantia.

1. De peccato bestiali & Sodomitico, quod à multis dicitur Turcicum: de quo cautè est interrogandum: idque tunc, cùm ex confessione pœnitentis, colligi poterit, talem interrogationem necessariam esse.

2. Si mercedem alicui debitam retinuit.

In nono Articulo. Peccata contra misericordiæ opera.

1. Si fratrem delinquentem & errantem non monuit, cum sperauit admonitionem fore vtilē.

2. Si monuit, sed admonitione inordinata: vt potè, quia ira vel odio magis nocuit, quàm profuit.

In decimo Articulo. Contra Sacramenta.

1. Si aliqua Sacramenta in peccato mortali suscepit.

2. Si Sacramentum Confirmationis suscipere, quòd commodè potuit, neglexit.

3. Si pluries cum eadem, vel diuersis, viuente prima, contraxit.

4. Si cum hæretico vel hæretica, matrimonium inijt.

5. Si tempore interdicto.

6. Si cum consanguinea vel affine.

7. Si contraxit cum eo vel ea cuius fuit patrinus in Baptismò & Confirmatione.

8. Si contra statuta Ecclesiæ sine bannis & testibus, vel Parocho proprio.

9. Si post factum simplex votum castitatis aut religionis. tunc enim exigere debitum non potest: reddere tamen tenetur.

10. Si post sponsalia etiam de futuro, cum alia.

11. Si clandestinum fuit: quod ipso facto irritum.

12. Si intercessit homicidium alterius coniugum

cum vtroque machinante, causa contrahendi: vel etiam altero tantum, interueniente adulterio.

13. Similiter adulterium cum coniuge alterius, coniunctum cum matrimonio, vel promissione contrahendi altero acceptante, impedit & dirimit contractum.

In Vndecimo Articulo. Peccata aliena.

1. Si iussit, consuluit, docuit aliquem quodcunque peccatum mortale.

2. Si gloriatus est de aliquo peccato mortali. vbi explicandum est, quod & quale sit illud peccatum, de quo est gloriatus.

3. Si laudauit aliquem de peccato mortali, & quod est illud.

4. Si iuuit aliquem vel associauit, ad peccandum mortaliter pergentem.

5. Si in peccato mortali mediator, & in carnali leno vel lena extitit,

In Duodecimo Articulo. Peccata diuersorum statuum. Virginum.

1. Si aliqua peccata propter verecundiam in præcedenti vel præsenti confessione tacuit.

2. An aliquas cogitationes turpes aliquando habuerit. Si sic, quærendum erit de consensu.

3. De tactu, sed caute, & in communi, vnà cum alijs quinque sensibus exterioribus, perfunctoriè inquirendum. Quod si negat, vrgere confessarius non debet.

4. De ornatu & choreis ob malum finem.

Viduarum.

Si consentit aliquando in delectationes, ortas ex cogitatione præteritorum actuum.

Vetularum.

De lenocinijs & superstitionibus.

Coniugatarum, & coniugatorum.

1. Si in actu matrimonij de aliquo alio cogitauit, & similiter maritus de alia. Nam esset adulterium mentale: caute tamen id faciendum est.

2. Si tactus impudici ad consummationem matrimonij non ordinati, cum effusione, vel periculo effusionis seminis, fuerunt. Si nihil tale est, vltra non procedatur.

3. Si concubitus extraordinarij cum periculo supradicto fuerunt. Multi enim sunt, qui credunt sibi in tali statu omnia licere, vti & abuti, quod falsum est, propter honorem Sacramenti Matrimonij, & peccatum vitandum.

4. Si fuit defraudatio seminis, propter euitandam prolem: vel quid simile, ad non concipiendum, factum est.

5. Si aborsus, data causa aliqua, accidit.

6. Si debitum cum periculo alterius reddere noluit.

7. Si reddit, cum periculo partus.

8. Si nimium zelum cum admixtione aliorum peccatorum, scilicet, detractionum, &c. erga coniugem habuit.

9. Si in rebus magni momenti non obediuit marito.

10. Si particeps vſurarum, furtorum, fuit, cum obligatione reſtituendi.

11. Si ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem accepit, ad diſpenſandum ſecundum ſuum arbitrium. Quia nec eleemoſynam poteſt dare ex bonis mariti, niſi res parui momenti, & niſi in ſpem veriſimilem rati habitionis illius. Omnis enim pro ſua conditione, præſumitur indulgere filio, minutiores ſumptus, & multò magis maritus uxori. Quod ſi maritus eſſet prodigus, licitè poſſet vxor accipere clam aliqua, vt in neceſſitate domui ſuæ prouideat, nec teneretur marito præcipienti tradere quæ habet. Similiter crediderim, ſi maritus eſſet adeò tenax, vt in neceſſarijs vxoris & domus ſecundum conditionem eius deeſſet, poſſe vxorem idem facere.

12. Si maritus erga vxorem iniuriosè ſe geſſit, verbo, opere, &c,

13. Si neceſſaria non prouidebat quæ debebat.

14. Si accepit aliquid ex bonis vxoris, quę habet præter dotem.

15. Si vxorem non admonuit charitatiuè, cũ deberet.

16. Si alter eorum vel vterque maiori pompâ vſus eſt, quàm deceret: in graue detrimentum ſui vel ſuorum.

Filiorum familias.

1. Si ex bonis patris vel matris aliquid notabile

bile contra voluntatem eorum accepit, cum o-bligatione restituendi cohæredibus, vel compu-tandi pro parte suæ legitimæ: nisi pater viuens donauerit.

2. Si non vult pro sua sorte computare bona patris, quæ insumpsit patre viuente in ludos, u-susque vanos & malos, vel id quod pater sol-uit in pœnam delicti eius iuxta statutum regio-nis. Sumptus autem quos studij causa patre vi-uente fecit, non tenetur computare. Imò fratres eius tenentur ante omnem diuisionem, etiam post mortem patris, soluere debita, quæ ob hanc cau-sam, patre viuente contraxit: licèt non illa, quæ contraxerit post mortem patris.

Patrum familias.

Si non dedit operam vt familia disceret fidem Christianam, & pietatem, ieiunaret, Missam au-diret, ad Sacramenta accederet temporibus suis.

Si in infirmitate non habuit præcipuam curam de salute animæ: Secundò verò de sanitate cor-poris.

Si permisit eos inhonestè viuere.

Si tempore ieiunij sufficiens prandium non dedit familiæ, quo possit ieiunare, aut cœnam ministrauit.

Parentum.

Si non adhibuerunt diligentiam, vt filij ad-discant doctrinam Christianam, & Christiana officia.

Si inhonesta docuerunt.

Si non

Si non reprehenderunt, cùm lasciua profe-runt, malè agunt, prauas familiaritates habent: vel permittunt eos suo modo viuere.

Si non efficiunt, vt aliquam artem addiscāt, ne postea otiosi & vagi sint, atque ad plura mala occasionem habeant.

Si propter quamcunque causam cogunt eos ad religionis ingressum: quamuis persuadere liceat.

Puerorum.

Si nescit doctrinam Christianam. De mendacijs, votis, Missa die festo, obedientia parentibus, ac præceptoribus, odijs, rixis, verberibus, inhonestis verbis, factis, lascitijs, furtis, &c. *Prouerb.* 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.

Cautela.

De peccatis occultis, carnalibus, cautè interrogandi sunt pueri, & simplices ne eis manifestetur aliquid, quod nesciunt, neúe detur illis occasio labendi.

Modus autem inquirendi erit: an insultus & tentationes carnis aliquando patiantur. Et vtrum delectentur tali cogitatione & consentiant.

Si negant, subiungendum: Aduerte magnū esse sacrilegium, iniuriam, profanationem Sacramenti: in confessione negare peccatum. Nec putare debes sacerdotem id cuipiam posse manifestare,

Magiſtrorum.

Si inſufficiens cùm ſit, promotus eſt cũ graui damno animarum, fidei, corporum, &c.

Si legit Theologiã mortali notorio infectus.

Si veritas aut ſuperſtitioſas ſcientias docuit.

Si diligentiam debitam in legendo non adhibuit, vel non curauit de profectu diſcipulorum.

Si abduxit auditores alterius cum notabili damno profectus eorum, vel honoris, & famæ doctoris.

Si indignos promouit, elegit &c.

Si factiones fouit vel fouet.

Si crudeliter caſtigat: quia ſolùm leuis caſtigatio eis eſt permiſſa.

Studentium.

Si iuramenta non obſeruauit.

Si conſpirationes malas fouit.

Si auditores alterius lectoris abduxit, cum notabili ignominia lectoris, vel damno ſtudentis.

Si ſuffragium indigno tulit.

Si abuſus eſt eleemoſynis.

Si notabiliter negligens in ſtudijs fuit, manẽs in ſtudio ſumptu alieno.

Tutorum.

Si non curat, vt bonis literis ac moribus imbuatur puer.

Si pia legata, vel debita non ſoluit, ſecundum vltimam voluntatem demortui. Aut ſoluit quidem, ſed poſt moram notabilem.

Si non

Si non conseruat, nec defendit bona pupillorum, vel alienat sine vtilitate, vel ius per negligentiam perdit.

Si pecuniam pupillorum ad vsuras exponit, cum obligatione restituendi.

Hospitaliorum.

Si reditus hospitalis non insumit in ea in quę sunt destinata.

Si nimis tardè recuperat bona eius alienata.

Si adeò negligit ædificia, quòd ob id cadant: cum obligatione restituendi.

Si onera debita non compleuit. Tunc enim fructus hospitalis in alium pium vsum conuertat de licentia Episcopi.

Si vltra triennium talia bona tenuit.

Medicorum.

Si absque sufficienti scientia, artem amplexus est.

Si præsumptuosè morbos curare intentat.

Si notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare, aut derelinquit antequam debeat, cum notabili periculo: cum obligatione restituendi.

Si peccatum aliquod consuluit propter sanitatem; vel aliquod nociuum permisit ægroto, vt illi placeret.

Si non admonuit (prudenter tamen) vt cōfessarius aduocetur, testamentumque conficiatur, quo rixæ ab hæredibus præpediantur.

Si pauperem in extrema necessitate constitutum, curare noluit.

Si facilè concessit licentiam non ieiunandi, sine iusta causa.

Si detraxit alijs, vt ipse crebriùs ad curationes aduocetur.

Pharmacopolarum.

Si corruptis medicamentis, aut falsis, aut mutatis, vtuntur.

Si plusquam res valeant, vendunt.

Chirurgorum.

Si nesciens sanguinem minuere, aut membrũ abscindere, præsumit tamen id facere.

Si dubitauit de necessitate abscindendi mẽbrum, & tamen abscidit.

Artificum.

Si artem aliquam exercet ad peccandum, vt facere idola, synagogas Iudæorum, Hæreticorum, Schismaticorum. Imò & taxillos, fucos, chartas, si sciunt malè vsuros quibus vendunt.

Si quæ remanserunt de aliena materia, sibi retinuerunt.

Si mentiti sunt cum notabili damno proximi.

Si fraudem aliquam fecerunt.

Mercatorum.

Si Monopolijs vsus est. Est autem Monopolium, cùm mercatores inter se conueniunt, de rebus non vendendis, vel emendis, iusto pretio, sed tantum eo quod statuunt ipsi, absque superioris authoritate, & mercis circumstantia.

Si non soluerunt fideliter vectigalia, & alia tributa.

De pecunijs falsis, adulterinis, ruptis, diminutis, cum damno notabili proximi.

De dolo in pondere, & mensura.

De vsuris palliatis, vel aperti.

Si mediator in contractu illicito fuit.

Si die festo non audita Missa, multùm temporis insumpserunt in negotiatione.

Serui Mercatorum.

De ijsdem interrogandi sunt; quia etiam restitutionibus ijsdem sunt obnoxij, quamuis ex vsuris & alijs illicitis contractibus, nulla aut parua ipsis vtilitas obueniat.

Iudicum.

Si scit ius, secundum quod iudicare debet, vel saltem cum consilio peritorum, bonæ conscientiæ, exequi curat quod iustum est. Si non, peccat acceptando.

Si ita potens & fortis est, vt audeat contra potentes ferre sententiam. Si non, peccata acceptando.

Si liberat reum parte contradicente: Aut cùm per id datur occasio similia perpetrādi.

Si non procedit iuridice, id est secundum ordinem iuris.

Si iudicauit, vel iudicare omisit, in fauorem alicuius, cum deberet.

Si dilationes concessit, quas non debuit: cū obligatione restituendi damna, &c. Si reum de complicibus interrogauit (præterquam in peccatis contra Rempub.) idque tunc, cùm inditia ostendunt

ſtendunt complices eſſe, aut ſemiplena probatio, vel fama.

Sciendum autem eſt hic, peccata eſſe in triplici differentia.

Quædam contra bonum commune, vt proditio, hæreſis, conſpiratio in necem Principis, falſificatio monetæ, maleficium, latrocinia, & alia, quæ deſtruunt ipſum bonum commune. In quibus licet interrogare ſecundum doctrinam nuper traditam.

Quædam ſunt in præiudicium tertij; vt ſimplex homicidium, furtum, adulterium.

Quædam quæ ſoli delinquenti nocent, vt, blaſphemia, ebrietas, &c. In his duobus nunquam licet.

Si interrogat, ad quod interrogatus reſpondere non tenetur.

Si dona ſuſcepit: niſi ſint comeſtibilia, & potabilia, moderata, ex mera liberalitate donantis.

Si legem pœnalem ſtatuit principaliter propter ſuam priuatam vtilitatem.

Si delicta, lege diuina vel naturali damnata, ſine iuſta cauſa condonat.

Si innocentem condemnat, vel nocentem, ſine ſufficienti probatione, vel inauditum, vel indefenſum.

Si teſtes ſuſpectos admiſit.

Si lites, aut debitorum ſolutiones, ſine iuſta cauſa ſuſpendit.

Si tulit ſententiam iniuſtam, vel neglexit

ferre

ferre iuſtam : quocunque reſpectu id fecerit.

Si propter pietatis famam, vel ob quamcunque cauſam, remittit cùm non poſſit (vt puta recognoſcens ſuperiorem) pœnam in toto vel in parte.

Si peregrinos, viduas, pupillos, & alias miſeras perſonas, non præfert alijs in iure ſibi reddendo, cum notabili detrimento earum.

Si damnato ad mortem non conceſſit tempus ſuſcipiendi Sacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ : vel ad hoc non induxit.

Si miſerabilibus perſonis nón prouidit procuratores.

Si in inquiſitionibus ſeu ſcrutinijs, præcepit vt ſibi manifeſtetur, quidquid ſcitur, ſiue ſit occultum, ſiue publicum. Nam manifeſtandum eſt ſolum notorium vel famoſum.

Si proceſſit contra aliquem particulariter per viam inquiſitionis, cùm nec infamia de eo præceſſerit, nec indicia, vel ſemiplena probatio.

Procuratorum.

Si, ad hoc munus inſufficiens cùm ſit, acceptauit.

Si ſuſcepit cauſam iniuſtam : quamuis eam ſuſceperit, non propter victoriam, ſed propter ſolam dilationem, vt partis placationem : ſiue interponendo aliam cauſam iuſtam, ſiue aliud faciendo : nam omnia hæc iniuſta ſunt, & obligant ad reſtitutionem.

Si partem non admonuit ſtatim à principio

vel in

vel in prosecutione postquam de iniustitia constitit. Debet enim ipse & admonere & desistere, & partem ad honestam concordiam inducere: quamuis aduersario id indicare non debeat, neque alicui alteri secretum detegere. Si verò causa dubia fuerit, poterit eam continuare, volente sua parte, & id sciente.

Si negligens in studio & defensione fuit, cum obligatione restituendi.

Si aduersario secreta illius causæ vtilia, detexit.

Si causam pauperis, constituti in extrema necessitate sui auxilij, oppressi, atque iniustè tractati, non suscepit.

Si fecit aliquid, propter quod aduersarius iustam causam perdidit, aut damnum aliquod habuit, siue petendo superfluas dilationes, siue quomodocunque aliter, cum obligatione restituendi.

Si stipendium maius quàm debeat, pro patrocinio exegit.

Si conuentionem fecit de stipendio in medio. Nam in principio & fine licet.

Si conuenit de quota parte litis, puta dimidia vel tertia, &c. Datur enim occasio volendi vincere per fas & nefas.

Similiter si paciscatur, vt post victoriam tanta summa soluatur: propter eandem enim causam non licet.

Notariorum.

Si cùm non sit ad hoc idoneus, acceptauit officium.

Si ob ignorantiam, negligentiam, aut iniuriam omisit clausulas, vel solennitates necessarias ad valorem inscriptionis, aut obscuritates admisit.

Si pauperibus, eo quòd non sint soluendo, scripturas non confecit, vel non tradidit: vnde passi sunt damnum magni momenti.

Si confecit aliquod instrumentum de aliquo contractu vsurario.

Si ei, qui illum instituit, & ad officium admisit, infidelis in damnum eius fuit.

Si ob amorem, spem, timorem, officio suo abusus est.

Si rogatus recusauit tradere instrumentum, cùm deberet.

Si partem renuntiaturam alicui iuri ignorantem, non instruxit & informauit.

Si habens publicum stipendium, vel constitutum & taxatum, tamen maius debito accepit, etiamsi sit spontè oblatum.

Si accepit aliquid pro literis Ordinatorum, cùm habeat officij sui salarium. Si verò non habeat, licitè potest accipere pro suo labore, non habendo tamen rationem Ordinum: vt videlicet plus accipiat pro maioribus Ordinibus.

Si confecit instrumentum absque necessitate, die festo.

Si confecit testamentum carentis iudicio. &c. cum obligatione restituendi ei, qui successurus era.

Testium.

Si lati-

Si latitauit, vel abſcondit, vel abſentauit ſe ne teſtificetur. Nam interdum non rogatus, tenetur ſe offerre in teſtem, ſciens id neceſſarium eſſe ad impediendum aliquod notabile damnum, tam publicum quàm priuatum: vel ſciens alium eſſe inextrema neceſſitate ſui teſtimonij.

Si finxit partem aduerſam ſibi eſſe inimicam, ne teſtimonium ferat.

Si ſciens per conſulationem (vt aduocati, medici, &c.) aliquod peccatum ſecretum & detegit illud: cùm cognitio eius non ſit neceſſaria ad mala & damna impedienda: vel etiamſi ſit neceſſaria, tamen maius damnum famæ redundat ex reuelatione, quàm bonum ex manifeſtatione.

Si accepit mercedem vt verè teſtetur, cum obligatione reſtituendi.

Si quis ſciens non denuntiauit iudici talia & talia crimina, vel debita, præcipienti. Tenetur enim ad hoc faciendum, etiam poſt tempus determinatum à iudice: niſi ſit peccatum occultum, & peccator iam eſt emendatus, vel ſola correctione fraterna veriſimiliter emendabilis: tunc enim non eſt parendum. vide hoc copioſius in Manuali Nauar: ca. 25. Num. 46.

Accuſatoris.

Si falſo aliquem accuſauit, ſiue falſi criminis, ſiue falſi debiti, cum obligatione reſtituendi famam & omnia damna.

Si poſt citatam partem non renuntiatà lite, procurat ſuſpendi contra voluntatem aduerſarij, aut deſerit cauſam contra ius. Si in

Si in causa iusta, vsus est medijs iniustis.

Si non accusauit eum, cuius delictum cedit irremediabiliter in magnum damnum spirituale vel temporale Reipub: siue sit perpetratum iam, siue perpetrandum. Similiter si delictum sit perpetrandum in damnum priuatum, & author per correctionem fraternam non resipiscit.

Si non denunciat delicta, etiam illa quæ soli authori nocent, à quibus per correctionem fraternam non resipiscit dummodo saltem vnum testem habeat.

Rei seu accusati.

Si non confitetur crimen, etiam cum periculo mortis, interrogatus à competenti iudice, secundum ordinem iuris. Scilicet, quando delictum est notorium, famosum aut semiprobatum, quod accidit, quando est vnus testis oculatus, & omni exceptione maior, id est dignus omni ex parte fide: aut vnum indicium vel plura æquipollentia semiplenæ probationi. Dum modo hoc manifestetur reo, vt videat se teneri ad obediendum iudici interroganti.

Aduertant hic Confessores, & in confessione inducant ad fatendum veritatem sic interrogatum: alioquin non absoluant.

Si non reuertitur ad carcerem: ad quem se reuersurum iurauit.

Si sciens se iustè damnatum, appellat ad differendam executionem.

Si propter debita incarceratus, potens ea soluere, & tamen ex carcere fugit.

Teloniariorum, seu finium custodum.

Si augent, vel iniustè extorquent.

Si permittunt exportare, vel importare vetita: cum obligatione restituendi vectigalia, quæ importatores, vel exportatores soluere deberent.

Militum.

Si quid accepit vt non faciat damnum, præiudicium, &c. & tenetur restituere, si repetatis qui dedit.

De rapinis, fidelitate, ac stupris interrogandi sunt.

De duellis, prohibitis sub excõmunicatione.

Si bello iniusto interfuerunt.

Si intentionem malam, scilicet acquirendi aut vlciscendi habuerunt.

Cauponariorum.

Si parati erant ministrare cibos siue vetitos, siue pro altera comestione, tempore ieiunij, quibuscunque petentibus, nulla habita ratione iustæ causæ non ieiunandi.

Si propinauerunt vel propinare parati erant potum ad ebrietatem.

Si aleatores, qui iniuriosè ludere solent, aut quorum professio nulla alia quàm hæc est, acceptant, vel fouent.

Si meretricia permiserunt.

Subditorum peccata.

Inobe-

Inobedientia notabilis, contemptus domini, murmuratio seu iniusta querela cum detractione coniuncta.

Defraudatio laborum, vsurpatio alienorum fundorum, accusatio proximorum iniusta apud dominum.

Interrogandi sunt in summa: si reddiderunt quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.

Seruorum.

Infidelitas in custodiendo, dispensando, laborando.

Executio inique iussorum à dominis.

Praua consilia, adulatio, mendacia, inuidia, iniqua conseruorum accusatio.

Dominorum.

Oppressio subditorum.

Exactio vltra consuetudines antiquas, tam pro itineribus, quàm pro laboribus, censibus, &c.

Crudelitas quo ad pœnas.

Retentio mercedis.

Dupla aut maior quàm par sit solutio damni per seruum facti.

Venditio frumenti immundi corrupti, aliarumque rerum non æquè bonarum ac alibi, æquali pretio.

Venditio frumenti & aliarum rerum carius quàm pretium currat.

Vsurpatio fundi alieni, multò autem magis Ecclesiastici.

Rapina bonorum alienorum.

Constitutio pœnarum pecuniariarum propter priuatum commodum.

Negligentia circa subditos quo ad officia Christiana.

Itineris die festo aggressio, non priùs Missa à se & tota familia audita.

Laboris permissio, vel iussio die festo.

Habentium iuspatronatus.

Si indignum promouit vel promoueri curauit: contulit vel conferri fecit beneficium.

Si Simoniacè, aliquo pacto seu conditione interueniente. Et multò magis si ea lege, vt diminuta bona Ecclesiæ non recuperentur, vel diminuantur, vel taceatur.

Religiosorum.

Si in ingressu impedimenta aliqua habens, reticuit.

Si votum aliquod fregit, præsertim paupertatis sub prætextu alicuius necessitatis.

Si aliquid Prælato celauit vel non præsentauit.

Si vouens arctiorem, ingreditur laxiorem.

Si inducit alios ad ingressum religionis, tacendo austeritates religionis, cum aliquo insigni periculo.

Si ab arctiori religione quempiam abduxit.

Si in visitatione non detexit seu non manifestauit Prælato quod tenebatur. Et si aliquod secretum, quod non debebat, detexit.

Si murmurator impatiens, negligens in profectu, Sacramentis, & oratione pro se, & alijs, præsertim benefactoribus, fuit.

Si officium magnum, & de B. Virgine, & Defunctorum, aliaque debita omisit.

Si malis artibus, conspirationibus, & quibusuis practicis, quæ prohibitæ sunt, & semper noci, uæ, Prælatum aliquem elegit: cum obligatione restituendi & resarciendi damnum, quod religio propterea passa est, siue in regulari obseruantia, siue in temporalibus.

Si sua statuta ad mortale obligantia, in aliquo transgressus est.

Clericorum.

Si ante legitimam ætatem suscepit ordines.

Si ante Confirmationem prima tonsura est initiatus.

Si, cùm illegitimus esset, suscepit Minores ordines sine dispensatione Episcopi: Maiores sine dispensatione Papæ: Idem quo ad beneficium simplex quod habere potest cum dispensatione Episcopi, Curatum verò cum dispensatione Papæ.

Si absque debita sufficientia quoad doctrinã & prouisionem, promouetur ad ordines.

Si negotia secularia, mercaturas, ludos, choreas exercuit, cùm sit in maioribus ordinibus, vel beneficiarius.

Si artem Chyrurgicam vel Medicam exercuit, nisi causa pietatis erga miserabiles & cognitas personas, præsertim cum facultate superiorum,

orum, & propter penuriam aliorum, dummodo fiat sine adustione vel incisione.

Si non celebrauit, tunc, ibi, & quoties, vt erat obligatus.

Si Missas, quæ superstitionem redolebant, celebrauit.

Si Confessionem negligenter audiuit.

Si absoluit non absoluendum, vel sepeliuit in loco sacro, defunctum in mortali notorio.

Si Parochiano suo petenti Sacramenta non administrauit.

Si neglexit, vel propter timorem omisit, ministrare Sacramentum Eucharistiæ vel Pœnitentiæ proximo, iam morienti in extrema necessitate spirituali constituto, etiamsi pestilentia laboret.

Si induxit aliquem ad eligendum sepulturam in sua Ecclesia, vel ad non mutandum electã.

Si existens in mortali peccato res sacras tangit, aut aliquid aliud tanquam minister Ecclesiæ facit, suo fungens officio.

Si concionatus est absque legitima facultate, vel in peccato mortali, ante iustam contritionẽ, vel mendacium inseruit circa doctrinam fidei, morum, historias de Sanctis, miracula, Prophetias.

Si principaliter prædicat propter quæstum, vel gloriam mundanam.

Si concionando, Prælatis Ecclesiæ, sacerdotibus detraxit, ita vt possit cognosci persona cui detrahitur.

Si, cùm

Si, cùm esset in maioribus ordinibus, vel beneficiarius etiam simplicis beneficij quantumcunque tenuis, non recitauit officium seu horas canonicas, cum obligatione restituendi fructus, pro rata omissionis. *Beneficiarius tamen simplicis beneficij non recitans officium, tenetur restituere fructus acceptos, post sex menses à consecutione beneficij.*

Si cùm esset pensionarius, non recitauit officium Beatæ Virginis: cum obligatione restituēdi.

Si cùm esset in maioribus ordinibus vel beneficiarius etiam simplicis beneficij, non gestauit habitum clericalem & coronam.

Si censuris irretitus, suscepit beneficium Ecclesiasticum. Et collatio est nulla.

Si beneficium simplex ante quatuordecimum annum obtinuit.

Si suscepit beneficium curatum ante 25. annum incœptum, sine dispensatione Papæ. Et collatio est nulla.

Si habita Ecclesia Parochiali, non promouetur ad sacerdotium intra annum. Et ipso facto perdit eam: teneturque ad restitutionem fructuum post illum annum percipiendorum. Studiorum tamen causa Episcopus potest dispensare ad 7. annos: dummodò subdiaconatum statim suscipiat. Dispensatio verò hæc non iuuaret, si ad studendum non proficisceretur.

Si suscepit curatum, sine intentione sacerdotium suscipiendi, cum obligatione restituendi omnes fructus: nisi mutet voluntatem & eodem anno fiat sacerdos.

Si suscepit dignitatem, personatum, sine dispensatione Episcopi, similiter ante cœptum vigesimum quintum Episcopus tamen potest dispēsare cum eo, qui compleuit 20. annos.

Si non residet in suo beneficio: quod omnino tenetur iure diuino & communi facere. Et, fructus pro rata absentiæ tenetur restituere. Potest tamen ex iusta causa, abesse in anno, per duos vel tres menses.

Si beneficij sui ædes, & cæt: non reparat, vel dolo, vel negligentia destruit.

Si suspensus à beneficio recipit fructus. Potest tamen in parte recipere, videlicet ad se suosque modestè alendos.

Excommunicatus tamen nihil potest percipere.

Si fructus beneficij in plures quàm tres annos locat.

Si beneficiarius de reditibus Ecclesiasticis notabilem summam impendit, malè, vanè, aut profanè: cum obligatione restituendi. *Nauar.*

Si non erogat pauperibus, vel pijs operibus superflua, quæsita ex reditibus Ecclesiasticis. *Nau.*

Si multa vel duo beneficia retinet, etiam simplicia. Nisi alterum sit commendatum ad sex menses tantùm.

Si enim vnum suo decenti statu sufficit, cōtentetur; quamuis aliud sit compatibile.

Si non sufficit, potest sine dispensatione aliud simplex sufficiens habere, dummodo vtrum-

que

que personalem residentiam non requirat.

Si post obtentum secundum beneficium curatum, dignitatem, aut personatum, non renunciat priori: quia ipso iure perdit illud. Imò vt quidam aduertit, etiam posterius perdit, si pergat retinere vtrumque supra sex fortè menses. Insuper est incapax ordinis maioris, & cuiusuis alterius beneficij.

Si permutat beneficia absque authoritate superioris: vel propter habendum pinguius mediante permutatione addit aliquid ad suum tenue.

Si Simoniam commisit per se, vel per alium in ordine vel beneficio: & collatio est nulla. Teneturque fructus perceptos restituere Ecclesiæ, cuius est beneficium.

Si non discit ea quæ necessariò tenetur scire: nec vult renuntiare beneficio. Et tenetur ad restitutionem. Nec est absoluendus, donec dimittat & restituat.

Si quartam partem funeralium solitam iam ante annos 40. persolui Ecclesiæ Parochiali, non soluit.

Si iura Ecclesiæ, fructus, decimas negligit repetere.

Si diligentem curam non habet circa honestatem & salutem suorum Parochianorum: idoneosque sacerdotes, vicarios pro administratione Sacramentorum, præsertim Pœnitentiæ, non tenet, vel eos dissolutè viuere permittit.

Si Episcopus cùm sit, ad id sufficientiam non habuit, nec habere curat. H 5. Si eles

Si electus in Episcopum non ordinatur intra tres menses.

Si non residet. Nam fructus pro rata absentiæ tutò percipere non potest, sed eos tenetur restituere Ecclesiæ. Licet tamen ei per duos aut tres menses abesse propter iustam causam. Et prætetea quando id postulat Christiana charitas, vrgẽs necessitas, debita obedientia, euidens Ecclesiæ ac Reipub: vtilitas, Papa vel Metropolitano approbante.

Si non visitat Diœcesim, cum graui periculo illius.

Si contulit beneficia indignis.

Si causas iustè iudicare neglexit, & pauperũ in iudicio rationem non habuit.

Si pomposus in palatio, vel comitatu fuit: cùm mortificare affectus, mũdum contemnere, ac perfectionis magister esse debeat, plusquam Carthusianus vel alius Religiosus.

Documentum Sacerdotibus nouellis scitu dignum.

SI sacerdos in Communione, post sumptam hostiam, animaduertat in calice aquam esse, vel nihil; accipiat vinum cum aqua more solito in cornu altaris dextro, sub prætextu ablutionis sumendæ. Et reuersus ad medium altaris, consecret calicem incipiens ab illis verbis: *Simili modo*, & prosequatur vsque ad illa verba (*vnde & memores*) exclusiuè: omissisque omnibus sequenti-bus,

bus, statim posthæc (*quotiescunq; feceritis, in meam memoriam facietis*) sanguinem Domini cum reuerentia sumat, & postea ablutionem accipiat. Et ita placet quibusdam absque alterius hostiæ sub specie panis consecratione, defectum sacrificij supplere. Quod intelligendum puto: vbi ex cõsecratione vtriusque speciei, scandalum vel admiratio sequeretur. His autem cessantibus, doctrina D. Thomæ de assumptione etiam hostiæ, & inchoatione ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*: vsque ad finem Missæ; seruanda est.

Secundum. Inueniens particulas Sacramenti post ablutionem in corporali, debet eas sumere, nisi iam perfecerit omnes ablutiones, & ad cõmunionem dicendam se transtulerit.

NONA PARS.

De Censuris, alijsque impedimentis Canonicis.

CEnsura hic sumitur pro correctione Ecclesiastica, facta à Prælato legitimo, in foro exteriori, qua quis priuatur communione Sacramentorum, vel hominum, vel exercitio diuinorum spiritualium: vel prohibentur diuina officia, vel Sacramenta, vel sepulturæ.

Diuisio.

Censuræ sunt tres: Excommunicatio, Suspẽsio, & Interdictum.

Subdi-

Subdiuisio.

Excommunicatio duplex: Maior, & Minor.

Excommunicatio maior, excludit & priuat hominem Christianum, à Sacramentis, tam conferendis, quàm recipiendis: Priuat suffragijs Ecclesiæ, ita vt bona Ecclesiæ nihil ei prosint, & Ecclesia in nulla re ei intendat subuenire. Priuat familiaritate, conuersatione, & conuictu humano, domesticis exceptis. Priuat insuper sepultura Ecclesiastica.

Absolutio ab excommunicatione, cum flagellatione, & Psalmo Pœnitentiali dari debet, nisi confessio sit in publico.

Minor excommunicatio, priuat Sacramentis recipiendis tantùm.

Suspensio est, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitium sui officij, potestatis aut ordinis, vel administratio beneficij Ecclesiastici, & perceptio fructuum.

Interdictum, quo prohibentur officia diuina, Sacramenta, & sepulturæ.

Irregularitas est, quædam inhabilitas vel indignitas, impediens susceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquem vsum eorum.

TABULÆ CENSURARUM.

Excõmunicationes reseruatæ Papæ in Bulla Cœnæ Domini.

In eo

In eos qui peccant contra.

Fidem Christi. Vt Hæretici, & eorum cōplices.

Et libros, hæresim continentes ac de religione tractantes, legentes, retinentes imprimentes: cũ complicibus.

Vnitatem Ecclesiæ. Vt Schismatici.

Iurisdictionem Ecclesiæ. Vt iniuriantes tam eos qui recurrunt ad Romanam Curiam in suis causis, quàm eos qui iudicijs intendunt: cum complicibus.

Et impedientes cursum causarum ad Romanam Curiam vel in Curia, vel executionem literarum Curiæ, vel Apostolicarum, etiam prætextu violentiæ prohibendæ; vel impedientes traditionem Instrumentorum, aut impetratores literarum: vel malè tractantes personas ad tales causas quomodo libet spectantes: cum complicibus.

Et hi qui sub prætextu friuolæ appellationis, appellant à grauamine vel executione futura literarum Apostolicarum, ad iudices laicos: cum complicibus.

Et iudices atque alij auocantes causas spirituales, vel spiritualibus annexas ab officialibus Ecclesiasticis, & intromittentes se in causas spirituales: cum complicibus.

Et qui trahunt Ecclesiasticas personas ad iudicium sæculare: cum complicibus.

Et impedientes, ne Prælati & iudices Ecclesiastici iurisdictione sua vtantur, vel post eorum

decre-

decreta ad curias sæculares recurrentes executionem impediendo: cum complicibus

Et ij qui procedunt in causis criminalibus vel capitalibus contra personas Ecclesiasticas: cum complicibus.

Caput Ecclesiæ. Vt appellantes à Papa ad futurum Concilium: cum complicibus.

Et falsificantes vel fabricantes quascunque, etiam in forma Breuis ac Supplicationum, & falsò signantes supplicationes.

Prælatos Ecclesiæ. Vt nocentes, (octo modis) Cardinalibus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Legatis, Nuntijs Apostolicis: cum complicibus.

Bona Ecclesiæ. Vt inuadentes, occupantes, detinentes bona aut terras Ecclesiæ Romanæ: cum complicibus.

Et vsurpantes vel sequestrantes authoritate vsurpata Ecclesiasticos fructus, reditus & iurisdictionem.

Fautores Ecclesiæ. Vt hi qui impediunt vel inuadunt conducentes victualia, & alia vsui Curię Romanæ necessaria: cum complicibus.

Deuotos Ecclesiæ, Vt qui lædunt venientes Romam ad sedem Apostolicam, vel ibidem morantes, vel recedentes.

Et qui lædunt Romipetas seu peregrinos: cum complicibus.

Libertatem Ecclesiæ. Vt imponentes & exigentes decimas & alia onera à personis Ecclesiasticis vel Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus: cũ complicibus.

Securitatem Christianorum. Tam ab hostibus quàm inter se inuicem, quàm etiam in rebus eorum. Vt ij qui deferunt infidelibus & hæreticis, vsui bellico idonea.

Et qui secreta Christianorum reuelant: cum complicibus.

Et pyratæ seu prædones, cursarij & latrunculi maritimi: cum complicibus.

Et qui rapiunt bona naufragorum Christianorum, etiam in littore inuenta.

Itinerantes. Vt qui imponunt, augent, exigũt gabellas, vel pedagia, seu noua tributa à trãseũtib9.

Bullam hanc. Vt confessores, vel quicunque alij præsumentes à supradictis absoluere. *Licet aliqui asserant hanc vltimam excommunicationem esse reseruatam quidem Papæ, non tamen de numero harum quæ sunt Bullæ istius, sed earum quæ sunt reseruatæ Papæ extra Bullam Cœnæ Domini, quæ hic statim sequũtur.*

Excommunicationes Papales, reseruatæ eidem extra Bullam Cœnæ Domini.

Quæ reducuntur ad 20. Capitula.

1. *Ratione Excommunicationis.* Vt excõmunicatus nominatim quomodocunque à Papa, etiam non expressa reseruatione.

Et excommunicatio lata à quocunque per modum sententiæ, à Papa confirmata.

Et communicans scienter cum excommunicatis nominatim à Papa.

Et mul-

Et multò magis Clerici, scienter participantes in Diuinis cum talibus.

2. *Ratione Personæ.* Vt percutiens Clericum, vel Religiosum, & consulens, & banniens.

Et tenentes literas Apostolicas falsas, post viginti dies, ab excõmunicatione lata per Episcopũ.

Et insequentes Clericos vel Religiosos de familia Papæ vel Cardinalium: cum complicibus.

Et insequentes, percutientes, capientes hostiliter Cardinales: cum complicibus; & gubernatoribus negligentibus contra tales procedere. *Quamuis alij dicant, quo ad gubernatores & principes, non esse reseruatum, sed quò ad inferiores dominos.*

Et qui condunt statuta, vel obseruari faciunt facta, & consuetudines inductas aduersus libertatem Ecclesiasticam: cum complicibus.

Et inuadentes vel occupantes bona Cardinalium in conclaui existentium, vel electi in Papã.

Et ordinarij locorum, officiales delegati, procedentes per censuras contra suos subditos, insistentes in seruitio Papæ, vel Romæ pro suis negotijs moram trahentes, vel ab ea recedentes.

Et qui prædictorum beneficia recipiunt, si in dictis negotijs existentes priuati sunt.

Et ambientes Papatum, *vt infra §. 18.*

Et impedientes mandata Apostolica: cum complicibus.

Et incolæ Anconitani malè tractantes suos præfectos ac officiales.

3. *Ratione Facti.* Vt sacrilegi, effringentes & simul

mul spoliantes Ecclesias, Monasteria, Hospitalia.

Et incendiarij post iudicis excommunicationem & eius denunciationem.

Et ij qui asserunt Indulgentias, inutiles esse, vel negant in Ecclesia potestatem esse eas concedendi. *Sed hi essent hæretici, & per Bullam Cœnæ Domini excommunicati.*

Et (quorundam sententia) pugnantes in duello: cum complicibus. Sed his temporibus indubiè reseruatur Papæ.

4. *Ratione Electionis.* Vt male eligentes Senatorem, Capitaneum, Patritium vel Rectorem Romanum.

Et electi sine consensu Papæ se intrudentes in idem officium, & intra annum de tali officio non se expedientes.

Et qui talibus obediunt. Et omnes complices.

Et Cardinales non seruantes Constitutionem Iulij 2. de electione Papæ.

5. *Ratione officij siue præsentis, siue præteriti; siue vsurpati.* Vt Inquisitores malè procedentes vel procedere omittentes, vel alicui iniustè crimen hæresis imponentes, vel vexantes.

Et excommunicatus à delegato Papæ, transacto tempore suæ delegationis.

Et Religiosi, sine licentia Parochi præsumentes administrare Sacramenta Extremæ Vnctionis: Eucharistiæ in Paschate, & in mortis articulo: benedicere Nuptias: absoluere excommunicatos à Canone seu iure, aut à sententijs promulga-

tis, à statutis Prouincialibus vel Synodalibus.

Et Confessores, absoluentes excommunicatos à Casibus & Censuris reseruatis Papæ in Bulla Cœnæ Domini, vel commutantes vota ibidem expressa, & à quibusdam alijs Censuris absoluētes, *in Extrau. Etsi Dominici de pœnit. & remiss.* etiam Priuilegio Sixti 4. iam ab eodem reuocato.

Et Religiosi, absoluentes à culpa & pœna.

6. *Ratione iustitiæ impeditæ*: Vt vexantes Censuras ferentium, personas, cognatos, facultates, famulos; obedientesuè Censuris.

7. *Ratione suspicionis Auaritiæ*. Vt inducentes ad vouendum, iurandum, promittendum, eligere sepulturam vel non mutare electam in sua Ecclesia.

Aut diuagationis. Vt Religiosi transeuntes ab ordine Mendicantium ad non Mendicantes sine speciali facultate Papæ: excepto ordine Carthusianorum. Et similiter recipientes tales.

Aut iniustitiæ. Vt dantes aut promittentes aliquid in Curia Romana ad obtinendam iustitiam, aut promerendam gratiam alicuius rei.

Et quicunque officiales Papæ (præter Cardinales) in terris Ecclesiæ exercentes quodcunque officium, accipientes munera, præter comestibilia & potabilia quæ biduo consumi possunt, & vltra Statuta antiqua: teneturque restituere.

Et officiales S. Pœnitentiariæ, accipientes etiam à sponte dantibus &c. pro expeditionis celeritate.

Aut contemptus. Vt qui absolutus ab excommunica-

municatione Papali in articulo mortis, sublato impedimento non se præsentat eidem. Similiter absolutus à Sede Apostolica vel eius Nuntijs præcipientibus, vt se præsentet Ordinarijs aut alijs iudicibus, si non facit quàm citò commodè possit.

8. *Ratione Prohibitionis.* Vt violantes post specialem monitionem interdictum Papæ, & ad id inducentes.

Et domini temporales cogentes celebrare in locis interdictis. Et conuocantes ad hoc. Et prohibentes ne excommunicati aut interdicti ab Ecclesia eijciantur.

Et excommunicati & interdicti, inobedientes Sacerdoti præcipienti exire ab Ecclesia dicto tempore.

Et officiales expedientes aut concedentes in S. Pœnitentiaria interdicta eis per Bullam Pij IV.

Idem de officialibus officij correctoris Cancellariæ, & contradictarum.

Et minores recipientes tertiolos in celebratione tempore interdicti.

Et infra decennium imprimentes vel venalia habentes, impressa Bononiæ de nouo.

Et omnes Præfecti Ecclesiæ, etiam Archiepiscopi in quibusdam locis Germaniæ, non obseruantes quædam Capitula facta per Sixtum IV. in fauorem ordinum Mendicantium, & è contra in fauorem supradictorum Curatorum vel Prælatorum.

Et Præpositi, extincti ordinis Humiliatorũ, si aliquos ad professionem receperint, vel contẽta in Bulla extinctionis non obseruauerint.

9. *Ratione crudelitatis.* Vt iubentes & exenterantes mortuos, vel ossa à carnibus separantes, vt mortuos conseruent, deferant, ac in alio loco sepeliant.

10. *Ratione Simoniæ.* Vt dantes aut accipientes aliquid ob ingressum in aliquod Monasteriũ.

Et dantes atque accipientes aliquid pro Ordine sacro vel beneficio.

Et mediatores in his.

Et Cardinales Sede vacante Simoniam cõmittentes.

Et prouidentes alijs de beneficijs Ecclesiasticis ac aliquid inde capientes vel sibi promitti facientes directè vel indirectè: Et qui illis nuntiant vel noua portant.

Et qui beneficia Ecclesiastica in confidentiam accipiunt, vel retinent siue expresè siue occultè.

Et scientes aliquem committere Simoniam in Curia, & non denuntiantes Papæ vel alteri ab eo deputato.

Et omnes Episcopis inferiores, proponentes populo casus reseruatos, &c. & pro pecunia dantes facultatem absoluendi.

Et sæculares qui vacantibus Ecclesiarum dignitatibus, Canonicatibus &c. tractant vt fructus ac etiam distributiones, primo ab ipsa vacatione

anno,

anno, aliter disponantur quàm ius dictet. Aut prouisum ad hoc inducunt, aut non facienti impediunt possessionem. Nisi consuetudo aliud suadeat.

11. *Ratione Scandali.* Vt qui condemnant, siue hanc, siue contrariam opinionem de Conceptione Bea. V. Mariæ impingentes peccatum mortale vel hæresim.

Et qui detrahunt in sermonibus, Prælatis, Episcopis & Superioribus, eorumque statui.

12. *Ratione Fraudis.* Vt delegati inferiores Episcopo, qui deputati ad cognoscendum, an alienatio bonorum Ecclesiasticorum sit in vtilitatem Ecclesiæ, fraudulenter auctorant & determinant; Et procurantes atque extorquentes.

Et fingentes se Cardinalium, aut assistentium, commensales, familiares vel nepotes, vt literas Apostolicas gratis expediant.

Et tractantes bona Ecclesiæ alteri feudatario subijcere postquam vacauerint.

Et fabricantes expendentesque falsam monetam in Francia.

Et deputati Apostolici in Francia, in beneficialibus non fideliter procedentes.

Et omnes electores, præsentatores, confirmatores, patroni tam Ecclesiastici quàm sæculares, qui effecti suspensi à collatione, quia aliquo modo fuit facta alicuius beneficij designatio, vt alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi conferunt, eligunt, præsentant, instituunt.

13. *Ratione iniuriæ Religionis.* Vt qui libellos famosos contra fratres Mendicantes, Prædicatores, Minores & Heremitanos faciunt, dicentes eos nō esse in statu perfectionis, non licere eis de eleemosyna viuere, nec licere prædicare, confessiones audire cum licentia Papæ sine consensu aliorum Prælatorum, vel violentiam inferunt locis eorum, vel Apostatas eorum retinent.

Et prohibentes, impedientes, vel molestantes personas non impeditas, volentes ingredi Religionem sancti Benedicti.

Et Religiosi recipientes professos sancti Frācisci de Paula, sine licentia Papæ & eorum Generalis.

Et tertiariæ, Heremitæ, mulieres, alijqueReligiosi portantes habitum S. Francisci de Paula.

Et fratres Minimi S. Francisci de Paula professi subtrahentes se ab obseruantia vel obedientia suorum correctorum : portantes caputium lōgum post terminum eis præfixum.

Et fratres Minores de obseruantia, qui in suibusuis electionibus, & ante eas per sex menses, pro se vel pro alio subornauerint, vel tales non detulerint.

Et ijdem Fratres procurantes quorumuis fauorem extra religionem ad officium obtinendū.

Et recedentes ab ordine Heremitarum S. Augusti: nisi infra octo dies mandato Generalis paruerint & redierint.

Et Religiosi non mendicantes recipientes ad se Fra-

se Fratres mendicantes, & alios ex quatuor ordinibus Mendicantium.

Et Magistri excludentes fratres Prædicatores à studio Parisiensi.

Et qui bona 4. Ordinum Mendicantium occupare vel vexare audent, si intra tres dies non restituunt.

Et fratres Minores recipientes professos fratres Prædicatores, & è conuerso sine licentia summi Pont. aut suorum superiorum, petita & obtenta.

14. *Ratione periculi.* Vt peregrinantes in Hierusalem absque licentia Papæ.

Et Cardinales reuelantes secreta Consistorij sub speciali præcepto seruari iussa: & sine ipso, si hoc sit in alicuius præiudicium aut scandalum.

Et prædicantes miracula falsa vel incerta, vel prophetias quæ non continentur in Sacra scriptura. *Has duas Censuras Concilij Lateranensis, aiunt quidam, non fuisse receptas.*

Et ingredientes Monasteria Monialium cuiusuis ordinis sine causa necessaria, etiam cum licentia Episcopi, quæ non extenditur nisi ad causam necessariam.

Idem dicitur de mulieribus quibuscunque ingredientibus monasteria Religiosorum.

Et Episcopi, Prælatiúe alij, alias habentes facultatem, tamen extra casum necessarium intrantes.

Et Religiosi sine licentia ad partes transmarinas

rinas pro maiori parte ab infidelibus occupatas ſe transferentes.

15. *Ratione Contagij.* Vt qui ſcienter participāt in crimine cum excommunicato, excommunicatione reſeruata Papæ poſt crimen iam admiſſum & excommunicationem incurſam ac poſt eius denunciationem.

16. *Ratione Rapinæ.* Vt capientes priuilegio vel conſuetudine fructus primi vel vlterioris anni beneficij vacantis.

17. *Ratione Iniuſtitiæ.* Vt ſæculares impedientes loca, iuriſdictiones, bona, cenſus ac fructus cuiuſcunque Eccleſiæ, Monaſterij, vel loci pij.

Et qui in Regno Franciæ vel alibi vtuntur pragmatica ſanctione reprobata. *Seſſ. 11. Lateranen.* & non delentes eam de libris.

Et qui non reddunt computa in Camera Apoſtolica integrè.

Et Legati, Gubernatores, homicidam vel bānitum ad Vrbem reuocantes; facientes ſaluos cōductus, & receptantes.

Et Theſaurarij à receptatoribus pœnas non exigentes in locis R. E. ſubiectis.

Et Proceres ac Domini ſeu temporales vicarij regni Siciliæ citra Pharum & aliarum partium Romanæ Eccleſiæ ſubiectarum, homicidas & bānitos Romanæ Eccleſiæ receptantes, protegentes, vel auxilium, conſilium, fauorem dantes.

Et Domini ac Ciues Romanæ Eccleſiæ ſubiecti, admittentes ſupradictos in terris ſuis.

Et qui

Et qui alicuius ecclesiæ seu cuiusuis sæcularis vel regularis beneficij, montis pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictionem, bona, census, ac iura &c. quocunque modo vsurpare præsumunt: cum complicibus, etiamsi tales sint Imperatores.

Et qui impediunt ne tales fructus percipiantur ab his ad quos pertinent; cum complicibus.

18. *Ratione Impietatis.* Vt conspirantes contra personam Papæ vel statum eius, & tractantes, cōsulentes, adiuuantes, de nouo Papa eligendo viuente adhuc primo; cum complicibus.

Et Domini subditi Romanæ Ecclesiæ in suo districtu, occidentes, vulnerantes &c. patrem, filium, aut fratrem, propinquum, amicum, domesticum, propter vindicandam suam, amici, vel propinqui iniuriam.

19. *Ratione Periurij.* Vt prouisi de parochialibus Ecclesijs, vicarijs perpetuis à Papa, & non adimplent iuramenta, fideiussoria. *Hæc Episcopos non afficit.*

20. *Ratione loci.* Vt turbantes priuilegia Ecclesiæ Tolosanæ: cum complicibus.

Et qui vindictæ studio aliquem offenderint in Vrbe, vel ibi arma ad hoc, vel armatos congregauerint: cum complicibus.

Excommunicationes Papales, eidem non reseruatæ, quæ reducuntur ad 15. Genera.

1. *Circa Electiones.* Vt qui non electus saltem à

duabus partibus Cardinalium in Papam, consentit suæ electioni.

Et qui recipit eum in Papam.

Et qui mittunt literas, nuntium, vel clam loquuntur Cardinalibus in conclaui ad eligendũ Papam constitutis.

Et Domini seu Officiales ciuitatis in qua eligitur Papa, non facientes quod faciendum statuitur eo tempore.

Et vexantes quoscunque electores Ecclesiasticos vel confirmatores & alios: & bona, eorum causa: quòd non elegerint ad quamcunque dignitatem postulatum ab eis.

Et accersitus in directorem electionis Monialium, si excitat & alit discordiam.

2. *Circa Nuntios Papæ.* Vt impetrantes fauores vocales, vel literas commendationis ad dignitates, à Principibus, Regibus, Imperatoribus, ad quos mittuntur: etiamsi tales nuntij sint Archiepiscopi, Patriarchæ.

Et impedientes, ne Legati vel nuntij Papæ recipiantur, vel ne exequantur.

3. *Circa literas.* Vt laici vtentes literis Apostolicis falsis.

Et falsarij literarum Apòstolicarum per alios. *Nam qui hoc faciunt per se, habent reseruationem in Bulla Cœnæ Domini.*

Et defensores fautoresque falsariorum.

Et impugnantes literas Papæ electi, tanquã irritas, antequam coronetur.

Et qui

Et qui in Romana Curia Apostolicas commissiones, intimationes, publicationes, & affixiones præsumpserint præsentare, præter cursores.

Et laici recipientes literas seu Bullas Papales non de manibus Papæ vel deputatorum.

4. *Circa Clericos.* Vt Episcopus, qui in ciuitate diuersarum linguarum suspicit administrationem talis Episcopatus, priusquam suscipiatur à proprio Episcopo in coadiutorem suum.

Et Clerici Maiorum ordinum suscipientes præfecturas sæculares.

Et Clerici non Episcopi, qui sunt etiam domini temporales, permittentes vsurarios publicos alienigenas (non oriundos inde) versari in terris suis vel non expellentes inde.

Et tam Clerici hi quàm alij sæculares locantes illis vel alio prætextu concedentes domos ad vsuras exercendas etiam implicitè.

Et Clericus habens dignitatem vel personatum, licèt non sit Præsbyter: & præterea Præsbyter, licet non habeat dignitatem neque Ecclesiam Parochialem, qui audit leges ciuiles vel medicinam duobus mensibus.

Et qui per se vel alium quocunque modo impediunt litigantes in foro Ecclesiastico in causis, quæ de iure & consuetudine conueniunt.

Et omnes officiales qui euacuant iurisdictionem & authoritatem Prælatorum quam habent in suis hominibus: & successores dictorum officialium, nisi infra mensem errorem prædecessorum correxerint.

Et

Et concedentes ac extendentes repressalias ad Ecclesiasticos.

Et domini ac iudices negligentes obseruare statutum cõtra persequentes hostiliter Cardinales.

Non reuelantes Papæ vel Ordinario crimina in Cardinales commissa vel committenda.

Et consules, rectores, imponentes Ecclesijs vel personis Ecclesiasticis tributa, vectigalia, si sint vel semel admoniti: cum complicibus.

Et exigentes ab Ecclesia vel personis Ecclesiasticis portorium seu prædagium, collectas &c. & ducatum, pro rebus quas non deferunt causa negotiandi.

Et vsurpantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

Et domini temporales prohibentes ne aliquid emant personæ Ecclesiasticæ, aut vendant, coquant, molant, aut ne quis eis præstet aliqua officia ad societatem vitæ humanæ necessaria.

Et gubernatores ac iudices qui admoniti ab Episcopis & alijs Ecclesiasticis, omittunt Clericis ius reddere, vel facere iustitiam, ob negligentiam vel iniquum animum.

Et Episcopi & Superiores habitu mutato vagantes, vel qui Romam accedentes inde discedunt sine licentia Papæ: cum receptatoribus non reuelantibus; vel extra Diœcesim absque licentia pernoctantes.

Et Rectores Parochialium Ecclesiarum, & quicunque alij, qui fratres Mendicantes. 4. Ordinum, contra priuilegia summorum Pontificum, uexant.

5. *Circa Religiosos.* Vt Religiosi qui exeunt à suis Monasterijs, & dimittunt ea, vt audiant leges ciuiles vel medicinam, & non redeunt infrà duos menses.

Et Religiosi ad quæcunque studia sine licentia sui Prælati euntes, nisi ibi sit Conuentus suus in quo sint mansuri.

Et Doctor docens leges aut Medicinam Religiosum qui reliquit habitum suum, vel detinet in scholis.

Et inuentores nouarum Religionum ac in eas ingredientes.

Et fratres Mendicantes recipientes aliquem ad suum ordinem absque speciali facultate Papę, exceptis quatuor ordinibus Mendic.

Et Religiosi temere habitum sui ordinis relinquẽtes, dũmodo sint professi tacitè vel expressè.

Et Religiosi appropriantes sibi sine causa legitima decimas &c. vel eas solui prohibentes, aut non permittentes.

Et Religiosi desuadentes decimas, siue in concione, siue alias.

Et Religiosi, data opera non facientes conscientiam in confessionibus, de solutione decimarum, & tandem sine præmissa pœnitentia concionantes.

Et Religiosi non seruantes interdictum vel cessationem à Diuinis, quam seruat Cathedralis vel Parochialis oppidi.

Et Monachi simplices, & Canonici Regulares

lares adeuntes aulas Principum animo nocendi suis Prælatis, aut Monasterijs.

Et interpretantes Clementinam, *exiui, de verb. signifi.* quæ declarat regulam S. Francisci.

Et Monachi sine facultate Abbatis, habentes arma bellica circa claustra Monasterij.

Et Religiosi Mendicantes, qui accipiunt seu acquirunt nouas domos, vel noua loca in habitationem, aut commutant vel alienant acquisita ante Concil. Lugd. aliquo titulo. *Nonnulli tamen habent ad hoc Priuil: Iulij II.*

Et cogentes quascunque mulieres ingredi Monasteria, vel profiteri: cum complicibus.

Et præsentes consentientesúe tali actui.

Et impedientes sanctam voluntatẽ quarumcunq; mulierum, accipiendi velum, vel profitendi.

Et Abbatissæ & Moniales exeuntes de clausura aut à Monasterijs quacunque de causa, etiam infirmitatis, excepta magni incendij, vel ægritudinis læpræ vel epidemiæ, probatæ literis vel Superioris & Episcopi.

Et impedientes visitationes Monialium.

Et Fratres ac Moniales S. Claræ seu Tertiariæ regulæ, vtentes quomodolibet gratijs & immunitatibus Bullarum Cruciatæ: vel aliarum consimilium contra obedientiam ordinis, & sine speciali licentia suorum Superiorum.

Et fratres cuiusuis Ordinis & alij, prædicantes, seu priuatè nuntiantes, quòd indulgentiæ S. Mariæ de populo in Vrbe, extenduntur ad sæ-

culares,

culares, visitantes Ecclesias Priuilegiatorum.

Omnes Magistratus sæculares, qui ab Episcopis requisiti non præbent auxilium brachij sæcularis. vt clausura Monialium conseruetur.

Et prohibentes facere eleemosynas Fratribus S. Augustini.

Et exactores datiorum, gabellarum, pædagiorum & vectigalium à personis regularibus Ordinum Mendicantium, & molestantes eos in prędictis, toties quoties.

Et qui exegerunt aliquid à Mendicantibus pro reparatione pontium, viarum, murorum, &c.

Et non dimittentes exemptos & immunes ab omnibus & singulis exactionibus tam vrbanis quàm rusticis, eos qui regulariter mendicant: quoad eorum omnia bona, & quæ ad suos colonos, affictuarios & huiusmodi respectiuè spectant.

Et Fratres S. Francisci de Paula Minimi nuncupati, recipientes vel retinentes Fratres ordinum Minorum de obseruantia sine expressa licentia Papæ, à transeuntibus obtenta.

Et Fratres ordinis Prædicatorum, & Sorores eiusdem ordinis, appellantes vel conuenientes & conueniri facientes ad iudicem sæcularem vel Ecclesiasticum etiam conseruatorem ipsorum, nisi prius causam vel querelam suam verbo vel scriptis coram Priore aut Prouinciali vel Generali Magistro, & successiuè in capitulo Generali proposuerint. Et iudices omnes in his se intromittẽtes. Quod ad alios ordines participantes priuilegia eorum extenditur. Et im-

Et impedientes aut perturbantes notarios Ordinis Prædicatorum, ne munera sua exequantur.

Et laici Principes quomodocunque impedientes reformationem apud Conuentuales factam vel faciendam.

Et Magister ac Fratres Hospitalis S. Lazari Hierosolymitani, vtentes Priuilegijs reuocatis super recuperatione quorundam locorum.

Et quicunque Fratres de obseruantia nuncupati, quorumuis ordinum Mendicantium, qui loca Fratrum Conuentualium nuncupatorum, aut monasteria Monialium ipsorum, præsumpserint quærere aut recipere.

Et omnes cuiuscunque dignitatis tam spiritualis quam laicalis, qui præsumpserint id tentare, etiam prætextu reformationis.

6. *Circa Inquisitionem.* Vt Inquisitiores, commissarij eius, vel Episcopi, vel Capituli sede vacante: qui prætextu sui officij illicitè extorquēt aut sumunt pecuniam aliquam. Et qui scienter confiscant bona Ecclesiastica vel occupant.

Et Domini quocunque nomine censeantur, non obedientes Inquisitoribus generalibus Romæ, in pertinentibus ad officium sanctæ Inquisitionis.

Et Iudices & eorum complices, non auxiliantes contra hæreticos.

Et malè tractantes officiales, instrumenta denunciantes, testificantes, in rebus S. fidei. Inquisitionis, & negotium impedientes, deficientes circa idem negotium: cum complicibus.

Et Do-

Et Domini temporales, qui de crimine hæresis cognoſcunt vel iudicant.

7. *Circa bona Eccleſiaſtica.* Vt qui nouè vſurpãtes ius cuſtodiendi aliquam Eccleſiam vacantem, vel titulum aduocationis aut defenſionis, aliqua bona illius capiunt.

Et Clerici vel Monachi hoc fieri procurantes.

Et compellentes perſonas Eccleſiaſticas ad ſubmittendum perpetuo vel in longum tempus, ſcilicet pluſquam decem annos, Eccleſiarum bona immobilia, ac iura earum, laicis. Et qui hæc per licitum contractum habent, plus tamen vſurpant, quàm ſit illis permiſſum per eundem contractum.

Et impedientes vel infringentes ſequeſtrum inductum ſuper beneficio ab ordinario, ob latam in Curia Romana vnam ſententiam definitiuam ſuper poſſeſſione vel proprietate eiuſdem.

Et alienantes vel locantes bona Eccleſiaſtica in plures quàm tres annos: & percipientes prędicta bona. *Hæc dicitur non eſſe recepta vbique.*

Et emens rem Eccleſiæ, vel aliter acquirẽs, à Schiſmatico.

Et tenens beneficium à Schiſmatico.

Et qui innititur ordinationi factæ per Schiſmaticum: & audet affirmare ordinationes ab Octauiano & Guidone factas vel ab ordinatis ab eis, eſſe ratas.

Et fictè reſignantes beneficia Eccleſiaſtica, vel permutantes. Et notarij ac teſtes hæc ſcientes.

Et molestantes, impedientes, se ingerentes Collegio & deputatis fabricæ S. Petri super reuisione & recuperatione bonorum Ecclesiasticorum.

8. *Circa Iudicium.* Vt pars in iudicio, inducens conseruatorem seu protectorem datum à Papa, ad propulsandas manifestas iniurias seu violentias, ad procedendum in his quæ non continent apertam violentiam vel iniuriam, quæ requirunt iudiciariam potestatem & altiorem indaginem.

Et fingens casum aut fraudem faciens, quò iudex ipse vadat ad accipiendum testimonium alicuius fœminæ. *Quod prohibetur propter insidias pudicitiæ mulierum.*

Et Officiales ciuitatis, facientes, scribentes, dictantes statuta, vt soluantur vsuræ; vel quòd solutæ repeti non possint: & qui hoc ipsum iudicant, & qui ad id potestatem habentes non eradunt è libris talia statuta, vel consuetudinem vim eorum habentem.

Et qui metu incusso ac vi consequuntur absolutionem vel reuocationem sententiæ cuiuscũque censuræ.

Et vsurpantes nomen Vicarij vel simile, vacante imperio: cum complicibus.

Et inuadentes Ecclesias, ædes, aliasúe res, vel scripturas &c. officij vel ministrorum, siue diripiendo, siue incendendo &c. cum complicibus.

9. *Circa Sacramenta.* Vt qui scienter contrahũt Matrimonium in gradibus vetitis consanguinitatis vel affinitatis carnalis, aut cum Monialibus.

Et Re-

Et Religiosi, ac Clerici in ordinibus maioribus constituti contrahentes. Et Clericus talia matrimonia celebrans.

Et cogentes siue directè siue indirectè, etiā suos subditos, minus liberè Matrimonium contrahere.

Et qui affirmant Matrimonia à filijs familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse.

Et docentes vel pertinaciter asserentes, quòd Confessio Sacramentalis non sit necessario præmittenda ad dignè communicandum, (etiam habita copia confessoris) dummodo adsit contritio.

10. *Circa sepulturam.* Vt sepelientes in loco sacro interdicto, aut nominatim interdictos, aut excommunicatos publicos, aut vsurarios manifestos.

Et sepelientes scienter in loco sacro hæreticos, aut hæreticorum quomodolibet complices.

11. *Circa Libros.* Vt non habentes pro authenticis omnes libros sacrorum Bibliorum, exceptis 3. & 4. Esdræ.

Et Constitutiones Apostolicas scienter contemnentes.

Et legentes habentesúe cuiusuis authoris, etiam Catholici, scripta propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata. *Nam quantum ad libros hæreticorum hæresim continentes, vel de Religione tractantes, habet excommunicationem in Bulla Cœnæ Domini.*

Et imprimentes seu imprimi facientes librō

vel quamlibet aliam scripturam sine debita licentia & approbatione certarum personarum. *Ista quoque Nauarro & alijs non videtur esse recepta. Quod valde nota pro omnibus alijs.*

Et qui Commentarios, Glossas, Annotationes aut Scholia huiusmodi ediderint pro interpretando Concilio Lateranensi & Tridentino.

12. Circa Proximos. Vt capientes Christianos habitantes in terris occupatis à Turcis, in seruos: & nolentes eos dimittere liberè cum bonis suis. *Hanc dicunt aliqui esse reseruatam.*

Et mulierum raptores: cum complicibus.

Et committentes duellum siue publicum, siue priuatum.

Et concedentes locum ad duellum.

Et patrini, & dantes consiliũ, in causa duelli.

Et eius spectatores, socij etiamsi ob impedimentum pugna non sit commissa. Sed hæc de duello, his temporibus reseruantur Papæ.

Et interficientes aut interfici iubentes aliquẽ Christianorum per assassinos, id est quosdam Paganos ad talia paratos, quãuis mors non sequatur.

Et qui eos receperint, defenderint, occultauerint tales assassinos.

Et Doctores & Scholares Vniuersitatis Bononien: qui aliorum Scholarium hospitia, durante locatione, conducunt sine eorum consensu.

Et qui prædicando aut disputando audent impugnare Montes Pietatis.

Et Gubernatores & alij Ministri status Ec-

clesiæ

clesiæ Romanæ, permittentes portari arma breuioris mensuræ trium palmorum.

Et permittentes spectacula publica aut priuata, vbi taurorum ferarumúe agitationes exercentur. Et Clerici qui his intersunt.

Et Domini tam sæculares quàm spirituales Papæ subiecti quicunque, qui subditorum suorũ frumenta &c. vltra necessitatem suam emunt.

13. *Circa simulatam Pietatem.* Vt fœminæ sequentes statum Beguinarum: cum complicibus.

Et Bisochi aut Beguini, qui sunt aut infideles, aut suspecti de fide, cum quodam certo ritu & habitu.

14. *Circa Religionem.* Vt laici vtriusque sexus, qui sortilegia, incantationes ac diuinationes per inuocationem dæmonis exercent.

Et incantatores, dæmonis adoratores, annulum, speculum, vel aliam quamcunque rem fabricantes, vel rem Magicam facientes.

Et omnes ac singuli Doctores, Magistri, Regentes, & alij cuiuscunque artis professores &c. qui Professionem fidei non fecerint in manibus Episcopi vel eius vicarij.

Miniantes circulos cæreos, id est, AgnusDei consecratos à Papa.

Et exercentes regimen in triremibus infideliũ.

Et sagittarij & balistarij in Christianos.

Et non permittentes immunes ab omni datio, gabella, &c. transire eos qui portant victualia Romam.

 Et obla-

Et oblationes accipientes ab altaribus.

15. *Circa obligationem.* Vt qui pro se vel alijs se obligauit soluere annatas in Camera Apostolica, & non soluit suo tempore.

Excommunicationes aliquando Papales, aliquando Episcopales.

In Inquisitores, & eorum vel Episcoporum vel Capituli, sede vacante, commissarios, extorquentes pecuniam illicitis modis, aut bona Ecclesiastica propter Clerici delictum confiscantes, etiam Ecclesiæ adiudicando. *Hæc enim excommunicatio ante satisfactionem est Papalis; post, Episcopalis.*

In incendentes Ecclesias vel Monasteria vel pia loca. *Ante denuntiationem Episcopalis. Post, Papalis.*

In effringentes simulque spoliantes loca sacra, Monasteria vel pia loca. *Similiter ante denũtiationem Episcopalis. Post Papalis.*

In dantes licentiam offendendi eos, qui tulerunt aliquam censuram in Principes, Nobiles, eorum ministros &c. *Hi enim si duorum mensium spatio resipuerint, eius absolutio erit Episcopalis. Exinde verò Papalis.*

In eos qui tali licentia data vti ausi fuerint. *Post duos menses Papalis.*

In eos qui proprio motu, ferentes sententiam offenderunt supradictos. *Post duos menses Papalis, quæ ante erat Episcopalis.*

In absolutos à sententia excommunicationis ratione periculi. *Si post periculum non se præsentant illi,*

illi, qui ordinariè potest ab ea absoluere, reincidunt in eandem Papalem vel Episcopalem, qualis antea fuit.

In participantes in crimine cum excommunicatis, qui in talem incidunt, qualis est socij, Papalis & Episcopalis. *Dummodo participatio sit post crimen à socio commissum & excommunicationis denuntiationem.*

Excommunicationes Episcopales.

1. Incursa ob leuem percussionem Clerici vel Religiosi.

2. Et ob grauem, si percussor, Episcopi iudicio, Papam adire non potest.

3. Et excommunicatio Papalis, cuius absolutio ob aliquod iustum impedimentum conceditur inferiori: tunc enim solus Episcopus absoluit.

4. Excommunicatio quam fert Episcopus per suum statutum, reseruando sibi absolutionem.

5. In proponentes Indulgentias plenarias, & facultatem à reseruatis absoluendi, virtute aliquorum Priuilegiorum, in anno Iubilæi, quæ tunc solent suspendi, & contra aliter facientes solet excommunicatio promulgari. *Si tamen de facto promulgatur. Nam in Bulla Sixti 4. prohibitio tantum ad mortale obligans transgressorem, cum censuris ferendis, continetur.*

6. In extrahentes vi aliquem Catholicum de Ecclesia, sed hæc ex decreto Sacræ Congregationis, de mandato Clementis VIII. edito, quod incipit, *Sacra Congregatio,* Papæ reseruatur. excipe hæresim, homicidium & mutilationem in

loco Sacro. homicidium proditorium. assassiniũ. Crimen læsæ Maiestatis, latrocinium publicum & grassationem viarum, tandem depopulationem agrorum, quibus delictis non fauet immunitas Ecclesiæ.

7. In raptorem cuiuscunque mulieris: cum complicibus.

Excommunicatio Minor.

Separans à passiua tantum Sacramentorum participatione, absoluitur à quolibet etiam simplici Sacerdote, sicut & peccata venialia.

Incurritur.

1. Propter participationem cum excommunicato maiore excommunicatione in casibus prohibitis. Quæ limitata est ad participantem cum excommunicato nominatim, & ob percussionem Clerici notoriam. Nota. In sequentibus casibus, iam non habet locum excommunicatio minor, vt habetur in Exam: approb: tit: 12. q. 4.

2. Propter sacrilegium.

3. Propter notoriam fornicationem.

4. Propter receptionem Episcopatus vel Abbatiæ &c. de manu laici. *Licet hoc ex textu difficile possit elici. Nam expresse est interdictum.*

5. Propter Simoniam.

6. Ob exercitiũ artis balistarũ in bello iniusto.

7. Propter dissidium. Et pauperũ oppressionẽ.

8. Cui negatur Ecclesiastica sepultura.

9. Pro

9. Pro quolibet peccato mortali & occulto: quoad Deum.

Suspensio.

In Clericum maiorum ordinum fornicarium notorium, antequam verè pæniteat.

Hanc quidam extendunt etiam ad Clericũ Minorum ordinum.

In Clericum eligentem in Episcopum eum, qui non est legitimus, vel legitima ætate, scientia, & moribus præditus.

In eligentes, si infra octo dies ipsam electionem electi distulerint præsentare.

In Clericum prouocantem ad duellum, acceptantem, & committentem.

In Clericos beneficiarios, gestantes vestes partitas, vel coloribus distinctas.

In Clericos consentientes electioni de se factæ, per potestatis sæcularis abusum.

In Clericos & Religiosos, quibus prohibitũ est audire Leges & Medicinam.

In recipientes ordines in excommunicatione pro manuum iniectione in clericum.

In Simoniacum in ordine vel beneficio.

In suscipientes ordinem S. sine legitima ætate, facultate, tempore.

In promotum per saltum, vel ab Episcopo qui renuntiauit tam loco quam dignitati, vel excommunicato, deposito, Simoniaco, hæretico, Schismatico.

In ſuſcipientem vno die duos Ordines S. vel minores cum Subdiaconatu.

In ordinatos ſine dimiſſorijs, vel cum eis habitis à Capitulo, vel adminiſtratore ſede vacāte, infrà annum à die vacationis.

Jn eum qui Sacris initiatur ſine patrimonio, cum pacto non petendi ab Epiſcopo victum, & qui ordinatur ad præſentationem alicuius beneficiarij, cum pacto nihil petendi ab eo. *Suſpenduntur tam præſentator, quam ordinator, & ordinatus.*

In habentes beneficium cui annexus eſt ordo, ſi infra ānnum non promouentur.

In Sacerdotes qui ſponſos alterius Parœciæ ſine licentia, matrimonio coniungunt, vel benedicere audent.

In eos qui pro alienis debitis, Eccleſiam ſuam grauant, aut literas vel ſigilla concedunt, quibus poſſint Eccleſiæ obligari.

In celebrantes in Eccleſia polluta. Qui ſunt ſuſpenſi ab ingreſſu Eccleſiæ: & ſi celebrant in ſuſpenſione, efficiuntur irregulares.

In Epiſcopos & Superiores, vſurpantes aliquid ex redditibus Eccleſiarum vacantium, tam relictis quàm collectis, durante vacatione.

In Epiſcopum ordinantem alium Clericum aut Religioſum ſine licentia debita, aut inuitum, reclamantem, bigamum, irregularem, ſolenniter pœnitentem, illegitimum, neophitum, ſeruum, aſcriptitium.

In pro-

In promouentes ad Ordines, curiales, id est histriones, &c. *Sed hic est depositio cominatoria tantũ.*

In Episcopum ordinantem absque titulo clericum religionis, in qua solùm fit votum temporale *At hæc fuit reuocata, quatenus attingebat religiosos Societatis.*

In Episcopum conferentem tonsuram clericalem, infanti, illiterato, coniugato.

In Episcopos exercentes Pontificalia, in aliena Diœcesi, sine expressa licentia ordinarij. *Et sic ordinati sunt suspensi.*

In Episcopos concubinarios, si per Synodum Prouincialem admoniti, non se emendauerint.

In Episcopos, si post Prouincialem Synodum infra 6. menses non retulerint conuocatis ad se Abbatibus & Clericis, omnia acta Concilij.

In Episcopos & Superiores omittentes procedere contra aliquem inhæresi :: vel impedientes.

In Episcopos & Superiores locantes domos vsurarijs alienigenis, vel in terris suis id permittentes.

In Episcopos malè disponentes fructus beneficij vacantis.

In Archiepiscopos & alios iudices confirmãtes electionem vel consecrantes electum, si antea ad Papam est appellatum, non cognito an per aliquam prauitatem sit appellatione recessum.

In Episcopos, electores, præsentatores & patronos, qui effecti suspensi à collatione, quia verbo, signo, aut nutu facto, aut huiusmodi fuerit a-

licuius

licuius beneficij facta designatio, vt alicui determinatæ personæ conferatur, tamen sic suspensi, cõferre, eligere, præsentare vel instituere audent.

Episcopos non afficit suspensio, nisi quando specialis mentio sit de eis, vt in supradictis,

In inferiores Episcopis, qui visitantes recipiunt munera, vel exigunt procurationem in pecunia, aut visitationis officio non impenso procurationem in victualibus sumere præsumunt.

In Prælatos non episcopos, qui ecclesias sibi commissas, seu ipsarum bona subijciunt laicis, absque consensu Capituli & Sedis Apostolicæ licentia.

In Prælatos consentientes alienationi, in grauamen aut detrimentum bonorum Ecclesiæ.

In Prælatos per negligentiam confirmantes indignum electum ad regimen animarum.

In Prælatos & Cardinales impedientes Notarios ordinis Prædicatorum ab eius ordinis Prælatis electos, in executione intimationum, citationum, &c.

In Prælatos & Cardinales, proponentes populo indicem casuum reseruatorum gratiarum & indulgentiarum, & pro certo pretio concedentes absolutionem &c. Et huiusmodi indicem vbilibet repertum non dilacerantes.

In Prælatos extra casum necessitatis ingredientes clausuram Monasteriorum Monialium.

In Prælatos admittentes ad Doctoratum aliquem,

quem, non accepto iuramento quòd vltra tria millia Turonen: argenteorum in tali Doctoratus solennitate non expendat.

In Capitula & singulares personas, quæ vacante sede Episcopali vel Collegiata, vsurpant sibi aliqua bona, quæ reliquit defunctus, aut collecta fuerunt tempore vacationis.

In Conuentus, Capitula, Collegia, perturbãtia priuilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

In Excommunicantes, suspendentes, interdicentes aliquem solo verbo, sine scripto, aut expressa causa illius, vel non dantes copiam harum sententiarum, requisiti, vel excommunicantes absque monitione.

In admittentes ad diuina officia, Sacramenta, aut ecclesiasticam sepulturam, excommunicatos, interdictos publicos, vel vsurarios manifestos.

In non seruantes Ecclesiasticum interdictũ.

In Iudicem ecclesiasticum non Episcopũ, qui contra iustitiam & suam conscientiam aggrauat partem, odio, fauore, &c.

In Iudices se intromittentes in cognoscendis negotijs in causis electionum Episcopatuum, sententiam ferentes & confirmantes.

In deficientes in probatione eius, quæ obiecerunt contra personam electi ad aliquam dignitatem, vel personatum.

In Conseruatores sedis Apostolicæ, scienter cognoscentes causas, quæ non sunt manifestè violentæ.

In quem-

In quemlibet in S. ordinibus constitutum, qui de controuersiæ alterutra parte in materia de Conceptione B. V. Mariæ in popularibus Concionibus, vel vbicunque promiscua virorum ac mulierum multitudo conuenire solet, disputare rationibus, vel Doctorum authoritate propriam confirmando sententiam, contrariamque refellendo, & impugnando audet. Vel de hac quæstione cuiusuis pietatis aut necessitatis, prætextu, vulgari sermone, scribentem aut dictitantem. *Absolutio reseruatur Papæ.*

In Abbatem, vel Priorem non habentem Abbatem, si sotula, res non corrigiatos, aut capucia non fixa portat.

In eosdem, si venationi aut aucupationi clamorosæ, vel alias cum canibus & auibus ex proposito intersunt.

In Conuentus & Capitula petentia vel exigentia aliquid quoquo colore, in receptione personarum vtriusque sexus ad religionem, vel ante aut post illam.

In Capitula & Conuentus, quibus ob transgressionem Bullæ Pij 5 circa non admittendas beneficiorum resignationes, est interdicta facultas conferendi beneficia, &c. & tamen faciunt.

In Prælatos religionum, si requisiti à personis Ecclesiasticis de præiudicio ex administratione S. Eucharistiæ, Extremæ vnctionis, Matrimonij, aut quacunque absolutione indebita, à suis religiosis facta, infra mensem plenam satisfactionem læsis non exhibent.

In Re-

In Religiosos habentes aliquā administrationē, qui alienant aliquid ex spectantibus ad eam, etiam ad vitam vel certum tempus, absque necessitate aut facultate sui Capituli, si habent, vel Prelati, si Capitulum non habent.

In fratres Prædicatores & alios ordines Mēdicantium assumptos in Episcopatum vel alias Prælaturas, si prius consecrentur quàm resignent ordini libros & alia quæ habent.

In Fratres Prædicatores perturbantes fratres Minores in officio Inquisitionis, & vice versa.

In Religiosos ordinis Mendicantium, recipientes ad professionem ante annum probationis elapsum.

In Religiosos non recipientes decimas, si requisiti non faciunt conscientiam confitentibus, de decimis soluendis.

In Religiosos, grauantes vel fraudantes ecclesias circa decimas eis debitas: si requisiti non desistunt, vel non satisfaciunt.

In Regulares omnes, præsumentes introducere mulieres vel admittere in Monasteria & domos Regularium.

In contrahentes matrimonium per verba de præsenti, & ante carnis copulam facientes se ad sacros ordines promoueri, aliter quàm in S. Canonibus permittatur: per hoc enim non dissoluitur matrimonium Nisi Religionem ingrediantur.

Excommunicati, sunt ipso iure suspensi.

Interdictum incurrit.

1. Col-

1. Collegium, Vniuersitas, Ciuitas, loci, cogentes ecclesias Ecclesiasticasúe personas soluere gabellas, &c. pro rebus proprijs, negociationi nō expositis.

2. Vniuersitas, locans domos alienigenis vsurarijs, & territoria locantium.

3. Ciuitatis ministri & domini, in qua Papæ electio fit, non obseruantes seruanda.

4. Vniuersitas concedens vel extendens pignorationem, seu repressalias, in Clericos & personas ecclesiasticas.

5. Vniuersitas vel Ciuitas consentiens & non puniens, eos qui Cardinales persequuntur.

6. Territoria illius, qui Episcopum iniuria afficit aut in hoc consentit.

7. Regna, terræ, & loca quælibet illis subiecta, qui Legatos sedis Apostolicæ aut Nuntios impediunt, &c.

8. Collegia ac Capitula, quæ priuilegio, statuto, vel consuetudine, fructus primi aut vlterioris anni beneficiorum vacantium, vendicant sibi, cōtra Iuris dispositionem.

9. Vniuersitates, ac Collegia, à Papa ad futurum Concilium appellantia: ac complices.

10. Principum illorum territoria, qui sequestrationes, applicationes, dissipationesque fecerint vel fieri mandauerint, de quibuscunque bonis ad Ecclesiam quomodocunque spectantibus.

11. Respub. Communitates & Vniuersitates, quomodolibet delinquentes contra spectantia ad liber-

libertatis & immunitatis Ecclesiasticæ fauorem.

12. Capitula infra annum à die vacationis ordinandi licentiam alicui concedentia, nisi occasione beneficij Ecclesiastici.

13. Ecclesiæ & Cæmeteria, apud quæ sepulti fuerunt ij, qui inducti sunt ad promittendum se ibidem electuros sepulturam, vel non mutaturos, à Clericis vel Religiosis illius Ecclesiæ.

14. Communitas in prouincia Anconitana, malè tractans officiales Apostolicos.

15. Vniuersitas perturbans priuilegia Ecclesiæ Tolosanæ.

16. Religiosi vel sæculares Clerici etiam exēpti, scienter celebrantes vel celebrari facientes in locis à iure vel homine interdictis, aut excommunicatos publicè, vel interdictos nominatim, ad diuina officia, Sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam admittentes.

17. Locorum ordinarij, suadentes, & etiam Censuris inhibentes, ne Christi fideles fratribus Prædicatoribus, & Minoribus, eleemosynas erogent.

18. Iidem inhibentes, ordinantes, præcipientes, statuentes, quo minus supra dictorum Ordinum fratres, liberè vti possint Priuilegijs, Indulgentijs fratrum Heremitarum, S. Augustini, Carmelitarum & Seruorum.

19. Iidem obsistentes quo minus sepeliantur in Ecclesijs in Cæmeterijs fratrum Ord: Mendicantium, qui volunt.

L 10. Iidem

20. Iidem persuadentes Religiosis, vel sæcularibus, vt ipsis inuitis, quorumcunque cadauera in Cæmeterijs dictorum fratrum sepeliant, vel etiam ipsi personaliter sepelientes.

21. Iidem Missarum solennia in eorum Ecclesijs, vel exequias, sine eorum assensu, celebrari facientes.

22. Iidem cogentes eos ad solutiones collectarum seu exactionum quarumlibet, vel exigẽtes decimas pro vineis, terris, hortis, & cæteris ad eos pertinentibus.

23. Iidem prohibentes, quo minus recipiant quascunque mulieres ad habitum & regulam eiusdem Ordinis.

24. Iidem impedientes quominus quoscunque Clericos, vel laicos, liberos, ad ordinem suum recipiant, aut retineant.

25. Iidem præsumentes venire ad eorundem domos causa celebrandi ordines, tractandi, vel aliquos Conuentus publicos conuocandi. Vel eos ad Synodos vel Conuentus forenses accedere cõpellentes, vel pro Consecrationibus Ecclesiarum & altarium, pro Oleo S. & alio quolibet Sacramento quicquam ab eis extorquere audentes, & gratis non impendentes.

26. Iidem sine rationali causa denegantes Sacramenta Eucharistiæ aut Extremæ vnctionis, aut differentes personis confessis fratribus dictorum Ordinum, approbatis & admissis ad confessiones audiendas, vel Parochianis prohibentes, & persuaden-

ſuadentes ne confiteantur fratribus dictorum Ordinum: cum complicibus.

27. Epiſcopi & Abbates bona Eccleſiarum, Monaſteriorum, locorumque piorum, quomodolibet alienantes, inconſulto Romano Pontifice.

28. Epiſcopi non facientes obſeruari conſtitutionem de facienda fidei profeſſione, ab omnibus cuiuſlibet facultatis lectoribus.

29. Epiſcopi & ſuperiores in viſitatione exigentes munera, aut procurationem in pecunijs: vel viſitatione non facta, quamcunque procurationem.

30 Prælati ſine licentia Papæ, Commentarios, Gloſſas, Annotationes, Scholia, &c. ſuper Concilij Trid. decretis, quouis prætextu edentes.

31. Cardinales cæterique Prælati recipientes in confidentiam, quicquid ad Eccleſiam ſpectat. *Imò ſunt etiam excommunicati.*

Polluitur Eccleſia.

1. Si intra eam ſanguis humanus iniuriosè effunditur: aut cauſa naturalis eius effuſionis vel mortis datur.

2. Si in Eccleſia ſemen humanum voluntariè effunditur.

3. Si in ea excommunicatus vel infidelis ſepelitur.

4. Si Eccleſia per Epiſcopum, excommunicatum publicum, conſecratur, aut benedicitur.

5. Si omnes parietes renouantur, ſeu incruſtātur, cum deiectione maioris partis eorum.

In his casibus est reconciliandа.

NOTA.

1. Polluta Ecclesia, polluitur cæmeterium sibi coniunctum : non autem vice versa.

2. Cæmeterium eo modo polluitur, quo & Ecclesia.

Altare stabile exacratur.

1. Si mensa penitus vel enormiter frangatur, ita vt deformitas appareat vltra medietatem.

2. Si frangatur in cornibus in quibus consueuit fieri consecratio.

3. Si mota fuit iunctura, qua mensa stipiti adhæret : quia in illa coniunctione præcipuè intelligitur esse consecratio altaris. Et hoc vbicunque sepulchrum sit.

4. Si quid de lapidibus stipitis tangentibus ipsã mensam moueatur : intellige autem quoad principales lapides tangentes mensam.

5. Si mensa constituta sit super 4. columnas lapideas & vna columna moueatur.

6. Si sigillum frangatur vel amoueatur, vel minuatur.

Altare portatile exacratur.

1. Ex remotione lapidis à ligno, quando sepulchrum est in ligno.

2. Quando mouetur sigillum sepulchri.

3. Ex notabili lapidis fractione, vt suprà de stabili dictum est.

NOTA.

NOTA.

1. Exacrata Ecclesia non exacratur altare.

2. Polluta tamen Ecclesia polluitur altare stabile, ita vt reconciliatione indigeat.

Priuatio Ecclesiasticæ Sepulturæ, propter 15. infrascripta infligitur.

1. Hæresim.

2. Excommunicationem maiorem, & interdictum ab ingressu Ecclesiæ in vita.

3. Infidelitatem, quoad adultos, Decessionem sine baptismo, quo ad infantes.

4. Sui ipsius interfectionem.

5. Interdictum publicum.

6. Vsuram manifestam.

7. Admissionem ad Ecclesiasticam sepulturam usurarij manifesti, excommunicati, &c.

8. Omissionem S. Confessionis, vel Eucharistię in Paschate.

9. Rapinam, vel incendium Ecclesiarum

10. Vitium proprietatis in Religiosis.

11. Detentionem decimarum.

12. Blasphemiam.

13. Obitum in peccato mortali.

14. Obitum in tormentis, vel post illa: & in duello, & in spectaculis tauri vel ferarum.

15. Institutionem Sacerdotis in tutorem filiorum suorum.

Irregularitas, quæ post Censuras est impedimẽtum Canonîcum, multiplex.

1. *Ex defectu* Fidei: scilicet ante Baptismum.
Aetatis: iuxta determinationē S. Conc. Trid.
Rationis: vt in carentibus vsu rationis pueris, lunaticis, furiosis.
Sexus: vt in fœminis, quæ potiùs sunt incapaces: & Hermophroditis.
Libertatis: vt in seruis & Dæmoniacis.
Corporis: debitam sanitatem, venustatem, vel integritatem non habentis: vt læprosi, morbum caducum patientes, abstemij.
Generationis: vt sunt filij & nepotes Hæreticorum, Iudæorum, & illegitimi.
Literarum: vt idiotæ.
Perfectæ lenitatis: vt consentientes in necem, aut mutilationem alicuius.
2. *Ex Sacramento.* Vt bigamia, & Neophytorum status.
3. *Ex delicto.* Vt in Hæreticis, etiam post pœnitentiam, & complicibuss: homicidis, mutilantibus, & in hæc consentientibus.
Apostatis à fide, infamibus, & criminosis manifestis.
Baptisantibus & rebaptisatis. Idem de alijs Sacramentis characterem imprimentibus. Quorundam sententia.
Differentibus Baptismum vsq; ad infirmitatē.
Suscipientibus S. ordines vel exercentibus, dum sunt aliquibus censuris irretiti, vel in Ecclesia interdicta.
Exercentibus ordinem S. non habitum.

Ordi-

Ordinatis per ſaltum vel furtiuè.

Suſciepientibus ordines duos vna die & minores cum Subdiaconatu. Vel ab Epiſcopo excõmunicato, vel eo, qui renuntiauit non ſolùm loco, ſed etiam dignitati.

In inſordeſcentibus per annum in ſuſpenſione. *Qui ſunt inhabiles ad beneficia iam quæſita & electiones.*

DECIMA PARS.

De reſeruatis Caſibus.

Documentum Primum.

In articulo mortis, omnis caſus & omnis cẽſura ceſſat eſſe reſeruata.

Secundum.

Sublata excommunicatione à caſu Papali, ab ipſo peccato iam quilibet Confeſſor abſoluere poteſt. Nam omnis ca us Papalis habet annexam cenſuram, & propter illam eſt reſeruatus.

Tertium.

Epiſcopus poteſt abſoluere à Caſibus Papæ reſeruatis, ſi ſunt occulti: aliàs non. *Licet aliqui excipiant omnes caſus in Bulla Cœnæ Domini.*

Quartum.

Religioſi interdum habent facultatem à Papalibus abſoluendi, non requiſitis Epiſcopis, ratione Confraternitatum, vt Roſarij, & Nominis Dei &c. Quapropter diligenter Bullæ inſpiciendæ

 ſunt,

sunt, & videndum ne aliquæ sint reuocatæ. Similiter ratione concessorum Priuilegiorum, habent authoritatem confessarij Ordinis Prædicatorum, & Minorum, in votis dispensandi, in quibus possunt Episcopi, præterquàm in voto peregrinationis vltra duas dietas. Ratione verò Confraternitatum etiam plus possunt. Vide Bullas. Episcopi verò possunt dispensare in omnibus votis, præterquam continentiæ perpetuæ, religionis, peregrinationis Romam, ad S. Iacobum Compostellæ, Hierusalem.

Quintum.

Si occurrerit pœnitens cum casu reseruato, remittat eum confessarius ad Superiorem: quod si noluerit, petat ipse Confessarius facultatem. In cuius concessione Superior omnino facilis esse debet, vt fragilitati atque verecundiæ subditi charitatiuè condescendat, & ne confessionem detestabilem efficiat.

Si autem peccatum in particulari scire vellet, posset Confessarius illud detegere: nisi ex tali manifestatione posset cognosci directè, vel indirectè persona, quæ peccatum reseruatum habuit: tunc enim sacrilegus esset Confessarius. Quod præsertim obseruandum est in paruis congregationibus, vbi facilè in aliquē suspicio cadere posset.

Taxare tamen pœnitentiam Prælatus posset pro reseruatis casibus.

Qui si facultatem dare nollet, quamuis pessimè faceret, peccator tamen ab alio absolui non posset,

posset, non tantùm à Censura, sed neque à peccato reseruato.

Potest præterea Confessarius persuadere pœnitenti, vt aliquam Confraternitatem, habentem tale priuilegium, assumat; & vigore illius absoluere.

Sextum.

Potest etiam Confessarius auditis omnibus peccatis absoluere à quibus potest, & pro absolutione à reseruato tantùm ad Superiorem remittere. Cui solum reseruatum manifestare sufficiet, cùm antea integra confessio sit facta primo Confessario. Non autem posset Superior à solo reseruato absoluere non præmissa integra confessione ante se, vel ante alium quempiam factā. Hac opinione de dimidianda Confessione, rarissimè, & in magna necessitate vtendum est, vt expressè insinuatur 3. *p. Tyroc.* C. 5. *n.* 14.

Septimum.

Si accideret aliquem Confessarium quamcũque ob causam absoluisse à casu reseruato, curare debebit obtinere authoritatem super illum casum reseruatum: qua habita, si commodè error aperiri pœnitenti non potest, nec ad confessionẽ reuersurus speratur, absoluat siue præsentem, siue absentem, etiam non aduertentem; dummodo pœnitens tum in gratia esse vel saltem dispositus ad absolutionem suscipiendam credatur. Hic tamen propriè non absoluitur, sed solùm reseruatio tollitur.

Casus Episcopales de Iure.

1. Peccatum Clerici, irregularitatem habens annexam. *Licet alij negent.*

2. Incendium domorum, frugum, & aliarum rerum, ex proposito factum: cum complicibus.

3. Peccatum ob quod solemnis pœnitentia sit imponenda, quod est notorium, graue, & scandalosum.

4. Blasphemia notoria & publica. *Licet aliqui negent.*

5. Dispensatio votorum iuramentorum. *Sed hæc non intelliguntur nomine casuum.*

6. Absolutio ab excommunicatione maiori. *Sed neque hæc est peccatum, sed pœna peccati.*

Casus Episcopales per generalem consuetudinẽ, vel quasi generalem.

1. Homicidium voluntarium.

2. Peccatum falsariorum, falsificantium monetam, testimonia, scripturas, siue in iudicio siue extra. Et reticentes veritatem interrogati. Et Aduocati, Procuratores, Notarij, ostendentes scripturas partibus aduersis.

3. Violatio libertatis aut immunitatis Ecclesiæ. *Quæ habet annexam excommu: Cœnæ.*

4. Omne sacrilegium.

5. Peccatum retinendi incerta aliena.

6. Diuinationes, incantationes, sortilegia.

7. (*Addunt aliqui*) Matrimonium clandestinum, & con-

& contra interdictum Ecclesiæ contractum, cum testibus.

8. Susceptio ordinum per saltum vel fraudem.

9. Retentio decimarum & primitiarum.

10. Incestus.

11. Bestialitas.

12. Sodomia.

Casus Episcopales per constitutionem specialem, contenti in Rituali seu Agendorum libro posterius edito.

Hæresis, quam solus Episcopus Concilij Trid. authoritate absoluit: licet pro vno tantùm particulari casu occurrente, talem facultatem cōmittere possit.

Apostasia. Homicidium voluntarium. Iniectio violenta manuum deliberata, cum læsione in parentes facta.

Raptus & violatio virginum. Incestus cum consanguineis aut sanctimonialibus. Incendium malitiosum. Simonia. Sodomia. Sortilegium. Adulterium notorium. Et generaliter omnia delicta, quæ excommunicationem maiorem à Canone vel homine latam habent annexam.

Vnde propter hanc clausulam Confessarij nō possunt absoluere ab excommunicationibus Papalibus nemini reseruatis: sed solus Episcopus, vel cui specialem facultatem dederit.

Et omnes alij excessus prædictis grauiores.

Propter

Propter hoc vltimo loco dictum, recurrendum est ad Rituale antiquius, Anni Domini 1574. vbi superadduntur casus hi.

VIDELICET.

Clericus excommunicatus maiori excommunicatione, celebrans aut Sacramenta administrans.

Clericus admittens excommunicatum ad audienda diuina.

Clericus absoluens excommunicatum sine facultate, vel in casibus prohibitis.

Clericus ordinatus sine licentia sui Episcopi, vel per saltum promotus.

Reuelans confessiones aliorum.

Clericus fornicationem admittens cum ea, quam baptizauit, vel in confirmatione tenuit, vel cuius confessionem audiuit.

Si quis illegitimus sine dispensatione, aut beneficium aut ordinem suscepit.

Si Clericus fit bigamus, vel in sacerdotio contraxit matrimonium.

Si corpore enormiter vitiatus, aut irregularis, sine dispensatione celebrat.

Parentes percutiens. Sacrilegus & adiutor eius.

Procurans aborsum vel sterilitatem, in se, vel in alia.

Oppressor liberorum suorum.

Machinas in mortem vxoris, aut vxoricidium committens.

Procu-

Procurans maleficia inter coniuges, ne possint habere copulam.

Publicè blasphemus.

Qui publicum crimen vsuræ periurijque commisit.

Excommunicatus, & cum eo scienter communicans in diuinis.

Qui in cultu diuino, vel circa administrationem Sacramentorum, communicant cum hæreticis.

Coitus in Ecclesia.

Contrahens matrimonium post sponsalia prius contracta, & iuramento confirmata.

Mulier alienum partum marito supponens.

Deflorator vel oppressor virginis.

Qui cum Moniali vel Monacho rem habuit.

Abutens Sacramentis, rebus sacris, vel Sacramentalibus, ad profanos vel illicitos vsus.

Raptor & vsurpator bonorum Ecclesiasticorũ.

Copula vel matrimonium, inter propinquos, affines, & spirituales.

Contrahens matrimonium post votum castitatis.

Celebrans in altari non consecrato, vel sine apparamentis, vel non ieiunus.

Baptisans proprium filium extra necessitatẽ, vel tenens in Baptismo, vel confirmatione.

Celebrans in loco interdicto.

Clericus qui bello interfuit.

Violans Ecclesias & immunitates earum.

Bis baptisatus,

Casus reseruati Episcopo Cracouiensi in Synodo Diœcesana.

CRimen hæresis. Lectio aut detentio librorum hæreticorum. Apostasia, Profanatio, pollutio, & violatio Ecclesiæ. Sacrosanctæ Eucharistiæ, atque Oleorum sacrorum abusus. Præstigiæ, & maleficia, quæ cum inuocatione explicita vel implicita, dæmonum fiunt; inque detrimentum vitæ vel bonorum alicuius tendunt.

Absentatio diuturna à beneficio residentiam requirente, sine dispensatione summi Pontificis, vel licentia Episcopi, in scriptis obtenta. Proditio auditæ Confessionis. Patris aut matris percussio. Homicidium deliberatum per se vel alium; consiliumque aut auxilium efficax ad id datum. quin & casuale, ex non adhita requisita ad euitandum illud diligentia, aut data rei illicitæ opera, secutum. Abortus non procuratus licèt; ex aliqua tamen culpa prouenions.

Frequentata & publica vsura. Incendium dolosum, antequam publicatum fuerit. Detentio piorum legatorum, & quæuis malitiosa vltimarum voluntatum impeditio, occultatioúe. Falsum in iudicio testimonium, siue extrà iudicium falsa in scriptis attestatiò. Raptus virginum aut viduarum. Stuprum vi illatum. Adulterium notorium. Sacrilegium cum Deo dicatis. Incestus quicunque in primo & secundo gradu. Scelus nefandum, & contra naturam, ac delictum quodlibet,

bet, cui excommunicatio maior, non tamen Papalis, interdictumúe aut ſuſpenſio fuerit adiuncta.

SEQVVNTVR EX EADEM *Synodo pulchræ animaduerſiones.*

Abſoluendi tamen ab his omnibus, præterquam à crimine hæreſis, Viſitatoribus noſtris; ſingulis autem Presbyteris, per ſingulos Officialatus, eligendis à Clero, & à nobis approbandis, ab abortu, homicidio caſuali, adulterio, & inceſtu occulto, plenariam quoad forum interius, ſine poteſtate tamen ſubdelegandi, concedimus facultatem.

Porrò decumbentes grauiter, aut alias quomodolibet conſtitutos in vitæ periculo, ſi ſit extrema neceſſitas, quilibet Sacerdos, etiam non Parochus, neque requiſita Parochi licentia, ab omnibus, non ſolùm noſtris, ſed & Papalibus caſibus, ac Cenſuris, quibuſcunque, poterit abſoluere. dummodo pœnitentes, ſi tunc poſſunt, ſatisfaciant cui debent: aut cautionem præſtent idoneam, de ſatisfaciendo à ſe vel à ſuis, primo quoque tempore.

Vocati ad ægrotos Parochi, ſine mora accurrant, imò non vocati etiam, cùm primùm de aduerſa valetudine illorum cognouerint, inuiſant, hortenturque eos ad ſuſcipienda Eccleſiæ Sacramenta.

Mulieres etiam grauidas admoneant; vt ob inſtans in partu periculum, confiteantur tempe-

ſtiue,

ſtiuè, doceantque eaſdem in Confeſſione, ne ſe tunc, vel tempore menſtrui, maritis commiſceant.

Sed & morte mulctandis ob publica crimina, exhibeant dignam Sacerdotibus Chriſti charitatem, munitoſque Sacramentis, comitentur ad locum ſupplicij, & ad piè in Domino moriendū diſponant.

Caſus reſeruati Epiſcopo in Synodo Diœceſis Plocenſis.

Falſum teſtimonium, in iudicio cum damno proximi.

Vſura, & quilibet contractus per Canones vetitus.

Retentio legatorum piorum in teſtamento factorum.

Furtum ante reſtitutionem.

Hic quoque prohibetur ne mulieres lactantes, ſecum in lecto habeant puerum per noctem: moneturque confeſſores, vt talibus notabiles pœnitentias iniungant, quamuis ſuos lactantes non ſuffocauerint.

Decretum Sanctiſſimi D. N. Clementis PP. ſuper caſuum reſeruatione ab omnibus regularium ſuperioribus obſeruandum.

SAnctiſſimus D. N. qui iam pridem accuratè perpendit & re ipſa comperit, quàm reſeruatio facultatis abſoluendi Religioſos pænitentes, à pecca-

peccatis quibusdam grauioribus (nisi superiores admodum prudenter ac moderatè illa vtantur) nonnullos infirmiores, qui interdum superiori suo conscientiæ maculas detegere formidant, adducere possit in æternum damnationis periculum, & spiritualis remedij desperationem. Ideo vt huic malo Sanctitas sua oportunè prospiceret, decreuit: vt nemo ex Regularium Superioribus, peccatorum absolutiones sibi reseruet, exceptis ijs quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum aliquot: prout subditorum vtilitati expedire, prudenter in Domino iudicauerit.

Veneficia, Incantationes, Sortilegium, Apostasiam à Religione, siue habitu dimisso, siue retento, quando eò peruenerit, vt extra septa Monasterij seu Conuentus fiat egressio.

Nocturnam aut furtiuam à Monasterio seu Conuentu egressionem, etiam non animo apostatandi factam.

Proprietatem contra votum paupertatis: quæ sit peccatum mortale.

Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.

Procuratio, auxilium seu consilium ad abortum faciendum, post animatum fætum, etiam effectu non sequuto.

Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterij seu conuentus.

Furtum de rebus monasterij seu conuentus, in ea quantitate quæ sit peccatum mortale.

Lapſum carnis voluntarium opere conſummatum.

Occiſionem ſeu vulnerationem, ſeu grauem percuſſionem cuiuſcunq; perſonæ.

Malitioſum impedimentum aut retardationem, vel apertionem literarum à ſuperioribus ad inferiores, ab inferioribus ad ſuperiores. Si quod præt rea aliud peccatum graue pro religionis cõſeruatione, aut pro conſcientiæ puritate reſeruãdum videbitur, id non aliter fiat, quàm Generalis Capituli in toto ordine, aut Prouincialis in Prouincia matura diſcuſſione & conſenſu.

Non liceat ſuperioribus Regularium confeſſiones ſubditorum audire, niſi quando peccatum aliquod reſeruatum admiſerint, aut ipſimet ſubditi ſponte & pro motu id ab eis petierint.

Superiores in ſingulis domibus deputent duos vel tres aut plures Confeſſarios, pro ſubditorum numero maiori vel minori, ijque ſint docti, prudentes, ac charitate præditi, qui à non reſeruatis eos abſoluant, & quibus etiam reſeruatorum abſolutio committatur, quando caſus occurrerit, in quo eam debere committi ipſe in primis Confeſſarius iudicauerit.

Tam ſuperiores pro tempore exiſtentes, quã Confeſſarij qui poſtea ad ſuperioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentiſſimè, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.

Licebit tamen ſuperioribus determinare pœ-

nas

nas graues quibusdam peccatis etiam non reseruatis, à Confessarijs imponendas, quæ subditos ab huiusmodi perpetrandis cohibere possint.

Atque ita per quoscunque Regularium superiores, quicunque illi sint, obseruari mandauit, nõ obstantibus Constitutionibus & ordinationibus Apostolicis ac cuiusuis Concilij, & Generalis decreti, nec non consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore obseruatis, aut regulis in Generalibus aut Prouincialibus Capitulis editis, Statutis, & Constitutionibus, etiam Apostolica authoritate confirmatis, Priuilegijs, indultis & concessionibus quibuscunque, quorum tenores hic pro expressis haberi voluit, cæterisque contrarium facientibus quibuscunque &c. Datum Romæ apud S. Petrum die 26. Maij, Anno Domini 1593.

And: Sorbolengus Secret. Visitator.

PARS VNDECIMA.

Pro accedentibus ad S. Communionem doctrina.

DEuotè ac reuerenter Sanctiss: Eucharistiæ Sacramentum sumpturi, quædam obseruent ante sumptionem, quædam in ipsa sumptione, quædam post.

Ante sumptionem tria.

In mente. In ore. In corpore.

1. *In mente.* Perpendendo causas, propter quas velit

velit tantum Sacramentum percipere. Nam id faciendum est, tum in commemorationem & in gratiarum actionem passionis & mortis Christi, tum in pignus summæ charitatis & misericordiæ Dei in nos: qua factum est, vt reuersurus ad Patrem, corpus quoque proprium & sanguinem atque adeò seipsum totum nobis relinqueret: tum in remedium animæ nostræ, ac infirmitatum eius sanationem: tum propter obedientiam exhibendam S. matri Ecclesiæ: iuxta Sapientis consilium: Nec dimittas legem matris tuæ, quia melior est obedientia quàm victima, vt quondam dixerat Samuel Sauli. Et tandem ad gloriam Dei & animæ nostræ commodum atque salutem.

Considerando discrimen inter mensam profanam & hanc mensam cœlestem: & quanta cum reuerentia huic, ipsi quoque S. Angeli Dei astant, vt te ad eandem reuerentiam inducant.

Examinando conscientiam: num pacem habeas cum Deo, per confessionem legitimam: cũ proximo per veram & humilem reconciliationẽ: memor illius doctrinæ CHRISTI: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris fratrem tuum habere aliquid aduersum te (siue propter personæ, aut famæ læsionem, siue bonorum alienorum acceptionem, retentionem, vel damni illationem) relinque ibi munus tuum ante altare: & vade prius reconciliari fratri tuo: & tum veniens offeres munus tuum.

2. *In Ore.* Orationes deuotas & supplices fundendo:

dendo: vt qui Dei beneficio, corpore & ſanguine eius reficimur: ipſius munere dignè & fructuosè ad tantum Sacramentum accedamus.

3. *In corpore.* Ipſum per ieiunium præparando, per continentiam (quo ad coniugatos) diſtractiones ſedando, linguam & os pridie communionis purgando, impedimenta pilorum longiorum labia tegentium, introitum Sacramenti prohibentium, aut periculosè circumſtantium (prout experientia compertum eſt) auferendo & tondendo.

In ipſa ſumptione tria ſunt valde neceſſaria.
Fides, Deuotio, & Humilitas.

1. Credere in primis debes in illis ſpeciebus panis, quæ ſunt, albedo, rotunditas, ſapor, non eſſe panem, ſed virtute diuina, ſtatim poſt conſecrationem à ſacerdote ſiue bono ſiue malo factam, eſſe verũ Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, imò totum Chriſtum. Quod ſic declaratur. Eſt ibi Corpus Chriſti, eodem Chriſto teſte: Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum.

Et quoniam Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur: ideo non eſt ibi corpus mortuum aut exangue, ſed viuum & cum ſanguine, ac proinde eſt ibidem Chriſti anima & ſanguis. Iuxta regulam verò Damaſceni: Quod Deus ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit: credendum eſt, ipſã quoque Deitatem Chriſti ibidem adeſſe. Cùm itaque ſuſcipias quatuor, nimirum Corpus Chriſti, ſanguinem; eius animam, Deitatem, iam to-

rum Christum suscipis. Manducas simul, quia ibi est corpus Christi (quod aliter non sumitur, nisi per manducationem) & bibis, quia est ibi sanguis, qui non aliter sumitur nisi per modum potus. Manducat, inquit, simul & bibit anima nostra dũ hoc Sacramento diuinissimo reficitur. Vnde non minus suscipis quàm sacerdos in Missa, quamuis ille propter perfectionem sacrificij, & repręsentationem mortis Christi, sub duabus speciebus; vt offert, ita & suscipit.

Deinde credendum est totum Corpus Christi in tota hostia esse siue parua siue magna: & totũ in qualibet particula eius.

2. Deuotio tanta esse debet, vt exardescas in Deum, in eum mutari contendas, ipsique cor & omnia tua tradas atque deuoueas.

3. Humilitas, vt Dei maximam dignationem in hoc negotio agnoscas, tibi verò summam indignitatem tribuas.

Post sumptionem tria.

In templo. Suscepto Sacramento, & in eo tanto hospite, cura vt illum quàm optimè tractes, & quàm vtilissimè retineas. Dum bibis ex calice, non existimes ibi sanguinem Christi, sed scito simplex vinum esse: vnde nullus honor exhibendus est calici, ne detur erroris occasio simplicioribus. Caueat sibi quisque à sputi eiectione, ne aliqua particula eiecta, irreuerentiæ exponatur.

Nec statim suscepto Sacramento templo exeat, sed potius seorsim secedens, gratias Deo agat

agat pro tanto beneficio, oretque illum, vt se o-
mnium donorum S. Spiritus participem faciat:
memoriam passionis suæ cordi imprimat, vitæ e-
mendationem, occasionum fugam tribuat, fragi-
litatem sanet, se nunquam à cordis nostri hospi-
tio subtrahat, & in extremo vitæ nostræ digne-
tur se in viaticum & præsidium præbere. Oret
insuper pro omnibus suis tam consanguineis quã
benefactoribus viuis & mortuis, &c. sicut Domi-
nus inspirauerit.

In domo. Otiosa verba, risus, leuitates, occa-
siones malas vitet, rixas nullas intendat aut mo-
ueat, ad iram neminem prouocet: ac omnia cum
maturitate faciat. Alios etiam domesticos, & sub-
ditos, qui hoc Sacramentum, susceperunt, reue-
renter tractet, & in honore habeat, singuli singu-
los ad bona opera exhortentur, sermones autem
nonnisi sanctos & ad proximi ædificationem or-
dinatos, misceant.

Extra domum. Statim à prandio, loca sacra,
templa, vel altaria visitent. Nam & Christus in
Parasceue propter nostram salutem pluries hinc
inde, huc & illud ductus est.

Quid multis? Quilibet quærat modos, & o-
mnem lapidem moueat, vt tantùm thesaurum quã
diutissimè conseruet.

PARS DUODECIMA.

De studio Meditationis.

QVoniam Confeſſarius deuotus ac ſpiritualis ſit, neceſſum eſt, & in quinta parte hoc meditationis ſtudium eidem commendatum eſt, idcirco pauca præcepta de eo ſubiungentur.

Multa autem ſunt, quæ nos mouere & in amorem meditationis rapere poſſunt.

1. *Excellentia Meditationis.* Nam meditatio habet excellentias omnes, quas habet oratio, de qua quidam ex antiquis Patribus, teſte Theodoreto, in religioſa hiſtoria dixit: Medicos quidem varia medicamentorum genera ægris pro morborum varietate adhibere ſolitos: cæterùm ad omnes animorum morbos depellendos, omniaque huius mundi ſeu vitæ incommoda perferenda, orationem eſſe commune medicamentum, atque remedium. Et præter hæc ipſa meditatio habet propriam excellentiam, videlicet hominem meditationi deditum transformare in Deum. Equidem magnum eſt Deum propè habere, quod inuocantibus eum euenit: Maius verò coniungi Deo: multò magis vniri ipſi, ſed maximum transformari in Deum, quod contemplationi ſeu orationi mentali proprium eſt, per quam & vocali conuenit: ita vt quemadmodum poma diu multumque ſacharo ac melle decocta, vix proprij ſaporis aliquid retinent, ſed ſolius ſachari dulcorem referunt: ſic anima diuinarum rerum ſtudio & contemplationi addicta, vix aut nihil in ea veteris hominis priſtinique ſaporis quicquam reſidet; ſed ſolius Chriſti imaginem ita refert, vt cum

Apoſto-

Apostolo dicere possit: Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus.

Ex hac autem excellentia multæ aliæ deriuantur.

Prima. Quòd meditationi assuefactus, est super omnia; quia & Deus in quem ipse transformatur, est super omnia. Est autem super omnia: terrena quidem per contemptum, cœlestia verò per possessionem.

Secunda. Quòd potest omnia, atque adeò omnibus inimicis potentior erit. Nam si, qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem: quid illi qui transformātur in Deum, qui potest omnia.

Tertia. Omnes influxus spirituales, sic Deo coniunctus, facilè capere poterit, sicut & mundus hic inferior, teste Arist: in Metheoris, propterea superiori mundo coniunctus est, vt cœlestes influxus astrorumque virtutes participare possit.

Quarta. Homo purior efficitur: Nam sicut cera, ad solis radios diu exposita, candida fit, & quo diutius sub sole manet, eò fit candidior; ità anima nostra radijs iustitiæ Solis exposita, (quod quidem fit per eleuationem mentis in Deum) purior in dies efficitur. Hinc *Eccl: 2.* Qui timent Deum, præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas sanctificabunt.

Quinta. Facilè scire poterit, quo pacto in corde nostro tabernaculum Deo sit ædificandum.

Quemadmodum & Moses montem conscendens & cum Deo versans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet.

Sexta. Homo meditationi deditus perficitur atque in suo esse conseruatur. Res enim omnes tunc in suo esse conseruantur, cùm ijs causis vniuntur, à quibus existendi initium acceperunt. Hinc piscis gaudet in aqua; planta immobilis manet in terra, pulli siue auium siue ferarum, lateribus semper matrum hærent, ipsasque quocunque ierint sequuntur.

Septima. Sequitur denique, eum sic coniunctum Deo, omnia secreta eius cognoscere. Quæ verò? An fortè S. Trinitatis, Incarnationis? hæc enim sunt præcipua. Minimè, ista siquidem Paganis, & Iudæis, non credentibus secreta sunt, nō verò nobis Christianis, quibus communia sunt. Sed illud; Vacate, & videte, quàm suauis sit Dominus, quàm bonum sit eum cognoscere, diligere & contemplari. Et hoc est illud manna abscōditum, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Greg: Non potest sciri, nisi à quo possit haberi: hoc sciri potest, dici non potest.

II. Quod nos mouere debet ad studium meditationis, est finis propter quem conditus est homo. Hic autem est secundum D. Augustinum; vt summum bonum intelligeret ac amaret.

III. Quia officium boni & iusti viri est, in lege Domini meditari nocte dieque.

IV. Quia meditatio continet hominem in officio

officio suo: nam & præterita non prætereunt ei, & futura adsunt. vnde D. Bonauentura testatur suo tempore per experientiam multos profecisse, mediante hoc exercitio.

V. Nam meditatio bonos affectus conseruat, malos verò eradicat: sicut per oppositum, quia non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore *Psal: 6.*

VI. Quoniam meditatio excitat deuotionẽ & efficit. Vnde D. Augustinus: Meditatio parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio autem commendat orationem.

VII. Quoniam meditatio ornat religiosum & spiritualem, vnde Caietanus 2. 2æ. q 82. ar. 3. docet has meditationes debere esse quotidianas religiosis & spiritualibus. Qui nec hoc nomine (inquit ipse) censendi sunt, qui ad minus semel in die non se transferunt ad studium meditationis.

VIII. Multa exempla Sanctorum. Dauid quidem proponebat Dominum in conspectu suo semper, & tota die meditabatur legem Domini. Grego: Nazian: amore huius studij ductus, refugit Episcopatum. B. Dominicus etiam in itinere socijs suis dicebat: Præite, cogitemus aliquid de Saluatore nostro. B. Franciscus per integram noctem vacans huic exercitio, hanc solam oratiunculam meditabatur: Da mihi Deus, vt me & te cognoscam.

IX. Vo-

IX. Voluptas animi. Neque enim habet amaritudinem conuictus eius, neque tædium conuersatio illius, sed gaudium & lætitiam. *Sap. 8.*

Meditationis exercitium, quædam exigit ante se, quædam in se, alia post se.

Ante se, lectionem & præparationem.

De Lectione.

DE lectione dicendum est, quæ & qualis esse debeat. Quæ? Ea quæ sit materia meditationis. Materia autem meditationis est omne illud, quod nos mouere potest ad aliquem salutarem affectum, siue amorem Dei, siue timorem, odium peccati, horrorem gehennæ, desiderium salutis &c. Eius autem generis sunt tum perfectiones diuinæ, tum beneficia, tum loca sacræ scripturæ, tum vitæ & exempla Sanctorum, tum defectus humani, miseriæ, & pericula, tum mundi vanitas, & vitæ breuitas, tum seuera iudicia Dei.

Qualis autem lectio esse debet? Non festina sed lenta: non negligens sed attenta: non prolixa sed sufficiens, ne suffuretur vtiliora exercitia: non currens sed ruminans. Occurrente enim aliquo notabili loco, subsistendum est & ruminandum: non tantùm intellectiua, sed etiam affectiua, vt vczt non tantùm intellectus pascatur lectione, sed etiam voluntas gustet & afficiatur delectatione: non muta sed respondens, nimirum, occurrente aliquo deuoto loco; respondendum est Deo, qui per lectionem ad hominem loquitur.

Respon-

Reſpondendum autem eſt per aliquam breuem, ſeu iaculatoriam orationem, illi loco congruentẽ.

Notatio.

Licèt lectio non debeat eſſe prolixa, tamen qui diſtractionem in corde patiuntur, ſatius eſt meditationem diſtractam conuertere in lectionẽ attentam.

De Præparatione.

MEditationem præparatio præcedere debet: Nam & in cythara fides componuntur priùs quàm pulſantur, ne ſtrepitum potiùs quàm concẽtum edant.

Præparatio autem in multis conſiſtit: nimirum in corporis afflictione per ieiunium, abſtinẽtiam, flagellationem, cilicium, vigiliam, durum lectum, tenuem & ſobriam menſam: iſta enim ſunt fomenta & baſes deuotionis. Et præterea regula vniuerſalis eſt, Deum gratiam ſuam dare, prout diſpoſiti fuerimus: magis autem diſpoſiti erimus, ſi non tantùm ſpiritum, ſed etiam corpus præparauerimus.

Secundò. Conſiſtit præparatio in meditationis deſiderio. Deſiderium enim communis eſt mater omnium virtutum, dummodo non tepidũ ſed intenſum & vehemens ſit. Iuuabitur hoc deſiderium, ſi antequàm cubitum eas, hanc ſanctã cogitationem meditationis habeas: ſic enim fiet, vt quemadmodum is qui veſperi carbones tegit cinere, facile manè focum ſtruit, rogum parat, ignem

ignemque accendit; ita & is qui cum hac sancta meditatione dormitum ijt. Iuuabitur adhuc, si antequam componas te ad somnum, orationem pro hoc sancto desiderio facias: manè enim fructum huius orationis, in corde tuo inuenies.

Fouebitur hoc desiderium si quotiescunque expergisceris, versiculum Gloria Patri, vel aliam oratiunculam proferes, quod etiam ad pellenda phantasmata, & turpes cogitationes proderit. Fouebitur adhuc, si quamprimùm euigilaueris è lecto surrecturus, hanc sanctam cogitationem statim arripias, antequam externa cogitatio præoccupet te. De hoc desiderio vide Granatensem, libro 1. de deuotione Capit. 4. & 14.

Tertiò. Præparatio consistit in cordis custodia seu munditia & purgatione. Purgandum est autem, tum à vanis tum à noxijs cogitationibus, tum ab inordinatis affectibus seu desiderijs. Quẽadmodum enim pictores, prius solent mundare & dealbare tabulam, postea vero pingere imaginem: ita in tabula codis nostri prius extergere supradicta debemus & mundare, antequam pulchram Dei imaginem per meditationem pingamus vnde & Dionysius formationem Dei assimilat sculpturæ; nam sicut sculptura in lapide vel ligno per ablationem fit: ita in corde nostro Dei formatio. Authoritas Gregor: In altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. De hac cordis custodia, vide Granatensem c. 6. & 22.

Quartò.

Quartò. Præparatio consistit in figura corporis, vt videlicet sit flexo poplite, & signo crucis impresso fronti, ori, & pectori. Beatus pater Dominicus quatuor formas in corpore obseruare solebat, tempore orationis: aliquando toto corpore humi prosternebatur, aliquando stabat erectis in cœlum oculis: aliquādo manibus in crucis modū expansis, quandoque verò sursum erectis: interdum verò vulgari modo, genibus flexis.

Quintò. Dispositio consistit in oratione succincta seu iaculatoria, videlicet per Psal: *Ad te leuaui.* vel illam oratiunculam: *Actiones nostras.* vide librum 1. Granatensis de meditatione, Cap: 8.

Sextò. Consistit in loci temporisque apti electione: aptus autem locus est, obscurus, tempus verò, matutinum, vespertinum, & nocturnum. Vide Granatens: vt supra cap: 14.

Septimò. In apprehensione consortij & societatis in hoc exercitio: cogitare enim debes, quot per totum mundum religiosi & religiosæ, pueri & puellæ, sacerdotes & sæculares, eodem tempore tecum insistunt huic sancto exercitio, quorum aliqui intima suspiria ducunt, aliqui flagellationes vsque ad sanguinem iungunt.

Octauò. Consistit præparatio in sui ipsius accusatione veniæque petitione, siue hoc fiat solo corde, admiscendo examen conscientiæ, siue per generalem confessionem & Psalmi alicuius Pœnitentialis subiunctionem. Et hæc est illa calciamentorum extractio ad intrandum terram san-

ctam, & vestimentorum ablutio ad ingrediendũ in sancta sanctorum. Hanc præparationem natura docet, vt prius euellantur inutilia quàm plantentur fructifera: conuersatio humana confirmat, vt priùs petam veniam ab amico offenso, quàm noua beneficia.

Nonò. In propriæ indignitatis confessione & Dei bonitatis prædicatione: debet enim iudicare se indignum esse omnibus quæ Deus fecit: seque accessisse ad hoc sanctum exercitium, magis vt gratias agat de præteritis beneficijs quàm vt alia accipiat: vnde promptus esse debet ad suscipiendum, quicquid occurrat, siue consolationes, siue desolationes, ariditates & siccitates: neque enim propriæ vtilitatis causa, instar sui amatorũ accedere debet ad sanctam meditationem, sed implendæ diuinæ voluntatis, & sui offici gratia.

Decimò. Præparatio consistit in consideratione diuinæ maiestatis in cuius conspectu stamus. Et quidem audit verba nostra, & videt deuotionem, tanquam testis & iudex. Ea verò est maiestas, vt comparatione eius totus mundus sit tanquam formica, imò minus formica. & vt verbis Sapientis vtamur Sapien. 11. tanquam momentum stateræ & gutta roris antelucani. Ante hanc diuinam maiestatem, ita multa millia Angelorũ stant vt contremiscant: ipse filius Dei in oratione, quam ad Patrem fundebat, in terram proiecit se: quid me qui puluis & cinis sum (vt ille Patriarcha ait) facere par est? Ex hac considera-

tione,

tione, magna reuerentia nascetur in Deum, magna humilitas, attentio, timor & tremor: vide hanc materiam in Granatensi de deuotione Cap. septimo & parte secunda Memorialis Lib. 4. & multis alijs locis.

Vndecimò. Præparatio consistit in consideratione qualitatis negotij, nimirum quid acturi simus: nam in conspectum Dei venturi, Deum allocuturi. Quid ibi facturi? Rem maximi momẽti tractaturi, qualis est salus nostra & proximorum. Quid comparaturi & impetraturi? Magnã eleemosynam, spiritum deuotionis, donorum, virtutum, gratiarum: arhabonem vitæ æternæ. Itaque qua deuotione Apostoli expectabant promissum Spiritum sanctum, eadem & tu, affluentiam eiusdem Spiritus sancti.

Duodecimò. In animi fortitudine contra tentationes quascunque. Neque enim semel tædium in hoc exercitio experieris: multoties veniet tibi in mentem propositum deserendi tale exercitium, & via laxior, sæpius tibi occurrent alij, huic exercitio non vacantes, nec propterea reprobi vel damnati. Hæ sunt illæ muscæ quas abigebat Abraham à suo sacrificio, quibus etiam vir contemplatiuus ex tota fortitudine resistere debet. vide Granaten. lib. 1. cap. 5.

De ipsa Meditatione.

HÆc debet esse non velox sed grauis & lẽta, eodem ferè ordine absoluenda, quo & lectio facta. Non tantùm intellectu cogitando, vt faci-

vt faciunt qui se componunt ad studendum pro concione ad populum habenda : nec tantum memoria reuoluendo ea quæ lecta sunt, sed vel maximè curandum est, vt accendatur inflammeturque voluntas, gustet & odoret Deum : eleuando cor in ipsum per aliquos affectus vtiles, qui affectus non sunt magno conatu exprimendi. tunc enim magis deficeret, & memoria fatigaretur, caput debilitaretur, cerebrum læderetur, de hoc vide fusius Granatē. parte 2. Memorialis lib. 6. Et in Floribus eius.

Hæc meditatio habet post se tria.

Gratiarum actionem, Sacrificium spirituale, & petitionem.

De Gratiarum actione.

Pro qua cum præcedentibus continuanda & introducenda, ex rebus quas quis meditatus est, sumatur occasio, vt si de peccato meditatus est : gratias agat Deo, quòd illum vel liberauit ab ipso, vel non statim morte subitanea, &c. puniuit. Si de vanitate mundi, gratias agat : quòd Deus ei oculos aperuerit. & sic de alijs. Vnde subiungat oratiunculam : *Agimus tibi gratias omnipotens Deus pro vniuersis beneficijs &c.*

Huic annectat omnia reliqua beneficia, pro quibus seorsim gratias agat : nimirum creationis, conseruationis, gubernationis, redemptionis, vocationis, iustificationis, glorificationis, & alia infinita iam communia, quàm propria, siue bona collata, siue mala exclusa. Bona

Bona naturæ, fortunæ, gratiæ, præterita, præſentia, futura, cognita, occulta.

Mala vero, culpæ & pœnæ, pericula, inſidias, laqueos Diaboli, tentationes, occaſiones peccandi, à quibus omnibus nos Deus præſeruauit, impediuitque inimicum euntem ad nobis nocendum.

Et quoniam tu ſolus inſufficiens es Deo gratias agere: inuocare debes creaturas, tam cœleſtes quàm terreſtres, vt te in hoc officio adiuuẽt, per illud Canticum: *Benedicite omnia opera.* vel Pſal. 201. *Benedic anima mea Domino.* Et alia, ſecundum quod Dominus inſpirauerit.

De Sacrificio ſeu oblatione.

Hæc connecti debet cum præcedentibus partibus, hoc modo.

Quid itaque retribuam Domino pro omnibus beneficijs quæ præſtitit mihi? ſubiungat. En me ipſum totum offero, & omnia mea, & quidquid feci, facio, & faciam: hoc totum in laudẽ, gloriam & honorem Domini mei conuerto, ſic me totum Deo meo dedo, vt velim eſſe mancipium vel ſeruus catenis vinctus, vt abnegem voluntatem propriam, & ſim aptus ad faciendam S. Dei voluntatem. Ante omnia verò, offerenda ſæpiùs & alleganda ſunt merita & labores Chriſti. vide Granat: in Memoriali, vt ſuprà.

De Petitione.

Hæc ſic continuanda eſt cum præcedentibus:

bus: vt digna hostia tua, O Domine, efficiar: multa peto à te quæ non deneges mihi antequam moriar. Suppliciter autem prostratus ante tuam diuinam maiestatem protestor, non me discessurum hinc: donec benedixeris mihi.

Sunt itaque petenda ea, quæ ad salutem sunt necessaria.

Eorum autem quædam spectant ad Deũ, quędam ad alios, quædam ad se.

Ad Deum: vt omnes creaturæ seruiant & laudent eum, quia omni cultu dignus est.

Ad alios: vt omnes gentes cognoscant & seruiant tanto Domino, Pagani, Iudæi, Schismatici, Hæretici.

Deinde pro Ecclesia Catholica.

Tertiò, pro cunctis Rectoribus & Prælatis.

Quartò, pro parentibus, amicis, consanguineis, familiaribus, benefactoribus.

Quintò pro curæ suæ commissis.

Sexto, pro iustis & peccatoribus.

Septimò, pro defunctis.

Octauò, pro inimicis.

Nonò, pro pauperibus, oppressis.

Decimò, pro infirmis, afflictis, ad mortem condemnatis, seruis, captiuis, bellum contra hostes Ecclesiæ gerentibus, agonizantibus, nauigantibus, peregrinis, grauidis, parturientibus, obstinatis, quacunque necessitate laborantibus, pro regno, ciuitate, seruientibus tibi, pro peste, fame, bello, &c. auertendis, pro fructibus terræ producendis & conseruandis.

Ad se:

Ad se : Pro gratia qua peccata remittantur, vitia eradicentur, virtutes plantentur, passiones refrænentur, cordis leuitas expellatur, detestatio honoris & voluptatis amorisque sui ac indulgentiæ conferatur : inconstantia in bonis propositis auferatur.

Pro fundamentis totius vitæ spiritualis petendum : Quæ sunt, bona compositio hominis interioris, & exterioris. Interior est, in corde Deum præsentem semper circumferre. Exterior, omnia facere tanquam si stares in præsentia Dei iudicis & testis totius vitæ tuæ. De qua re vide Granatensem, in exercitijs prope finem, cap. 8. De petitione, fol: 110. omnino legatur.

3. Discretio & sollicitudo in omnibus agendis & dicendis, vt omnia rectæ rationi sint consentanea, frænum & custodia linguæ quo licentia eius cohibeatur, aspera & rigida propriæ carnis tractatio.

4. Illa quoque petenda, in quibus summa perfectio consistit. Hæc autem sunt, Obedientia perfecta, & cum diuina voluntate conformitas in omnibus, mortificatio propriæ voluntatis, fortitudo in superandis difficultatibus, affectibus, inclinationibus & aduersitatibus,

5. Altissimæ quoque virtutes, scilicet humilitas interior & exterior, paupertas spiritus & corporis, patientia in aduersis & tribulationibus, puritas intentionis in bonis operibus.

6. Illæ quoque virtutes, quæ sunt principum

& fi-

& finis totius perfectionis. Fides inuicta, secura spes, amor Dei, timor iudiciorum Dei, reuerentia illius maiestatis, & perseuerantia in hoc exercitio.

7. Illa quoque quæ statum religionis concernunt, vt castitas corporis, cordis munditia, terrenorum ac voluptatum contemptus, uanæ sollicitudinis & curæ fuga, in diuino officio diligentia, exercitiorum religionis sapor.

8. Illa præterea quæ ad emendationem vitæ spectant, vt pœnitentia recta, verus dolor pro peccatis, firmum ac stabile propositum non peccandi.

Pro horum impetratione Litanias de omnibus Sanctis subiungere potest.

AD MONITIONES.

1. In petendis his virtutibus debes paululum quiescere, & circa singulas cor ad Deum eleuare.

2. Non est necessarium semper omnes has partes meditationis obseruare.

3. Non est despondendus animus, si aliquando dulcedinem deuotionis anima non sentit, suo enim tempore recompensabit Deus.

4. Quod si animus fuerit distractior, recolligendus erit per lectionem alicuius deuoti libri, & orationem vocalem paulò fusiorem.

5. Hu-

5. Huic exercitio statuendum est tempus quàm fieri potest longissimum, & præstat semel & simul orare plusculum quàm bis modicum.

6. Optimum consilium Granatensis est: per nullam penitus occasionem prætermittere hora, iam semel ad hoc exercitium delectam: si namque hoc exercitium semel prætermiseris, vix tibi patebunt fores reuertendi ad illud.

FINIS.

Ne Pagina vacua remaneat

VITA SERVI DEI P. F. ERASMI CONIUSZEUII, Ordinis Prædicatorum

Ex actis Capituli Generalis, Valentiæ, 1647. celebrati, de verbo ad verbum desumpta.

P. F. ERASMVS CONIVSZEVIVS S. Theol: Magister, honoris Diuini & Religionis cultor zelosissimus, Prioris Officium Cracouiæ quatuor vicibus administrans, ducentorum circiter filiorum optimæ indolis habitu Religionis initiatorum Pater extitit. Mirâ in cælites pietate affectus, speciali Deuotione in B. Mariam Magdalenam ardebat, cuius Officium singulis diebus deuotissimè ad alias preces adiungebat. Sacra Missæ Sacrificia imò ex-an...tore fusis lachrymis Deo offerens: omnes Saluatoris,

uatoris, B. M. V. & SS. nostri Ordinis Vigilias in solo pane & aqua peragebat. Boni communis zelator accuratissimus, primus & solus Conuentum Cracouiensem ex ruderibus antiquitatis, in eam qua nunc splendet formam, miro penè Dei auxilio reduxit. Capellam S Hyacintho curâ suâ per insignem Benefactricem, Sarcophagum autem ære, propria industria acquisito, splendidissimè erexit; ac demum morbis diutissimis ac grauissimis summâ cum patientiâ toleratis, Cracouiæ obiens, post mortem cuidam deuoto Sacerdoti cum cælesti gloria apparuit.

Sacræ Artis Pœnitentiariæ TYROCINIUM
PRIMA PARS
De Pœnitentia.

1. POEnitentia generaliter significat displicentiam eius, quod antea placebat. Describitur autem sic: Pœnitentia est Sacramentum remissionis peccatorũ, post Baptismum cõmissorũ.

2. Partes eius duæ: Materia & Forma.

De quibus vide Examen appr. t. 1. q. 9. Et *tit. 6. q. 1.*

3. Materia proxima, sunt tres actus pœnitentis, Contritio, Confessio, & Satisfactio,

Remota, sunt peccata.

4. *Contritio* consistit in displicentia, seu detestatione peccati. Detestatio autem perfecta separat hominem, tam à peccato præterito, per dolorem: quàm à futuro, per propositum cauendi ipsum, eiusque occasiones.

5. Dolor, quem includit vel causat contritio, duplex esse potest. Externus, quando aliquis sensibiliter cruciatur, ita vt & in vultu mæstitia, & in oculis lachrymę appareant. Sanè bonus vtilis, atq; laudabilis, sed non est de necessitate contritionis.

Alius internus, in sola voluntate existens, neq; se exterius prodens, cùm voluntas auersatur, & respuit peccatum. Et iste est omnino necessarius, ac solus sufficit. Quamuis enim non plores, tamen ante Deum sincerè ita tibi displicet peccatum,

tum, quòd nolles fecisse, quod fecisti.

6. Propositum quoq; emendationis debet esse firmum, efficax, & absolutum, quod significetur per verbum indicatiui modi. Volo Dei auxilio omninò vitam emendare: Nolo ampliùs peccare: Volo omnes occasiones peccatorum vitare, statum malum deserere, conuersationes periculosas rescindere: ablata quoq; restituere.

Non enim sufficit dicere. Vellem, à quo deriuatur apud Theologos, Velleitas, quæ est imperfecta & segnis voluntas.

Viriliter itaq; & fortiter abijciendum fugiendumque est peccatum.

7. Contritio, posset (facilitatis causa) triplex numerari: scilicet, perfecta, imperfecta, & vitiosa.

Perfecta est, qua homo detestatur peccata, non propter suum commodum, vel incommodū, damnum, aut pœnam; sed ex sincero puroq; amore, quo afficitur erga Deum, quem omnibus præfert. Seu, merè ex eo quòd offensa Dei; hoc est: Quia Deus, qui bonus, qui nobis beneuolus & beneficus est, peccato offenditur, & amicitia eius dissoluitur. Seu quia peccatum Deo, qui summum bonum est, contrariatur: eiusq; voluntati, tanquam summum malum displicet.

8. Attritio, quæ contritio imperfecta nuncupatur, est dolor de peccato conceptus, vel ex consideratione turpitudinis peccati, aut ex cogitatione ac metu gehennæ, aliarumq; pœnarum à Deo infligendarum, excludens voluntatem peccandi, & includens spem veniæ.

Talis

Talis dolor, licet sit imperfectus, non tamen malus, imò secundùm Conc: Trident: *Sess: 4. c. 4.* Dei donum, impulsus Spiritus sancti mouentis, quamuis nondum inhabitantis: & ad Sacramentũ Pœnitentiæ sufficiens; accedenteq; Sacramento peccatum sic pœnitentis remittitur, quod tamen absq; Sacramento non remitteretur.

9. Hinc colligitur, quod Contritus perfectè, si absq; Confessione in re (quam in voto habet) siue propter defectum Ministri: siue propter insperatam mortem decesserit, saluus erit. Attritus autem non item; sed si absq; huius vel alterius Sacramenti susceptione moreretur, condemnaretur.

10 Vitiosa Contritio (quæ hoc nomine indigna est, ac potiùs dolor vitiosus appellari potest) est, quæ includit voluntatem peccandi; videlicet, quando aliquis dolet ob peccata commissa, propter pœnas & mala, quæ incurrit; ita, quòd si pœnæ non essent peccato impositæ, nec aliquod malum immineret, in eodem permaneret.

Item, si doleret quidem meliori respectu, sed tamen firmum illud propositum non peccandi, aut spem veniæ, aut fideliter confitendi animum, non haberet, verè impœnitens esset.

Talis autem prætensa Contritio, non tantùm in se mala est, verùm etiam Sacramentum inficit & contaminat, ac propterea nouum peccatum Sacrilegij addit, ipsumq; reddit inualidum.

Plura vide in Exam: appr: tit: 3. *vbi etiam inuenies, quibus vijs Contritio legitima acquiri possit, & quibus signis cognosci.*

11. *Confeßio* ſumitur quidem interdum pro laude, pro gratiarum actione, & pro fidei profeſſione: hic verò accipitur pro accuſatione peccatorum ſuorum, in Sacramento Pœnitentiæ.

Deſcribitur autem ſic. Confeſſio Sacramentalis, eſt legitima accuſatio propriorum peccatorum coram idoneo Sacerdote, animo abſolutionis percipiendæ.

Includit hæc deſcriptio quatuor: ſcilicet, materiam, miniſtrum, formam, & rectam intentionem pœnitentis.

Materia, ſunt peccata propria: Miniſter, Sacerdos: Forma, abſolutio: Intentio ſeu finis, aſſecutio abſolutionis: vt ex hac vltima particula excludatur abuſus, & ſimulatio Confeſſionis. Nam aliqui ad committendum ſecuriùs ſecretum, vel ad pertrahendum alterum in conſpirationem, fingunt Confeſſionem, munientes ſe ſigno Crucis, & proteſtantes ſe dicere ſub ſigillo Confeſſionis, quam nec faciunt, nec intendunt facere. Neque abſolutio ſequitur, prouti nec impendi poteſt, cùm non fuerit Confeſſio vera.

12. *Conditiones Confeßionis* communiter ſedecim numerantur: quarum quædam pertinent ad eius vſum, quædam verò ad ipſius actum.

Quoad vſum Confeſſionis, ſunt quatuor: ſcilicet, quod ſit accelerata, frequens, libens, & pura.

Accelerata quidem, vt pœnitens quamprimùm poteſt admiſſo peccato confiteatur. Et quamuis iſta conditio non ſit de præcepto, ſecluſa omni ne-

ceſſita-

cessitate: est tamē de consilio, ad exeundū quàm citiùs ex potestate diaboli, & euadēdū periculū moriēdi in peccato, siquidem incerta est hora mortis.

Frequens verò, vt pluries ac sæpiùs fiat, monet. Quæ similiter conditio non est de necessitate, sed vtilis valdè: tùm ne peccata obliuiscamur, si Confessionem diutiùs protrahamus: tum ne peccati complacentiam contrahamus: tum vt infirmitatem nostram sæpiùs curemus, & vires ad resistendum tentationibus per Sacramentum acquiramus.

Libens, vt non sit coacta, sed voluntaria. Hæc conditio adeò est necessaria, vt si Confessio procedat ex coactione sola, defectus posset redundare etiam in actum Confessionis. Nam solent tales, aut absq; debita præparatione & dispositione confiteri, aut non fideliter: aut tandem titubanter loqui, quasi volentes, & simul nolentes se aperire.

Pura, hoc est recta intentione fieri debet, ad animæ, salutem: propter veniam consequendam, non propter apparentiam.

13. *In ipso actu Confessionis*, hæ sunt cōditiones eius.

Secreta, non publica, non per internuntium, aut per literas. Nam si esset publica, facilè orire-tur scandalum in audientibus, vel propensio ad simile peccatum faciendum. Deinde, quia est secretum iudicium de occultis conscientiæ: & iugum Domini suaue est, ac propterea, non obligat hominem ad tam magnam confusionem.

Per interpretem quoq; confiteri, obligatur nemo: quamuis possit si velit.

Per literas etiam absenti confiteri non licet, prout determinatum est per Clem: VIII.

Et ita corrigenda est illa antiquata opinio, quæ in aliquibus Doctoribus inuenitur.

Humilis, intus se miserum reputando, & extra omnem modestiam seruando, armis depositis, genibus flexis, capite detecto & inclinato, ad instar illius, qui & reus est, & veniã impetrare conatur.

Lachrymabilis seu *dolens*. Satis autem erit, si in voluntate aderit peccati horror & abominatio, aut displicentia, quæ sunt mentis lachrymæ.

Accusans, quia peccata vt accusata subijciuntur huic Sacramento, suntque eius materia. Quod forte additur propter abutentes Sacramento, fingentes confiteri, cùm hoc minùs cogitent, sed magis decipere curantes, vt supra dictum est. Item sibi imputando peccata, non cœlo, non dæmoni, mundo, socijs, complexioni, &c. Adhuc accusans ideo dicitur, ne pœnitens aut virtutes suas prædicet, aut per negationes procedat, dicendo: *Non occidi, &c.*

Simplex, hoc est, non elaborata, non exquisitis verbis composita. Item simplex, non verbosa nimis, cum præambulis, sed solùm ipsum peccatum cum necessarijs circumstantijs explicando: quod inferiùs magis declarabitur. Excusantur tamen fœminæ, & vir scrupulosus, ac idiotæ, non valentes aliter declarare peccatnm, quàm longa oratione. Admiscent enim multa impertinentia, sed cum intentione meliùs declarandi peccatum.

Nuda, id eſt, non veſtita, aut inuoluta verborum obſcuritate, quæ grauitatem peccati tegeret, & Confeſſor non intelligeret. Hac enim ratione pœnitens ſe ipſum ſeduceret, non Confeſſorem.

Verecunda, vt peccata non proferantur per modum iactantiæ, propter aliquam ſæculi vanitatem admixtam, ſed inſpecta peccati turpitudine, cum aliquo ſalutari pudore. Non enim deſunt, qui ſua adulteria, furta, ac homicidia ſine fronte, quaſi actus alias licitos, aut non multùm indecentes, recenſent.

Fortis, ſuperans verecundiam inordinatam, quæ à confeſſione fideliter facienda retraheret, & ad omiſſionem peccati mortalis induceret.

Integra, vt nullum peccatum neceſſariò manifeſtandum, (quale eſt omne mortale) nulla circumſtantia, aut numerus omittatur, ſecundùm doctrinam inferiùs tradendam: integritas enim in his tribus conſiſtit.

Fidelis, id eſt vera, omni falſitate excluſa, ita quòd neq; dicantur peccata, quæ non ſunt facta; neq; certò affirmentur, quæ dubia ſunt; ſed certa pro certis, dubia pro dubijs: & quorum poſt diligens examen conſcius non eſt, ſibi non attribuat.

Diſcreta ſeu *prudens*, vt maiora cum maiori pondere ſeu compunctione proferantur, minora non aggrauentur, quod ſcrupuloſi factitant. Prudens item: vt fiat verbis breuiſſimis, (ſalua tamen veritate & claritate) ſuperfluis reiectis ac impertinentibus. Superflua erunt, ſi multa generalia di-

cantur, vt si quis confiteatur: Peccaui 7. capitalibus, 5. sensibus; omisi 14. opera misericordiæ; Dominum non dilexi ex toto corde: Decalogum transgressus sum. Hæc enim nullam vtilitatem adferunt, nisi quòd Confessorem fatigant, tempus auferunt, alios impediunt, & plerunq; falsa continent, quæ pœnitens non fecit. Superflua item sunt, quæ sub conditione dicuntur: vt si iuraui, si neglexi, &c. Nam super has conditionales non cadit absolutio. Superflua etiam sunt, si narrentur historiæ. Nam ex multis actibus concurrentibus ad peccatum, solùm principalis est explicandus, & ex toto progressu peccati, substantia eius est exprimenda, non tota series recensenda.

Prudentia etiam ac discretio apparebit, si in carnalibus vtamur honestis verbis absq; veritatis detrimento. Adhuc, prudentiæ erit, non enumerare diuisim, quæ simul explicari possunt: vt, fornicatus sum quinquies.

Præterea prudentia etiam in hoc elucescet quando cautela adhibebitur, ne aliena peccata manifestentur, quibus proximus diffametur. Deinde, vt in explicatione iudiciosè non scrupulosè procedatur: *de quo inferiùs.*

Obsequens Confessori, in his quæ spectant ad salutem, ad fugienda peccata, eorũq; occasiones, ad faciẽdas restitutiones, deserendũ statũ malum, &c.

Versus has conditiones complectentes.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda.

Integra,

Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Nota hic, quod istæ conditiones possent ad tres tantum reduci: scilicet ad veritatem, integritatem, ac dolorem: quod fecit. *Henriquez lib: 5. c. 4.* Possent etiam plures numerari, & clariùs explicari, deferentes tamen antiquitati, & praxi, neque verba mutare, neq; conditiones multiplicare voluimus: sed potiùs aliquas pluribus clausulis declarare maluimus, seu plures ad vnam conditionem reducere.

Cætera legantur in Exam: appr: tit: 4.

14. *Satisfactio* (quæ est tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ) significat actionem, per quam Deo satisfacimus pro peccatis. Potestq; sic describi: Satisfactio est recompensatio offensæ remissæ, per aliqua opera pœnalia, suscepta ex iudicio Confessoris.

15. *Tres sunt ordines operum satisfactionis.*

Nam quoad Deum, sunt illa omnia, quæ concernunt submissionem & deuotionem ad eum: vt est Oratio, Meditatio, Missarum auditio, Sacramentum Confessionis & Communionis frequentatio.

Quo ad se, sunt illa, quæ carnem affligunt: vt, Ieiunium, Disciplina, Peregrinatio, Vigilia, Cilicium, &c. *Quo ad proximum* verò illa, quæ ipsum iuuare quoquo modo possunt: tam corporaliter, vt Eleèmosyna, & alia auxilia: quàm spiritualiter; vt Instructio, Consilium, Oratio pro viuo mortuo, &c.

Hæc autem satisfactoria opera, communiter solent reduci ad Orationem, Ieiunium & Eleemosynam. Sed cùm idem sit sensus, parum aut nihil refert, hocnè aut illo modo quis loquatur: nisi quod clarior videtur esse hic præsens modus.

16. Satisfactionis duplices sunt conditiones. Et quidem respectu Pœnitentis, sunt quatuor. Ex parte quoq; Pœnitentiarij, totidem. Est enim Satisfactio, debita, personalis, grata, deuota. Item, imposita, temperata, accommodata, occulta.

Debet itaq; Pœnitens acceptare satisfactionem sibi impositam, imò & implere acceptatam, nisi impotentia excuset, grauis infirmitas, vel tẽporis angustia, si fortè agonizet. Neq; tunc Sacramentum erit imperfectum essentialiter: siquidem satisfactio est pars integralis, non essentialis. Tenetur autem implere absq; dilatione; & si malè distulit aut omisit, debet implere quamprimùm poterit, licet tempus præfixum iam sit elapsum. Neq; potest propria authoritate redimere alio operé satisfactorio, vt puta, ieiunium, eleemosyna, vel oratione: imò neq; cum licentia Confessarij, si ratio medicinæ potiùs ieiunium exigat, vt quia est impositum ad edomandam petulãtem carnem. De commutatione verò, quæ causam requirit, sequenti numero dicetur.

Personalis, quia obligatur ea, ipsemet Pœnitens in persona, nisi Confessarius aliter ob rationabiles causas ordinauerit; vt communiter docent omnes. & ex *D. Th. 4. d. 20. q. 1. a. 2. colligit Suar. t. 4. disp. 38. sect.*

38. *sect:* 9. Et tunc satisfactio aliquando habebit quidem vnum effectum, quod scilicet erit sceleris punitiua, sed non medicatiua, qui est alter effectus. Quomodo enim caro ad carnalia procliuis, alterius ieiunio domabitur?

Grata, hoc est, vt in statu gratiæ impleatur, ita, vt Pœnitens nullius peccati mortalis conscius sit (licet pro eo auferendo ad hunc effectum sufficeret vera & perfecta contritio, & non requireretur noua Confessio.) Alias satisfactio in peccato mortali impleta, valebit quidem ad implendam obligationem, per Confessorem impositam, imò & ad integritatem Sacramenti conseruandam. *Suarez in 3. par: t. 4. d. 38. sect: 8.* sed nihil proderit ad remissionem pœnæ temporalis relictæ & luendæ, post remissionem peccati. *D. Thom: 4. d. 15. q. 1. a. 3. q. 3. c. 3* Et *Supp: q. 45. art: 3.*

Deuota, id est animo religioso facta, ad satisfaciendum Deo pro peccatis.

Imposita, quæ prima conditio est ex parte Confessoris, monens ipsum, vt pro debito sui officij, imponat satisfactionem: alioquin grauiter peccabit, nisi penuria temporis, obliuio, aut alia rationabilis causa excusauerit.

Temperata, monet, vt Confessarius indiscretas pœnitentias non iniungat, sed neq; leuissimas. Illæ enim onerosum faciunt Sacramentum: hæ verò occasionem præbent recidendi, ac leuipendendi grauitatem offensionis diuinæ. Itaq; consideranda est peccatorum grauitas, peccatoris qualitas,

com-

complexio, status, occupationes: & cùm hæc omnia perpenderit, adhuc condescendat fragilitati humanæ, ac mitiget eam, quam in rigore imponere deberet.

Habeat autem præcipuè rationem bonæ dispositionis, si pœnitens verè contritus sit, & sincere firmiterq; vitare peccatum proponat. Expediet quoque insinuare, quod peccata maiorem pœnitentiam exigant. Licitum autem est, Pœnitenti rogare diminutionem, vel auctionem pœnitentiæ.

Accommodata quoq; esse debet, tum curationi, tum præseruationi à peccatis: vt ebrioso assignetur parcitas potus, luxurioso ieiunium, & aliæ corporis afflictiones: tenaci & auido, crebrior & largior eleemosyna: negligenti suæ salutis, freqnẽtatio Sacramentorum.

Occulta. Nam publica pœnitentia etiam pro peccatis publicis non est imponenda, nisi id exigat publici enormisq; scandali ratio, & Pœnitentis simul accesserit consensus. Siquidem scandalum alia viâ auferri potest; videlicet, per peccatoris manifestã emendationem, aut per iuridicam animaduersionem. Addunt aliqui, has publicas pœnitentias reuelationem Confessionis præse ferre; videlicet, si aliqui intelligant eam esse in Confessione, pro tali crimine impositam.

17. Mutare has satisfactiones, seu (vt vulgò vocantur) pœnitentias, extra Confessionem, nemini licitum est, sed tantùm in actu Sacramentali: idq;

aliter

aliter per Confessorem eas imponentem, & aliter per succedentem. Nam qui imposuit, potest eas mitigare & commutare, non repetita Confessione, dummodò meminerit causam seu peccata, propter quæ sunt impositę, & causa rationabilis adsit. Alius verò Confessor qui succedit, nonisi iterata confessione: vt docet *Suar: in 3. p. D. T. tom: 4. d. 37. s. 10. n. 4. & seq.* licet *Nau: c. 26. n. 22. in Manual:* non requirat iterationem confessionis. Crediderim ergo iterandam esse, saltim quoad illa peccata, pró quibus est imposita. Quomodo enim remediũ adhibere poterit ignorata causa, aut morbo? Quòd si ob peccata reseruata fuit imposita, ille qui caret facultate absoluendi à reseruatis, etiamsi confessio repeteretur, non poterit id præstare: nisi necessitas & pia vtilitas id postularet. Tunc enim liceret benignè interpretari voluntatem Superioris, aut præcedentis Confessoris, quasi intendentis facere commissionem in casu necessitatis. Casus autem esset, si recursus ad Superiorem, qui pœnitentiam imposuit, sit difficilis, interim vrgente rationabili causa, quam si Superior sciret, siue dubio facultatem id faciendi concederet.

18. Neq; satis est Confessori, quod ante absolutionem pœnitentiam imposuerit: nam requiruntur etiam interdum alia duo; videlicet, cum proximo reconciliatio, & occasionum euitatio. Siquidem dum peccamus, nobis nocemus, proximũ aliquando lædimus, Deum autem semper offendimus. Dei itaq; iniuriam resarcimus, tum dolore cordis,

cordis, tum voluntaria castigatione nostra, per opera laboriosa, corporis afflictiua, ac sensui repugnantia. Proximum vero læsum, tàm deprecatione supplici, quàm restitutione famæ, aut bonorũ, placamus. Et sicut nobis peccando obfuimus: ita proposito firmo ampliùs non peccandi, occasionesq; vitandi, damna nostra compensare strictissimè obligamur.

19. *Peccatũ* (quæ est materia pœnitẽtiæ) à D. Aug. sic describitur: Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum, contra legem æternam.

Et quoniam affirmatio & negatio, reducuntur ad idem genus, ideò cointelligendum est: peccatum quoq; esse, non dictum, quod secundùm Dei legem dici debebat: & non factum, puod fieri oportebat: in corde quoq; omissum, quod desiderari amariq; debebat. *D. Th: 1. 2. q. 71. a. 6. 1m. & q. 76. a. 2. 1m.* Vtrobiq; enim est deuiatio, à prę-scripto seu statutó legis diuinæ, quæ ab æterno existit in Deo: estque exrmplar & regula agendorum per eos, qui subduntur gubernationi eius.

20. Peccatum duplex: Originale & Actuale. Actuale itidem duplex: Mortale & Veniale. Hæc autẽ secunda diuisio non est sic intelligenda, quasi homo in mortali peccato existens, nunquam veniam consequatur, in veniali autem consequatur. Sed sic: Quòd homo in veniali peccato tantùm existens, adhuc retinet in se gratiam, quæ est principium tàm vitæ spiritualis, quàm veniæ: In mortali verò non item: Quandoquidem mortale ex-

cludit gratiam. Vnde consecutio veniæ pendet ex Deo præueniente, & mouente cor hominis ad pœnitentiam. Propterea D. Thom: peccatum mortale comparauit morti, quæ animam, omnium operationum principium, excludit: Veniale verò ægritudini, quæ retinet eam.

21. Mortale & Veniale in ordine ad Confessionem, per hoc distinguuntur; quod mortale aliter non dimittitur, nisi per confessionem, ideò dicitur materia confessionis necessaria. Veniale verò etiam sine confessione remittitur: idcircò quamuis peccatum veniale sit sufficiens materia confessionis, & absolutio potest ferri super illud, non tamen necessariò exprimi debet in confessione, potestq; vnum exprimi, & aliud taceri, & quidem licitè, quamuis ex verecundia, & contra suum propositum, quod Pœnitens habuit accedens ad Confessionem. Vnde dicitur materia libera.

22. Hoc itaq; veniale, mortali non coniunctũ, remitti potest tàm per Sacramentum Pœnitentiæ, quàm per alia Sacramenta (dummodò non sit actualis complacentia in peccato) imò etiam secluso Sacramento per virtutem moralem pœnitentię, qua quis detestatur peccatum, explicitè vel implicitè. Explicitè quidem dolendo se commisisse (quamuis dolor sit imperfectus, qui attritio tantùm dicitur) & proponendo abstinere à singulis, imo etiam ab omnibus, si infirmitas huius vitæ pateretur. Implicitè verò, cùm aliquis tanto feruore atq; affectu fertur in Deum, & res diuinas; vt

quies

quicquid sibi tunc occurreret, quod eum à tali feruore retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiamsi actu de illo tunc non cogitet. Feruor enim charitatis, virtualiter seu implicitè, continet detestationem peccati.

Ex tali verò detestatione, nascitur propositũ se præparandi ad peccata venialia minuẽda. Alioquin esset periculum deficiendi, si desereretur desiderium proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia: vt docet D. Thom: *3 p. q. 87. a. 1. im.*

Tertiò etiam remittuntur peccata venialia extra Sacramentum, per ea quæ inclinant, seu excitant animam ad pœnitentiam, vel detestationem peccatorum, aut Dei diuinorumq; reuerentiam.

Ad detestationem quidem, communiter numerantur: Confessio generalis, tunsio pectoris, Oratio dominica: (& hæc apertè inclinant ad peccati dolorem) item quæ implicitè id faciunt, vt oratio in Ecclesia consecrata, aspersio aquæ benedictæ, eleemosyna, Episcopi vel Abbatis consecrati benedictio, sacra Vnctio. Hæc enim dum apertè excitant ad Dei diuinorumq; reuerentiam, inducũt quasi ex consequenti ad abijcienda ea, quæ aliquo modo sunt contra, vel præter reuerentiam.

23. Ad cognoscendum peccatum mortale, & discernendum à veniali, nota: quòd duo requiruntur ad mortale. Nam ex parte peccatoris exigitur deliberatio, ac plenus consensus, ne impræmeditatè ac inconsideratè sit patratum. Ex parte verò

te verò peccati ſeu actus, requiritur grauitas materiæ. Vnde defectu plenæ deliberationis, & in materia leui erit peccatum veniale. Leuitas autem materiæ poterit inueniri etiam in peccatis, contra dilectionem, ſeu reuerentiam Dei : vt ſi quis recitare Officium obligatus omiſerit verſum, aut votum exiguum non impleuerit : videlicet, ſi vouit ſingulis diebus recitare Salutationem Angelicam ſemel. Similiter in peccatis contra charitatem proximi, poteſt dari iniuria grauis & leuis. Grauis erit : homicidium, mutilatio, adulterium, furtum notabilis quantitatis. Leuis percuſſio modica, ſubreptio ſolidi vnius, quod ordinariè veniale peccatum eſt.

24. Quomodo mortale tranſeat in veniale, & è contra. *Vide Exam: tit: 2. q. 9. & 10.* Quomodo autem fieri poſſit nullum, quod alias etiam mortale eſſet ex genere ſuo, hic addendum eſt. Fit enim hoc propter ſex : Impotentiam, ignorantiam, defectum iudicij, iuſtam cauſam, diſpenſationem & neceſſitatem

Impotentia habet locum in reſtitutionibus, ſi facultas deeſt : in recitatione debiti Officij, tempore magnæ infirmitatis . in ieiunijs, quo ad debiles: in auditione Miſſæ deficiente Sacerdote, vel tempore inundationis, aut pluuiæ : & in alijs ſtatutis humanis.

Ignorantia quoq; inuincibilis, quæ nullatenus ſuperari potuit, neq; aliquid mouit ad eam excludendam, omninò excuſat. Idem de inconſideratione naturali.

Defectus iudicij, vt in infantibus & amentibus, dormientibus, vel etiam in ebrijs completè.

Iusta causa habet locum in præceptis, statutis, & legibus humanis. Censetur autem esse tunc, quando illa omninò inclinaret legislatorem, si præsens esset, ad declarandum legem suam, in tali casu non ligare. In dubio autem de valore causæ, dispensatio supplebit.

Necessitas in tribus locum habet. 1. In acceptatione & detentione rei alienæ. Nam si quis in extrema necessitate constitutus esset, ita quod vitam conseruare non posset, licitè acciperet alienum; quia in casu tali, omnia sunt communia. Similiter, si incideret in miseriam irremediabilem, aut etiam decideret ab honorato statu suo (cùm sit magnæ reputationis) restituendo alienum, licitè retinebit alienum, durante tali necessitate.

2. In homicidio. Nam si aliter non posset quis vitam propriam defendere, vel etiam proximi, aut etiam res suas & proximi, nisi occidendo inuasorem iniuriam inferentem, liber est à peccato.

3. In obseruatione Festorum. Nam si quis aliter non posset victum habere pro se aut suis, nisi laboret die festo; nihil peccabit. Similiter, si Missam audire nequiret sine periculo notabili vitæ, vel damni alicuius. Adhuc: si fruges terræ verè corrumperentur, damnumq; sequeretur, nisi die festo colligantur, &c. *Nauar.* Hæc tamen necessitas in alijs peccatorum generibus locum non habet. Neq; enim licet hæreticum esse, peierare, blasphe-

blaſphemare, fidem negare, fornicari, falſum te-ſtimonium dicere, quamtumcunq; magna neceſſitas vitæ, famæ, damni euitandi occurrat, aut vio-lentia inferatur.

25. *Modi peccandi* multi eſſe poſſunt. Nam poteſt peccari per commiſſionem, poſitiuè agendo illicita. Et per omiſſionem culpabiliter omittendo actiones debitas.

Item poteſt peccari per operationem, ipſum ſcilicet peccatum per ſe exercendo. Et per cooperationem, alieno peccato communicando, aliquo videlicet ex illis nouem modis, contentis in his duobus verſiculis:

Iuſsio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Quorum declarationem *vide in Exam: tit: 8. q. 4.* Adhuc adijci poſſunt gradus peccatorum: Peccari enim poteſt, corde, ore, opere, & conſuetudine.

26. Corde quodlibet peccatum perpetrari poteſt, ita, vt etiam ſit mortale. Primò. Si quis deliberatè proponat ſeu ſtatuat, aliquod mortale cõmittere, quamuis ptopter aliquod impedimentum, aut animi mutationem, ad actum non perueniat. Vt ſi determinauerit alium occidere, quamuis poſtea animo mutato id non perfecerit.

Secundò. Si quis ſimiliter deliberatè deſideret aliquod mortale patrare, quamuis non fecerit, eò quod ad id nec vires, nec opportunitatem, vel poſſibilitatem habeat: vt ſi quis adulterium cum inſigni ac excellentiſſima perſona optaret committe-

mittere, cùm illa sit honestissima, aut ipse vilis conditionis, &c.

Tertiò. Si quis nolens actum peccati, contentus esset delectatione, quã caperet ex cogitatione de illo peccato. Vel si actu non oblectaretur, ea cogitatione, tamẽ se exponeret periculo consentiẽdi, & acceptandi illam delectationẽ prouenientem ex illo peccato mortali cogitato: vt, si quis nolens vindictam seu homicidium actu committere, tamen cogitaret de occisione, si fieret, & delectaretur illa, quatenus apprehenditur in cogitatione. Hæc meliùs declarabuntur inferiùs, cùm de peccato carnali agetur.

Hîc duo sunt notanda. Primum est: Quòd valdè errant simplices, non reputantes peccatum, nisi quod est opere consummatum: siquidem peccata cordis, oris, & operis, gradus tantùm diuersi sunt, sed omnes naturæ eiusdem. Et quamprimùm vetatur aliquod opus, simul vetitum esse censetur, oblectare se eodem non tantùm opere, sed etiam cogitatione, locutione, visu, & tactu. Secundò notandum: quod circumstantiæ, quæ in confessione adiunguntur peccatis actualibus, adiungi etiam debent venialibus. Nam quod aggrauat actuale, aggrauat & mentale, cùm sint eiusdem speciei.

27. De Circumstantijs satis dictum est in *Exam: app: tit: 3. q. 3. & seq.*

Et quoniam in elementis ad S. Confessiones recensuimus. Circumstautias 19. rudi quidem, (quod aiunt) Minerna, claritati potiùs, quam proprie-

proprietati ſtudentes: ideò in gratiam Tyronum huius artis, inſeremus hic, quæ ibi diximus.

Itaq; illæ circumſtantiæ (quamuis non omnes ſecundùm proprietatem poſſint ita appellari) continentur in his quatuor verſibus:

Quis, quem, quid, quantum, cum quo, meditando,
Cur, quoties, per ſe vel non, vbi, quomodo, quanto,
Damnificans, precibus grauis, ad mortale paratus,
Conſcius erroris, contemnens, ſcandala præbens.

28. Prima circumſtantia (*Quis*) Monet, vt Pœnitens ignotus Pœnitentiario declaret ſuum ſtatum, ſeu conditionem. Quod obſeruandum eſt præcipuè in carnalibus, votis, iuramentis, & bonorum temporalium diſpoſitione.

Quoad peccatum carnale: ſi eſt coniugatus, ſi in Maioribus Ordinibus, ſi Religioſus. Addunt aliqui; quòd ſi idem & Religioſus, & maioribus Ordinibus initiatus ſit; vtrumq; explicandum eſſe, ſi vtrumq; Confeſſori ignotum ſit: quamuis multi doceant, ſufficere, vnum, ſcilicet, ſe aut Sacerdotem eſſe, aut Religioſum. *Lopez c. 31.*

Quoad vota: Religioſus, ſi furatus ſit fl. 10. debet manifeſtare ſe eſſe Religioſum, quia contra votum paupertatis fecit: atq; adeò peccatum, non tantum contra iuſtitiam eſt, ſed etiam contra religionem. Et qui non ieiunauit Vigiliam alicuius Sancti, quam etiam ex voto ieiunare debebat, non faceret ſatis, ſi confitendo, ſolius Vigiliæ quam tranſgreſſus eſt, mentionem faceret, & votum non exprimeret. In vſu rerum, ſeu diſpoſitione;

ne; Nam vxor contra voluntatem mariti: filius contra voluntatem parentis: seruus sine scitu domini: Religiosus contra voluntatem sui Superioris, aliquid notabile donans, ex bonis mariti, parentis, domini, communicatis; peccat mortaliter, cum obligatione restituendi. *De quo clariùs infra.*

29. Secunda Circumstantia (*Quem*) admonet, vt Pœnitens manifestet conditionem læsæ personæ. Habet autem locum in 4. generibus peccatorum. 1. In blasphemia, si contra Deum vel Sanctos sit. 2. In percussione, si proximum duntaxat, an verò parentes, consanguineos, clericum, aut etiam Prælatum quis percusserit. 3. In graui odio, notabili diffamatione vel calumnia, insigni iniuria, ignominia vel damno, contra parentes, Prælatos, Episcopos, aut Religiosos, commissis, vt suo loco dicetur. 4. Quando offensio afficit plures, vt si quis præiudicium aliquod faceret Præfecto alicuius communitatis, vel honestæ vxori, ingenuo filio, quod cederet & redundaret in ignominiam congregationis, mariti, & patris, &c.

30. Tertia Circumstantia (*Quid*) Hæc non tam circumstantia est, quàm commonitio, vt Pœnitens suum peccatum exprimat in particulari, clarè, ita vt Confessor statim intelligat peccati grauitatem. Quod obseruandum est in omnibus, præsertim in blasphemia, ad cognoscendum, vtrum sit hæretica, vel simplex, seu ignominiosa tantùm, (quæ, tunc est, cùm aliquis minùs honestè de Deo aut Sanctis loquitur.) 2. In iactantia: Nam explicandum erit

dum erit

dum erit illud mortale, de quo quis gloriatus est, propter nouam complacentiam in peccato, quam habet dum gloriatur. 3. In percussione: An simplex percussio fuerit, aut vulneratio, vel mutilatio. 4. In concursu plurium illicitorum actuum, tendentium ad vnum principalem. Tunc enim satis est explicare principale peccatum, absq; recitatione historiæ, cogitationum, voluntatum, & aliarum præparationum. Exemplum. Sufficit dicere: Occidi hominem, omissis alijs præambulis, ensis sumptione, equi conscensione, comminationibus, &c. Similiter: Fornicatus sum, neq; necesse est explicare tactus, oscula, & alios illicitos actus. Facilè enim intelligere poterit Confessor ipsos præcesisse, & consecutos fuisse tale peccatum, nisi consequentes repetiti, fuerint via ad futurum peccatum, quod non sit secutum: aut completo primo peccato, de nouo velint solis tactibus vacare absque respectu ad præcedentem coitum. Nam cùm illi actus pecaminosi, non sunt coniuncti cum principali peccato, tunc sunt explicandi seorsum, tanquam peccata distincta & principalia. Similiter quando illa plura illicita concurrunt quidem, sed non ordinantur ad aliquod principale, sicut sunt distincta peccata, ita etiam distinctè in confessione explicanda. Vt cùm quis in vna contentione plura verba iniuriosa profert, appellando quēpiam furem, adulterum, proditorem, &c.

Nota hic. Quod in turpiloquijs, cogitationibus, delectationibus, veneficijs, sufficit explicare,

se habuisse desiderium, aut delectationem, circa liberam, coniugatam, &c. neq; necesse est exprimere ea, quæ cogitabantur. Quæ singularis est consolatio scrupulosorum, qui nimis exquisitè solent historicè explicare suas cogitationes, cum magno suo robore, & absque necessitate Sacramenti; vt *Granaten:* ait.

31. Quarta Circumstantia (*Quantum*) explicanda est in furtis, damnis, vsuris, alienorum inuasionibus vt tutior opinio docet. Ergo non satis erit dicere, furatus sum; sed addendū est. fl. 10. 20. &c.

32. Quinta Circumstantia (*Qualis*) obseruanda est in percussione, & furto. Nam percussio potest esse leuis & grauis. Et quidem Clerici percussio leuis, ab Episcopo absoluitur: Grauis verò Papæ reseruatur.

Huc spectat percussio ignominiosa: vt, si quis honoratam personam baculo, aut pulmonibus animalium percuteret. Similiter in furto, si res ablata est profana, vel sacra.

33. Sexta Circumstantia (*Cum quo*) Statum cōplicis, id est, socij delicti, insinuat: non vt ex nomine manifestetur, (hoc enim nunquam licet nisi secundùm declarationem in Examine approbandorū *tit: 4. q. 3.*) sed ex sua conditione. Vt puta: 1. In carnali peccato, cum persona religiosa, coniugata, &c. 2. In ludo alearum; si fiat cum illis, qui dominium non habēt rerum ludo amissarum: quales sunt; Religiosus, filius familias, vxor, &c. quia tunc lucrans tenetur restituere. 3. In choreis: si fiant cum Religio-

ligioſo, vel Clerico in Sacris, aut beneficiario. Cũ enim regulariter peccent tales; conſequenter peccant, qui eorum peccato conſentiunt. 4. In bello inuaſiuo, in quo non licet vti infidelibus contra Chriſtianos: neque hæreticis contra Catholicos. In defenſiuo tamen licet.

34. Septima (*Meditando*) vix alijs præter carnalia deſeruit. Si videlicet aliquis, in ipſo actu, ſiue naturali, ſiue contra naturam, aliam perſonam apprehendat, cum affectu aut deſiderio ad eam: quod etiam in vſu matrimonij apud valde laſciuos accidere poſſet. Tunc enim exprimendus eſt ſtatus perſonæ cogitatæ: Nam poteſt eſſe actualis fornicatio, & mentale adulterium, vel etiam ſacrilegiũ.

35. Octaua (*Cur*) finem peccati & motiuum inculcat. Hæc autem circumſtantia adeò eſt virulenta, vt aliquando ex veniali, vel nullo peccato, aut bono opere, mortale faciat: vt, ſi quis daret mulieri eleemoſynam, ad alliciendum eam ad peccatum. Et adeò potens, vt ex eo, quod alias eſſet mortale, facit nullum: vt veſci carnibus in Quadrageſima, propter infirmitatem grauem.

36. Nona Circumſtantia (*Quoties*) Iam dictum eſt, quod hic circumſtantiæ nõ ſumuntur propriè, ſed communiter, & extenſo vocabulo, ad omnia, quæ peccato quocunq; modo coniunguntur. Quo fit, vt etiam numerum hîc adiungeremus, cùm tamen ille in rigore non ſit circumſtantia, ſed peccati multiplicatio & repetitio. Itaq; non eſt ſatis in confeſſione dicere, peccaui aliquoties, multoties,

toties, infinities; sed determinatè, decies, tricies, &c. Si certus numerus haberi non possit, tunc sufficiet versimilis: videlicet, peccaui circiter decies: vel plus, minusuè. Talem autem saltim numerum facilè colligere poteris, si totum spatium, quo peccabas, distinxeris per tempora: scilicet, in annos, menses, hebdomadas, dies: Adiunxerisq; personas, cum quibus conuersatus es; loca in quibus habitabas, aut quæ visitabas. Tunc enim deprehendere poteris, quod per annum integrum vigesies peccabas, aut ter vel bis in hebdomada, vel circiter: subiungendo in supplementum, vt cuidam placet) toties quoties Deus scit se esse offensum à me. Et hoc modo satisfacies integritati confessionis. Quòd si post acuratum examen, neq; verissimilis numerus sciri posset, vt potè, propter diuturnā & longam peccati continuationem, tunc sufficit manifestare tempus, quo perseuerauit in peccato. Videlicet: Mansi in concubinatu tribus annis, vel in meretricio decem annis; parata consentire cuilibet statui (dummodo grauiora, vt adulteria, sacrilegia, peccata contra naturam, &c. quæ rariùs accidere solent, seorsim, si fieri potest declarentur) Similiter, vno integro anno preces debitas omisi.

Annotanda sunt hic octo.

1. Si quis post debitum examen, cum tali verisimili numero confessus fuerit, (decies, plus, minusuè) postea resciuerit numerum certum. Tunc si notabiliter excedit numerum verisimilem, vt puta, quinario; in confessione sequenti hanc

lucinaal-

lucinationem exprimere debebit. Si non notabiliter; vt puta, binario tantum; quiescat, & nullam ampliùs mentionem faciat.

2. Qui certum numerum post diligens examen ignorans, maiorem proferret, mallens se aggrauare ante Deum, quàm de vero aliquid detrahere; non peccaret, præsertim mortaliter.

3. In confessione non sunt numerandæ personæ, cum quibus peccatum est, sed tantùm vices: vt puta, bis fornicatus sum, non adiungendo, cum vna, vel duabus. Similiter, duo adulteria, tres incestus. Ita quod peccata eiusdem generis, cum diuersis personis eiusdem conditionis, simul explicanda sunt, & non diuisim, nisi in aliquo actu adsit noua deformitas, propter diuersam circumstantiam.

4. Qui in hæresi perseuerauerit decem annis, retinens, ac legens libros hæreticorum, & sæpiùs blasphemans; vnum tantum peccatum haberet, ex pluribus compositũ. Et in rigore satis est, vnũ principale manifestare; videlicet, hæresim. Nã cætera facilè intelligi possunt à Confessore, ex tali statu.

5. Qui vno impetu decies percuteret proximum, vel etiam Clericum; vnum tantùm peccatum admittit, & vnam excommunicationem incurrit: sicut & qui in vna contentione, pluries eandem iniuriam repeteret. Secus est, si vno impetu duos percuteret Clericos, duas enim excommunicationes incurret. Sicut & qui vno amplexu duas mulieres stringeret, seu libidinosè tangeret;

in vna

in vna rixa duas iniurias proferret. Tot enim erunt peccata, quot conuitia.

6. Qui nihil intenderet, quàm vacare tactibus carnalibus, postea mutatus, adderet etiam propositum fornicandi, duo peccata commiteret, & vtrumq; explicare deberet.

7. Qui tota nocte captaret occasionem peccandi carnaliter: aut etiam toto anno insequeretur aliquam mulierem, vt ea potiretur: vnum tantùm peccatum admittit, tanto grauius, quantò diuturnius. Si tamen malam voluntatem aliquando intermisit per pœnitudinẽ, tot erũt peccata, quod erãt interruptiones & renouationes mali propositi.

8. Maledicens Patrifamilias, & toti familiæ in communi; duo peccata committit. Nam suæ maledictionis duas tantùm partes fecit, licet in familia sint 10. aut 30. personæ.

37. DecimaCircumstantia (*Per se, vel alium*) quærit de auxilio seu socio peccati: videlicet, an solus peccauerit, an verò aliũ quoq; ad peccandũ induxerit, vel vsus fuerit, siue tanquã socio. (Vt in mollitie, quæ cùm sit in se grauis, grauior tamẽ redditur, si fiat alterius ope) siue tãquã mediatore. Quod & in alijs peccatorum generibus accidere potest.

38. Vndecima (*Vbi*) quærit de loco peccati, si forte sit patratum in loco sacro. Nomine autem loci sacri, templum & cæmeterium intelligitur, non tectum templi, neq; hospitale, neq; monasterium vniuersaliter; nisi in quibusdam casibus, vt statim declarabitur.

Hæc

Hæc circumſtantia locum habet in homicidio, furto, extractione, actu carnali, & cantilenis. Nam interfectio hominis, imò & enormis iniurioſaq; effuſio ſanguinis, in Eccleſia aut cæmeterio, grauius eſt peccatum, & violatur ſacer locus, vt reconciliatione ſit opus.

Quodſi effuſio ſanguinis fuerit in cryptis ſubterraneis Eccleſiæ, vel in tecto extra Eccleſiam: non violatur. *Lopez c. 33.* Similiter furtum ibidem factum non eſt ſimplex, ſed ſacrilegium, etiamſi res ablata profana fuerit, dummodo ſpectet ad cuſtodiam Eccleſiæ, & miniſtrorum eius, vt ſunt res accommodatæ & depoſitæ. *Lopez c. 33.* Tertio in extractione à templo eorum, qui confugerunt ad illud, ſed tunc tantùm, quando confugientibus ſuffragatur immunitas Eccleſiaſtica, iuxta terminos Conſtitutionis Greg: XIV. Extenditur autem hæc immunitas, & ad Hoſpitalia, & priuata Oratoria, Epiſcopi authoritate fundata, & ad palatia Epiſcoporum, & Religioſorum Monaſteria. *Silu:V. Immunitas 3.* Quartò, in actibus carnalibus. Nam ſi fuerit ibi copula etiam maritalis, aut qualiſcunque emiſſio ſeminis, in vigilia (vt excipiatur illa quæ fit in ſomnis) violaretur Eccleſia, quamprimùm hoc innotuerit. Imò etiam tactus & oſcula libidinoſa in Eccleſia, vel cæmeterio; ſunt grauiora peccata, quàm ſi alibi fiant. Quod ſi extra Eccleſiam, vt ſupra tectum prædicta fierent, non aggrauarent, neq; violarent. Similiter aſpectus & delectationes moroſæ, ſunt quidem peccata mortalia,

talia, sed non exigunt huius circumstantiæ explicationem. Item, si supradicta fiant in cameris extra Ecclesiam, quamuis contiguis eidem, non pollueretur Ecclesia. Quinto, in cantilenis lasciuis, siue voce, siue instrumentis Musicis fiant, etiamsi textus ex S. Scriptura sit suppositus: erit sine dubio peccatum mortale.

Exciperem ego (saluo meliori iudicio) illas cantilenas, quæ in aliquam regionem sunt introductæ, simul cum textu spirituali, nec vnquam auditæ sunt cum textu profano, nec adsunt, qui id sciant, aut scandalizentur.

Comedere, bibere, & dormire in templo, quia non sunt notabiliter cōtra reuerentiam templi: sunt peccata venialia, secluso tamē scandalo.

39. Duodecima (*Quomodo*) Modus aliquando est explicandus.

Primò. In furto, si occultè, vel per vim: tunc enim rapina erit.

Secundò. In sacrilegio, si effractis foribus, vel muro: quia tunc esset excommunicatio.

Tertiò. In ludo, si candidè aut fraudulenter. Vbi enim dolus interuenerit, præter peccatum mortale: est etiam obligatio restituendi.

Quartò. In carnali actu: nam etiam in Matrimonio modus naturalis seruandus est.

40. Tredecima (*Quanto*) monet, vt confitens exprimat tempus, quo in peccato perseuerauit: vt, in odio, rancore, appetitu vindictæ, inimicitijs, in consuetudine iurandi absq, consideratione, an verum aut

rum aut falſum ſit. In carnali peccato, quo & quanto tempore manſit irretitus illo: In hæreſi, & in alijs multis.

41. Quatuordecima (*Damnificans*) hoc eſt, ſi peccatum fuit cum notabili damno proximi, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum. Habet locum hæc circumſtantia. 1. In ebrietate. Si quis alias eſt expertus & ſolitus magnam turbationem domi facere, aut alios inquietare, &c.

2. In ludo. Si ludens ſolet perdere cum notabili detrimento domeſticorum, aut cum admixtione aliorum peccatorum: ſcilicet, blaſphemiæ, execrationis, &c.

3. In homicidio. Si occiſus in peccatis occubuit, aut cum inopia derelictæ vxoris ac filiorum, qui abſque occiſo vitam ſuſtentare non poſſunt. Tunc enim ſatisfactione opus erit.

4. In ablatione rei, quæ videtur parui momenti. Vt ſi quis auferret à ſartore acum vnam, qua ſibi victum comparabat, neq; aliam eius loco habere poſſet; tunc & mortaliter peccaret, & damnum reſarcire teneretur. Similiter, ſi nobilis habens in horto, excellentiſſimi generis arborem cum aliquot pomis, quibus ſummoperè delectatur, & propter ſurreptionem vehementer anxiaretur: tunc qui auferret, peccarent mortaliter, propter hanc turbationem notabilem.

42. Quintadecima (*Precibus grauis*) id eſt, magnis & importunis precibus, aliquem inducere ad faciendum aliquid contra ſuam voluntatem. Locum ha-

cum habet, præsertim in ludo. Vt si quis prouocaret aliquem cum molestia & instantia ad ludendum, ipse verò quasi coactus, ad vitandum ignominiam, quæ inde ipsi proueniret, acceptaret conditionem: tunc prouocans tenebitur restituere, si quid lucratus fuerit. Item, in peccato carnali (quamuis hoc ipsum, peccatum scandali sit) vt, si quis grauis esset in alliciendo & pertrahendo aliquam, alias honestam, & peccato valde repugnãtem ad turpitudinem, crebris munusculis, ac beneuolentiæ signis, deinde verbis vrgentibus, &c. vnde & numerum talium sollicitationum dicere tenebitur.

43. Decima sexta (*Ad mortale paratus*) hoc est: si quis adeò afficeretur alicui rei aut operi, quòd etiamsi esset mortale, illud aggrederetur.

44. Decima septima (*Conscius erroris*) id est quãdo aliquis facit, quod non est mortale, nihilominùs ipse credit esse mortale, habens conscientiam erroneam, peccat mortaliter: quia iam paratum habet animum committendi mortale. Ergo in talibus, scrupulosi debent erroneam conscinentiam deponere, vel ex se, vel ex aliorum consilio, & ita facere liberè, quod faciunt alij.

45. Decima octaua (*Contemnens*) hoc est, quando aliquis ex contemptu aliquid facit. Ex contẽptu autem facere censetur, qui non propterea trãsgreditur aliquid, quod leue & paruum esse iudicat, neq; ex passione, &c. sed quia non vult obedire, aut subesse legi, præcepto, regulæ, legislatori,

præcipi-

præcipienti, Prælato, &c. ac proinde ex eo, quod paruipendit legiſlatorem & legem. Qui hoc melius intelligere cupit, legat *D.Th.22.q.186.a.9.ad.3m: Sanchez moral: præcept: lib: 1. c. 5. n. 8. Leſſ: ibi allegatum Suarez de legibus, lib: 3. c. 28. Nigron: de Cura minimor. c. 7.*

46. Vltima Circumſtantia ſcandali. Sciendum quod ſcandalum poteſt eſſe & circumſtantia peccati,& ipſum peccatum principale. Circumſtantia quidem quando aliquis in præſentia aliorum mortaliter peccat : vt puta, adulterio, aut concubinatu publico, vnde alijs præbetur malum exemplum, ſiue idem faciendi, ſiue graues tentationes patiendi; quamuis eius intentio non ſit, ſuo facto corrumpere alios. Similiter apud Religioſos, euidenter paupertatis votum non obſeruare, ſilentia frãgere, cæteras obſeruantias prætermittere, abſq; animo peruertendi alios. Nam cæteri videntes tam praua anteceſſorum exempla, facilè imitabuntur & amplectentur abuſus.

Peccatum verò principale poteſt eſſe dupliciter. Primò : Quando quis dicit, aut facit aliquid, vt alter peccet: quod Theologi vocant ſcandalum per ſe, hoc eſt, ex intentione. Intenditur enim ruina ſpiritualis proximi : vt, ſi quis induceret alium, & perſuaderet homicidium, peccatum carnale, periurium, hæreſim, &c,

Nec tantùm dicto id fieri poteſt, verùmetiam facto : vt, cùm aliquis ad explorandam conſtantiam alicuius in caſtitate; introducit vel immittit in

alicuius cubiculum mulierem. Idem videtur censendum de eo, qui ad experiendam alicuius fidelitatem, astuté in aliquo loco non solito (patenti tamen) ponit aureum, vt videat, an illa transiturus, sit eum accepturus, sibiq; vsurpaturus; necne: quamuis liceat non impedire, neq; subtrahere pueris & famulis occasionem furandi, relinquendo pecuniam in loco solito, vt faciliùs deprehendantur, conuincantur, & emendentur: hoc enim non est positiuè cooperari peccato, sicut prius; sed negatiuè se habere.

Secundò, potest esse peccatũ scandali per accidens: hoc est, nõ ex intentione, vt alter peccet, sed quia fit aut dicitur aliquid, quod speciẽ seu apparẽtiam habet mali: vnde alijs præbetur occasio obloquendi, temerariè iudicandi, aut in alia crimina ruendi: vt, si iuuenis teneat domi mulierẽ, & inde creatur inter homines suspicio, vel infamia: quãuis ipse ne cogitatione quidem peccet. *Nau:c.14.n:31.*

Similiter quando mulier ornata præsentat se conspectui eius, quem credit exarsurum in eius concupiscentiam; peccat, quamuis non habeat animum inducendi eum ad peccatum. Nam etsi non habeat expressam & directam intentionem ruinæ alterius; habet tamen tacitam & indirectam, si aduertit suum dictum, vel factum esse cum periculo ruinæ alterius.

47. Verùm circa hoc vltimum scandalum, præter intentionem, notanda sunt aliqua. 1. Talia, quæ ex natura sua non sunt peccata, potest aliquis facere,

facere; aut ex necessitate, vel etiam vtilitate: aut absq; causa necessaria vel vtili. *Nau: cap: 14. n. 31.* 2. Acceptio scandali potest oriri, aut ex malitia, quod vocatur Pharisaicum: aut ex animi infirmitate, vel ignorantia, quod vocatur scandalum pusillorum vel infirmorum. Itaque propter illud, quod ex prauitate animorum procedit, neq; bona spiritualia, neq; temporalia sunt omittenda.

Propter scandalum pusillorum, non sunt omittenda bona, quæ sunt de necessitate salutis, quæ prætermitti non possunt sine peccato mortali, aut etiam veniali. *D. Thom: 2. 2. q. 43. a. 6.*

Quæ autem non sunt de necessitate salutis, sunt occultanda, aut differenda, si periculum scandali imminet, donec informatione facta scandalū cesset: quod si ea præmissa non cessaret, iam ex malitia procederet. Porro temporalia, quorum domini sumus, propter pusillorum scandalum, aut sunt totaliter dimittenda (sicut & Ecclesia abstinet à decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetum decimas soluere: vt D. Thom: ait, *2. 2. q. 43. a. 8. ad 5m.* Imo & ipse Christus, ad vitandum aliorum scandalum, soluit tributum, quod soluere minime tenebatur) aut per admonitionem, aliumué modum, scandalum est sedandum. Debemus enim aliqualem iacturam bonorum temporalium sustinere, ad impediendum infirmorum scandalum: quamuis iacturam omnium, aut pene omnium fortunarum pati, ob paucorum scandalum, nimis durum esset. *Vide D. Thom: & Gregorium de Val: copiose differentem.*

48. Pro complemento circumstantiarum, nota quinque. 1. Quod circumstantia temporis, non est necessariò explicanda in confessione, nisi peccatum sit commissum, in contemptum festi, seu animo violandi ipsum. Sicut nec loci, præter casus expressos.

2. Relapsus quoq; seu recidiuatio regulariter non est explicanda, nisi sit indicium non verè pœnitentis. 3. Quando plures circumstantiæ concurrunt ad peccatum, omnes sunt explicandæ, vt fractio ieiunij Vigiliæ S. Mathiæ Apostoli, & 4. Temporum, vno die concurrentium. Et omissio Missæ die Dominico, in quo festum celebratur: & cùm vterque fornicator est coniugatus, &c.

4. Qui confitetur peccatum mortale, & circumstantiæ non meminit propter obliuionem, post debitum examen, satisfaceret secundùm quosdam, si in sequenti confessione solam circumstantiam manifestaret: vt, qui in prima dixerit, se fornicatum fuisse; in secunda satis erit dicere, se oblitum fuisse, apponere ad quoddam peccatum mortale, quod contra votum suum illud admiserit. Sed alij censent oppositum: videlicet, manifestandum esse, tam peccatum, quàm circumstantiam illius, in secunda confessione. Ego crederem, in rigore priorem opinionem veram esse: secundam verò in casu, quo circumstantia non posset conuenienter explicari absque manifestatione peccati, aut grauitatis eius.

5. Circumstantiæ alleuiantes (vt quod indu-

ctus

ctus magnis precibus consenserit peccato, vel tentatione vehementi victus peccauerit) sicut possunt omitti: ita etiam absque omni peccato possunt manifestari.

§. *De forma Sacramenti Pœnitentiæ, quæ est Absolutio.*

49. Præter ea, quæ in Exam: app: de absolutione dicta sunt, hîc nonnulla subijcientur. Cùm itaq; forma essentialis in paucis verbis existat; videlicet, *Ego absoluo te.*) 1. Sciendum est, quod inuocatio SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, sed valida est absolutio sine illius expressione.

Extensio quoq; manus Confessoris, supra pœnitentem, aut tactus capitis, necessarius non est: imo in Confessione mulierum, omninò cauendus.

2. Audita Confessione alicuius, nullo impedimento existente; peccatum mortale est, & grauissima iniuria, non absoluere benè dispositum. Imò Confessarius omni conatu curare debet, vt nunquam Pœnitentem absq; absolutione dimittat, quantùm permittit facultas eius, & dispositio confitentis.

3. Si Pœnitens nullum peccatum exprimit in Confessione, non potest absolui: quia proijceretur forma, vbi non est materia, ac proinde iniuria esset Sacramento.

Benedicendus itaq; talis esset (prudenter tamē) vt illuminetur ad cognoscendos suos defectus, aut in innocentia conseruetur, non absoluendus. Nisi

hoc proueniret ex negligenti discussione conscientiæ, aut magna simplicitate, tunc enim iuuādus esset pœnitens. Porro suadere pœnitenti, vt de præterita confessione aliquod peccatum manifestet, regulariter non expedit. Quia nec Deus, neq; Ecclesia exigit, vt quis confiteatur bis peccatum rite confessum: ipse tamen pœnitens licite hoc facere poterit, si voluerit.

4. Potest Confessarius diuidere absolutionem à confessione, ob aliquam causam necessariam, vt puta, in fauorem pœnitentis, vt interim melius examinet; aut præparet se. Neq; necessarium erit meminisse peccatorum, tempore absolutionis.

5. Absolutio in spem ratihabitationis, regulariter non est licita, sicut neq; sub conditione de futuro: vt, si restitues, Absoluo te. Licita tamen est sub conditione, de præterito, vel præsenti: vt, si dubites, an si materia sufficiens absolutionis, dicere poteris, si vera peccata sunt; ego absoluo te.

6. Sacrilegum est, repetere formam absolutionis supra vnam eandemq; confessionem. Si tamen fuerint diuersæ confessiones, licet sint eadem peccata, nullum piaculum est. Vnde, si vellem hesternam confessionem ritè factam hodie repetere, non ex diffidentia, sed ex humilitate, ad delendam aliquam partem pœnæ; licite Sacerdos me absoluet.

7. Potest quoq; & debet proferri absolutio super aliquod peccatum, in præterita confessione oblitum, quando illud clauibus Ecclesiæ subijcitur, & in cōfessione manifestatur, vt directe remittatur.

8. Si

8. Si quis tempore Iubilei oblitus est peccatum reseruatum confiteri, eo transacto, poterit absolui per quemcunque Confessorem, si illa Confessio fuit ritè facta.

Idem intelligendum est de peccatis, quomodocunq;, & vbicunq; reseruatis. Nam si aliquando confessio facta est, durante facultate supra Casus reseruatos, vel coram eo, qui habebat authoritatem super eos : iam sublata est reseruatio, etiam ab illo peccato, quod propter solam obliuionem, post sufficiens Examen, erat omissum.

9. Si quis tempore Iubilei, habens peccata reseruata, manifestaret ea omnia in confessione, celaret verò alia mortalia ex industria, ac proinde inualidè absolueretur : is postea non posset ab illis reseruatis absolui. *Vide in Exam: App.tit.13.q.6.n.12.*

10. Cùm Prælatus in religione dat facultatem absoluendi à reseruatis, eo ipso aufert reseruationem à præteritis peccatis, ita quòd subditus poterit, non tantùm tunc, sed etiam postea absolui à quocunque : quia iam reseruationem amiserunt, nisi obstet limitatio aliqua facta per Prælatum. Sicut si diceret: Authoritas durabit vsq; ad finem officij. Nam his verbis videtur insinuare, quòd peccata, quæ iam cessauerant esse reseruata, transacto termino sint reassumptura reseruationem.

11. In absolutione, cauendi sunt quidam duo errores. 1. Malè intelligentium, quæ in elementis tradita sunt : videlicet, occurrente reseruato casu, Sacerdos suadeat pœnitenti, vt aliquam con-

fraternitatem amplectatur. Hinc aliqui crediderunt, ingressum confraternitatis habere semper tale priuilegium, quod falsum est. Sed sensus est, quod eam confraternitatem quærat, quæ talem gratiam, vigore facultatum Apostolicarum habeat, siue in ipso ingressu, siue post ingressum, certis temporibus. Neq; absoluat, nisi tunc, cùm facultas durat, neq; ab omnibus reseruatis, sed ab eis duntaxat, à quibus conceditur. Non enim tanta solet concedi facultas, quanta in Iubileo; sed plures excipiuntur.

2. Error, sacrilegè in hoc negotio progredientium, qui præsumunt absoluere à non reseruatis, & cum reseruato consulunt expectare tempus, quo concedetur facultas supra reseruatos: interim autem illi confitentur, & absoluuntur inualidè, & communicant indignè.

Itaque occurrente casu reseruato, omninò Cõfessor debet subsistere, & pœnitentem ad Superiorem, vel eum, qui potest absoluere, remittere, aut ipsemet facultatem quærere. Cæterùm absoluere à non reseruatis solis, ordinariè non licet ei, nisi in casibus vrgentissimæ necessitatis; videlicet, vbi Superioris copia non est: interim autem scandalum aut infamia oriretur, si qui confitetur, non communicaret: tunc enim liceret quidem, sed cum obligatione reconfitendi illud, quando opportunitas adfuerit. Neq; excusare potest metus inordinatus suspicionis, quæ in Prælato hinc suboriri posset: nam Prælatus, & sub secreto Sacramentalis sigilli

gilli

gilli confeſſionis hoc audit, & ad exteriorem gubernationem, nullatenus deducere poteſt.

12. Aliquando Sacerdos tenetur denegare abſolutionem; nimirum, quando confitens impœnitens eſt, non habens contritionem, aut propoſitum non peccandi, vel occaſiones vitandi, iniurias & odia remittendi, officia mala deſerendi, vel animum reſtituendi. *Vide Exam: tit: 6.*

Quanquam ſi deſiderat ex corde cauere peccatum, eiuſque occaſiones; tamen conſcius propriæ fragilitatis, quam expertus eſt; credit ſe relapſurũ, eſt abſoluendus.

13. Imminente periculo mortis, non expectet Confeſſor enumerationem omnium peccatorum, ſi periculum eſt in mora; ſed audito vno, vel duobus peccatis, abſoluat. Quamuis poſt abſolutionem pœnitens debeat proſequi eam Confeſſionem, & iterum ab his poſterius explicatis abſolui directè, à quibus antea fuit indirectè abſolutus.

14. Notanda quoq; eſt illa doctrina, ex Rituali Romano, Pauli V. ieſſu, edito. Quòd ſi, inquit, inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & ſignis conetur Confeſſor, quoad eius fieri poterit peccata pœnitentis cognoſcere, quibus vtcunq; vel in genere, vel in ſpecie cognitis : vel etiam ſi confitendi deſiderium, ſiue per ſe, ſiue per alios oſtenderit : abſoluendus eſt.

15. In reconciliationibus, hoc eſt, in confeſſionibus frequentioribus & breuioribus ; *vide formam abolutionis in Exam. tit: 6. q. 12.*

Vrgente verò aliqua graui necessitate in periculo mortis, breuiter dicere poterit: Ego te absoluo ab omnibus censuris & peccatis; In nomine Patris, &c. vt in Rituali Rom: Pauli V. habetur.

SECUNDA PARS.

De Pœnitente.

Diuisa in sex Capita.

1. *Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.*
2. *Quomodo se parare ad confessionē debeat.*
3. *Quod speculum inspicere.*
4. *Quomodo se in actu Confessionis gerere.*
5. *Quid peracta Confessione facere.*
6. *Quomodo circa sumptionem Eucharistiæ se habere.*

CAPUT I.

Quomodo pœnitens se iuuare possit ad contritionem.

COntritio, quia donum Dei est, idcircò per feruentes orationes, & alia pia opera à Deo postulanda. Et quia est actus humanus, ideò

cum

cum Dei auxilio concurrere debent aliquæ considerationes, cor emollientes, atq; disponentes. Istæ autem considerationes desumi possunt ex diuersis circumstantijs: nimirum perpendendo; quis, quid, contra quem, & cum quanta iactura, peccauerit. Quis? Qui nihil erat, & non fuisse poterat, & nunc tot donis Dei insignitus; tũ naturalibus, (quia ad Dei imaginem ex nihilo creatus) tum supernaturalibus, quia ad æternam beatitudinẽ ordinatus.

Hic inquam, Deum offendit, amicitiam eius spreuit, proditor eius factus, ad hostem illius dæmonem confugit, malens eius mancipium esse, quã Dei seruus & amicus: de quo S. Bern: *Ser: 14. in Cant:* Cogita (inquit) in Deo tuo, hæc quatuor cõcurrere, quod scilicet sit Creator, quod sit Benefactor, quod sit Pater & Dominus. Ad omnia reus es, plange per singula. Ad primum & vltimum respondeat timor tuus; ad duo media, pudor.

Adhuc autem multa mala contra proximos fecit. Nam alios inique bonis temporalibus spoliauit; alios malo exemplo ad peccatum pertraxit, aut etiam efficaciter induxit; vnde illi animæ vitam perdiderunt: alijs detraxit, multisq; eos iniurijs affecit. Sed & ipse peccator, maximam iacturam ob id perpessus est: nam gratia & charitate exspoliatus, cælestem hæreditatem amisit, perpetuò infernali carceri se obstrinxit, ac proinde mortem primam & secundam incurrit.

Si itaq; tantum est malum quod perpetraui, quid faciam, vt illud dissoluam? quomodo Crea-

torem meum placabo? quomodo amico tam benefico reconciliabor? quomodo proximorum damna resarciam? quomodo pœnas inferni æternas euadam? Nullum restat remedium, quàm ad anchoram pœnitentiæ confugere, peccata plangere, atq; detestari. Qui fuerit vere compunctus (manu Dei tactus) plures considerationes ex pluribus circumstantijs exaggerationibusq; acceptas, adinuenire poterit.

CAPUT II.

Quomodo se præparare ad Confessionem debeat?

Conuenienter se ad Confessionem parabit, si quatuor obseruabit.

1. Recurrat ad Deum per orationem aliquam, saltim breuissimam, siue vocalem, siue mentalem: emisso ad ipsum ex imo pectore suspirio: vt sibi adiutor esse velit ad reminiscendum, detestandũ, & confitendum ritè peccata sua.

2. Recolligat se aliquo tempore sufficiente, ad examinandum diligenter conscientiam suam, & rememorandum omnia peccata: reuocando in memoriam, tum confessiones præteritas, si in eis aliquod peccatum omissum fuerit, aut de necessarijs aliquid defuerit: tum loca, in quibus versatus est, & quid in singulis fecit: tum personas, cum quibus hactenus conuersatus est: tum propensiones, & fragilitatem suam, conditionem, statum, offici-

officium, occupationes seu negotia sua: tum discurrendo ordine, per præcepta Dei, Ecclesiæ, peccata capitalia, sensus corporis, cogitationes, verba, opera, tum etiam tempora diuidendo in menses, dies, horas, &c. Hac enim ratione faciliùs poterit in memoriam sibi reducere omnia peccata.

Hîc notandum:

Quòd in recogitatione peccatorum carnalium, odij, & iræ, non multùm immorari oportere, ne, ex insidijs diaboli, aut infirmitate carnis, noua exoriatur tentatio.

3. Postquam inuestigauerit & collegerit peccata sua, compungantur, & statuat ea omnia, cum debita displicentia, manifestare in confessione. Nec tantùm integrè, verùm etiam bona intentione, pro salute animæ suæ, non pro consuetudine tantùm, non pro iactantia, neque ex aliqua coactione.

4. Eligat sibi peritum Confessorem, qui sciat conscientiæ suæ difficultates resoluere, infirmitates curare, in Dei gratiam reducere, regulam benè viuendi docere. Sæpè enim imperitus Confessor mortificat & non viuificat, inducit in desperationem, & ex peccato non educit: multaq; alia mala pœnitenti adfert.

Hîc etiam sciendum:

Quòd istud vltimum non omnibus conuenire potest: siquidem pauci sunt, qui possent talem ele-

ctionem facere ; neq; omnes ita intricatos casus habent : & paucissimi inueniuntur, qui quærant peritos Confessores, quin potiùs hos subterfugiunt, & malunt eos, qui nesciunt, aut non curant omnes angulos conscientiæ scrutari. Semper tamen tutius est coram docto & pio confiteri, quàm aliter.

CAPUT III.

In quo speculum Pœnitentis proponitur ?

ET ad contritionem acquirendam, & ad confessionem integrè perficiendam, iuuabit vel maxime enumerare vsitatiora peccata, quæ contra Decalogum, præcepta Ecclesiæ, &c. sunt. Hæc autem enumeratio, merito speculum appellari poterit, eo quod intuentes illud, se suasq; imperfectiones deprehendent ac cognoscent.

Dicamus itaq;, quod tale speculum duplex est commune, omnibus pœnitentibus : & particulare, singulis statibus, seu hominum conditionibus. Vtrumque autem proponetur.

§. I. De Peccatis, contra virtutes Theologicas.

1. *Inprimis contra fidem.*

An fuerit hæreticus. Vel in fide dubitauerit deliberatè.

Si hæreticis in pertinentibus ad hæresim fauit, aut errori eorum aliquo modo consensit, vel fidem non est confessus, vbi & quando oportebat.

In quo

In quo Parasiti, adulatores, & politici sæpiùs peccant. Auriga tamen vehens suum patronum ad cōuenticulum Hæreticorum, pro suo munere, & causa euitandi dura verba, aut etiam verbera, & non affectu cooperationis, nihil peccat.

Si libros hæreticorum, aut alias prohibitos legerit, retinuerit, vendiderit, & multo magis impresserit. Simplices: si articulos fidei in lege noua ab omnibus sciendos, ignorent.

2. *Contra spem.* Si non sperauit Dei beneficio, se consecuturum æternam beatitudinem, atq; media ad eam necessaria, quæ sunt Dei auxilium, gratia, peccatorum remissio, vitæ emendatio: hæc enim desperatio esset. Si verba desperationis protulit: vt Deus oblitus est mei, non miserebitur mei. Quodsi eadem verba, quæ proferuntur, crederentur; non tantùm blasphemia, sed etiam hæresis esset.

3. *Contra charitatem.* Si proximum in graui necessitate constitutum non iuuit, eleemosynam denegauit, aut vltrò non obtulit. Si propter commoditates huius vitæ, deliberatè mauult hic viuere semper, quàm post mortem cum Domino, summo bono vniri, & in cœlo delicijs spiritualibus frui. Signum enim esset defectus amoris Dei. Quodsi vitam præsentem futuræ præponeret, propter dubitationem aliquam de vita ventura: iam ad hæresim pertineret. Parati semper esse debemus, vt vocanti Domino, hilariter & promptè occurramus, nihil de eius benignitate hæsitantes.

§. II. De

§. II. De Peccatis contra Decalogum.

1. *In primo præcepto* prohibentur incantationes, veneficia, diuinationes, aliæq; superstitiones, tàm in exercendo, quàm in cooperando, consilium dando, aut accipiendo, & quouis alio modo consentiendo.

Hic notandum:

Quòd simplices, quã do per ignorantiam tale quid faciunt, non peccant præsertim mortaliter. At postquam admoniti fuerint de vanitate, peccabunt mortaliter iam enim incipiet esse voluntaria inuocatio dæmonium, saltim tacita.

2. *In secundo* vetantur periuria, quæ quis admittit tunc, cum sciens esse falsum aliquid, affirmat tamen vel negat & cùm rem iniquam se facturum cum iuramento promittit: & cùm rem iustam sub iuramento promissam, non implet: & cùm ex praua consuetudine iurat, non curando, neq; considerando, verumnè an falsum sit, quod iuramento confirmatur: & qui alium ad peierandum inducit: (quod benè aduertant Actores causarum, qui absque vlla necessitate aut vtilitate exigunt iuramentum ab eo, quem sciunt falsò iuraturum.)

Hic etiam sciendum est:

Quòd iuramentum duplex est. Assertorium: quando aliquid cum iuramento, esse vel non esse astruitur. Execratorium: quando execratio, seu mali imprecatio, exprimitur: vt, Deus me priuet gratia

gratia vel gloria, vel puniat; si ita non est vt dico, vel si non fecero hoc, vel illud.

Deinde sciendum est. Periurium regulariter mortale esse peccatum, nisi indeliberatio sola excuset. Nam paruitas materiæ adeò non excusat, vt etiam augeat peccatum in periurio.

Tertiò. Si quis absq; necessitate iuret verum, non peccat mortaliter, sed venialiter.

3. Ad hoc idem præceptum reducũtur blasphemiæ, & vota. Blasphemia, est dictum, scriptum, aut cogitatum, contra Deum, aut Sanctos. Potest autem esse duplex: Hæretica, & contumeliosa. Hæretica: vt dicere Deum esse iniustum, hominis immemorem, &c. Aut maledicere Deum & Sanctos. Contumeliosa: quando ignominiosum & turpe aliquid cogitatur de Deo, & Sanctis.

Hûc spectant turpes aut lasciuæ cantilenæ, si diuino cultui admisceantur, etiamsi solo instrumento musico absq; textu fiant. Similiter abusus Sacræ Scripturæ, & Cæremoniarum Ecclesiæ. Omnia ista sunt mortalia, si sint scienter & deliberatè facta, atq; cum notabili irreuerentia Dei.

Hic notandum est; Discrimen inter hæresim & blasphemiam, quòd hæresis consistit in credendo: blasphemia verò etiam hæreticalis, in dicendo tantum verbo, aut mente.

4. Voti natura inprimis est penetranda. Tria ad votum ex necessitate requiruntur: Deliberatio, propositum, & promissio. *D. Th: 2. 2. q. 88. a. 1.*

Non itaq; solum propositum faciendi ali-

quid, constituit votum: neq; credendum est, qualemcunq; promissionem sufficere ad votum, (si enim dixeris amico: promitto tibi, &c. promissio hæc non erit votum) sed promissio, quæ fit Deo explicitè vel implicitè, (vt cùm fit Sanctis vel Prælatis) facit votum.

Deinde Res promissa non debet esse vana, aut indifferens, sed Deo accepta, & ad salutem necessaria: ac proinde de actu virtutis, & quod sit maius bonum, quàm illius oppositum. *D. Thom.*

Item sciendum est; quod votum ita factum non implere, aut absq; causa rationabili in longum differre; peccatum mortale est, & obligatio implendi durat.

5. *In tertio præcepto*, festorum obseruatio sancitur. Hæc autem in duobus consistit: in Missæ auditione, & à seruili opere cessatione.

Et quidem nomine auditionis, intelligitur, interesse Missæ, animo vacandi Deo. Per opera verò seruilia, intelliguntur mechanica: vt arare, fodere, suere, &c.

Qui itaq; die festo Missam prætermisit: aut laborauit, vel laborari iussit aut permisit per tempus notabile: peccauit mortaliter.

6. *In quarto præcepto*, honor parentum præcipitur. Hic autem honor in tribus consistit. In corde: vt diligantur, & non odio habeantur, neq; eis mors, vel aliquod malum optetur. In ore: vt reuerenter ac modestè cum eis, in loquendo, procedatur, & non acerbè, aut diriusculè. In opere: vt casu necessitatis eis subueniatur.

7. *In quinto*, homicidium prohibetur. Mutilatio autem, vulneratio, & percussio, hûc reducuntur.

Expedit autem scire discrimen inter homicidium voluntarium in se: hoc est, directè intentũ, (quòd est, quando aliquid ideò facio, vt occidam) Et homicidium voluntarium in casu: vt cùm aliquid aliud faciens, interficio aliquem, etiam ob prætermissam diligentiam, vt deijciens tegulas ex tecto, & non præmonens transeuntes, neque aspiciens, an aliquis transeant, si occidat, erit homicida, non tanquam directè intendens, sed tanquam culpabiliter negligens, ac proinde in causa, peccabitque mortaliter. Qui autem casu, adhibitâ ordinariâ diligentiâ occiderit, nihil peccabit: vt qui feram interficere volens, adhibito clamore, aut alia custodia, seu omni circumspectione, hominem ibi latitantem, percusserit.

Hæc distinctio plurimùm proderit, ad cognoscendum. An sit casus reseruatus, vel non: an sit irregularitas, vel non: dispensabilis per Prælatos, aut non. Similiter ad iudicandum de aborsu, quomodo fuerit voluntarius, ex intentione, vel negligentia. Idem erit iudicium de suffocatione infantis detenti in eodem lecto. Quod quia periculosum est; ideò in quibusdam Diœcesibus interdicitur talis detentio, & casus reseruatur Episcopo.

8. *In sexto*, adulterium prohibetur, cogitatu, aspectu, & tactu, libidinosis, hoc est, cum concupiscentia carnali: Multo vero magis ipsum adul-

terium actuale. Vbi si proles intercesserit, tenetur pater verus ei de alimentis prouidere, & curare, ne particeps sit hæreditatis patris putati: nisi paupertas, vel periculum mortis, aut infamiæ, excuset. Si tamen aliqua ratione citra tale periculum, damnum hoc resarciri posset, fieri debet, vt donando aliquid, clam vel palam, augendo hæreditatem, &c.

9. *In septimo,* furtum vetatur, tam occultum, quàm manifestum, quod rapina dicitur; cum obligatione restituendi domino, aut hæredi. Huc reducuntur. Damnum notabile inferentes: ab assecutione alicuius boni quempiam impedientes; si habuit aliquod ius ad illud, saltim imperfectum, vt per promissionem, electionem: Iusta tributa & vectigalia defraudantes: Indignos ad aliquod munus promouentes, cum damno aliquo temporalium. Legata pia detinentes, aut reddi impedientes, (cum ipsa quàm citissimè reddi debeant.) Furto ablata ementes, acceptantes, qui tenentur restituere, etiam non restituto sibi pretio. Inuenta non restituentes, aut pretium inuentionis exigentes: quamuis vltrò datum, quid modicum accipere possint.

10. *In octauo,* falsum testimonium interdicitur. Hoc potest esse in iudicio, & extra iudicium.

In iudicio quidem, quando testis falsum vel dubium asserit pro vero, aut non fatetur verum: aut per amphibologiam, seu ambiguum sermonem respondet, semper est peccatum mortale:

tum,

tum quia testes non admittuntur, nisi iurati, vel præmisso præcepto formali: tum quia est contra iustitiam, quæ adimitur proximo; vnde ipsum pati damnum necesse est.

Extra iudicium, dicitur mendacium, quod est verbum falsum, cum intentione fallendi: *ex D. Aug. relato, 2. 2. q. 2. C. Beatus.*

Porro triplex est mendacium. Perniciosum, quod alicui nocet, aut quod est contra honorem Dei (vt, prædicare falsa) vel cum damno proximi notabili: & tale semper est peccatum mortale. Officiosum, quod nulli nocet, imo cedit in quandam vtilitatem propriam, vel alterius. Iocosum, quod causa ioci vel oblectationis suæ, vel alienæ dicitur. Quæ duo mendacia venialia sunt. Eo enim, quod ad aliquod bonum, siue delectabile, siue vtile, vel alicuius mali auersionem, absq; alicuius iniuria ordinantur, non magnam inordinationem habent. *Less.*

11. *In nono præcepto*, prohibetur concupiscentia vxoris alienæ, ad concubitum, & alios actus venereos, seu libidinosos: quæ si est deliberata, procul-dubio est peccatum mortale.

12. *In decimo*, vetatur concupiscentia rei alienæ ad possessionem. Hæc si fiat contra iustitiam, & cum damno notabili proximi, est mortalis. Hinc alterius famulum allicere, absq; vrgenti necessitate, & cum magno alterius damno, est mortale.

Possent hûc multa peccata ad singula præcepta reduci & dilucidari, sed ad vitandam paragraphorum

phorum prolixitatem, & confusionem, seorsim, ponentur, & explicabuntur.

§. III. *De Peccatis contra praecepta Ecclesiæ.*

1. Principalia & antiquissima praecepta Ecclesiæ, sunt quinque.

De Missa audienda die festo.
De ieiunando certis diebus.
De soluendis decimis.
De confitendo semel in anno.
De communicando in Paschate.

2. Præceptis Ecclesiæ tenentur omnes cuiuscunq; ætatis, sexus, aut conditionis, quamprimùm ad vsum rationis peruenerint, quod communiter septennio completo accidere solet. Excipitur tamen lex de communione, & de ieiunio in parte; vt infra dicetur. Nihilominus pueri ob transgressionem præceptorum Ecclesiæ, non incurrerent pœnas Ecclesiasticas, latas aut ferendas in transgressores; vt est priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ, & aliæ censuræ, donec ita perfectum assequantur vsum rationis, vt ad communionem obligentur. *Sanch: de præc: lib: 1. c. 12. n. 7.*

Incurrerent tamen pueri etiam septennales doli capaces, ob percussionem Clerici, essentq; irregulares, si occidant, & comprehenderentur interdicto lato in populum.

Doli autem capaces vocantur illi, qui post septennium non sunt stupidi, aut nimium hebetes, sed potiùs sagaces.

3. Porrò

3. *Porrò Missa* integra audienda est, ita vt non omittatur eius notabilis pars. Notabilis autem omitteretur, si ad eam audiendam post Epistolam accederetur. Neque satisfaceret, qui suppleret omissa, per se recitando, aut legentem audiendo. *S. Anton: Syl: Azor.*

4. Satis autem est vnam audire, etiam die Natiuitatis Domini, (sicut & semel celebrare) & quidem in quocunq; loco.

5. Hæc autem vna & tota Missa, debet ab vno eodemq; Sacrificante audiri, & non à pluribus per partes, nisi propter aliquam rationabilem causam, aliquis à dimidia Missa recedens, reuertatur ad reliquam dimidiam alterius Sacerdotis. Simul tamen vtramque dimidiam audiens, (videlicet sub vno, vsq; ad Offertorium, & sub alio infra idem tempus Missam prosequente, ab Offertorio vsq; ad finem) non satisfaceret.

6. Nomen vero audiendi non ita propriè sumitur, vt idem significet, quod aure corporis percipere, alioquin surdus non satisfaceret, neq; sanus, si Sacerdos submisse dicat: imò etiamsi sublata voce, in magna populi frequentia nam tunc valdè distantes non audirent. Vnde omnes Doctores passim docent, neminem ex præcepto teneri sic audire, & minùs intelligere verba Sacerdotis. *Nauar: C. 21. n. 8. Caiet: Sum: & alij.*

Sumitur itaq; hic auditio moraliter; quòd, scilicet, se gerat instar audientis, decenter. piè, ac religiosè intersit, surgendo, genua flectendo, cruce se signan-

signando, &c. Et exoptando; vt, Sacerdos pro omnibus orans, exaudiatur: aut cogitando de Deo, cui Sacrificium offertur: vel Dei beneficijs, quæ per Sacrificium conferuntur: nec impedimentum aliquod tali deuotioni repugnans, præstetur, colloquendo, pingendo, scribendo, dormiendo, mentem à Missa ad alia deuotioni non accommodata, notabiliter distrahendo, &c.

7. Admonent Doctores, ne Missam audientes suis priuatis orationibus, sibilo, suspirijs, clamore, & sono impediant: aut Sacerdotis deuotionem, aut aliorum meliorem orationem; vt S. Bonau: ait. Ne autem hoc temerè docere videar, aliquos ex Doctoribus id docentibus in medium proferam. *Nau: de Orat: & hor. Can: Cap: 16. n. 2. sic ait*: Vitare debemus causas, non solùm nosmetipsos, sed etiam proximos impedientes. Vnde adducit testimonium *Ioan: Caß:* de Monachis Ægyptiacis; qui cum essent innumeræ multitudinis, quando ad orationem conueniebant, tamen silentium eorum tantum erat, vt præter canentes, nullus adesse videretur: non sputum emittebatur; non excreatio obstrepebat; non tussis intersonabat; non oscitatio somnolenta dissutis labijs & hiantibus trahebatur, nulli gemitus, nulla suspiria adstantes impeditura promebantur.

Illum verò qui cum clamore supplicat, dupliciter peccare pronunciabant. 1. quòd orationem negligenter offerat Deo. 2. quòd indisciplinato strepitu, alterius quoque, qui forsan ardentiùs orare potuit, intercepit sensum. Idem;

Idem, sed breuiùs docet, Lud: Pont: Tom:4. *de perf: tract: 2. C. §. 3.* Qui, inquit, Missæ intersunt, debent orare mente, aut voce, ita tamen : vt, si voce orent, id faciant submisse, ne Sacerdotem ipsum, aut quos propè se habent, impediant. Nam (vt S. Bonau: ait) minùs cauta & imprudens est oratio, quæ cùm sit vna, multas impedit : & cùm sit ipsa tepida, feruentes retardat. Vnde orans (docente D. Th: *2.2. q.83.a. 12. ad 3m.*) nihil nouum facere debet quod aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo.

Prosequitur *Nauar.* Peccant ij, qui saltim tēpore diuini officij, deferunt ad Ecclesias canes, accipitres, & infantes, qui plorant, vel vociferantur : & fatuos, qui tumultus excitant, quoniam sunt causa suæ vel alienæ distractionis. Quod etiam monuit Statutum Ecclesiæ Gallicanum, & Conc: Lugd. *Idem censet de mendicantibus in ipsa Ecclesia.*

Præstat itaq; sub tempus Missæ cogitare, illam esse repræsentationem vltimæ Cœnæ, Passionis, & mortis Christi. Deinde desiderare, vt exaudiatur Sacerdos pro omnibus orans, & sacrificans. Tertiò, attendere ad ea, quæ Sacerdos dicit & facit : surgere, stare, genua flectere, cum alijs, pro occasione licet aliquando non audiantur, neq; intelligantur verba, offerendo tamen ea Deo, secundùm sensum, quem in Ecclesia litterati intelligunt. Quartò, habere animum seruiendi Deo, aut præcepto Ecclesiæ satisfaciendi. Quintò, possent infra idem tempus adhiberi meditationes variæ ; de quibus alibi.

8. Quoad alia officia diuina, Vesperas, Conciones, &c. nullum præceptum extat Ecclesiæ, quod interesse ipsis mandet, quamuis monitio eius non desit, & vtilitas magna alliciat.

9. Ab hoc præcepto excipiuntur aliqui. Inprimis, qui sunt impediti graui ac iusto negotio, quod in aliud tempus differri non potest: quales sunt publici ministri, qui ratione sui officij, non possunt deserere suas vigilias, custodias, domos, castra, portas murorum. Deinde, infirmis inseruientes, quos sine periculo relinquere non possunt. Matres quoq; & nutrices, quæ paruulos tutò domi relinquere nō possunt. Adhæc, propter pestis periculū: similiter propter magnam distantiā cum aëris intēperie; vt, pluuia diuturna & magna, niue, turbine, &c. Præterea, valetudinarij, quibus surgere & egredi noceret, ac proinde cōsilio medici, cōmodè id facere nequeunt. Adhæc famuli, qui iussu domini coguntur aliquid magni momenti facere. Quod si sint leuia quæ præcipiuntur, domini quidem peccant, eo quod salutem eorum negligunt serui tamen, tunc tantùm excusantur, quando obtemperant ad euadendum rixas, vel obiurgationes duras.

Excusantur quoq; pastores ab hoc præcepto, qui socijs carent; cum quibus ita negocium diuiderent, vt vno redeunte alter iret.

Possent etiam alia ratione excusari, si sint adeò rudes (vt potè, inter pecora enutriti, ac semper versari) vt tale ius, quod alioquin omnibus Christianis debet esse notissimum, bona fide ignorent.

sent. Qui adeò pauper est, vt non habeat vestes, aut commodè, pro conditione, domo egredi non audeat, excusatur.

Viduæ item, quæ propter obitum mariti, ex consuetudine ad certum tempus, domo exire non solent, modo ad alia non egrediantur: Sicut & alibi puellæ nubiles, per nullam occasionem è domo prodeuntes, eodem modo excusantur, & qui, vel quæ, pro earum custodia remanent.

10. Qui infra Missam confitentur, vt præcepto Ecclesiæ satisfaciant, non valentes commodè in aliud tempus debitam confessionem differre, excusatur. Secus de his, qui ex deuotione id facerent: vel alio tempore id facere possent.

§ Secundum Præceptum de Iunio.

1. Ieiunium duplex inuenitur: Perfectum, ac imperfectum. Imperfectum, vbi vel sola abstinentia à carnalibus obseruatur, lacticiniorum autem vsus conceditur, siue semel, (vt in Italia in quibusdam Vigilijs extra Quadragesimam) siue bis, (vt in Polonia Feria 4. & Sabbato.) Vel etiam lacticinia subtrahuntur, sed bina refectio permittitur; vt in Dominicis Quadragesimæ.

Perfectum verò, ac plenum ieiunium, tria requirit; abstinentiam non solùm à carnibus, sed etiam originem ab eis habentibus; vt sunt oua, lac, butyrum. Vnicam comestionem. Et horam meridianam, vel circa.

2. Mortale peccatum est, absq; legitima causa

ieiunium statutum frangere, etiam citra vllum scandalum, ac contemptum.

3. Sex sunt, quæ non ieiunantes à peccato excusant: Ætas, infirmitas, officium, labor, necessitas, paupertas, charitas, & facultas.

4. Ætas quidem; nam pueri ante septennium, licitè vesci possunt cibis vetitis omnibus. Post septennium verò minime: nihilominùs verò ad vnicam comestionem non adstringuntur, vsq; ad vigesimum primum annum completum: quia indigent frequenti cibo, & non multo simul sumpto, propter augmentum commodiùs perficiendum. D. Th. Et tamen debent assuescere ieiunare, plus, aut minus, pro maiori vel minori eorum ætate, & cõplexionis qualitate, quamuis absq; obligatione. *D. Th: 2. 2. q. 147. a. 4.*

Ætas quoq; senilis à ieiunio eximit: nam senes non possunt alimentum pro ieiunio sufficiens digerere ac tolerare, sed potiùs propter debilitatem, frequenti modicoq; alimento indigent. *Caiet: 2. 2.*

Senectus autem secundùm communem opinionem in 70. anno obuenire solet; quem qui excedit semper fere non solùm imbecillo corpore, & viribus esse solet, sed valetudinem, habere incommodam. Verùm sciendum est, quod hæc ætas secundùm aliquos ex se sola non excipit, si non adsit aliqua senilis ætatis imbecillitas. Hinc senes robusti corporis, & bonæ complexionis, ieiunium seruare debent. *Azor.*

5. Ægritudo & mala valetudo, seu continua debilis-

debilitas excusat. Vnde qui dolores capitis, vel stomachi, aut oculorum vertiginem, patiuntur, sunt excepti. Quod si dubium sit de infirmitate, an tanta sit, quæ à ieiunando excipiat, medicus consulatur, aut ad superiorē recurratur, vt dicetur.

6. Officium debitum idem facit, quod est quadruplex: Coniugum, si aliter quis non posset reddere coniugale debitum, nisi corroboratus alterà refectione. Prægnantis, & nutrientis, seu lactantis. Si quidem hæ indigent cibo pro se, & fœtu, vel infante: nisi sint adeo robustæ, quod cum ieiunio possent facere satis huic officio. Communiter tamen mulieres non sunt tam validæ complexionis: vnde ratione nocumenti peccarent ieiunantes. *Caiet.* Neq; semper requiritur licentia, vt paulò post dicetur. Quartum officium est actu docentium, Concionatorum & Lectorum, atque Cantorum, non quod hæc officia eis dent libertatem ieiunandi, & non ieiunandi: sed quòd si non possunt suum vtile munus commodè exercere, seruando ieiunium, eo tempore duntaxat, dum illud obeunt; licitè bis refici possunt, & non ordinariè; idq; quantum sufficit ad resumendum vires, & auertendum indispositiones.

7. Labor quoq; grauis, à ieiunio excipit. Talis autem est fabrorum, tam ferrariorum, quàm lignariorum, cultorum agri, sculptorum, sutorum, figulorum, argentariorum, aurificum, textorum, pellionum, fullonum, lanionum, cæmentariorum, muratorum, pistorum, & qui furnariam artem exer-

exercent. Non autem sartorum, pictorum, barbitonsorum. Et multominus scriptorum, notariorum, aduocatorum, scholasticorum. *Vide Azor t. 1 lib: 7, Cap: 17.*

Cursores equestres, videant, an citra incommodum possint seruare suum ieiunium. Porrò iter pedibus agentes, an sponte vel necessitate suscipiant iter, ita vt in alium diem commodè differre non possint, considerent: si enim iter prorogari non possit, atq; ob prolixitatem sensibiliter debilitet, profectò bis refici possunt. Perpendant hoc benè, qui curru aut equo vehuntur, & quidem cum omni commoditate, interdum autem solius recreationis causa: & iudicent, an legitimam causam habeant soluendi ieiunium. Reuera enim non habent, nisi iter necessarium sit, prolixum, vel incitatum, seu vehemens, quod non compatiatur ieiunium, si conferatur cum complexione itinerantis.

8. Necessitas verò est, quando die ieiunij alius cibus, præter carnes, non suppetit, & absque cibo citra periculum aliquod, vel commodè, illum diem transigere non esset tutum: tunc enim ieiunium non ligat. Neq; enim vult Ecclesia, vt quis propter suum præceptum, tale discrimen incurrat. Similiter, qui apud Hæreticos aut infideles se proderent Catholicos aut Christianos, cum periculo carceris, tormentorum, mortis, amissionis bonorum, cùm non teneantur tunc; non ligantur ieiunio cum tanto periculo, dummodo absit scan-

dalum,

dalum, & in hac oblatione cibi vetiti, non sit exploratio religionis authoritate publica.

9. Paupertas non omnium, sed eorum, qui ostiatim victum quærentes, vna portione satiari non possunt. His enim licet protrahere suam refectionem, donec saturentur. Vel etiam similium pauperum, hoc est, qui non possunt habere simul, quod eis ad victum sufficiat. *D. Thom: 2. 2. q. 147. a. 4. 4m.*

10. Charitas aut pietas, interdum causam iustam soluendi ieiunium præbet, non tamen regulariter. Vt puta, si quis bona fide, nec in fraudem bis reficeretur cum infirmo, qui non aliter cibum sumeret, nisi alter simul ederet. *Azor: t. 1. lib: 7. c. 18.* Hospitalitas rarissimè excusaret, nisi peregrinus diuertens valde esset lassus, & corporis refectione valde indigens, neque bis se reficere auderet, nisi ipse hospes idem faceret.

Hûc quoque possunt reduci Confessarij, assiduè pœnitentium confessiones audientes, Lectores, & Concionatores, quotidie legentes aut prædicantes, nequeuntes commodè officium suum facere, & simul ieiunare.

Ad charitatem quoq; pertinet, ieiunium non obseruare, ad vitandam domesticam discordiam, vt si vir alicuius vxoris esset durus, seuerus, imperiosus, aut etiam hæreticus, permittens tamen eam Catholicè viuere; talis, inquam, vir, si resciuerit vxorem ieiunantem, indignaretur, malè tractaret, rixas excitaret, odium contraheret, alienaretur

naretur ab ea: hæreticus autem non faceret hoc ex contemptu & iniuria Catholicismi, sed quia asserit ieiunia esse cum detrimento, & incommodo suo & familiæ: tunc vxor vt deuitet talem perturbationem, debet abstinere à ieiunio.

11. Facultas quoq; à Superiore impetrata, liberat à ieiunio. Vbi sciendum, quòd à ieiunio Ecclesiæ solus Papa eximere potest, etiamsi nulla subsistat iusta causa.

Quando autem causa est certa & euidens, licitè potest quilibet ieiunium præterire, præsertim consuetudine interueniente, vel in difficili recursu ad Superiorem. *D. Thom.*

Euidens autem causa censetur, quæ à medico vel aliquo prudenti viro talis iudicetur, quamuis ieiunanti dubia videatur. Tales sunt prægnantes, lactantes, & notabiliter debiles.

Quòdsi fuerit causa dubia & incerta, potest Episcopus de iure dispensare; Parochus autem ex consuetudiue. Quia solet in tali euentu recursus fieri ad Parochum, quamuis præsens sit Episcopus, & ad eum facilis pateat aditus. *Azor t. 1. lib. 7. c. 18.*

Eadem ratione possunt Prælati Religionum, aut locorum Superiores, & in absentia eorum vicesgerentes, dispensare alios, imò & seipsos (ne alijs deterioris conditionis sint) tam in qualitate ciborum, quàm in numero refectionum. Vnde *Caiet: in 2. 2.* addit.

Minùs ergo sapiunt Prælati, qui petentes subditos in

ditos in causa dubia, dispensationem cœnandi, in Ecclesiæ ieiunijs : aut præueniendi horam, remittunt ad suam conscientiam. Debent enim compati infirmis, & ad cautelam ieiunium commutare, in Septem Psalmos, vel aliquid huiusmodi. Nam qui hoc bona fide facit, nulli periculo se exponit, siquidem potestate sua vtitur. *Idem Azor Graff.*

Refertur in Comp Priuil: Ord: Mendicant: V. Ieiunium, quòd (concedente Eugenio 4.) licentiam, quam dat Prior, vel in eius absentia Vicarius, alijs Fratribus ; possit etiam Priori ac Vicario concedere eorum Confessor.

12. Cui datur facultas comedendi procreata ex carnibus, puta oua, & lac : vel præueniendi horam consuetam, non potest vesci carnibus : sed debet esse contentus eo, quòd conceditur tantùm, in reliquis autem debet ieiunium obseruare : quia talis non in totum liber censetur à lege ieiunij. Cui verò permittitur vesci carnibus, videtur esse solutus in totum, ita vt & pluries comedere possit, & meridiem præuenire. Habens quoq; licentiam comedendi oua, tutò potest vti caseo, lacte, & butyro, imò & piscibus simul. *Azor.*

Qui tamen haberet facultatem vtendi butyro pro condimento, propterea quòd non possit vti aliquo oleo, non statim potest vesci ouis, & alijs : sed intentio concedentis exploranda esset, aut forma concessionis.

13. Tempus comedendi die ieiunij, est hora meridiana, vel paulò ante. Nam qui longè ante me-

ridiem absq; legitima causa reficeretur, mortaliter peccaret: vt puta, per duas horas, aut etiam fortè per sesquialteram, & tamen tenebitur abstinere à secunda refectione: quod si denuo comederet, iterum peccaret. Quamuis, qui tertio & quarto, die ieiunij comedit, non ampliùs transgrediatur legem ieiunij, in secunda comestione finaliter violatam.

Porrò iusta causa præueniendi horam debitam, est iter necessarium, aduentus hospitum expectare non valentium, negotium imminens lectionis aut doctrinæ.

14. Paterfamilias tenetur ministrare familiæ alimenta commoda, conuenientiaq; tempore ieiunij, ita vt sustentari & sufferre ieiunium possint. Non tamen obligatur familiam per vim compellere ad ieiunandum sed sufficit charitatiuè monere & curare, vt ieiunet. Quod si aliqui transgrediantur, non turbetur: præsertim, si hinc ei immineret magnum incommodum: vt puta, quia nullum famulum sibi necessarium inuenire posset, si tempore ieiunij non propinaret cœnam. vel si ipsi grauius essent offensuri Deum, murmurando, conuitiando, maledicendo, cœna negata.

15. Famulus tempore ieiunij, parans domino suo cœnam, mensam instruens, ac ministrans, non peccat, quia hic officium suum præstat. Idem de ancilla Domini hæretici, coquente carnes die ieiunij: quia hoc non potest absque notabili suo incommodo detrectare.

16. Diebus ieiuniorum exponere cibos vetitos ad emendum, illicitum est, propter multorum occasiones peccatorum. Priuatim verò ac occulte vendere propter indigentes liceret, si non animaduertetur, emptorem abusurum. Fundamentum peccati mortalis est. Quia qui ieiunare tenentur, haberent occasionem transgrediendi, quod venditor nihil curare videretur.

17. Inuitans ad cœnandum, etiam vrbanitatis, amicitiæ causa, alias ieiunaturum; peccat mortaliter, si inuitatus cœnat, nisi inuitans credat inuitatum non consensurum, aut si consenserit, existimet, non esse obligatum ad ieiunandum, vel saltim dubitet.

Quod si inuitatus paratus erat ad cœnandum, nihilominus inuitans peccat, quia inducit eum ad exequendum suum malum propositum: nisi ei constaret, inuitatum decreuisse cum alio, vel alibi cœnare. Vnde non peccant cauponarij inuitantes viatores, vt domi suæ potiùs quàm alibi cœnent. Ex hoc tamen non deducas, propinantes potum ad ebrietatem, non peccare; eò quòd potatores decreuerunt alibi inebriari: quia ebrietas est contra ius naturale; solutio verò ieiunij contra legem positiuam, ac proinde minoris vinculi.

18. Viatores non habentes domicilium, horreum, tabernam, officinam, vel quamcunq; possessionem alicubi, neq; moram ibi facientes, sed transeuntes, aut confestim tanquam itinerantes discessuri, non tenentur quidem lege ieiunij loci illius, nihilo-

nihilominùs ad vitandum ſcandalum, debent ſe cõformare in cibo habitatoribus illius loci, quamuis in ſecreto licitè non ieiunarent. In fauorabilibus tamen, tales peregrini poterunt ſe cõformare, & vti conſuetudine, comedendo carnes, quamuis in patria ieiunetur.

19. Aduenienti hæretico, tempore ieiunij, nullatenùs licet Catholico propinare cibos vetitos, aut cœnam apponere, quamuis ſi id exigit, nec fieri poteſt aliter abſq; notabili incommodo hoſpitis Catholici, liceret. Eſſet autem notabile incommodum, ſi propter hoc murmurationes & maledictiones ſequerentur, & traduceretur perſona excellẽs, tanquam tenax, inhumana, &c. Tunc autem conſultum erit apponere carnes & piſces, quemq; ſuæ conſcientiæ relinquendo.

Quòd ſi non exigit, ſed contentus erit qualicunq; alimento; neq; incommoda ſperantur, aut non adeò magna; non eſt hæretico condeſcendendum. Et multò minùs hoc liceret, propter minorem ſumptum, qui fit in cibo carnium. *Lege Leßium de Iuſt. lib: 4. c. 4. d. 4.*

20. Tabernarij ſpecialiter, & alij vendentes, aut miniſtrantes cibos in die ieiunij, ad ientaculum matutinum, aut pomeridianum, cœnamue, facile excuſari poſſunt à peccato: tum quia non tenentur diſcutere, an cauſa adſit non ieiunandi, neq; id commodè poſſunt: tum quia poſſunt præſumere de proximo benè: tum quia abſque ſuo damno id facere nequeunt, omittendo vendere ſuas res, & viato-

viatores à se auertendo: tum quia tabernarij sunt paruæ conditionis, aduenientes plerunq; effrenatæ linguæ, & ita iniurijs & contumelijs afficerentur: ac proinde sine damno, & incommodo non possent ista denegare; & ideò excusantur, tanquam deseruientes naturæ, non vitio. *Vide Sanch: lib: 1. Op: Mor: c. 7. n. 34.*

21. De vespertina refectiuncula (quæ collatio dici solet) dicendum est aliquid. Hæc itaq; tali ordine & occasione est introducta. Olim quando ieiunantes, omisso prandio, cœnabant ad nonam, (hoc est tribus horis post meridiem) nullam habebant occasionem sumendi iterum comestiunculam aliquam. Postquam verò tempus cœnæ mutatum est, & à nona ad sextam, hoc est, ad meridiem retroactum, exorta est occasio collationum, nimirum propter somnum capiendum. Nam aliqui, vt dormire possent, potu indigebant; potus autem, præsertim vini, sine cibo sumptus, obest stomacho, propterea adiungebatur potui modicus cibus, non propter nutritionem, sed propter medicinam, ne potus noceret. Vnde excusabantur tunc ieiunantes, à fractione ieiunij, tum ratione paruitatis, tum præassertæ necessitatis; scilicet, ad medendum naturæ. Tandem consuetudine receptum est, vt etiam seclusa tali indigentia, collatio sumeretur: neque in hoc scrupulus aliquis esse potest. Nam manifestè videmus in ieiunijs, magnam vim habere consuetudinem, cuius vi ieiunia antiqua sunt sublata: aliqua ex toto; vt ieiu-

nium Quinquagesimæ, quoad Clericos: aliqua ex parte; vt quædam ieiunia, quoad abstinentiam vini. Lex humana nisi vsu recipiatur, nullam vim & authoritatem acquirit. Et rursus, ita consuetudine abrogatur, vt vim acquisitam amittat.

22. Materia verò collationis tunc, soli fructus erant. Verùm cùm & isti soli sumentibus nocerent, adhiberi cœpit modicum panis. Nunc autem sumat quilibet, quod vult, nihil refert: dummodò paruitas apud pios recepta non excedatur, & comedatur id, quod non ad nutriendum potiùs valet; vt legumina, & pisces (quamuis etiam hæc in modica quantitate non obstarent ieiunio) nè collatio in cœnam transeat.

22. Hæc autem quantitas non est taxata, sed arbitrio bonæ conscientiæ relicta, attentis circumstātijs, locorum temporum, personarum, occupationum. Communiter autem quibusdam, conceduntur tres vel quatuor vnciæ panis.

Quòdsi adhibeantur alia: vt nux, pomum, pyrum, exigua pars piscis; ista simul collecta, non debent excedere præfatam quantitatem. Hinc etiam iusculum accipi potest seruata paruitate. *Azor.* Qui excusat insignes ac delicatos nobiles, si paulò maiori refectiuncula vesperi vtantur, stante tali cōsuetudine, si est: & quia tales solent esse debilioris valetudinis, assueti delicatioribus & pluribus epulis. Tamen & hi benè considerent, ne fallantur, & hac doctrina abutantur. Non enim conceditur eis nisi parum quid, comparatione tamen ad suam cōplexionem.

24. Hanc

24. Hanc veſpertinam refectiunculam transferre in tempus prandij, dilato prandio in tempus nocturnum, cum iuſta cauſa ſubeſt, vt eſt negociorum multitudo ac magnitudo, & Superioris facultas accedit, licet: nulla autem ſubſiſtente cauſa, non licet: vt *Caiet:* probabiliùs & veriùs docet. *Azor c.8.*

¶ *De Decimis.*

1. Decimas fideliter ſoluere, ſecundùm conſuetudinèm legitimam, non vi extortam, obligantur qui agros poſſident, ſub mortali eoq; ſacrilego peccato: neq; abſolui poſſunt, niſi reſtituant. Additũ eſt autem ſecundùm legitimam conſuetudinem: quia alicubi non eſt conſuetum ſoluere decimam, quoad quotam: vt in Italia, Græcia. *Azor t. 1. lib: 1. c. 26.* & in aliquibus partibus Poloniæ: quamuis ſoluatur quoad ſubſtantiam; hoc eſt, congruam ſuſtentationem Sacerdotis. Nam datur certa pars fructuum, aut taxatur deputaturque certa ſumma ſufficiens, ad miniſtros Eccleſiæ alendos ac ſuſtentandos, & ad ſoluendum operarijs Eccleſiaſticis debitum ſtipendium. *Omnia hæc in ſequentibus meliùs dilucidabuntur.*

2. Decima conſtituta eſt ob multas cauſas. 1. Ad recognoſcendum & profitendum, Deum eſſe ſupremum Dominum omnium rerum, cui propterea iſta offerimus. 2. Vt miniſtri Eccleſiæ cõmodè alantur, ſeu ſtipendium eis debitum reddatur ob Eccleſiaſticum miniſterium. 3. Vt ex his, quæ eis ſuperſunt, fabrica Eccleſiæ, aut reparatio, vel

vel etiam alia necessaria fieri possint. 4. Vt peregrini, aduenæ, pauperes, & quomodocunq; egentes, subsidium habeant. Non desunt & aliæ causæ, sed hæ sunt celebriores.

3. Nec tantùm Catholici tenentur soluere decimas, verùm & Hæretici, imò & Iudæi, atq; Pagani, si prædia decimis affecta, quomodocunque possideant. Quia res cum onere suo in quemcunq; possessorem transmittitur. Nec tantùm dominus agri, verùm etiam & conductor.

4. Si dominus conditionem rei mutet, ita vt ex agro faciat vineam, pomarium, domos, &c. aut viceuersa ex vinea, domoué, agros: ad decimam nihilominùs soluendam obligatur, quæ antea solui solebat, imò aliquando ad maiorem, si nunc vberiores fructus res mutata profert, quamuis ante minores aut nullos faceret: atque adeò ex domo quoq; constructa in area sic obligata, quando locaretur, decima solui debet. *Azor. t. 1. lib. 7. c. 24.*

5. Quando detentor decimarum vendit alteri agrum, certissimum est posse emptorem conueniri, vt soluat omnes decimas detentas, cùm res, (vt dictum est) cum suo onere transeat ad emptorem: & res, non persona, sit obligata. Asserunt tamen aliqui, vtrumq; posse conueniri, tam emptorem s. quàm venditorem.

6. Decima soluenda est ex omnibus terræ fructibus, (quamuis alicubi ex minutis non soluatur, vt ex herbis, oleribus, leguminibus: sicut & personalis, quæ est ex lucrefactis per industriam, &

artificio,

artificio, in desuetudinem abijt.) Eodem modo decimæ ex molendinis, apibus, aucupio, piscatione, ex animalibus, magna ex parte cessarunt. Itaque consuetudo vbiq; seruanda, quando vsu ipso legitimè præscribente est recepta, & pacificè absq; Parochorum querela obseruata seu continuata.

7. Hæc decima, prædialis dicta, debetur Parocho, in cuius parochia illud prædium est situm, etiamsi dominus prædij, alibi audiat diuina, & in alia parochia Sacramenta percipiat: quamuis aliquando ob donationem, vel dispositionem Episcopi, aut Summi Pontificis, ius decimarum à Parochis ad alios transferatur.

8. A solutione decimæ, non excusat opulentia Parochi, neq; eius improbitas, vel malus vsus. Quia non ratione personæ datur, sed ratione diuini ministerij, & officij Ecclesiastici, quod præstat Parochus.

9. Possunt decimæ laico locari & vendi, authoritate & facultate Episcopi expressa, vel tacita, iusta de causa, & ad breue tempus: vt ad triennium. Requiritur tamen, vt contractum facientes, sciant rerum pretia, & omninò liberè contrahant, absque fraudis & coactionis admixtione. *Lessius lib: 2. c. 21. d. 4. n. 37.*

Hinc in periculo versantur illi, qui à Clericis extorquent decimarum venditionem, ita vt ipsi coacti importunitate, vel authoritate, aut etiam minis vendant. Et multò magis, si celant quantitatem terræ fructuum, ita quod emens scit quid

emat, sed vendens nescit quid vendit : cum vterq; scire debeat valorem, seu iustum pretium rei. Vnde emens decipit Clericum, non integram soluens decimam: & seipsum ; quia peccat mortaliter, & semper restituere tenetur, nisi tacita donatio interueniat. Sincerè itaq; procedendum est, cùm & coram Deo, hoc modo: Parochianus dicat verè numerum manipulorum, &c. vt Parochus possit intelligere, quid vendat, & pretium iustum arbitrari. Et si ante messem fiat venditio, dicat quantitatem fructuum in confuso : hoc est, enumerando plures annos à decem annis : quòd tali anno talis fructus fuit, altero tantus ; & sic deinceps.

10. Remissio decimæ facta ab eo cui debetur, sufficit. vt quis tam à peccato, quàm à pœna iuris, sit liber. *Azor & Less.* Nam qui habet proprium ius decimarum, potest alteri donare, elocare, & vendere. *Vide etiam Sylu:* ℣. Decimæ.*q.* 5. Et *Graff: part.*2, *lib:* 2. *c.* 27. *n.* 28.

11. Multis modis decimarum solutio tolli potest: Consuetudine, præscriptione, compensatione, transactione, exemptione, seu priuilegio.

12. Nam vbi consuetudo viget, estque legitimè præscripta, non debetur solutio, tametsi à Clericis petatur. Quia talis consuetudo, vim legis obtinet, dummodo aliquid Deo offeratur, ad recognoscendum supremum eius dominium in omnes res: & aliunde Clericis suppetant bona, ex quibus commodè sustententur. Vnde & illa consuetudo valida est, non deferendi decimam in horrea Clericorum,

ricorum, sed soluendi in area, agro, domo : Debet
tamen Collector, seu cui decimæ debentur, certior
reddi. Est autem legitimè præscripta, quando lon-
gissimo tempore, cuius initij non extat memoria.
seu (quod idem est) quãdo tẽpore excedente homi-
num memoriam, consueuit non solui. Quamuis
Less: lib: 2. c. 59. dub: 5 n. 26. doceat, sufficere con-
suetudinem quadraginta annorum, neq; ad eam
requiri titulum.

13. Eadem ferè ratio est de præscriptione : nam
in hoc æqualis conditionis est cum consuetudine.
Differunt autem, quod per consuetudinem acqui-
ritur ius communitati, & non priuato alicui. per
præscriptionem vero etiam priuatis ius & domini-
um acquiritur. Porrò ad præscribendum sine titu-
lo requiritur, vt ab immemorabili tempore, non
consueueris soluere. Cum titulo vero, scilicet do-
nationis, pacti alicuius, &c. sufficiunt 40. anni,
sed cum bona fide.

14. Inter compositionem & transactionem, hoc
interest, quòd compositio proprie est gratis & libe-
raliter facta : Transactio verò præter hoc quod est
de re dubia, & lite incerta, præfinitur aliquo dato
vel retento. Interdum tamẽ vnũ pro alio ponitur.

Itaq; compositio, qua laicis decima, vel ex to-
to, vel ex parte in perpetuum remittitur ; non po-
test fieri sola authoritate Episcopi, sed requiritur
Summi Pontificis facultas.

15. Romanus Pontifex, potest aliquos eximere
à solutione decimæ ; dummodo Ecclesiastici habe-
ant

ant aliunde, quæ ad congruam eorum sustentationem requiruntur: & dũmodò aliquid Deo offeratur, in recognitionem eius supremi dominij. *Azor.*

16 De noualibus, hoc est, de terra aliàs inculta, nuper verò ad culturam redacta, debentur decimę illi Ecclesiæ, in cuius Parochia sita est. Si verò nõ sit in certa Parochia, debentur Episcopo Diœcesiano; qui potest sibi retinere, vel alteri concedere, etiam sine consensu Capituli. *Graff: p: 2. lib: 2. c. 27. n. 37.*

17. Multa bona consequuntur decimarum fidelem solutionem: pluuiæ opportunæ: benedictionis effusio vsque ad abundantiam: auersio locustarũ, & aliorum corrumpentium fructus terræ. sterilitatis vineæ euitatio. *Malach: 3.* Addit *Glos: in 6. de Decimis, cap: 1.* corporis sanitas, fructuum vbertas, remissio peccatorum, & cœleste præmium.

Mala verò, quæ sequuntur denegationem solutionis, sunt expressa, *Malach: 3.* Quod tales configunt Deum, maledicti sunt in penuria, sterilitate, & alijs plagis. *Aug: lib: 56. hom. 48.* Maiores, inquit, nostri, ideo omnibus copijs abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: Modo autem, quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Noluimus cum Deo partiri, decimas, modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

18. Poloni decimas non soluentes, sub prætextu compositionis inter status futuræ, sunt in statu damnationis: tum quia in præsenti sacrilegè detinẽt,

id quod

id quod eſt Eccleſiæ: tum quia omne ius decimarum, ad iudicem ſpectat Eccleſiaſticum, & nō Politicum. Neq; talis compoſitio attentari, aut valida eſſe poſſet, abſq; authoritate Summi Pontificis, ſine qua totum irritum & inane eſt.

❡ De Confeſſione annuali.

1. Iure quidem diuino, omnes quicunq; peruenerunt ad vſum rationis (quod plerumq; contingit ad finem ſeptennij) & peccauerunt mortaliter, obligati ſunt confiteri, præſertim tempore neceſſitatis: ſed præcepto Eccleſiæ ſemel in anno. Quod præceptum conſuetudine alligatur tempori, videlicet circa feſtum Paſchatis.

2. Tenentur autem confiteri coram proprio Sacerdote, vel coram alio de eius facultate. Qui proprius Sacerdos triplex eſt; ſcilicet, Parochus in ſua Paræcia: Epiſcopus in ſua Diœceſi: & Papa in toto orbe.

3. Cæteri confeſſiones excipiunt ex commiſſione, vel priuilegio Sedis Apoſtolicæ. Et quia ius commune permittit confiteri, coram habentibus à ſupradictis tribus facultatem: ideò confitens coram Religioſo ab Ordinario approbato, ſatis facit præcepto Eccleſiæ, nec requiritur ad hoc licentia Parochi, imò eo renitente & contradicente, poteſt ſuo munere fungi. *Confet: tit: 17. c. 5.* & ferè omnes.

Cauere tamen debent Religioſi, & omnes alij, ne in Eccleſijs Parochorum, aut alienis contra

earum

earum rectorum voluntatem excipiant confessiones: sed in hoc deferant assensum petendo, tum ciuilitatis causa, tum ad subtrahendam occasionem discordiæ, odij, fouendam charitatem, & scandalum euitandum.

4. Quamuis pueri septennio elapso, sint obligati confiteri semel in anno, tamen si non confiterentur; non propterea incurrerent pœnas Ecclesiasticas, vnde nec priuarentur sepultura, vsq; ad 12. annum in fœmina, & 14. in masculo.

§ *De Communione paschali.*

1. Paschalis communio dicebatur, quia ipso die Paschatis perficiebatur: sed postea crescente populo Christiano, hæc obligatio extensa est ad octo dies, ante & post: ita quod à Dominica Palmarum, ad Dominicam in Albis, hæc eadem obligatio durat: ac propterea nomen etiam Paschalis communionis, toti illi tempori attribuitur.

2. Hæc Communio impleri debet in propria Parochia, secundùm ius commune. Ex speciali verò licentia Episcopi, aut Parochi, potest alibi.

3. Priuilegium Nic: 5. confirmatum à Sixto, & tandem à Leone X. concessum Regularibus, ministrare hoc Sacramentum omni tempore, præterquam in die Resurrectionis Domini, videtur esse reuocatum, per declarationem Congregationis Conc: 23. Ianuar. 1586. *Vide decis: Rotæ Rom: Sess:* 13. *c.* 9. §. in Paschate.

Præterea eadem congregatio 29. Maij. 1901. censuit,

censuit, non satisfacere præcepto Ecclesiæ, qui Sacramentum Eucharistiæ suscipit, ante & post diem Paschatis, non de manu Parochi, sed Regularium habentium à Sede Apostolica priuilegium, de administrando hoc Sacramento, præterquam in die Paschatis. Hoc autem adeò verum est, vt etiam laici inseruientes in Monasterijs Regularium, debeant Eucharistiam sumere in propria Parochia. *Decis. Rot: vt supra.*

4. Pueri quoq; hoc præcepto obligantur, non quidem tunc, quando sunt doli capaces, & confiteri tenentur; sed tunc, cùm illud piè, reuerenter, religiose, ac deuote suscipere possunt. Quod quãuis accidere soleat, cùm primùm perueniunt ad annum 10. vel 11. tamen in eis, non tantùm consideranda est ætas, verùmetiam industria; ingeniũ, communis consuetudo, ac iudicium parentum, consanguineorum, confessariorum, ac virorum discretorum. Deinde vitanda est aliorum offensio, si valde paruulis, quamuis sagacibus, publicè conferatur.

Exploratores vero eorum, debent duo in eis considerare, scientiam & affectum; videlicet, an ipsi cognoscant, quid hoc Sacramento continetur, & discernant à profano pane. Deinde, an in affectu, ante sumptionem vehemens desiderium habeant, in vsu vero aliquam suauitatem spiritualem, vel gaudium sentiant.

§. IV. Circa Sacramenta animaduersiones.

1. Sa-

1. Sacramenta septem conuenientissimè sūt instituta: Quia (vt D. Tho: ait, *p.3.q.61.a.1.*) ordinātur ad perficiendum hominem, in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundùm religionem vitæ Christianæ, seu spiritualis, quæ habet conformitatem ad vitam corporalem. In vita autem corporali homo, primò nascitur. 2. Crescit & roboratur in viribus. 3. Nutritur, ne vita extinguatur. 4. Si quando ægrotet, curatur. 5. Post infirmitatem, reliquiæ morbi: videlicet, debilitas, ineptitudo, &c. auferuntur per dietam, deambulationes, recreationes, corroboratiuas confectiones, rotulas, &c. 6. Ad certam ætatem perueniens, potest esse multitudinis per generationem pater. 7. Quoniam multitudo ordinata esse debet, indiget rectoribus, iuxta illud *Prou: 11.* Vbi non est gubernator, populus corruet.

Simili modo in vita spirituali, homo regeneratur per Baptismum: perficitur & corroboratur per Confirmationem: nutritur per Eucharistiam, ne à calore concupiscentiæ, seu inclinationis amoris proprij absumatur vita spiritualis, amissa gratia. Per Sacramentum Pœnitentiæ, spiritualis ægritudo sanatur, dum peccata remittuntur: per extremam Vnctionem conualescentia corroboratur, & vires spirituales reparantur, dum reliquiæ peccatorum remouentur. Per Sacramentum Matrimonij, propagatio honesta efficitur. Per Sacramentum Ordinis, potestas regendi multitudinem in vita spirituali conceditur.

2. In ne-

2. In necessitate potest baptizare quilibet homo, non tantùm obstetrix, & parentes absq; amissione iuris petendi debitum (si sint matrimonio legitimè iuncti) verùmetiam non baptizatus, Paganus, aut Iudæus, dummodo intendant facere, quod alij baptizantes.

3. Materia est; simplex tantùm aqua naturalis, non artificialis, siue sit calida, siue frigida, dulcis, amara; turbida, clara, benedicta, non benedicta, fœtida aut non. Debet tamen tanta adhiberi, quanta exigitur ad iudicandum moraliter, quòd sit ablutio, quamuis modica, imò & gutta vna sufficiet. Nihilominùs admonendos esse censeo illos, qui vix humectatis extremitatibus digitorum, leuiter tangunt verticem.

4. Forma est. Ego te baptizo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Inuocatio autem Trinitatis, per expressionem distinctam trium personarum, est de necessitate Sacramenti; ita quòd si omitteretur, non esset validum: quia sub tali forma à Christo institutum. *D. Th: 3. q. 66. a. 6.*

5. Concursus quoq; formæ cum materia fieri debet: hoc est. infusio aquæ, durante prolatione formæ: hoc enim tutius est. Contactus tamen baptizantis & baptizati non exigitur.

6. In difficultate partus obstetrix baptizet absolutè absq; conditione, si exierit caput, nec postea infans, si superuixerit, iterum erit baptizandus. Quòd si alia pars prodierit, quæ tamen vitam infantis præferat, debet baptizari tunc, quando in

periculo puer versatur, Et tamen si natus vixerit, sub conditione erit baptizandus, sic: Si non es baptizatus. Ego te baptizo, In nomine Patris, &c. In vtero tamen matris clausus nemo baptizari debet. *Ritual: Rom: Pauli V.* Quamuis non desint authores, qui etiam tunc baptizandum censeant cùm infans est totus in vtero: sub conditione tamen, si capax es baptismi, ego baptizo te, In nomine Patris, &c. dummodò obstetrix possit commodè aquam manu intro deferre.

7. Peccant, qui baptismum differunt. Baptizandus est puer eodem die: tum quia Deus & Angeli maiorem curam baptizati habent: tum quia tam diu permittere infantem esse in manu diaboli, imprudentiæ est: tum quia posset insperate superuenire mors. Si tamen nullum sit periculum, non crederem esse mortale peccatum.

8. Peccant mortaliter, (vtpotè vim inferentes iuri naturali) qui infidelium pueros inuitis parentibus baptizant: nisi alter parentum conuertatur ad fidem: tunc enim conuersi, vel conuersæ, voluntas sufficit, & nisi puer vel puella sit annorum septem, qui baptizari velit.

9. Obstetrix nesciens ritum baptismi; hoc est, nesciens proferre verba, & applicare aquam, peccat mortaliter. Peccat quoq;, si extra necessitatem baptizat: si tamen baptizaret, debet de hoc certiorem facere Sacerdotem, ne ipse rebaptizet, cùm ille baptismus fuerit validus, & non restaret aliud facere, nisi cæremonias superaddere.

10. Peccant mortaliter, qui statim ac moritur prægnans, non extrahunt infantem, sciso cautè vtero mortuæ.

11. Adultus ante suum baptismum, debet verè dolere de præteritis peccatis, & efficaciter proponere vitæ emendationem. Iniuriam autem faceret Sacramento, si peccata ante baptismum commissa, confiteretur. In actu baptismi per seipsum talis debet respondere, non per procuratorem.

12. Patrinus vnus vel vna sufficit, & in necessitate, aut defectu alicuius baptizati, omittendus est. Neq; enim non baptizatus potest esse patrinus.

13. Abbas & alij Religiosi, non debent esse patrini.

14. Hæreticus bene baptizatus si conuertatur, non est cogendus ad susceptionem solennitatum, si nolit.

15. Confirmatio, non est quidem omninò ad salutem necessaria, cùm multi absq; ea saluentur: est tamen valdè vtilis. Per eam enim homo corroboratur ad spiritualem pugnam, fortiusq; resistit diaboli insidijs, baptizatus & confirmatus, quàm baptizatus tantùm. *D. Thom.*

16. Post septennium potest conferri confirmatio: vltra duodecim verò annos differre, culpabilis negligentia est. Ex contemptu non suscipere, mortale peccatum est. Contemptus autem tunc esse censetur, cùm quis habens occasionem commodam suscipiendi, omittit, eò, quia paruifacit.

17. Infanti morituro conferre Sacramentum

Confirmationis, esset in magnum eius fauorem: tū propter duplicem animæ characterem: tum propter maiorem proinde gratiam ac gloriam.

18. Confirmaudus debet præmittere, aut confessionem, aut saltim veram contritionē, hoc est, detestationem peccatorum, merè propter Dei amorē.

19. De Eucharistia iam dictum est, cùm de communione Paschali agebatur, & adhuc dicetur inferius. De Pœnitentia quoq; iam actum est.

20. De extrema Vnctione suscipienda, nullum est affirmatiuum præceptum, vt testatur *D. Th. 4. d. 23. a. 1. q. 3. im.* quamuis sit Sacramentum vtilissimum, & interdum necessarium, vt dicetur: Erit tamen in duobus tantùm casibus mortale peccatū, huius Sacramenti omissio; videlicet, ratione scandali, & contemptûs.

21. Extrema Vnctio, pueris, & perpetuò amentibus, dari non potest, sed his, qui peruenerunt ad vsum rationis, atq; adeo etiam pueris post septennium; solis tamen infirmis, qui sunt in periculo vitæ constituti. Porrò confecti senio, absq; alia ægritudine, morientes ex ipsius naturæ defectu, censentur infirmi, quoad indigentiam huius Sacramēti, dummodo signa mortis vicinæ appareant. Quod si in eis, status mortis proximæ discerni non possit, subueniatur eis alijs modis, per orationes, confessiones, Eucharistiam, & Sacrificia.

Cauendum etiam est, ne expectetur tempus, in quo iam constet, infirmum non posse naturaliter uiuere, aut careat sensu & cognitione: sed debet mi-

bet miniſtrari tunc, quando adhuc ſui compos eſt, & cognoſcere poteſt, quid circa eum agatur, vt per Sacramentum ad deuotionem & fiduciam, valeat excitari: quamuis ſi neglectum ſit, etiam tunc debeat miniſtrari, etiamſi loquela & ſenſu ſit priuatus.

22. In prolixa infirmitate poteſt pluries conferri hoc Sacramentum, toties, quoties redire videbitur mortis periculum. Attamen ſi nulla eſt in morbo varietas, ſed continuum periculum, ſufficit ſemel. Nam efficacitas huius Sacramenti eſt tanta, vt illius effectus toto periculi tempore, iuuare poſſit.

23. Vtilitas huius Sacramenti magna eſt: Nam infirmum ad bonam mortem obeundam, iuuat, & ad introitum gloriæ proximè præparat. Qua ratione? Hac. Nam cùm infirmus ſit fractis ſeu debilitatis viribus corporis, iudicio etiam aliquo modo obfuſcato, propter infirmitatem & dolores: ex altera verò parte occurrunt ei in articulo mortis multæ difficultates: valde tunc indiget ſpeciali Dei auxilio, tum ad recreandum animum moleſtiis ægritudinis oppreſſum, quatenus infirmus morbi incommoda, dolores, triſtitias, debilitates, anxietates, tædia, & labores leuiùs ferat, hiſq; à feruore deuotionis, (in articulo mortis maximè neceſſariæ) non impediatur, neq; retardetur, & ad mentis hilaritatem (quæ etiam tunc valde vtilis eſt) prouocetur: tum ad delendum peccata, non tantùm venialia, ſed etiam mortalia; ſi fortaſſe

casu aliquo accideret, mortale non esse remissum: vt si post vltimam confessionem infirmus incidisset in mortale, & post attritionem de illo, loquelam amisit, aut oblitus est statim; tunc enim quãuis ad perfectam contritionem non peruenerit, suscepto hoc Sacramento, iustificabitur, & saluus erit, absq; eo verò condemnaretur: tum ad remittendum reatum pœnæ temporalis, ex peccatis remissis relictum, (ingressum gloriæ retardantem, iuxta valorem dispositionis & deuotionis infirmi. Qui quidem reatus pœnæ, inter peccati reliquias, numerari potest: tum ad superaddendum vires, contra alias peccatorum reliquias, tam originalis, (qui est fomes) quàm actualium, qui sunt praui habitus, seu assuefactiones, ex quibus prouenit pronitas ad malum, & torpor, difficultasque, aut etiam debilitas ad benè operandum: tum ad excitandam in ægro magnam misericordiæ diuinæ fiduciã: tum ad superandũ grauissimas & horrendissimas diaboli tentationes, quæ occurrunt in mortis articulo: tũ ad constanter perseuerandũ in Dei gratia, fide, spe, ac charitate, vsq; ad mortem. Hæc omnia præstat hoc Sacramentum extremæ Vnctionis.

Hinc admiranda, benignissimaque diuina prouidentia commendatur, circa humanam salutem: nam quia ab illo momento æternitas pendet, & damnum circa salutem nunquam reparabile, ideò huic Sacramento, extremo remedio tantam virtutem tribuit, vt dictum est, ad subueniendum

homi-

homini, in tanto periculo constituto.

Cæterum disputare de primario & secundario effectu huius Sacramenti, excedit limites propositi nostri. Satis sit scire nunc primarium eius effectũ esse, iuuare ægrotum contra difficultates illi occurrentes in articulo mortis.

24. De Ordinis Sacramento, in hoc Tyrocinio, nihil occurrit dicendum, præter monitionem, ne ante Sacramentum Confirmationis, ante ætatem legitimam, absq; eruditione competenti, absque prouisione, (quoad Maiores Ordines) post morbum caducum, vel semel habitum: ante vitæ emendationem, (quoad criminosos) suscipiatur: & quod in susceptione, omnia in quibus imprimitur character, tangantur: post susceptionem Subdiaconatus, statim Officium Ecclesiasticum sub mortali recitetur, (imò etiam in minoribus Ordinibus constituti, si sint Beneficiarij, recitare tenentur, Pensionarij verò ad Officium B.V.M. obligãtur. *Nau: c. 25. n. 108. Man.*) otia vitentur, & studijs incumbatur. Porrò ætas pro tribus minoribus Ordinibus est post septennium completum: pro Acolytatu 12. anni requiruntur: pro Subdiaconatu 22, inchoatus: pro Diaconatu 23. inchoatus: pro Sacerdotio 25. similiter inchoatus.

25. De Matrimonio, paulò plura dicentur. Inprimisq; tenendum est, quòd sit Sacramentum in noua lege: & non simplex, aut ciuilis contractus. Confert autem gratiam iustificantem, ad certum quendam effectum efficiendum; videlicet, ad iu-

uandum coniuges, vt conuenienter viuant in matrimonio, conseruando concordiam, & supportando inuicem, decenter vtantur eo, moderando carnis concupiscentiam, fortiter sustineant onera matrimonij, familiam prudenter gubernando, prolem Christiane educando, & res domesticas diligenter curando, disponendoque, & fideliter dispensando.

26. Sponsalia regulariter debent celebrari, vel contrahi, per verba de futuro, s. promitto me te accepturum in meum, vel meam, &c. Alias per verba de præsenti transibant sponsalia in matrimoniũ: modo verò non. Et nisi adsit Parochus cum testibus adminùs duobus, facerent matrimonium clandestinum, ac proinde irritum seu inualidum, adeò vt nec sponsalium vim haberent. *Sanch: de Mat.* Quomodo autem dissoluantur: *vide Nau: Man: c. 22. n. 25. Sanch:de Matr: fusissime, & omnes alios.*

27. Sciendum est, quod religionis ingressum, sponsalia etiam iurata non impediunt, nec requiritur consensus partis: imò neq; matrimoniũ ratum ante consummationem. Vnde in receptione ad religionem, non interrogatur recipiendus, an alicui promiserit, sed an sit coniugatus, hoc est, in statu coniugij consummati sit. *Vide Sanch:lib: 1. d. 43.*

28. Effectus Sponsalium est duplex. 1. Obligatio, matrimonium contrahendi sub mortali, nisi adsit legitimum impedimentum: vnde qui temerè retrocedit, amittit munera: constans vero non. 2. Inhabilitas contrahendi cum consanguineis in pri-

mo gradu tantùm; iam enim intercederet impedimentum dirimens contractum, quod appellatur impedimentum publicæ honestatis. Conc: Tr: *Seſ: 24. de Matr: c. 3.*

29. Impedimenta quoq;, tàm impedientia tantùm matrimonium, quàm etiam dirimentia, legi poſſunt apud alios authores, quoſdam quidem cõpendiosè, quoſdam verò copiosè tractantes. Hic dicentur, quæ magis neceſſaria ſunt, & frequentiùs occurrere ſolent.

Inprimis ſcire debent parentes, quòd non poſſint cogere filios ad matrimonium, neq; ad tales nuptias, cùm ipſi habeant plenam libertatem ad eligendum ſtatum, & tale matrimonium: Vnde parentes neq; tollere, neq; minuere hanc libertatem poſſunt, neq; filiùs ob hoc exhæreditari poteſt. Poſſunt tamen parentes medijs ſuauibus, imo & increpatione paterna abſq; vi & metu, quando eſt iuſta cauſa (vt quia minùs decens eſt tale matrimonium) impedire tale matrimonium, vel inducere ad aliud.

30. Tenentur filij ſub peccato mortali conſiliũ parentum circa matrimonium petere, non tamen illud ſequi. & ita poſſunt licitè ipſis inuitis, (priùs tamen conſultis,) inire matrimonium quod volunt: niſi multùm interſit parentibus, vt filius tale matrimonium ineat, vt potè, ad componendas graues inimicitias inter parentes, & alios conſanguineos; tunc enim ſub mortali teneretur obedire præcipienti, ſi nubere voluerit, & non habeat iuſtam cauſam reſiſtendi. *Sanch.*

31. Do-

31. Domini temporales, magiſtratus, & alij, iuriſdictionem in foro exteriori habentes, excommunicantur, ſi iniuſtè impediant matrimonia. Conc: Tr; *Seſſ: 24. c. 9. de Matrim.*

32. Clandeſtinum matrimonium nunc eſt irritum per Conc: Trid. Ad validum enim matrimonium requiruntur duo: ſcilicet præſentia Parochi, ſiue ſponſi, ſiue ſponſæ; aut alterius Sacerdotis, de licentia Parochi ſeu Ordinarij, & præſentia adminùs duorum teſtium. Deficiente ergo, aut ſolo Parocho, vt præfertur, aut ſolis teſtibus, clandeſtinum matrimonium eſt, ac inualidum: ſed poteſt reſarciri per iterationem conſenſus, ſecundùm formam Eccleſiæ: hoc eſt, in præſentia Parochi, & teſtium.

33. Raptus quoq; ſic impedit, vt quàmdiu rapta manet in poteſtate raptoris, tam diu validum matrimonium inter eos eſſe non poſſit.

34. Adulterium ſolum, non impedit: ſed in tribus caſibus tantùm. 1. Si ſibi inuicem dederunt fidem de matrimonio contrahendo, poſt mortem alterius coniugis. 2. Si de facto adulteri contraxerunt, viuente coniuge innocente, dummodò vterque adulter ſciat alterum coniugem ſuperſtitem. 3. Si vel vnus adulterorum, procuret mortem cõiugis innocentis, ſiue per ſe, ſiue per alium, cauſa contrahendi matrimonium cum adultero, vel adultera, effectu ſubſecuto. Nam ſi occiſio ſit alio fine facta, non impedit.

35. Homicidium ſolum abſq; adulterio, in vno tantùm

tantùm casu impedit & dirimit: scilicet, quando vterque, tam vir, quàm mulier consentiunt, & cō-spirant in mortem alterius coniugum. Quod si v-nus tantùm procuret, altero inscio, & adulterium non præcessit, non dirimitur.

36. Quoad infideles. Matrimonium inter fide-lem; hoc est, baptizatum (quamuis sit hæreticus, aut etiam Apostata) & infidelem, vt non baptiza-tum, est omnino irritum. *Sanchez, vbi supra Henri-quez,* & omnes alij. Quando vero alter coniugum Iudæorum, siue aliorum infidelium, ad fidem con-uertitur, non potest cohabitare alteri nolenti ad fidem conuerti: quantumuis possit esse cohabita-tio absq; creatoris contumelia, & absq; ad peccatū pertractione: nisi fortè speraretur breui conuerten-dum infidelem: propter quod tempore Apostolo-rum fuit consiliū cohabitandi cum infideli. *Sanch: Matr: lib: 7, disp: 73, & 74.* Potestq; talis transire ad alias nuptias, & tunc dissoluetur vinculum pri-oris matrimonij.

37. Matrimonium personæ Catholicæ cum hæ-retica, est validum, quamuis sit illicitum, & prohi-bitum propter periculum fidei, imminens consorti & proli. Est autem peccatum mortale, tale matri-monium inire, etiamsi esset spes certa conuersio-nis. *Sanch: lib: 7. disp: 72. n. 4.* Qui *n.* 5. excipit quædam loca. & *Azor Tom: 1. lib: 8. c. 11. q. 5.*

38. Quòd si vnus coniugum incidat in hæresim, matrimonij quidem vinculum non dissoluitur, di-uortium tamen temporale celebrari potest: imò

tenetur

tenetur coniux Catholicus diuertere ab hæretico nolente resipiscere, quod potest facere etiam propria authoritate, si quidem iure naturæ obligatur, cauere proprium animæ periculum, quod hic imminet ex tam vicino hoste. Nam ex nimia familiaritate, cũ quibus frequentes sumus, pessimi mores trahũntur. *Sanch. l. 10. d: 15. Henriq: l. 11. c. 14. n. 6.*

Et quamuis diuortium perpetuum esse non possit, nisi ob fornicationem carnalem: tamen temporale potest esse ob crimen triplex; hæresim, inductionem ad peccandum, & sæuitiam alterius coniugis. *Sanch: ibidem.*

Dato tali casu, ad Sanchez recurendũ esset, atq; ad alios authores: nos enim meminisse debemus Tyrocinij, vt breuitati quàm maximè consulamus.

39. Nonnulla tamen tangentur. 1. Iusta causa est diuertendi vxori à viro, si is esset eius leno, vel in domum suam admittat procaces, & parum pudicos, sitq; ita incautus, vt aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus: maritus autem rogatus ab vxore, ne eos admittat, negligeret. Non tamen potest discedere à viro, ministrante ei alimenta ex vsura, furtouè acquisitis. Quia quando vxor aliunde alimenta nõ habet, excusatur, istis parcè vtens, iuxta decentiam sui status, quamuis maritus efficiatur impotens ad restituenda iniustè parta.

40. Sæuitia quoq; intelligenda est illa, propter quam timetur graue aliquod malum: non verbera leuia. Siquidem licitum est viro vxorem verbera-

re; non quidem passim, ex leuiq; causa, nec acriter, (quamuis grauis causa per vxorem sit data) sed raro, vrgenti ex causa, atq; moderate, quia acris verberatio iudici est relinquenda. Viro autem incumbit punitio vxoris, filiorum, & familiæ, domestica & moderata, quæ potiùs correctionem, quàm pœnam spectet, & quę ingenuus infligi potest.

41, Qualis autem sæuitia ista sit, & qualis cautio in reddendo consorte, requiratur. *Vide Sanch: ibid:* de furore, cum graui periculo.

42. De impedimento cognationis aliquid dicendum est. Cognatio autem triplex est : Carnalis, quæ est consanguinitas & affinitas. Spiritualis, quæ est ex baptismo & confirmatione. Legalis, quę est ex adoptione. Sed hæc vltima rarissimè accidere solet.

43. Consanguinitas est propinquitas personarum ex naturali generatione: & impedit, & dirimit vsque ad quartum gradum inclusiuè. Affinitas autem est cognatio aduentitia, orta ex copula. Hæc autē si sit ex copula licita, eodem modo impedit & dirimit vsq; ad quartum gradum inclusiuè. Ex illicita verò tantùm ad secundum inclusiuè : quæ si superuenerit post sponsalia, matrimonium contrahi non potest, alioquin inualidum erit.

44. Ad intelligendum hos gradus, sciendum 1. Quod maritus & vxor, non sunt inter se affines, aut consanguinei, neq; constituunt aliquem gradum, sed consanguinitatis & affinitatis principiū; vocanturque radix, truncus, seu stipes. 2. Quod

omnes

omnes consanguinei vxoris, sunt affines mariti e-ius, & viceuersa consanguinei mariti, affines vxo-ris, neq; illi transeunt vltra maritum, neq; hi vltra vxorem: ita quod inter consanguineos viri, & con-sanguineos vxoris, nulla est affinitas. Ideo duo fra-tres germani, possunt duas sorores germanas in v-xores ducere. 3. Quoto gradu consanguinitatis di-stant ab vno consorte, toto etiam gradu affinitatis appropinquant, aut elonganter ab altero.

45. Quando inuestigatur in quo gradu sint duo consanguinei; debent numerari seorsim vtriusque parentes, donec veniatur ad vnum communem sti-pitem, hoc est, ad primum immediatumq; patrem aut matrem, vtriusq; genealogiæ: & tunc si æqua-liter distant à communi stipite, tanto gradu inter se distant, quanto à stipite. Si verò inæqualiter di-stant, tunc recurrẽdum est ad regulam in iure, quæ est ista. Quoto gradu remotior distat à stipite, to-to gradu distant inter se: imò & à quolibet, per a-liam lineam descendentium ex eodem.

46. Ad colligendã autẽ distantiam à stipite, hæc sit doctrina. Numerentur omnes personæ, infima, suprema (hoc est stipes) & intermediæ: tot itaq; gra dibus distabit hæc persona à cõmuni stipite, quot recensebuntur personæ omnes, vna tamẽ dempta.

Exemplum, Pater & Mater.

Petrus.	Anna,	*filij.*
Agnes,	Paulus,	*nepotes.*
Martha,	Simon,	*pronepotes,*
Thomas,	Lucia,	*abnepotes.*

Hic ita-

Hic itaq; quia quinq; personæ sunt, inter Patrem vel Matrē, & Thomā, Luciamq; ; seclusá vna, remanebunt 4. Tot itaq; gradibus Thomas distat à communi stipite : & consequenter, non tantùm à Lucia, sed etiam à Simone, Paulo, & Anna.

47. Cognatio spritualis contrahitur tantùm, inter baptizantem & baptizatum, parentesq; baptizati. Deinde inter patrinos & baptizatum, parentesq; eius. Porro patrinus vnus esse debet, siue vir, siue mulier, aut ad summum vnus & vna : debent autem & designari à baptizante, & tangere baptizatum. Si non sit facta designatio, siue obliuione, siue negligentia, omnes tangentes contrahunt cognationem. Si post designationem alij tetigerint, non contrahent : & si designatus non tetigerit, non contrahit, Quod si plures fuerint designati, omnes contrahent, si omnes tetigerint. Idem per omnia, de Confirmationis Sacramento, per quod similiter contrahitur cognatio spiritualis.

§. V. De septem peccatis Capitalibus.

Vocantur Capitalia, eò quod multa alia peccata generant: non autem debent mortalia vniuersaliter dici, quia non omnia ex genere suo sunt talia, sed aliqua sunt venialia.

§ De Superbia.

Superbia, inquit Nauar: est multùm vsitata, & parùm nota : vel vt Syluester ait, est vitium benè practicatum, & malè cognitum. Ergo in assecutione cognitionis, aliquo modo desudandum erit.

1. Inpri-

1. Inprimis itaq; sciendum est, quòd vulgus nomen superbiæ, valde impropriè sumit: Nam aliquando inhumanum, seu non affabilem ex complexione naturali, áspera; superbum vocat; aliquando etiam ipsam grauitatem, appellat superbiam. Et quidem videtur esse similitudo, quoad effectum: tales enim graues, aut non affabiles, idem exteriùs præ se ferunt, quod superbi propriè. Non enim facilè loquuntur, non facilè audiunt, in sermone iucundi non sunt, quia natura eis hanc affabilitatem denegauit: quod superbi ex contemptu faciunt.

2. Secundò sciendum, quòd superbia sumpta propriè; videlicet, quoad affectum & appetitum excellentiæ, semper pro vitio à vulgo reputatur: quãuis ipse appetitus excellẽtiæ, possit esse bonus & licitus; nimirũ quando est secundùm rectã rationem, hoc est, seruatis debitis circũstantijs; vt puta, quando quis affectat excellentiam de re vera & bona, iuxta merita sua, ob bonum finem.

Exemplum. Est aliquis, qui iactat se bonum Theologum, Medicum, &c. cùm non sit; quod cederet in præiudicium fidei, aut communitatis: consurget alius solidè eruditus, volens videri multò excellentior eo, in scientijs arte, aut etiam viribus tempore belli, ad honestum aliquem finem, vt ei vtilitas accedat, aut Reipubl: commodum.

Quapropter, superbia propriè sumpta, inquantùm vitium est, non debet dici appetitus excellentiæ tantùm, sed appetitus inordinatus; hoc est, peruer-

peruersus appetitus excellentiæ. Peruersus autem erit, si fuerit contra rationis regulam: vt, quia est aut de re falsa, aut mala, aut non commensurata appetenti; aut ob malum finem.

3. Superbia hoc modo sumpta, commune nomen est ad 4. vitia: Ad superbiam specialissimè sumptam, ad ambitionem, præsumptionem, & vanam gloriam. Nam talis inordinatus appetitus excellentiæ, ad quatuor potest referri: ad personam, dignitatem, celsum opus, & claram hominum opinionem. Et quidem si ita aliquis appetit excellentiam, vt velit suam personam temere eminere, erit superbia proprijssimè sumpta, secundùm vsum literatorum proprijssimè loquentium. Si verò appetat propriam excellentiam, in assecutione sublimioris, (id est, merita sua superantis) dignitatis, erit ambitio. Si in aggressione celsi operis suas vires excedentis, erit præsumptio. Si ad finem inanis laudis, & æstimationis humanæ, erit vana gloria.

4. Loquamur igitur primò de hac superbia proprijssimè sumpta, quam diximus inordinatum appetitum excellentiæ in propria persona; videlicet, cùm quis vult excellentior esse, quàm sit, in quacũq; materia, ex quacũq; occasione, absq; eo, quòd desideret dignitatẽ, & absq; eo quod aggrediatur aliquod præclarum opus, vel affectet laudari.

Huius itaq; fundamentum, est consideratio suæ perfectionis, aut alicuius excellentiæ, dissimulatis imperfectionibus, & dependentia à Deo,

(ſicut & humilitatis fundamentum eſt conſideratio vilitatis ſuæ, ac imperfectionum, non conſideratis perfectionibus. (Hinc naſcitur amor iſtius excellentiæ apprehenſæ,& cogitatæ, quo & ipſa excellentia placet homini,& ipſemet homo complacet ſibi, plùs quàm oportet. Deinde ex his ſequitur æſtimatio ſui, qua pluris ſe facit, quàm oportet. Amor enim accedens apprehenſioni, facit excellẽtiam maiorem videri, & pluris æſtimari. Atq; hîc apparet primò ſuperbia, ſed non ſiſtit: progreditur enim vlteriùs, vt infra dicetur.

5. Hæc ſuperbia proprijſſimè ſumpta, non ſemper eſt peccatum mortale, frequentiùs veniale. Nã niſi ad appetitum inordinatum propriæ in perſona excellentiæ, accedat aliquid, quod compleat perfectam rationem ſuperbiæ, nunqu m erit mortale. Hoc autem complementum prouenit ex 4. Quæ ſunt: Iniuria Dei, præiudicium proximi, peruerſa media, materia pernitioſa. Ita quòd ſi in tali elatione appareret iniuria Dei, ſiue ratione contemptus, ſiue ratione irreuerenriæ notabilis, eſſet ſuperbia mortalis. Perueniretur autem ad contemptum Dei tunc, quando aliquis nollet ſe ſubijcere legi, ſeu regulæ diuinæ, qua omnibus diſtribuit prout vult, ſecundùm menſuram donationis ſuæ.

6. Menſura autem eius donationis eſt,vt omnia, quæ habemus, non à nobis eſſe, ſed à Deo dependere & deſcendere exiſtimemus: quòd non omnia omnibus dat, ſed diuidit, ſecundùm quòd vult: &

quidem

quidem aliquibus æqualiter, aliquibus cum excessu supra alios, & omnibus merè gratis.

7. Superbus autem completè, hoc est, qui peruenit vsq; ad contemptum Dei, & subiectionis; videns maioris excellentiæ esse, habere quàm non habere, & habere à se, quàm ab alio: habere quoq; ex meritis quàm gratis; supra alios, quàm æqualiter cum alijs; eligit appetitq; hanc excellentiam, quasi excutiens & fastidiens diuinam prouidentiam, & quasi non contentus dispositione diuina, mensuraq; singulis præfixa: ac propterea peccat mortaliter hoc peccato superbiæ.

8. Dicet aliquis: quomodo fieri potest, quòd quis talia cogitare possit, & iudicio suo consentire? ℞. Ad hoc peccatum committendum, non est necessarium serio & expressè in animo iudicare se bona habere à se ipso, aut meritis suis, non Dei gratia: (nam qui sic iudicaret, non tantùm superbus, sed etiam hæreticus esset) sed satis est illa apprehendere, tanquam sint sua, & à se dependentia, non considerando, quomodo illa acceperit.

Exemplum, Si pauper alienis opibus lautè fruens se efferret, non secus, ac si suæ essent, aut sua industria partæ: & cum opibus domini, seruus ita procederet, tanquam ab alio non dependeret, aut tanquam superiorem non recognosceret: quamuis hoc expresse non asserat, neq; ita iudicet, neq; neget alienas esse opes: tamen eo ipso quod ita se gerit, acsi non in alieno, sed in suo maneret; cen-

feretur superbus, quasi in actu ipso exercito, quãuis non in actu signato.

9. Talis autem superbia dicitur consumata, per se, ac directè superbia, atq; ex natura sua mortalis. Sed rarò accidere potest: nam non nisi in diabolo inuenta erat, & aliquando inueniri potest in hominibus perditissimis & sceleratissimis.

10. Qui autem ad talem Dei contemptum, & exclusionem subiectionis eius non peruenit, quantumcunq; se pluris faciat quàm sit, vel quàm oporteat, non grauem inordinationem habet: ac proinde nec perfectam superbiam. Quia ex quo non violat subiectionem ad Deum, habet aliquid humilitatis, volens ei esse subiectus.

11. *Irreuerentia* quoq; Dei, adiuncta, aut consequens talem appetitum excellentiæ, constitueret peccatum superbiæ mortale: vt, si quis arrogaret sibi scientiam, & peritiam, ob quod committeretur ei negotium concionandi, tractandi, disputandiq; de fide inter infideles, cum periculo irrisionis, & scãdali ob eius imperitiã. Et hæc superbia, sicut & sequẽtes, à Theologis dicitur mortalis per accidens; hoc est, ratione adiunctæ irreuerentiæ Dei.

12. Præiudicium quoq; proximi notabile, ex alicuius elatione consequens, siue sit ratione damni, siue ratione contemptus illius, facit superbiã mortalem: vt, si quis iactet se medicum expertum, vel causidicum peritum, cùm talis non sit, hoc autem redundaret in graue detrimentum proximi, sanitatis, vel causæ suæ.

13. Si

13. Si quis efferretur cum notabili contemptu proximi, siue externè, dedignando eum aspicere, alloqui, aut facta eius temerè vituperando: siue internè eum in corde vilipendendo, à sua æstimatione deprimendo, propter miserum abiectum aut etiam sordidum eius statum.

14. *Quoad medium.* Si ad excellentiam acquirendam, tuendam, & conseruandam; esset paratus peccare mortaliter, transgrediendo leges & præcepta sub mortali obligantia: hoc enim esset constituere finem in tali excellentia.

15. Si se exaltaret ob materiam illicitam, hoc est, propter peccatum mortale patratũ, vel propter quãcunq; aliã rem, ad finem mortalem ordinatam.

16. Hi tantùm modi sunt peccandi mortaliter per superbiam: cæteri veniales quidem sunt, sed vitandi; tum quia superbia proximis est odiosa; tum quia valdè periculosa, præsertim religiosis Nã superbia etiam venialis, impedit vitam spiritualẽ, & perfectionem eius, bona opera ac merita: & tam fortiter imbibitur, vt difficilè eradicetur. Vnde quod spiritualibus vltimò est reliquendum, est hęc superbiola: tum quia in omnibus radix multorum malorum est, tum quia potest intantum augeri, vt pertingat ad contemptum Dei.

17. *Sic enim aliquando progreditur.* Ex eo, quòd quis æstimat se dignum rebus magnis, suamq; mensurã excedentibus, appetit inordinatè dignitates, & alia quæ ad excellentiam pertinent, tanquam sibi congruentia; deinde, vult ab alijs magnifieri, honora-

ri, & laudari. 3. Si videat se non obtinere ; indignatur, irascitur, dolet. 4. Conferendo se, cum alijs, se præfert eis, censens se meliorem, doctiorem, potentiorem, nobiliorem, clariorem, magisq; meritum. Hinc alios contemnit, & quæ ab eis fiunt, paruipendit: ad suos defectus clausos oculos habet, ad suas perfectiones apertos. *Contrario verò modo se gerit in his, quæ sunt proximi.* 5. Recusat subijcere se superioribus, persuadens sibi, quod sit prudentior illis, valens seipsum meliùs gubernare, quàm ab eis: ac propterea indignum esse, subiacere talibus. 6. Finaliter peruenit ad hoc, vt etiam ipsi Deo nolit esse subiectus, dum eius ordinationi resistit, apprehendens illud, tanquam sit contra suam dignitatem, & excellentiæ libertatem. Vnde vult suo arbitratu viuere, quasi Deo opus non habeat.

18. *Ambitio*, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, honoris, aut honorificorum titulorum, regulariter est peccatum veniale.

Est autem mortale in tribus casibus. 1. Ratione materiæ, in qua appetitur honor, vt si ob admissum lethale crimen, aliquis affectaret honorem. 2. Ratione finis, vt, si desideretur dignitas ad habendã occasionem laxè viuendi, vltionem sumendi, &c. 3. Ratione mediorum, vt si propter consequendũ honorificum titulum offenderet, aut paratus esset Deum offendere, quod esset ponere finem vltimũ in futili honore.

19. *Præsumptio* est, per quam quis ex falsa, aut nimia vi-

mia virium suarum confidentia, aggredi conatur ea, quæ excedunt suam facultatem: similiter in tribus casibus est mortalis. 1. Quando fit cum notabili Dei irreuerentia; vt, si ignarus auderet prædicare, aut de fide disputare. 2. Cum verisimili sui periculo; vt, si vellet per loca alta deambulare, aut vnus contra decem temerè pugnare, &c. 3. Cum graui præiudicio proximi; vt, si ignarus vellet confessiones excipere eorum, qui habent intricatos seu difficiles casus. Idem de imperitis procuratoribus seu aduocatis, consiliarijs, &c. Alias est veniale.

20. *Vana gloria*, Græcè Cenodoxia, communiter est peccatum veniale, quamuis sit inordinatus appetitus claræ opinionis & laudis apud alios: & quamuis sit de falsis (dummodo non mortiferis) & transitorijs immoderatè: & quamuis sit de bonis operibus, ieiunio, oratione, eleemosyna, quæ quis facit consultò propter vanam gloriam: ac propterea amittit meritum.

Esset autem mortale in tribus casibus. 1. Si appetatur vana gloria ex facto, quod est mortale; vt, de magia, adulterio, duello, homicidio. 2. Si propter eam acquirendam vel retinendam, negligerentur necessaria ad salutem, (vt Concionator ne amittat officium, tacet quando ex præcepto dicere tenebatur) aut propter eandem opinionem conseruandam, paratus esset quis mortiferè peccare, quod esset in ea finem constituere; vt si mulier, ne infametur, consentiret stupro vel adulterio:

quod fecitLucretia,oppositum verò Susanna. 3. Si desideraretur laus ob finem mortalem, vt, propter habendam occasionem fornicationis, &c.

21. *Germina* superbiæ communis, extendentis se ad supradicta quatuor, sunt varia vitia: nos frequentiora recensebimus. Hæc autem sunt: Iactantia, Hypocrisis, Contentio, Discordia, Pertinacia, Nouitatum inuentio, Curiositas, Inobedientia, Ingratitudo. Omnia ista breuissimè dilucidabuntur.

22. *Iactantia.* Qui se collaudat de re vera, propter bonum finem nihil peccat. Qui verò id facit de re falsa, aut minore laude digna, quàm sit in re; iactantiæ vitio peccare dicitur. Communiter est peccatũ veniale. Mortale verò in quatuor casibus. 1. Si sit de peccato mortali verò, aut confictо. 2. Si sit cum notabili contemptu proximi. 3. Vel cum notabili damno eiusdem proximi. 4. Si se iactat ob aliquem finem, qui est mortale peccatum.

23. *Hypocrisis*, est simulatio virtutis aut sanctitatis, quam homo non habet, etiamsi id faciat bono fine, ne alios scandalizet, quia reuera est reale mendacium. Est autem mortalis in tribus casibus. 1. Quando est coniuncta cum voluntate peccandi mortaliter; vt cùm quis vult fornicari, & simul apparere castus 2. Si sit ob finem mortalem; sicut cùm quis fingit se castum, vt ei committatur custodia fœminarum. 3. Si fiat propter consecutionem gradus vel dignitatis, quæ indignis nondatur; sicut, si quis fingeret se doctum & sanctum, vt

conse-

consequatur Episcopatum, vel beneficium.

24. *Contentio*, est sermo contrarius alteri veritatem impugnans. non animo disputandi, sed animo contradicendi. Hæc semper est peccatum, & frequenter veniale, etiamsi sit cum quadam excandescentia & perturbatione, non seruato modo, pro loco, & persona. Mortale autem efficitur in quatuor casibus. 1. Si illa veritas oppugnata erat in Dei honorem: vt, si impugnarētur res fidei: vel ad proximi notabilem vtilitatem; vt, si virtutes morales, & opera bona, aut aliæ doctrinæ, quæ redundāt in proximorum vtilitatē, impugnarentur. 2. Si ex cōtentione infamaretur proximus. 3. Si in ea admiscentur iniuriæ graues. 4. Si modus quoq; ipse scandalum actiuum præbet: vt, si duo Ecclesiastici, ita inter se contenderent, quod seculares intelligerent, eos se prosequi odio.

25. *Discordia*, est voluntatum contrarietas circa aliquod vnum, dum vnum alicui placet, alteri verō displicet. Quod si ideo fiat, quia vtrique ratio ita dictat probabiliter; nullum est peccatum. Si animo contradicendi contra Dei honorem, vt in materia fidei, aut in graue proximi detrimentum; erit mortale. alias veniale, etiamsi sit animo contradicendi, *D. Thom: 2. 2. q. 37.*

26. *Pertinacia*, est persistētia in suo iudicio, & asseueratione, plus quàm oportet. Tunc tantùm mortale est, quando id fit in rebus contra Dei honorem, aut in graue detrimentum proximi, quod contingere potest in rebus fidei, morum & circa medicationes.

27. *Inuentio nouitatum*, importat excogitationem, atq; exhibitionem inusitatorum admirationem parientium, in sustinendis nouis opinionibus, in vsu insolitæ formæ vestiendi se, aut conuiuandi; sed veniale tantùm peccatum est, nisi accedat aliqua circumstantia, quæ malitiam augeat: videlicet, si propterea, quæ sunt de præcepto, omittantur, aut proximi notabiliter offendantur & scandalizentur, aut damnum patiantur, vel in finem mortalem talis nouitas dirigatur, &c.

28. *Curiositas*, est inordinatum desiderium sciendi, siue per intellectum, siue per sensum, ea quæ ad se non pertinent; vel si pertinent, maior tamen cura adhibetur in illis cognoscendis, quàm par sit. Est autem communiter veniale, modò necessaria non negligantur. Potest tamen esse mortale in sex casibus. 1. Vbi est magna improportio inter inuestigantem, & scientiam inuestigandam: vt, si quis scrutari & examinare velit mysteria fidei suo ingenio, quæ captum hominis superant. 2. Ratione medij illiciti; vt, si scire velit, consilio vel auxilio dæmonis. 3. Ratione modi annexi: vt, si cum transgressione legis ad mortale obligantis id attentaret: vt, si vellet scire defectus aliorum, cũ diffamatione eorum: & multò magis, si inducit alios ad reuelandum, quæ celari debent, siue propter promissionem, vel iuramentum de secreto tenendo, siue propter naturam ipsam rei occultæ, atq; ideo celandæ. 4. Ratione finis mortalis - vt, si inquirantur vitia aliorum, animo infamandi eos.

5. Au-

5. Augeretur magis peccatũ curioſitatis, ſi interueniret iniuria Sacramenti : vt, ſi quis vellet ſcire peccata aliena, per uiam confeſſionis alteri factam.

6. Ratione notabilis damni, ſui, vel proximi, ſiue animæ, ſiue corporis, honoris ; aut fortunarum, aut etiam periculi, cui ſe exponit : vt legere libros inhoneſtos, velle videre nudum corpus, aut partes ſecretiores (vt inferiùs declarabitur) animalia coeuntia, præſertim ſciens ſe eſſe fragilem, procliuem ad libidinem. atq; ad cogitandum turpia ; (quod tamen abſque tali periculo eſſet ſolùm veniale) ſemper tamen mortale eſt, velle noſſe relatione aliorum, vel imaginatione propria, quanta ſit copulæ carnalis delectatio, quamuis eam experiri non ſit voluntas. Multò verò magis ſi vellet experiri aliqua arte & modo, quanta ſit præfata fœda, delectatio.

29. *Inobedientia*, eſt vitium, quo quis renuit facere, quod iubetur. Renuit autem non propter iram, ſeu indignationem, auaritiam, aut aliam cauſam, quæ inobedientiam non efficit, ſed eò principaliter, quia iubetur. Et talis inobedientia, ex natura ſua eſt peccatum mortale, ſi ſit deliberata, & in materia graui, ſeu de re, quam exequi, magni refert. Hæc enim inobedientia naſcitur ex contemptu præcepti, vel præcipientis.

30. Pro maiori declaratione inobedientiæ ſcienda ſunt octo. 1. Nullus obligatur obedire ſuperiori in actibus interioribus puris, & nullo modo coniunctis cum exterioribus ; vt, credere hanc

vel il-

vel illam opinionem; cogitare hoc vel illud: nisi etiam ad talem obedientiam se astrinxerit; vt quia in professione promisit se constitutiones seruaturum, in quibus designatur tempus meditationis, ideò ratione huius obligationis, & superior potest meditationem precipere, & subditus tenebitur parere. 2. Neq; obligatur in his, quæ pertinent ad proprij status electionem: v nubere, aut religionem ingredi. 3. Neq; in his, quæ sunt contra præceptum Dei, Ecclesiæ, Superioris, contra Regulam, aut constitutiones. 4. Neque debet obedire præcipienti aliquod peccatum etiam veniale: quamuis in dubijs possit & debeat. 5. Neque obediendum est præcepto, ex quo sequitur scandalum, vel notabile detrimentum. 6. Neque aliquis potest obligari ad impertinentia seu indifferentia; vt, aspicere aues volantes. 7. Sed obediendum est ex obligatione, in his tantùm, in quibus aliquis est superior.

Sicut Religiosus tenetur in tribus obedire Prælato. 1. In his, quæ in Regula & constitutionibus continentur. 2. In illis, sine quibus contẽta in regula commodè impleri non possunt. 3. In pœnis inflictis propter transgressionem prædictorum duorum.

Vnde si superior vellet alia exigere, quæ ad maiorem austeritatem vel perfectionem pertinent: vt, ieiunia, disciplinas, &c. quæ non sunt in statutis religionis, non tenetur Religiosus obedire; quia votum non extenditur ad hæc. Potest tamen

etiam

etiam in his obedire ex perfectione, ad quam tenedere tenetur: nihil tamen peccabit, si bonis modis, secluso contemptu, scandalo seu offensione, & strepitu, non parebit.

Ecclesiasticus verò tenetur obedire Episcopo, quoad ea, quæ spectant ad suum statum, Sacramēta, & Ecclesiam.

Seculares Magistratui, quoad ciuilem conuersationem, communem pacem, & debitum ordinē in Rep: conseruandum.

Item, seculares spiritualibus obedire tenentur in his, quæ ad diuinum cultum, & salutem eorum pertinent.

Filij parentibus, quoad res domesticas, & bonos mores. Vnde in re graui nolle acquiescere præcepto, mortale est: sicut & in re leui, si accesserit contemptus.

Serui dominis, quoad obsequia, & quod ad bonam dispositionem domus pertinet. Discipuli magistris, quoad studia, non tantùm literalia, sed etiam pietatis, si vtriusq; præceptores sint. Vxores maritis, quoad domesticam gubernationem.

8 Leges humanæ etiam ciuiles, dummodo sint iustæ, obligant ad peccatum: Et si sint in materia graui etiam ad mortale, quamuis non adsit scandalum vel contemptus. Sunt tamen aliquæ leges, quæ ad peccatum non obligant, eò quod legislatores non habuerint obligandi intentionem, licet aliqua leuis pœna transgressoribus sit apposita. *Vide exempla in Azor tom: 1. lib: 1. c. 6. q. 4.* (Sed perpende in-

de in exemplis, ſyluam cõmunem, flumen commune, paſcua communia: in his enim lex non obligat ad peccatum, quamuis quoad ſyluam alicui propriam, &c. ſecus dicendum ſit. Nihilominùs vbi grauis pœna conſtituitur, vt eſt pœna capitis, perpetui carceris, confiſcationis bonorum, infamia, officij amiſſio, amputatio membri, &c. proculdubio mortale incurritur, quamuis id in lege non exprimatur.

31. *Ingratitudo*, peccatum mortale eſt in his caſibus. 1. Quando quis ex contemptu beneficij aut benefactoris, non recognoſceret, aut leuipenderet inſigne beneficium, vel non retribueret vices pro magno beneficio accepto, ſed ita ſe erga benefactorem gereret, ac ſi nihil accepiſſet, aut beneficium non eſſet. 2. Quando id quod benefactori ſubtrahitur, ex neceſſitate debetur ei. 3. Quando quis retribuit mala pro bonis, aut beneficium vituperat, & quaſi maleficium reputat. Alias veniale tantùm.

§ *De Auaritia.*

1. Auaritia eſt immoderata cupiditas habendi. Tunc autem eſt mortalis. (. Quando eſt contra iuſtitiam, vel charitatem, niſi leuitas materiæ, vel defectus deliberationis excuſet. Contra iuſtitiam vero eſt, quando cum iniuria proximi quis intendit acquirere, (videlicet modis, vijs, vel contractibus illicitis) aut aliena detinere. Contra charitatem etiam, quando in extrema aut graui neceſ-

sitate proximi, detinet propria, & non ei succurrit impartiendo: 2. Si adeo afficitur desideratis, vt sit paratus peccare mortaliter, transgrediendo præceptum diuinum, aut Ecclesiasticum: vel etiam in præsenti optet alicui mortem, aliudue infortunium, dummodo potiri valeat re, quam desiderat. Quando verò auaritia non est contra iustitiam, & charitatem in graui necessitate, sed est contra solam liberalitatem; veniale tantùm est peccatum.

2. Habet locum vitium hoc in multis. *In negociationibus*, vbi admiscetur auaritia ex multis partibus: videlicet, si pluris vendatur creditò, quàm si venderetur numeratò, propter solam expectationem solutionis: & è contra, si ematur minoris propter anticipatam solutionem, quàm si emeretur expectata. Si materia sit vitiosa, mensura fallax, statera dolosa, pretiū iniustum, moneta adulterina seu falsa: si monopolia exerceantur. *In mutuatione* pecuniæ, quando fit propter lucrum. *In oppignorationibus*, si fructus pignoris fructiferi percipiantur, salua summa capitali. *In locationibus*, si propter casus occurrentes; v. g. pestis, aut hostis (quando res locata in vsu esse non potuit) pretium locationis non defalcatur. *In ludo*, si fraudulentia adhibeatur. *In acquisitione* rerum, per furtum suum vel alienum, rapinam, vsuram, aliosue contractus illicitos, per simoniam, periurium, litisue iniquæ attentationem, vectigalium iniustorum exactionē, aut iustorum defraudationem. *In retentione* pio-

rum

tum legatorum, & debitorum, cùm possis reddere & debeas. *In non restitutione* rerum inuentarum & alienarum. *In dispensatione* bonorum pupilli, aut orphani: & alienorum, si aliqua infidelitas intercesserit.

3. Prodigalitas opposita auaritiæ, tanquam aliud extremum, tunc tantùm est mortalis, quando est contra iustitiam, & in materia notabili, vel cũ notabili scandalo. Est autem contra iustitiam, quando per eam quis se reddit impotentem ad soluenda debita; aut suis prouidendum; aut aliena bona prodigè dissipat, quæ tamen dispensare cum iudicio poterat.

Scandalum quoq; non modicum esset, si Ecclesiasticus prodigè viuendo, non succurreret indigenti in graui necessitate. Hæc succinctè pertractantes, ad alios authores, lectores in hoc Tyrocinio exercitatos remittimus. Hic enim adest occasio discutiendi omnes contractus illicitos, si quos pœnitens inierit, & modos quibus acquirit, aut etiam retinet res suas aut alienas. In vno autẽ paruo libello, omnia recensere possibile non est.

4. Germina auaritiæ quàm plurima sunt, nos aliquot enumerabimus, quæ sunt: *Obduratio, Inquietatio, Fraus, Periurium, Violentia, Proditio, Mendacium.*

5. *Obduratio* (supple) cordis ad miserendum, quando, & cui misereri oportet: videlicet, in graui necessitate constituto, vocaturque immisericordia.

6. *Inquietudo mentis*, seu solicitudo vehemens circa tem-

ea temporalia, quæ semper cum quodam timore est coniuncta: communiter veniale peccatum est, quamuis præ solicitudine non oret, aut non exerceat diuina officia attentè, vt decet: nisi quis ita temporalibus sit affectus, vt potiùs mortaliter peccare malit, siue commissione siue omissione, quàm ipsa, aut affectum nimium dimittere.

7. *Fraus*, est deceptio alterius in aliquo facto. Nam si deceptio sit in verbis, vocatur dolus seu fallacia. Duo autem requiruntur ad mortale peccatum. 1. Vt sit intentio defraudandi vel decipiendi. 2. Quod sit in materia notabili & non leui.

8. *Periurium* etiam in minimo (vt in mendacio iocoso, vel officioso) est mortale. *Violentia* habet locum in capiendo aliena.

9. *Proditio* est manifestatio alicuius occulti, illatiua nocumenti: regulariterq; est mortalis in materia graui. Est autem proditio quadruplex: Circa personas quæ produntur: Circa bona stabilia, dum via capiendi ciuitatem hosti aperitur: Circa mobilia, si pecunia vel res abscondita, latroni manifestetur: Circa secreta commissa, si cum alicuius præiudicio reuelentur. Hùc reducitur apertio literarum, quæ etiam ex se est mortalis, cum antequam legantur, nescitur, an contineant graue vel leuem materiam. Nisi aperiens sit superior, aut amicus faciens in spem ratihabitionis, vel verisimiliter sciatur literas esse conscriptas in damnum communitatis, vel tertij aut etiam cum graui iniuria aperientis.

10. De mendacio dictum est in octauo præcepto. Hic duo adnotantur. 1. Quod ad mendacium perniciosum, spectat omne falsum circa sacrã Scripturam: Similiter in prædicatione, si falsæ authoritates, consultò, contra veritatem allegentur, aut falsa miracula, vel indulgentiæ publicentur. Similiter. Si iudex falsum aliquod in functione sua, cum alterius præiudicio protulerit. 2. Quia S. Augustinus docet, veniale mendacium non esse admittendum, etiam propter vitandam mortem suam vel alterius: ex altera verò parte difficultas est propter multa inconuenientia, quæ aliquando interuenirent, si vere & sincerè loqueremur vel responderemus proximo; ideo communis doctrina inuexit quandam artem, per quam, nec mendacium dicimus, nec veritatem occultandam propalamus. Ista verò ars dicitur, *Amphibologia*, id est ambiguus sermo; eò quòd non totũ voce exprimitur, sed partim ore, partim verò mente, qua residuum intùs suppletur, aut subintelligitur. *Ex: gr:* Est amicus petens mutuum, qui non solet stare promissis huic poteris ore dicere, te non habere pecuniã, & cogitatione retinere: pro te. Similiter, est tyrannus, qui Confessarium interrogat, an iste occiderit: Confessarius non tantùm negare debebit, sed etiam iurare poterit, se nescire quicquam, subintellecto, ad tibi reuelandum, vel, se nescire, vt hominem. Imò ipse Christus tali modo vsus est: Ipse enim cùm sit constitutus iudex viuorum & mortuorum, proculdubiò,

diem-

diem ſcit ſui officij, ſeu iudicij: Et tamen diſcipulis dixit, neq; filium hominis id ſcire (ſubintellecto hoc) ad reuelandum alijs.

Sciendum tamen eſt 1. Hac arte non eſſe licitum regulariter vti, ſed tantùm propter rationabilem cauſam. Siquidem talis modus, humanæ conuerſationi, & communioni aduerſatur, & qui in eò frequentes ſunt, odibiles eſſe ſolent. 2. Quod etiam in neceſſitate, tuuc tantùm eſſe licitũ, ſic loqui, quando non tenemur reſpondere alicui, iuxta intentionem eius. Verùm ſi obligamur reſpondere clarè, vt iudici interroganti legitimè, etiam cum periculo vitæ, reſpondere debet reus abſq, huiuſmodi inuolucris ſub peccato mortali. Similiter cum amicis ſincerè loquentibus, illicitum eſt, tali modo vti: ſicut, & cûm tu ipſe prouocas alium ad ſincerè loquendum.

11. Eleemoſynæ denegatio, poteſt ad auaritiam pertinere, ſed de ea, in operibus miſericordiæ, mentio fiet.

ADDITIO.

Ex manuali Thomiſtarum R. P. IOANNIS GONET Ord: Præd: de fide C. 2. §. 3. edito Bononiæ, 1681. & ſic poſt notitiam ſententiarum ab INNOCENTIO XI. damnatarum.

NOn licet vti amphibologiâ, ſeu æquiuocatione formali, benê tamen materiali. cùm illa ſit quædam ſpecies mendacij, non verò iſta. Amphibo-

phibologia enim seu æquiuocatio formalis est quādo non adsunt aliquæ circumstantiæ, ex quibus audiens deuenire possit in cognitionem significationis, vel sensûs verborum à loquente intenti. Materialis verò quando adsunt aliquæ circumstantiæ, quæ facilè manifestare possint, in quē sensū vox vel propositio amphibologica vsurpetur à dicente, ita vt vir prudens facilè hoc possit agnoscere, licèt audiens ob negligentiam considerationis circumstantiarum illarum, mentem loquentis non intelligat. Hâc amphibologiâ seu æquiuocatione vsus est Christus, cùm rogantibus consanguineis vt ascenderet in templum, respondit ego non ascendā Ioan: 7. cùm tamen postea ascenderit ex circūstantia enim petionis eorum, quæ consistebat in hoc, quòd palam ascenderet in templum, vt in eo manifestaret se mundo, poterant, si attendissent sufficienter intelligere, in eodem sensu Christum respondisse, se non ascensurum nēpe palam & publicè, sed tantùm in occulto. *hæc P. Gonet.*

Quando ergo Author docet licitam esse amphibologiam seu restrictionem mentis loquitur de materiali, non formali, vt colligi potest ex textu.

§. De Luxuria.

1. Quoniam hoc peccatum magis infestat homines, atq; ideò frequentiùs accidit, & suas difficultates habet, ideò paulò fusiùs de eo agemus. Et quia materia est turpis, idcircò cautè proceden-

dum

dum erit, ita tamen, vt doctrina necessaria non supprimatur. Sint ergo omnia munda mundis.

2. Peccatum luxuriæ seu libidinis, suaptè natura est mortale peccatum, in quo nulla ignorantia, quempiam excusare potest, cum iuris naturalis adeo clari, vt nullus sanæ mentis dubitare valeat.

3. Habet hoc peccatũ multas species & gradus. Species quidem secundùm naturam sunt sex: *Fornicatio, Stuprum, Adulterium, Raptus, Incestus, Sacrilegium.* Contra naturam verò tres: *Mollities, Sodomia,* tam in summo, quàm citra, *Bestialitas.* Gradus verò secundùm cogitationem, locutionem, auditum, visum, tactum, gustum, & actum. Omnia ista dilucidare pernecessarium est.

4. Quãuis fornicatio aliquando sumatur genericè, pro omni illicita copula quomodocunq; ; tamẽ hic sumitur specificè & proprijssimè, pro copula soluti cum soluta: diciturq; simplex fornicatio.

5. *Stuprum,* quoq; aliquando sumitur genericè, pro omni illicita copula; sed hic sumitur pro defloratione seu violatione virginis, per quam aufertur signaculum virginale. Habet autem Stuprum duos modos aut gradus. Nam aliquando fit de consensu, absq; vis illatione: aliquando vi illata, quod est multo grauius. Quamuis non desint, qui doceant, quod si id esset de consensu puellæ, & parentum, aut suo tantùm, (si sit sui iuris, & non sub alicuius potestate) non esse plus quàm fornicationem, cum nulli tunc irrogaretur specialis in-

iuria. Verùm dicerent alij: non iniuriam, sed ruptionem sigilli virginalis efficere stuprum. Oppressio tamen, per quam vis pudicitiæ mulieri infertur, est circumstantia communis in omni specie aggrauans.

6. *Adulterium*, quando alter, vel vterq; est alterius coniunx. Hûc reducitur conditio sponsi & sponsæ.

7. *Raptus* propriè dicitur, quando talis vis infertur, vt puella abducatur à domô sua vel parentũ, causa libidinis, vel causa matrimonij, contra voluntatem raptæ & non priùs facto tractatu de matrimonio. Imò etiam vidua, coniugata & quæuis corrupta, si causa libidinis raperetur, idem peccatum esset. Hæc enim species, rapinam & violentiam supra alias species addit. Quæ violentia aliquando fit ipsi fœminæ, aliquando parenti, aliquando vtriq; simul. Tales autem raptores cum suis complicibus, sunt excommunicati & infames. Conc: Trid: *Seß*: 24. *c*. 6. Oportet tamen vt ista abductio causa libidinis, non tantùm sit propter maiorem commoditatem in alio loco exercendæ turpitudinis, sed etiam ad effectum omninò abducendi. *Tolet: lib*: 1. *c*. 42. *n*. 7.

8. *Incestus* est peccatum carnale inter cognatos vsq; ad quartum gradum, prout declaratum est in impedimentis matrimonij, supra f. 93.

Hûc reducitur peccatum Confessarij cum filia confessionis. Quamuis non propriè, metaphoricè tamen, incestus dici potest: cum etiam Confessa-

fessarius pater spiritualis appelletur. *D. Tho:4.d.42.*

9. *Sacrilegium* est, quando fit cum persona Deo dicata per votum (etiam simplex *Azor.*) castitatis, aut religionis: vel copula fit in loco sacro. Hic notandum: quòd si persona Deo dicata cum libera peccet, nihilominùs sacrilegium committit. *Tolet: lib: 5. c. 12.* Cum nouitio nouitiaue peccare, quãuis non mutetur species, notabiliter tamen aggrauatur; ideò explicandum in confessione. *Lamas.*

Huc reducitur copula cum Iudæo vel Iudæa, quia talis coniunctio prohibita est ab Ecclesia, in honorem Christianismi. *Les: lib: 4. c. 3. d. 6. n. 45.* Qui reliquias gestans peccat, non est reus sacrilegij. *Azor.*

10. *Mollities*, est pollutio seu emissio seminis, extra vas, procurata à se, vel cooperante tactu alieno, absq; concubitu tamen. Et quamuis vtraq; sit eiusdem speciei. *Lopez. Nauar.* grauior tamen est secunda, & in confessione exprimenda. *Lamas p. 3. c. 8. § 21.* Et præterea, si reseruatur, peccatum carnale in secunda persona patrâtum, caderet talis mollities sub reseruationem.

Hic nota 1. Quod quando mollities committeretur tactibus religiosi, vel in maioribus ordinibus constituti: tunc si qui patitur, sæcularis est, non tenetur ampliùs dicere, nisi sic: Passus sum voluntariè pollui tactibus alienis. Si Deo dicatus, satisfaciet dicendo: Tangebam alium impudicè, vsq; ad pollutionem eius: neq; tenetur explicare se esse Deo dicatum per professionem vel ordina-

tionem, nisi ratione scandali; vel nisi etiam illi interuenerit pollutio, siue voluntaria indirectè, videlicet in causa illius commotionis, (quo casu solus Deo dicatus explicare debebit se esse talem) siue directè propter mutuum tactum, quo casu etiam sæcularis addere debebit circumstantiam complicis: quia ibi persona sacra violata est. *Lam.* Nec tantum hanc sed & alias circumstantias complicis, vt dicetur de Sodomia. 2. *nota*, quod potest variari mollities, sicut & aliæ species, si dum exercetur, acciderit de alio vel alia, cogitatio, desiderium, delectatio morosa, seu imaginatio, ac si cum tali vel tali sit. Cæterùm modi obscæni non necessarij ad explicationem peccati, tacendi sunt; sufficit n. cognitio distincta peccati.

11. *Sodomiæ* nomine paulo latiùs sumptæ, importatur omnis pollutio, extra ordinarium vas, habita, per concubitum siue fœminæ cum fœmina, siue (& præcipuè) maris cum mari, in quacunq; parte corporis. Licet in rigore, & quoad pœnas non censeatur Sodomia, nisi sit in vase stercorario, quamuis seminatio extra ob aliquod impedimentum esset. *Lam.* Congressus tamen masculorum, specie distinguitur à congressu contra naturam cum muliere & mulierum inter se.

Hic notandum, quod si talis congressus fuerit, cum persona voto consecrata, erit sacrilegium, & quidem propriè. Poterit quoq; esse (sed reductiué, non propriè) tàm adulterium, quàm incestus, ad secundum gradum duntaxat consanguini-

catis,

tatis, & affinitatis: quia vlteriores gradus solùm sunt instituti iure positiuo humano ad impediendum matrimonium, *Azor*. Similiter, si abducatur puer à domo paterna ad abusum: vel eo quis abutitur vim inferendo, erit & raptus reductiuè & violenta oppressio.

Circumstantia cognationis spiritualis & legalis, non mutat speciem in peccatis contra naturam. *Azor t. 3. lib: 3. c. 18*. Aggrauat tamen meo iudicio vehementer sic peccare cum baptizato à se, aut ex baptismo leuato: ideo explicandum in confessione.

12. *Bestialitas* est congressus cum aliena specie quacunq; : siquidem speciei & sexus in bestijs varietas non diuersificat bestialitatem.

Hûc reducitur coitus cum dæmone. Estque peccatum grauissimum inter peccata luxuriæ: & præterea contra religionem, tum ratione sacrilegij, tum ratione superstitionis. *Caiet: 2. 2. q. 154. a. 11*.

13. *Quoad gradus*. Hi quoniam incipiunt à corde, & perueniunt ad actum; ideo à primo inchoantes, quod antea breuiter attigimus, dilucidiùs prosequemur. In cogitationibus itaque dupliciter quis potest peccare mortaliter. Primo, respectu externi actus. Secundo, respectu solius actus interni. Et quidem respectu actus externi; si adsit voluntas perueniendi ad opus, altero horum duorum modorum; videlicet, desiderando aut proponendo illud peccatum exteriùs perpetrare. Discrimen autem inter desiderium & propositum est. Quia

qui proponit aliquid facere, apprehendit, se posse id exequi. Verum desiderium potest esse etiam in ordine ad rem, quæ moraliter non est possibilis: vt, si rusticus ignauus vellet esse Rex, aut habere filiam Regis in vxorem. Hic enim posset desiderare, sed non proponere propriè. Idem intellige de peccato carnali, imo & de alijs. Posset enim quis proponere, aut desiderare, occidere, vlcisci, furari, &c.

Respectu verò solius actus intrinseci, quando cogitans non intendit peccatum carnale (seu quoduis aliud) actu perpetrare, sed solùm contentatur illa voluptate, quæ nascitur ex imaginatione operis venerei, quam consequuntur commotiones libidinosæ in carne. Porro hæ cogitationes, vocantur morosæ delectationes, eo quod mora in eis cõtrahitur. Nàm quamprimùm ratio animaduertit illam cogitationem, illicò eam excutere debet, & nec per momentum detinere. Quodsi detinet, iam mora censetur, quantumuis breuissima: quia inter animaduersionem rationis, & voluntatem detinẽdi, interuenit tempus, ac proinde mora.

Duobus autem modis peccatur hac morosa delectatione; videlicet per expressum consensum, & per implicitum seu interpretatiuum.

Per expressum quidem; quando cogitans, ex imaginatione rei illicitæ, non tantum apprehendit, & percipit delectationem, sed etiam sensibiliter, actuq; fruitur ipsa: Et ita consentit in venerẽ non extrinsecam, sed intrinsecam, phantasticam,

seu

seu imaginariam. Talis est similis ei, qui quamuis non bibat in caupona, oblectatur tamen manere in ea, videreq; potatores bibentes, &c. ita & ipse non curat peccare actu, sed versans in mente actus turpes, & ruminans exercitium illorum, complacet sibi in eis.

Per implicitum autem consensum, quando voluntas neq; consentit explicitè, neq; dissentit expressè, sed negatiuè se habet, vel potiùs negligenter, permittens durare talem cogitationem illicitam, & delectationē insurgentèm, cùm possit & teneatur eā remouere. Potest; quia animaduertit: debet; quia ex retentione periculū ei imminet: neq; subest aliqua rationabilis causa, quæ eam à tali detētione, periculosa aliàs occasione, excuset: tūc enim ita se gerit, & ita intelligi potest, ac si ex cō placentia delectationis, daret ei locum in animo, atq; secū morari permitteret, quod est interpretatiuè consentire: iuxta illud, qui tacet, consentire videtur. Et præterea cùm talis delectatio sit illicita, & contra castitatem, tenetur expresse dissentire, & conari eam expellere. Quod quia non facit, censetur ex complacentia illam retinere, ac proinde interpretatiuè consentire. Si enim nullam iustam causam eam retinendi habet, quorsum spō te retinet scintillam adeò periculosam, & consentit vt secum moretur? Præsertim cùm fidere viribus suis non sit tutum. Illa enim obscœna delectatio allicit solicitatq; animum, & sæpissimè seducit, ita quod vix vllus sit tam fortis, cui illa, si re-

tine-

tineatur, non afferat graue periculum consentiendi. Ergo aliter interpretari non possumus, nisi quòd propter complacentiam fouetur. Secus autem esset, si aliqua iusta causa adsit insistendi tali cogitationi, quàm libidinosa titillatio sequitur. Talis autem causa, est, lectio facienda, consilium dandum, concio habenda, confessio excipienda: tunc enim quamuis delectatio seu commotio in corpore præter intentionem consurgat & sentiatur, dummodò tamen non adsit periculum consentiendi, licitè retinetur. Alias enim si immineat periculum consensus, etiam sanctissimum opus deserendum est. Itaque absq; tali causa, retentio talis delectationis, erit culpabilis negligentia, quamuis re ipsa non consentiretur, appellabiturq; delectatio morosa cum implicito consensu, vt dictum est.

14. Sciendum autem est, has morosas delectationes, quoad vtrumq; modum, non tantùm tunc esse peccaminosas mortiferè, cùm circa illicitum actum versantur, sed etiam quando consurgunt, ex actu præterito aut futuro licito, quales sunt in viduis, & sponsis. Nam quamuis ille actus prout est in re, hoc est, dum exercetur, licitus sit: & quamuis ipsum præteritum meminisse & approbare, futurum quoq; sperare & desiderare simplici affectu, licitum sit: tamen eundem coniugalem actum, præteritum aut futurum, in præsenti per imaginationem apprehendere, & inde corporis commotionem seu carnis concupiscentiam sentire, est actu coniugali præsenti ficto delectari, occasio.

casionato ex cogitatione præteriti aut futuri, quod nullatenus viduis ac sponsis licet. De coniugatis alia ratio esse videtur. Nam dum ambo sunt præsentes, ac facilè, quòd apprehendunt, exequi possunt, licitum est. Qui enim in eo statu est, vt ei opus externum sit permissum, imaginarium quoque vi phantasiæ effingendum, licitum erit, seruatis seruandis & omnibus inconuenientibus seclusis. Verũ quando alter eorum absens est, non est tutum, cogitationibus huiusmodi immorari, propter periculum illicitæ pollutionis, quæ interuenire posset: atq; adeò peccatum mortale esset.

15. *Turpiloquium*, si fiat animo prouocandi se, vel alios, ad libidinem, peccatum mortale est. Imò quamuis non adsit talis intentio, adest tamen periculum excitandi in se, aut in alijs commotiones carnales, vel imaginationes, delectationes, atq; tentationes: mortale quoq; erit. Quamuis secluso scandalo & periculo non esset mortale. Hûc spectat, colloqui cum aliqua persona, etiam honesta, & de honestis, sed cum voluptate libidinosa: est namq; mortale.

16. *Auditus turpium sermonum*, cum oblectatione, concupiscentia, aut horum periculo, mortale.

Idem censendum *de lectione obscœnorum*. Quoad *gustum*, rarissimè accideret, præsertim apud timoratas conscientias, quòd aliquis comedat & bibat calida, ea intentione, vt eueniat pollutio, vel se ad libidinem prouocet, extra matrimonium, hoc enim mortale

mortale esset. Quando autem quis facit, vt gulæ satisfaciat, & non præfigit sibi illum finem mortiferum, veniale est tantùm.

17. *Aspectus*, si versetur circa partes secretas, aut inhonestas; vel etiam his vicinas, semper est peccatum mortale. Siquidem talis naturam concitat, libidinem excitat, carnalem voluptatem attrahit. Idem dicendum de aspectu in personam nudam, & in animalia coeuntia.

18. Aspectus verò qui fertur in partes honestas, vt faciei, manuum, quæ non operiri, sed in aperto esse solent, ex se non est peccaminosus, sed ex aliquo adiuncto tantùm. Nam si delectatio visui cõiungatur, tunc aut illa delectatio est honesta, nimirum, ex consideratione coloris, proportionis, gratiæ, dispositionis corporis. incessus, gestus, &c. sistendo in illa visus complacentia, qua delectatur in creatura pulchrè formata, & eleganti gestu, aut sermone prædita: non cogitando vlteriùs, nec transeundo ad actus libidinosos. Et talis aspectus absq; iusta causa; peccatum veniale est curiositatis: quamuis ratione periculi vel scandali posset esse mortale. Ratione quidem periculi, si aspectus sit diuturnus: ex tali enim facilè insurgeret motus carnalis. Ratione verò scandali, si quis, præsertim Ecclesiasticus figeret oculum in pulchrã mulierem, animaduertentibus alijs. Quod si illa coniuncta delectatio sit inhonesta, libidinosa, seu venerea, videlicet, ex parte aspicientis ordinata ad libidinem, seu concernens concupiscentiam copulæ,

pulæ, tactuum, aut admittens delectationem circa actus luxuriæ, proculdubiò erit mortalis aſpectus. Hoc autem ideò eſt: quia aſpectus facit, vt phantaſia apprehendat rem viſã, non ſolùm vt delectabilem viſui, ſed etiam vt delectabilem tactui & carni. Ex tali autem imaginatione ſequitur in affectu carnali complacentia, exæſtuatio, & inardeſcentia, in ſpiritibus & ſanguine commotio, ac ſubinde in membris rebellio.

19. Animaduertendum eſt hic *ex D. Th: opuſ. 64. §. de flexu libidinis.* Quod quibuſdam propter ſolam præſentiam & allocutionem alicuius perſonæ, in cuius conſpectu habent complacentiam ſenſualem & vanam, ſeu ad quam inordinato amore afficiuntur, egreditur humor quidam per membrum ſecretum.

Duo itaq; hic ſunt declaranda. 1. quando hoc ſit cum peccato mortali. 2. quid facto talibus opus ſit.

Quoad iudicium de peccato mortali, hoc tũc incurritur, quando id prouenit ex tactu aliquo impudico etiam leui, aut ex concupiſcentia vel imaginatione forti, & moroſa de actibus impudicis, aut ex inordinato affectu voluntario ad talem perſonam. Tunc enim conſequuntur calefactiones & commotiones carnis libidinoſæ, dictuſq; humor emittitur. Veniale autem eſt, ſi oriatur ex delectatione quidem ſenſuali, & non ordinata ad obſcœna ſupradicta, & ſecluſo periculo; ſed abſq; aliqua neceſſitate. Nullũ autem peccatũ erit, ſi occaſio vi-

sio vitari aut non potest, aut non debet, & consensus non adest. Similiter, si colloquendo cum tali persona, casu superuenerit tentatio: & delectationi resisteretur.

Consilium verò huiusmodi est: vitare tales occasiones, & relinquere amicitias ac familiaritates personarum, ad quas affectus inordinatus sentitur: fugiendo allocutiones & aspectus earum, & omnẽ opportunitatem loci & temporis, maximè, qui sentit in hoc se passionatum, seu ad hoc naturaliter propensum, siue ex vitio mentis, siue ex debilitate naturæ. Qui autem pro posse tales occasiones non euitat, grauiter peccat, & magno peccati mortalis periculo se exponit, & multò magis si studiosè id facit. Itaq; quilibet sibi in hoc violentiam faciat, fugiendo personas. Et quamuis ad aliquod tempus cruciatus corporis perferatur, aderit tamen tandem Dominus cum suo auxilio, cõcedens tranquillitatem, & faciens cum tẽtatione prouentum.

20. Sciendum quoq; ex eodem *D. Th*: Quod aliquando talis humor aliquibus vigilantibus, absq; omni occasione, etiam cogitationis immundæ, & sine commotione carnis, & absque delectatione, ac quasi insensibiliter accidit; ita vt multi non aduertant, nisi cum pannos sentiunt madefactos. Cuius causam ignorantes, turbantur, & errant, putantes se pollutos esse. Isti bono animo esse debẽt: siquidem humoris effusio non est pollutio, quæ (vt Medici dicunt) sine libidinosa delectatione, &

carnis

carnis commotione, in vigilia, esse non potest. Sed naturalis conditio, aut complexionis dispositio, huius rei causa est.

21. *Tactus omnis* causa voluptatis carnalis, est peccatum mortale: etiamsi desit alia intentio, vel lasciua imaginatio, quia accendit libidinem, & proximè disponit ad seminis resolutionem, secundùm conditionem partium, & uicinitatem ad partes verendas. Siquidem magis inflammat contactus partium secretarum, quæ operiri solent, & maximè verendarum: plusq; aggrauat, quàm tactus manus.

22. *Oscula* eodem modo illicita sunt, adeò vt nec; sponsis concedi possunt, causa voluptatis, si essent cum periculo irritandæ libidinis, & resoluendi seminis. Nihilominùs si fiant causa amicitiæ, secundùm consuetudinem patriæ, seruata honestate, & secluso scandalo, atq; periculo, licitae erunt. Non vitaretur autem scandalum, si Ecclesiasticus, præsertim Religiosus, hoc modò velle testari amicitiam erga fœminas etiam sanguin iunctas.

23. *Osculari* puerum vel puellam in ætate minori, ex se non est mortale, quia hi propter ætatem, non sunt materia libidinosa: tamen ex accessorio potest esse mortale, videlicet, si id fiat cum aliqua delectatione sensuali, cogitando tunc aliqua supplementa obscœna.

24. Fæmina, aduertens se tangi, secundùm partes inhonestas, omninò obligatur sub mortali, re-

fugere ac impedire. Nam ista excitant libidinem, tàm in agente, quàm in patiente. Secundùm verò partes honestas, sed affectu libidinoso; si id fiat in priuato, nemine vidente; similiter tenetur proximi peccatum deuitare. Verùm si id fiat in publico, non tenetur impedire lege virtutis temperantiæ: potest enim pati bona intentione, (si absit periculum (prætextu consuetudinis, patriæ, consanguinitatis, vel amicitiæ: sed tamen lege charitatis, ne alter peccet, obligatur, (si tamen commodè potest) impedire. Nam si ex hac detrectatione sequeretur graue incommodum, videlicet, mortis, infamiæ, amissionis bonorum, posset permittere: dummodò ipsi fœminæ, non immineat aliquod periculum delectationis & consensus in turpia. Tunc enim subeunda essent potiùs omnia incommoda, quàm tale periculum peccati. Quod si opprimeretur, quamuis non teneatur ad sui defensionem, oppressorem lædere: tenetur autem turpi facinori nō sese accommodare, & clamare, atq; resistere, quantum potest sine periculo vitæ: & tandem nullo modo consentire. Licet tamen occidere inuasorem, pro defensione pudicitiæ.

25. Si tactus non sit causa voluptatis, sed causa medicandi, est licitus, etiamsi interim aliqua delectatio vel motus turpis suboriatur, quia id est inuoluntarium: nisi etiam ipsi chyrurgo adsit periculum consensus, tunc enim alter sufficiendus esset.

Mulieres tamen, præsertim virgines, non tenentur medicationes in locis secretioribus à viris

admit-

admittere: tum propter horrorem, tum propter periculum turpis motus: seclusis tamen periculis, quamuis non teneantur, tamen permittere possunt, si vellent. *Less: lib: 4. cap: 3. dub: 8. n. 60.*

26. *Choreæ*, sunt licitæ. Vitiantur autem ex circumstantijs, præsertim, modi, si fiant impudicè: vel adiuncti, scilicet. oblectationis carnalis cõiunctæ: finis, si animo libidinem excitandi: personarum, si exerceantur à Clericis.: Ex iure communi, renouato per Conc: Trid: *Sess: 24. cap. 12.*

§ *De Ira.*

1. Ira dupliciter sumi solet: Communiter seu vulgariter, & propriè. Vulgariter pro quadam perturbatione animi, cum actuali impatientia: & nihil aliud. Propriè, pro appetitu vindictæ. Quòd vt meliùs intelligatur, notandum est, quod in ira quatuor reperiuntur. 1. Perceptio mali illati vel proximè inferendi. 2. Sanguinis ebullitio, & seruor circa cor: tunc enim congregantur spiritus vitales in corde, ad adiutorium ipsius animalis, contra malum illatum; & sanguis in aduentu spirituum calidorum feruet & ebullit. 3. Postea consequitur alteratio, tàm interior, quàm exterior, scilicet concitatio cordis, tremor in membris, rubor aut pallor in facie, impedimentum in lingua, verborum confusio, clamor impetuosus cũ exaggeratione, aliquando taciturnitas, toruus aspectus, &c. 4. Tandem accedit appetitus vindictæ, hoc est voluntas inferendi malum ei, à quo quis passus est in-

 iuriam,

riam, ad recompensandam illatam. Et hoc quartum constituit iram propriè dictam. Nam sola apprehensio iniuriæ, excandescentia, &c. absq; appetitu vindictæ, vulgò quidem dicitur ira, non tamen propriè, neq; completè: ac propterea neque mortalis est. Prouenire autem solet, aut ex naturali complexione iracunda vel melancholica, propter quam etiam mulieres his passionibus subiectæ sunt: aut ex indispositione aliqua corporali, quæ infirmos ac senes premere solet; aut ex feruore sanguinis, quo pueri & iuuenes abundant; aut ex accidenti, vt cum occupati rebus serijs, ex improuiso distrahuntur. In duobus tamen casibus hæc vulgaris ira posset esse peccatum mortale. 1. Primò propter scandalum, vt si Prælatus, & qui occupantur in conuertendis infidelibus, deliberate talem passionem per signa nimium aspera, seu furiosa prodiderint. 2. Si ob perturbationem deliberatam paratus sit aliquid facere, quod sine mortali non esset.

2. Itaq; talis ira, quæ ad vindictam peruenit, duplex esse potest: Licita & Illicita. Licita, vocatur ira per zelum: Jllicita; ira per vitium.

3. Zelus est appetitus vehemens puniendi malum, secundùm tamen rationis ordinem, & legis dispositionem atq; intentionem. Nimirum, vt iustitia seruetur, peccator emendetur, mali terrore coerceantur, boni defendantur, pax Reipubl: custodiatur: non verò vt peruersus animus mali irrogatione exsatietur. Hoc fine etiam à Deo ex-

petere

petere vindictam, sub aliqua ratione boni, licet. Pari modo, desiderare malum, etiam mortem malis, Turcis, & alijs hostibus Ecclesiæ (etiamsi sciatur eos perpetuo damnandos) ne Ecclesia, aut boni iniquè opprimantur, ne iustitia aut diuinus cultus conculcetur, non erit vitium, sed zelus. Hoc enim non est optare malum, vt malum est; sed vt ordinatur ad bonum, ac proinde est optare maius bonum, seu aliquid melius, quam sit vita impiorum. Similiter optare alicui morbum, vel infortunium, vt ad Deum hoc medio conuertatur, vel propter vtilitatem Reipub: aut gloriam Dei; licitum est. Neq; est peccatum, lætari de morte alicuius, propter bonum & vtilitatem, quæ mortem eius sequitur: dummodo delectatio non feratur supra mortem ipsam directè, sed super bonum, quòd inde oritur. *Sa V.* Charitas. *n. 8. Less: lib: 8. c. 2. d. 3. Nau: c. 15.*

4. Ira vitiosa dicitur esse inordinatus appetitus vindictæ: hoc est, odio personæ, vel eo solo, quod aliquis iniuria nos affecit, atq; adeò, vt animus satietur, & sic conquiescat. Et talis ira ex genere suo est mortalis, quando est ex plena deliberatione, & malum, quod infertur, est notabile.

5. Hæc inordinatio potest ex 4. partibus oriri. 1. Ex parte agentis, si mali illatio fiat priuata authoritate. 2. Ex parte patientis, si sit innocens, aut non tantum commeruit nocumentum. 3. Ex parte modi, si iudex contra iuris ordinem, seu non seruata forma iustitiæ, puniat: vel cum graui, ex-

candefcentia exteriùs apparente cum fcandalo. 4. Ex parte finis, fi non bono fine, nec zelo iuftitiæ fiat, fed (vt dictum) ad fatisfaciendum fuo appetitui.

6. Poteft autē ira effe peccatū veniale, aut defectu plenæ deliberationis, vt in primo motu præueniente iudicium rationis: aut defectu grauis materiæ, vt fi quis leuiter traheret puerum per capillos, vel aurem.

7. Germina iræ funt in tres claffes diftributa. Nā in corde nafcitur indignatio, tumor mentis atq; odium: quia ira folet crefcere in odium, tefte *S. Aug:* In ore, *Clamor, maledictio, contumelia, blafphemia, rixæ.* In facto: *pugnæ, feditio, factiones.*

8. *Indignatio eft*, qua homo indignum reputat (illum, à quo malum accepit) fua affabilitate, familiaritate, & colloquio, auertens ab eo faciem, aut oculos fuos, nolens de eo audire vllum verbum bonum, ac deteftans, quod ei aliquando amicus fuerit, feruierit, defenderit, aut benefecerit.

Hæc indignatio, mortalis eft in tribus cafibus. 1. Si iratus decreuerit, paratufuè fit non iuuare offendentem, etiam in graui neceffitate, quādo obligaretur. 2. Si accedat notabilis interior contemptus, quo nihili æftimaretur, tanquam vilis & indignus: ac proinde hic interueniret fuperbia: quia iratus fe extolleret, alterique præferret, iuxta fuperius dicta. Quando ex tali auerfione animi, & fubtractione fignorum amicitiæ ciuilis, notabile fcandalum fequeretur. Alias erit veniale,

niale, aut nullum ; si hoc fiat ex iusto rationis iudicio, absq; inordinato affectu; vt puta, propter correctionem, ad tempus non prolixum, secluso scandalo. &c.

9. *Tumor mentis*, quo in corde iniuria versatur, ruminatur atq; exageratur : cum repetitione causæ, & interiori aspera responsione, excogitatione mediorum ad exercendam vindictam : ac proinde quasi tumescit mens, tali amaritudine repleta, vbi facilè est peccatum mortale deprehendere, si propter tales cogitationes accedat consensus in vindictam faciendam : quod ad iram propriè spectat.

10. *Odium est*, quo quis optat alicui malum. Differt autem ab ira, quod iratus non intendit nocere, nisi ei qui sibi vel suis nocuit : vt vindicta sit quasi quædam recompensatio Per odium autem intenditur malũ absq; tali respectu, sed absolutè, eò tantùm fine, vt alicui male sit, propterea, quod vel nequam est, vel nobis contrarius, aut infẽnsus : vel quia eius persona est odiosa, nobisq; displicet : aut quia eius dispositio contrâriatur affectui nostro. Estq; hoc odium ex genere suo mortale : nisi indeliberatione excusetur, aut paruitate mali.

11. *Clamor*, est confusa, tumultuosa, sublata voce locutio. Regulariter veniale est ex se, nisi scandalum, aut præcepti transgressio, in re, vel in animi præparatione accesserit.

12 *Maledictio*, est imprecatio alicuius mali, sibi, vel alteri. Ad hoc, quod maledictio sit peccatum mortale, duo requiruntur. 1. quòd sit delibera-

tum desiderium, vt illud malum eueniat. 2. quod illud malum sit notabile. Defectu horum erit veniale. 1. Vt si deliberatio nulla præcessit, sed ex lapsu linguæ accidit, seu ex surreptione: videlicet ex ira, aut alia passione, ante rationis consideratione, & citra consensum. 2. vel si imperfecta deliberatio fuit, vt fieri solet ex praua consuetudine. (*Caiet: Sum: V. Maledictio*) dummodo malus vsus displiceat, & deponi curetur. 3. quando illud malum est exiguum: vt si desideretur, amissiō solidi vel grossi, vbi adest pecuniæ sufficientia. 4. vel quamuis malum sit magnum, non tamen ex corde desideratur, sed ore tantùm, vt communiter solent parentes filijs vel familiæ, & rustici suis iumentis maledicere. Quamuis talis consuetudo (inquit *Sot: lib: 5. de Iust.*) sit pessima, nec ad correctionem aliquid confert, & aliquando mutato animo conuertitur in odium, & in mali verum desiderium. Sciendum enim est, quōd aliquando passio iræ posset præualere, & flectere voluntatem ad consensū. Consensus quoq; & deliberatio, possent accidere in momento; neq; exigunt longum tempus. Neq; semper sufficiens signum est venialis peccati, aut quod non ex intentione sit maledictum; statim transacta passione, dolere vel pœnitere dicti aut facti; sed solummodò signum est, quòd non perseueratur in malo animo.

13. *Contumelia, conuitium, opprobrium, improperium,* aliquandò propriè sumuntur, vide *D. Th: 2.2.q.72. a. 2.* Et *Nau: c. 18. a. 10.* aliquando confunduntur,

& pro

& pro eodem vsurpantur, vt hic. Sumitur itaq; hic contumelia pro obiectione alicuius defectus, in detrimentum honoris, siue sit defectus culpæ tantùm, vt dicendo aliquem furem. &c. siue defectus pœnæ, aut defectus naturæ, vt dicendo fatuum, cæcum. &c. vel exprobrando beneficium tempore necessitatis collatum.

14. Est autem peccatum mortale. 1. Si notabiliter lædit honorem, quamuis non esset intentio dehonorandi aliquem. 2. Si proferatur in graui impetu iræ, iudicium rationis non omnino auferẽtè, quia quanto maior excandescentia, tantò magis lædit alium prolata contumelia. 3. Si valdè confunditur aut cruciatur is, qui afficitur tali contumelia. Vnde etiam illi, qui causa correctionis aliquid tale proferunt, discrete & moderatè talibus verbis vti debent: quia posset accidere vitium incautè prolatum, quod auferret honorem eius, contra quem profertur: & tunc esset peccatum mortale. *D. Th: 2. 2. q. 72. a. 2.* Similiter quando hæc verba procedunt ex nimio furore, ac cũ magna amaritudine proximi talia patientis. Non itaq; debent putare Domini, Parentes, Prælati, Magistri, patres & matres familias, sibi licere effutire in subiectos quodcunq; voluerint: obiurgationes enim superiorum, metas excedere non debent.

15. *De* blasphemia dictum est. *Rixa* verò potest esse tàm verbis, quàm factis. Et *verbalis* quidem est contentio seu altercatio aliquorum, sibi contradicentium cum affectu & clamore. Hæc si

sit cum obiectione defectuum, lædentium notabiliter famam aut honorem, aut cum aliorum scandalo, erit mortalis. *Realis* autem rixa (ex Glossa allegata à D. Th: *2. 2. q. 41.*) est, quando aliqui ex ira inuicem se percutiunt: & ideò dicitur priuatũ bellum, vbi inuasor semper peccat, pro grauitate percussionis: Inuasus verò, si moderatè se defendit, neq; intendit deliberatè grauiter offendere inuadentem, non peccat mortaliter, sed aut nil, aut venialiter tantùm videlicet, quando se immiscet leuis motus odij vel vindictæ, aut parùm exceditur moderata defensio.

16. *Seditio & factiones*, sunt ex se peccata mortalia: quia sunt contra iustitiam & bonum commune, quod perturbatur per tales.

ADDITIO *ad n. 3.*

Etiam virtualiter & interpretatiuè (rigorosè hæc sumendo) nequit secundùm Authorem N. delectatio ferri super mortem in dicto casu. hoc enim esset velle mortem directè, quàmuis mediatè. V. Philippum à S. Trin: in 1. *2. disp: 7. dub: 3. & 5.* §. Supponendum. *& disp: 8. d. 4.* vbi explicat dictos terminos. Fertur ergo in dicto casu delectatio indirectè in mortem, in quantum mors cum commodo ex morte secuto, hic & nunc coniuncta,

§ *De Gula.*

1. *Gula*, est cibi & potus appetitus inordinatus: hoc

hoc est debito modo, & necessitate carens, aut non obseruatis debitis circumstantijs.

2. Communiter est peccatum veniale, siue sit propter ciborum multitudinem, siue propter nimiam, auidam, frequentem, acceleratamq; sumptionem.

3. Potest tamen contingere, vt sit mortale, ratione alicuius annexi. 1. Si ita est deditus nimio cibo & potui, vt malit quomodocunque peccare, quàm abstinere. 2. Si ob pretiosum atq; lautum victum, reddat se impotentem ad soluendum debita, prouidendum domesticis, & graui necessitati proximi. 3. Si ob esum ac potum aduerteretur se cuturum notabile nocumentum in corpore. 4. Si ob nimium potum voluntariumq; incideretur in ebrietatem, quæ sit cum priuatione iudicij. 5. Si ex tali excessu proximus valde scandalizaretur: quod fieri posset ratione personæ perfectionem profitentis, vt sunt Episcopi & religiosi. 6. Si cibus sit contra naturam, qualis est caro humana, quamuis exigente aliqua infirmitate, vel graui necessitate, liceret vesci paratis, & iustè interfectis: tamen ad hunc finem occidere nullatenus liceret, 7. Si propterea aliquis se exponeret periculo peccandi mortaliter, siue per luxuriam, siue per rixas, percussiones, & alia: dummodo hæc præuiderit. 8. Qui diebus ieiunij aliter quàm concessum sit, vel pluries comedit, aut etiam alijs ministrat vetita: nisi necessitas euidens, ciborum licitorum defectus, superiorisue concessio excuset - aut eti-

am id fiat ad vitandum magnum aliquod incommodum, vt dictum est supra in § *de Præceptis Ecclesiæ* § *de Ieiunio.* 9. Si ex propinatione aut prouocatione ad nimium potum, aliquis inebriaretur. Hinc caupones ministrantes potum ei quem credunt inebriandum, peccant mortaliter. Neque possunt lucrum reportare, aut expectare ex peccato alterius: nisi ex denegatione potus, magnum eis periculum vel detrimentum immineret. Quod quidem excusaret in aliquibus casibus veris, non tamen posset trahi in consuetudinem, ad casus, qui fingi vel sperari possent.

4. Sciendum autem est, quod ebrietas est in potando voluntarius excessus, causa voluptatis, cum violenta rationis priuatione. Huius declarationem vide in *Lessio lib. 4. cap. 3.* Et *Azor t. 1. lib. 7. c. 2. 2. q. 5.*

5. Porrò peccata in ebrietate culpabili commissa, si non fuerunt præuisa, non sunt noua peccata, sed tantùm aggrauant ebrietatem: eò quòd dans operam rei illicitæ incidit in ea. Si autem fuerunt affectata, aut aliquo modo præuisa, vt quia expertus est quis se in talia incidere ob ebrietatē, non tantùm aggrauant, sed etiam tanquam distincta peccata imputantur.

6. Vomitus post superfluum potum accidens, non efficit ex se mortale, si alias vsus rationis non est amissus.

7. De quinq; filiabus gulæ, nihil speciale occurrit dicendum: Nam quatenus earum notitia ad confes-

confeſſionem eſt neceſſaria, alibi declaratur.

¶ De Inuidia.

1. *Inuidia*, eſt dolor conceptus ex aliena proſperitate; ſeu: Eſt triſtia de alieno bono, eò quòd impedit aut diminuit, ſeu obſcurat inuidentis excellentiam.

2. Magni refert naturam inuidiæ plenè cognoſcere, ideò hæc deſcriptio accuratè eſt declarāda.

Sciendum eſt itaq;, quod inuidia inter eos inuenitur, qui quaſi æquales reputantur: ideo quotieſcunq; æqualis excedit alterum, & ille alter dolet, eò quòd inferior videtur, & ſua excellentia per bonum alterius minuitur, tunc inuidere dicitur.

Secundò ſciendum eſt, quod bona hominis ſunt; *Scientia, honor, fama, reputatio, diuitiæ, fauor, veneratio, dignitates, &c.*

3. Tertiò ſciendum eſt, quòd poteſt quis triſtari de bono alterius, propter ſeptem reſpectus. Primò, quia ſunt bona eius, cui malum optamus. Et hoc pertinet ad odium: quando enim alicui deſideramus malum, diſplicet nobis bonum eius, cuius priuatio, eſt ipſius malum. Secundo, quamuis in ſe bona ſint, tamen præbent habenti occaſionem mali, vt inſolentiæ & multorum ſcelerum: ideò vellemus illos tali proſperitate carere, propter eorum bonum ſpirituale. Et hoc ſpectat ad charitatem. Tertiò, quia bonum alicuius eſt nociuum alijs, vt potè, quia ſunt ſcandaloſi, corruptores, oppreſſores, vt hæreſiarchæ, Tyranni, Turcæ,

Tarta-

Tartari: propterea licitum est eis optare mortem, ne alios inficiant, vel malum inferant, quod est compassionis. Quartò, quia bonum illud ipsi dolenti est formidiosum, speranti ex alicuius officio, dignitate, diuitijs, sibi aliquid iniustè prouenturum; quod pertinet ad timorem. Quintò, quia illo bono est indignus. Et hoc pertinet ad nemesim, quam aliqui quandam indignationem dicunt. Vide *Caiet: Sum. V. Nemesis*. Vbi posset interuenire peccatum mortale, si accesserit Dei tacita quædam reprehensio, quasi malè distribuat: si non; erit veniale. Ex quo enim Deus ita vult; inanis est talis dolor. Quod si dolor sit de iniustitia in distributione per homines violata, nullum peccatum erit, sed ad zelum pertinebit.

Sextò, vel aliquis contristatur de alieno bono, eò quod ipse dolens eo caret: quod ad æmulationem spectat. Sed hic respectus vt intelligatur, sciendum est, quod illa bona, ob quorum absentiam tristamur, aut sunt spiritualia, aut temporalia. Si spiritualia, & ad animæ salutem pertinentia, talis æmulatio est sancta, vt quia video hominem pœnitentem, deuotum, religiosum, tristor ex tali bono, non quia in illo est, sed quia in me non est. Quod si illa bona spiritualia sunt, sed ad salutem non necessaria, aut etiam sunt bona temporalia: tunc si sunt proportionata dolenti, licet tristari & desiderare, vt qui non habet eruditionem, aut cõgruam sustentationem, videns, æquales in hoc fæliciores, tristatur, quia necessarijs caret, non quia alij habent.

Si ve-

Si verò talia bona sunt improportionata, & personæ dolentis minùs conuenietia, peccatum est in dolente, sed veniale; vt si mediocris fortunæ homo tristetur, eò quòd non sit Rex, Papa, Episcopus: (nisi velit talia habere ad malum lethaliter finem) tunc enim esset mortale, sed si ad finem honestum, nullum erit peccatum.

Septimò, potest quis tristari de bono alterius, quatenus illud bonum proximi, malum dolentis est; hoc est, quia redundat in aliquod eius gloriæ incommodum, vt dictum est. & hæc tristitia propriè est inuidia.

4. Inuidia verò ex se est peccatum mortale, nisi desit vsus rationis, vt in pueris: vel sit de re minima, vt in iunioribus aliquando contingit, qui solent socijs leuiuscula inuidere: vel primus seu imperfectus motus, seu imperfecta rationis deliberatio excuset. Sæpè enim in parte sensitiua, aut etiam in ipsa voluntate consurgit motus quidam subitus, & ferè naturalis, propter quem homo absque plena animaduersione intellectus, tristatur de bono sui æqualis.

5. Inuidiæ germina sunt; *Odium, susurratio, detractio, lætitia de aduersis proximi, affectio in prosperis eius.* de odio dictum est iam.

6. *Susurratio*, est seminatio discordiarum inter aliquos, referendo alicui eorum, quæ dicta vel facta sunt, contra eum ab altero. 7. Est peccatum mortale grauissimum ex se, quamuis fit absque intentione lædendi amicitiam: nisi paruitas rei narratæ excuset.

8. *Gaudium* in aduersis proximi, & cruciatus ex prosperitate, si tàm bonum quàm malum sint alicuius momenti, & cùm deliberato consensu fiant, sunt mortalia.

9. *Detractio*, est denigratio, seu violatio alienæ famæ per verba in occulto dicta: hoc est insinuatio alicuius defectus proximi, qui sit contra bonos mores, seu honestatem vitæ, ac proinde contra famam vel honorem eius, in absentia tamen illius. Nam si esset in præsentia, ad contumeliam quoque pertineret.

10. Est autem differentia inter obiectionem defectus in præsentia, (quod fit per contumeliam) & obiectionem in absentia vel occulto, (quod fit per detractionem.) Nam interdum de absente dicere aliquid leue, vt puta, eum esse mentitum, non est mortale: in faciem autem ei dicere ex furore, *Mentiris*; esset mortale secundum conditionem personæ: quoniam in præsentia dictum, cedit in magnam confusionem eius & turbationem, non verò in occultò.

11. Sciendum autem est, quod non tantum detractio est, quando aliquod falsum confingitur, (quod ad calumniam spectat) sed etiam quamuis verum sit, secretum tamen; est peccatum: Similiter quando verus defectus exaggeratur & amplificatur, aut alterius factum sinistrè torquetur: imò etiam (quod est indirectè detrahere) cùm dotes aut rectè facta alicuius negantur vel extenuantur, aut etiam tacentur tunc, quando manifestari deberent.

rent, & silentium pro vituperatione intelligeretur: similiter si quis frigidè & simulatè laudaretur, ita vt audientes hæsitent; vel nihil existiment laude dignum in eo inueniri.

12. *Detractio* est peccatum mortale. 1. quando intenditur læsio famæ: tunc enim etiamsi non succederet talis affectus, eo quod non adhibetur ei fides, vel quia vitium omnibus notum est, aut leue, nihilominùs propter intentionem lædendi grauiter famam, est mortale. 2. Quando non est quidem animus denigrandi famam (fortasse enim ex leuitate aut loquacitate id fit) sed tamen ob manifestationem talis criminis, de facto notabile detrimentum famæ aliquis patitur. 3. quando honesta persona valdè confunditur, turbatur, & iniuria afficitur propter talem narrationem, nisi illa sit adeo morosa, vt leuissimum verbum eam offendat, quod cõmuniter alij non curarent. 4. Si ob id magnum damnum subiret, vel amicum amitteret: Tũc enim etiamsi leuis defectus sit narratus, ratione annexi damni notabilis, esset mortale.

Aggrauatur autem peccatum detractionis, si fit contra parentes, sacerdotes, superiores. &c. Vnde & in confessione exprimenda est hæc circumstantia. *Burgundus in prax: pœnit.*

13. Excusatur à mortali. 1. qui ex linguæ lapsu, & impræmediate aliquid graue euulgaret: teneretur tamen ad restitutionem, sicut alij. 2. quando illud dictum est leue, nec grauiter famam lædit. Quod idcircò additum est, quoniam potest

esse in se leue, sed propter aliquas circumstantias, erit graue, & ideò notabiliter lædet famam. Vt, mentiri iocosè, est in se leue, sed propter circumstantiam frequentationis, potest grauiter lædere famam: vnde dicendo de aliquo, quòd sit mendax, per quod importatur ipsum solitum mentiri, & vitium in habitu seu vsu frequenti habere, peccatum est mortale. Similiter propter circumstantiam personæ. Nam si de persona in statu perfectionis existente, quædam leuia narrarentur notabiliter reputationem minuentia, peccatum posset esse mortale: vt de Episcopo, aut Religioso, quod sint commessatores, auari, iracundi, ambitiosi, fœminas sæpiùs alloquentes, vanitati dediti. 3. Quãdoq; peccatum in se est mortale, sed in reputatione peccantis, quasi pro nihilo habetur: & tunc tale peccatum de eo dicere, non erit mortale, vt de milite quod prouocauerit ad duellum, aut seduxerit virginem, vel quod habeat concubinam De iuuene quòd sit mundanus, dans operam amoribus. De aulico, quod habuerit vel habeat morbũ Gallicum. Quoniam enim tales non solent curare huiusmodi infamiam, & interdum gloriantur; quamuis non fecerint, ideò hæc narrans non peccat mortaliter. 4. Adhuc (non est mortale) obloquendo dicere generalia peccata, quæ possunt intelligi tam de mortalibus, quàm de venialibus, vt dicere aliquem esse superbum, auarum, iracundum, &c. quia talia potiùs important inclinationem naturalem ad extollentiam, iram, &c. quàm
pecca-

peccatum mortale : nisi audientes intelligant superbiam aut iram lethalem : & nisi conditio personæ etiam talium peccatorum generalium notā grauiter dehonestetur : vt qui dixerit de principe tam Ecclesiastico quàm sæculari, quòd sit pertinax,) & sequatur notabilis infamia. 5. Defectus manifestos tam per facti euidentiam, quàm in iudicio notos propalare; non est regulariter mortale. vnde de conuicto, confesso, condemnato, referre delicta, pro quibus puniri debet, & quæ sunt nota toti ciuitati, vel dimidiæ parti regni, ciuitatis, viciniæ, non est mortale, si absit intentio infamandi. *Sayro.* Sed neq; est mortale hoc, per literas vicinæ ciuitati, ad quam breui aut facilè talis notitia peruenirèt, significare. Quòd si locus distans esset, non liceret, præsertim, si emendatio est secuta. *Sayro.* Quæ tamen in vna tantùm domo nota sunt, ea diuulgare non licet. *Lessius.*

14. Excusantur quoq; ab omni peccato. 1. Qui bono animò denunciat excessus alicuius, iudici, parentibus, magistro, patrifamilias. 2. Qui reuelat eosdem alicui ad obuiandum eius periculo, damno, vel infamiæ, infectioni : quia nemo habet ius conseruandi famam suam cum magno damno proximi. Vnde si tu scias (extra tamen Sacramentum pœnitentiæ) aliquem innocentem capite plectendum, debes prodere nocentem, si aliter innocentem nequeas liberare. Similiter, si scias in familia furem, nec prodesset monitio secreta, potes herum certiorem reddere, vt vel cautior sit, vel

non acceptet ipſum in famulum. Pari modo, ſi flagitioſus velit religionem ingredi, Matrimonium contrahere, Ordines ſuſcipere: poteſt qui ſcit eius ineptitudinem bona conſcientia ſignificare. Et in hunc finem tantùm inquirere defectus proximi licet, ſicut & propter electionẽ, officiũ, &c. *Vide Leſſ: Nauar: Prax: Leonard.* 3. Licet etiam ad conſilium capiendum, vt euitetur aliquod malum: adhibita cautela, ne plus quàm neceſſe ſit manifeſtetur, & ſecretum quantum fieri poteſt, teneatur. 4. Parentes quoq; propterea licitè loquuntur de defectibus liberorum ſuorum, ſecluſo omni incommodo.

15. Pro maiori diſucidatione & intelligentia detractionis, ſubijcientur alij caſus. 1. Defectus ad intellectum, vel corpus, aut fortunam, vel originem ſpectantes, propalare, non eſt mortale, ſi ſit abſq; graui ſubſannatione, aut irriſione, vt quod ſit ignarus, indiſcretus, podagricus, caſtratus, naſutus, ſtrabo, giboſus, pauper, plebeius, Scytha, Turca, Iudæus baptiſatus: niſi hinc aliquod damnum, vel impedimentum incurrat. Sunt tamen inter naturales defectus aliqui propiùs ad infamiam accedentes, vt eſſe illegitimum: qui ſi dicantur coram neſcientibus, de perſona optimæ conuerſationis ac reputationis, aut etiam authoritatis, præſertim in quibuſdam regionibus, vbi tales contemptui habere ſolent, profectò peccatum mortale eſſet. Et nihilominùs, quicquid ſit de detractione: ſi tales defectus intellectus, corporis, for-

tunæ,

tunæ, & originis, in præsentia alicui obijcerentur ex furore, peccatum mortale esset; maximè qui grauiter honorem lædunt, confundunt, nimioque pudore & mæstitia afficiunt; vnde tunc ad contumeliam spectant. 2. Dum scientes alicuius defectum grauem, secum de eo tractant; aliquando id licitè faciunt, si ad bonum aliquem finem, talis sermo referatur: aliquando peccant venialiter, si ex leuitate ac curiositate id faciant: aliquando mortaliter, si aut congaudendo proximi malo, aut animo infamandi hoc fiat. 3. Reuelare alicui graui & bono viro in secretis, malum occultum de proximo, omninò est peccatum, & sæpè mortale. Nam quamuis etiam hic vir secretus, nec alteri manifestaturus sit: pluris tamen æstimatur ab alijs, infamari, apud vnum talem, quàm ex vulgo apud plures. Idem tenendum est de amicis & coniugibus. Neq; enim licitè vir vxori, & viceuersa, narrabit secreta crimina proximi, per quæ læditur fama notabiliter. 4. Non excusat detractionem narratio dubia, vel relatio auditorum ab alijs, vt, si quis addat, se non asserere pro certo, aut se ab alijs audiuisse. Sunt enim quædam nefanda, quorum etiam suspicio cadens in personam honestam, valdè contaminat vitam ipsius, & famam minuit. 5. Diffamatum in vno genere peccati, vt puta, furti, non licet infamare in alio peccato secreto, vt puta homicidij. 6. Mortuis quoque detrahere non licet: tum quia ipsi viuunt in memoria hominum: tum quia posteritas confusionem pati solet. Hinc neq;

historici sunt immunes à peccato detractionis, si peccata occulta scribant. Publica tamen licet, bono zelo, ad aliorum exemplum, vtilitatemq; communem; non verò ex odio, inuidia, vindicta, aut animo infamandi: hoc enim mortale est, etiam in manifestis. 7. *Detractio*, est dicere de aliqua religione, quòd in ea non est obseruantia, vel quod malè viuitur, &c. nisi id aliâs esset manifestum. *Sayro l. 11. c. 6. n. 20. & alij ibidem citati.*

Similiter, si aliquod scelus religiosi manifestaretur, quamuis persona non nominaretur, dummodo exprimatur locus, aut specificetur religio, & in Religionem vel Monasterium redundet infamia. 8. Iniustè diffamatus, licitè obijcere poterit diffamatori crimen occultum verum, nō quoduis, sed per cuius manifestationem detraheretur ei fides in dictis, vt, dicendo, ipsum solitum mentiri, esse periurum, calumniatorem, &c. *Less: Azor, Sayro* 9. Hominem fingentem se Medicum peritum, Theologum doctum, quem scio esse ignarum, aut falsum docere, possum & debeo, quando id bono communi necessarium est, detegere. Quando autem hoc nemini nocet, vt, si pauper fingeret se sanctum, & ideò eleemosynas compararet quamuis eius occulta peccata sciam, tacere debeo. Et idem de omni alio, qui in Republ: bonum nomen fraude, per falsas fictasq; virtutes, est assecutus. 10. Qui vltrò citròque seipsos infamant, non mortaliter peccant, sed venialiter: quia quilibet est dominus famæ suæ, nisi accedat scandalum, a-

ut re-

ut redundet infamia in communitatem, vel posteritatem.

Qui etiam ob tormenta grauia, se absq; periurio infamant mendaciter, venialiter quoq; nõ mortaliter peccant: quia in tali casu, mendacium est officiosum, & nemo tenetur tueri vitam cum tot doloribus. Verùm qui ob leues torturas sibi falsa imponunt, peccant mortaliter, & si ob suam falsã confessionem capite plectuntur, sunt sui homicidę. *Less. lib: 2. c. 11. d. 7.*

16. *Restitutio famæ* necessaria est ad salutem: quia aliter peccatum non dimittitur. Facienda autem est coram iisdem, qui detractionem audierunt, neque insinuanda est læso, nisi ipse quoq; resciuerit: tunc enim etiam ab eo venia petenda esset.

Et quoniam diffamatio potest esse de crimine, tàm vero, quam falso, ideò non vnus modus est restitutionis famæ. Nam si falsum crimen narratum sit, in restitutione fatendum est expresè, falsum se dixisse. Quòd si verum sit, tunc difficilior & varius est modus restituendi. Mihi talis placet, vt suppresso peccato, per aliquam occasiònem, honesta mentio fiat de offenso, & virtutes, si quæ possent verè in eo inueniri, recenseantur, præsertim, quæ aliquo modo infamiam purgent, & bonam reputationem generent. Et sic, quamuis illa parte non possit resarciri fama, saltim ex altera recompensabitur.

Verùm apud simplices, faciliùs restitueretur dicendo: Quamuis dixerim de hoc talia, tamen pessi-

pessimè feci. Neq; omnibus fides potest adhiberi quæ dicuntur, cùm sæpiùs falsus rumor, etiam contra honestos spargi soleat: Non est ita de eo sentiendum. Cauendum tamen est, ne in solertem incidas, apud quem talia dicere, esset detractionē confirmare.

17. Decem sunt, quæ à restitutione famæ excusant. 1. Læsi condonatio, siue gratis, siue ob acceptum munus, nisi eius infamia in alios redūdet. 2. Si ambo se diffamauerint: vnde nolente vno compensare, alter non obligatur, donec & ille quoque idipsum velit. 3. Si fama, alio modo iam est recuperata. 4. Si infamia, creditur verè iam obliuioni esse tradita. 5. Si illud peccatum occultum, per aliam viam est diuulgatum & publicatū. 6. Si restitutio est impossibilis, vt, quia nescitur, vbi sint illi, coram quibus diffamatio est facta. 7. Si non posset fieri absq; vitæ periculo. Si tamen ex detractione falsa immineret, aut periculum vitæ alicui, aut mala administratio Reipubl: vel aliud grande malum, tenetur detractor cum vitæ periculo reparare. 8. Si non possit fieri sine amissione famæ diffamatoris, qui est longè maioris conditionis, quàm diffamatus: vt si prælatus vel Illustris infamauit hominem vilis conditionis. Tunc enim sufficit vt illum laudet in eo genere virtutis, vbi infamauit: aut remissionem humanitate & muneribus pecuniauè impetret. 9. Si credens esse verum & publicū, narrauit: neq; posset salua sua reputatione aut fama, recompensare. 10. Si nulla est infamia ex nar-

ratione

ratione secuta; aut quia omnibus vel auditoribus illud crimen erat notum, aut quia diffamatori non est fides adhibita.

18. Audiens detractorem, tunc peccat mortaliter. 1. Quando præbet causam detractori ad infamandum, teneturq; ad restitutionem. 2. Quando laudat detractorem ob diffamationem, 3. Quando consentit detractori, vel delectatur detractione mortali, siue propter odium latens, vel expressum, siue ob curiositatem, aliamuè causam. 4. Qui cùm sit tantæ authoritatis, vt possit detractorem reprimere, contradicendo, aut prohibendo, & non facit. Nam Superior, herus, paterfamilias; id ex officio & possunt & debent facere. Cæterum homo priuatus, tunc obligatur, resistere diffamatori, quādo absq; suo magno incōmodo id efficere potest.

19. Nihilominùs si diffamator sit perditissimus, qui coercentem aut iniuria afficeret, aut peior ex admonitione euaderet, tunc satius est tacere. Eodē modo dicendum est de superiore, aut persona altioris conditionis, quam monere, difficile est subdito, aut famulo, nisi alicuius reputationis sit inferior, & cum magnis obseruationibus faciat.

20. Resistendo verò satis erit modestè monere, ne talia faciat: aut etiam prudenter diuertere sermonem ad alia: aut recedere ab eo: aut rugata facie, demonstrare sibi ingratam esse detractionem.

§ De Acedia.

1. Per Acediam ego intelligo negligentiam pro-

propriæ ſalutis, ſeu actionum piarum vel ſalutarum, ad ſalutem ordinatarũ. Nam Græcè Κῆδος, Latine labor vel cura dicitur, vnde ἀκηδία quaſi abſq; cura ſeu labore. Porrò hæc negligentia importat hic habitum & conſuetudinem non adhibēdi curam circa ſalutem & pertinentia ad eam, hoc eſt circa finem, & media, per quæ obtinetur finis. Vnde tam generalis negligentia ex natura ſua eſt peccatum mortale: quia affert præſentiſſimum periculum damnationis æternæ.

Et quoniam acediam varij variè (quod etiam obſcuritatem parit) explicant, ideò curandum eſt nobis omnes expoſitiones ad filias reducere.

2. Septem filiæ acediæ aſſignantur: *Pigritia ſeu torpor, Tædium ſeu faſtidium: Euagatio mentis: Puſillanimitas: Auerſio à bono diuino: Exaſperatio contra benè monentes: & Deſperatio.*

3. *Pigritia* ſeu *torpor* eſt, quando homo negligit & omittit facere, quæ ex præcepto tenetur, vt eſt, Communio Paſchalis, annua Confeſſio, horarum Eccleſiaſticarum recitatio, Miſſæ in feſto auditio. Et quamuis hoc peccatum mortale ſit, non tamen inducit circumſtantiam neceſſario confitendam: Sufficit enim fateri, id, quod eſt omiſſum, non addendo: hoc eſſe factum per acediam.

4. *Tædium* eſt, propter quod aliquis inchoans bonum opus, nauſeat ſuper illo, tanquam inſuaui, & deſerere proponit. Eſtq; mortale tunc tantùm, quādo ex debito erat perficiendum.

5. *Euagatio mentis* eſt, quando quis refugiens ſan-

cta, di-

cta, diuertit ad impertinentia, quæ in cogitatione sua versat, & deserens attentionem debitam, distractionem voluntariè admittit. Quæ quidem spontanea diuagatio in horis, & Missa, ex præcepto, pro magna parte illius diuini officij admissa, peccatum mortale est: & sic orans præcepto non satisfacit.

6. *Pusillanimitas* est, qua homo non audet diuina consilia, quæ perfectionis sunt, aggredi. Sed hæc ex se veniale peccatum est.

7. *Auersio* à bono diuino, quæ à D. Gregorio per Antomasiam malitia dicitur, peccatum mortalissimum, quod secundùm Theologorum declarationem constituit septimum peccatum inter capitalia, Acedia, dictum, & nos ad hanc filiam facilitatis causa reduximus.

Describitur autem sic: Quod est tristitia, aggrauans hominem propter bonum seu beneficium à Deo nobis exhibitum. Vt, si quis in tantum auersus & elongatus esset ab amore cælestis patris & patriæ, quod audiens vel cogitans, statutum sibi à Deo, quod sit futurus ciuis Sanctorum, & domesticus Dei, per gratiam & gloriam, tristaretur ac fastidiret, quasi nolens hoc esse: Aut displicerent ei bona spiritualia in se, velletq; ea non habuisse ac pœniteret eum benè fecisse, & quod tenebatur impleuisse: aut contemneret Dei beneficia, desiderando se non fuisse natum, non esse ad beatitudinem ordinatum, non cognouisse Christum; detestaretur quod sint ei prouisa ad beatitudinem media, vt Sacramen-

cramenta, præcepra, doctrina fidei, virtutes Theologicæ, &c. Talis inquam completè esset auersus à bono diuino, & propriè secundùm Theologos peccaret grauissimo peccato acediæ.

8. Rarò adeò perditi inuenirentur, qui id expressè cogitent, & vtinam non inueniantur. Inueniuntur tamen. Hûc spectant illi, qui propter nimium affectum ad res temporales, ac mundi huius immundi commoditates & voluptates, amisso gustu spiritualium, desiderant in mundo perpetui esse, non curantes cælestem patriam, eiusq; gaudia iucundissima, & interdum corde & ore beatitudini renuntiantes, præponentes hæc visibilia inuisibilibus.

9. Hinc colligi potest, vulgum nec benè nec propriè intelligere hoc peccatum acediæ, pro segnitie aut pigritia ad Dei obsequium: aut pro tristitia de ieiunio, incidente tali tempore, vel concione audienda in tali loco, oratione tali hora: & alio bono opere, in quantum est laboriosum, animo & corpori molestum, vel impeditiuum delectationum mundanarum: talis enim tristitia ex repugnantia sensualitatis suboritur, & regulariter, etiam consensu rationis accedente, veniale peccatum est. Peccatum verò acediæ mortalissimum, est, vt dictum est, contra charitatem, sui ipsius, quando scilicet aliquis tristatur de bono diuino, non quatenus est arduum & difficile, sed quatenus ad nos pertinet, nobis est vtile, & nostrum beneficium, ducens ad finem, vel consistens in fine excellentissimo.

10. Exa-

10. *Exasperatio* in benè monentes, quæ ab alijs *Rancor* dicitur, importat hic quandam animi commotionem contra benè monentes, & ad spiritualia inducentes: quales sunt Concionatores, Confessarij, superiores, viri pij, parentes, &c. Est autem peccatum hoc veniale, nisi cum odio vel contemptu monentium, aut cum abominatione rerum spiritualium coniungatur.

11. *Desperatio* est, qua homo diffidit se salutem æternam consecuturum, & ideò quasi eam à se respuit. *De hac paulò inferiùs.*

§ VI.

De peccatis quinq; sensuum exteriorum nihil occurri dicendum. Siquidem superiùs diuersis in locis enucleata sunt, præter peccatum per olfactum, quod ex se veniale est, nisi ordinetur ad finem mortalem.

Itaq; dicendum est aliquid de peccatis contra Spiritum sanctum.

1. Ex peccatis quæ diuersis, virtutibus aduersantur, sunt quædam grauiora, quæ nuncupantur peccata contra Spiritum sanctum, eò quòd specialiter militant contra honorem Spiritus sancti: Nam huic appropriatur bonitas, ex qua profluunt dona Dei in nos, & dicuntur effectus Spiritus sancti in nobis. Hæc autem dona Dei retrahunt nos à peccato. Igitur qui abutitur, aut contemnit ea, per quæ retrahi deberet à peccato, iniurius est specialiter Spiritui S. Et eatenùs dicuntur peccata ex certa malitia, & peccata blasphemiæ contra Spiritum sanctum.

2. Talia peccata numerantur sex: *Desperatio*, per quam abijcitur misericordia Dei, quæ potiùs peccatori speranda erat, & à perseuerantia in peccato retrahere debebat.

Præsumptio, per quam reijcitur iustitia Dei, quæ timenda erat, vt potè deterens hominē à peccato.

Impugnatio agnitæ veritatis, per quam spernitur veræ fidei cognitio docens peccatum deserendum vel vt D. Thomas dicit. dum aliquis veritatem fidei agnitam impugnat, vt licentiùs peccet, quod faciunt hæretici.

Inuidentia fraternæ gratiæ, per quam oppugnatur communicatio diuinæ gratiæ in alijs.

Impœnitentia, per quam nihili æstimatur inordinatio & turpitudo peccati, quæ abominabile reddit peccatum.

3. *Obstinatio*, per quam non perpenditur vilitas & breuitas voluptatis, aut cōmoditatis, in peccato.

Perpendamus hæc fusiùs. *Desperatio*, inquam, est, quando quis abijcit spem, de sui emendatione, peccatorum remissione, gratiæ & gloriæ consecutione. Estq; peccatum mortale grauissimum, nisi indeliberatio sola excuset: nam hic paruitas materiæ non datur. Potest autem aliquando coniungi cum hæresi, aliquando absq; hæresi esse. Nā si quis exprimat saltem corde tale iudicium, quod Deus non potest sibi parcere aut non parcet, si se debito modo disposuerit: aut quod impossibile sit ei in hoc statu consequi gratiam, & postea gloriam, reuera est contra fidem. Siquidem omnibus in Eccle-

in Ecclesia per diuinam misericordiam est possibile, etiam criminosissimis, obtinere peccatorum remissionem atq; salutem. Absq; hæresi verò, si quis tale & tam falsum iudicium de Dei potentia non faceret, sed secum ita deliberaret. Ego nunquam me disponam, nuuquam benè agam, & ideò nunquam mihi Deus parcet, ac proinde cōdemnabor. Quia ad simplicem absq; hæresi desperationē non est opus hoc iudicio: Deus mihi non potest parcere aut non parcet: si me debitè disposuero: sed satis est illud decretum vt dictum est. *Sanch: lib: Moral: 2. 33. n. 6.*

4. *Præsumptio* est quidam inordinatus conatus spei, quâ expectat quis, per virtutem & misericordiam Dei id, quod secundùm legem eius ordinariam non est possibile: vt remissionem peccatorū absque pœnitentia, adultus gloriam sine meritis proprijs, aut solis viribus suis, absq; Dei gratia. Et potest coniungi cum hæresi, si quis ita crederet: & absque hæresi, si ita quidem non iudicaret, sed ita gereret ac tenderet in æternam beatitudinem, ac si posset sua voluntate absque operibus, aut illis solis, seclusa Dei gratia obtineri: estque peccatum mortale.

5. *Impugnatio agnitæ veritatis seu fidei*, tunc est, quādo quis post propositos sibi sufficienter fidei articulos, ac intellectos, impugnat eos, volens persuadere illos esse falsos. Tales videntur esse Hæresiarchæ, & prædicatores eorum, seu errores contra conscientiam spargentes, defendentes falsam doctri-

doctrinam in fide vel moribus, propter necessaria vitæ corporalis.

6. *Inuidentia fraternæ gratiæ*, dum quis tristatur ex hoc, quod gratia Dei crescit in mundo, vel multiplicatur in fratribus. Hinc si quis videns fratrem suum in Dei seruitio proficere, peccatores pœnitẽtiam agere, Euangelij prædicationem dilatari, & numerum fidelium augeri, doleret super hoc: peccaret contra Spiritum sanctum, quasi contemnens interioris gratiæ auxilium, & non congaudens de bono progressu illius.

7. *Impœnitentia* hic non significat permanentiam in peccato vsq; ad mortem, sed importat propositum non pœnitendi.

8. *Obstinatio* vero est firmitas, hoc est firmũ propositum, inhærendi peccato, propter aliquam delectationem vel vtilitatẽ, quamuis breuẽ, leuem, seu paruam, impedientem maiora bona spiritualia.

9. Hæc peccata grauissima sunt, sed rara. Dicuntur autem irremisibilia, non quod nullatenus remitti possint, sed quia difficilè, & rarò dimittuntur, eò quòd habeãt in se repugnantiam ad remissionem, & Dei dona, quæ contemni videntur.

§ VII.

De peccatis in cœlum clamantibus.

1. Cum quatuor sint peccata in cœlum clamantia, *Homicidium, voluntarium*, hoc est directè intentũ; *Sodomia, Oppressio pauperum, ac merces operariorum defrauda-*

fraudata: Et de primis duobus satis dictum sit, nũc de reliquis duobus breuiter dicetur.

2. *Oppreßio pauperum*: nomine pauperis intelligitur, non tantum miserabilis persona, vt est aduena, vidua, pupillus, subditus, seruus, debitor, sed etiam quicunq; est inferioris conditionis; respectu excellentioris. Nomine verò oppressionis, intelligi debet afflictio, exacerbatio, contristatio, iniusta exactio, & quælibet læsio. Videant nobiles & potentes, si huius criminis non sunt rei. Reuera enim multi inueniuntur, qui plebeios, rurales nihili habentes, conculcant, percutiunt, vulnerant, interficiunt, spoliant, & multas alias iniurias irrogant. Insuper canes suos pluris faciunt quàm homines inferiores secundũ externam faciem: quos tamen ex eadem massa creauit Altissimus, & suo pretiosissimo sanguine redemit: quibus fortasse maius præmium præparauit in cælis, his verò aut minus, aut æternum supplicium.

3. Propter hoc execrandum facinus (inquit Canisius) Ciuitates & Prouinciæ, in summum sæpè discrimen adducuntur.

4. Porrò *mercedem* operariorum defraudare, est eam laboratori, eodem die non reddere, sed aut denegare, retinere, imminuere, aut falsam monetam supponere.

5. Est autem mortale peccatum: si merces reddenda, operario est valde necessaria, vel negata aut dilata cum magno eius incõmodo, cùm debitor possit absq; maiori suo incõmodo statim soluere.

§ VIII.

De peccatis contra opera misericordiæ.

1. Opera misericordiæ sunt duplicia, Corporalia & Spiritualia. Vtraq; septem. Corporalia sunt, *Pascere esurientem, vestire nudum, itinerantem recolligere, visitare infirmum, redimere captiuum, & sepelire mortuum.* Vnde versus:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Spiritualia verò sunt, *docere ignorantem, consulere dubitanti, consolari tristem, corrigere peccantem, remittere offendenti, supportare defectus proximi onerosos, & pro omnibus orare.* Vnde versus:

Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

2. Ad hoc quòd omissio actuum misericordiæ sit mortalis, duo requiruntur. 1. Facultas seu posse ex parte facientis. 2. magna necessitas ex parte indigentis.

3. Nam constat inprimis neminem teneri ad faciendum eleemosynam, nisi de superfluo, hoc est, de eo quod superest alicui. Sed tale superfluum potest esse duplex, naturæ seu vitæ: & personæ seu status.

Superfluum naturæ dicitur id, quod aliquis habet vltra necessaria ad vitam suam, & suorum sustẽtandam. Superfluum status est id, sine quo personę dignitas seu decentia status conuenienter transigi potest, habita ratione sui & suorum, nec tantùm conditionis præsentis, verùmetiam casuum futurorum,

forum, non qui possent accidere, sed qui verisimiliter euenient, & rationabiliter timentur, expectanturuè: imò habita ratione propositorum ad emendum dominium, & mutandum suum statum in alium maiorem, ad quem idoneus est.

4. Deinde triplex potest esse necessitas ex parte indigentis, Extrema vel quasi extrema, Grauis & Communis. Extrema est respectu eorum, quæ requiruntur ad naturæ seu vitæ sustentationem, & tamen desunt.

Grauis est, respectu pertinentium ad conseruationem status.

Communis necessitas est, respectu aliqualis difficultatis, (non tamen magnæ) in comparando sibi victum.

Declarantur adhuc hæc melius.

Extrema necessitas est, non tantùm tunc, quando aliquis ob defectum cibi, potus, vestitus, aut cuiuscunq; auxilij moritur, aut iam efflat animam (fortè enim tunc nullum iuuabit remedium aut subsidium.) Sed etiam tunc, quando imminet alicui tale periculum, in quod verisimiliter incidet, si ei non subuenietur. Et propterea hoc membrum à Doctoribus dicitur, extrema aut quasi extrema necessitas. Tales autem sunt, qui nec mendicare valent (forte enim morbo aliquo detinentur in lecto) nec victum labore suo quærere possunt (fortè enim nullam industriam habent, nec artem callent, aut viribus debiles sunt) neq; possessiones aliquas, obtinent, sed nec sperant.

Grauis necessitas similiter est, non tantùm tunc, quando aliquis habet quidem vitæ necessaria, at patitur necessitatem eorum, quibus sui & suorum decens conditio conseruetur: Verùm etiam quando aliquis excideret miserabiliter ex suo gradu, vel statu, & incurreret in grauem aliquam calamitatem, quæ solet homines conficere (vt est captiuitas, diuturnus ac horribilis carcer) nisi ei succurratur.

Præterea grauis necessitas est, quando aliquis ita opprimitur debitis, vt non sit soluendo, & propterea versatur in periculo vitæ. Item, si aliquis ob inopiam est in periculo amittendi honorem aut pudorem, reuera graui necessitate premitur, & charitatem S. Nicolai exigit.

Ordinaria seu communis necessitas est, vbi nõ deest quidem id quo vita sustentari posset, sed cum aliqua difficultate: Talis est pauperum ostiatim mendicantium, vel mendicatò viuentium, qui quãuis indigent cibo, potu, ac vestitu, non tamen propterea de vita periclitantur: neque grauem patiuntur necessitatem, eò quòd non desint pij eleemosynam largientes.

5. Itaq; combinantes superflua habentis, cum necessitate indigentis, dicimus. 1. Indigenti extremè, aut quasi extremè, tenentur quilibet subuenire, non ex necessarijs vitæ suæ aut suorum; sed ex superfluis: ita vt etiam necessaria ad decentiam sui status exponere sit obligatus. 2. Indigenti grauiter, tenetur quilibet ex superfluis statûs tribuere. Vnde

& Me-

& Medicus & Causidicus & Pharmacopola,& alij tenentur subuenire indigenti taliter, & non habenti, quo soluat. Sufficit tamen præsenti subuenire, nec exigitur, quòd succurratur longe absenti,quãuis de alicuius etiam extrema necessitate constet.
3. In necessitatibus communibus dispensatio superfluorum commissa est arbitrio vniuscuiusq;: videlicet, cui, quando, quantum iudicauerit, dummodò non prætermittatur ex toto. Peccarent autem diuites seu superflua habentes, si nullam vnquam eleemosynam vllis pauperibus tribuant in his ordinarijs necessitatibus. Quamuis enim leuis necessitas eorum sit, non tamen est leue, omnem eleemosynam denegare, & nulli subuenire. Quod si non omnibus occurrentibus dant, vel modicam; excusantur à mortali. *D. Th: quodl: 8. q. 6. a. 12. Azor. Val: & aly.*

6. Personæ Ecclesiasticæ habentes beneficia, arctiùs quàm sæculares obligantur ad dandam eleemosynam: tum quia sunt in statu perfectiori, ac proinde magis charitatis vinculo adstricti: tũ quia in statu remotiori à tot necessitatibus, siquidem non habent vxores, filios aut filias, victus quoq; ac uestitus requirit modestiam secundum Conc:Trid: Tum quia sunt velut pauperum parentes: Tum quia piorum fundatorum talis videtur fuisse intentio, saltem implicita & secundaria. Tum quia per Ecclesiam ista bona Ecclesiastica sunt onerata & obligata, ad erogandum pauperibus, ea quæ super-

sunt honestæ sustentationi Clerici, & prouisioni pro casibus euenturis.

7. Dare eleemosynam, soli illi possunt, qui habent proprium (vnde religiosi non possunt) & rerum liberam dispensationem: Vnde vxor non potest dare de bonis mariti, filius de bonis patris, famulus de bonis heri, nisi habeant aliquid proprium, non subditum illi: vt vxor ex acquisitis suâ industria opera & labore, vel donatis ob aliquo: vel de licentia mariti: vel si hic profectus est peregrè: vel si sit amens, aut in bonum eius ad impetrandum ei à Deo auxilium: vel si est valdè tenax & negligens in eleemosynis dandis, cùm sit aliàs diues. Vnde commendatur Abigail, quæ dedit victualia Dauid in necessitate constituto, sine scitu viri sui. Item. Si vxori maritus determinauit certam summam quotannis, potest illa parciùs viuendo, dare eleemosynam ex his quæ supererunt. Potest etiam modicam facere eleemosynam de re cõmuni marito & sibi, propter qualem non incidet in inopiam, scilicet parum panis, vini, olei, salis. Insuper, si mos patriæ habet, quod vxores id faciant: Aut in spem ratihabitionis: Omnis enim pro sua conditione præsumitur indulgere filio minutiores sumptus, & multò magis vxori. Lege *Bannes* 2. 2. q. 32. a. 8. vbi docet, vxores posse eleemosynas communes facere, in quibus nihil damnificatur familia. Similiter filij, si habeant aliquid diuisum à bonis patris, siue per donationem ab aliquo, absque intuitu patris, siue propter aliquod officium, obsequium

quium, industriam, & parsimoniam propriam. Serui quoq; ex eo quod sibi subtrahunt parcè viuendo. Quòd si fuerint dispensatores, intentioni domini debent se accommodare, quam ex moribus illius assequi possunt. Raro tamen (absq; expressa commissione) & nonnisi modicum quid, pauperibus dare possunt, vt puta, frustulum panis, casei: dummodo hoc ordinariè non faciant.

8. De infirmo & incarcerato visitando, itinerãte excipiendo, mortuo sepeliendo, siue per associationem funeris, siue per executionem actus per alium, uel in casu per se, nihil aliud occurrit dicere, nisi quod in graui proximi necessitate, ista omittere, est mortale: ut puta, si cadauer in publico expositum in periculo esset, ne à bestijs deuoretur, aut dilaceretur. Citra talem autem necessitatem, à talibus pijs operibus abstinere, vel abhorrere, videlicet, nullum sine rationabili causa hospitari velle, ad nullum vnquam funus accedere, periculosum. crediderim, quamuis non ausim asserere, esse mortale. Deinde illud omnes meminisse debent, quod S. August: *Ser.* 45. ad fratres in Eremo dicit: *Non memini me legisse, aliquem malè mortuum fuisse, qui viuens opera pietatis benè exercuerit.*

9. Actus quoq; eleemosynæ spiritualis, tũc obligant submortali, quando quis potest facere, & proximus valde indiget, vt dictum est. Specialiter tamen *de correctione fraterna*, & de remissione iniuriæ, dicendum est aliquid.

10. Toto cælo errant, qui credunt, correctionem fraternam ad solos prælatos pertinere. Contrarium enim docet *S. Thom: 12. q. 33. a. 3.* Ad hanc igitur faciendam omnes tenentur adeò, vt sit de iure naturæ & diuino. *Matth: 18.* Et de iure Ecclesiastico, quod *D. Th: allegat in argumento. Sed contr.*

11. Itaq; quinq; conditiones requirũtur ad hoc, quod quis teneatur sub mortali corrigere. 1. Ex parte materiæ, quòd sit peccatum mortale, aut veniale periculosum, siue peccanti, siue proximo: quod nondum sit emendatum aut relictum, sed in futurum propendens: hoc est quod creditur continuandum. 2. Ex parte corripientis, requiritur certa notitia, neq; enim sufficit suspicio vel dubitatio, ne fortè proximus temerè confundatur. 3. Ex parte peccantis indigentia, siue propter ignorantiam, aut naturalem inaduertentiam, siue propter propositũ iterandi, & non putatur ab aliquo alio corrigendus. 4 Ex parte finis, qui est emendatio fratris quæ si non speraretur, frustra correctio adhiberetur. Ad opus autem vanum, obligatur nemo. Et multò minùs obligaretur qui crederet peccatorem peiorem euasurum, aut ægrè admonitionem laturum. Non tamen facilè debet homo de proximi emendatione sibi malè persuadere, cùm sæpiùs experiamur correctos emendari, de quibus minùs sperabamus. 5. Ex parte opportunitatis, siue temporis, siue loci, siue personarum, vt si tunc peccator excanduit, nihil efficeret monitio: si in aliorum præsentia; magis exarcebaretur aut confunde-

funderetur, tunc enim differenda est monitio : *Si-*
militer si expectaretur alia persona magis idonea
ad hoc officium, &c.

12. Qui læsit, tenetur prima occasione procu-
rare reconciliationem, quia hoc præcipitur, *Mat:8.*
Si offers munus tuum, &c. Læsus vero tenetur offen-
dentis petitionem admittere, facilem se præbere in-
iuriam remittere, pacemq; cum eo componere.

Porrò signa rancoris exterius demonstrare,
illicitum est, etiam ante veniæ petitionem, quæ
sunt diuertere ab obuiante, toruo oculo aspicere,
non respondere, nunquam loqui velle : sicut & in-
tus propter offensam, odium, appetitumque vin-
dictæ admittere, vel concipere. Præterea signa
beneuolentiæ communia, quæ cunctis debentur,
aut communiter exhiberi solent, tenetur ostende-
re, vt est serenus & non rugatus vultus, aspectus
rectus non toruus, sermo pacificus, non iracundus,
&c. quamuis specialis amicitiæ signa exhibere
(qualia sunt, familiaritas, beneficiorum collatio,
opem vel auxilium aliquod ferre) nonnisi in præ-
paratione animi teneatur, cùm videlicet neces-
sitas expostulauerit. Verùm in communitatibus
difficilè est denegare etiam specialia signa absq;
aliorum animaduersione & scandalo, & proin-
de peccato. Satisfactionem verò pro iniuria &
damno, in rebus aut fama, etiam post veniæ pe-
titionem, ac reconciliationem remittere non o-
bligatur.

Quod vt melius penetretur, sciendũ est, quòd

in offensa tria possunt considerari. 1. Ipsa iniuria illata, quàm sequitur dolor, tristitia, ac perturbatio in ipso offenso. 2. Motus insurgentes in animo offensi, inclinantes eum ad animi auersionem, ad odium, vindictam, mali desiderium, &c. 3. Actus coram iudice de iniuria & damno. Primum ante petitionem non tenetur remittere, nisi in petione veniæ. Secundum etiam ante petitionem tenetur non admittere. Tertium, neq; post petitionem tenetur remittere, dummodo id faciat absq; odio, sed zelo iustitiæ, vt inferius dicetur.

13. Quando duo inuicem se læserunt & vtrinq; est æqualis iniuria; ac vtriusq; par conditio, qui priùs offendit, petere veniam debet. Quod si iniuria posteriùs illata sit grauior, secundus offendens præuenire debet alterum, quamuis prior occasionem præbuerit: sicut, licet iniuria sit æqualis, tamen ille qui prius læsit & prouocauit, est longè maioris conditionis, tenetur secundus, qui inferior est, veniam petere.

14. In occursu, læsus salutatus ab eo qui læsit, tenetur resalutare seu respondere; præuenire tamen non obligatur; nisi ratione scandali, si inde sequeretur: aut ratione conditionis personæ quæ læsit; vt quia est princeps, prælatus, vir primarius, & læsus est inferior, aut solitus salutatione præuenire.

Præterea, si tali præuentione, lædentis animus placaretur, & ad meliorem frugem se reciperet: cùm alias sit obstinatus, & mori in prauo affectu,

vel diu

vel diu perseuerare in eo, sit paratus: tunc enim ad
lucrandum fratrem (si id absq; graui tuo incommo-
do facere potes) obligaris.

15. Secluso scandalo aliorum, & ipsius læden-
tis (vtpotè prudentis, sentientisq; se grauiter ex-
cessisse contra proximum) denegare signa amicitiæ
specialia, aut etiam ipsam sermocinationem, semel
aut bis, non erit mortale; esset autem, si hoc fre-
quenter fieret. *Roder: c. 17. n. 2.*

16. Ea quæ debentur speciali aliquo titulo, sci-
licet, superioritatis, viciniæ, conuictus, doctrinæ,
senectutis, debent exhiberi, non obstante inimici-
tia: vt superiori inimico, fratti, conciui, patri, fi-
lio, ea officia præstanda, quæ communiter talibus
solita sunt exhiberi. Fundamentum est: Quia con-
cordia & pax tantoperè à Christo commendata, in
quacunq; communitate, est apprimè necessaria,
quæ nullatenus consistere posset, si propter quascũ-
que offensiones, auersio animorum fieret.

17. Quamuis autem parentes, superiores, & ma-
gistri, possint propter correctionem filiorum, aut
etiam pœnam, exemplumq; aliorum, per breue tẽ-
pus proportionaliter, secundùm exigẽtiam delicti,
subtrahere beneuolentiam & sermocinationem su-
am ab eis, sicut & Dauid fecit, 2. *Reg.* 14. non ta-
men ad longum tempus, & plus quàm exigat mẽ-
sura delicti: neq; si hinc oriatur scandalum; vi-
deretur enim hoc procedere ab animo nimis ira-
to, & non ordinato ad filij emendationem. Vn-
de tales nisi talia deponant, non sunt absoluendi.

Supe-

Superiores quoque non exiſtiment licere ſibi o-dio habere ſubditos delinquentes, & pœnas tan-tum extendere, quantum eis placuerit, ex magna-que ſeueritate multo ſpatio temporis eos non al-loqui, aut in infirmitate, vel infortunio non viſita-re, ita vt aliqui facilè intelligant, ipſorum contra ſubditos odium. Peccant enim ſic facientes mor-taliter, neq; abſolui poſſunt, niſi talem affectum mortificent.

18. Si lædens ſtatim poſt illatam iniuriam ve-niam petat, tunc læſus non cogitur ſtatim veniã illi dare. *Azor.* Quia vulnera recentia, non ſtatim ſanantur. Et difficilè eſt ferèq; violentum ſtatim noxam lædenti remittere, ac durum eſſet, ad id o-bligari, cùm nondum ſit animi perturbatio ſedata: recens quoq; iniuria & vulnus acceptum pungit. Quinimò, ſi maiora & plura inde mala probabili-ter timeantur oritura, veniam dare non tenetur. Dummodò nullum in corde rancorẽ foueat, neq; vindictam expetat, quam (vt dictum eſt) etiam an-tequam offenſus rogetur, non concipere obligatur. Semper etiam quantum fieri poteſt, in omni caſu, ſcandali ratio habenda eſt.

19. Pro quiete piarum mentium ſciendum eſt, quod in ſenſualitate remanent quædam reliquiæ, quæ eſſe poſſunt ſemina odij, ita vt conſpecto aut memorato inimico, renouetur dolor ob iniuriam illatam, inſurguntq; paſſiones aut tentationes vin-dictæ: imò & voluntas his paſſionibus obnubila-ta, nonnihil ſentit & ſinit ſe flecti: nihilominùs, ſi

non

non progreditur vlterius, scilicet ad malum alteri, ea de causa optandum deliberatè & pleno consensu, à mortali excusatur. Imo si secluso omni scãdalo, debitæ beneuolentiæ denegentur lædenti, ex quadam animi alienatione, non verò ex graui odio, quo ei optetur aliquod graue malùm, non statim iudicandum est, de peccato mortali: sicut neq; odium circa minimum malum est mortale. Nihilominùs talia sunt vitanda, quia sunt periculosa, & scandalosa, saltem ipsi lædenti.

20. Confessarij quoq; non facilè credere debent pœnitentibus, asserentibus se odium non retinere, quamuis talia signa specialia subtrahant: sed debet diligenter examinare & scrutari conscientiam, vt possint cognoscere distinctè statum illorũ, & deprehendere odium mortale, aut leue. Sanè in superioribus, & parentibus, faciliùs admitti posset talis asseueratio, in priuatis difficilè.

21. Si notorium sit, quod neuter velit reconciliationem inire; hic eam procurando sincere, & ex animo dolendo, quod offenderit, alter non remittendo; ab Ecclesiæ Sacramentis, tanquam publici peccatores sunt repellendi. Imò etiamsi id non sit manifestum multis, Confessor tamen eos absoluere non debet; ambo enim contra præceptum Christi faciunt. Ille quidem contra præceptum de petendo. Math: 5. *Si offers munus tuum ante altare, &c.* Iste verò contra illud. Luc: 17. *Si reuersus fuerit ad te dicens, pænitet me, dimitte illi.* Et ambo in peccato mortali perseuerant. Neq; vere dicere possunt,

sunt, se nullum intus gerere odium: talis enim dispositio odij indicium est. Et dato, quod odiū actu non habeant, periculo tamen illius se exponunt, dū prauum affectum, qui scintilla seminariumq; illius est, fouent. Et præterea res hæc, scandali magni occasio est.

22. Quando inter aliquos ex neutra parte in veritate, est inimicitia, sed quia præcessit odium vel offensa, neuter se vult flectere, vt loquatur alteri: Aut alter tantùm recusat alteri loqui: neutri debet negari absolutio, si huic facto nihil aliud coniungatur: quia neuter facit contra præceptum charitatis, cùm homo non teneatur ad allocutionem & alia particularia beneuolentiæ signa, respectu omnium hominum, nisi secundùm animi præparationem casu necessitatis: Verùm si adsit scandalum, tenentur sub mortali se alloqui, quantum necesse est, ad demonstrandum animum ab omni malo affectu liberum.

24. iniuriarū actionem in iudicio prosequi licet, bona intentione; ob commune bonum, exemplum cæterorum, emendationem proximi, securitatem proximorum. &c. sed non prauo affectu, ad exsatiandum animum, vel vlciscendum: alioquin talis non esset absoluendus.

Speculum Particulare, secundùm conditionum diuersitatem.

1. *Ecclesiastici* examinent se, si & quatenus ne-

cessa-

cessarium est, de ordinum susceptione, secundùm Ecclesiæ statuta.

De horarum recitatione.

De modo, quo adepti sunt beneficia.

De residentia in beneficio.

De diligentia in instructione, & Sacramentorum administratione.

De competenti eruditione ad tale munus.

De beneficiorum pluralitate. Qui enim retinet plura, tutus in conscientia non est, nisi habeat S. Pontificis dispensationem, ad quam requiritur iusta causa, quæ redundet in vtilitatem illarum Ecclesiarum.

De prouentibus, si eos benè dispensat pro suis suorumq; necessitatibus. Siquidem etiam cõsanguineos iuuare potest, non vt ditiores fiant, sed ne egeant, sicut docet *D. Th.* Ex his verò, quæ sibi suisq; supersunt, pauperibus erogare tenetur. Si bonis, eruditis, ac peritis Coadiutoribus vtitur, præsertim ad Sacramentum pœnitentiæ; ignaros enim ac ineptos retinere, periculum ac piaculum est. Si negociationi ex professo dat operam, rebus secularibus se immiscet. Si comessationibus, ludis, ac choreis (quæ non sine scandalo sunt) vacabat, præsertim, cùm sit in maioribus ordinibus, aut beneficiarius.

Plura in alijs libris, & in proprijs conscientijs Ecclesiastici, vt potè iudiciosi intelligere poterunt. *Vide Nauar: & alios.*

Huc reduci possunt, habentes ius patronatus,

qui solent interdum indignis conferre, aliquando simoniacè, pacto aliquo interueniente & nonnunquam in damnum Ecclesiæ: videlicet, vt bona Ecclesiastica vsurpata non recuperentur, vel decima manipularis non exigatur, aut nō integrè soluatur.

2. *Religiosi*, de obseruatione suorum votorū obedientiæ, castitatis, & paupertatis. Et quoniam paupertas, quæ fundamentum religionis est, sæpiùs violari solet, ideò debent perpendere.

An retineant contra statum suum, superflua & curiosa.

An more seculari viuant, ac disponant bona, tanquam si essent domini eorum.

An prauos mores introducant cum aliorum scandalo.

An aliquid recipiant, teneant, alienentq; sine licentia superiorum.

An prouentus aliquos annuos habeant, contra *Conc: Trident.*

An in visitationibus omnia manifestent, quæ debent.

An in electionibus, practicis vsi sint.

Item. An conspirationes factionesuè secuti sint.

3. *Nobiles*, de decimarum fideli solutione, aut fundi Ecclesiastici occupatione.

De subditorū aggrauatione, vel etiam oppressione, quo ad labores, censsus, itinera, emptiones aut venditiones cariores, & aliquando grani immūdi & corrupti.

De vectigalium defraudatione, sub prætextu necess-

necessitatum propriarum, emendo, re ipsa verò negotiando.

De comessationibus, ebrietatibus, iniurijs illatis inferioribus, æqualibus, vel etiam superioribus.

De vsurpatione fundi alieni.

De laboribus die festo.

De itineris aggressione, non priùs Missa audita, à se, & familia, seu comitatu toto. Constitutio pænarum pecuniariarum propter priuatum commodum.

4. *Milites*, de rapinis, furtis, extorsionibus, stupris, adulterijs, violentijs, percussionibus, homicidijs, crudelitatibus, ebrietatibus, de stationibus extortis, & nullo iure debitis.

De acceptis muneribus ab his, qui redimendo vexationem, obtulerunt.

De iniusto bello, De duellis.

5. *Ciues*, & in communitate habitantes.

De inuidijs, odijs, detractionibus, susurrationibus.

6. *Mercatores*, de fraude, in materia, pondere, mensura, pretio, & moneta adulterina. De periurijs. De monopolijs, videlicet, an inter se conuenerint de rebus non vendendis, aut emendis iusto pretio, sed pro suo libito in damnum proximorum, præter superiorum authoritatem, & nō consideratis circumstātijs mercium, scilicet copia vel nopia: qui aliquando coemptis omnibus merci-

bus eas abſcondunt, vt appareat inopia, & pretium augeatur.

De negociatione die Feſto, Miſſa non audita, aut contra prohibitionem, vel cum ſcandalo.

De vſuris palliatis, quales ſunt venditiones ſupra iuſtum pretium etiam rigoroſum, ob expectatam ſolutionem, & emptiones minoris multò, quàm exigat rei valor etiam infimus, ob ſolutionis in præſenti numerationem. *De qua re lege Leſſ: Iuſt: lib: 2. cap: 21. dub: 7.* Famuli quoq; mercatorum videant, ſi in his non ſunt cooperati, quia peccarent: & aliquando ipſi quoq; tenerentur ad reſtitutionem.

7. *Medici*, ſi abſq; ſufficienti eruditione praxim aggrediuntur cum periculo proximi. Si peccatum propter ſanitatem conſulunt. Si ad Sacramentorũ vſum, & teſtamenti confectionem, moribundum non inducunt. Si abſq; iuſta cauſa ieiunium Eccleſiæ relaxant. Si pauperem in graui neceſſitate conſtitutum curare nolunt. Si primas partes ſibi vendicare illicitis modis quærunt, videlicet alijs detrahendo.

8. *Pharmacopolæ*, ſi materias corruptas, aut alias præter ordinatas à medico, ponunt vel mutant. Si res plus quàm valeant, cum notabili exceſſu vendunt.

9. *Chirurgi*, ſeipſos explorent, an debitam peritiam in ſua arte habeant. An ſupra profeſſionem ſuam aliquos curare præſumpſerint, cum notabili detrimento ſanitatis; vt puta, ingerentes ſe medicati-

dicationi Physicæ. An in medicando fraudem aliquam fecerint, lucri causa, aut cum præiudicio alicuius.

10. *Testamentorum Executores & Tutores.*

De reditione statim facienda eorum, quę sunt alicui legata, debita, & secundùm vltimam voluntatem mortui destinata.

De educatione pusillorum ac pupillorum.

De auctione bonorum pupillarium, pro virili: Non tamen per contractus vsurarios: siquidem vsuram committere etiam pro redemptione captiuorum non licet.

De fidelitate in dispensando, & integritate in reddendo residui.

11. *Xenodochiorum Præfecti, seu Hospitalarij.*

De prouentibus in vtilitatem duntaxat loci & pauperum conuertendis, & non aliter, nisi fortè ratione suorum laborum, propter quos aliquod detrimentum subirent, ex illis quotam sibi debitam lege, vel consuetudine approbatam, vel intentione fundatoris munitam, detrahere licitè possint.

De diligentia circa ædificia, victum, amictumq; pauperum, & recuperationem bonorum iniustè per alios ablatorum.

12. *Artifices.* Si fideliter ac diligenter in arte sua & labore se gesserunt. Si materias sibi traditas, & relictas, patronis earum non reddiderunt, sed in notabili quantitate sibi reliquerunt. Si muratores aut fabri lignarij, Iudæorum synagogas, hæretico-

rum ac ſchiſmaticorum fana, (quod non licet)ædificarunt, aut refecerunt. Et multò magis, ſi idola ſculpſerunt.

13. *Iudices.* Si iura, ſecundùm quæ procedere debent, norunt, vel ſaltem pios, & peritos conſulunt. An aliquid propter fauorem, munera, vel odium contra iuſtitiam commiſerunt, vel non ſecundùm iuſti iuris diſpoſitionem in cauſis proceſſerunt.

Si dilationes non debitas admiſerunt cum damno proximi: vel etiam iudicare (cùm deberent & poſſent) renuerunt. Si reum, parte contradicente, liberum pronunciauerunt. Si de complicibus, quando non potuerunt licitè, interrogauerut. Nam in criminibus priuatis non licet interrogare, vt in ſimplici furto, homicidio, adulterio, ſed tantùm in peccato contra bonum commune, vt eſt proditio, hæreſis, conſpiratio in necem principis, falſificatio monetæ, maleficium, latrocinium, quæ bonum commune deſtruunt, idq; tunc, quando indicia, vel fama, aut ſemiplena probatio, complices adfuiſſe inſinuat. Eodem modo, ſi iudex interrogat, de quibus iuridice interrogare non poteſt. Si dona ſuſcepit. Quamuis enim comeſtibilia & potabilia moderata, ex mera liberalitate donantis oblata ſuſcipere valeat; tutiùs tamen eſt, neq; talia acceptare, vt liberiùs poſſit in iudicando procedere. Si pœnam ſtatuto appoſuit principaliter propter ſuam vtilitatem. Si teſtes minùs idoneos admiſit. Si innocentem condemnauit, vel eti-

vel etiam nocentem, ſed ſine ſufficienti probatione, aut inauditum vel indefenſum. Si delicta lege diuina vel naturali damnata, ſine iuſta cauſa condonauit. Si lites, aut debitorum ſolutiones, abſque legitima cauſa ſuſpendit. Si erga peregrinos, viduas, pupillos, & alias miſerabiles perſonas, inhumaniter proceſſit, videlicet, non prouidendo eis patronum, aut cauſam quamprimùm non expediendo, cum notabili detrimento earum. Si proceſſit contra aliquem per viam inquiſitionis, abſq; præcedenti infamia de eo, vel iudicijs, aut ſemiplena probatione Si damnato ad mortem, nõ conceſſit tempus ſuſcipiendi Sacramentum Pœnitentiæ & Euchariſtiæ: cùm potiùs ad hoc inducere debuiſſet. Si reum quæſtionibus ſubiecit, abſq; ſemiplena probatione; aut crudeliter præter iuris diſpoſitionem torqueri iuſſit.

14. *Cauſidici*, ſeu procuratores. Si abſq; ſufficienti eruditione, munus tale ſuſceperunt cum iactura proximi. Si cauſam iniuſtam ſuſceperunt quocunq; reſpectu, etiam ſi non habuerint intentionem vincendi: ſi quis in principio neſciens cõditionem cauſæ, & in proſecutione iniuſtam deprehendens, partem non admonuit, vt deſiſtat à progreſſu vlteriori: quamuis aduerſario id indicare non debeat, neq; alijs præter ſuum patronum. Quod ſi cauſa dubia fuerit, & pars de hoc certior facta voluerit, poterit continuare. Si in ſua procuratione, cum notabili partis damno negligens fuit, cum obligatione reſtituendi. Si aduerſario

secreta suæ partis, alteri verò vtilia detexit. Si causam pauperis constituti in graui necessitate sui auxilij, vel oppressi, aut iniuste tractati, suscipere noluit, siue ob defectum solutionis, siue propter quemcunq; alium respectum. Si fraudulenter in iudicio se gessit, falsa scilicet allegando, vel inserendo, & vera supprimendo &c. propter quòd causam perdidit, qui iustam habuit. Si dilationes superfluas atq; iniuriosas extorsit. Si stipendium pro patrocinio maius quam par erat exegit. Si cõuentionem fecit de stipendio in medio cursu causæ; vel de quota parte litis, puta dimidia vel tertia; aut paciscatur, vt post victoriam tanta summa soluatur. Est enim suspicio & occasio volendi vincere per fas & nefas. Est autem Iuristis, Litigatoribus, & alijs habentibus intricatos casus, animaduertendum, vt ipsi secum extra confessionem, rationem ineant, aut consilium piorum ac peritorum adhibeant, ad deprehendendam aliquam iniustitiam in suis actibus: & ita in confessione breuiter se expedire possunt, non recensendo omnes iuris progressus historicè, ac proinde superfluè: dũmodò sincerè ante Deum pro salute animæ suæ id faciant, & amici consultores, absq; blanditiis liberè veritatem illis manifestent.

15. *Notarij*, si confecerunt aliquod instrumẽtum vsurarium. Si dolum aliquem in scribendo fecerunt. Si quis rogatus recusauit tradere instrumentum, cùm deberet. Si partem imperitam renunciaturam alicui iuri, non instruxit. Si pauperibus eò

quòd

quòd non eſſent ſoluendo, ſcripturas cōficere, vel confectas tradere (vnde paſſi ſunt notabile damnū) renuerunt. Si habentes publicum ſtipendium, aut lege taxatum, maius accepit, etiam à ſponte offerentibus. Si inſtrumentum die feſto abſq; aliqua neceſſitate confecit. Similiter, ſi confecit ad inſtantiam carentis iudicio, cum obligatione reſtituendi ſucceſſori legitimo.

16. *Teſtes*. Si ſe abſentarunt aut abſconderunt, aut aliquid finxerunt, ne teſtificarentur. Scire enim hi debent, quod interdum non vocati, tenentur ſe offerre in teſtes, quando id neceſſarium eſſe ſciunt, ad impediendum aliquod damnum notabile tam publicum, quàm priuatum: aut quando animaduertunt aliquem eſſe in graui neceſſitate ſui teſtimonij. Si ſciens per conſultationem (vt aduocati, medici, conſiliarij) aliquod peccatum ſecretum, & detexit illud, cùm cognitio eius non ſit neceſſaria ad mala notabilia, ac damna impedienda. Si accepit aliquid, vt verè teſtetur, cum obligatione reſtituēdi. Si quis ſcines crimina notoria, vel famoſa iudici aut ſuperiori præcipienti, non denunciauit: niſi ſint valdè occulta, nemini in poſterum nocitura: aut peccator ſit emendatus, vel ſola correctione fraterna monitus, ſe emendauerit: Nam ſi adhuc penderent in futurū, deberent manifeſtari; ſicut & in viſitationibus.

17. Accuſatores poſſunt peccare, tam omittēdo, quando accuſare neceſſe eſt, (vt cùm exceſſus cedunt in magnum damnum ſpirituale, aut tempora-

le, & per fraternam correctionem non cessabunt ;) quàm committendo, vt si falsum obijciant.

18. *Rei seu accusati.* Si non confitentur crimē,quā-nis cum periculo mortis,quādo interrogantur à cō-petenti iudice,secundùm ordinem iuris; videlicet, quando delictum est notorium, famosum, aut se-miprobatum : quòd accidit, quando præter accu-satorem adest vnus testis oculatus, & omni ex par-te fide dignus, ita, vt nihil ei obijci possit : aut v-num indicium vel plura æquipollentia semiplenæ probationi. Vnde & Confessores in cōfessione de-bent eos ad veritatem fatendum inducere, nec ab-soluere proponentes non fateri.

19. *Simplices.* Si sciunt necessaria ad salutem, tàm credenda, quæ sunt in Symbolo Apostolo-rum, quàm speranda, quæ sunt in Oratione Domi-nica : quàm implenda, quæ sunt in præceptis Dei & Ecclesiæ, quàm quæ sunt vitanda, vt peccata capitalia, & alia. Item suscipienda, vt sunt Sacra-menta.

Multi enim sunt, etiam seniculi & vetulæ, quæ nec signare se signo S. Crucis, imò neq; quid Dei nomine intelligatur, sciunt : Aliqui enim e-xistimant B. V. Alij S. Annam mettertiam esse di-uinam Trinitatem. Tales instruendi sunt de his & alijs, in concionibus quidem regulariter, sed tamē etiam in confessionibus specialiter.

20. *Diuites,* de iniqua acquisitione possessionum, pecuniarum.

De vsuris apertis & palliatis.

De lar-

De largitione eleemoſynarum, præſertim in neceſſitate.

De cura ſalutis, aut incuria.

An malint amittere temporalia propter æterna, vel contrà.

21. *Ruſtici* De fidelitate in laborando & reddendo debito.

De vſu alienorum fundorum ob mutuatam pecuniam.

De furtis in alienis ſyluis, piſcinis, &c.

De ebrietatibus, imprecationibus malorũ falſis atteſtationibus. De adulationibus. De aleis cum præiudicio vxoris ac domus.

22. *Puellæ, virgines, ac iuuentes.* Si antea integrè ſunt confeſſi, vel aliqua reticuerunt ob pudorem, timorem, aut etiam negligentem conſcientiæ diſcuſſionem.

Examinent autem ſe ipſimet ſeriò ante Deum, de turpi cogitatione aut ſermone, de inhoneſto ludo, contactu: furtis ac mendacijs pernicioſis, de rixis, verberibus, Miſſis die feſto omiſſis. Aliquando eſt eis neceſſarium, ſcire, quomodo amittatur virginitas, & conſeruetur integritas. Conſulant itaq; *Azor t. 3. lib: 3. c. 2.* & *Leſſ: Iuſt: lib: 4. c. 2.* Et *Sa, verbo,* Virginitas, Et *cap:* Pueris, de delictis puerorum

Expedit autem eis ad hunc effectum, omne conſortium vitare. Vnde S. Laurentius Iuſtin: gaudebat, gratias Deo agens, quod in iuuentute maluerit eſſe melancholicus, & inurbanus, quàm

exponere se periculo amittendi virtutem & Dei gratiam.

23. *Viduæ & vidui*, specialiter sciant sibi non licere admittere in præsenti delectationes carnales, propter cogitatum actum matrimonij præteritum. Nam vt supra dictum est: illo tunc cùm in actu erat, frui, seu delectari, licebat, verùm nunc ficto in imaginatione oblectari non licet.

24. *Vetulæ*. De internuncijs indiscretis, quæ ad malum finem dirigi possunt. De lenocinijs & superstitionibus.

25. *Quoad statum matrimonij*. Multi existimant in tali statu, sibi omnia licerè; quod tamen falsum est. Itaq; debent se examinare de adulterio mentali, cogitando de non suo, de non sua: in vel extra actum. De tactu cum periculo effusionis seminis extra vas naturale: Nam sine tali periculo, licitus est in coniugio, in quantum deseruit præparationi ad actum.

De redditione debiti, aut denegatione, præsertim cum alterius periculo. Nam negare debitum, est contra iustitiam: ac proinde mortale; nisi excuset notabile detrimentum propriæ salutis. Vnde febri laborans, aut vulneratus, non tenetur: in balneis, vel statim post balneum, similiter & statim post prandium; non tenetur. Dolor tamen dentium, aut capitis, absq; febri, non excusat. Adhuc non tenetur reddere alteri immoderatè, ac sepiùs quã par est, petenti. Quia notabiliter vires extenuat, & salutem lædit frequentia copulæ. *Vide Sanch:*

Sanch: Matr: lib: 9. dub: 24. vbi disces, quomodo interdum sit mortale. In morbis quoq; diuturnis, & quasi habitualibus, vt est lepra, vel morbus Gallicus, si sanus voluerit, non tantùm licitè, sed etiam meritoriè, ad vitandum periculum incontinentiæ in consorte reddet, quamuis non teneantur cum periculo infectionis notabilis.

Adhuc de abusu contra naturam, quòd fortè rarò accidit. De impedimentis conceptionis, siue per sumptionem alicuius ad hoc ordinati medicamenti, siue per retractionem sui ab actu, aut defraudationem seminis (ne recipiatur:) siue per eiectionem recepti, quacunq; arte, & multo magis de aborsu procurato.

De pacifica cohabitatione, vel rixis cum aliorum offendiculo: siquidem alter alterius imperfectiones debet supportare. Hic obiter reprehendendi sunt viri (ait *Ban: 2. 2. q. 32. a. 8.*) qui vxores suas velut ancillas tractant, cùm sint consortes & sociæ eorum. Reprehendendæ quoque multò magis vxores, quæ dominari præsumunt in viros, cùm isti sint capita earum: vnde multa absurda nascuntur.

Quamuis autem vxor non possit liberè disponere in bonis mariti, secundùm libitum suũ: quoad res tamen necessarias sibi, liberis, domui, vel familiæ, vt conuenienter & honorificè sustentetur, ad quod tenetur maritus, potest. Et si ipse, prout tenetur non prouidet, licitum est vxori clãculum accipere à deposito mariti, necessaria omnia,

nia, quibus possit filijs & familiæ succurrere. Neque iudicium est ferendum, iuxta arbitrium viri duri, & tenacis, sed secundùm decentiam status. *Ban: ibidem.*

Debent etiam in eo statu se examinare de auxilijs mutuis. nimirum; si ob suas priuatas deuotiones; actiones sui status, & muneris debiti, deserunt vel negligunt, præsertim, cum offendiculo seu turbatione alterius coniugis. *Aluar: t. 3. l. 2. c. 10. & multi alÿ.*

26. *Filÿ familias.* Si ex bonis parẽtum aliquid notabile, aut contra eorum voluntatem, aut sine scitu acceperunt, cum obligatione restituendi cohæredibus, vel cõputandi pro parte sortis suæ. *Vnde* Prou: 28. *Qui subtrahit aliquid à patre suo, & à matre, & dicit, hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.*

Idem intelligendum est de illo, qui patre viuente, cõsumpsit aliqua bona paterna, in ludis, vsibusq; vanis, aut pater soluit in pœnam delicti eius. Eodem enim modo restituere tenetur.

Sumptus tamen, quos studij causa patre viuente fecit, computare non tenetur. Imo fratres eius post mortem patris, tenentur ante omnem diuisionem soluere debita, quæ ob studia parte viuente contraxit: licet contracta post patris obitũ, non teneantur.

Famuli quoq; de fidelitate in dispensando, custodiendo, exequendo. De prauis consilijs, adulationibus, inuidijs, iniquis accusationibus conseruorum, executionibus iniquè iussorum.

27. Patre-

27. *Patresfamilias*. De cura, circa familiam, quo ad ſpiritualia: vt fidem, & doctrinā Chriſtianam, Sacramentorum vſum, & feſtorum cultum, Miſſæ auditionem, ieiuniorum obſeruationem, vitæ honeſtatem. Et quamuis cum magno ſuo incommodo, non teneantur importunè & acerrimè inſtare, tenentur tamen ſeriò monere, & diſcretè obiurgare. Et quoad temporalia, vt victus decens, & in die ieiuni; ſufficiens detur prandium.

Cura quoq; in infirmitate, quoad animam & corpus, ſiue domi, ſiue in hoſpitali.

De mercede ſoluta vel retenta.

28. *Parentes*. De bona educatione & ædificatione proli data, tàm quoad doctrinam Chriſtianam, quàm quoad mores. Si inhoneſtā, iniurioſa, dicere aut facere permiſerunt. Si laſciua vel indecentia audiendo aut videndo non corripuerunt. Si familiaritates pernitioſas permiſerunt, & non potiùs prohibuerunt & retraxerunt. Prudenter faciunt, qui ſingulis ſuum cubile parant, & nunquam ſociatos eſſe in lecto patiuntur, quò ſecuriores in ſua innocentia permaneant.

Si ad ſtudia, vel artes, iam aptos, in otio detinuerunt, & non potiùs erudiendos alijs tradiderunt. Si eos ad ingreſſum religionis coegerunt vel etiam prohibuerunt.

29. *Magiſtri*, examinent ſe de diligentia & fidelitate in docendo, quoad doctrinam fidei, mores, ac literas. Nam ſi cum notabili detrimento talis negligentia eſſet, peccatum mortale efficeret. De

exemplo

exemplo aut ſcandalo. De caſtigatione crudeli: quia ſolùm leuis eis permiſſa eſt. De ſimulatione ſeu conniuentia cum grauı alicuius præiudicio, vel damno.

30. *Studentes*, de diſſolutione cum aliorũ notabili iniuria. De conuerſatione turpi aut periculoſa. De expenſis vanis ſeu inutilibus, & negligentia in ſtudio cum alicuius iactura. De lectione librorum prohibitorum.

31. *Telonarij* & cuſtodes confinium. Si ſæuiunt in tranſeuntes, verbis aut verberibus. Si augent taxam, & ſic vltra debitum extorquent. Si propter donaria, permittunt exportare vel importare vetita: aut etiam diſſimulant ſolutiones debitas: tunc enim non tantùm peccant, ſed & reſtituere tenentur.

32, *Caupones ſeu tabernarij*, ſi miniſtrauerunt vetitos cibos, vel cœnam tempore ieiunij indiſcriminatim, etiam apertè non indigentibus. Si propinauerunt potum ad ebrietatem: vel nullam rationem habentes ſobrietatis, propter lucrum, parati erant ſuppeditare eum ad voluntatem potatorum, etiam cum periculo ebrietatis. Si aleatores, qui iniurioſe ludere ſolent, aut quorum profeſſio hæc ſolum eſt, recipiunt ac fouent, ſi meretrices retinent, ſubordinant, aut permittunt.

Animaduerſio. Speculo communi & ſpeciali propoſito, admonitionem ſubijciendam cenſui: ne ſcrupuloſi nimium laborent in colligendis ex eo peccatis: hoc ſiquidem eis periculoſum eſt, vt

experi-

experientia testatur in illis qui conscriptis confessionalibus vtuntur, in quibus plura venialia, & possibilia enumerantur: pauciora vero communiter accidentia. Vnde legentes, cum summa animi anxietate eruunt peccata, nec minori solicitudine conscribunt in charta, ac in confessione interdum quæ non intelligunt, nec fecerunt, recensent, detinentes confessorem cum eius tædio, ac aliorum impedimento, absq; sua vtilitate, & Sacramenti necessitate. Itaq; hoc speculum propositum est in gratiam eorum, qui sunt pacatæ conscientiæ, & rarò confitentur: aut præteritas confessiones repetere volunt, siue propter aliquem defectum in eis admissum, siue propter aliam rationabilem causam sibi proficuam. *Scrupulosos* itaq; remitto ad legendum infra tractionem de scrupulis.

CAPUT IV.

Quomodo pœnitens in actu confessionis se gerere debeat.

DIstinguenda sunt tempora. Alia enim sint e facienda in principio: Alia in medio: Alia in fine. *In principio* tria. 1. Reuerentia humilis in armorum depositione, capitis detectione, genuflexione, corporis inclinatione, & compositione, seu modestia. Et quoniam totum hoc procedit ex corde: ideò cogitare pœnitens debet, se esse prostratum ante pedes cœlestis iudicis, misericordisque

Patris

Patris, humilitatem eius intuentis, & magnificientis: Sacerdotem autem, Sacramenti ministrum esse, qui vices Christi gerit, & in eius persona absoluit. 2. Excitatio confidentiæ, muniendo se signo sanctæ Crucis, expresso actu viuæ fidei, animosæ spei: & deuota imploratione Diuini auxilij. Sunt qui etiam benedictionem petant dicentes: benedic Pater; & Sacerdos subiungit: Dominus sit in corde tuo & in labijs tuis, vt rectè confitearis omnia peccata tua.

3. Confessio quoq; generalis præmitti solet, sed breuis. *E. G.* Confiteor Deo & Beatæ Mariæ, & omnibus Sanctis, quia peccaui nimis cogitatione, locutiono, opere & omissione, mea culpa, (vbi tunditur pectus) & nihil aliud.

In medio septem seruanda sunt.

1. Breuitas in verbis, absq; detrimento tamen veritatis & claritatis. Vnde tria superflua reijcienda sunt, scilicet generalia, conditionalia, & historiæ. Et generalia quidem nullum alium fructum afferunt, præter quod fatigant Confessarium, & vt plurimùm falsa inuoluunt. Conditionalia, nō sunt materia absolutionis, quæ super tales conditionales nullam potest efficaciam habere Historia quoque seu narratio omnium concurrentium ad vnum actum principalem, non est necessaria, vt dictum est in prima parte.

2. *Integritas*, quo ad peccata mortalia. Nam venialia quis dinumerabit?

Sciendum est autem integritatem requiri formalem,

malem, hoc eſt, vt intentio ſit, omnia mortalia poſt diligentem conſcientiæ diſcuſſionem, manifeſtare. Et prætereà, quatenus homini eſt moraliter poſſibile : Homo enim ſubiacet diſtractionibus, propter quas naturaliter incurrit inaduertentiam & obliuionem. Quæ tamen integritati formali non officit.

3. *Claritas*, quoad enucleationem & expreſſionē peccati, ita vt in particulari intelligatur.

4. *Sufficientia*, quoad circumſtantias peccati ac numerum.

5. *Honeſtas*, in peccatis carnalibus, ne nimis obſcœnis verbis explicetur, neq; ſuperfluè, ſed quantum ſatis eſt ad exprimendam peccati naturam.

6. *Euitatio diffamationis*, ne videlicet alterius crimen detegatur : adeo vt neq; in complicis notitiam deueniri poſſit, quantum fieri poteſt, vt in examine approb: dilucidabitur, *tit: 4. q. 3.*

7. *Supplementum.* Poſt enumerationem autē peccatorum, quæ memoriæ occurrebant, accuſet ſe de omnibus alijs, etiam quorum conſcientiam & memoriam non habet : paratum ſe aſſerendo confiteri, ſi quid tale recordabitur. Item de inſufficientia præparationis, ſi leuis negligentia præceſſit : vel etiam grauis, ſi nunc ei ſerio diſplicet. Et de imperfectione ac impuritate doloris : fortè enim ex aliquo bono & honeſto motiuo proceſſit, ſed non omninò ex Dei amore ; dummodo efficax voluntas ſit vitam emendandi. *In fine tria.*

1. Monitio attente audienda, & executioni mā-

danda: consilia à confessore proposita, non seuipẽdendi: restitutio iniuncta, vt potè ad salutem necessaria, executioni mandanda.

2. Pœnitentia acceptanda, cũ animo implendi.

3. Dum absolutio datur, cor ad Deum per deuotionem internam eleuetur, caput inclinetur, manus iungantur.

CAPUT V.

Peracta cõfeßione quid faciendum?

1. POEnitens se conferat ad locum commodũ, in quo gratias agât Deo, pro beneficio remissionis peccatorum.

2. Impleat quicquid mandauerat confessarius, nihil differendo, siue pœnitentiam, (quam in gratia implere curet,) siue restitutionem famæ, bonorum, &c.

3. In posterum cautè incedat, & viuat omnes occasiones serio vitando, quæ ei erant causa Deum offendendi. Societates aut familiaritates periculosas deserat, loca lapsui accommodata non visitet. Expediet assuescere sine creaturis viuere.

CAPUT VI.

Quomodo circa sumptionem sanctissimæ Eucharistiæ se debeat gerere?

SAnè quibus cordi est, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum deuotè ac reuerenter sumere, multa

multa obseruare debent. Quorũ quædam sumptionem antecedunt, quædam cõmittatur, quædam consequuntur. Antecedunt tria.

1. *Præparatio corporalis*, tum per ieiunium præmissum, si & quatenùs est præceptum, aliàs per moderatam cœnam: tum per continentiam, quoad coniungatos: tum per oris ablutionem, quæ potiùs vesperi præcedenti est facienda, quàm mane, propter periculum deglutiendi aquam, quamuis in casu infirmitatis, exigentis sumptionem Eucharistiæ, nihil referat etiam cibus aut potus, paulò ante sumptus: tum etiam per ablationem pilorum tegentium labia, & impedientium intromissionem Sacramenti, cum irreuerentia eius & aliquando cum periculo;

2. *Ponderatio multorum*, videlicet, quis ad hoc Sacramentum accedit, quid sumit, & cur.

Quis? Homo, non Angelus; peccator nõ iustus; terra indignus nedum cibo Angelico; gehennæ pœnas promeritus, non cœlestes fauores: imparatus, in bono proposito debilis & inconstans. Hic statim actum humilitatis exerceat.

Quid? Sumenda sunt in summa quinque, Corpus Iesu Christi Domini nostri, preciosus Sanguis, Anima sanctissima, merita eiusdem infinita, & satisfactiones: insuper æterni verbi Persona cum tota sua Diuinitate, idq; in quantumcunq; paruula particula, & in vna quacunq; specie. Fundamentum huius est, quia Christus dixit: *Accipite & manducate, hoc est Corpus meum.* Et quoniam Christus

resurgens ex mortuis iam non moritur: ideò vbi Corpus Christi neq; mortuũ neq; exangue est, sed viuum & cum sanguine: ibidem est Christi anima & sanguis. Iuxta verò *Regulam à S. Damasceno celebratam.* Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit: sequitur, personam Filij Dei, atq; Diuinitatem adesse. In quibus rebus apparet infinita huius Domini charitas & liberalitas. Hic erit excitandus actus charitatis & reuerentiæ.

Ob quas causas communicet? ob multas: nam & propter obedientiam Christo & Ecclesiæ præstandam: deinde in commemorationem Christi vitæ, passionis, & mortis eius: in gratiarum actionẽ pro beneficio redemptionis in signum & memoriale summæ charitatis Christi, quia reuersus ad Patrem, seipsum totum nobis reliquit: in cibum animæ nostræ, & remedium infirmitatis eius, in auxilium in omni conflictu spirituali: ad consequendã perfectam vnionem cum Christo, per intimum amorem, ex tali sumptione prouenientem, & imitationem virtutum eius: & tandem in pignus futuræ gloriæ. Hic actus admirationis superuenire merito posset, cum gratitudine.

3. *Oratio deuota,* per quam impetratur auxilium ad dignè accedendum, & fructuosè percipiendum.

Concomittantur ipsam sumptionem Tria.

1. *Reassumptio humilitatis,* sibi attribuendo maximam indignitatem, & dicendo cum Centurione: Domine non sum dignus.

2. *Fidei viuæ subita & quasi momentanea excitatio,* per quam

quàm firmiſſimè credantur illa quinq; hic adeſſe, Panis ſubſtantiam omninò abeſſe, ſola accidentia illius remanere, quæ dicuntur eius ſpecies: ſunt autem, albedo, rotunditas, ſapor. Porrò hæc admiranda traſſubſtantiatio facta eſt virtute Diuina, & miniſterio Sacerdotis, verba Chriſti proferentis.

3. *Deuotio feruentiſſima*, ita vt totus exardeſcas in Deum, contendens transformari in eum; ipſi cor & omnia tua in eius obſequium tradas & deuoueas. Conſequuntur ſeptem.

1. *Gratiarum actio*, pro tali ac tanta dignatione atq; beneficio.

2. *Cautio*, ne credat aliquid ſacratum eſſe in calice dum bibit abluens os: eſt enim ſimplex vinum, vnde nullam reuerentiam ei exhibeat. Deinde ne citò ſpuat, ſed concedat aliquid temporis, donec particulæ omnes ſint intra ex toto demiſſæ.

3. Interim accedat condigna tanti hoſpitis æſtimatio atq; tractatio.

4. Propoſitum conſeruandi tam pretioſum theſaurum in corde mundo, quàm diutiſſimè: curando, ne quid cogitetur, dicatur, & fiat, quod tanto hoſpiti diſpliceat.

5. *Petitio*, vt effectus ſeu fructus huius Sacramenti, tibi conferantur: qui ſunt, auctio fidei & ſpei, deſiderium virtutum, feruor in bonis operibus, conſecutio perfectionis, fortitudo contra tentationes omnium peccatorũ, transformatio in Chriſtum, & ſimilitudo ad ipſum per imitationem vir-

tutum eius: Perseuerantia in bono. Petendum autem est non tantùm pro se, sed etiam pro alijs, cõsanguineis, benefactoribus, in necessitate constitutis, tam viuis, quàm defunctis.

6. *Grauitas in sermone*, abstinendo (semper quidem, sed tunc præcipuè) à verbis otiosis, risu dissoluto, leuitate: in omnibus quoq; actionibus: nihil fiat, quod non præseferat sanctitatem. Et similiter domesticos, subditos, & alios inferiores, qui eiusdem mensæ conuiuæ fuerunt, in honore habeat.

7. In prandio, sermones ad ædifictionem proximi pertinentes habeat. Et à prandijs, loca sacra, Templa, & Altaria visitet, commendans se intercessioni Sanctorum tutelarium & omnium. Nam & Christus in Parasceue tempore passionis, (in cuius memoriam hæc fecimus) propter nostram salutem, pluries, hinc inde, huc & illuc ductus est, quia ipse voluit: & nobis exemplum humilitatis, patientiæ, atque deuotionis præbuit.

TER-

TERTIA PARS TYROCINII.

De Pœnitentiario.

Jn qua tria præambula proponentur. Deinde partes Confeſſarij declarabũtur. Tandem de eodem Confeſſario, qua Iudex & Medicus eſt, aliqua adnotabuntur.

Hæc autem omnia in ſex Capitula diſtribuentur.

1. *Cur Sacerdotum alij prompti, alij difficiles ad excipiendas confeſſiones.*
2. *Stante diuerſitate opinionum, in caſibus conſcientiæ, quæ eligenda?*
3. *De dubio.*
4. *De conditionibus Confeſſarij.*
5. *De munere Confeſſarij, ante, in, & poſt confeſſionem.*
6. *De Confeſſario, quatenus eſt iudex.*
7. *De eodem, quatenus pater & medicus.*

CAPUT I.

Vnde proueniat, quod aliqui libenter, aliqui grauatè confeßionis officium exercent.

VTrumque poteſt prouenire, ex animo culpabili, & laudabili. Nam qui alacriter exequuntur, faciunt, vel ex zelo ſalutis proximi, vel vel ex præſumptione ignorante aut non ponderante negotij conditionem atque periculum, vel (quod vix credo) ob quæſtum ſacrilegum. Et ſimiliter, qui ſubterfugiunt faciunt hoc, aut propter inſufficientiam ſcientiæ ſibi benè notam, aut propter ſuam conſcientiam irreſolutam & ſcrupuloſam, aut ad euitandum tentationes, quas ibi patiuntur: aut etiam propter ſuam deſidiam, qua laborem refugiunt, ac proinde zelo ſalutis proximi carent: vel tandem quia metuunt aut incidere in pœnitentes moroſos, intractabiles, impœnitentes, aut committere aliquem errorem, qui eos perpetuò cruciaret.

Expedit ſanè hæc omnia impedimenta breuiter remouere, & Confeſſores animare, propenſoſq; ad hoc ſanctum exercitium reddere.

Præſumptio itaq; ſemper cauenda eſt, præſertim, quæ cum ignorantia (vti ſolet) coniuncta eſt. Penſanda enim eſt negotij grauitas, periculi (cui ſe audaculi exponunt) præſentia. Quæſtus non eſt habenda ratio, ſed potius præmium à Deo expectandum. Imperitia nota, inhabilem reddit ad hoc munus, ignorantem: adeò vt ſine peccato nec prælatus præcipere, nec ſubditus obedire poſſit. Si tamen Sacerdos nimis rudis non ſit, poteſt ſuperare inſcitiam diligenti ſtudio.

Perplexa conſcientia, ope periti confeſſarij, aut ſi-

aut fidelis consiliarij deponenda est. Ea enim durante, confessiones excipere est periculosum, tam Confessori, quàm confitenti, imò ob eam reddi solet Sacramentum pœnitentiæ onerosum.

Carnis titillationes, non multùm sunt curandæ, consensu non accedente. Quibus facilè resistet vir pius, præ oculis habens Deum, pœnamque æternam contaminatori Sacramenti imminentem.

Ignauia excutienda est, metu rationis reddendæ de talentis sibi concreditis, & negotiationi seu vsui non expositis. Timendum quoq; est, ne iusto Dei iudicio, in casu propriæ necessitatis, desit copia Confessarij, in pœnam denegatæ operæ pro salute proximi.

Zelus etiam excitandus est, tùm quia Deo plùs quàm alia sacrificia, placet, *vt D. Gregorius ait*: tùm quia ad salutem pernecessarius est, in qua renumerationem copiosam habet.

Contra pusillanimitatem fortitudo assumẽda est, & officij dignitas opponenda. Nam quoniam Confessarius Dei locum tenet, mundo superior est, cæli ianitor: nulla alia excellentia aut prærogatiua ei comparari potest, nulla duritia frangere. Ergo mundanorum hominum offensiones non curet, fauores nihili faciat, lucra non speret, solum Deum & cœlestia aspiciens.

Lapsus quoq; in confessione nõ pertimescat, si prudenter se gesserit. Prudentiæ erit, in dubijs vel his quorum peritiam non habet, humiliare se, & peritiores consulere. Occurrente autem circa

aliquam materiam opinionum diuersitate, tutam eligere.

CAPUT II.

Quomodo se Confessor gerat dißidentibus authoribus.

OCcasione nuper dictorum, declarādum est, quid facto opus sit, cum authores diuersi sētiunt: & cui tunc opinioni adhærendum.

1. Notandum itaq; est inprimis, opinionē quadruplicem esse. *Improbabilem, Probabilem, Probabiliorem, & Communem.*

Improbabilis est, quæ communiter reputatur cōtinere errorem: aut èst antiquata, hoc est, à qua omnes Neotherici rationabiliter recesserunt, propterea quôd antiqui eam proferentes, non attenderunt aliquam legem vel rationem suæ assertioni contrariam: aut quia post illorum antiquorum obitum aliqua decreta edita sunt. Multa huius rei exempla afferri possent: aliquot nunc adducētur. 1. Antiquorum opinio fuit ad Eucharistiam sumēdam sufficere contritionem, nec requiri confessionem actualem, etiam habita copia Confessoris, quamuis hoc salutare sit. Hæc tamen opinio post determinationem S. Conc: Trident: non potest sustineri. 2. De confessione facienda coram & in præsentia Confessarij: ita quod inualida esset absolutio à peccatis facta pœnitenti absenti, contra quorundam antiquorum opinionem. 3. De suspensio-

ne nouiter lata contra ordinatos ante legitimam ætatem. 4. Quod non efficitur iam irregularis, interficiens inuasorem, ad saluandum vitam propriam, obseruato moderamine inculpatæ tutelæ, secundùm nouam declarationem. 5. Quod ad confitendum laico in quocunq; casu, nemo obligatur; quicquid aliqui ex antiquis docuerint.

Probabilis opinio est, quæ non leuibus nititur fundamentis, sed solidis, quamuis nō euidentibus, neq; oppositam opinionem omnino conuincentibus. Porrò talia fundamēta duplicia sunt. Propria, seu intrinseca; vt sunt causæ, effectus, definitio, proprietates, quibus opinio valdè confirmatur. Cōmunia & extrinseca; vt sunt authoritates, seu testimonia virorum piorum, ac peritorum, coniecturæ, & signa efficacia.

Demum authoritas vnius etiam Doctoris probi docti, & in illa materia versati, facit opinionem probabilem. Præsumitur enim ipsum solidis rationibus niti, & non velle decipere.

Vbi duplices authores aduertere possumus, Classicos, & Protelarios.

Classici censentur, qui doctissimi habentur; prudentes, timoratæ conscientiæ, multùm in arte versati: in tali materia periti, discurrentes egregiè, atq; suas sentētias fortissimis rationibus communientes. Et tales probabilem efficiūt opinionē.

Protelarij sunt inferiores, prædictis conditionibus carētes, qui nō reddunt opinionē probabilē.

Probabilior est, quæ validioribus fundamentis innititur

innititur, quàm altera, quæ licet valida fundamenta habeat, tamen illius rationes magis vrgent.

Hoc quoq; notandum, quod non est idem esse opinionem probabiliorem & tutiorem. Potest enim esse minùs probabilis, & tamen tutior, quàm illa quæ est probabilior. Nam tutior est, qua amplexa, nullum est periculum peccati. Minùs tuta in qua potest subesse peccati periculum, vt in controuersia, an aliquis sit obligatus ingredi religionem, seu an votum eius sit validum: affirmatiua opinio, proculdubiò erit tutior, & tamen potest debiliori fundamento niti: imprudenterque tunc aliquis ad religionem compelleretur. Et vniuersaliter opinio, quæ censet id de quo est quæstio, esse peccatum, tutior est: minùs autem tuta, quæ nega esse peccatum, & tamen aliquando non habebit solidiora argumenta.

Communis opinio non est illa, quam tenet multitudo scriptorum, vnius Doctoris authoritatem, instar ouium & auium, priorum vestigia, sine iudicio sequentium, vt contingit in his, qui sunt eiusdem factionis in scholis. Hi enim non faciunt opinionem communiorem, quamuis sint numero plures: sed illa communior est dicenda, quam sex aut plures authores Classici proferunt, materiam non obiter sed ex professo tractantes, solida fundamenta iacientes, & contraria sufficienter dissoluentes. Talis inquam opinio sex Doctorum, verisimilior est ea, quàm 50. asserunt, sola ferè authoritate priorum ducti: Quia cõmunis opinio nõ ex nume-

ro opinantium: ſed ex pondere probationum, ſeu fundamentorum penſatur.

Quòd ſi duæ opiniones eſſent, ambæ habentes Doctores graues, & rationes pares, vtraq; poterit dici communis, vt docet *Nau: Manu: c. 27. n. 389.*

Dicerem ego hic poſſe dari latitudinem, vt dicatur opinio communis, quam multi grauiſſimi Doctores aſſerunt: Communior, quàm plures: Communiſſima, quàm omnes aut ferè omnes.

2. Sciendum eſt, licere vnicuique bona conſcientia ſequi opinionem probabilem, etiam relicta probabiliori, dummodò id fiat bona fide, id eſt, credendo eam eſſe veram, & non animo malitioſo aut doloſo. Reuera enim intolerabile onus eſſet, & multis ſcripulis expoſitum, ſi teneremur inueſtigare opiniones probabiliores. Imò licitum eſt relicta ſua opinione, quam putat quis & probabiliorem & tutiorem eſſe, ſequi aliorum opinionẽ minùs probabilem, minuſq; tutam (licet rationes contrarias ſoluere non valeat) dummodò credat eam eſſe veram certitudine morali & probabili, quamuis non Mathematica, ſeu omnimoda, contra quam opinari non liceat.

3. *Qui in rebus moralibus* (inquit Salon) *parum verſati ſunt, non poſſunt tuta conſcientia ſequi id quod in vno vel altero Doctore inuenerunt, præſertim* (vt Sanchez ait) *ſi is eſſet Doctor antiquus, de cuius doctrina timeretur, ne ſit antiquata:* quod vir in moralibus nõ peritus ignoraret, & poſſet ei opinio illa videri probabilis, cùm tamen alijs peritis talis non haberetur. Imò etiam

ſi eſſet

si esset ex Neothericis, isq; grauis Doctor, adhuc imperito posset subesse periculum, ne fortè eius opinionem non intelligat, aut casui particulari applicare nesciat.

Tutiùs itaq; est (*idem Salon monet*) Confessoribus minùs exercitatis, consulere viros peritos, in illa materia versatos, & quos timoratæ conscientiæ esse nôrunt, vt ab ipsis discant, quæ opinio sit probabilis, tuta, ac sequenda (Nam virorum doctorũ est expendere vtriusq; partis rationes) & qui aliter agunt, fidentes suis ingenijs & summulis, non sunt tuti in conscientia, nec prudenter & rationabiliter, in rebus magni momenti, operari censentur.

Delectus quoque magnus faciendus est inter Doctores, à quibus petendum sit consilium: neq; enim satis est, quod in Theologia & Iure sit graduatus, cùm aliquando accidat, nonnullos ex his esse in hac materia imperitos, *vt testatur Sayro*: sed tales quærendi sunt, qui cum peritia pietatem coniungant.

4. Consultori non licet consulentem remittere ad Doctorem, cuius opinio creditur falsa: licet tamen ad eum, qui eam tenet, non ex ignorantia legis, & aliorum argumentorum in contrarium: sed ductus alijs rationibus, quæ ipsi & alijs viris probabiles videntur, quamuis consiliario opinio non placeat.

Qui pleniùs hanc materiam scire cupit, legat *Sanchez Moral: lib. 1. cap. 9. Salon: 2. 2. q. 63. a. 3. & alios ibidem allegatos.*

AD-

ADDITIO.

Doctrinam de probabilitate opinionum non extendas, vbi de valore Sacramentorum agitur, vel dum Iudex iudicat, vel medicus curat. vniuersaliter vbi de iniuria & periculo proximi agitur. nec extendas dum probabilitas tenuis adest. Author enim in omnibus cautè procedit. & præcipuè ad vitandos scrupulos præfatam doctrinam ponit.

CAPUT III.

De Dubio.

QVoniam dictum est superiùs, posse securâ cõscientia eligi partem tutam, relicta magis tuta, hoc autem videtur esse contra iuris Regulam C. Iuuenis, de *Sponsal:* quia docetur, quòd in dubiis tutior pars est eligenda: ideò hoc quoq; hîc declarandum est.

1. Sciendum itaq;, est hanc regulam verissimã esse, & habere locum in vero dubio, seu propriè dicto dubio, videlicet, quando intellectus, neq; assensum habet, neq; dissensum, sed est anceps, non habens maiorem propensionem ad vnam, quàm alteram partem. Et per hoc differt ab opinione, quæ semper est cum assensu vnius partis, quam existimat veram, quamuis cum formidine de contraria. Quæ formido non excludit assensum determinatum circa aliam, sed consistit tantùm in hoc, quod

quod aliquis per actum reflexum, iudicat rationes illius partis, cui adhæret, non esse euidentes, sed tantùm verisimiles, atq; ita posse accidere, vt cōtraria opinio fortè sit vera.

2. Itaq; stante vero dubio, nihil tutò agere licet: Quācunq; enim partem amplexus fuerit, peccandi periculo te committes. Vt autem liberè agere vales, debes diligētiā adhibere ad inquirēdū veritatem, & tandem deposito dubio, & metu consciētiæ, vni parti adhærere; atq; ita bona fide operari: Quod si tanti non fueris, bonorum ac prudentū consilio vtere, quales sunt Prælati, Confessarij, cæteriq; amici, pij tamen & discreti. In horum defectu recurre ad Deum per orationem feruentem, ac humilem, & tandem elige vnam partem tutiorem, aut minùs periculosam.

CAPUT IV.

De conditionibus Confessarij.

EXpediret quidem hic à conditionibus Confessarij initium sumere, sed quoniam *in Examine tit. 2.* sunt enumeratæ & explicatæ, ideò illuc legētem remittimus: Vltimæ tamen subobscuræ, declarationem subijcere censuimus.

Cum itaq; sex sint conditiones Confessoris, scilicet, potestas, scientia, prudentia, bonitas, sigillum. atq; fortitudo: hæc vltima quid propriè importet, breuiter exponendum est.

Fortitudo non importat audaciam vniuersè, quia

quia sic sumpta, quandoq; in bonum, quandoq; in malum trahitur, *vt docet D. Th: 3. d. 26.* nisi intelligatur audacia, secundùm quod est moderata ratione : sic enim pertinet ad virtutem fortitudinis, *teste D. Th: 2. 2. q. 127.* Sumitur itaq; hic, prout est virtus resistens, superans ac expellens omnes difficultates, quæ Confessori occurrere possent, & impedire, ne officio suo ritè fungatur. Porrò istæ difficultates in Sacramenti functione multæ sunt. Est enim inprimis, ignauia, & horror retrahens Confessorem à labore subeundo, vt superiùs dictum est. Deinde onus decidendi seu resoluendi casus perplexos & intricatos, sæpè in confessione interuenientes. Item pœnitentium qualitas, authoritas, amicitia, beneuolentia, beneficentia, quæ iudicium Confessoris interdum obnubilant : Diuersa quoq; ingenia personarum, impatientium, cholericarum, obstinatarum. Has & alias difficultates frangere & superare Confessarius debet, viriliter ac generoso animo, exequendo quod officium exigit, pro Dei gloria, proximi salute, ac suæ conscientiæ securitate.

CAPUT V.

De partibus Confessoris.

Quid agere ipsum oporteat, ante administrationem Sacramenti.

Quid in ipso actu Confessionis, & quid post datam absolutionem.

§ I.

Ante confeſſionem tria facienda. *Ars diſcenda, poteſtas acquirenda, & præparatio præmittenda.*

1. Quare ars diſcenda.

Quia difficillima, eiuſq; ignorantia periculoſiſſima. Et tamen à pluribus floccipenditur: aut quia facilis creditur: aut quia pericula non conſiderantur, & proprio ingenio confiditur.

2. Hæc ars in duobus conſiſtit. *In iudicando & medendo.*

Eſt enim iſta ars & Medicinalis & Iudicialis, quamuis paterna: cuius ſubiectum eſt anima: initium morbi, ſeu peccati cognitio: medium, de cognitis peccatis iudicatio: finis, ſanitatis ſpiritualis introductio. Ergo Confeſſoris, qui medicus ſimul & iudex eſt, munus erit, ſcire mederi & iudicare. Vt benè iudicare valeat, varietates delictorum iudicandorum, eum noſſe oportet: vt efficaciter medeatur, neceſſe eſt cognoſcere cauſas, qualitateſq; morborum ſpiritualium, & remedia conuenientia, quæ prudenter applicanda ſunt.

3. Porrò varietas peccatorum multiplex eſt.

Nam inprimis quædam peccata ſunt ſimplicia, (vt homicidium, furtum, fornicatio) nullà circumſtantià affecta. Quædam autem ſunt circũſtantionata, hoc eſt, per aliquam circumſtantiam adiunctam aggrauata; vt interfectio Sacerdotis, copula cum conſanguinea, furtum in loco ſacro.

Deinde.

Deinde. Alia sunt annexam restitutionem, habentia, vt vsura, diffamatio, &c. Alia verò à restitutione libera, vt transgressio ieiunij, &c. Tertiò. Aliqua sunt reseruata, aliqua non. Quartò. Alia sunt sola, alia cum censura Ecclesiastica, pœna aut impedimento Canonico coniuncta.

4. Curatio quoque duplex adhiberi solet, aut potest.

Vna dicitur per se, & Sacramento pœnitentiæ essentialis: & hæc est absolutio Sacramentalis, per per quam pœnitens recuperat sanitatem animæ: ac proinde gratiam amicitiamque Dei consequitur. Altera per accidens, id est in casu talis, dispositionis vel indispositionis pœnitentis, vt, quia est scrupulosus, vel præsumptuosus, durus ad dolendum, obstinatus ad peccatum deserendum, difficilis ad alienum restituendum. Vnde medicamentum adhibendum est, ad erigendum pusillanimum, moliendum cordis duritiam, monendo, suadendo, & persuadendo sinceram pœnitentiam, ac proinde persuadendo ad introductionem gratiæ: de quo fusiùs infra cap: 7.

De Potestate.

5. Potestas, quæ in confessario requiritur, est duplex. *Ordinis & iurisdictionis.*

Ordinis quidem, quam accipit Sacerdos in sui ordinatione. Iurisdictionis autem, quam acquirit per officij Pastoralis assumptionem aut delegationem, *vt fusiùs declaratum est in Exa: Approb.* Vtraque

igitur potestas, adeò est necessaria ad confessiones audiendas, vt si altera desit, absolutio sequens omninò inualida sit. Nam qui Sacerdos non est, in nullo casu absoluere potest: cùm sacerdotium sit fundamentum exercendæ iurisdictionis in foro pœnitentiæ. Similiter quamuis sacerdotium adsit, desit autem iurisdictio, ratione officij aut commissionis, absolutio regulariter nulla erit, secluso mortis articulo; vt statim dicetur.

Nec te moueat vetus illa narratio, de confessione facienda coram Laico, deficiente Sacerdote, in articulo mortis: quoniam secundùm determinationem Ecclesiæ, nemo ad talem confessionem etiam tunc obligatur, neq; Laicus à peccatis vnquam absoluere potest: sed in tali casu ad contritionis præsidium confugiendum est. Secus esset, si adesset Sacerdos simplex, non expositus in absentia expositi. Nam in tali casu licitè & validè absolueret, concedente ei tunc facultatem, Ecclesia, & approbante hanc generalem consuetudinem.

6. Tres autem sunt, qui habent iurisdictionem ex officio.

Papa in toto orbe, hoc est respectu totius Christianitatis. Episcopus in sua Diœcesi: & Parochus in sua Paræcia. Cæteri habent ex commissione.

7. Prædicti itaq; tres, & quartus Episcopi Vicarius, possunt hanc iurisdictionem delegare: ac propterea ab ipsis quærenda est. Nam Vicarius non solùm ad vtendum, verùmetiam ad communi-

nican-

nicandum alijs, hanc facultatem habet.

In religione verò tres: Superior legitimus loci, (sed non ab eo institutus Vicarius aut Præsidens) Superior seu Prælatus Prouinciæ, qui Prouincialis dicitur. Et Prælatus totius Ordinis, qui Generalis vulgò appellatur.

Porrò Parochi, quamuis iure antiquo hanc potestatem absoluendi alijs conferre potuerint, tamen propter abusum, & pericula, sublata est eis talis authoritas, nouoq; iure Conc: Trid: solis Ordinarijs relicta.

Nihilominùs ipsis quoq; Parochis licitum est, committere audientiam Confessorum, sed approbatis duntaxat ab Ordinarijs, seu alicubi in Diœcesi eadem expositis absolutè, hoc est absque aliqua limitatione. *Suarez in 3. par. t. 4. disp. 28. sect. n. 13.* præterea *n. 19.* asserit hanc consuetudinem esse, vt Parochi sese mutuo iuuent, ex solo suo consensu, non tantùm intra eandem Diœcesim, sed etiam in confinio distinctarum Diœcesum, quod tamen non debet (*inquit*) regulariter fieri, neque extendi, præsertim ad illos, qui non ex officio sed ex sola delegatione sunt Confessores, nisi accedat consensus saltem implicitus Ordinarij: vt potè, quia scit & non prohibet. *De qua re lege Suar: ibidem Sect. 7. n. 5.*

8. Sciendum quoq; est hic ex communi doctrina Ecclesiæ, non posse Parochum prohibere Parochianum suum quominùs confiteatur religioso, vel alteri Sacerdoti, ab Episcopo exposito. Et Sacerdos

talem facultatem habens ab Episcopo, potest ea semper vti absque alia facultate Parochi, imò etiam ipso inuito: nihilominùs si adeò contradiceret, vt propterea timeretur scandalum, satiùs esset in publico ab audientia confessionis abstinere, præsertim in eius Ecclesia.

9. Si quis semel est approbatus, & ad confessiones audiendas admissus, simpliciter, absq; vlla limitatione loci, temporis, personarum, &c. & prætera prævio examine; nunquam deinceps ab eodem Episcopo examinari potest, sed semper manet approbatus, & admissus, in illa duntaxat Dioecesi, pro qua est expositus, nisi fortè magna aliqua causa, vel mutatio accidat. Quod si absq; examine aut limitate fuit admissus, non habet perpetuam facultatem. Et tunc nihil valet illa propositio. Semel præsentatus vel admissus semper talis manet. *Suar: ibidem, & omnes alij.*

10. Talem habens facultatem, potest suum Parochianum vel Diæcesanum vbiq; audire & absoluere, tam in propria Dioecesi, quàm extra Dioecesim: & semper, Paschatis quoq; tempore.

11. Religiosi ex priuilegio, possunt in sua Dioecesi, pro qua sunt expositi, omnes absoluere, etiam ex alijs Dioecesibus causa confessionis faciendæ confluentes. Seculares verò Confessarij nonnisi cum consensu suorum Parochorum; id agere possunt Consensus autem esse potest. explicitus, aut implicitus; cùm videlicet Parochus dat ipsis benedictionem, aut facultatem iter aggrediendi, deuotionis causa.

12. Ta-

12. Talis poteſtas durat, aut donec tempus aſſignatum terminetur (ſi eſt temporalis) aut perpetuò (ſi eſt abſoluta, & non reuocata) nec finitur aut expirat morte vel amotione concedentis: nec abſentia Confeſſarij, quia ſi poſt aliquot annos, ad illam Diœceſim reuerſus fuerit, & facultas ob aliquam cauſam rationabilem reuocata non ſit, tutò poteſt abſoluere.

13. Sacerdos eo ipſo, quod exponitur per ordinarium, quocunq; id fiat modo, vna & eadem opera approbatur. *Suar.*

14. Quando in confeſſione accideret peccatum reſeruatum, Confeſſor à nullo poteſt regulariter abſoluere, ſed debet, vel pœnitentem ad eum, qui poteſt, remittere, vel ipſe talem facultatem procurare ac obtinere: & interim ab omni abſolutione ſuperſedere: vt ſuperius dictum eſt.

15. Quando in confeſſione ſoli caſus reſeruati exprimuntur: is cui talis facultas delegatur, poteſt etiam à non reſeruatis abſoluere, quia in eo omnia non reſeruata includuntur, atq; in conceſſione maiori ſubintelliguntur.

16. *De Præparatione.*

Præparatio iſta poteſt eſſe remota ſeu generalis: & hæc eſt vitæ Confeſſoris continua integritas, quæ quamuis ad valorem Sacramenti non requiritur, neceſſaria tamen eſt ad efficaciorem peccatoris conuerſionem, quam faciliùs ac potentiùs perſuadebit, qui à Deo per vitæ improbitatem a-

uersus non est: & calefaciet citiùs qui in se calidus est. Generalis quoq; præparatio est, assiduum studium in hac arte.

Præparatio verò proxima consistit in quatuor. In carentia peccati mortalis, in rectitudine intentionis, in virtute fortitudinis, & imploratione diuini auxilij. Hæc enim exiguntur ad licitè vel benè exequendum munus Confessoris, quamuis aliàs possit non esse inualida confessio. Debet inquam inprimis Confessor ante confessionem recolligere se, num sit conscius alicuius mortalis, vel non. Nam si conscius sit, debet statim excitare in se veram & perfectam contritionem: nisi malit ipse quoq; priùs confiteri.

Intentio bona in eo sita est, vt quis tale ac tãtum negotium non aggrediatur, spe lucri vel commodi temporalis, aut amicitiæ contrahendæ, vel aliqua curiositate illectus; sed merè ex charitate, & zelo salutis proximi: quatenus Deo placeat, & sibi merita apud eum comparet: hostisque Dei & generis humani de damnatione fratris non triumphet. Fortitudo etiam concipienda & assumẽda est, vt minister Sacramenti liberè, absq; vllo respectu personarum, vel statuum, procedat in confessione, siue monendo, siue reprehendo, remedium adhibendo, absolutionem denegando, vel differendo, restitutionem præcipiendo, occasiones interdicendo, cæteraq; necessaria respectiuè præstando; vt superiùs dictum est.

Recursus ad Deum per orationem breuem, appri-

apprimè est necessarius, ad obtinendum auxilium, quo Confessor adiutus, hoc tam sanctum & arduũ opus, sanctè ac vtiliter exerceat, & omni tentationi fortiter resistat. Nimirum sunt in hoc ministerio plures occasiones impingendi, præsertim in quinq; genera peccatorum. 1. Contra castitatem: nam audiendo inhonesta (sine quibus vix transigitur confessio) facilè caro ex se ad malum propensa tentatur, ac deficiente Dei auxilio, & forti custodia, succumbit. 2. Contra patientiam, eò quòd innumeræ sunt molestiæ, prouenientes ex varijs ingenijs pœnitentium. Aliqui enim sunt valde rudes, alij importuni, alij scrupulosi, melancholici, alij nimium laxi, paruipendentes omnia, aliqui superbi, sibi aut suæ doctrinæ fidentes, duri corde, pertinaces, impœnitentes, restituere detrectantes, impatientes, &c.

Quòd si ipse quoq; Sacerdos sit ex se cholericus, aut valdè zelosus, aut etiam scrupulosus vel morosus, præsertim cùm corpus sentiat defatigationem, facilè in eo hæc omnia excitabunt impatientiam, iram, ac tædium, cùm hæc interdum verbis produntur, & insuper ex zelo proficisci credentur, cùm reuera vitia sunt. 3. Contra humilitatem: nam aliquando superbia se ingerit, dum Confessor ad suam conscientiam pœnitentem cõparat, quem facilè contemnet, seq; ei præferet, si senserit se immunem à similibus. 4. Contra puritatem confessionis. Si plura scire desiderat, quàm sit opus ad integritatem confessionis, & ad finem

absolutionis: siue propter oblectationem carnalem habendam, siue suspicionem de aliquo indagandā.
5. Contra fortitudinem. Sunt enim aliqui pusillanimes, ne dicam ignaui, & ignari, qui aut nesciunt os aperire, aut non audent vllum verbum proferre necessarium ad salutem pænitentis, seipsos & proximos seducentes.

§ II.

In actu Confessionis quæ facienda?

Confessor in actu confessionis, aliqua in principio, aliqua in medio, aliqua in fine præstare debet.

In principio.

1. Pœnitentem iucundè excipere, vt intelligat bonum Confessarij affectum erga se, atq; ita fidentiùs & fideliùs confiteatur: Nam & Christus Magdalenam aliosq; peccatores benignè excipere solebat. *Vnde D. Th.* 4. *d.* 17. inducit ad hoc, duos antiquos versiculos explicantes Confessoris qualitatem.

Confessor dulcis, affabilis, atq; suauis,
Prudens, discretus, mitis, pius, atq; benignus.

2. Appropinquante ad se pœnitente, Confessor non consideret vultum eius, sed illico faciem suam tegat, vt ipse liberiùs confiteatur. Imprudenter imò & illicitè faciunt aliqui Confessores, qui per totam ferè confessionem intuentur vultum pœnitentis.

3. Audiat patienter. Hæc autem patientia in tribus consistit. 1. In permittendo pœnitentem

suo mo-

ſuo modo, quamuis rudi, explicare ſua peccata, in quantum fieri poteſt citra Sacramenti iniuriam, & alicuius infamiam vel præiudicium. 2. (Quod inde ſequitur) non interrumpendo ſermonem, abſq; graui cauſa. Nam ſunt aliqui pœnitentes adeò meticuloſi, vt audito vel vno verbo, obliuiſcantur eorum, quæ dicturi erant. 3. In abſtinendo à quibuſdam ſignis pauoris, admirationis, quamuis grauiſſima & turpiſſima peccata recenſeantur: ſolent enim imprudentes ad tales occaſiones ſe commouere, ſpuere, ſe cruce ſignare, quod cedit in magnum pænitentis præiudicium, & Sacramenti cõtaminationem.

4. Aduertendum hic. Quod licebit Confeſſori, ſtatim à principio, benignè interrogare pœnitentẽ; An poſſint abſq; eius moleſtia, & periculo obliuionis, aliquando fieri interrogationes in ipſo curſu confeſſionis Hoc enim vtile eſſe poterit: tum, ne ipſe Confeſſor volens examen ad finem Confeſſionis differe, obliuiſcatur: tum, ne fortè pœnitens ex imperitia, vel vndecunq; proſequatur narrationem impertinentium, inhoneſtorum, aut famæ alterius præiudicantium. Poterit quoq; hortari & animare ad confeſſionem integrè faciendam, tanta, charitate, zelo, & efficacia: vt ſi alias integrè non ſit confeſſus, nunc depoſito omni reſpectu ſeu pudore, ſincerè confiteatur.

5. Cæterum præambulæ interrogationes rarò vtiles ſunt: multoties autem fruſtra tempus conſumunt.

In me-

In medio.

6. In tota narratione pœnitentis tria diligenter obseruet. 1. Pœnitentis dispositionem, non tantùm animæ sed & corporis: proderit enim hoc tum ad inquirendum, tum ad iudicandum, & ad remedium applicandum. 2. Modum confitendi quo vtitur, vel vti solet. 3. Peccati grauitatem & annexa, videlicet reseruationem, restitutionem, censuram, & alia, si fortè inueniantur.

7. Propter factam in principio præcocupationẽ, liberiùs monere poterit pœnitentem, quamuis modestè, si quid in confessione occurrerit, quòd dissimulari & ad finem reseruari non possit, vt cùm pœnitens creditur infamaturus aliquem temerè, &c.

8. Audita confessione, & data occasione, inquirat non minùs fideliter, quàm prudenter. Fideliter quidem, gerens se in hoc negotio, non secùs, ac proprio, considerando quoq; suum meritum ac magnum præmium. Prudenter verò, præsertim in carnalibus, ne quid cum Sacramenti profanatione, proximi scandalo, & sui tentatione percontentur, tam quoad rem, quàm quoad modum.

9. Instruat diligenter (si necesse est) præsertim simplices in articulis fidei, præceptis Dei implendis.

10. Medeatur conuenienter. Et quoniàm in confessione sæpiùs accidunt scrupuli, item negligentia circa salutem: pertinacia ad vitæ emendationem

onem, occasionum desertionem : & difficultas ad restitutionem : propterea prouidus Confessor debet operam dare, vt pro talibus euentibus remedia in promptu semper habeat; nunc rationibus persuadendo, nunc exemplis confirmando.

11. Porrò, si pœnitens sit bonæ scientiæ & conscientiæ, nec immineat aliquod periculum in posterum, circa præterita quoq; nulla sit monendi necessitas, debet eum Confessor absoluere, nullo sermone ipsum onerando. Similiter quamuis simplex sit, sed nullas tricas habet in conscientia, estq; optimè dispositus. Nisi fortè huic ex aliqua occasione, breuis instructio pertinens ad profectum, & conseruationem vitæ bonæ adhibeatur: Imo etiam si quis acciderit, oneratus quidem multis difficultatibus, sed tamen benè dispositus, scilicet, verè dolens, emendari firmiter proponens, in omnibus Confessori obtemperare volens: talis quoque diutiùs detineri non debet, ne aut ipse sine causa molestetur, aut Confessor inaniter fatigetur, aut tempus inutiliter conteratur. Circa indispositos labor Confessori suscipiendus est, vt dictum est, vel vt verus dolor concipiatur, vel efficax propositum omninò ampliùs non peccandi assumatur.

12. Præmissa monitione de ampliùs non peccando, occasiones fugiendo, restituendo (si & quatenus necesse erat) accedente quoq; pœnitentis acceptatione seu consensu super his; pœnitentiam temperatam quidem, at non nimis paruam,

sicut

ſicut neque valdè magnam imponat, ſed cum iudicio id faciat.

Vt autem proportionatam taxet, conſideret inprimis peccatorum grauitatem, deinde doloris quantitatem: Pœnitentis quoque qualitatem: & conditionem tam naturalem, quoad facultatem, complexionem, quàm moralem, quoad occupationes, &c. Tandem circumſtantias alias, peregrinationem, indulgentias, &c. Et tunc temperet eã: Multi enim ſunt, qui æqualem & eandem pœnitentiam, abſque iudicio imponunt pro magnis & paruis peccatis, perſonis occupatis & vacantibus: interdum pro magnis paruam, ex fauore; aliquando vero temerè etiam pro paruis magnam.

13. Finaliter abſoluat, ſi & quatenus facultas ſe extendit, & pœnitens eſt diſpoſitus: Nam negare abſolutionem diſpoſito, eſt graue præiudicium eius, & Sacramenti iniuria, eo quod redditur otioſum. Inabſolubilem etiam abſoluere, eſt Sacrilegium. Abſolutio verò voce ſubmiſſa dicenda eſt, neque neceſſaria eſt manus ſuper caput pœnitentis impoſitio.

§ III. Poſt Confeſſionem.

Peracta Confeſſione, ſiue ſit data abſolutio, ſiue non; Confeſſor ad duo obligatur: Ad ſecretum ſeu ſigillum ſeruandum: & pænitentem non obſeruandum.

1. Tam arctum eſt ſecretum confeſſionis, vt in

nullo

nullo casu, quantumcunq; periculoso, liceat illud aperire, seu manifestare. Nam neq; pro innocentis vita defendenda aut seruanda, neq; (quod maius est) pro totius mundi salute, siue corporis, siue animæ, siue vtriusque. Sacerdotes perperam agunt, qui res auditas in confessione (quamuis peccata non sint, nec persona detegatur) propalant. Illis enim hoc periculosum est, ne talia narrare assuefacti, in fractionem sigilli prolabantur, quod facillimum esset: audientibus quoq; scandalosum: multi enim credunt talibus narrationibus confessionem violari, aut contaminari. Porrò Prælati, non tantùm non possunt in exteriori gubernatione, notitiâ per viam cõfessionis acquisitâ vti, sed neq; in communi quidpiam dicere, adeò vt neq; sic loqui liceat: Hac hebdomada nullus Confessorum petijt facultatem à reseruatis. Toto cœlo errarent Confessores, qui crederent se posse in communi monere Prælatos, vt inuigilent in his vel illis casibus. Alto silentio inuolenda sunt omnia audita, ac si nunquam essent audita.

2. Dimisso pœnitente, cogitet Confessarius se iam functum officio suo, & susceptam curam cõpleuisse: neq; amplius potest actus pœnitentis obseruare, & multo minùs peccata in memoriam reuocare, etiam secretò, siue vt paternè admoneat, siue vt consoletur: neq; interrogare, an tẽtationes sint auctæ, diminutæ, vel sopitæ. Et quamuis viderit eum contrarium agere his, quæ illi sunt in confessione iniuncta, non moueatur, non curet, sed

dissi-

dissimulet, & vultum suum nunquam erga eũ mutet, sed eundem, quem antea præferat.

In summa: sic cum ipso se gerat, ac si nihil omninò mali vel boni de eo intellexerit: & ac si nunquam eius confessionem audijsset.

3. Poterit, si voluerit & vacauerit, orationem breuem facere, vel suspirium saltem, pro pœnitente, vt in bono perseueret, & pro seipso, vt Deus acceptet hunc laborem in peccatorum remissionem, & vitæ æternæ meritum: quamuis hoc sit consilij, non necessitatis. Satis enim oratur pro pœnitente, dum dicitur. *Misereatur tui.* Et *Passio Domini nostri Iesu Christi, &c.*

CAPUT VI.

De Pœnitentiario, quâ iudex.

1. IVdicis est inquirere, post inquisitionem iudicare, & tandem sententiam proferre. Idem Confessorem par est facere in confessione, scilicet interrogando inuestigare, & quantum fieri potest, iudicare, hoc esse mortale, illud non: hoc reseruatum, restitutioni obnoxium, censura affectum, vel non: hic pœnitens est capax absolutionis (quæ est sententia in ipsius fauorem) ille incapax: hoc permittendum est pœnitenti, illud (vt potè, quòd via sit ad peccatum) interdicendum: hæc confessio valida fuit vel inualida, ac proinde repetenda.

2. Inquisitio seu examen duplex est. *Commune*, quod

quod ad omnes confitentes extenditur. *Et particulare*, ſecundùm ſtatuum diuerſitatem; *vt in Speculo pœnitentium in ſecunda parte dictum eſt.*

3. Errant valde illi, qui credunt, confeſſarium debere eſſe contentum ſola auditione & narratione pœnitentis. Tenetur enim interrogare, quotieſcunq; veriſimiliter credit aliquid omitti in confeſſione, quod explicandum erat, *prout in Exa: Approb: dictum eſt*; quamuis ille nullam fecerit mentionem, dummodò pœnitentiario certò conſtet, illud eſſe peccatum mortale, & à confitente perpetratum, neque per aliquam priorem confeſſionem expiatum.

Dices, pœnitens non habet in eo conſcientiam, ex aliorum informatione. Eſto: Sed vrgebo. Illa informatio prouenitnè ex diuerſitate opinionum probabilium, an verò ex temeraria contradictione in gratiam alicuius facta, contra euidentem manifeſtam veritatem. Certè ſi informatio proceſſit ex diuerſitate talium opinionum, benè eſt, quia tenetur Confeſſor abſoluere pœnitentem cōtra ſuam opinionem, etiam probabiliorem, ſi pœnitens adhæreat contrariæ opinioni, probabili tamen. Quod ſi ex violenta extorſione verborum, legis gratiæ, &c. non tenetur idem ſentire Confeſſor, neq; ſe conformare errori informantium & informati: *Vnde S. Anton: 1. tit: 3, c. 10. § 10. & Palud: dicit*: Si Confeſſor eſſet certus de oppoſito ſcilicet, quod aliquid ſit mortale, quod confitens nō manifeſtat, neq; eum pœnitet, non tenetur ſe illi-

us iudicio conformare, quàmuis pœnitens dicat se consilio peritorum facere.

CAPUT VII.

De eodē Pœnitētiario, quâ Medicus.

1. MEdicorum est, morbi qualitatem cognoscere, causas eius inuestigare, & postea medicinam exhibere. Idem Confessorem facere conuenit, grauitatem, periculumq; peccatorum perpendere; vnde prouenіant deprehendere: ex fragilitatenè an aliorum inductione, vel conuersatione, aut alijs occasionibus: an verò ex diaboli suggestione. Nam si ex fragilitate recidiuum timeretur, variæ mortificationes imponendæ, & auxilia suppeditanda essent, per Sacramentorum frequentationem, eleemosynarum largitiones, orationes, ieiunia, disciplinas, &c. Si ex conuersatione, aut locorum frequentatione, hæc interdicenda essent: si ex deceptione diabolica, tunc magna cautela adhibenda esset, in nullo hosti cōdescendendum, & ad Deum Sacramentaque confugiendum.

2. Verùm vt hæc ars medicatiua cōmodiùs exerceri possit, enumerandæ sunt variæ pœnitentium qualitates, & singulis remedia præscribenda.

Sciendum itaq; est, quod inter accedentes ad confessionem; aliqui patiuntur defectum contritionis, nimirum quia dolore aut firmo proposito

pecca-

peccata deserendi, & vitam emendandi carent: alij pœnitentiam differunt, multi facilè recidũt, propter habitus prauos relictos: omnes autem ferè ad proficiendum in bono, iuuandi sunt. Demùm alij sunt pij & simul pacatæ conscientiæ: alij morigerati, sed scrupulosi: nonnulli mixti, videlicet, sceleribus & scrupulis pleni: non desunt etiam qui ad desperationem sunt proni.

3. Qui duro corde sunt, ac impœnitentes, iuuandi sunt, vt admittant & concipiant contritionem.

Ad hoc autem efficiendum proponenda sunt terribilia, præterita, præsentia, & futura. Præterita quidem, quàm seuerè Deus punierit peccata in Angelis & hominibus in Paradiso, & extra. Præsentia verò: inprimis iniuria Dei aspicientis, qui summum ac infinitum bonum, cùm sit, infinito modo odio habet peccatum: nos autem sine mensura ac termino diligit, vocat ad se, paratus quãtumcunque maxima peccata condonare. Talis ac tantus benefactor, vt non qualicunq; modo nos creauerit, sed ad imaginem & similitudinem suam, quam nos per peccatun maculamus & delemus, dæmonis autem Dei & nostri inimici imaginem induimus: imò amicitiam Dei dissoluimus, & cum hoste, qui ad interitum nostrum inuigilat, contrahimus. Facultatibus & sensibus Deus ornauit nos, vt ei seruiamus: nos verò non quomodocunq; eis abutimur, sed ad eum offendendum. Mundum hunc propter nos creauit, nos autem fa-

ctorem eius deferentes, quasi in illius contemptũ, mundo, ac si fiins noster esset, fruimur. Filius Dei redemit nos, tam acerba passione & ignominiosa morte: nos autem iterum propinamus ei fel & acetum (dum gulæ vacamus) caput iterum spinis coronamus (dum superbimus) lancea iterum latus aperimus (dum voluptatibus carnis, ob nostri amorem inordinatum, indulgemus) vestibus eum spoliamus (dum furtis, rapinis, & oppressionibus fratres eius vexamus) dorsum eius flagellis laceramus (dum concupiscentijs prauisq; desiderijs habenas laxamus) pedes & manus eius clauis transfigimus (dum actionibus iniuriosis Dei patientiã pungimus) ac proinde peccatis nostris iterum Filium Dei crucifigimus.

Adhuc ad præsentia mala spectat, quod Angelum custodem nostrum peccatis affligimus, cæteros Angelos, Dei honoris zelosos, contristamus, Ecclesiam matrem nostram maculamus ac turbamus.

In præsenti quoque, consideranda est peccàti turpitudo, breuis voluptas aut commoditas, periculum ingens, &c. Quoad futura: mors incerta, iudicium seuerum, sententia irreuocabilis: separatio à tam bono amico, sanctisq; eius, amissio cælestis beatitudinis: gehenna insuperabilis, cui pœnæ huius mundi simul collectæ, si comparentur, sunt quasi pictæ: societas dæmonum maleuolorum, sæuitia eorum & insultatio, horror, tenebræ, in æternum & vltra.

Verum-

Verumenimuerò istæ considerationes, non simpliciter sunt proponendæ, sed cum aliqua amplificatione & exaggeratione. Nam & ignis quamuis maximè actiuus sit, si tamen ad momentum corpori applicetur, parum aut nihil sentietur.

Præter has etiam suasiones, iniungenda sunt pia opera; vt eleemosynæ, ieiunia, & orationes, quibus Dei auxilium impetratur, & duritia cordis emollitur.

4. Quod autem pœnitentia differenda non sit, multa suadent. 1. Indignum est Christum Saluatorem nostrum tam diu stare ante ostium nostrum, & expectare, vt misereatur nostri: Nos quoque miseros dedecet tantam dignationem cõtemnere. 2. Quàm stultum est, ensem minantem, tormentum bellicum accensum, non statim declinare, ignemq; in te cadentem non velociter excutere: Ecclesi: 5: *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subitò enim veniet ira illius. Ne dicas, miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur, misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius.* 3. Quia quantò diutiùs hæret quis in peccato, tantò difficilior est conuersio: nam & consuetudo magis firmatur, & diabolus potentiùs obsidet, & homo longiùs à Deo recedit. 4. Si miserabile est diutiùs persistere in offensa regis terreni grauissima tormenta inferre paranti; & nihil curâre de illo placando, oblata commoditate: nonne multò magis miserabilius est, Deum habere sic iratum, qui decreuit

impœnitentes punire æternis ſupplicijs, ſupra quàm cogitari poſſit grauiſſimis, & tamen negligere præſentem occaſionem, & reijcere in futuram incertam.

Contra recidiuum quoq; multa ſunt remedia: Nam inprimis meditationis ſtudium, eſt efficaciſſimum remedium. In eo enim facilè deprehenditur peccati vilitas atq; turpitudo; de qua Ierem: 2. *Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Peccantis periculum, quia talis hominis *nouiſſima fiunt peiora prioribus.* Matth:12. & Luc:11. Beneficio meditationis pronitas ſenſualitatis cohibetur, & efficax propoſitum vitam emendandi roboratur. 2. Auxilij diuini imploratio, præſertim per preces alicuius Sancti, qui virtute contraria tali vitio enituit. vt S. Thomas Aquinas, & cæteræ virgines, caſtitate; Ioannes Eleemoſynarius, & S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus, liberalitate in pauperes, &c. 3. Frequens confeſſio, & deuota communio. 4. Carnis maceratio, per ieiunia, diſciplinas, &c. 5. Periculoſæ familiaritatis, omniſque occaſionis deuitatio, ſenſuum vero diligens cuſtodia. 6. Sua ſponte ſtatuere, vt ſi quando relabi contigerit, hoc vel illo modo de ſe vindictam ſumat v. g. ſequenti die ieiunet, vel abſtineat, certum numerum Pſalmorum, Litanias, vel Roſarium recitet, notabilem eleemoſynam largiatur, rem ſibi charam in vſus pauperum eroget, aut ſtatim poſt relapſum genua flectat, terram oſculetur, à qua ſuſtineri indignos nos per peccatum reddidimus;

dimus : vel ſaltem manu ad pectus admota, doleat, & ad diuinam miſericordiam conſequendam alia pia exerceat. Aliquando poſſet recidens vouere, ſaltem ad tempus, ſe talem pœnitentiam aſſumpturum, ſi adhuc relabatur, cum diſcretione tamen, præſertim ſi ſit ſcrupuloſus. Nec voueat, ſe nunquam tale peccatum admiſſurum, aut ſi admiſerit, religionem ingreſſurum. Quamuis enim hoc bonum, prudenter tamen eſt faciendum, & cum conſilio peritorum, propter varia poſtea occurrentia, & tricas in conſcientia. 7. Miſſas celebrare, aut celebrari facere, vt per Sacramenta & ſacrificia obtineatur gratia reſurrectionis à peccato. 8. Sanctorum & piorum exempla intueri oportet. Non enim deerant, qui tentationibus aliquando conſenſerunt, ſed per Dei gratiam, ſeriam pœnitentiam, vitæ auſteritatem, atq; cautelam, ad meliorem frugem ſe receperunt. Talis erat. S. Bonifacius martyr, & multi alij.

6. Contingit aliquando ad Confeſſionem venire eos, qui conſiderantes diuini iudicij ſeueritatem peccatorumq; ſuorum grauitatem ac multitudinem, de remiſſione eorum atq; ſalute ſua addubitant, ac proinde ad deſperationem procliues ſunt. His commemorandæ ſunt Dei miſerationes, quas ſolitus eſt in peccatores exercere. Propter peccatores enim de ſinu Patris in terram deſcendit, vt quæreret & ſaluaret qui perierant : venit non iuſtos vocare ſed peccatores. 2. Pro his multa paſſus, & mortem acerbiſſimam pertulit. 3.

Quàm benignè, cùm nobiſcum verſaretur, reuertentes ad ſe recipiebat, Zachæum, Magdalenam, mulierem in adulterio deprehenſam, Matthæum in telonio, Latronem in cruce, pro crucifixoribus rogauit: non reiecit diſcipulum periurum ſe negantem; nec poſtea Saulum ſe perſequentem. Antea verò, Dauid quamprimùm dixit; *Peccaui*: ſtatim à Deo per Prophetam audiuit: *Tranſtulit Dominus peccatum tuum.* 2. *Reg*: 12. Facinoroſiſſimi Reges; Manaſſes, 2. *Paral*: 33. & Nabuchodonozor, *Dan*: 4. conuerſi ad Dominum, ſtatim ſunt miſericordiam conſecuti. 4. Ipſe expectat vt miſereatur noſtri. *Iſa*: 3. Stat ad oſtium & pulſat, vt ei aperiatur. *Apoc*: 3. inuitat dicens: *Conuertimini ad me, & ſalui eritis. Iſa*: 45. Proteſtatur ſe nolle mortem peccatoris, ſed vt magis conuertatur & viuat. *Ezech*: 18. Lamentatur quando punire vult. *Iſa*: 1. *Heu conſolabor de inimicis meis.* 5. Sciens noſtras abominationes, nos non deteſtatur. Ier: 3. *Tu fornicata es cum amatoribus tuis, tamen reuertere ad me, & ſuſcipiam te.* Non eſt ſcelus tam graue, quod ipſe nō dimitteret, ſi pœnitentia accederet. Matth: 4. *Pœnitentiam agite, appropinquabit vobis regnum Dei. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealbuntur. Iſa*: 1. 6. Non aufert, ſed continuat beneficia ſua in nos, tam communia, quàm particularia: quod ſignum non repudiantis peccatores, ſed inuitantis & allicientis eſt. 7. Hæc autem omnia procedunt ex eo, quod Deus ex natura ſua infinitè ineffabiliterq;

terque bonus est, amans nos magis quàm sperare valeamus.

7. Iuuare etiam debet pœnitentem Confessor, quatenus medicus est, vt naturales inclinationes ad malum refrenare, consuetudines prauas extirpare, passiones prædominantes moderari, addiscat & conetur, per aliqua exercitia pia, & præsertim mortificationes. Quod quidem magna cum prudentia facere conuenit: Confessarius enim quamuis in Sacramento pænitentiæ, vna opera totam animam sanet, quod ad remissionem omnium peccatorum mortalium attinet: reliquias tamen vitiorum & passionum, simul curare non potest, sed sensim, & quasi per gradus, vnum post aliud sumpto initio à facilioribus. Radices quoq; omnium peccatorum, quæ passiones sunt, & præsertim quatuor, amor, timor, gaudium; & tristitia extirpandæ sunt. Securis itaq; ad radicem applicanda est, ne curatio sit in superficie. *Vnde D. Ber*: Vide, quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas; aut contristeris. Hæc autem securis applicanda est tunc, quando bonus exitus speratur: non cùm affectus feruet, sed cum deferuet: deferbuisse autem debet in actu confessionis.

8. Promotio quoque ad bonum cum prudentia facienda est. Pigris enim seu negligentibus calcar adhibendum est, feruentibus frenum, & omnes dirigendi sunt in profectu spirituali, inducendi ad viam perfectionis, secundùm status conditionem, atq; instruendi in ratione acquirendi omnes virtu-

tes: non quidem festinando, & ex zelo indiscreto vrgendo pænitentem, vt vno quasi volatu ascendat ad culmen perfectionis, sed pedetentim & pro capacitate eius.

O quanta eruditio & simul dexteritas in confessario requiritur!

9. De flagitiosis, pijs, & mixtis, in sequenti capite dicetur.

CAPUT VIII.

DE SCRVPVLIS, & Scrupulosis.

De quibus vndecim explicanda sunt.

1. *Quid nomine scrupuli intelligatur.*
2. *Scrupulus quanta mala operatur.*
3. *Vnde generatur.*
4. *Quomodo hæ causæ auferri possunt.*
5. *Generalia remedia pro scrupulosis proponentur.*
6. *Specialia quoq; pro scrupulorum varietate.*
7. *Quomodo Confessarius cum scrupulosis procedere debeat.*
8. *De libertinis, seu dissolutis.*
9. *De mixtis.*
10. *De pacata conscientia.*
11. *Doctrina subijcitur pro nouellis, & scrupulosis Sacerdotibus.*

§ I. Quid

§ I.
Quid nomine scrupuli intelligatur.

SCrupulus hîc significat formidinem, de peccato aut consensu, vbi reuera nec peccatum, nec consensus adfuit, idq; ex leuissimo, incerto, ac interdum nullo fundamento. Dicitur autem talis animi fluctuatio, scrupulus, id est lapillus Metaphoricè, hoc est similitudine sumpta à minutissimo lapillo. Qui cùm in calceum ingreditur, ibiq; latet, pedem premit, vexat & lædit. Ita & hæc leuiuscula existimatio, cùm alicuius mentem subit & occupat, eam pungit, torquet, ac mirum in modum excruciat. Vnde habere scrupulum, est habere leuissimum motiuum ac planè puerile terriculamentum, & non verum periculum, quo conscientia turbatur, & animus sollicitatur ad recedendum à veritate. Et scrupulosus dicitur ille, qui propter aliquam apparentiam deserit veritatem, non valens discernere inter sentire & consentire, inter cogitationem & complacentiam: sed quamprimùm caro corrupta vel phantasia menti aliquid obtulerit aut suggesserit, credit se acceptasse, cùm reuera illud ipsi non placuerit. Hinc facilè dignosci potest scrupulosus à prudente seu pacato, quod ille in vna materia vel pluribus sæpiùs dubitet, absq; solida ratione, aut saltem cum apparenti aut contra omnes rectè sentientes ob aliquam leuem suspicionem vacillat, cum magno suo cruciatu; hic verò benè iudicat.

§ II. Quan-

§ II.

Quanta mala operatur scrupulus.

1. Quietem internam tollit, loco eius turbationem inducit, & tanquam sæuissimus carnifex animum torquet, cruciatque.

2. Intellectum obnubilat, vt neq; res apprehendere neq; de apprehensis liberè iudicare valeat.

3. Fingit peccata vbi non sunt, imò & multiplicat: nam vel interdum contra conscientiam (vt sibi videbitur) aget: vel ex fastidio assensum præbebit, malens certus esse de peccato, quàm anxius dubiusq; de innocentia.

4. Ad desperationem disponit.

5. Inducit tædium ac tristitiam aggrauantem animum, vt nil boni agere libeat.

6. Hominem inconstantem facit: nunc enim susceptam actionem ob aliquem scrupulum intermittit, posteà, ob superuenientem contrariam dubitationem, resumit.

7. Alacritatem ac promptitudinē seruiendi Deo eripit; legentem, orantem, meditantem distrahit: quia vix potest aliquid aliud in sua mente præter scrupulos voluere.

8. Pusillanimis effectus, ita manus remissas in bono habet, vt si concionandum, docendum, consulendum, confessiones excipiendum, vel quidpiam agendum sit, ad Dei gloriam & proximi vtilitatem; statim ei tot difficultates, hæsitationes, trepidationes, occurrunt, vt in conspectum ho-

minum venire non audeat; aut si veniat, loqui subterfugit, ne occasionem alicuius peccati, vt puta vanæ gloriæ, vel aspectus inordinati, & alterius cuiuscunq; formidinis habeat. Et ita qui multa præclara facere posset, & fortasse donis naturalibus plurimis, ac bonis qualitatibus instructus, ignauus redditur & abiectus.

9. Vires tam corporis quam animi destruit, sensus interiores lædit, ita vt ad omnia ineptus sit.

10. Non raro, eò quod suas ineptias interdum exteriùs prodit, se ludibrio exponit, & tanquam fatuus vel insensatus ab alijs reputatur. Scrupuli enim ad amentiam quoq; iter parant. Hinc & homines cæteri eius consortium refugiunt & contemnunt: Confessores quoque talium confessiones subterfugiunt.

§ III.
Ex quibus causis proueniunt scrupuli.

℟. Ex variis.

1. Ex mala constitutione corporis. Nã si humor vel complexio sit naturaliter timida, frigidæ, melancholica: phantasia quoq;, dispositionem ad æstimationem confusam seu turbidam facilè cõtraher, vt deducit egregiè *D. Anton. p. 1. t. 3. c. 10. § 9.*

2. Ex infirmitate, præsertim capitis. per quam etiam læditur imaginatio: ratio quoq; detrimentum patitur.

3. Ex tristitia diuturna, per quám acquiritur melan-

melancholia, & perturbantur phantasmata.

4. Ex vehementi & intensa cogitatione, studiorum causa.

5. Ex indiscretis macerationibus, ieiuniis, vigiliis, ac recitationibus seu decantationibus Psalmorũ vel officiorum, per quas (*vt D. Hieron: insinuat*) amẽtiæ, melancholiæ seu tristitiæ nota incurritur; & rationalis hominis dignitas amittitur.

6. Ex conuersatione cum scrupulosis: vnus enim scrupulosus facit alium scrupulosum, *vt dicit S. Anton.*

7. Ex ignorantia, quia hæc facit timere, vbi securum esse oportet. Et reuera magna pars scrupulosorum propterea torquetur scrupulis, quia nec sciunt, nec discernunt, ideò ex imperitia omnia suspecta habent, ac proinde sæpè trepidant.

8. Ex superbia & nimia confidentia sui, cùm quis suum iudicium, aliorum iudicio præfert.

9. Ex inconstantia: quia tali vitio infectus, ob leuem causam mutatur, & recedit à solido iudicio.

10. Ex frequenti repetitione peccatorum, vel confessionis generalis. Quia in timido exinde facile generatur diffidentia, dubietas, &c. vt inferiùs dicetur.

11. Ex nimia solicitudine cauendi malum etiam minimum, seu ex indiscreto puritatis studio, aut inordinato Dei timore.

12. Ex diaboli suggestione. Qui Deo permittente potest mouere melancholicos humores in homine, per quos imaginatio vel errare potest, vel turba-

turbari, vel ad timorem inordinatum induci.

13. AliquandoDeus ipſe vult aliquibus talẽ crucem ſeu cruciatum imponere, ob pœnam alicuius peccati, præſertim ſuperbiæ, confidentiæ ſui, contemptus aliorum, &c. vel ad exercitium, probationemq́; ac proinde ob ſalutem & maius bonum eorum: quod de quibuſdam Sanctis legimus.

§ IV.

Quomodo cauſæ ſcrupulorum ſint auferendæ.

1, Inprimis per pharmaca à Medicis præſcripta, tolli poſſunt mali humores in corpore, melancholia naturalis & acquiſita, ſiue ex infirmitate, ſiue ex nimia triſtitia, aut vehementi cogitatione.

2. Per occupationem circa læta, vſum honeſtarum ac moderatarum recreationum, & auerſionem cogitationis à triſtibus.

3. Item ſtudia ſunt temperanda.

4. Vigiliæ, ac ieiunia, nonniſi ex piorum ac peritorum, præſertim Confeſſorum, conſilio ſunt aſſumenda atq; exercenda.

5. Conſortia ſcrupuloſorum deſerenda, & cum iucundis, honeſtis tamen, contrahenda.

6. Ignorantia, aſſiduo ſtudio depellenda.

7. Elatus animus ſubmiſſione proprij iudicij ad conſilia aliorum, deprimatur.

8. Vt autem in rebus agendis conſtantia ſeruetur, & leuitas mutabilitaſq; euitetur, aſſueſcendũ eſt id, quod ſemel recte deliberatum fuerit, viriliter ac perſeueranter exequi, neq; ob leues coniecturas,

aut

aut terrores apparentes in contrarium, à cœpto desistere.

9. Peccatorum aut confessionum iteratio nunquam fiat temerè, præsertim à timidis, sed ob vrgentem duntaxat necessitatem, (quo ad scrupulosos) quamuis quoad pacatos, etiam propter aliquã spiritualem vtilitatem, fieri possit.

10. Contra dæmonem, eiusq; tentationes, ac laqueos, oratio victrix præualebit: humilitas quoque & obedientia, cum frequenti Sacramentorum vsu.

11. Porrò voluntati diuinæ quis resistet? Ergo tolerandum est libenter, quicquid Dominus imponit, & voluntas nostra, eius subijciatur, cum plena ac sincera sui ipsius resignatione. Dominus mortificat & viuificat, ad inferos deducit & reducit; mille modos habet ipse, quibus sic afflictos consolari poterit. Et fortè hac via multa peccata impedit, in quæ prolabereris, si istis anxietatibus conscientiæ non retraheretis.

12. Quoad nimium desiderium puritatis: Considerandum est, nos esse in statu naturæ corruptæ, nõ integræ, neq; posse absq; supernaturali Dei auxilio benè meritorièq; operari, secundùm mensuram donationis Christi.

Cauendum quoq; est, ne iste conatus nascatur ex proprio amore, qui velit omnem quantumcunq; minimam imperfectiunculam excludere, vt ex toto fruatur quiete: & ex nimia confidentia propriarum virium, vt Nauar. monet; quasi ad tã-

tam puritatem per naturæ facultatem peruenire possimus: sed de hoc iterum redibit sermo. Interim obseruandum est illud sanum sapientis consilium. Eccl: 7. *Noli esse iustus multum.*

Narrat Vincentius Belluacen: de quodam Monacho Ord: Cistercien: quod is ex indiscreto feruore spiritus, conabatur assequi eam puritatem & innocentiam, quam Adam habuit in paradiso, antequam peccasset. Et hanc ob causam magnum laborem suscepit, macerando corpus suum ieiunijs & abstinentijs, vigilijsq; multis, addens feruentissimas orationes. Volebat ille cibum ita sumere, vt nullam inter edendum sentiret delectationem: primos motus conabatur non tantùm reprimere, sed etiam penitus extinguere, vt ne sentiri quidem possint. Contendebat absq; vllo peccato etiam veniali, in perfecta puritate viuere. Profectò magna fuit tentatio & diabolica, ad impossibilia instigans. Et cùm cerneret se eo peruenire non posse, in desperationem lapsus est, existimans, se non posse vllo modo in hoc corruptionis statu saluari: vnde venialia peccata, arbitrabatur esse mortalia, ad sacram Communionem etiam cùm ex regula tenebatur, accedere nolebat, atq; ita iugum obedientiæ perfregit. Talem fratris morbum pius & prudens Abbas vbi cognouit, pro eo cum multis alijs Deum deprecatus est, sed nihil propter dæmonis astutias effecit. Tandem ad piam quandam, Deo valde deuotam, Christi ancillã confugit, vt ipsa feruenter pro eo oraret: cuius o-

rationis efficaciam etiam in se expertus erat. Ipse ad celebrandum se parans, fratrem accersiri, sibiq; in Missa respondere iubet. De more frater, Confiteor (illa S. Virgine instanter cum lachrymis & suspirijs orante) dicit: & ecce ad singula verba, atri quidam lapilli ex ore Monachi decidere videbãtur. Tunc illa animaduertens in hac visione, obstinationem desperationis, & tristitiæ nigredinem, à Monacho recessisse, Domino gratias egit. Monachus vero quasi ad se reuersus, peracto sacrificio, sacram Communionem accepit: atq; hac salutari medicina perfecte curatus est.

§ V.

Remedia generalia contra omnia genera scrupulorum.

1. Vitare diligenter omnia peccata, non solùm actualia, sed & mentalia, nec tantùm mortalia, verùmetiam venialia (quantum fieri poterit) & præterea omnes occasiones peccatorum; atq; adeò firmiter statuere se vel benè viuere, omnia negotia cum deliberatione, bona intentione, & circumspectione, aggredi: nulli malo consentire, fœdas cogitationes non secùs ac scintillam in manum incidentem, statim excutere atque eijcere, vanas cogitationes non admittere, otiumq; fugere. Et hoc ipsum sincerè protestari, coram Deo. S. Angelo Custode, ac Omnibus Sanctis. Tali itaq; proposito stabilito, curandum est, vt in omni euentu dili-

diligenter ac constanter custodiatur, obserueturque: imò interdum renouetur, absque tamen nimio conatu & animi intensione: (hæc enim si supra omnes actiones reflecteretur, citiùs scrupulum inijceret) sed breuiter tali proposito in memoriam reuocato, procedendum est liberè in negotijs, non curando, si impertinentia vltrò se ingerant, vrgeant, & sentiantur.

2. Orationem quoque frequentem ad sedandos scrupulos esse efficacissimum antidotum, magistri spirituales docent omnes (quæ fieri potest, tam per se, quàm per alios.) Nam cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solùm residui habemus, vt oculos nostros dirigamus ad Deum, sicut docuit nos exemplo suo Iosaphat Rex, 2. *Paralip*: 20. Et D. Petrus Martyr, oratione liberatus est à scrupulo infidelitatis, vt testatur S. Anton: 1. *p*. *tit*: 3. *cap*. 10. § 10.

3. Obedire superioribus: præcepto, ac determinationi eorum acquiescere, singulare medicamentum est. Quidam discipulus S. Bernardi, adeò premebatur scrupulis, vt Missam celebrare non auderet. Sanctus autem dixit ei: vade frater, & in mea fide (hoc est, non in tua credelitate, quæ est erronea, sed mea, quam ego habeo de hac re, iudicans nullam culpam ei in esse) celebra. Obediuit ille, & omnis scrupulus in posterum extinctus est. Sed dicet scrupulosus. Vtinam talis esset prælatus, qualis erat Bernardus (qui Sanctus & doctus fuit) crederem facilè imperanti, & acquiescerem

rem consulenti: Nunc autem cum superioris mei paruam peritiam,& modicam aut nullam pietatem videam, non audeo meam conscientiam, suæ fidei cōmittere. Respondet Gerson: Quisquis ita dicis & sapis; erras & deciperis: debes enim ei obedire non vt homini, sed vt Deo iubenti, cuius vicem gerit, nisi præcipiat ea, quæ apertè sunt contra Deum aut præcepta regulæ.

Dices, quodsi ille errauerit? ℞. Aut non errabit, Deo ipsum dirigente: aut si ille errauerit, Deus non imputabit tibi peccatum? atq; adeò excusatum te habebit.

Similiter obtemperandum est Confessori. Nā quando hic est insigniter pius, & egregiè eruditus, scrupulosus tenetur ei credere, imò nec alios consulere: aliàs peccaret saltem venialiter (*vt Nauar: in Consil: docet.*) & si is quoque errauerit, pœnitens excusabitur à peccato: imo & ab excommunicatione, si qua irretitus esset, nec teneretur quærere absolutionem: ac proinde esset in bono statu salutis futuræ, gratiæ præsentis, & participationis suffragiorum, seu bonorum spiritualium omnium, quæ fiunt in tota Ecclesia. *Nauar: lib: 5. Consil: 2. de pœn: & remiss.* Standum etiam est consilio virorum bonorum peritorumque, submittendo se iudicio eorum. Vnde narratur in historijs Ord: Prædic: quod cùm quidam defunctus apparuisset cuidam fratri eiusdem Ordinis, interroganti de suis scrupulis, respondit: Consule discretos, acquiesce eis.

Quod ſi hi quoq; errarent, conſilium capiens excuſaretur.

4. Ipſe quoque ſcrupuloſus, poteſt & debet ſibi conſulere, recurrendo ad iudicium ſuum, maximè, ſi doctus ſit: imo verò antequam alios adeat, ſeipſum priùs recolligat, & aſſueſcat ſeipſum iuuare explorans ſuum opus, ac intentionem: perpendens an deliberatè fecerit, vel ſubreptio conſensũ ſubitum extorſerit: perpendat firmitatem, quam in bono propoſito habeat: conſideret circumſtantias omnes, aduertat ſe ſcrupuloſum, & ita conſcientiam deponat, hoc eſt pro peccato non reputet id quod ei peccatum eſſe videtur, & quamuis hæſitationem ſentiat, non curet.

5. Multum quoq; proderit, auertere animum à cogitatione ſcrupulorum, rerum triſtium, & aliorũ ex quibus ipſi naſci poſſent: & occupare eum circa res iucundas, honeſtas, & vtiles.

6. Præterea, contemnendi ſunt ſcrupuli, ita vt contra ipſos ſæpiùs factitetur, non curando eorum murmur, & contradictionem. Neq; enim hoc ſcrupuloſus temerè faciet, ſed cum ratione probabili, credens ſe eſſe ſcrupuloſum, eò quod experiatur ſe frequenter leui ex cauſa, & abſq; ſolido fundamento dubitare, ac propterea turbari: aut ſciens ſe ab alijs pro ſcrupuloſo haberi. Nec refert quod euidẽter, & certò non ſciat eſſe ſcrupulum, quia ſola credulitas ſcrupuloſi, quando eſt in fauorem eius, reputatur pro certitudine, quæ in pacata conſcientia eſſet abſq; vlla vacillatione.

Itaq; si frequenter contra scrupulos aget, tandem metum deponet, & tranquillam conscientiam acquiret. Non secùs ac ille, qui nauigare non audet. hic enim, si aliquoties conscensa naui, maria tranauerit, nauigationis pericula ampliùs non tantum non timebit, sed etiam lætus tale iter suscipiet. Et equus, qui pontem vel saxum pertimescit, si aliquoties calcaribus incitatus, ipsum conscenderit, tandem aliquando metum deponet: ita & qui scrupulis grauatur, si argumenta ex scrupulis consurgentia vilipendet audacter in cōtrarium aliquoties agens, tandem scrupulorum obliuiscetur, & in actionibus liberè procedet. Sicut per oppositum, si quis eis vel semel auditum præbebit, iterum atque iterum obtemperare assuescet; pluribus sensim insurgentibus, in magnam perturbationis mentem incidet, & habitu scrupulorum contracto, pace interna nunquam fruetur.

Docet benè Valentia 12. *disp:* 2. *q.* 14. *pun:* 4. *q. vlt: quem sequitur Sanchez,* quod interdum præceptum est agendi contra scrupulos, videlicet, quando quis graue ex scrupulis & anxietatibus detrimentum patitur.

7. Plurimùm scrupuloso conducet (*Nauar: ait*) statuere ob oculos, per imaginationem, vultum illum speciosissimum & benignissimum Christi, qualem olim contemplabantur homines, dum cōuersaretur cum eis, doceret simplices, sanaret infirmos, peccatores hilariter ac beneuolè susciperet, amanter tractaret, liberaliter peccata remitteret,

salutem

ſalutem promitteret, errantes moneret, mæſtos ſolaretur, lapſos defenderet. Magni peccatores affectum & vultum beneuolum, auxilium quoq; prō-ptum experiebantur: quantò magis decet, pias ac morigeratas (quamuis ſcrupulis agitatas, mentes) ſibi polliceri de benignitate amantiſſimi Patris? certè diſplicet ei hæc anxietas, & parua de eius bonitate perſuâſio, ac ſi crudelis tyrannus, ne dicā carnifex eſſet, & hoſtis diligenter obſeruans minimos noſtros lapſus, neſciens nec volens compati infirmitatibus noſtris. Equidem talibus imaginationibus grauis ei iniuria irrogatur: multoq; magis illis Deus irritatur, quàm grauiſſimis exceſſibus fiduciam in Deum non excludentibus, & veram pœnitētiam includentibus.

8. In perplexitate ſcrupuloſorum, vita bonorum debet eis eſſe viuendi regula, quam intrepidè imitari debebunt: & tanto magis, quantò aut meliores fuerint: aut prudentiam eruditionemq́; cum bona vita coniunxerint, quia ſemper creditur, eos habere bonum iudicium & affectum, ſeu intellectum & voluntatem. Neque fas eſt ſcrupuloſos habere malam perſuaſionem de eis, credendo ipſos habere laxam conſcientiam, ſuam verò meliorem, hoc enim ſuperbiæ nota eſſet, melioribus ſe præferre.

9. Non debet ſcrupuloſus confiteri dubia & ſcrupulos; ſed ea ſolùm, quæ manifeſtè cognoſcit eſſe peccata, abſq; vlla hæſitatione: alias ſi voluerit omnia ſua dubia ſemper confiteri, perpetuò

manebit causa, occasio, & origo scrupulorum. Imò posset inueniri quispiam adeò scrupulosus, vt ipsi & suadere & facere expediat, vt non existimet aliquid esse mortale, nisi ita manifestum sit, quod posset iurare, illud esse mortale; neq; confiteatur, nisi quæ iuramento confirmare valeat, quod fuerint peccata mortalia *(vt ait Sa, collaudatus à Sanchez)* & quod nunquam ea fuerit confessus: similiter, non, putet se in mortale consensisse, nisi ita certus sit, vt id iurare audeat. Hoc autem ex qualitate scrupulosi iudicandum est.

Fundamentum huius est: quia *(vt inquit Sanch: Mor: lib: 1. cap: 1. num: 20.)* si dubitans est vir bonis moribus imbutus, timidæq; conscientiæ, credendum est, eum non perfectè consensisse: quia, cùm mortale ingenti odio prosequatur, si ipsum, omninò admisisset, facilè discerneret & non dubitaret, sed certo sciret. Secùs de viro prauo ac perditæ conscientiæ: nam cùm illud paruipendat, si non consensisset, nullam, dubitationem haberet; modo quia dubitat, signum est quod consenserit.

Medina quoq; 1.2.q.74.a.8. fin: idem docet his verbis: Si qui dubitat, sit vir probus, qui non cognoscit se, affectum ad res turpes; inclinet in partem meliorem, & credat se non consensisse: si verò sit homo desidiosus, & conflictatur quotidie cum suis passionibus, & sæpenumerò cadit, declinandum, est in partem deteriorem, & existimandum, quod consenserit.

10. Quando occurrunt diuersæ opiniones Docto-

rum

rum probatorum, licebit benigniorem eligere bona conſcientia, quamuis ſit minùs probabilis, & minùs tuta: dummodò depoſita conſcientia ipſi adhæreas, & ſic bona fide agas.

11. Vtendum etiam eſt inſigni illa virtute Epikiæ ſiue æquitatis (*de qua D. Th: 2. 2. q. 120. D. Anto: hic, &c.*) præſertim in intelligendis præceptis ſuperiorum, ſtatutis & legibus, perſuadendo ſibi, nõ peccare eum, qui implet legem ſecundùm mentem legiſlatoris, licet verba offendat vel tranſgrediatur. *Exemplum.* Lex inſtituit depoſita reddi. Hoc autem aliquando ſolet eſſe nociuum, vt ſi gladius redderetur furioſo, & theſaurus impugnãti patriam. Similiter, ſi lex patitur duos ſenſus: qui in benigniore ſeruaret; non peccaret, quamuis in duriore uiolaret. Hinc licitum eſt præcepta Dei, Eccleſiæ, Prælatorum, & Iudicium in foro conſcientiæ benignè interpretari, dummodò id rationabiliter fiat, & vis non inferatur intentioni eorum, neq; verba legis aut mandati detorqueantur, vel corrumpantur, ſed in proprietate ſeruentur. Ratio eſt. Quia præcepta Dei & Eccleſiæ, non ſunt ad tollendam omnem ſpiritualem dulcedinem, qualis certè tollitur, quando nimis ſcrupuloſe & timidè interpretantur *S. Anton:* Adhuc propter eandem virtutem, nõ peccat, qui in dubio obſeruat legem, ſecundùm conſuetudinem inter bonos & prudentes. Conſuetudo namq; radicata & aucta, aliquando etiam ipſam legem tollit & abolet: Nimirum in his, quæ non ſunt intrinſecè mala, ſed tantùm

extrinsecè, (eò quod vetantur :) in his enim prævalet communis vsus & iuri derogat : (non autem in his quæ sunt contra legem naturalem & Diuinam.) & qui illa non seruat, vbi & quando est impossibile. aut valde difficile, non peccat. Aut qui ideo non seruat, quia pro stulto haberetur : Et qui contra legem facit, non ex contemptu, sed ratione alicuius periculi considerati, bona fide, credens sibi hoc licere, non peccat. *D. Anton: Syl: For.* Ratio est, quia nec Deus, nec Ecclesia, per sua præcepta intendit obligare ad vix possibile, siquidem onus eius leue est, *Matth: 11.* Et neq; Deus, neq; Ecclesia, intendit aliquem obligare, cuius executio fieret ridiculosa, & obseruans ludibrio exponeretur, apud discretos & probos viros: aut si præceptum implens, fatuus reputaretur. *S. Antoninus* Vnde etiam non acceptat (*inquit*) Deus vota indiscreta & stulta, sed detestatur : displicet enim ei stulta promissio.

Porrò virtutis huius munus est, considerare omnes circumstantias legis, scilicet, intentionem authoris, tempus, loca, causas, præsentem necessitatem, vel periculum, &c.

12. Scrupulosus non debet moueri quibusdam dictis, quæ videntur esse in fauorem & fomentum scrupulorum, in conturbationem verò ac terrorem scrupulosorum.

Primùm est. In dubijs tutior pars eligenda est : propter hanc enim propositionem, scrupulosus eligit viam rigidiorem, quia ei tutior esse videtur.

Sed hæc

Sed hæc propositio benè intelligenda est. 1. Quod eligere viam tutiorem consilij est, non præcepti: alias oporteret omnes ingredi religionẽ, in qua tutiùs viuitur, quàm in sæculo.

Satis ergo est eligere tutam. Sicut n. diuersis vijs itur ad vnam eandemq; ciuitatem, licet vna sit tutior quàm alia: sic ad ciuitatem cœlestem alius sic, alius aliter vadit, & quidem tutò, licet aliquis tutiori modo & via.

Præterea hæc propositio intelligenda est, in vero dubio, in quo quis se habet, tanquam in æquilibrio, hoc est æqualiter, non magis propendens ad vnam partem quàm aliam: Scrupulosus autem adhæret vni parti, à qua per leuem rationem dimouetur, & deterretur.

Secundum dictum est S. Greg: relatum dist: 5. cap: *Ad eius*. Bonarum mentium est, ibi etiam culpas suas agnoscere, vbi culpa non est. Idcirco scrupulosi hac propositione moti, trepidant timore, vbi non est timor.

Hæc quoq; propositio benè intelligenda est, & prudenter interpretanda, Verissimùm enim est, talem dispositionem mentis esse bonum signum, mentis scilicet timoratæ, Deum præ oculis habentis, etiam ei in minimo displicere vitantis: nihilominùs talis mens dirigenda & corrigenda est, ne degeneret & aberret. Quamuis enim ista propensio in bonum, sit bona, secundùm se considerata, tamen ratione annexi potest esse inordinata, ac proinde non bona, scilicet ratione iudicij, inquantum

male

malè iudicat, dicens aliquid esse tale, cùm non sit, quod ex defectu scientiæ ac iudicij prouenit. Itaq; hæc mens ex parte, bona censenda est, non ex toto : vt autem sit ex toto bona, regulis prudentiæ moderanda est.

Tertium dictum. Tene certum, dimitte incertum. Scrupulosis autem certior esse videtur durior sententia, quàm benignior. ℞. In moralibus quæ tantam varietatem habent, nullibi potest esse certitudo euidentiæ (*quam dicunt Mathematicam*) sola ciuilis, seu moralis inuenitur, quæ est per humanas coniecturas, rationesque probabiles, hoc est, quæ omnibus aut pluribus maximè sapientibus veræ videntur.

Colligitur autem certitudo moralis ex vno trium modorum : Experitorum authoritate, quod pertinet ad incipientes.

Ex propria eruditione, quod congruit proficientibus.

Ex circumstantiarum circumspectione, quoad perfectos.

Et cùm talis tantùm certitudo inueniatur, tam in rigida, quàm in benigna sententia : illa quæ rigidior est, non debet præualere contra benignam sua asperitate, quoad probabilitatem : imò viceuersa, benignior potest esse certior, & Deo acceptior.

Quartum, quod opponitur, est : Qui adhæret opinioni laxiori, videtur se exponere periculo peccati mortalis : Nam si illa sit (sicut esse potest) falsa, & quidem facilius (eo ipso quod laxa est) cō-

traria

traria verò, quæ durior eſt, vera: nonnè operans ſecundum laxam peccabit? Et ſic, *Qui amat periculum, peribit in eo*, Eccl: 3.

℞. Qui ſequitur opinionem laxam, probabilem tamen, neq; contra conſcientiam agit, etiamſi minùs ſit probabilis, neq; ſe exponit periculo mortaliter peccandi, formaliter, id eſt, ex intentione, & quòd illud peccatum ei imputetur, quia non temerè ſed prudenter operatur, ductus videlicet ratione probabili: quamuis interdum id quod fit, ex parte ſua ſit peccatum, quod poteſt dici, exponere ſe periculo peccandi, materialiter. Sed hoc nihil nocet: quia operatio non requirit omnimodam certitudinem. Alias vix alicui operari liceret, cùm res practicæ difficillimæ cognitu, & varijs opinionibus ſubiectæ ſint. Sufficit itaq; ſola probabilitas, quamuis non excludat de oppoſita opinione formidinem. Non enim Deus nos obligat ad habendam ſcientiam, hoc eſt notitiam certam & euidentem, (quæ non poteſt haberi à nobis) nec requirit illam in moralibus: ſed eſt contentus, vt operemur bene, ſecundùm probabilem credulitatem, quæ hîc inuenitur. *Nau: Conſ. 2. lib: 5. de Pœniten: & remiſ.*

Quintum dictum ex Prou: 24. *Septies in die cadit iuſtus.* Hoc quoq; ſolet torquere ſcrupuloſum: ſi quando in præparatione ad confeſſionem peccata recordari non poteſt. ℞. Caſus iuſti frequens in die, non eſt mortalis, vt declarat D. Th: ſed venialis. Et præterea, vt Granat: addit, ſpectat ad pec-

cata omissionis non commissionis; addo ego peccata quoq; cogitationis. Numerus autem certus pro incerto ponitur, plùs minùsuè. Itaq; non eximitur etiam scrupulosus à tam frequenti lapsu: sed animatur, ne propterea sit anxius, tum quia tales casus sunt veniales, qui non necessariò subduntur clauibus Ecclesiæ in confessione, tum quia sunt difficiles cognitu, & multò difficiliores numeratu; tum quia misericordiæ Domini numerari non possunt, quibus potiùs niti debemus, quàm nostris conatibus.

Sextum, planè apparens terriculum. Si in articulo mortis esses, non auderes, cum hoc scrupulo nõn expiato, mori.

Respondet inprimis Sylu. In articulo mortis multa facienda sunt, quæ extra ipsum facere non conuenit, nec expedit. Alioquin facilè in amentiam vel desperationem incideretur.

2. *Corduba.* Etiam in illo articulo scrupuloso cõsultiùs esset contemnere scrupulos, ex Confessoris aut docti viri iudicio.

3. Sicut licitum est in vita, ita licitum etiam erit in morte sequi opinionem probabilem, quamuis laxiorem. Nam sicut in vita, ita & in morte posset aliquis agitari scrupulis circa repetitionem confessionum, circa restitutiones: & sicut in vita nõ imputatur sic operanti prudenter, ad peccatum, ita & in morte. Imò tunc vel maximè expedit conscientiam tranquillare, pijs ac doctis obedire, quàm maximam fiduciam de Deo concipere: ipsum non tan-

quam

quam Tyrannum crudelem aut hostem suspicere, sed tanquam Patrem benignissimum, & infinitè, ineffabiliterq; bonum, in despectum diaboli turbãtis conscientiam bonam.

4. Si assuescas tempestiuè in vita, deponere conscientiam, & bonâ fide agere contra scrupulos successu temporis experieris, scrupulos priores nullius fuisse momenti, ac propterea non tantùm miraberis tuam præteritam uesaniam, sed etiam ridebis, in articulo verò mortis contemnes eos.

§ VI.

Nunc de specialibus, tàm scrupulis, quàm remedijs agendum est.

Scrupuli varij sunt, & possunt reduci ad nouem Capita. 1. *Ad cogitationes.* 2. *Ad subitos motus.* 3. *Ad gesta & gerenda.* 4. *Ad Confessiones.* 5. *Ad Communionem.* 6. *Ad deuotiones.* 7. *Ad curiositatem sciendi de sua salute.* 8. *Ad putatam carentiam scrupulorum.* 9. *Circa baptismum.*

Sed in particulari numerabuntur viginti genera scrupulorum.

In cogitationibus scrupulus triplex. *Turpitudinis, infidelitatis, & fœdæ blasphemiæ.*

Primus itaq; est, quando turpes cogitationes, etiam resistentibus, importunè se ingerunt. & ideò dum incidunt in timidam conscientiam, eam conturbant, propter dubitationem, aut potiùs suspicionem consensus.

Remedia 1. Nosse oportet, nunquam esse peccatum mortale in talibus cogitationibus, nisi cùm voluntas deliberatè ac plenè consentit, hoc est, spōtaneè oblectatur illis voluptatibus internis, gaudēs quod adsint, easq; detinet eò quod illi placent: vel saltem cum periculo complacendi sibi in ipsis, vt superiùs declaratum est.

Verùm, quando displicent excruciantque, signum est, quod eis non consentitur, sed resistitur, atq; ideò cedunt in meritum propter illam molestiam toleratam. Sed quod tales seducit, est, quia ob animi pusillanimitatem, aut phantasiæ perturbationem, nequeunt discernere, inter cogitare, seu tentationem sentire, & consentire. Cùm tamen ista plurimùm distent, neq; semper statim ac sentimus, consentimus. Sentimus autem sæpius, etiam cùm nolumus, suppeditante nobis talia, carne corrupta: quæ etiam D. Paulo Apostolo satis molesta fuit.

Alios quoq; Sanctissimos viros, turpes cogitationes infestabant: quia fomes, qui est procliuitas appetitus sensitiui ad bona sensibilia rectæ rationi contraria, nobis nolentibus parit inordinata desideria, seu insurgentes motus subitos & indeliberatos circa varia genera peccatorum, quos cohibere, nō est in nostra aut vllius hominis potestate, propter corruptionem naturæ per peccatum originale. Est tamen in potestate nostrâ, cum Dei auxilio erumpentibus non consentire. Ponit quidam appositum huius rei simile: Cultro quamuis accidat

cidat rubigo, non tamen imputatur cultrario, quia non prouenit ex intentione eius, sed ex conditione & necessitate materiæ, in qua ipse operatur: ita & turpes cogitationes quæ accidunt alicui, quia sunt præter intentionem hominis, & pullulant ex conditione & miseria naturæ corruptæ, absq; cooperatione & consensu eius, nullatenus imputantur ei.

Secundum remedium. Tales cogitationes sine nobis ortas contemnere, eis non respondere, non moueri, neq; immorari examinando de consensu. Nam si hoc feceris, statim nouæ difficultates, imò & vacillationes de consensu exorientur, te multò magis turbantes.

Tertium. Nihilominùs tollendæ sunt omnes occasiones, quæ possunt tentationes & tales scrupulos inducere, vt sunt cogitationes vanæ, otium, negligentia, curiositas, familiaritas, quamuis honesta, si sit periculosa, præsertim cum altero sexu, aspiciendo, alloquendo, audiendo, &c. Tales enim occasiones solent non raro causare, non tantùm scrupulos, sed etiam lapsus. Præcipuè verò turpes cogitationes, nullo prætextu admittantur, sed statim abijciantur.

Quartum. Occurrente occasione loquendi, videndi, antea recollige, & bono proposito arma te. Si deliberatè quodlibet opus aggressus fueris, & te tali armaueris fortitudine, non facilè succūbes tentationibus, neq; scrupulis agitaberis.

Quintum. Auersio facienda est à turpi cogitatione, & subroganda aliqua honesta.

Sextum. Difficultate crescente ad Christum suspirandum, signum crucis in pectore imprimendum, B. Virgo, S. Angelus Custos, & alij sancti implorandi : alia quoq; secundùm loci opportunitatem sunt facienda, absq; nimio tamen conatu, ne fortè magis inualescant & vrgeant. Quòdsi hæc non prosint, inferat sibi dolorem aliquem sensibilem, leuem tamen & discretum, vt puta, pungendo corpus acicula, vel ad modicum tempus subijciendo manui ignem papiraceum. Durantibus verò adhuc, consensum non præbeat, Deo se commendet, confidens in Dei misericordia, ei tales tentationes non nocituras, sed ad insignem coronam profuturas.

Septimum. Tales cogitationes de Confessarij periti consilio non confiteatur, nisi certò constet de consensu.

Secundus Scrupulus.

In cogitationibus, est, circa fidem : Nam quibusdam solent in mentem venire cogitationes infidelitatis, quas dæmon, vt plurimùm suppeditat, ita vt eis videatur, aliquem sibi loquentem ad aurem audire, vel etiam seipsos intus dicentes : *Ego nego Deum, dæmoni me trado, Christus non est verè in Sacramento : Impoßibile est in natura diuina esse tres personas, Deus non est iustus.* Videntur inquam ista sibi dicere vel dici, imò etiam consentire, atq; se esse hæ-

reticos,

reticos, & tamen in rei veritate neq; consentiunt, neq; hæresim admittunt.

℞. *primum.* Scire debent isti ex omnium Theologorum & Canonistarum doctrina, quod ad hæresim duo requiruntur; *Error* scilicet & *pertinacia.* *Error* quidem, qui sit contra fidem: *Pertinacia* verò consistit in eo, quod quis sciens & volens tenet aliquid contra Ecclesiam Catholicam, à quo recedere non vult.

Porrò: qui inuitus patitur tales errores, vel in fide dubietates, non est pertinax, ac proinde non tantùm nòn hæreticus, sed neq; alicuius culpæ reus, quamuis sibi videatur consentire. *Sanch. Moral: lib: 2. c. 7. n. 13.*

Nauarrus autem Cons: 5. lib. 1. Non desinunt *inquit*, habere fidem, qui scrupulis anguntur, etiamsi eos omninò expellere nequeant. *Cons: verò 9. lib: 3. n. 4.* Non dicitur, *inquit*, dubius in fide, qui habet scrupulum, hoc est aliquod motiuum contra fidem (modo credat eam) sed qui deliberata mente ita dubitat, vt nullam partem credat. Idem docet cap: *Si quis de pœnit.*

Et in Manual: c. 11. n. 22. Subreptitia dubietas & non deliberata, maximè illa, quæ renitente voluntate euenire solet, & contra voluntatem illam habentis, perdurat; vel non est peccatum, aut solũ leue. Et multò minùs scrupuli, qui contra fidem exoriri solent, & contra voluntatem hominis molestè perdurant.

Graff: lib: 2. Decis: c. 8. n. 9. Nullus est quin aliquan-

aliquando ex carnis stimulo, & scrupulo conscientiæ, non dubitet in fide: sed quia dubitationi, ex scrupulo conscientiæ, & ex primis motibus prouenienti, non insistitur, sed resistitur, conformando se fidei Ecclesiæ, ideò non inducitur hæresis. Et potiùs est pœna, quã culpa. Vnde & meretur; sicut & is qui inuitus polluitur prauis cogitationibus.

℟. *Secundum.* Perpendendo rem deprehendemus, vel ex hoc, consensum defuisse, quod has tentationes patiens credit se Hæreticum; ac pro inde, illud quod cogitat, iudicat esse falsum & hæreticum. Qui autem sic iudicat, non potest esse aut dici Hæreticus: Hæreticus enim contrarium potiùs ruputaret falsum, & quod in animo versat, verum. *Sanch.*

Est quoq; aliud signum dissensũs, moraliter certissimum. Quia sic vexati, ingenti pœna afficiuntur, quasi odio habentes errorem, tanquam veritatis Catholicæ amantissimi. *Sanchez.*

Addunt Theologi & tertium signum. Quod non tantùm, cùm illa tentatio durat, affliguntur, sed etiam cum primùm transijt, tristitia afficiuntur: signum itaq; est, quod deest pertinacia, requisita ad hæresim: qui enim pertinax esset, non tam facilè resipisceret. *Sanchez.*

℟. *Tertium.* Meminisse oportet tales infidelitatis cogitationes, multoties ex dæmonis suggestione prouenire, ad impediendam tranquillitatem bonarum conscientiarum, vt à Christi via talibus difficultatibus ac molestijs deterritæ retrocedant:

vnde flagitiosis, raro hæc accidunt, quia eos vin-ctos, & quasi suos dæmon possidet, sinitque eos in quibusdam quietos esse, ad decipiendum. *Sanch.*

℞. *Quartum.* Aliquando etiamsi dæmon non suggerat, ipsa natura suppeditabit, nec tamen fides amittitur. Nam hæc eadem fides compatitur motus dubitationis, ob tres causas. 1. Quia dogmata sunt supra naturam, ad quæ intellectus ex se suaq; naturali virtute pertingere non potest, sed tantùm fide adiutus. 2. Quia quamuis hæc sint reuelata à veritate infallibili, in se tamen euidenter non cognoscuntur, sicut cognoscentur in patria; sed tanquam per nebulam & ænigmata, obscurè apprehenduntur. 3. Vnde, quia intellectus ea credit ex imperio voluntatis & non ex se est assecutus, ideô non quiescit. D. *Th: de verit. q. 10. 12. Vide alia loca in tabula,* ℣. *Fides,* 143. Propterea omnibus, aut ferè omnibus tales cogitationes contra fidem exoriri subreptitiè solent, vt inferiùs ex Bonau: dicemus, & supra ex Graff: diximus.

℞. *Quintum.* Optimum consilium est tales, cogitationes scrupulosum vexantes, prorsus contemnere, atq; ita se gerere, ac si nihil menti occurreret, in illis non occupari vel morari, sed animum ad alia diuertere. Nam (vt dicitur *Sap: 9.*) difficilè æstimamus, quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore: quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit?

Dogmata fidei, cum tempore, & sensim Ec-

clesiæ reuelabantur,& nec dum omnia ei nota sunt, quamuis Sanctum Spiritum, omnem habentem scientiam, magistrum habeat: tu autem qui membrum Ecclesiæ es, & quidem satis hæbes, vis omnia in præsenti statu comprehendere, & penetrare? In simili tentatione, satis est tibi credere, & profiteri, quod credit & confitetur Ecclesia: scrutari verò, cur, & quomodo, non iuberis imò prohiberis: ne erres, & à gloria opprimaris.

℞. *Sextum.* In reuerentiam mysterij, contra quod quis tentatur, exerceat aliquod signum pietatis, vt genu flexionem, aut actum fidei, tentationi contrarium: vel dicat: Omnes errores damno, suggestionibus non consentio, doctrinam Ecclesiæ in omnibus & per omnia teneo.

Tertius Scrupulus.

Tertius in cogitationibus scrupulus, rarissimus quidem, sed molestissimus est fœdarum blasphemiarum, circa Deum, aut Sanctos eius. Ita, quod aliqui quicquid de Deo, aut Sanctis cogitauerint, vel imaginem sacram aspexerint, legerint, audiuerintque, statim insurgunt turpitudines carnales, interdum autem videntur sibi quasi figuras quasdam lasciuas, circa spiritualia aspicere, &c.

℞. *Primum.* Scire oportet ista phantasmata, diaboli opera, vt plurimùm fieri, vt nos à bono auertat, cor distrahat, & in desperationem inducat. Dæmõ est, qui non tantùm suggerit, sed etiam agit, homo patitur. Est iste latratus canum infernalium: est tan-

tanquam hominum perditorum obſcænus ſermo, circa oſtium & feneſtras honeſtiſſimæ puellæ fugere inde non valentis, & cum afflictione ſua magna audientis. Non itaq; cenſeri debent iſta peccata, ſed potiùs afflictiones pro corona cœleſti comparanda: *Sicut reſpondit Greg: 7. S. Hugoni Epiſcopo.*

Secundum. Optimus modus vincendi eas per contemptum, nihili faciendo eas, quia reuera ſunt potiùs inanes terrores, quàm vera pericula. *Ita docet S. Bon. Opuſ: de profectu relig: cap: 3.* Tentationes, *inquit*, contra fidem, & à ſpiritu blaſphemiæ, neq; euadere poſſumus, neq; vincere reſiſtendo. Nam quantò magis eis indignamur & cum eis diſputamus, aut ſermones habemus; tantò magis virus earum diffunditur & accenditur.

Tertium. Conſolandi ſunt tales exemplis ſimilibus. Multi eximiæ ſanctitatis idem ſunt paſſi, & tamen neque fidem neque ſanctitatem amiſerunt. Sanctus Hugo Epiſcopus, per totam ferè vitam paſſus eſt ſpiritum blaſphemiæ, ſuſtinens turpes cogitationes de Deo & rebus Diuinis, noctu diuq; cum ſumma amaritudine. *Lege in Vitis Sanctorum editis, per bonæ memoriæ Petrum Skarga* 3. Aprilis. *Idem accidit S. Euagrio, vide* 14. Decemb. *Sancta Catharina Senen: virgo innocentiſſima,* (30. Aprilis.) ſuperauit humilitate, oratione, & taciturnitate, non reſpondens, neque curans eas. Gregorio 9. datus eſt digitus S. Mariæ Egnienſis, ad reſiſtendum tali ſpiritui blaſphemiæ. *vide totam vitam eius* 13. Iunij. *Lege & alias medicinas apud Skargam:* April: 3. *in Appen:*

Quartum. Bono animo ſint, qui hæc patiuntur oportet, & ne vel modicum contriſtari debent. 1. Adeò enim non conſentiunt (quamuis fortè ſibi cõſentire videantur) vt etiam propterea affligantur. 2. Ne ſuper eos gaudeat inimicus: ad hunc enim finem efficit talia diabolus, vt turbet eos. Cùm itaque viderit conturbatos, lætatur; ſed cùm videt aliquos talia negligere, confuſus recedit. 3. Quia corona pro afflictione manet.

Quartus Scrupulus.

Occaſione quoq; ſubitorum motuum, impatientiæ, iræ, inuidiæ, odij, ſcrupuli oriuntur. Qui ſi peruenerint ad verba, conuitij aut iuramenti, vel etiam ad verbera, abſq; plena deliberatione, turbant conſcientiam, non diſtinguentem inter voluntatem ſubreptitiam, & deliberatam, aut ſcrupuloſè credẽtem ſe cũ bona deliberatione iſta admiſiſſe.

℞. Sanè tũc perpendendũ eſt accuratè, non tantùm opus, ſed & animi præſentia ſeu libertas, quæ per tales primos, ſeu ſubitos motus præuenitur & præpeditur. Neq; credendum eſt, eos eſſe vitia moris, ſed naturæ tantùm: non culpæ, ſed pœnæ. Et Sanctiſſimi quiq; viri (excepta B. V. ex ſingulari priuilegio) ab eis immunes non fuerunt, quamuis per Dei gratiam quàm plurimi reſiſtebant, nonnulli ex fragilitate humana ſuccumbebant, ſed poſtea Deo auxiliante reſurgebant. Prouenit hoc ex corruptione naturæ humanæ per peccatum originale: ob quod appetitus ſenſitiuus rebellis factus eſt

ctus est rationi, tendens in exteriora inordinatè, & subministrans talia desideria, vltionis, &c.

Quintus Scrupulus.

Qui vexat circa res gestas, dum aliqui ob leues coniecturas suspicantur actiones suas præteritas, fuisse peccata etiam mortalia, & confessiones non ritè factas, vnde communicaturi, aut celebraturi, sæpiùs reuertuntur ad Confessorem, & postquam recesserint à confessario, statim suboritur nouus scrupulus, qui eos æquè ac prior inquietos facit, stimulatq́;, vt iterum ad Confessarium redeāt, cum magna eius molestia, aliorum offendiculo, & nullo suo fructu, vt inferiùs pleniùs dicetur.

℞. *Primum.* Tales scrupulosi perpendant suam conditionem, & ad quid obligentur sub peccato mortali, siue quatenus homines sunt ex lege naturæ, siue quatenus Christiani ex lege Euangelica, siue ratione sui status & muneris: Et cùm hoc cognouerint, considerent, an omiserint facienda, vel commiserint vitanda.

Secundum. Deliberent secum & actionem examinent, an fuerit peccatum. Nam multa excusant à peccato, vt obliuio, inaduertentia, &c. Deinde an fuerint mortalia vel venialia. Et an possint iurare, quod peccatum per obliuionem omissum fuerit mortale. Nam si veniale, non curent: si certum mortale, videant si opportunitas sit redeundi ad Confessorem, absq; eius molestia, & aspicientium admiratione, si Confessor occupatus, & aliȷ

alij malè interpretarentur: vel iam vna cum alijs sumpturus est Eucharistiam, sumat cum lætitia cordis, in commodius tempus reijciens illius peccati confessionem, à quo iam indirectè absolutus est.

Sextus Scrupulus.

Est Scrupulus circa gerenda. Aliqui enim de his quæ sunt acturi, turbantur, & trepidant, nec liberè agunt, quia omnia suspecta habent. hærentes, an sit agendum necne, sitne peccatum, vel licitum. Quod non tantùm simplicibus, verùmetiam doctis solet interdum accidere, qui sciunt quidem in genere iudicare, quid sit vel non sit peccatum, quid mortale, & quid veniale: imò & in particulari tale iudicium in aliorum causa proferre sciunt, sed in suis actionibus eadem libertate vti non valent. Sanè *Nauarrus* vir doctissimus, pariter pientissimus, sedecim (nisi fallor) annis, scrupulis angebatur & detinebatur, vt ipsemet quodam in loco fatetur. Et qui alios efficaciter iuuabat, seipsum iuuare tunc nequibat. Alij vt supra dictum est, multa eximia patrare possent, sed metuentes scrupulos occursuros, non audent.

℟. Superiùs exposita, his quoq; conuenienter aptantur. Nimirum, vt prudenter ac deliberatè procedant in qualibet actione, consideratis negotij gerendi conditionibus, excitata & præmissa recta intentione: exempla quoq; piorum ac sensatorum aspiciendo. Quòd si exempla defuerint,

consilia

confilia petantur ; & ita bona fide negocium intrepide peragatur, nihil curando internas ſcrupulorum contradictiones vel distractiones. Qui enim tali diligentia actiones aggreditur, facit quod ex ſe eſt, & à peccato ſi quod eſſet excuſatur. Magni autem refert, ſcire diſcernere inter mortale & veniale, aut nullum peccatum.

Septimus Scrupulus.

Eſt ſcrupulus circa poſſibilia. Aliqui diſcruciantur ſecum cogitantes hæc. Quid ſi comprehenderer ob fidem, & conijcerer in carcerem teterrimum, arctiſſimum, fœtidum, &c. Quid ſi tormenta acerbiſſima adhiberentur, & mors crudeliſſima & prolixa excogitaretur, hæc vel illa. Quid tunc facerem ? Retineremne conſtanter fidem, an verò ob exquiſitiſſimos, terribiliſſimoſque cruciatus deſererem, cum multò grauiori dãmnatione ?

℞. 1. *Ex Gerſone.* Non ſunt faciendæ tales propoſitiones vel comparationes, quæ poſſent quidem euenire, fortè tamen nunquam accident. Quod ſi in mentem irrepſerint, illis non eſt reſpondendum, determinando ſe ad aliquam partem (cùm non adſit de præſenti caſus, quo quis teneatur facere electionem) ne ſe exponat periculo peccandi ex vtraq; parte ; ſiue in proponendo receſſum à fide, vt euitentur immania tormenta : ſiue in præſumendo de ſe, quaſi valeat ſuis viribus tolerare illa tormenta. Itaq; talis cogitatio excutienda

tienda est ex animo, & alia honesta assumenda.

Secundum. Dicendum est humillimè coram Deo, si talis casus se offeret: scio quidem nunc, quomodo etiam tunc me gerere debeam, quidque agere: imò & in hac dispositione præsenti conseruari cupio. Verùm quid eligerẽ tunc, prorsus ignoro; nunc autem Deum (adiuuante eodem) offendere nolo, (vt quidam respondit.) Et nihilominùs quamuis meæ fragilitatis conscius, non audeam ob periculum arrogantiæ, certò promittere, me fortiter cum tormentis pugnaturum: tamen confido in Domino, quod non me pateretur tentari supra id quod possem suffere: Psal: 138. *quia oculi eius imperfectum meum vident*; & cuius instructione audeo dicere: *Ne nos inducas in tentationem.*

Tertium. Tota fiducia in Deo est collocanda, quòd ipse tunc potentissimè auxiliabitur, suppeditando patientiam: Psal: 9. *Ipse enim est adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*: præsertim cùm non tam nostra, quàm eius causa tunc agitaretur. Habemus huius rei præclarum exemplum sanctæ Fælicitatis in Baronio, Anno Christi, 205. quæ ob fidem, comprehensa, & incarcerata fuit. Et quoniam prægnans fuit, tempus partus expectabatur: aduenit tandem pridie martyrij. Et cùm in doloribus partus vociferaretur, audiens Notarius Tyranni, subsannabat ei dicens: Quomodo cras acerbam mortem æquanimiter sufferre poteris, quæ pariens, tantam impatientiam demonstras? Respondit: Doleo & ploro, naturæ debitum hac ratione exol-

tiens: verum cruciatus per impios Tyrannos inferendos, gratia Dei in me superabit. Quod & rei probauit euentus. Nam in crastino ignominias & crudelem mortem, alacriter pro Christi fide pertulit.

Poteris legere in Vitis Sanctorum Petri Skarga, 30. Februarij, de illis Martyribus, qui annis 30. à diuersis Tyrannis, diuersa & acerbißima tormenta paßi sunt. Quomodo hi sufferre potuerunt? Deus suo auxilio eis præsto fuit & iuuit: idem nobis quoq; in tali casu succurreret: & pro sua bonitate non desereret. Non ergo respicere debemus hic naturæ nostræ vires, sed Dei præcipuè potentiam: neq; tormenta conferre cum fragilitate nostra, sed cum Dei auxilo, quod tunc adfuturum speratur.

Quartum. Satis est nunc habere firmum propositum, cum Dei auxilio patienter tolerandi quamcunq; tribulationem generaliter, non descendendo ad particulares, hanc vel illam, submittendo se voluntati Diuinæ, in omni casu ab eo permisso.

Quintum. Benignissimus Dominus noster, adeò bonus est, quod non imputat nobis peccata, quæ fortè faceremus, si in tali vel tali occasione essemus, sed tantùm quæ fecimus. facimus, aut facere deliberatè statuimus. Actum esset de nobis. De illis innocentibus pro Christo ab Herode occisis, Doctores quidam asserunt, quod si superstites fuissent, plures cum cæteris contra Christum fuissent. & eis, qui crucifige clamitabant, se adiunxissent: aliqui etiam in pueritia mortui si ad ætatem peruenissent, damnari potuissent. Quod verum

est ab-

est absolutè, & in sensu diuiso, hoc est, seclusâ Dei ordinatione. Egregiè loquitur D. August: in hac materia contra Semipelagianos: Non imputat, *inquit*, nobis Deus quæ faceremus, si hoc vel illud nobis occurreret? sed quæ facimus circa illud quod occurrit. Quod si non occurat nec se offerat memoriæ aut scientiæ cum qua peccaremus, gratiæ Dei imputandum est. *Lege Suarez de religione, t. 2. lib: 3. cap. 6. N. 6. & c. 7. N. 5.*

Sextum. Porro si talis casus eueniret, tunc inprimis ad Deum adiutorem confugiendum esset, vt scuto patientiæ armet nos: perpendendum etiam esset, quod deficiente patientia, dolor magis vigeret, apprehenderetur, sentiretur, & augeretur. Nam quanto vehementiùs animus per impatientiam reluctaretur, & tamen effugere non valeret, tanto maiori furia agitaretur: quod in omni aduersitate præ oculis habendum est. Tunc quoq; actus fidei & charitatis ergaDeum producendus esset cuius causa mors tolleraretur. Qui autē verè Deum amat, non grauate suffert, quicquid Deus permittit, etiam difficillima: voluntati quoq; illius se libenter amans conformat.

Deindè, in mentem venire deberent grauia, & multa peccata, quibus Deum offendimus, & pro quibus mille gehennas promeruimus. Profectò talia tormenta grauitati peccatorum non corresponderent, sed multò inferiora essent. Et comparatione æternorum acerbissimorumq; cruciatuum inferni, hi momentanei, tanquam picti, ac vmbra censentur.

O quàm

O quàm plausibilis fauorabilisq; permutatio.

Præterea. Hi breui tempore durantes dolores, tandem transibunt, succedet merces in æternum duratura: voluptas, quæ obliuionem inducet omnium acerbitatum, replens omni consolatione, lætitia ac dulcedine. Exultabunt Sãcti mirificè, quòd multa passi sint pro Deo, habentes autẽ copiosam retributionem, lætabuntur in cubilibus suis.

Talibus meditationibus animaretur & adiunaretur in tormentis positus.

Octauus Scrupulus.

Est, circa peccata commissa, & eorum displicentiam. Circa commissa enim cruciantur supra modum, & quasi desperando.

℞. *Primum.* Hæc vehemens tristitia, multoties ex amore sui & non Dei, nasci solet, ideò moderanda.

Secundum. Ante casum cogitare debebant Dei iustitiam, & seueram punitionem: post lapsum verò, Dei contemplentur bonitatem & misericordiam, quæ tanta est, vt si quis omnium peccatorum mundi reus esset, quæ perpetrata sunt, patrantur, & perpetrabuntur: doleret autem sincerè, quod bonum Dominum offenderit, & firmiter proposuerit in posterum non peccare: talis copiosissimam consequeretur gratiam, quod experti sunt plures electi & sancti Dei. Itaq; potiùs agant pœnitentiam, cum tranquillitate interna, & hilaritate, spe veniæ.

Tertium.

Tertium. Plùs confidant in Diuina clementia, quàm in vlla sua solicitudine, neq; tantùm sibi polliceantur de sua puritate, vt existiment, se aliquãdo posse præstare opera, quæ ex parte sua digna sint diuina maiestate, aut se forè immunes à peccato. Quia semper dicendum est, Psal: 142. *Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.*

Quartum. Abijciendum est quoddam inordinatum desiderium, quod est hoc. Optant aliqui omnia cum summa tranquillitate facere, ac frui statu, qui non est præsentis vitæ. Vnde si minima in gestis imperfectiuncula se prodiderit, aut aliqua cogitatiuncula in contrarium exorta fuerit, statim turbantur; eò quod frustrati sunt suo desiderio. Meminisse oportet, nos in statu viæ, non patriæ esse, in fluctuoso mari, in quo aliquando in tranquillitate, aliquando in tempestate nauigamus, cadimus, & resurgimus. Lapsus tamen non semper sunt æquales: nam veniales frequentiores, mortales rariores. Et pro sanandis eis, inueniuntur remedia in Ecclesia; pro his quidem Sacramentum pœnitentiæ, pro venialibus sunt plura alia, præter Sacramentum pœnitentiæ. Adest quoq; Medicus benignissimus & peritissimus, sciensq; compati infirmitatibus nostris.

Quintum. Obseruanda est doctrina S. Bonauen: ante confessionem præcedat diligens conscientiæ examen: post confessionem non cogitetur de dispositione propria, vel de peccatis, sed de mysterio

mysterio Diuini Sacramenti: quod in maiorem eius reuerentiam cedet.

Nonus Scrupulus.

Anguntur quoq; aliqui dubitantes, an tantum habeant dolorem de peccatis, quantum res ipsa exigit, & quantum habere debent: præsertim, cùm videant, se magis dolere de morte, & aduersitate filiorum, consanguineorum, amissioneq; rerum temporalium, quàm de peccatis perpetratis.

℟. Non requiritur in contritione & dolore intensio, seu conatus summus, sed satis est, substantia contritionis, in quocunq; gradu etiam minimo. Substantia verò contritionis, consistit in detestatione seu displicentia peccati vera, per quam peccator nollet peccasse: ac proinde dolor intellectualis, qui consequitur talem detestationem; est quasi tristitia vel cruciatus in appetitu intellectuali, per quem non est contentus ob peccatum admissum. Hinc Chrysostomus relatus c. *Talis de Pœnit. d.* 3. Quantulamcunq; & qualibet breui tempore gestam non despicit Deus pœnitentiam. *Et infra.* Non patitur exiguæ etiam pœnitentiæ amitti mercedem. Dolor quoq; sensus (vt singultus, planctus, lachrymæ) non requiritur, ad remissionem peccati, quoad culpam. Quod autem magis sentiatur dolor ob mortem parentum, filiorum, vel propriam iacturam, nihil refert: neque enim oportet, vt is dolor sit maior quouis alio, sed sufficit, vt homo pluris faciat peccatum, & ob ipsum

perdidisse Deum, quàm quoduis aliud malum. Hinc quamuis filius magis & intensiùs persentiat & defleat mortem patris, quàm peccatum commissum, per quod amisit Deum: satis tamen est, si malit Deum non offendere, quàm patrem viuere, si quando daretur ei optio: qui dolor dicitur appretiatiuus, sicut primus intensiuus. Contingit ista diuersitas ex hoc, quòd hæc caduca sensu percipiuntur, Deus autem intellectu. Vnde ista apparentia quasi familiora & coniunctiora, magis pungũt appetitum sensitiuum, & propterea sensualitas maiori conatu cooperatur voluntati.

Decimus Scrupulus.

Eodem modo torquentur aliqui, quod videntur sibi non habere tantum propositum vitandi peccata, vt malint mori, cremari, grauissima tormenta pati, honoris ac bonorum iacturam subire, quàm peccare.

℞. Si quis perpenderet peccati grauitatem, damna quæ nobis infert, supplicij acerbitatem, Dei bonitatem, vitæ æternæ amissionem, certè nõ esset magnum, paratum esse ista omnia subire. Neque enim hoc est impossibile (& quod non fecerint alij) sed perfectum, imò ad beatitudinem necessarium. Nihilominùs comparationes tales non debent fieri: sunt enim periculosæ. Satis est habere tam efficax propositum, vt homo malit subire quoduis malum in communi, quàm Deum offendere; nec debet descendere ad varia mortis vel malo-

malorum genera: posito tamen casu in re ipsa, procedendum est, vt supra in 7. scrupulo.

Vndecimus Scrupulus.

Est circa confessionem, quorundam putantiũ, se nũquam satis perfectè & integrè confessos, eò quod aliquod peccatum aut circumstantiam omiserint, vel non satis clarè expresserint: vnde confessiones crebrò repetunt, & de eodem peccato sæpiùs confitentur, modò his, modò alijs verbis explicantes. Et dum clariùs se explicasse credũt, magis dubitant, & iterum conantur maiori claritate explicare, quæ eis statim post confessionem in mentẽ venit: atq; ita se suosq; Cõfessarios frustra fatigant, trepidantes timore, vbi non est timor.

℞. *Primum.* præscribendum est eis, vt omninò cessent à reiteratione confessionis eorum peccatorum, de quibus dubitant scrupulosè (id est absque solido fundamento) sintnè vel non, sufficienter ea confessi: & similiter de quibus non habent euidẽtem & certam persuasionem quòd sint mortalia. Alia ratio est de illis, qui in progressu temporis discendo, cognouerunt multa esse mortalia, quæ priùs iudicabant non esse; isti enim rationabilem causam habent iterandi.

Secundum. Satis est in confessione, ipsum peccatum distinctè & in particulari, cum debitis ac necessarijs circumstantijs explicare, ita vt Confessor benè intelligat naturam & grauitatẽ peccati mortalis. Cætera parũ aut nihil curet, præsertim scrupulosus.

Tertium Talis repetitio non tantùm non quietat conſcientiam, ſed etiam turbat magis, vt ipſimet experiuntur: ſicut ſitulæ motio, aquam contentam, non clarificat, ſed turbidam facit.

Quartum. Talis quoq; anxietas ex reiteratione proueniens, impedit habitationem Dei in eis per gratiam, cuius locus in pace factus eſt: nec placet ei nimius peccati timor, & immoderata puritatis cura. Quia quamdiu Deum ita timemus, non videmur eum ſatis diligere, habentes eum de nimia ſeueritate ſuſpectum: minuitur quoq; in nobis fiducia accedendi ad ipſum, ob talem metũ: quod ſimiliter Deo diſplicet, nobis autem ſummopere nocet.

Quintum. Stultum eſt ſe fatigare in eo, quod ſibi eſt impoſſibile. Nemo autem ſua anxietate deuenire poteſt, vt certò & infallibiliter cognoſcat, ſe verè ac ſufficienter contritum atq; confeſſum eſſe, abſq; ſpeciali Dei reuelatione. Neq; ipſe Deus vult nos certò ſcire, an habeamus verum dolorem & alia requiſita: ſed hæc omnia ſunt abſcondita ab oculis noſtris.

Sextum. Docet *Nau: Ench:* C. 21. n. 42. repetit idem Reginaldus in praxi. Quod mortaliter peccat, qui ſemel benè factam peccatorum confeſſionem iterat ſecundò, tertiò, & ſæpiùs, propter ſcrupulos, cum periculo amentiæ, ob nimiam de re triſti cogitationem, aut cum ſcandalo notabili Confeſſarij, vel notabili ſua infamia apud aliquẽ. Et ſi abeſt tale periculum ac ſcandalum, peccat veniali-

ter;

ter : quia debet procurare conſcientiæ tranquillitatem, quam talis repetitio aufert vel minuit. Ideò ſemel ritè confeſſus, iudicio docti Confeſſarij, quieſcere debet, & non renouare vulnus ſuum per has reiterationes : ſed poſteriorum oblitus, ad interiora ſe conuertat, de miſericordia Dei benignè ſperet, neq; eam ſecuritatem aut certitudinem quærat, quæ in hac vita abſq; ſpeciali reuelatione haberi non poteſt.

Septimum. Si non recordantur, an hæc vel illa mortalia in confeſſione manifeſtauerint, recurrere debent ad diligentiam adhibitam in recogitatione peccatorum, ante confeſſionem, & ad integritatē obſeruatam in ipſa confeſſione: inuentaq; mediocri diligentia, ac voluntate integrè confitendi, deponere debent dubitationem : præſertim ſi periti & pij viri aut Confeſſoris iudicio, cenſentur diligentiam debitam poſuiſſe in confitendo.

Octauum, ex Caietano & Nauar. Spiritualis medici conſilium talibus ſufficere poteſt ad moralem certitudinem, & ſerenam conſcientiam formandā. Quia cùm laborent tali infirmitate (ſcrupulorum) quæ in ipſis firmitatem iudicij circa talem materiam impedit, vehemenſq; timoris perturbatio conſtantiam ipſis adimit, & tot dubitationibus opprimit. vt rectè ipſi iudicare non poſſint, non eis aliud reſtat remedium, niſi iudicio prudentum firmiter ſtare, neq; ſe periculo grauis damni ſpiritualis, temerè exponere.

Nonum. Quando ſimiles dubitationes occur-

unt, obſeruandum eſt, an ſcrupuloſi habeant aliquam coniecturam, quòd ſint confeſſi, & ſi hanc vel minimam deprehenderint, quamuis certò neſciant, credere debent, ſe eſſe illa confeſſos. Quia vt dictum eſt, credulitas ſcrupuloſi, quando eſt in fauorem eius, habenda eſt pro certitudine.

Nota hîc. Quanquã nullus obligatur ad confeſſionem iterandam, ſemel benè factam, licitum tamen & ſanctũ eſt, vbi conſcientia pacata eſt, abſq; tædio Confeſſorum, ac impedimento aliorũ bonorum operum, ex deuotione iterare; ad minuendam pœnam, tam ratione verecundiæ, qua pœnitens in confeſſione afficitur, quam ratione efficaciæ Sacramentalis abſolutionis, quæ & largitur & auget gratiam, pœnam verò tollit, aut ſaltem diminuit.

Duodecimus Scrupulus.

Eſt nimia ſolicitudo confitendi omnia venialia, nullo prætermiſſo.

℟. *Primum.* Hoc non eſt neceſſarium. Docet enim S. Conc: Trid: *Seſſ:* 14. *c.* 15. quod venialia in confeſſione ſine culpa tacẽtur, & multis alijs modis extra confeſſionem expiantur, ſcilicet ſumptione Euchariſtiæ, aſperſione aquæ benedictæ, ieiunio, eleemoſyna, recitatione orationis Dominicæ, tunſione pectoris, ingreſſu in Eccleſiam, &c. Atq; adeo nõn ſunt neceſſaria materia confeſſionis, quãuis ſi aliquis velit eâ confiteri, licitè fecerit.

Secundum. Sapiens benè conſulit, Eccleſ: 7. *Noli eſſe nimium iuſtus.* Nimium eſt hoc, quia delicta

(venia-

(venialia maximè)quis intelligit? quis enumerabit? Nimium, quia hoc procedit ex inordinato deſiderio puritatis. Nimium, quia fiducia collocatur magis in diligentia propria, quàm in Dei bonitate.

Satis itaq; eſt in confeſſione explicare mortalia omnia, quæ poſt diligens examen ſuccurrũt memoriæ. Et præter hæc, ſi libet, grauiora venialia, vt eſt ſemiebrietas, &c. ſingillatim & in particulari: leuiora vero in communi referre, ac ſuccinctè.

Tredecimus Scrupulus.

Eſt eorum, qui frequenter confiteri ſolent, & dum ſe examinant, nihil prorſus deprehendere poſſunt, quod in confeſſione manifeſtent. Cùm itaq; ex vna parte ſciant ſe à peccatis non eſſe immunes, ex altera, nullum inuenire poſſunt, conqueruntur & torquentur in animo, putantes ſe aut peccata nõ noſſe, aut neſcire ea inueſtigare, & ex cõnſcientia eruere, ac proinde neq; benè confiteri.

℞. Turbari non debent. Res enim hæc eſt difficillima propter duo. 1. Quia conſcientiæ anguli ſunt obſcuri, vnde & difficilè cognoſcuntur; propterea Pſalmiſta dicit: *Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me Domine*. 2. Quia peccata iuſtorum. ſunt potiùs omiſſionis, quàm commiſſionis. Commiſſionis quidem, vt furta, adulteria, percuſſiones, &c. quæ in faciendo conſiſtunt, faciliora ſunt, vt quæ in rerum natura aliquando fuerunt: & tamen, non raro è memoria excidunt. Peccata vero omiſſionis, quæ non in faciendo, ſed in omittendo fa-

do facere, consistunt: eo ipso quod nunquam fuerunt, non comparuerunt, non se manifestarunt, nõ sunt visa, non audita, nullo sensu percepta, cognitu & memoratu difficiliora sunt.

Deinde horum peccata sunt, vt plurimùm venialia, quæ non valde sensibilia sunt, sicut mortalia, quæ animum pungunt, & vulnus renouant, ac propterea facilè memoria tenentur. Non est ergo cur tristentur.

Quatuordecimus Scrupulus.

Est adhuc circa confessionem. Inueniuntur aliqui qui tristes à confessione discedunt: eò quod Confessor eos, neq; monuerit, neq; spiritualem doctrinam dederit.

℟. *Primum. Soto 4. d. 18. q. 2. a. 4.* Officium per se Confessoris non est, interrogare pœnitentē, sed audire eum, verùm supposito aliquo defectu, necessitate, vel vtilitate, omninò interrogare debet. Ita etiam de monitione, consilio, vbi quando, & cui, necessaria sunt hæc. Alioquin vbi necessarium non est, frustra fatigari, tempus terrere, alijs impedimento esse, imprudentiæ est: vbi autem adsunt omnia requisita, dolor, propositum, &c. nulla necessitas est.

Secundum. Procedit hæc exactio aut ex profunda humilitate, aut aliquando ex occulta superbia; vt videlicet collaudentur, ac propterea in vanam gloriam, aut fiduciam incauti incidant.

Quinde-

Quindecimus Scrupulus.

Est circa communionem. Non enim desunt, qui etiam post confessionem, quanta potuerunt diligentia, factam, non audent accedere ad sanctam Communionem, eò quòd se indignos existimant, metuentes illud seuerumD. Apostoli. 1. *Cor:* 11. dictum: Qui, *inquit*, sumit indignè, iudicium sibi mãducat & bibit, non diudicans corpus Domini.

℞. *Primum.* Ad hoc Sacramentum fructuosè sumendum, non requiritur euidens certitudo, quod sis in gratia Dei: hoc enim absq; speciali reuelatione Diuina sciri non potest, vt iam dictum est.

Secundum. Si talem euidentiam haberes, adhuc deberes iudicare, te esse tali sumptione indignum, dicendo cum Centurione; *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum.*

Tertium. Sufficit ergo coniectura, quæ certitudo moralis dicitur. Quæ inde cognosci potest, quod accedens ad sumendum tantum Sacramentũ, tantam diligentiam in purganda conscientia posueris, quantam adhibuisses ad opus magni momenti, vel ex quo maximum lucrum expectares.

Quartum. Dignitas est duplex: Naturalis & Moralis. Naturalis non requiritur: neq; enim dignitas Angelica, huius Sacramenti dignitatem exæquaret. Sufficit itaq; moralis, ita vt nullius peccati mortalis (quod nondum sit expiatum) conscius sis, & quodcunq; a te commissum sit detesteris, vt firmissimè proponas, illud te amplius Diui-

na ope non admissurum. Ad quod exequendũ, vel maximè iuuabit ipsa Eucharistiæ sumptio, roburq; addet ad fortiter resistendum tentationibus.

Quintum. Non mouearis, quòd te sentias aridum, carnè repugnante spiritui, dummodo tu sincerè deuotionem desideres, & ad eam seriò, moderatè tamen coneris. Deum enim, qui audit desiderium pauperum, nostra verò omnia taxat, secundùm quod procedunt à voluntate, & non secundùm ea, quæ nobis inuitis, caro sensualitasque obtrudit, qualia sunt imaginationes volubiles, phantasiæ variæ, carnis illecebræ, stimuli, appetitiones vindictæ, inconstantiæ circa agenda: quibus dum non consentimus, non culpamur, quin potius meremur.

Sextum. Qui liber est à mortali, licitè ex humilitate, poterit abstinere a sancta cõmunione, excusando se cum Centurione: *Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum.* Idem licitè ex feruore deuotionis & charitatis, atq; ex confidentia, alacriter ad sanctam sumptionem se accinget, imitatione Zachæi, qui Dominum in domum suam suscepit gaudens. Longèq; meliùs est suscipere, quàm abstinere, tum propter motiuum excellentiùs, tum propter immensos fructus, quos talis sancta communio profert, virtute passionis Christi, cuius est memoriale. Inter alia verò quæ confert, est pinguedo deuotionis, corroboratio in charitate, auxilium ad superandas frangendasq; difficultates, quas caro spiritui affert in via salutis.

Sedecimus Scrupulus.

Eſt circa deuotionem. Affliguntur aliqui, propterea quòd in ſuis orationibus, alijſq; ſpiritualibus exercitijs videntur ſibi habere cor aridum, & carere deuotione erga Deum, nullam ſpiritualem conſolationem, ſuauitatem, teneritudinem ſentire, dulces illachrymationes, quæ talibus coniungi ſolent, non experiri, Vnde ſuſpicantur ſe peccatis aliquibus occultis inquinatos, à Deo non diligi, & reprobos eſſe.

℞. *Primum.* Neque ſuauitas conſolationis in pijs exercitijs eſt certum aut ſufficiens ſignum gratiæ Dei inhabitantis: ſicut neq; ariditas, peccati: *Nam vt Gerſon teſtatur*, etiam flagitioſſimi conſolationem quandam ſentire poſſunt, non veram ſed falſam ac ſimulatam, non à Deo immiſſam, ſed dæmone ſubminiſtratam, non ad vtilitatem habentis, ſed ad ſubuerſionem decepti. Poteſt enim diabolus vires corporis quadam tranquillitate ſouere, voluptatem fingere, atq; incautos eò perducere, vt etiam ſecundùm ſpirituales vires, multum inde gaudeant, magnaq; dulcedine fruantur, adeò, vt putetur eſſe vera, quæ tamen falſa fuiſſe poſteà ex effectu deprehendetur. Ex eis enim vel ſe erigũt in ſuperbiam, vt imperfecti; aut in errore confirmantur & creſcunt, vt hæretici: aut per indiſcretas mortificationes in morbum incidunt: vel in bono deficiunt, ac in contraria virtutibus vitia præcipites ruunt, vt ſuperbi & incauti.

Secundum. Vera & bona deuotio cõsistit in bonâ ac sincera voluntate, qua homo paratus est, se suaq; impendere, ad Dei obsequium: illiusq; beneplacitum in omnibus sequi.

Præterea benè interpretari, & æquo animo suscipere, quicquid Deus disponit, quod videlicet hoc facit ad maius nostrũ bonum. Nam cũ subtrahit consolationem, facit nè sit occasio præsumptionis, aut negligentiæ, vanæ iactantiæ, aut alterius periculi peccandi: & adsit exercitium virtutis, instrumentum maioris meriti, dum seruitur militaturq; Deo quasi proprijs impensis.

Itaq; totum Diuinæ misericordiæ committendum est, & humiliter de eius auxilio confidendum, faciendo, quod in se est, & simul petendo conseruationem & augmentum, bonæ voluntatis concessæ, ac demùm sentiendo de ipso tanquam de Patre amantissimo, & nostræ vtilitatis studiosissimo.

Tertium. Considerandum est, hoc tempus non esse metendi, sed serendi. Aderit tempus retributionis bonorum operum, in quo inebriantur eius dilecti ab vbertate domus eius. *Psal: 35.*

Quartum Hoc quoq; sciendum, quod in maiori periculo versantur, qui fruuntur dulcedine deuotionis: quàm illi quibus hæc negatur. Si enim illi confidentes in illa consolatione negligãt considerare imperfectum suum, periculum est, ne natura corrupta, arripiat sibi ex ea occasionem superbiæ, negligentiæ, &c: Isti verò cernentes suam imperfectio-

fectionem, si in humilitate se exerceant, & pro virili suo ad perfectionem aspirent, assurgereq; contendant, acceptiores Deo erunt.

Decimusseptimus Scrupulus.

Est in recitatione officij, & aliarum orationũ. Nam aliqui solent iterare & reiterare omnia vel aliqua, putantes, se aut non attentê, aut non plenè protulisse verba, versus, aut etiam omisisse, vel integram horam non persoluisse.

℟. Tales scrupulosi, meritò debent abstinere, à tali iteratione propter multa.

1. Quia hæc iteratio, non facit animum trãquillum, imò potiùs inquietum. Nam post iterationem, deprehenduntur eædem vel maiores imperfectiones: ac propterea multiplicantur occasiones iterandi.

2. Quia per eam, ipsa quoq; attentio difficiliùs retinetur, & faciliùs amittitur. Siquidem attentio comes esse debet orationis, absq; conatu vehemẽti: non autem obiectum vel scopus orantis. Qui autem adeo importunè per tot repetitiones extorquere attentionem nititur: de ea magis cogitat, ne effugiat, quàm de his, quæ profert: Ac proinde elabitur attentio ad verba, & versatur cogitatio circa retentionem attentionis.

3. Descendamus ad causas repetitionis, quæ possunt esse Sex.

Nam vel ideò fit, quia nõ benè meminit, quod recitauerit. Sed ad hoc sufficit, tũ credulitas scru-

pulosi,

pulosi, quod recitauerit: hæc enim apud eum debet æquipollere certitudini pacatæ conscientiæ: tū probabilitas; quòd sit scrupulosus, sæpiùs ex leuibus coniecturis dubitans. Et propterea non repetens, nihil peccabit.

Aut quia credit se omisisse aliquod verbum, vel etiam aliquos versus. Sed horum omissio non inducit peccatum mortale, etiamsi sit voluntaria: eò quòd non sit omissio notabilis partis officij, quāuis scrupulosus reuera non omiserit. Quòd si certùm sit eum omisisse, suppleat post officium, & non iteret. Scrupuloso tamen, neq; supplementum concedendum est, etiamsi dubitaret de Psalmo vel Psalmis omissis.

Aut quia credidit se attentionem ad sensum verborum non habuisse. Sed ista non exigitur, etiam in doctis, quamuis vtilis sit. Satis enim est, quòd habeat attentionem ad verba, vt rectè ac integrè proferat, referendo ea ad Deum: hoc est offerendo ea Deo secundùm sensum, quem in Ecclesia Catholica, pij doctiq; intelligunt, animo laudandi Deum & petendi ea, quæ in illis verbis petuntur. Vel tandem cogitando aliquod pium de Deo, aut diuinis.

Aut quia existimant, se neq; ad verba attentionem habuisse, & Dei memoriam è mente excidisse. Sed satis est, quod in principio habuerint intentionem orandi attentè, saltem ex consuetudine. Nec requiritur, quòd tale propositum actu duret per totam orationem, sed satis est, quòd non sit retracta-

tractatum; aut per negligentiam euagatio animaduersa non sit retenta. Sic enim durat illius intentionis virtus per totam orationem.

Aut quia existimant se detrimẽtum vel iacturam perpessos esse: quoad impetrationem, meritũ & satisfactionem. Sed ad ista tria obtinenda, sufficit ista virtualis attentio.

Aut quia putant se aliquo modo peccasse, vt puta, per vnas aut turpes cogitationes. Sed hoc peccatum, quod fortè ad breue tempus incidit, vtputa, delectatio morosa, vel consensus in vindictam, non per repetionem, sed per pœnitentiam diluitur. Si veniale, multis alijs modis deletur absque eo quod per repetitiones contrahatur habitus scrupulorum.

Aut quia dubitat, an impleuerit, satisfeceritue præcepto Ecclesiæ de recitandis horis. Sed si habuit solam attentionem ad verba, & simul cogitationem deuotam seu reuerentialem de Deo, certè satisfecit. Vel si saltem in principio horarum habuit propositum attentè recitandi, quamuis postea inuoluntariè euagationem passus sit, nihil refert. Hoc enim etiam sanctissimis euenit, & moraliter quasi impossibile est diuagationes in oratione non pati.

Verum quidem est, si aut à principio non haberet intentionem orandi; aut in progressu, habitam retractaret; aut emergentem & animaduersam euagationem, per negligentiam, & complacẽtiam retineret, seq; ad attentionem reuocare non

cura-

curaret: non satisfaceret præcepto, sed teneretur reiterare officium. Atqui hoc, locum non videtur habere in scrupuloso morigerato. Qui ergo bona fide, & cum proposito attendendi, ad recitandum accedunt, etiamsi in fine Psalmi aduertant, se fuisse distractos, nihil curent, nec repetant: sed iterum atq; iterum ad attendendum mentem applicet, & prosequantur; etiamsi non recordentur, se omnia dixisse. Quod seruandum est non tantùm in horis, sed etiam in Missa, etiam quoad verba consecrationis. Quamdiu enim eis non constiterit euidenter, se aut verba aliqua non protulisse, aut quoad attentionem, propositum mutasse, vel aduertẽdo voluntariè circa alia vagatos fuisse credere debent, se suæ obligationi satisfecisse.

Decimusoctauus Scrupulus.

Est curiosæ indagationis vel dubitationis de sua salute.

℟. Impossibile, ne dum difficile est, certò nosse, citra diuinam reuelationem, statum suæ animæ, an videlicet sis in gratia vel in statu salutis, aut in statu damnationis, aut sis saluandus vel condemnandus. Sunt ista abscondita ab oculis nostris, & nemo scit, amorene an odio sit dignus. Nihilominùs cõfidens bonitati Dei volentis omnes saluos facere, cura per bona opera, vocationem tuam certam facere. Ille quicquid facit circa te & omnia, benè & iustè facit, ordinatque: & nemini facit iniuriam, imò etiam iniustis benè facit, & facit oriri solem

super

ſuper bonos & malos. Tu fac, quod tuarum partium eſt, Deus autem tibi non deerit.

Decimusnonus Scrupulus.

Procedit ex eo, quod quis ignorat ſe ſcrupuloſum eſſe, ſed potiùs ſe autumat eſſe pacatæ conſcientiæ. Vnde credit ſe verè, & non ſcrupuloſè iudicare, rationabiliterq; in omnibus procedere.

℞. Ita Phreneticus, tantò magis ægrotat quantò ſe liberum ab infirmitate firmiùs credit. Non tamen difficile eſt etiam hanc exiſtimationem auferre. nam ſæpiùs dubitare in vna vel pluribus materiebus, vt in votis, excommunicationibus, peccatis, confeſſionibus, &c. & ex leui cauſa, euidens argumentum eſt conſcientiæ ſcrupuloſæ.

Præterea, neq; hic quærenda eſt certitudo: ſatis enim eſt veriſimiliter credere, ſe eſſe ſcrupuloſum, ſiue ſuo iudicio, ſiue aliorum cenſura. Et ita liberè vti licebit omnibus prædictis remedijs.

Vigeſimus Scrupulus.

Interdum homines ſolet ſubire talis dubitatio: Sumnè ego baptizatus, &c.

℞. In tali tentatione perpendendæ ſunt circumſtantiæ. 1. Si extant vel extabant Patrini, qui vulgò patres baptiſmi appellantur. 2. Si parentes fuerunt Catholici & diligentes in rebus fidei ac ſalutis: Nam ſi hæretici fuerint, præſertim verò Ariani, facilè eſt coniectare, quid fecerint, ex his quæ facere ſolent. 3. Conſideretur locus, in quo quis ſit natus, ſi in ſylua, ciuitate, villa, vbi

Ecclesia, vel propè, aut longè. 4. Tempus, si tempore belli vel pestis, quo Sacerdotes aut trucidati, aut mortui sunt. 5. Qui tempore natiuitatis adesse potuerunt. 6. Si obstetrix fuit perita, & solita in casu necessitatis, legitimè baptizare. 7. Si aliquando auditum est à fide dignis, hoc asseuerantibus. 8. Si post talem discussionem & examen, notitia certa haberi non possit: solida verò argumenta pro parte negatiua fuerint, omninò baptismus saltem sub conditione adhibendus esset, absq; solennitatibus, & priuatim, eò quòd ab alijs habetur & censetur baptizatus.

Verũ, si leuis existimatio esset de parte negatiua, credendum est, quod sis baptizatus, neq; aliqua turbatio admittenda.

Ad extremũ autẽ, ita posses intra se discurrere.

Iterare baptismum non licet. Quòd si scirem me non esse baptizâtum, certè vellem & desiderarem; imò & susciperem libentissimè: & nunc, si & quatenus necessè est, volo & cupio, & pro peccatis à me patratis, sincerè ob amorem Dei, doleo, Tale propositum habens, etiamsi re ipsa non esset baptizatus, saluaretur: quia tale desiderium seu votum, dicitur baptismus flaminis.

§ VII.

Quomodo se Confessarius gerere debeat cum Scrupulosis.

Hic adnotandæ sunt quædam animaduersiones pro Confessoribus.

1. Inprimis curare debet, vt in diiudicandis his difficultatibus sit peritus atque discretus. Nam scrupulosi solent seuerè se accusare de cogitationibus blasphemiarum, & aliorum nefandorũ criminum: qui si inciderint in Confessarium imperitum & indiscretum, is multò magis eorum conscientiam conturbaret, illi verò affligerentur, vehementiùs, & indesperationem conijcerentur. Discretus erat ille, de quo Gerson refert: Fuit, *inquit*, quidam pater in his rebus versatus, multaque experientia præditus, cui cùm Monachus agitatus molestissima blasphemiarum tentatione, quam (ob rerum fœditatem) explicare erubescebat: eam cùm tandem aperuisset, is subrisit & dixit: Impone manum tuam capiti meo. Quo facto, subiunxit pater. Omnia illa peccata, eorumq; totum pondus suscipio in me, dummodò tu in posterum non excrucieris. Cùm autem ille Monachus vehementer miraretur, interrogauit eũ pater, si aliquãdo ei tales cogitationes placuissent. Quo respondẽte, se magnoperè ab illis abhoruisse, subintulit. Ergo tù non eas agis, sed pateris. Ac ità te fatigatum, vult dæmon in extremam desperationem inducere. Et sic Monachus diuturna qua vexabatur molestia, liberatus est.

2. Cauere Confessarius debet, ne curando scrupulosum, aliquam vacillationem in se demonstret; quin potiùs fidenter ac intrepidè remedia adhibeat. Nam si quando Medicus medendo hæsitauerit, & remedia timidè applicauerit, in ægroto non po-

terit ſequi ſecuritas. Vnde qui in ſe nunquam ſcrupulos ſuperauit, non poteſt efficaciter eos in alijs curare.

3. Non agat Confeſſor cum ſcrupuloſo multitudine rationum (ſic enim ſuppeditaretur occaſio ſcrupulorum) niſi ad perſuadendum obedientiam, vt ſine diſcurſu captiuet intellectum: de ſcrupulis non cogitet, non examinet, non diſcurrat. Iſta enim infirmitas eſt inſtar doloris capitis, quod vt ſanetur, ſomnum & quietem requirit.

4. Stabiliat in eo obedientiam quàm promptiſſimam, vt abiecto ſuo iudicio, ſubmittat ſe omninò iudicio ſuperioris, Confeſſoris, viri pij ac prudentis: ita vt eorum iudicium in omnibus ſequatur, ſuo abiecto. Hoc enim traditur Tob: 4. *Conſilium ſemper à ſapiente perquire.* Et Prou: 3. *Non innitaris prudentiæ tuæ.* Alioquin nullo modo curari poterit.

5. Extra confeſſionem, rarò aut nunquam eum admittat, adeuntem ſe ob interrogationes faciendas de dubijs. Hinc Vaſquez ait: Si ſemper ſcrupuloſus Confeſſarium, aliumuè doctum, circa ſcrupulos conſulat, nunquam exhauriet fontem ſcrupulorum. Vndè & verbis aliquando eos grauiter obiurgare debet: dicendo, tales ſcrupulos eſſe amentias, & quod deberet eos pudere, tales ſtultitias fouere in pectore, cùm ſint homines rationis capaces, & cauere debent, tales ineptias alijs manifeſtare, ne ab eis vilipendantur, & pro fatuis habeantur.

6. Moneat, vt piorum pacatas conſcientias ha-

benti-

bentium, exempla aſpiciant, & imitentur, qui in magna tranquillitate interna vitam ducunt. Nec de eis ſiniſtrè opinentur, quaſi illi laxiùs viuant, ſcrupuloſi verò cautiùs: alioquin nullum habebunt vitæ exemplar.

7. Inſtruat, quod omittens aliqua legis humanæ præcepta, bono animo ſeu fide, videlicet, putās, quod in tali caſu lex non obliget, non erit mortale, etiamſi hallucinetur ſcrupuloſus, & lex obligaret. *Anton: Caiet: Rodriq.*

8. Generales confeſſiones & repetitiones confeſſionum, ſeu reiterationem peccatorum, non facilè admittat, niſi magna & euidens neceſſitas acceſſerit. Et ſi dubitet de diligentia in examine, ſciat ſufficere mediocrem, ſuo vel Confeſſarij iudicio taxandam.

9. In confeſſione, non permittat ad particularia nimis deſcendere, quia eorum explicatione magis inquietaretur: ſed ſummariè peccata tangantur, dummodo Confeſſor intelligat mentem confitentis, animæ ſtatum, & peccati ſpeciem. Scrupuloſi namq; multiplicant verba, adinueniunt exaggerationes cum magno ſuo pudore, & ſine Sacramenti neceſſitate, imò aliquando cum contaminatione Sacramenti. *Gran: Exempli gratia:* Si quis peccauit cogitatione, ſufficit dicere: Toties turpia cogitaui, ter, quater, & in eas conſenſi, ſeu delectatus ſum. Nec requiritur, vt addatur, cogitaui tale vel tale quid. *Gran: de Pœniten.*

10. Scrupuloſi cogitationes, ſemper in mitiorē

partem & fauorem scrupulosi Confessarius interpretetur.

11. Credulitatem verò eius pro certitudine habeat, quando est in eius fauorem.

12. Non permittat confiteri dubia, & scrupulos quos habet, sed tantùm ea, quæ manifestè cognoscit esse peccata, aliàs perpetuò manebit, causa, occasio, & origo scrupulorum.

13. Imò si nimium vexatur scrupulis, non debet confiteri, nisi ea, quæ sunt euidenter peccata mortalia, & de quibus ita certus est, vt possit iurare ipsa esse mortalia, vel (si dubitat an ea sit confessus) se non fuisse illa confessum, *Sanchez, Sa, & alij.*

Nec debet aliquid putare esse peccatum mortale, nisi tale esse certò nouerit, absq; vlla hæsitatione: vt etiam superiùs adnotatum est. Hoc autē ex qualitate hominis scrupulosi iudicandum est.

14. Comprimat nimiam solicitudinem confitendi & enumerandi peccata venialia, quæ inquietudinem generat, & multis periculis exponit, Deo autem minùs grata est. Nam ea interdum procedit ex amore sui, & inordinato desiderio puritatis, (vt nihil remaneat in conscientia etiā minutissimi pulueris) nec rarò ex confidentia in viribus naturalibus. Vnde *Eccl: 7.* vetatur nimia iustitia, hoc est per excessum inordinatum.

15. Eruditus quoq;, ac bonæ conscientiæ vir, admonendus est, quod ipsemet nollet in simili casu alteri dare consilium illud, quod pro se capit. Vnde colligere potest, se non ex recta ratione, sed

inordi-

inordinata passione ita opinari, quæ si abesset, aliter etiam de seipso iudicaret. *Caiet.* ℣. Scrupulus. Qui etiam debet alios viros pios ac prudentes aspicere, & in hoc æmulari, vt leuibus non moueatur, sicut nec illi.

Nec potest se illis præponere, credens se doctiorem aut meliorem, ipsos autem laxiores; eo enim ipso suspectus sibi esse deberet.

16. Doceat, vt aliquando sine confessione ad S. Communionem accedat, quamuis scrupulos sentiat. Si tamen in confessione vel minimum peccatum expresserit, debet absolui, si exigit, aut vult.

§ VIII.

De libertinis, seu dissolutis.

Scrupulosis per aliud extremum oppositi sunt, libertini, laxi, qui & perditi dici possunt. Hi enim post concupiscentias carnis euntes, & conscientiā cauteriatam habentes, non modò scrupulis non agitantur, sed neq; mediocri Dei timore mouētur, & in sua vita dissoluti sunt.

Remedium pro his, aliud post Dei auxilium, per orationem implorandum, esse non poterit, quàm timoris Domini incussio. Introducetur autem timor.

1. Ex manifestatione pœnarū, quæ sceleratis infliguntur, post mortem in inferno: adeò certò, vt qua fide credimus esse vnum Deum, creatorem cœli & terræ, & ipsius vnigenitum pro nobis ho-

minem factum, & in cruce mortuum, debemus etiam credere eiusdem Christi veri Dei & hominis aduentum ad iudicium, in quo resumptis corporibus, sine fine victuri, omnes homines, sententiam sunt excepturi, qua iustis æterna gloria, & iniquis æterna supplicia decernentur.

2. Ex suasione, ne talis, velit esse in seipsum crudelis, animam suam (quam post Deum maximi facere debet, vt potè nihil ea intimiùs, nihilq; chariùs habens) exponendo æternis supplicijs, à quibus vt nos liberaret Christus, acerbissimum ignominiosissimumq; crucis supplicium subijt.

3. Ex aggrauatione periculi: siquidem contemnens misericordiam, sentiet iustitiæ rigorem, in illa terra miseriæ & tenebrarum, in qua sceleratis est finis sine fine, mors sine morte, defectus sine deficientia: ibi enim & mors viuit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Ibi damnati viuunt vt moriantur, semper moriuntur, & extingui non possunt. *Ad hoc propositum est pulchrum exemplum, in Speculo exemplorum. Verbo, Impœnitentia.*

4. Adijci potest, quod obstinatũ esse in malo, diaboli est, non hominis qui in hac vita cadit & resurgit, semperq; aditum habet ad Christum benignũ. Et quidem mutari de bono in malum, ignominiosũ est; de malo verò, in bonum, gloriosum corã Deo & Angelis eius, atq; coram hominibus, qui sicut mala vita offendebantur, ita bona ædificabuntur.

5. Etiamsi nulla expectaretur renumeratio pro vita bona vel mala, ipsa tamen obligatio exigit, vt
Deo

Deo obediamus ac seruiamus, tum propter eius summam excellentiam & maiestatem, tum propter tot beneficia, creationis, conseruationis, redemptionis, à malis præseruationis, & alia particularia in nos collata.

6. Imò si per impossibile, neq; beneficia ab eo accepta nos ad id obligarent, obligat tamen sufficienter humanæ naturæ conditio, quæ requirit, vt homo viuat, secundùm rectam rationem. Hæc autem dictat, bona sequenda esse, mala verò vitanda. Verùm dæmon detinet quosdam in sua obstinatione, suggerens eis fallacissimum stultissimumq; præsidium. Quod videlicet incertum sit, an post spreta commoda & iucunditates huius vitæ, & post toleratos multos labores, sint habituri felicem exitum: hoc enim pendet ex vnius Dei beneplacito ac decreto eius æterno, & immutabili.

Itaq; argumentantur sic. Aut sum ad salutem destinatus, aut non: si sum, etiamsi fuero pessimus, saluabor: si non, sed ad damnationem præscitus, quamuis fuero optimus, damnabor.

Auferat Deus talem cogitationem: tum quia falsissima, tum quia stultissima, tum quia periculosissima Deoq; iniuriosissima.

Falsa quidem in hoc: si fuero pessimus, saluabor, & optimus condemnabor. Nam si saluaberis, non eris pessimus: quia in articulo mortis emendaberis, & sinceram pœnitentiam ages, & ita finaliter non eris malus, neq; in malitia saluaberis, sed in iustitia: Vnde illi qui in peccato mortali mori-

untur, peiores sunt. Similiter, si fuero optimus, condemnabor; condemnaberis, quia ante mortem mutaberis, deserens bonitatem, & assumens maliriam, ac propterea non eris optimus. Meliores enim sunt illi, quos, cùm venerit Dominus (hora mortis) inuenerit in bono opere vigilantes, ac perseuerantes.

Stulta verò talis cogitatio: quia non perpendit, quòd etiam damnatus tantò minorem pœnam patietur, quantò pauciora & minora peccata habebit. Sicut & saluandi, tantò maius præmium consequentur, quantò diutiùs bonis operibus insudarunt. Vnde neq; saluandus neq; damnandus frustra abstinent à peccatis, & bona opera non negligũt, sed habet quisq; suum commodum, quod non aduertere, stultum est.

Periculosa quoq;, quia videtur hæresim sapere, Deo eiusq; præscientiæ imputare, quod aliquis sit damnandus: hoc autem nullo modo stare potest, si vel ipsum hominem consideremus, vel Dei præscientiæ conditionem perspectam habeamus.

Et homo quidem liberum habet arbitrium ad bonum & malum, vtiturq; hac sua libertate in eligendo: postquam autem elegerit quod ei placuit, nonnisi vnum exequi poterit, siue illud sit bonum, siue malum. Vnde homo eligens malum, est causa peccati, ac proinde suæ damnationis. Porrò Dei præscientia duo continet, scilicet finem & media, Deus enim ab æterno præsciuit finem cuiuscunque & media, quibus sit quisq; vsurus: Sed hæc præscien-

ſcientia voluntatem non cogit, neceſſitatem libertati nullam imponit, nam ita liberè quemcunq; agere ſinit, ac ſi præſcientia nulla eſſet. Si aliquis ſagaciſſimi iudicij, conijcit quempiam ex indicijs, alterum interfecturum, à quo ipſum abducit (tantùm abeſt, quòd adiuuet, aut conſentiat) hîc propter talem ſolertiam vel induſtriam, qua præuidet & prædicit, culpabiliſnè eſt; Minimè.

Deus autem adeonè curti viſus eſt, vt à longè præſciuiſſe non valuerit, qui ab æterno in ſua æternitate, omnia præterita & futura, tanquam præſentia iutuetur? Et tamen admonet dicens: *Declina à malo & fac bonum.*

Non ineptum in hac materia exemplum aut ſimile adduci poteſt de quodam infirmo & medico. Infirmus in corpore languebat, ſimul in mente, hoc ſæpiùs dilemate vtens: ſi Deus ſic vel ſic te, hoc ſæpiùs dilemate vtens: ſi Deus ſic vel ſic præſciuit, &c. Vocatus medicus dixit: Domine, ſi Deus præſciuit, te fore ſanum, abſq; meis remedijs ſanaberis. Si moriturum, etiamſi omnia pharmaca præberem, non te iuuarem. Conuictus prudentis medici dicto, pœnitentiam egit.

§ IX.

De Monſtruoſis.

Non deſunt alij mixti (vt ita dicam) fori, ac planè monſtruoſi, qui perditè viuunt, & tamen quibuſdam ſcrupulis laborant, vt circa res fidei, circa blaſphemias, quæ ipſi maximè abhorrent, circa vota, confeſſiones, &c.

Remedium pro his quoq; in Ecclesia Dei inueniri potest.

Inprimis enim deterrendi sunt à pessima vita. 1. Per orationem illis imponendam. 2. Nouissimorum meditationem ab eis faciendam. 3. Eleemosynæ largitionem. 4. Frequentem confessionem & Communionem. 5. Ieiunium. 6. Status periculosi considerationem. 7. Per constans propositum deponendi talem statum, & vitam emendandi.

Posteà recollectis, & aliquantulũ cautioris, ac timoratæ cõscientiæ effectis, poterunt eadem præscribi remedia, quæ iam posita sunt proscrupulosis.

§. X. *De pacata conscientia,*

De pijs autem, qui & cautè viuunt, & serenã conscientiam habent, nihil occurrit dicere: nisi quod Confessarij prudenter cum eis procedant, & ne turbent conscientiam monitionibus ac inquisitionibus minùs necessarijs, caueant.

Plura poterit confessarius iudiciosus ex hac doctrina elicere, & ea scrupulosis applicare, prout Deus dederit, & occasio, necessitasuè expostulauerit.

§. XI.

Subijcienda est hic doctrina, nouellis præsertim, ac scrupulosis Sacerdotibus apprimè necessaria.

1. Si Sacerdos sumpta Hostia, deprehendat in calice loco vini ministratam esse aquam, etiamsi ipsam totam vel illius partem hauserit, non turbetur, sed statim dolorem concipiat de negligentia

admis-

admissa: Ne autem Sacrificium imperfectum remaneat, incontinenti suppleat, aliquo horum duorum modorum.

Primus est ex D. T. 4. d. 13. qui Missalibus insertus & præfixus est, regulariterq; est obseruãdus, quando nullum imminet scandalum, vt puta cùm Sacerdos celebrat, præsente suo ministro tantùm, aut coram paucis prudentibus. Est autem iste:

Accipiat nouam hostiam, & (si aliquid aquæ remansit) alium calicẽ: vel extracta particula Hostiæ, (si nondum deglutita est) effundat residuum aquæ in aliquod vas decens, vel ampullam: aut si modicum aquæ remansit in calice, superinfundat vinum consecrandum. Tunc præmissa oblatione incipiat cõsecrationem vtriusq; speciei ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*: prosequaturq; Missam more solito, (etiam eleuãdo) vsq; ad finem. Et post sumptionem Corporis & sanguinis Christi, sumat & illam aquam, quæ reuerenter tractanda est propter contactum Corporis Christi.

Secundus modus est ex Scoto, qui Nauar: c. 25. n. 91. placet: possetque obseruari, in frequentia populi promiscui, ad euitandam admirationem & scandalum. Sufficit, *inquit*, solum calicem consecrare, & statim sumere, omnibus alijs omissis. Sciendum tamen est, necessarium esse oblationem præmittere, saltem mentetenus, hoc est cogitatione concipere, oblationem illius vini, quod siue Sacerdos, siue etiam minister (loco primæ ablutionis) infudit, super residuum aquæ; (& si nihil aquæ reman-

sit, apponenda est alia.) Deinde in medio altaris consecret Sacerdos; incipiens ab illis verbis; *Simi. li modo posteaquam cœnatum est*; vsq; ad illa verba inclusiuè: *Hæc quotiescunq; feceritis, in meam commemorationem facietis.* Tandem sumat cum reuerentia, absq; aliqua mora, prætermissis alijs, ne populus errorem intelligat. Postmodum illam quoque aquam ebibat.

Quod si Sacerdos turbatus, nesciens quid facto opus sit, Communionem & Postcommunionem, atq; adeo Missam absque tali supplemento, compleuerit, caueat ne iterum tunc celebret, neq; enim potest.

2. Aliqui consecrantes, nimis propè Hostiam & calicem, os tenent, quasi eum deglutire volentes, cum astantium offendiculo seu scandalo, vt auribus proprijs audiui. Hoc itaq; non est necessarium: quia etiamsi per cubitum distaret os à calice, adhuc præsentia materiæ non impediretur, neq; vis consecrationis minueretur.

3. Alij, vt (*Nauar. c. 16. de attentione*) asserit, verba consecrationis tanto conatu & aspiratione ab imo pectore tracta proferunt, vt scandalo sint auditoribus: alij nimis morosè. Alij volunt, vt halitus aut verba tangant materiam consecrandã, ideò & nimis ad materiam inclinantur, & halitu illam contingere curant, quod non esse necessarium, sed neq; decens. *Azor* (ni fallor) *monet.*

4. Alij discruciantur, credentes se nō rectè proferre verba consecrationis. Sed satis est ea proferre bene moraliter: hoc est humano more, ita videlicet, vt

tet, vt si cum hominibus loquerer, intelligerer: & sermo haberetur pro intelligibili atq; claro.

5. Repetitio quoq; in consecratione non est facienda, quia indecens est, nihilominus si quis scrupulosus id faceret, forma consecrationis non vitiaretur: ac proinde valida esset consecratio.

9. Reprehendit etiam Nauar: *vbi supra*; & peccare dicit eos, qui Missam tam submisse recitant, vt circumstantes non possunt audire. Reprehensibiles quoq; sunt, qui adeò clamorosè recitant, vt & aures aliorum offendant, & alijs celebrantibus impedimento sint. Vnde bene in Rubricis Missalium docetur, vt nec nimis altè dicatur, ne conturbentur alij: nec nimis submisse, nec nimis celeriter vel tarde, sed mediocriter, vt à propè circumstantibus possint audiri. Illi quoq; qui in eleuatione diutiùs Hostiam vel calicem tenent eleuatam, corrigendi sunt.

CAPVT IX.

In quo Praxis, seu practica curatio Scrupulosorum continetur.

EA quæ suprà dicta sunt de Scrupulis, expedit breuiter colligere, & ad praxim reducere; ita vt Scrupulosi etiam in defectu consiliarij, valeant se aliqua ratione iuuare. Quod vt commodiùs exequi valeant, negotium hoc in tres partes diuidant: In præparationem suam; in pugnam cum scrupulis, & subsidium subiungendum.

§ Præ-

¶ Præparatio.

Per quam Scrupulosus disponitur ad pugnam.

1. Recursus fiat ad Deum, & Sanctos, per orationes crebras.

2. Protestatio de proposito firmo, in hac pugna, non offendendi Deum, sed tantùm scrupulos eradicandi, cum eius benedictione & auxilio, ad seruiendum ei in lætitia cordis: vnde si hac occasione stimulus aliquis discrutiabit conscientiam, tu oppone hanc protestationem, ex nunc pro tunc.

3. Fides bona, est protestationis comes: hæc autem summo conatu est conquirenda & comparanda, tanquam cardo & fundamentum totius istius negotij. Est autem bona fides, bona credulitas seu existimatio de actione aliqua quod non sit peccaminosa, sed licita. Quæ existimatio non debet procedere ex errore aliquo, deceptione, astu, malitia, neq; ex complacentia peccati, sed ex candore animi ita sincerè credentis, siue ob authoritatem peritorum, exempla piorum, siue propter coniecturas verisimiles, discursusq; rationis probabiles: & præterea ad bonum finem, scilicet ad pacandam conscientiam, pro Dei laude & gloria.

4. Sicut & mala fides, dicitur quando quis, sciens & volens malum exequitur, contra suæ conscientiæ credulitatem, quasi malitiosè contra eius existimationem agens.

5. Bonæ fidei fundamentum, est depositio conscientiæ; hoc est, erroris in conscientia, qui eam cor-

torquet & affligit. Depositio verò fit hoc modo. Dum aliquis legit, audit, perpendit, consideratq; exempla piorum : & conuersus ad se deprehendit, difformitatem seu discrepantiam in credulitate & actionibus suis, vnde censet se in errore esse, quem propterea reijcit à se: & tunc dicitur deponere conscientiam. Pergens autem vlterius, postquam amplexus est illam sibi contrariam opinionem, eã sincerè credit veram, paratus eam deserere, si ipsam falsam esse subolfecerit : vnde quando ex tali opinione operatur, dicitur bona fide agere.

6. Sanè ista bona fides & cum tali promptitudine, multum valet iuuatq; ad excusandum actiones hominis à peccato : & quidem coram Deo, qui intuetur cor. Nam cùm hæc interuenit, Deus non imputat actionem illam ad culpam. Exemplum, si homo simplex ingrederetur monasterium, sine dolo & malitia, sed neq; sciens prohibitionem, credensque id sibi licere, nihil peccat : quia bona fide id facit.

7. Per contrarium mala fides, ex non peccato facit peccatum, & ex veniali, imò etiam nullo mortale. Vt si quis credens esse peccatum omittere Missam die Cinerum, & tamen omitteret ; tale peccatum admitteret, quale esse crederet : eò quòd cõtra conscientiam suam dictantem sibi esse peccatum, ageret (quamuis in rei veritate peccatum non sit) Et hoc est, mala fide agere.

8. Sed & hoc scitu est necessarium, quod tu sis scrupulosus, quod facile deprehendes, tum ex

frequentibus dubitationibus & perplexitatibus, circa agenda, (licitanè an illicita sint) circa acta, (conuenienterne, an non, gesta sint, vel etiam omissa, aut non integrè persoluta) in iudicando, consensinè, an non, &c. Tum ex assidua anxietate & turbatione animi, ob ineptum conscientiæ remorsum, seu punctiones: tum ex alijs, qui te aut monent, aut irrident, compatiuntur, aut talem esse cum admiratione, vel subsannatione diuulgant; alij verò etiam tuum consortium propterea subterfugiunt.

9. Scias etiam oportet, quòd Deus tanquam Dominus mauult conscientiæ tuæ serenitatem, ad seruiendum sibi cum iucunditate, quàm istas tuas tetricitates, & animi fluctuationes, multa bona impedientes: Idem Deus, vti Pater & Creator tuus, benignus, atq; tui amantissimus est, tantum abest, quòd sit seuerus, aut instar hostis crudelis, qui minimos tuos lapsus, obseruet, vt habeat occasionem te puniendi, vlciscendi, ac ob leuem defectum perpetuo damnandi.

10. Scire quoq; debes, quod non omne id quod in cogitatione tua oritur & comparet, prouenit ex deliberato animo. Multa enim præueniunt rationem, omnemq; eius deliberationem, vt sunt subiti motus, qui non sunt in nostra potestate. Vnde etiã sanctissimos inuadebant, infestabant, & turbabant. Atq; tunc constat nullum esse peccatum: quia actus sine aduertentiâ non est actus humanus. Vnde sicut qui peccat debet aduertere quid faciat: ita si

quis

quis impræmeditatè ex improuiso,& inopinatò visa pulchra muliere, subitò raperetur in eius amorē, absq; aliqua vel minima deliberatione : aut conspecto inimico, subita concitaretur iracundia, nihil peccaret; donec aduertat,quid agat, aut quid secum agatur vel quid in animo & appetitu sensitiuo degat.

11 Dato etiam, quòd cogitatio illa, aut etiam delectatio, cum aliqua aduertentia nostra versetur in animo ; non tamen qualiscunq; aduertentia sufficit ad peccatum mortale : siquidem duplex esse potest ; Perfecta, seu plena, & imperfecta, semiplenauè. Perfecta aduartentia est,quando ratio considerat sensualitatis motum sufficienter, quoad plenam malitiam eius, ac proinde secundùm illas circumstantias, quibus homo potest moueri ad illum excutiendum, & quasi cum discursu quodam deliberatione & examine (quamuis breuissimo tempore) an videlicet eligenda & amplectenda sit illa suggestio per consensum voluntatis: an verò respuenda per dissensum & displicentiam. Semiplena verò aduertentia est cùm quis sentit motum inordinatum in appetitu, sed non venit in mentē, quod hoc rationi, aut Dei præcepto, aduerſetur, neque plenè cernit, in quonam & quali motu aut periculo hæreat : vnde nihil est quod ipsum mouere possit ad excutiandum illud malum: sed est, sicut cùm quis nondum plenè à somno excitatus, sed eo ex parte ligatus, pollutionis contingentis illi, malitiam perfectè non aduertit, ideo non imputatur ei

 ead mor-

ad mortale donec plenè aduertat, quid ei incumbit. Sicut & plena aduertentia comparatur diſpoſitioni hominis, quando perfectè à ſomno excitatus eſt. Eodem modo homini in vigilia poteſt adeò tenuis conſideratio accidere, eò quòd intellectus alio trahatur & diſtrahatur, ne cogitet delectationem eſſe malam, & contra legem Dei, cùm non ſit in noſtra poteſtate, ſemper recordari eorum quæ oportet. Quod fieri poteſt ex aliqua cauſa naturali diſtrahente, vel etiam quia impetus concitatę paſſionis, vt potè vehementes, præualent, ita vt eum, qui attendit, & aduertere incepit, integrè aduertere non valeat, delectatione curſum ſuum faciente. Vnde talis conſideratio leuis, non ſufficiet ad mortale. Exemplum, ſi quis die ieiunij cœnet, aduertens cœnam ſibi vtilem ac delectabilem, ac de hoc tantùm ratio ſecum deliberat, examinat, & conſultat, nihil de eius mortali malitia, quod ſcilicet cõtra præceptum ſit, cogitans; hic non peccat mortaliter, propter aduertentiam imperfectã. Et quod maius eſt, videt ſe agere contra naturalem temperantiam, videlicet, abſq; neceſſitate, contra debitam quantitatem, tempus, & modum; ſed de præcepto nihil prorſus cogitat, iſte peccabit venialiter tantùm.

12. Nam cùm peccatum mortale ſit diſſolutio diuinæ amicitiæ, eiq; æterna damnatione debeatur, non eſt par credere, tanto ſuplicio hominem abſq; perfecta & plena conſideratione, obnoxium fieri, & (vt multi Doctores dicunt) dedecet Diuinam pie-

tatem.

tatem, ob talem insufficientem deliberationem in tartara detrudere hominem, cuius ea fragilitas est, vt non semper ad obiecti malitiam perfectè aduertere, de eaq; deliberare, possit; vnde tunc non mortaliter, sed venialiter tantùm peccare poterit, liberque à damnatione perpetua erit. *Sanch: Moral. lib. 1. cap: 1. n. 6. & seq. & alij.*

13. Vltra plenam intellectus considerationem consensus etiam voluntatis exigitur ad culpam, quia nisi aliquid voluntarium sit, peccatum esse nō potest, vt docet D. Aug. Hinc vbi aduertentia plena præcessit, & consensus plenus accessit; mortale peccatum est. Vbi verò aduertentia semiplena fuit, ibi & consensus semiplenus, atq; adeò peccatum veniale.

14. Insuper, quando quis resistit, & conatur expellere illos motus inordinatos, sed ita tepidè, vt propter hoc statim secundò & tertiò regrediantur ad pulsandum mentem (vt Syluest. Graffijs, & alij docent) venialiter tantùm peccat, dummodo non consentiat, sed ei verè displiceant, neq; adsit periculum propter talem negligentiam, succumbendi, seu consentiendi in opus externum, aut delectationem internam. Tunc enim deberet torporem excutere, conatum augere, ad eijciendam delectationem: non tantùm diuertendo cogitationem ad alia animo reuoluenda, verùmetiam carnem diutiùs affligendo, ac variè excruciando, & vsq; ad mortem decertando.

15. Decipitur aliquando scrupulosus, credens

ſſe conſenſum, ex eo quod ſentit quandam, de peccato cogitato delectationem, & propterea triſtatur. Verumenimuerò, non ſemper dum ſentimus, conſentimus, & valdè iſta differunt. Nam poteſt in parte ſenſitiua eſſe commotio & delectatio, vt in illis qui per vim alicuius polluuntur: & tamẽ in ratione (quamuis ſola) diſplicentiæ, imò quandoque cum contentioſa reſiſtentia. Inſuper neq; ſola perſeuerantia delectationis poſt plenam conſiderationem, concludere poteſt conſenſum plenum. Quia appetitus ſenſitiuus rebellis eſt, neque ſubditur plenè imperio voluntatis, ac propterea potiùs voluntas patitur illas delectationes, quàm agat. Hinc multas negligentias poſt plenam aduertentiã excuſare poſſumus à mortali, maximè eorum, qui ita diſpoſiti ſunt, vt potiùs mori decernant, quàm mortale admittere.

16. Materia quoq; peccati circa quam verſatur, conſideranda eſt ſcrupuloſo, grauiſne illa eſt an leuis, nimirum cum notabili irreuerentia Dei, & prę-iudicio proximi. Nam ſi leuis ſit, non erit mortale, vt aliquot verſus Pſalmi, in officio omittere, aut etiam Pſalmum paruum. Similiter, leuiter aliquem percuſiſſe, aut rem paruam ſurripuiſſe, vel non grauiter infamaſſe, vt dicendo quod mentitus eſt ſe excuſando.

¶ *Pugna cum Scrupulis.*

His doctrinis benè perpenſis, iam ſcrupuloſus erit præmunitus, ad ipſam pugnam: quàm in Dei-nomine ſic aggrediatur. Et primò excitet atq; ex

eruat

ſtruat in ſe bonam fidem, hoc modo: Domine, video, quod ego & in ſenſu, & in moribus, diſcrepo à viris doctis & pijs, neq; eſt poſſibile ipſos errare; potiùs ego allucinor, qui caput habeo læſum, & phantaſiam conturbatã confuſamq;, ob frequentes vacillationes, metus & afflictiones quas ego ſentio, & alij ex facie idipſum deprehendentes, mirantur: certè conſultiùs faciam, ſi ego adhærebo opinioni eorum, meum verò errorem deponam: quod mihi licere, Doctores docent, præſertím *Sa, V. Dubium.* Et aſſumam bonam fidem, hoc eſt, concipiam bonam exiſtimationem de opinione meo errori contrariâ, nimirum quod illa ſit bona, licita, ac in operatione tuta.

2. Et ſic credens intrepidè, omnia in contrariũ ſcrupulo faciam. Sic enim nihil peccabo, teſtante D. Anton: *p. 1.t.2.c.10.* Nã ſi vrgebit me, muſſitans aliquid eſſe peccatũ, ego candido (non fraudulẽto aut malitioſo) animo negabo: ſi aggrauabit, aſſerẽs mortale, non cedam ei, neq; condeſcendam: ſi tãquam dubium obtrudet, illud ego deponam, & quidem licitè docente Sa, *num:* 4. & ita bona fide fretus, omnia contra ſcrupuli ſtimulum faciam.

3. Vlterius. In confeſſione, illa tantùm proferam quæ mortalia putabo, imò quæ mortalia eſſe, iuramento confirmare audebo, ſimiliter ſuper quæ iurare potero, quòd ea nunquam ſim confeſſus. Vnde cætera venialia cenſebo, quæ alijs, præter confeſſionem, vijs abſtergi poſſunt, ac propterea illa in cõfeſſione tacebo, & non recenſebo.

4. Quòd si dubium, de consensu in peccata cogitationis, aut internæ delectationis, in mentẽ irrepserit; non credam. Qui fieri enim potest, vt ego qui cõscientiam nimis sensibilẽ ac timidam habeo, in omnem ferè cogitantiunculam, consentiam, ac peccem, & quidem mortaliter. Certè si ego in tali dispositione constitutus, consentirem, proculdubiò non dubitarem, conscientia ipsa sensibiliter reclamante. Et quamuis mihi scrupuloso videar consensisse, in rei tamen veritate, non consensi: & in ista bona fide, reijcio hunc scrupulum: atq; ad contrarium agendum me determino.

5. Hac bona fide animatus & armatus, solideq; fundatus, sæpiùs accedam ad sacram Synaxim, vel ad celebrandum, confessione Sacramentali non premissa: cum protestatione, quod sim paratus etiam pluries confessionem præmittere, si hoc vera necessitas expostularet. Quamuis in hoc initio, aliquã notam scrupulorum acrius pungentium in memoriali facere non disuaderem, per aliquot septimanas, ne de repente aliquis timor superueniens obruat conscientiam, nondum plenè purgatam, aut etiam vt concessa à Domino tranquillitate, apertè deprehendas illa, quæ notasti, fuisse vana terricula menta. Hoc autẽ per duos aut ad summum tres menses faciens, postea talem conscriptionem tibi subtraherem vt sic paulatim, & quasi per gradus, ad conscientiæ serenitatem peruenias.

6. Eadem bona fide procedam, in recitatione diuini officij. & aliarũ orationum. Nunquã repetam quic-

quicquid oblatret ſcrupulus: Promptum me profi-tebor ad integrè perſoluendum quod teneor, ſed re-petere nolo, ne contraham ſcrupulorum habitum: Vnde formata mihi bona fide, vlterius pergam.

7. Hoc ſi factites pluries, Deo volente & coope-rante, ad ſerenitatem facile peruenies: Quodſi his non obtemperaueris, in magno periculo remanebis, & nunquam lætus Domino ſeruies.

8. Sed dum tu hæc facies, magna tempeſtas in-ſurget contra te, fluctus turbationum circumdabũt, & coanguſtabunt te: Salutis tuæ hoſtis conabitur deterrere te ab hoc bono propoſito, multis, varijs, ac horrendis ſuggeſtionibus. Et tunc magna forti-tudine opus habebis, vt nihil penitus mouearis. Suggeram tibi aliquot difficultates in hac pugna, vna eademq; opera te animabo; quatenus eas præ-uideas, leuius feras, & facilius ſuperes.

¶ Subſidium.

1. Si in hoc certamine, (dum reſiſtis, & non obſequeris ſcrupulis, ad ſuggeſtionem eorum nihil facis, confeſſionem differs, in oratione à repetitio-nibus abſtines, &c.) aliquando in exercitijs ſpiritua-libus, orationibus, ſacramentorum vſu, ſenſeris te, quaſi deſtitutum omni deuotione, & loco eius abũ-dare ariditatem, inſipidatem, deſolationem, diſtra-ctionem, puncturas; nihil cures omnino: Omnia iſta copiosè compenſabuntur, quando redierit Do-mino volente tranquillitas; ac proinde conſolatio-nibus non priuaris penitus, ſed in aliud tempus eas tibi Deus reſeruat. Ad tempus itaq; renuntia his ſu-

auitatibus spiritualibus: cum præsertim, non propter eas Deo seruiendũ sit, sed quia ille dignus est, nos verò obligati sumus, tanquam creatura eius & beneficijs deuincti, seu beneficiarij.

2. Aliquando mussitabit scrupulus, quod sis præsumptuosus & audaculus, committens te fortunæ, & non curans, siue benè, siue malè cesserit, siue salus siue damnatio sequatur: ac proinde periculo præsentissimo te exponis, tutam viam scrupulorum deserendo. Tu in cogitatione tua, dic, negãdo ista omnia. Non est præsumptuosus, neq; periculo se obijcit, qui prudenter operatur, videlicet: Ex deliberatione & resolutione bona fide facta: ex consilio prudentis Confessoris, aut alterius pij & periti, exemplo ductus virorum bonorum, &c. Vnde non dubium euentum pro fine habeo, sed determinatè bonum expecto, ex Dei benignitate.

3. Interdum vrgebit dicens: Caue, ne talis tua resolutio sit malitiosa irritans Deum, & ad iracundiam prouocans, præsertim, si ad conscientiam tuã conuersus fueris, quæ tot puncturis configitur, tot scissuris laceratur, tot metibus discrutiatur, Vnde apparet, te non posse bona conscientia, sed mala pessimaq; ad sacra accedere. &c. Facile hoc euades, si ad bonam fidem confugies, aliorum bonorũ vitam, tibi ob oculos statues, insidias diaboli aduertes, conscientiamq; tuam pro nunc languentem, & scrupulis debilitatam, atq; ideò iudicium rationis offuscantem agnosces.

4. Quandoq; persuadebit tibi, quasi bonus con

silia-

siliarius, vt saltem hac vice confitearis, & deponas onus, quod te premit, ne fortè sacrilegium in sumptione Eucharistiæ sine confessione, cōmittas, Deūq; grauiter offendas: & postea cautius viuens, & ad defectus diligentiùs attendens, ad cōmunionē deposita consciētia accedes. Non credas ei, decipiet te: iam dictū est scrupuloso satis esse mortalia, eaq; iurata confiteri; & cùm puncturæ istæ, aut dubia sint, aut ex læsa phantasia per scrupulos procedāt, in Dei nomine animatus bona fide, accede audacter ad S. Synaxim, protestans te etiam millies confiteri paratum, si hoc tibi & quieti conscientiæ conduceret. Non imputabit Dominus peccatum ei, qui cum bona credulitate in actionibus prodedit. Quòd si fueris scrupulis obsecutus, decipieris scrupuli verò non cessabunt, sed multiplicabuntur magis, habitusq; eorū fortiùs firmabitur & radicabitur.

5. Demum, non raro insursurabit. Blandiris tibi, cùm valde procliuis sis ad hæc & illa peccata, sentiasq; ipse intus te esse grauatum, ac plenum multis fœdis ac blasphemis cogitationibus. Tu bono animo esto. Neq; enim hic blanditiæ sunt, sed conatus, ad eijciendos scrupulos, quæ tuam inquietant cōscientiam. Turpitudines autē quas sentis, prouenitunt ex infelici conditione naturæ peccato infectæ & corruptæ. Et quamuis ex teipso contentus non sis, eò quòd sentias te valdè distractum his immūdis cogitationibus, & (quod maius est) videris tibi consentire; ac proinde in malo statu esse, non turberis, uidetur quidem tibi; sed non omne quod

tale

tale videtur, est tale. Iste cruciatus, quem geris, propter hæc, demonstrat, quòd tibi displicent. Crede peritioribus, rectum iudicium habentibus, qui sic docent: & ne fidas tibi ipsi, qui distortam existimationem habes, ob phantasiam læsam.

6. Adhuc, aliquando occupabit te dolor & mæstitia, propterea quia credes te indulgentias non lucraturum, quæ dari solent confessis, & S. Communione refectis, aut hoc & illud toties (seu integrè) recitantibus. Siquidem tu interdum absq; confessione communicabis, aliquando dubitabis, an omnia requisita ritè ac integrè perfeceris; repetitio autem tibi interdicitur. Verùm quia tu confusum & contusum scrupulis caput habes, male credis, & temerè seu absq; ratione doles. Nonnè confessus es, non ita pridem? Auderesnè tu asserere, priuatum esse indulgentijs eum, qui triduo ante Pascha confessus est, si quæ sunt eo die tales indulgentiæ? Minimè gentium. Sed esto. quòd tu non sis tunc lucraturus eas, non tristeris. Nam etiam non obtineres eas, si in itinere esses, aut in lecto ob infirmitatem detinereris. Et tu in tali indispositione, æger es ac peregrinus, alienusque, à teipso & alijs recto iudicio pollentibus. Renuntia pro nunc indulgentijs, donec recuperes sanitatem, & assequaris conscientiæ serenitatem. Crede doctis, quòd non omninò eas omittis, sed commutas in magnam mentis consolationem, puritatem & sinceritatem, quæ ad multa tibi apprimè necessaria est. Interim te commenda, clementiæ Dei, qui tibi multis vijs poterit compen-
sare,

sare, ac supplere hanc omissam indulgentiam, (si est omissa.)

7. Vt autem faciliùs scrupulorum laqueos euadas, conuersationes hominum frequentes fugias, vana & diuturna colloquia deseras, silentium cole, & strictissimè serua, non tantùm oris, verùm etiã mẽtis seu cordis, vt abigat inde omnes vanas cogitationes. Certè vanis cogitationibus & colloquijs, facilè se ingeret scrupulus: & ab eis facilis erit transitus ad turpia & noxia: vbi te grauius conscientia torquebit. Salubre consilium est, semper Dei præsentiam ob oculos sibi statuere, & in corde retinere, de eo cogitando, cum eo sermocinando, ac de rebus ad salutem necessarijs tractando.

CAPUT X.

In quo tres Casus aliquando occurrentes, circa dispensationem in Matrimonij impedimentis, deciduntur.

I. Casus.

Si quando literæ dispensationis perirent, quid tunc facto opus est?

℞. Sufficiet tunc testimonium alicuius omni exceptione maioris, vel coniecturæ probabiles. Nam scriptura non est necessaria ad substantiam & valorem gratiæ, sed statim ac concessa est, per verbum, *Fiat*; valida est in se, & perfecta, quoad substantiam. *Sanch. Moral: lib: 8. d. 29. n. 2.*

Et idem Sanchez eodem *lib: 8. d. 32. n. 5.* Non

desti-

destituitur viribus dispensatio, etsi is cui conceditur, literas cancellet concidatuè: Quia hoc solam renunciationem eius importat; quæ dum non est à Superiori acceptata, minimè vim dispensationis eneruat.

Deinde, quia esto ad dispensationis valorē expediri literas desideraretur: at vbi semel literis expeditis cōcessa est, non pendet eius firmitas, à literarū conseruatione. *Idem ibidem.* Et quòd in foro cōscientiæ fas est vti, ante expeditas literas, *disp: 29.*

II. Casus.

Vtrum Officialis Episcopi, cui delegatur per rescripta dispensatio in Matrimonij impedimentis, possit eam facultatem subdelegare?

1. Quæstio hæc in terminis proponitur à Sanch: de Mat: *lib: 8. disp: 28. n. 43. fin.*

2. Et loquitur de delegatione facta à Principe, scilicet Pontifice.

3. Respondet negatiuè. Non ideò quòd sit electa industria personæ (propter illa verba. *Super quo cōscientiam tuam oneramus.* Et, *Discretioni tuæ, de qua in his specialem in Domino fiduciam obtinemus.*) Quia per huiusmodi verba non censetur electa industria personæ: alias talis commissio, mortuo Officiali non transiret ad Successorem.

4. Sed quia vbi nudum ministerium vnà cum iurisdictione aliqua committitur à Principe, non potest nudum ministerium subdelegari exequēdæ dispensationis, benè tamen iurisdictio illa, examinādæ veritatis, precum, testium receptio, &c.

Per

Per oppositum, quoad delegatum inferioris principe, nam delegatus inferioris principe, ad vnam causam, non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem, potest tamen articulum qui nudi ministerij est. *Sanch: de Matr: lib: 3. d. 31. n. 10.*

5. Matrimonium ante dispensationem Officialis, non est validum. *Ibid: disp: 35. n. 18.* Et Filliucius, *Tract: 10. p. 2. c. 10. n. 363.* qui addit expressè, solũ Officialem dispensare posse.

III. Casus.

Bona fides, poteſtnè hic habere locum?

℟. Poteſt.

Quando verò suffragatur?

℟. Quando ignorantia est inuincibilis, iuris humani aut facti, absq; tertij præiudicio. Et tunc non tenetur Confessarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde speratur vtilitas: quia sequeretur perplexitas, vel scandalum ex separatione, vel difficultas. *Sanch: lib: 2. disp: 38. n. 6. Et infra.* Quòd verum esse credo, non tantum vbi iam est contractum matrimonium, sed etiam ante illud contractum. Si enim Confessarius vel quilibet alius videat pœnitentem, ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & credat probabiliter fore, vt monitis non acquiescat, nec fidem adhibeat, & læsa conscientia, sit matrimoniũ cõtracturus, & maxima difficultate, magnoq; scandalo suborto, possit à matrimonij contractu desistere, prudentissimè Confessarius aget, si taceat. *Subiungit.* Nauarrus ait, &

it, se vidisse dispensationes aliquorum, qui de peritorum consilio bona fide credebant esse legitimas, cùm tamen non essent, & tacuisse. Quia circa ius humanum errabant: ne eos (quos ignorantia excusabat) constitueret in mala fide, & nihilominùs vtentes dispensatione (inualida) peccarent. Et concludit statim posse Confessarium absoluere pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excusatur, si videat, monitionem non profuturam. Vbi clarè Nauar: loquitur, ante contractum matrimonium, quando virtute dispensationis inualidæ aliqui contrahere volebant. *Subiungit.* Imò tenetur Confessarius in casu hoc tacere, ne sequantur inconuenientia dicta, præbeatq; peccandi causam his qui in bono statu sunt. *Hæc ibi.*

Lopez *Instr: p. 1. cap: 27. ibi.* Ad prudentiā, &c.

Et Corradus, *q. 141. in addit:* idem repetit, videlicet:

Quandò Confessarius videt pœnitentem ignorantia inculpabili aliquid ignorare esse peccatum mortale, quandò ex admonitione non speratur emenda, vel quandò difficile est remedium, & nullus speratur fructus, nisi multum inquietudinis & scandalum, tacere debet. Secus esset, quando pœnitens sciscitaretur, tunc aperienda est veritas.

AD TYROCINIUM
APPENDIX.

QVoniam in literis Iubilei, nouæ sæpius clausulæ inseruntur, ac propterea nouæ oriuntur dubitationes practicæ, quæ vix possunt sub scientiam cadere (*vt significauit* Suarez tom: 5. Disp: 7. Sect: 5. n. 5.) *neque de eis certa aliqua Regula dari potest, nisi vt ab hominibus doctis proprietas verborum consideretur, & iuxta principia iuris, vel alia à Theologis recepta, verba explicentur: & inter alias difficultates non minima est, de absolutione ab Hæresi, ideo de ea hic proponitur quæstio.*

In Iubileo, in quo conceditur facultas absoluendi à Casibus Bullæ Cœnæ, censeturnè concessa etiam facultas absoluendi ab Hæresi?

Pro resolutione huius difficultatis tria dicentur.

1. Status controuersiæ declarabitur.
2. Determinatio Quæstionis cum suis probationibus subiungetur.
3. Apparentes rationes in cōtrarium diluentur.

Quoad Primum.

QVamuis non abs re dici posset ab Hæresi denunciata officiosè absolui neminem posse:

à simplici verò & priuata quæ non est denunciata, posse, nihilominus, quia sermo est in Prouincia, vbi nec Inquisitores sunt, nec Hæretici denũciantur nec puniuntur: Et dubitatur: An qui denunciati non sunt, possint in Confessione absolui, virtute Iubilei, concedentis facultatem supra Casus Bullæ Cœnæ. Ideò sciendum est, quòd in hac Materia sunt duæ opiniones: Altera affirmans posse Hæreticos non denunciatos absolui: altera negans posse eosdem absolui.

Doctores tam negantes quàm affirmantes, inferius recensebuntur.

Quoad Secundum.

NObis placet pars affirmans tanquã in se probabilis ac vera, ex parte Ecclesiæ benigna, quoad forum pœnitentiæ, in Iubileo omnino necessaria. Suadetur Primò: quia intentio Summi Pontif: in tali Iubileo est disponere, capacesque reddere vniuersaliter, efficaciter, ac sufficienter, omnes Christi fideles, ex speciali & largissima gratia, ad suscipiendam plenariã Indulgentiã. Quodsi exciperetur talis Hæresis, non esset dispositio vniuersalis, sed particularis; non liberalis sed parca, & constricta. Vnde non solent excipi in Iubileis nisi illa, quæ vel non pertinent ad salutis & indulgentiæ consecutionem; videlicet sine quibus obtineri potest indulgentia, vt est irregularitas: vel quæ essent cum detrimento potestatis Ecclesiasticæ, vt deducta ad forum exterius: vel quę nullam redderent Indulgentiam, vt status peccati ex defectu satisfactionis debitæ.

2. Exce-

2. Exceptio firmat Regulam, sed in Iubileo Pauli V. Anno 1617. erat excepta Hæresis denunciata, ergo non denunciata erat concessa: Et cùm non esset concessa expresse, dicendū est, quod sub specificatione Bullæ Cœnæ erat inclusa; nec apparet ratio, propter quam tunc tantum includeretur, & non semper, vt patebit statim.

3. Confirmatur; quia in Iubileis non solet excipi regulariter hæresis ignota iudici Ecclesiastico, excipitur autem semper denunciata, & quidem aliquando specificè & expresse: vt in Iubileo Pauli V. Aliquando genericè & implicitè, vt quādo reseruantur Censuræ deductæ ad forum exterius.

Et cùm ordinariè in Iubileorum Bullis aliqua expresse excipiantur, occasio esset inserendi hæresim occultam, si intentio Pontificis esset eam reseruare.

4. Quando aliqua dispositio Superioris potest exponi rigorosè & benignè, satis est pro saluanda ea, ac securitate conscientiæ, si exponatur in sensu benigno, dummodo vis non inferatur verbis & veritati, cùm proniores semper esse debeamus ad misericordiam, quàm ad rigorem iuris, vt inquit Author Candelabri Aurei. Hæc autem fauorabilis sententia, saluat etiam verborum proprietatem, nec verba extorquet.

5. Filliucius, qui affirmatiuam partem tenet, *par. 3. tract. 8. cap. 10. num. 265.* testatur duo. 1. Hanc esse opinionem multorum doctissimorum Virorum asserentium, quod in Concessione indefinita Casuum Bullæ Cœnæ, etiam intelligitur Hæ-

resis

resis, nisi expresse excipiatur. 2. Quod vsus & praxis, ac responsio in sacra Pœnitentiaria talis est.

Idem docet *Eman: Sa: V. Excommunic: Bul: num:* 17. Concessis (inquit) omnibus casibus Bullæ Cœnæ, intelligitur concessus Casus Hæresis. (Addit) Ita declarauit S. Congregatio.

Idem tenet *Soto 4. d. 22. q. 2. a. 3.*

Idem *Corduba*, *Sum: 48.*

Idem sentit *Thomas Zerola Episcopus Minorensis*, in sua praxi Episcopali, *par: 2.* Et in Practica Pœnitentiali, cap: 15. q. 4.

In Candelabro de Absol: n. 16. plures DD. citantur.

Grassius lib: 4. cap: 15. num: 25. postquam docuit suam opinionem negantem, subiunxit. Aliter tamē habetur in praxi de Hæretico occulto, incidente in excommuuicationis Censuram. Hanc praxim allegans *Suarez tom: 5. disp: 7. Sect: 5. n. 12.* ait: Fundari potest illa praxis in vulgari Regula, qua priuilegium Principis latissimè est interpretandum, præsertim in beneficijs, quæ continent bonum animarum, qualis est facultas absoluendi à reseruatis. Nec obstat quod Hæresis habeat specialem grauitatem in ratione culpæ, nam in ratione reseruationis non habet, cùm per Bullam Cœnæ eodem modo, & ijsdem verbis reseruentur reliqua crimina. Sicut inter percussiones Clerici, valde specialis est percussio Sacerdotis, & tamen concessa potestate absoluendi à percussione Clerici comprehenditur & percussio Sacerdotis, quia quoad reseruationem, omnes inferiores ordines æquiparantur. Quamuis postea prosequens suam negatiuam soluit has rati-

ones,

ones, quæ tamen solutiones facilè reijci possent: neque enim fauor fidei in abstracto accipitur, sed quatenus est in animabus: cætera quoq; ex dictis ac dicendis facilè intelligentur.

Quoad Tertium.

QVòd obijci solet Regula iuris 81. In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. ℟. Negãdo, quod non sit concessurus in specie quoad Hæresim ignotam: Quamuis quoad Hæresim deductam ad iudicium, satis verificetur.

Idem intelligendum est de relapsis quòd scilicet possunt absolui, qui Hæresim publicè coram Iudice non abiurauerunt, cùm in iure tales tantùm relapsi censeantur. *Azor tom. 1. lib: 8. c. 14.*

Et hoc modo intelligenda est doctrina à nobis tradita in Examine approbandorum. tit: 13. q. 8.

2. Quoad alios Authores contrarium sentiẽtes: multi multa afferunt, quæ nihil nostræ resolutioni officiunt. Nã vel incertæ sunt veritatis, vel intelliguntur tantùm de Bulla Cruciatæ, quæ in Hispania sedem habet, vel in quantùm esset hæc sententia in præiudiciũ Censorũ fidei, seu Inquisitorum.

Inprimis *Henriquez lib. 6. de Pœnitentia, cap: 16.* sic ait: A casu Hæresis exterioris per Clausulam generalem Bullæ Cruciatæ, aut plenissimi Iubilei (nisi aliter in ipso expresse declaretur) Confessarius absoluere non potest. Postea ipsemet se explicat statim subiungens: Quia Vrbanus IV. Paulus IV. Pius V. & Gregorius XIII. Pontifices, ita expresserunt per Bullam cum Consilio Cardinalium, am-

plissimè Censoribus fidei (qui in Hispania extant) concessam. In sua Glossa addit quinque. 1. Quia, inquit, causa fidei, (vt ait Glossa recepta) per generalem concessionem non datur legato nisi exprimatur. 2. Quod Emanuel in Explicatione Bullæ, refert ita declarâsse Gregorium XIII. Anno 1584. & olim Vrbanum IV. 3. Et ita habet praxis in Curia Romana. 4. Et in Hispania duo Prædicatores asserentes in Concione contrarium, coacti sunt publicè retractare per Censores fidei. 5. Soto autem locutus est ante declarationem Gregorij XIII.

Vbi clarè constat hic declarationem factam in gratiam Inquisitorum, seu Censorum fidei, ne eorum officio aliquod præiudicium fiat. Quæ ratio hîc in Polonia cessat. Deinde loquitur de causa fidei: ac proinde videtur de foro exteriori intelligere, saltem principaliter.

Azor negatiuam tenens, duo dicit: 1. Si secundùm iura & rationes vtriusq; opinionis iudicãdum esset, probabilior prima sententia apparet, scilicet affirmatiua. In odijs enim & pœnis appellatione clausulæ generalis, non intelliguntur quæ specialem habent rationem: vt nomine Clericorum non intelliguntur Episcopi nec Religiosi, in Priuilegijs tamen & fauoribus censentur comprehendi, etiam quæ specialem habent rationem. Et quamuis statim subijciat, simpliciter dicendum secundam sententiam esse veram: & magis stylo consuetudiniq; Romanæ Curiæ adhærendum, tamen subiungit huius rationem, ne derogetur inquit, priuilegijs Inquisitorum, si eis sunt concessa. Nam Pontifex nô solet, inquit, alijs huiusmodi facultatem concedere, neque per tales concessiones generales derogare priuilegijs Inquisitorum.

Hic autem desunt Inquisitores quibus derogetur.

Porrò de hoc ſtylo & vſu allegat Mandoſium dicentem Abſolutiones ab Hæreſi extra Curiam, committuntur Inquiſitoribus illarum partium, & in Curia nemo ſe intromittit, niſi S. Inquiſitio, ac illius præfecti.

Hinc dicendum videtur, vbi neq; Inquiſitores ſunt, neq; Fidei Cenſores, poteſt & debet per generales clauſulas Bullæ Cœnæ intelligi Hæreſis occulta, cùm nemini præiudicium ſit per eas, imò populorum conſolatio maxima: alioquin magna eſſet conſcientiarum perturbatio; ſi pœnitentes paterentur repulſam, neq; eis pateret regreſſus ad Eccleſiam, ob defectum Inquiſitorum. Ergo opinio quam multa abſurda ſequuntur, non eſt amplectenda.

2. Addit. Aiunt quidam, ità eſt declaratum à Gregorio XIII. Anno 1576. & Pio V. Anno 1572. Sed dubitās ſubiungit: Si ita eſt, bene eſt. Verum huiuſmodi, inquit, viuæ vocis oracula, ſæpè nobis certò non conſtant. Ergo & Azor cui placet magis negatiua, incertitudinem aliquam in probationibus agnoſcit.

Sanchez vir doctiſſimus negatiuam tenens, addit, de hoc eſſe motum proprium Gregorij XIII. quem inquit, ad verbum affert. *Manuel in addit: ad Bullam, &c.* Allegat quoque Roias de Priuilegijs Inquiſitorum.

Hic motus Gregorij XIII. in Bullario quoq; ponitur, in quo mentio fit Pij V. (Credo alium non inueniri.) Sed eius motus (cuius initium eſt: officij noſtri: Anno 1576. 21. Sept.) Summa illimet præfixa eſt hæc: quod Confeſſores in vim Priuilegiorum Cruciatæ S. eligendi, neminem ab Hæreſi abſoluere poſſunt.

Ergo de Bulla Cruciatæ ſpecialis eſt ratio ſeu reſpectus: Tum quia illa ordinariè ſemper durat, ac proinde nulla vnquā reſeruatio locū haberet. Tū quia in Hiſpania in qua hæc Bulla viget, magnus zelus eſt, & ſollicita diſciplina circa fidem. Tum quia conceſſio facultatis abſoluendi Hæreticos, labefactare videretur Priuilegia & Iuriſdictionem Inquiſitorum.

3. Poſſet aliquis obijcere periculum incertitudinis, vel falſitatis in hac opinione, aut etiam inualidæ abſolutionis.

tionis. Propterea breuiter dicimus, quòd tria sunt quæ efficiunt, vt Ecclesia in aliquo casu suppleat defectum, & det iurisdictionem. Error Communis, Probabilis opinio, & dubium. Hinc *Less. lib. 2. c. 29. n. 65.* In errore Communi ius ipsum, inquit, confert iurisdictionem extraordinariè, ad singulos actus propter bonum Cōmune.

Et infra, *n. 68.* Non solum error Communis, sed etiam probabilis opinio efficit, vt Ecclesia, det iurisdictionem, etiamsi fortè opinio illa sit falsa; vbi allegat alios DD. & subiungit: vt si probabile sit talem posse ab, solui à reseruatis vel censuris, & aliquis ex hac opinione operaretur, validùm erit Ecclesia supplente defectum, si fortè subsit: alias si factum esset irritum, grauissima sequerentur incommoda, & animæ illaquearentur scrupulis; vt addit Henriq: statim citandus.

Henriq: lib. 2. de Pœnitentia, cap. 14. n. 3. & 4. Quādo ignoratur ius difficile, & Confessarius atq; Pœnitens, inculpatè putant, per Sapientum opinionē in praxi probabilem, adesse iurisdictionem; Ecclesia sane confert iurisdictionem in hoc occulto foro.

Et in glossa sua litera g. Nec enim minus potens est opinio Sapientum, quam error vulgi.

Thomas quoque, *Sanchez de Matrim: lib. 8, d. 21: n: 20. & seq:* ait: In dubio, valori actus iura maximè fauent.

Summa ergo summarum est;

Quod in Iubileo, in quo datur facultas super Casus Bullæ Cænæ, Hæretici non denunciati, & relapsi, qui coram Iudice hæreses non abiurauerunt, intrepidè absolui possunt.

Non possunt autem

Hæretici denunciati.

Relapsi, qui abiurauerunt.

In Italia & Hispania, ac vbicunq; sunt Cēsores fidei, seu Inquisitores, nisi hoc specialiter exprimatur in literis Apostolicis.

EXAMEN APPROBANDORUM ad Sacras Confessiones excipiendas.

TITULUS I.

De Sacramento Pœnitentiæ in genere.

Habet quæsita 14.

QVÆSITVM I.

Ad quem finem sunt instituta Sacramenta nouæ legis?

℟. Ad salutem humanam. Colligitur hoc ex Conc: Trid: *Seß: 7. Can: 4.* Et ex D. Thom: 3. *q.* 61. *a.* 1. Suar: *tom: 3. disp: 6.* Bellarm: *t. 2. lib: 1. c.* 22. Canis: *in Cath: cap: 4. §. 6.*

Bellarm: verò, *ibidem,* sic dicit: *Sacramenta instituta sunt ad iustificandum. atq; vt sint signa & causæ instrumentales gratiæ Dei.*

Canisius, *vbi supra.* docet: *quòd Sacramenta instituta sunt, 1. vt sint præsentißima remedia contra peccatum. 2. vt habeamus certa, & efficacia signa Diuinæ gratiæ erga nos. 3. vt sint velut symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuo agnoscant colligenturq;.*

QVÆSITVM II.

Salus (ad quam Sacramenta ordinantur) quotuplex?

℞. Duplex. Prima seu proxima, vel inchoata per gratiam, quæ à Theologis iustificatio dicitur. Et vltima seu consummata per gloriam, quæ beatitudo appellatur. *D. Th: Ephes: c. 2. lect: 3. & alij.*

QVÆSITVM III.

Gratia (quam causant Sacramenta) quotuplex est?

℞. Duplex. Communis & Propria. Communis omnibus Sacramentis, est gratia habitualis, quæ multis nominibus appellari solet.

Dicitur enim gratia gratum faciens. *Item*, iustificans, sanctificans, gratia virtutum (infusarum, tam Theologalium, quàm Moralium) & donorum; scilicet, Spiritus sancti.

Quia virtutes & dona hæc gratiam habitualem comitari solent. *Suar: to: 3. d. 7. sec: 2.*

In hac gratia communi, tota efficacia Sacramentorum potissimum versatur. *Suar: t. 3. in in comment: a. 1. q. 62.* In eadem: gratia specialis singulorum Sacramentorum fundatur, neq; aliter datur hæc, nisi quatenùs fundatur in illa.

Vocatur autem hæc (propria gratia) gratia Sacramentalis. Et nihil aliud est, nisi auxilium Dei, seu

Dei, seu actualis eius concursus, in quolibet Sacramento, ad consequendum vniuscuiusq; Sacramenti effectum. Siquidem omnes Theologi, conueniuntin hoc, quod singula Sacramenta, habeant proprias Sacramentales gratias, quas efficiunt. D. *Th: 3. q. 62. a. 4.* Suar: *to: 3. d. 7. sect: 3.* Vnde necesse est, vt distinctos habeant effectus, quos distinctæ distinctorum Sacramentorum gratiæ producunt. Jtaq; gratia sacramentalis includit supponitq; gratiam, gratum facientem, & addit illud auxilium, seu actuale Dei subsidium, motionemuè eius gratuitam, ad aliquem certum Sacramenti effectum. *D. Th: vbi supra, Soto 4. d. 1. q. 3. a. 2, Gregor: de Valent: to. 4. d. 3. p. 2.*

Quamuis (vt vnum adhuc maioris claritatis causa addam) gratia Sacramentalis etiam dici possit, ipsa gratia habitualis, seu gratum faciens, quatenus per tale Sacramentum, datur ordinaturq; ad talem finem, & quatenus ei debetur, coniungiturquè ex diuina institutione tale auxilium. *Soto & Suar: vbi supra.*

QVÆSITVM IV.

Quotuplex est illa gratia communis omnibus Sacramentis?

℞. Duplex. Prima: & Secunda, quæ augmentum gratiæ dicitur. Colligitur ex D. Th. *1. 2dæ. q. 114. a. 5. 6. 8.* Suar: *tom: 3. in. 3. p. D. Th: disp: 7. sec: 2.* Tolet: *in summa Cas: lib: 2. c. 16. n. 8.*

Prima vocatur, ante quam immediatè homo

Deo gratus non fuit, ſed mortuus per peccatum, originale vel mortale. Vnde duo Sacramenta, ſcilicet Baptiſmus & Pœnitentia (quæ *ſola* hanc primam conferunt gratiam) dicuntur Sacramenta mortuorum.

Secunda verò gratia appellatur, quando in homine gratia, ſeu vita ſpiritualis inuenitur, ſed augmentum tantùm illius accedit. Vnde reliqua quinq; Sacramenta dicuntur viuorum, in quantum præſupponunt vitam ſpiritualem in homine, & augmentum gratiæ conferunt.

QVÆSITVM V.

Gratia Sacramentali qui effectus correſpondent, in ſingulis Sacramentis?

℟. In Sacramento Baptiſmi proprius effectus correſpondens gratiæ baptiſmali, eſt regeneratio in vitam ſpiritualē, ſeu inchoatio vitæ ſpiritualis.

In Sacramento Confirmationis, augmentum ſpiritualium virium, ad conſtanter confitendum fidem, & ſtrenuè pugnandum aduerſus hoſtes eius.

In Euchariſtiæ Sacramento. Conſeruatio, & nutritio charitatis, (in qua vita ſpiritualis conſiſtit) in quantum per alimentum diuinum roboratur homo, ne à calore concupiſcentiæ, ſeu propenſione amoris proprij, abſumatur eius vita ſpiritualis, ſeu gratia.

In Pœnitentia. Curatio ſpiritualis ægritudinis, ſeu reſurrectio, aut reſtitutio vitæ ſpiritualis.

In Extrema vnctione. Conualescentia perfecta, seu reparatio virium spiritualium, per remotionem reliquiarum morbi: Corroboratio ad pugnam contra dæmonem, in hora mortis; & dispositio ad citiorem ingressum, in vitam æternam.

In Ordine. Potestas regendi multitudinem, & exercendi actus publicos.

In Matrimonio. Auxilium, ad moderandam effrenatam carnis concupiscentiam, ac proinde ad continentiam coniugalem, seruandam fidem, iustitiam, charitatem, & concordiam inter se (mutuo supportando se inuicem) ad honestam prolis propagationem, atq; educationem. *Qui voluerit poterit legere D. Th. 3. q. 65. a. 1.* Valen: & Suar: *supra hunc articulū D. Th:* Bellarm: *tom: 2. c. 26.* Et Suar: *t. 3. d. 7. S 3.*

Nota. *Ex Gregor: Val: t. 4. d. 3. p. 2.* cùm dicitur: quòd per quodlibet Sacramentum, datur auxilium peculiare ad Sacramenti effectum: intellige indistinctè, siue efficiendum, siue tantùm conseruandum. *Qui voluerit; poterit ibidem videre reliqua.* Et Suar: *vbi supra,* §. Dico secundò.

QVÆSITVM VI.

Quot sunt sacramenta?

℟. *Septem.* Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

Quorum numerus sumitur ex proportione ad vitam corporalem, cùm Sacramenta ordinentur

ad vitam ſpiritualem. Jn vita autem corporali primo requiritur generatio, deinde augmentum ad perfectum ſtatum. Tertiò, nutritio continua ad conſeruandum corpus. Quartò, medicina, propter occurrentem corporis ægritudinem. Quintò, expulſo morbo, neceſſarium eſt aliquod remedium confortatiuum, vt conualeſcat corpus perfectè, & amiſſas vires recuperet per confectiones, rotulas, &c. Præterea, ad conſeruationem totius naturæ, neceſſaria eſt poteſtas propagandi genus humanum per cohabitationem licitam maris & fœminæ: & facultas gubernandi homines.

Hæc omnia in vita ſpirituali inueniuntur.

Baptiſmus, ad regenerandos homines, in vita ſpirituali.

Confirmatio, ad dandum augmentum, robur ac virilem ſtatum.

Euchariſtia, ad conſeruandam & nutriendam charitatem.

Pœnitentia, ad curandam ſpiritualem ægritudinem, occurrente peccato actuali.

Extrema vnctio, quaſi ad inſtaurandas vires, & reliquias ægritudinis ex toto auferendas.

Ordo ac Matrimonium, ad bonum totius communitatis ordinantur.

Nam per matrimonium, propagantur homines vitæ ſpiritualis capaces.

PerOrdinem ad regendum illos ſpiritualiter, in vitam æternam.

QVÆ-

QVÆSITVM VII.

Quomodo Sacramenta sunt necessaria ad salutem?

℞. Sacramenta ex natura rei, seclusa institutióne Chtisti non sunt necessaria. Potuit enim Deus sine Sacramentis visibilibus saluare. Hentiquez *lib: 1.c. 4.n. 1. ex* Scot: *&* Gabr. Suar. *to. 3. in Commentario, ar: 1. q. 61.* Bel. *c. 22.* Sed posita Christi institutione: Sacramenta sunt necessaria ad salutẽ. Verùm quia necessitas hæc, non est vniformis in omnibus Sacramentis, sed varia in varijs: ideò Doctores declarant hanc variam necessitatem, varijs etiam modis.

Bellarmin: *to: 2. l. 1. c. 22.* Suar: *to. 3. d. 6. S. 1. §. Dico secundò, & copiosiùs in commentario art. 4. q. 65.* D. Th. Henriqu. *lib. 1. cap. 4.* Vtentes illa distinctione, de necessitate medij & præcepti. (cuius membra declarant, Suar. *vbi supra & disp: 40.* Valent: *2. 2dæ: to. 3. disputatio: 7. q. 2. puncto 2.)*

Mihi placet modus, quo vtitur D. Thom. *3. q. 5. a. 4.*

Videlicet; Necessarium ad salutem duplex. Simpliciter, sine quo salus nullatenus obtineri potest. Et vtiliter, seu ad bene esse, sine quo salus haberi quidem posset, sed non tam benè aut commodè. Itaq; tria Sacramenta, Baptismus, Pœnitentia & Ordo, omninò sunt necessaria, s. simpliciter, Baptismus quidem siue in re, quando copia adest

ſiue in voto. quando deeſt opportunitas, omnibus ac ſingulis abſolutè.

Pœnitentia his qui poſt Baptiſmum peccauerunt mortaliter.

Ordo vero eſt neceſſarius non ſingulis, ſed Eccleſiæ in communi, hoc eſt fidelium vniuerſitati: ſine quo neq; Hierarchiá Eccleſiæ conſiſtere poſſet, neque alia Sacramenta confici

Reliqua Sacramenta, ſunt vtilia, ſeu neceſſaria ad bene eſſe: in quantùm per illa conuenientius ſalus hominum promouetur. Nam Confirmatio quodammodo perficit Baptiſmum. Extrema vnctio Pœnitentiam. Matrimonium verò Eccleſiæ multitudinem, per honeſtam propagationem conſeruat, ac proinde ſaluandorum numerum auget.

Euchariſtia, eſt Spiritualis vitæ conſummatio, & omnium Sacramentorum finis. *D. Th: 3. q. 73. a. 3.*

QVÆSITVM VIII.

Peccatnè Chriſtianus non ſuſcipiens Sacramenta, quæ tantùm vtilia ſunt, & non ſimpliciter neceſſaria?

℞. Non peccat, niſi duo occurrant: Præceptũ & contemptus. Et quidem præceptum habet locum in Euchariſtiæ Sacramento ſuſcipiendo. *Soto 46. d. 1. q. 6. art. 4.* Suar. *to. 3. d. 18. S. 1. & diſ. 69. & 70.* Et ideò ſecundùm determinationem Eccleſiæ tenetur homo ſub mortali peccato ſuſcipere Sacramentum Euchariſtiæ ſemel in anno.

Contem-

Contemptus autem potest interuenire in duobus Sacramentis præcipuè. In Confirmatione & Extrema vnctione. Vbi sciendum est ex D. *Th. 3. q. 65. a. 4. ad 3.* Quod aliud est non curare suscipere Sacramẽtum, quod nõ est de necessitate salutis (id enim non est peccatum.) Et aliud contemnere, quod superbiam & vilipensionem importat. Vnde homo Christianus, qui tempore quo expediret recipere, diceret. Nolo recipere Confirmationis aut Extremæ vnctionis Sacramentum, quasi dignitatem meam non deceat, subijci rebus his, quas & homines viles, & pueri capiunt. Hic proculdubiò peccaret mortaliter. Henriquez *lib: 1. c. 4. n. 3.*

QUÆSITVM IX.

Quis finis Sacramenti Pœnitentiæ?

℟: Remissio peccatorum, vel iustificatio hominis lapsi in peccatum mortale post Baptismum.

QVÆSITVM X.

An Sacramentum Pœnitentiæ, habeat illa tria, more aliorum Sacramentorum, scilicet, Materiam, Formam & Ministrum?

℟. Habet. Et quidem materiam tam proximam quàm remotã. Materia enim proxima seu ex qua Sacramentum constat, sunt actus pœnitentis; videlicet, contritio in corde, confessio in ore, & in opere satisfactio. Horum verò actuum obiectũ

ſeu materia circa quam; ſunt peccata, de quibus pœnitens dolet, & quæ confitetur, & pro quibus ſatisfacit. Remota itaque materia ſunt ipſa peccata actualia poſt Baptiſmum commiſſa, non quæ acceptentur, & maneant, ſed quæ per deteſtationem deſtruantur, ſicut ligna ſunt materia ignis. *D.Th. 3. q. 84. a. 2.* Soto. *4. d. 14. q. 1. a. 1.*Henriq. *l.4. c.9.*

Hæc autem eadem peccata, contrita, confeſſa, & ſatisfacta, ſunt & dicuntur materia proxima.

Porrò peccata mortalia dicuntur materia principalis & neceſſaria, propter quæ principaliter Sacramentum hoc, eſt inſtitutum, & ſine quo hæc remitti non poſſunt.

Venialia verò, ſunt quidem materia ſufficiens, ſed libera & non neceſſaria: cùm abſq; hoc Pœnitentiæ Sacramento, non tantùm in re, ſed etiam in voto, deleri poſſint. *Henriquez ex Conc: Trid: Tolet: lib. 3. c. 4.*

Forma, eſt abſolutio. Miniſter verò, Sacerdos. *Hic nota.*

Quòd quamuis Sacramentum hoc eſſentialiter conſtet ex materia & Forma, non tamen omnis ſeu tota Materia ad eſſentiam pertinet. Suar: *in Commentar: a. 2. q. 94.* D. Th. *Et d. 18. ſect. 2.* Nam Contritio & Confeſſio ſunt integrales & eſſentiales partes. Satisfactio verò non eſt eſſentialis pars, ſed integralis tantùm, ideò non ſupponitnr formæ, neque præcedit eam, ſed ſequitur poſt eam. Suar: *ſect: 3. & diſp: 20. ſect. 3. §. Hic ergò.*

QVÆ-

QVÆSITVM XI.

Per Sacramentum Pœnitentiæ, deleturnè omnis culpa?

℟. Ita: & aliquando quidem directè, aliquando verò indirectè. Directè illa quæ manifestatur in confessione. Indirectè, quæ per obliuionem inculpabilem vel inaduertentiam, aut etiam ignorantiam inuincibilem, non exprimitur: semper tamen is, qui sic omisit peccatum mortale, habet annexam obligationem, ad manifestandum illud, & subijciendum clauibus Ecclesiæ in Confessione, quando in memoriam venerit.

QVÆSITVM XII.

Dimititurnè etiam pœna?

℟. Pœna æterna dimittitur vna cum culpa, sed temporalis non semper tota remittitur. *Conc. Trid. Sess. 6. c.* 14. Suar. *t. 4. d. 10. S. 6. vt infra quæsito 18. dicetur.*

QVÆSITVM XIII.

Quomodo dimittitur æterna?

℟. Concomitanter seu ex consequenti. *Suar. d. 26. s. 2.*

Declaratio. Quando per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ à Deo, in quantum anima Deo per gratiam coniungitur, ac consequenter simul tollitur reatus pœnæ æternæ. Sublato

namq;

namq; principali, aufertur accessorium vel concomitans: potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

Qui hoc profundiùs scire desiderat, legat D.Th. q. 86. *a.* 4. Caiet. *ibid.* & Poret. Suár. *in tertia parte* T. 4. *dis.* 10. *sec.* 2. & 3. *per totum. Decis. lib.* 1. *c.* 7.

QVÆSITVM XIV.

Semperne remanet reatus pœnæ temporalis dimissa culpa mortali?

℟. Non semper. D. *Th.* 3. *q.* 84. *a.* 4. Suar. *to.* 4. *dis.* 10. *s.* 3. §. *Prima est.* Quia aliquando tota pœna remittitur, aliquando plus, minusuè, secundùm modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ. Quod non est ex defectu misericordiæ diuinæ, sed ex defectu pœnitentiæ hominum, quia scilicet aliquorum conuersio ad Deum non est tanto spiritus feruore facta, vt sufficiat ád tollendam etiam pœnam temporalem. *Poret. ar.* 4. *append.*

TITVLVS II.

De Ministro Pœnitentiæ.

Habet quæsita 22.

QVÆSITUM I.

Quæ & quot conditiones requiruntur in Confessario, Ministro Sacramenti Pœnitentiæ?

℟. Sex.

℞. Sex. Poteſtas, Scientia, Prudentia, Bonitas, Sigillum & Fortitudo. *Barth: Med: Inſt. l. 1. c. 3.*

QVÆSITVM II.

Inquo differunt, Poteſtas Ordinis & Iurisdictionis?

℞. De his poteſtatibus variè DD. loquuntur, magnuſq; conflictus eſt de eis inter authores, vt etiam adnotatur in marginibus apud *Tolet. l. 1. c 3.* Reſpondetur tamen directè. Quod in multis differunt: præſertim verò in octo. 1. In ipſa re, eò quod ſunt res diſtinctæ. Huius autem realis diſtinctionis ſignum eſt, ſeparabilitas ab inuicem. *Suar. t. 4. d. 16. ſ. 3.* §. Ex his.

Siquidem & iuriſdictio poteſt eſſe abſq; ordine, vt quando non Sacerdos recipit beneficium, Parochiale. *Suar.* §. Vnde. *Tolet. n. 3.*

Et Epiſcopus confirmatus habet iuriſdictionem, etſi non ſit Sacerdos. Quam poteſt Sacerdotibus delegare, non tamen per ſeipſum vti. *Henr. l. 6. c. 1. n. 3.* Et ordo poteſt ſtare abſq; iuriſdictione, vt patet ex Conc: Triden. *Seſſ. 14. c. 7.* Et Suar. §. *Tertius modus*, colligit ex Concilijs, Sacerdotem poſſe carere omni iuriſdictione ad abſoluendum.

2. In origine ſeu modo quo acquiruntur. Nam poteſtas ordinis ex vi ordinationis, per impreſſionem characteris, datur. Poteſtas verò iuriſdictionis, per commiſſionem factam à Deo vel homine, *Henriq.* Seu prælationem ſuper aliquam multitudinem, ſu-

nem, susceptionem alicuius offieij: & per extrinsecam delegationem. *Suar.*

3. In functione seu actione propria. Quia potestas ordinis, est potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam, atque conferendi Sacramenta, per quæ gratia datur. *Soto 4. d. 20. q. 1. a. 1.* Tolet: *lib: 1. c. 3. n. 1.* modo tamen infra, *q. 4.* dicendo. Iurisdictio verò est potestas excommunicandi, absoluendi, dispensandi, indulgentias concedendi, leges Ecclesiasticas condendi. *Tolet.*

4. In obiecto seu materia circa quam. Potestas enim ordinis refertur, ad verum naturaleq; Christi Corpus in S. Eucharistia. Iurisdictionis autem potestes tota versatur, in Christi corpore mystico, (quod est, fidelium congregatio) ordinando, regendo ipsum, ad eius vtilitatem. *Cath: Trid.* de Sacramento Ordinis §. *His igitur* & *Tolet.*

5. In subiecto. Nam potestas ordinis est in quolibet Sacerdote. Iurisdictio verò, non in omni Sacerdote, sed in supremo Prælato; in alijs verò, prout ab ipso sunt delegati. *Tolet.*

6. In essentia seu natura. Quia potestas ordinis, est qualitas quædam Impressa animæ, per quam homo potest conficere corpus Christi & à peccatis absoluere, quæ dicitur character impressus in ipsa Sacerdotis ordinatione. *Tolet.* per quem deputatur, vt possit esse iudex animarum, in foro pœnitentiæ. *Suar.* Potestas verò iurisdictionis, est noua potestas superaddita ordini. *Henriquez.* & extrinsecus aduenïens *Suar.*

7. In du-

7. In duratione Quia potestas ordinis est immutabilis & indelebilis; sicut & character. *Henriq.* in annotation : ex *Conc: Trid:* & ex *D. Th.* Iurisdictio verò potest amitti, auferri & restringi. *Henriq. n. 3. Suar:* § Ex his ergo.

8. Potest addi. In ratione æqualitatis & inæqualitatis. Quod potestas ordinis sit æqualis in omnibus : sed in potestate iurisdictionis sunt gradus quidam. Minor enim est in Parocho, Maior in Episcopo. Summa & vniuersalis potestas super totam Ecclesiam in Papa.

Posset addi nona differentia, quæ tamen ex supradictis elicitur. Videlicet; Quod potestas ordinis, datur in & per Sacramentum, ex vi ordinationis, seu per impressionem characteris Sacerdotalis. Potestas vero iurisdictionis, extra Sacramentum, per electionem, collationem, iudicij Sacramentalis commissionem, ac iudicandorum consignationem.

QVÆSITVM III.

Ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ, absoluendumq́ à peccatis mortalibus, quæ potestas requiritur ?

℞. Vtraq; potestas requiritur simul. Et neutra sola sufficit. Neq; enim solam iurisdictionem habens absoluere potest à peccatis, cùm potestas clauium fundetur in charactere Sacerdotali. *Suar: t. 4. d. 24. sect: 1. §. Sed difficultas.* Sed neq; solum Sacerdotium sufficit, nam etiam iurisdictio requiritur.

Conc: Trid: Sess: 14. c. 7. Omne enim iudicium requirit iurisdictionem. *Suar: §. De potestate.* Quam iurisdictionem nemo habet ex vi suę ordinationis, vt statim dicetur.

QVÆSITVM IV.

In ordinatione Sacerdotis, confer turnè simul etiam potestas iurisdictionis? 10

℟. Quamuis hoc aliqui asseuerent, vt videre est apud *Suar. §. Difficultas.* Dicendum tamen est, quod sola potestas ordinis cōfertur. Sed hæc duplex est: scilicet supra Corpus Christi verum seu naturale, Et hæc datur Sacerdoti, quando confertur potestas consecrandi & offerendi Eucharistiam : & super Corpus Christi mysticum, quæ est potestas remittendi & retinendi peccata. Quam Episcopus per alium actum tradit, dicens : Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris, &c. *Suar: sect: 3. Dec. lib. 1. c. 13. n. 1.*

Non tamen inde colligi potest, quòd illis verbis conferatur iurisdictio. Quamuis enim iurisdictio in foro Pœnitentiæ sit potestas absoluendi, non tamen omnis potestas absoluendi est iurisdictio. Itaq; per illa verba (in ordinatione) datur Sacerdotibus vera & præcipua potestas, operatiua in tali iudicio, per quam Sacerdotes deputantur, vt possint esse iudices animarum in foro pœnitentiæ, ita quòd constituuntnr quidem iudices, sed solùm aptitudine ; videlicet, vt possint absoluere,

quando

quando habuerint ſubditos: non tamen actu, quia non poſſunt hanc poteſtatem exercere, & exequi, niſi eis aſſignentur ſubditi, quod fit per collationem iuriſdictionis. Nam iuriſdictio & ſubiectio ſubditi, ſunt correlatiua, ſeu tanquam relatio & terminus. *Suarez ex Concil: Trid: colligens.*

Exemplo (quamuis non per omnia quadret) vtcunq; illuſtrabitur res. Datur Doctoribus facultas docendi, qui tamen actum exercere non valent, niſi auditores habeant. Et homo habet potentiam generandi, & ſufficientem in ſuo ordine, nec tamen generabit, defectu correquiſiti.

QVÆSITVM V.

An in aliquo caſu non Sacerdos poſſit miniſtrare Sacramentum Pœnitentiæ?

℟. Nullo modo poteſt: neq; aliqua neceſſitate vrgente, neq; diſpenſatione accedente. *Suar: diſp: 24.* Eſtq; de fide. Quia in *Conc: Trid: Seſſ. 14. Can: 16.* ita definitur. Hinc apparet contrariam opinionem antiquorum, iam deſertam, correctam & antiquatam eſſe. *Sot: 4. diſp: 18. quæ: 4. a. 1. Concl: 3.*

QVÆSITVM VI.

Quæ ſcientia requiritur in Confeſſario?

℟. Duplex poteſt aſſignari. Eminens, omnibus numeris abſoluta. Et ſufficiens.

Eminens eſt, quando Confeſſor, vtraque Practica Theologia pollet, ſcilicet, Morali & Sacramentali.

mentali. Iuris quoq; præsertim Canonici peritiam habet Constitutionesq; Synodales tenet.

Sufficiens, latitudinem habet, nam pensatis circumstantijs locorum, temporum, ac personarum, iuxta prudens iudicium, aliquando maior, aliquando minor requiritur: adeo vt interdum satis sit intelligere ea, quæ frequentius accidunt, & quæ ab omnibus communiter sciuntur esse mortalia, & reseruata: nosse restitutionum radices: Censurarum valorem: votorum & simoniæ significationes callere: de difficilioribus scire dubitare. Nam cùm dubitat, potest legendo vel alios consulendo cognoscere, quid agendum sit; & quomodo procedendum, atq; adeo dignè suo munere fungi. Item. Formam absolutionis. Hæc autem infima scientia dicitur, qua minor esse non potest, nisi pœnitentis scientia & conscientia suppleat.

QVÆSITVM VII.

Hæc scientia sufficiens regulariter, ad quot capita reduci potest?

℞. Ad tria. Ad scientiam inquisitiuam, iudicatiuam, & medicatiuam.

Ad inquisitiuam pertinet nosse & intelligere Præcepta DEI, Ecclesiæ, Septem capitalia peccata, & peccata sensuum; aliena, diuersorumque statuum.

Ad iudicatiuam: quod sit discrimen, inter mortale & veniale, quæ sint circumstantiæ peccatorum,

torum, quæ peccata ſint reſeruata, quæ Cenſuras, & irregularitates annexas habeant, quæ reſtitutionem famæ vel rerũ: quando deneganda vel differẽda eſt abſolutio pœnitenti, & ſi ſit in ſtatu damnationis, propter voluntatẽ perſeuerandi in peccato.

Ad medicatiuam pertinet, obſtinatos in peccato emolire, & conuerſionem perſuadere, per incuſſionem timoris, ob pœnas inferni, incertitudinem horæ mortis, ac ſeueritatem judicij diuini: per repromiſſionem gloriæ, ac beatitudinis æternæ & per pias conſiderationes, ac exempla, quæ omnia ſuppeditabuntur ex libris ſpiritualibus.

Timidos conſolari.
Scrupuloſos tranquillare.
Tepidos excitare.
Proficientes iuuare.
Feruentes temperare.

Hic duo ſunt notanda. 1. Dicta cogitatio non eſt ſic exigenda, vt Confeſſarius memoriter ſciat, omnes excommunicationes, omnes caſus reſeruatos, irregularitatis ſpecies, *&c.* Satis eſt, quod audiens confeſſiones reminiſcatur, vel ſaltem hæſitet, vt ad quærendum conſilium moueatur. 2. Peccat grauiter Sacerdos, ingerens ſe huic miniſterio, abſq; ſufficienti ſcientia, neq; excuſare poteſt obedientia, aut cõmiſſio per Epiſcopum facta. Quod ſi Sacerdos ex ſcrupulo dubitet ſe ſufficientem, in tali tantùm caſu, ad iudicium ſuperioris dicentis eum eſſe idoneum, debet deponere dubium, idq; quando euidentiſſimè contrarium non cõſtat.

QVÆSITVM VIII.

Quæ Regulæ sunt ad discernendum peccatum mortale à veniali?

℟. Hæc res sicut scitu est necessaria, ita explicatu difficilis etiam viris doctis pijsq;. *Sayro lib: 2. c. 13. n. 27.* Tum quia *D. Aug: in Enchyrid: c. 8. dicit.* Quæ sint leuia & quæ sint grauia peccata, non humano sed diuino sunt pensanda iudicio. Tum quia *Gerson lib: de vita spirituali animæ, lect: 5. lit: Z* admonet sic: Exigere vnam aliquam certam regulā generalem, qua vniuersaliter possimus, in vnaquaq; morali actione, peccatum mortale discernere à veniali, perinde absurdum est, atq; talem à medico quærere, quà possimus, inter omnes cibos salubres & insalubres discernere. Nam in vtrisq; ob circumstantiarum mutationem, nihil inest firmitatis. *Prax: for: pœn. lib: 15. c. 4. n. 29.*

Nihilominùs quòd certò & infallibiliter iudicio humano determinari non potest, probabiliter & verisimiliter discerni posset, per quasdam obseruationes generales, quas pro regulis vsurpare possumus.

Cùm itaq; varias ex DD. colligere possimus. *Sayro clau: Reg: l. 2. c. 13. n. 27. Prax: for: pœn. vbi supra. Valent: t. 2. disp: 6. p. 3. Sanch: Op: Mor: lib: 1. c. 1. n: 4. Lopez instru: c: 1. Barth: Med: l. 1. cap: 8. Sum: Cor. c. 1. n. 3. Roder: c. 61. n. 2.*

☞ 1. Placet tamen illa, quam *Azor: t. 1. l. 4. c. 9. q. 8.* proponit, credens nullam aliam certiorem melioremq;

remq; conſtitui poſſe (vt quæ communi conſenſu à Theologis adhibetur) quàm illam, quæ ex materiæ peccati grauitate aut leuitate, pondus trahit. Ea, inquit, peccata ſunt venialia, quæ charitatem DEI aut hominis grauiter non lædunt, alioquin lethalia ex ſuo genere erunt. Hæc eſt ſumma. Qui plura legere apud ipſum cupit, poterit. Idem ferè in *Prax: for: pœn:* dicitur. Illud, inquit, habendum eſt peccatum mortale, ex ſuo genere, quo grauem iniuriam, Deo aut proximo, aut nobis ipſis inferri, naturalis ratio dictat. Hanc approbat *Sanchez*, & aliam adijcit, dicens.

2. Quando aliquid tanquam valde graue, & neceſſarium præcepto aliquo humano, grauiter præcipitur, eius tranſgreſſio eſt mortalis. Requiritur itaq; (inquit ipſe) & materiæ grauitas, & legiſlatoris animus grauiter præcipiendi; quod deduci poterit ex legis tenore, ac pæna adiuncta.

3. Poteſt quoq; aliquid lucis adferre ad præſens negotium, deſcriptio peccati mortalis, tradita à *Nau: in Ench. prælud: 9. n. 8.*

4. Neque illa regula diſplicere debet, quam *Sum: Cor: 1. c. n. 3.* habet.

Omnis, inquit, actus, qui repugnat iuſtitiæ, & charitati Dei & proximi, de quibus data ſunt præcepta Diuina, naturalia Eccleſiaſtica, & ſtatuta humana, propter bonum commune, eſt peccatum mortale ex ſuo genere.

Quæ autem non ſunt contra huiuſmodi præcepta, ſed præter præcepta, in quantum non obſer-

uiant modum, quem præcepta intendunt, nec charitati Dei & proximi, contrariantur, sunt venalia ex propriâ natura.

5. Sed neq; illæ quatuor regulæ sunt spernendæ, quas tradit *Lopez* mutuatus ex *Bart:* : *Med.*

1. Omne quod est contra præceptum Dei vel Ecclesiæ eius, cum sufficienti deliberatione, & in materia graui : est peccatum mortale.

2. Quidquid est contra amorem Dei, vel proximi notabiliter, est mortale.

3. Quod vergit in graue proximi detrimentum, vel contra honorem Dei pugnat, in materia, quæ magni sit ponderis : est mortale.

4. Peccatũ, quod in aliqua trium harũ regularũ, non comprehenditur, habendum est pro veniali.

Has regulas variè explicatas, recensere volui, vt quisq; pro suo gustu, quã voluerit eligat. Quod in similibus, ob eandem causam, feci.

QVÆSITVM IX

Peccatum ex natura sua mortale, quot modis transit in veniale?

℞. Duobus modis. Imperfectione formæ seu actus; quando non adest plena & perfecta deliberatio, quæ actum perficit. Et imperfectione, seu paruitate materiæ. *Prax: for. pœn: lib:* 15.*c.*4.*n.* 30. *Deci: lib:* 1. *c.* 6. *Sayro lib:* 2. *c.* 12. *n.* 8. Posset primus modus subdiuidi, vt in particulari sint tria membra. Vnde *Sanch. opere. Moral: lib:* c.6.1.*nu:*5. censet tribus modis ex mortali veniale fieri posse,

 (sed nos

(sed nos in explicando nonnihil immutabimus.)

1. Ratione imperfectæ deliberationis. Nimirum, quando ratio adeo tenuem habet considerationem, propter aliquam distractionem, vt non plene aduertat malum cogitatum, quoad totam malitiam, seu omnes circumstantias, quibus moueri possit ad illud excutiendum, sicut fit in non plenè excitatis à somno.

2. Ratione imperfecti consensûs. Sed hæc imperfectio consensûs, prouenit ex imperfecta deliberatione præcedenti. *Item.* Quando voluntas habet firmum propositum expellendi suggestiones, tentationesuè peccati mortalis, & præterea conatur expellere, sed negligenter ac tepidè, (absq; tamen periculo plenè consentiendi) tunc illa negligentia est communiter venialis, similiter ob defectum pleni consensus, (vt aliqui autumant.) At transiret in mortalem, quando afferret verisimile periculum expressè consentiendi in mortale.

Tradit Sanchez *Regulas quatuor, discernendi consensum perfectum ab imperfecto.* vide ibi.

3. Ex paruitate materiæ, vt furari solidũ à diuite.

Scire debes hic, quod ad mortale etiam in tentationibus, & delectationibus internis, duo requiruntur. Alterum ex parte intellectûs, vt ipse eam aduertat, attendat, & secum deliberet, quoad plenam malitiam obiecti cogitati. Alterum ex parte voluntatis, vt ipsa consentiat supposita plena perpensatione malitiæ, ex quauis parte, vt dictum est paulò fusiùs in Tyrocinio, fol. 404.

QVÆSITVM X.

Veniale autem ex natura sua, quomodo fit mortale ex accidente?

℞. Quinque modis.

1. Ratione finis mortalis, ad quem illud veniale dirigitur à peccante; vt si quis iocosa aut irrisoria verba proferret, vt alius blasphemet, aut ad lasciuiam prouocetur.

2. Ratione contemptûs; vt si quis præceptum leue violaret, quiâ ipsi aut præcipienti, subijci non vult, sed vtrumq; aut alterum paruipendit.

3. Eò quod in veniali vltimus finis constituitur. Quod hinc conijcietur, quando aliquis tantopere veniali peccato adhæret afficiturq; vt sit paratus transgredi præceptum sub mortali obligans, vel aliàs Deum mortaliter offendere: vel adeò appretiat illud veniale, vt parato sit animo, illud admittere etiamsi esset mortale. Aut propter illud explendum, necessaria ad salutem omittat.

4. Ratione scandali, quod est, quando præbetur alicui occasio ruinæ, dicto, facto, seu prauo exemplo, etiam absq; intentione ipsam præbendi: vt si quis ob alterius imprudentem narrationē, vel iocum, laberetur in peccatum mortale, consentiens delectationi mentis, quæ occasione illius sermonis vel ioci irrepsit.

5. Ratione conscientiæ erroneæ aut dubiæ, dictantis esse mortale, vel id dubitantis. Vt si quis perpetraret peccatum veniale, credens se facere mortale,

mortale, vel ſaltem dubitans; tunc enim eſt mortale ex dictamine conſcientiæ vel dubitatione. *Sanch: ope. Moral. lib: 1.c.5.n.6. Prax:lib: 15.c.4.n.32. Sayro* l.2.c.12.n.12.*Deciſ.l.1* c.6.n.19. *Quamuis*Sanch: *loco erroneæ conſcientiæ, ponat,* periculum in mortale incidendi: quod eſt vniuerſaliùs. Et Prax: *loco ſcandali ſubrogat* graue nocumentum, ſiue animæ, ſiue corporis.

QVÆSITVM XI.

Quæ bonitas de neceſſitate in confeſſario requiritur?

℞. Quoniam quæſtio hæc, ſupponit aliquam bonitatem neceſſario requiri in Confeſſore, & explicari cupit, quæ ſit illa: ideò directè reſpondendum eſt quod eſt duplex.

Altera de iure naturali, ſcilicet fidelitas, vt fideliter cum intentione ſeria, non ficta, non ludicra, negotium exequatur. Nam ſi iocoſè & non ſeriò proferret formã abſolutionis, nihil faceret. 2. De iure poſitiuo, vt cenſuris non ſit irretitus, modo quo infra dicetur Q. 13.

Neq; inuenitur alia bonitas, quæ requiratur in miniſtro de neceſſitate: hoc eſt, ad validè miniſtrandum Sacramentum, ſed ſolùm ad bene eſſe videlicet, vt ſanctè, licitèq; miniſtret abſq; Dei offenſa: Et talis bonitas eſt, vt non habeat conſcientiam peccati mortalis.

QVÆSITVM XII.

Confessarius conscius peccati mortalis, peccat nè ministrando Sacramentum, præsertim exigente subdito?

℞. Peccat mortaliter. Ita *D. Th. 3. q. 6. 4. a. 6.* docet. Sed debet conari, vt habeat contritionem, scilicet dolorem, merè propter Deum eiusq; amicitiam. De qua si dubitet ex probabilibus coniecturis, debet confiteri, & sic reponi in gratia. *Medulla part: 3. cap. 1. §. 6.*

Quodsi in vtroq; difficultatem sentiat, sibi imputet; quod cùm ad tale officium ineptus esset, iausus fuerit ipsum suscipere. Itaq; alium ministrum substituat, aut bonis modis differat, aut certè si instat necessitatis casus, seriò recolligat se, & cum Dei auxilio, non erit impossibilis acquisitio contritionis.

QVÆSITVM XIII.

An excommunicatus possit esse minister huius Sacramenti?

℞. Excommunicatus vitandus, nimirum ob notoriam Clerici percussionem, vel quia nominatim denunciatus seu publicatus est, (in his enim tantùm duobus casibus, vitandus est excommunicatus, tam in diuinis, quàm extra) potest validè absoluere in casu extremæ necessitatis ipsius pœnitentis, vt cùm est in articulo vel periculo mortis, neq; alius idoneus inuenitur. Extra casum necessitatis Sacramentum est inualidum, nisi pœnitens

ignoret

ignoret excommunicationem; vt si in vno loco sit excommunicatus, & recesserit ad remotissimum, ibiq; ad confessiones audiendas admittatur; tunc enim absolutio bona fide suscepta valida est, conferente Ecclesia tunc iurisdictionem, propter bonum commune. *Nauar:c.9.n.* 10:

Porrò excomunicatus non vitandus, scilicet, extra illas duas causas hic expressas, validè absoluit. Quia occultus, benignitate Ecclesiæ non est priuatus iurisdictione, quamuis pœnitens sciat Sacerdotē esse excommunicatum, dummodo pœnitens habeat aliquam communem necessitatem etiam, citra extremam, & non possit commodè differre; vt si tēpore communionis Paschalis, non adsit alius idoneus Confessor. Peccatum esse Sacerdotem, inducere, etiam tunc administrandum hoc Sacramētum, absq; vlla necessitate, & obligatione illius: *Suar.* de censuris *S. fyro*

QVÆSITVM XIV.

An debeat interrogari pœnitens de peccatis, quando & quomodo, seu quo ordine?

℞. Debet interrogari pœnitens per Confessarium. 1. Non de omnibus necessario, sed de mortalibus præsertim: nisi aliud pœnitentis conditio desideret. 2. Neq; de his quæ poterat pœnitens cōmisisse, sed de iis tantùm, quæ communiter eius status homines admittere solent. 3. Præterea consueta peccata tantùm inuestigari debent, & vsitatiora, non quæ perditissimi inuenerunt.

Neq

Neq; semper tenetur Confessor interrogare, sed tunc tantùm, quando animaduertit, & credit esse necessarium ad integram & fructuosam confessionem. Videlicet, quando existimat pœnitentem, ob ignorantiam, inconsiderationem, negligentiam, obliuionem, metum, ac verecundiam, malitiamuè, omissurum. *Suar: Disp:* 32. *sect:* 3 *&* 4.

QVÆSITVM XV.

Quomodo interrogandum?

℞. Prudenter, discretè & cautè (*cap: omnis vtriusq;*) præsertim in carnalibus. *Nauar: c.* 5. *n.* 4. Et præterea à remotis, non de propinquo. à minoribus & communioribus, ad maiora & magis particularia: à cogitationibus; ad verba, ad visum: ab his, ad opera.

QVÆSITVM XVI.

Quo ordine?

℞. Prudentiæ confessoris committitur, prout ei expedire videbitur. Regulariter autem solet inchoari à Decalogo, postea deuenitur ad præcepta Ecclesiæ. Hinc ad peccata capitalia septem. Demùm ad peccata diuersorum statuum, quæ ab aliquibus dicuntur peccata omissionis.

QVÆSITVM XVII.

Quæ & quot sunt diligentiùs in interrogationibus obseruanda?

℞. Quinque, aut sex.

1. Vt ſpecies ſeu natura peccati diſtinctè, & in particulari explicetur.

2. Numerus peccati: Non ſemper certus: nam aliquando ſufficit veriſimilis.

3. Vt circumſtantiæ (inter quas frequentior eſt conditio pœnitentis, & complicis) declarentur. Iſta verò tria neceſſariò obſeruanda ſunt in mortalibus.

4. Radix reſtitutionis conſideretur.

5. Peccata diuerſorũ ſtatuum, non omittantur Quamuis non rarò vota occurrere ſoleant, & peccata reſeruata.

Nota hîc, Quodſi Confeſſarius ſuſpicatur pœnitentem in anteactis confeſſionibus, non adhibuiſſe numerum peccatorũ, neq; ipſe de hoc ſe accuſat, vel dubitat; relinquat eum in bona fide, & nõ interroget de hoc. Nam præſumere debet, Cõfeſſarios functos eſſe ſuò officio. *Fornarius cap: 2. n.4. & Suar. Nau. Henriq. & alij. Sa verò,* ℣. Confeſſio. *n.40. ſic dicit:* Ruſtici, qui bona fide ſine numero confeſſi ſunt, non ſunt cogendi ab alio Confeſſore, numerum omiſſum dicere, repetita confeſſione, ſi facilè deprehendi poteſt, quid ſoleant facere: Sed placet, quod idem ſubiungit ex Nauar. Quòd etſi non ſint cogendi ad iterandas cõfeſſiones: tamen quantum fieri poteſt, conetur Confeſſarius vt præfati explicent veriſimilem numerum peccatorum mortalium.

QVÆSITVM XVIII.

Confessarius omittens interrogationes: peccatnè?

℟. Si interrogationes erant necessariæ, & Confessor eas non adhibet, ex negligentia vel respectu humano, scilicet, timore, pudore, aut etiam ex malitia, peccat mortaliter: Est communis sententia.

Rationem assignat Suar. *t. 4. d. 32. s. 3. n.* 8. Secus si id faciat, ex inaduertentia vel obliuione.

QVÆSITVM. XIX

Quid si Pœnitens interrogatus, neget?

℟. Si Confessor euidenter scit pœnitentem tale peccatum commisisse, & propterea interrogat, nihilominus pœnitens negat: tunc si id Confessor sciat ex aliorum relatione, tenetur in hoc iudicio magis credere pœnitenti.

Si ipse Confessor suis oculis vidit,, vel auribus à pœnitente alias audiuit, neq; probabiliter existimet illum esse alteri confessum, sed euidenter deprehendat eum, mentiri, non tenetur stare dictis eius: sed potest in hoc foro secreto, ad bonum pœnitentis, vti sua scientia, ad conuincendũ eum. *Suar: ibidem.* Potest quoq; legi *Cand: aur: de sigil: Confes: n.* 35. Henriq; : *l.* 6. *c.* 20 §. 6.

QVÆSITVM. XX.

Potestnè aliquando Confessarius interrogationem dissimulare?

℞. Poteſt: Quando pœnitens per ignorantiam inuincibilem (hoc eſt, quam adhibita diligentiâ ſuperare, vel excludere non poteſt) eſt in ſtatu de ſe malo, vt quia contraxit in tertio gradu, neſciens eſſe tertium gradum, vel id eſſe vetitum: Confeſſor autem rem totam benè nouit, ſed neq; de hoc à pœnitente interrogatur, neq; ſperat fructum ſuæ monitionis, ſed potiùs ſcandalum, vel graue detrimentum, aut magnum incommodum, cui remedium adhiberi non tam facile poſſet. Tunc, inquã, poteſt & debet Confeſſor tacere, & pœnitentem in ſua bona fide relinquere. *Suar*: vt ſupra, *ſect*: 4.

De bona fide, *habes plura in fine Tyrocinij* Sa quoque, ℣. Confeſſio *n*. 40. addit: Ruſtici ſi ſe putant bene confeſſos, non ſunt interrogandi, de aliquo, præteritæ confeſſionis, niſi Confeſſor intelligat aliquid neceſſarium defuiſſe.

Fornarius, *vbi ſupra*. Cum pœnitens tacet peccatum, quod Confeſſarius aliunde certò ſcit illum commiſiſſe, relinquat eum in bona fide.

Hæc tamen non impediunt, quin Confeſſor poſſit & debeat, non quidem acriter, ſed tamen leniter, etiam de his interrogare, iuxta doctrinam ſuperiùs datam. *tit*: 2. *q*. 17.

QVÆSITVM XXI.

Quid faciet Confeſſor, qui malè abſoluit pœnitentem?

℞. Procurabit Confeſſor prudenter pœnitentē ſibi iterum confiteri, & in ea confeſſione, generaliter

liter eum interroget, an de omnibus præcedentibus doleat, & vt ipsa (si necesse sit) quantùm potest confiteatur: ita enim noua absolutio cadet in totam illam superiorem materiam, quæ vno verbo sufficienter nunc explicabitur. Quod si pœnitens non potuerit induci, vt eidem Sacerdoti iterum confiteatur, tunc clariùs admonendus est, de errore cõmisso in confessione, non tamen exprimendo ipsum. Hoc autem totum intelligendũ est, quando sine scandalo, infamia, Confessoris vel pœnitentis, aut alio graui incommodo, id fieri potest. Alioquin sufficiet Confessori, sui peccati pœnitẽtiam agere, & pœnitentem relinquere, vt per contritionem, & alias confessiones faciendas, iustificetur, saltem indirectè, quod satis erit ad salutem pœnitentis, bona fide, & ignorantia iusta, eum à supplemento excusante. Nisi fortè pœnitens esset in articulo mortis, nullum Sacramentum ampliùs recepturus, ac propterea periculo æternæ damnationis exponeretur: tunc enim postponẽda esset omnis difficultas, vt subueniatur tali proximo.

Similiter, si Confessarius consuluit malè, seu decepit pœnitentem in re pertinente ad salutem animæ eius, propter quam deceptionem manet pœnitens in occasione peccandi; tenebitur Sacerdos illum monere, vel illuminare, iuxta regulam charitatis, & prudentiæ, vitando scandalum quoad fieri potest. *Suar: d: 32. s. 6. Et de cas. lib: 1 cap: 23. num. 23.*

QVÆ-

QVÆSITVM XXII.

An ad defectum supplendum, vel propter aliam causam absolutio absenti dari possit?

℞. Absolutio ab excommunicatione, potest dari absenti, ignoranti, imò inuito, & in mortali peccato existenti: vnde si Confessor decepit pœnitentem, potest hoc remedio vti, scilicet absoluere etiam absentem. Nā graue onus esset pœnitenti, iterum quærere absolutionem Sed absolutio à culpa, non potest ferri, & dirigi ad pœnitentem absentem vbicunq; fuerit: imò neque ad præsentem ignorantem, quid circa ipsum agatur. *Caietanus Sum:* ℣. Confessio. *num:* 15. *cond.* 11. Alioquin talis confessio & absolutio super absentem, data, inualida erit. *Suar. dis.* 20. *s.* 3. *&* *d.* 32. *s.* 6. quod & Clem: 8. definiuit.

TITVLVS III.

De Contritione.

Habet quæsita 10.

QVÆSITVM I.

Quæ dispositio requiritur in pœnitente?

℞. Propter varias opiniones. Primo respondebitur per negationes, deinde per affirmationes.

1. Itaque: non est sufficiens dispositio ad Sacramentum pœnitentiæ, effectumq; eius, voluntas cōfitendi

fitendi recipiendiq; absolutionem, etiamsi peccatori non inhæreat complacentia peccati, si nullus dolor adsit: quia ipsum requirit Conc: Trid: *Sess: 6. c. 6. & s. 14. c. 4.* Suar: *tom. 4. disp: 20. sect. 1.* Medul: *p. 3. c. 6. n. 16.*

2. Nec satis est qualiscunq; dolor, sed exigitur efficax, includens non tantùm velleitatem, sed etiam absolutam voluntatem, seu propositum non peccandi de cætero. Conc: Trid: *vbi supra.* Suar. *d. 20. sect: 2. §.* Atq; hinc fit. *& sect: 4. §. Deinde.* Nam quoties displicentia de peccato talis est, vt habeat solam velleitátem non peccandi, compatitur secum voluntatem peccandi. *Suar.* Voluntas autem efficax & absoluta, significatur per verbum, *Volo:* inefficax & velleitas sola, per verbum, *vellem.* Suar. *d. 3. s. 3.*

3. Iste dolor non sufficit, si concipiatur ex motiuo meré naturali seu humano, etiam honesto, vt propter infamiam, vel aliud temporale detrimentum. *Suar. sect. 4. §.* Secundo.

4. Neq; sufficit dolor ex motiuo particulari, (quale esset ex turpitudine vnius peccati, vel quia alicui virtuti aduersatur.) *Suar. d. 3. sect: 5.* Sed ex vniuersali esse debet: qualia sunt illa duo vt minimum à Conc: Trid: requisita & explicata; scilicet ex metu gehennæ, (quo reducitur detestatio peccáti, ob amorem vitæ æternæ, amore concupiscientiæ. *Medul: p. 3. c. 6. n. 14.*) Et ob fœditatem peccati vniuersaliter.

5. Neq; sufficit dolor particularis, de quibusdã

peccatis.

peccatis. Sed debet esse vniuersalis & integer de omnibus peccatis, ex vi motiui vniuersalis. *Suar: 4. sect: 4. §. Quinto.* Ne sufficit dolor, quod non doleat de peccatis. *Suar: d. 20. sect: 1.* Quod videtur quidem esse contra. *Nauar: c. 1. n. 18. & c. 10. n. 4.* & *Sa,* ℣. Contritio. *n. 5.* Nihilominus & ipse Nauar: *c. 10. n. 4.* monet sic: Quod si dolor non peruenit ad hoc, ut proponat in posterum à peccatis abstinere, vel dicat quis se nō posse concubinā deserere, odium deponere, officio (quod absq; mortali peccato exercere nequit) renunciare, non est absoluendus.

Imò etiamsi hunc defectum in confessione fateatur, non tamen habeat displicentiam perfectam, neq; de vitando peccato (ob vehementem passionem, & affectum ad peccatum) firmum propositum: non erit sufficienter dispositus.

6. Ad eandem dispositionem, non sufficit dolor naturalis, id est, solis viribus naturæ elicitus & productus; sed debet esse supernaturalis, qui sine gratia excitante, & adiuuante, exerceri non potest. *Suar: d. 20. sect: 2. §.* Circa. & *d. 3. sect: 6. & d. 20. sect: 2.* Et D. Th. *q. 84. a. 1. ad 2.* hos actus originem ducere ex inspiratione interna asseruit. Conc: Trid: ipsum dolorem, appellat donum Dei, Spiritûs S. impulsum. Et *Sess: 6. can: 3.* Si quis dixerit sine Spiritûs S. inspiratione, & eius adiutorio, posse aliquem pœnitere sicut oportet, anathema sit.

7. Et quamuis sufficientissima dispositio ad Sacramentum sit perfecta contritio: non tamen ne-

cessariò requiritur, neq; extat alicubi præceptum habendi eam, ante susceptionem huius Sacramenti. *Suar: d. 20. s. 1. ass: 3.*

8. Neq; exigitur attritio illa, quam homo bona fide putaret contritionem. *Suar: s. 1. §.* Sed obijcies.

9. Est itaq; dispositio sufficiens & necessaria ad hoc Sacramentum effectumq; eius, attritio vera, integra, seu vniuersalis, atq; supernaturalis. *Suar: ex D. Tho: sect: 1. §.* Quarta.

Vera quidem, hoc est realis, seu in re existēs, & non in opinione consistens. Quia attritio existimata vel putata, potius deceptio ac error est, quàm attritio, sicut neq; putare se Sacerdotem, est esse Sacerdotem. *Suar. d. 20. s. 1. asser: 3. & §. Tertio.*

Quamuis enim ista existimatio excuset à noua culpa, si sit inculpabilis: nunquam tamen supplet, neq; continet medium necessarium ad effectum Sacramenti, secundùm *Suar: sect: 4. §. Tertio.* Cæteræ particulæ iam declaratæ sunt.

Corollarium.

Ergo pœnitens debet curare, vt diligenter præparet conscientiam ad confessionem, debito modo peragendam. Et vitare neglıgentiam in examinanda sua conscientia.

QVÆSITVM II.

Quomodo intelligendum est, Sacramenta efficere ex attrito contritum?

℞. Hoc tribus modis intelligi posse, docet *Suar: disp: 5. s. 3. §. Quartus.* 1. Pro-

1. Proprijssimè. Quando homo mutat dolorẽ imperfectum, in perfectum, virtute Sacramenti.

2. Minùs propriè. Quando dolori imperfecto, addit amorem, similiter virtute Sacramenti.

3. Latissimè, & quasi æquiualenter, seu quoad vltimum effectum Contritionis, qui est gratia & remissio peccati. Quia absq; mutatione actus, hoc est, manente intrinsecè attritione, infunditur homini gratia, & charitas in Sacramento.

QVÆSITVM III.

Quomodo contritio & attritio differunt?

℟. Multis modis. 1. In essentia, quæ ex diuersis motiuis attenditur. Nam attritio est quidem efficax detestatio, & (qui consequitur) dolor de peccato, sed ex metu gehennæ à Deo infligendæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati, contra Dei regulam admissi. Contritio vero est detestatio aut dolor, sed ex amore Dei super omnia, quatenus peccatum est contra bonum Dei in se, (hoc est, cõtra Deum infinitè bonum, & consequenter super omnia diligendum) eiusq; dissoluit amicitiam. *Decis: lib: 1. c. 2. n. 3. 4. 5:* Medul: *p. 3. c. 6. n. 17.*

2. Quoad actum; quia attritio est detestatio imperfecta, contritio verò perfecta.

3. Quoad effectum; quia attritio solitariè sumpta, remotè & insufficienter disponit ad gratiam, cum Sacramento autem sufficienter.

At contritio ex se sufficienter etiam absque Sacramento in re. *Suar: tom: 4. disp: 5. sect: 1.* Et Tolet: *l. 3. c. 4.*

QVÆSITVM IV.

Contritio & attritio in quo conueniunt?

℞. 1. In hoc quod vterque actus est supernaturalis, scilicet ex dono Spiritûs sancti, & ex motiuo supernaturali, cadens supra omnia peccata cõmissa, & nondum ritè confessa, cum dolore de præteritis, & proposito firmo, cauendi in futurum. *Suar: & Medul. p. 3. c. 6. n. 3. & 17.* Addit idem *n. 12.* quod etiam attritio est dolor, per quem nobis displicet peccatum commissum, supra omne odibile, cum proposito vitandi illud, supra omne vitabile. Quamuis Suar: *t. 4. d. 5. s. 1. §. Atque hinc sequitur.* neget, per attritionem, semper necessarium esse peccatorem detestari peccatum, supra omne detestabile.

2. Vterque item actus includit voluntatem confitendi, cum spe veniæ. *Hæc est communis & clara.*

QVÆSITVM V.

Quomodo quis probabiliter posset cognoscere se habere contritionem, vel attritionem:

℞. Ex tribus. 1. Ex instinctu diuino, vnctio enim Dei docebit omnia. 2. Ex coniecturis iudicio humano, perpensis benè conditionibus contritionis & attritionis, & præsertim motiuis doloris, ex quo, scilicet, motiuo, dolor procedat. 3. Ex quibusdam signis, vt si quis pudore afficitur vel admiratione, aut sensibili tristitia premitur, quod tam facilè peccata admiserit: si forti animo non

vellet

vellet incidere in peccatum, etiamsi præterita occasio incurreret: si seriò vult satisfacere pro commissis: si proponit firmiter, non tantùm non admittere peccatum in futurum, sed etiam omnem occasionem peccati mortalis, toto conatu vitare: si vitam emendare efficaciter desiderat: si peccatum ita odit, vt mallet omnia mala in communi pati, quàm peccare. (Non tamen requiruntur cõparationes in particulari ad eligendum magis hoc vel illud genus mortis, quàm peccatum.) Quodsi etiam ad lachrymas, ob id ventum fuerit, tanto potentius signum erit, quantò firmiùs emendationis desiderium accesserit, & multo magis, si vitæ nouitas, quæ certissimum est veræ pœnitentiæ argumentum. *Bell: t. 3. de pœnit: l. 2. c. 5.* In authoribus inueniuntur varia signa. *Prax: for: pœn: l. 2. c. 5. §. 2.*

QVÆSITVM VI.

Contritio quibus modis acquiri potest?

℞. His duobus: Recursu ad Christi auxilium per orationes & alia pia opera. Deinde adhibendo motiua ad tale negotium accommodata, atque disponentia.

Motiua verò quibus ad contritionem moueri possumus, plura excogitari possunt.

1. Naturalis conditio peccati. Est enim peccatum quoddam naturæ monstrum in se teterrimum, turpissimumque, perniciosissimum homini, Deo contrarium.

2. Vitæ nostræ, inter tot pericula constitutæ, breui-

breuitas, eius duratio ignota, terminusq́; incertus.

3. Dei vbiq; præsentis & omnia scientis excellentia, ac maiestas, eius in nos beneficētia inexplicabilis, vt Patris, vt sponsi, sua dona, in nos conseruantis, non sustinentis, omnia bona, tâm animi, quàm corporis nobis largientis, omnia mala à nobis auertentis, magna præmia promittentis, & præparantis.

4. Grauissimum odium, quo Deus semper persecutus est peccatum, seuerissimis illud legibus vetans, & pœnis grauissimis puniens illius reos, adeò vt etiam Filio suo non pepercerit, ob susceptas in se nostras iniquitates.

5. Peccatoris summa ingratitudo, nequitia, præsumptio, & indiscretio, in maximam Dei cedens iniuriã. Is enim, per peccatũ negat supremo benefactori Deo debitam obedientiam: eripit ab eo vniuersalissimum imperium, & dæmonem præponit, denuò crucifigit, & quidem non semel aut bis, sed multoties, idq; ob leuissimas causas, aut etiam absq; omni causa sæpiùs: neq; ad id multùm stimulatus, imò quasi per ludum & iocum nihili faciendo lædere eum, qui habet potestatem vitæ & mortis, qui peccatores seuerè iudicaturus ac puniturus est, in quo viuimus, mouemur, & sumus, qui potest animam mittere in gehennam. *Prax: for: pœn: lib: 2. de prudentia. Confe: c. 5. sec: 3. Nau: c. 1. n. 39. & c. 10. n. 4.* Et multò plura motiua Dominus Deus inspirabit Confessori pio & prudenti: plurima quoq; ex assidua librorum spiritualium lectione suppeditabuntur:

QVÆ-

QVÆSITVM VII.

An contritio aliquando ſit in præcepto?

℞. Quæſitum hoc ſupponit Contritionem eſſe præceptam, ſicut reuera eſt, diuino ac naturali iure. *Suar. t. 4. d. 15. ſ 3.* Et quoniam, de ipſa implenda præceptum eſt affirmatiuum, ideò non obligat pro ſemper,& ſtatim, poſt peccatum commiſſum, etiamſi opportunitas adſit,ſed pro determinato tempore; vt Suar: *ex D. Th: Alen: & Bonau.* colligit. *ſe: 5.*

Quamuis ad euadendum periculum mortis, ac damnationis: fugiendum graue periculum diuinæ deſertionis, quale eſt in dilatione pœnitentiæ; ad vitandam iacturam ſpiritualium bonorũ, omniumq́, ſuorum bonorum operum, quam patitur homo permanendo in peccato mortali: & excutiendam nimiam negligentiam propriæ ſalutis; ſaluberrimum tutiſſimumq; conſilium ſit, vt ſtatim ac cogitatio ipſius peccati ſubit, aut aliquid excitat ad pœnitentiam faciendam, adeſtq; opportunitas exercendi ipſam; fiat, & non differatur. *S. Anto: p. 3. tit: 14. c. 18. Caiet: ſum: v:* Contritio. *& alij.*

Quæritur itaq; hic directè, de tempore, quo hoc præceptum datum de habenda contritione, obliget Omiſſis autem ſubtilitatibus ſcholaſticis, breuiter dicitur, quod præceptum de contritione, poteſt eſſe duplex: Alterum proprium, directè cadens ſupra ipſam contritionem, ſeclusis omnibus

alijs occasionibus ocurrentibus : Alterum extrinsecum, scilicet, in gratiam alterius alicuius occasionis, aut finis.

Primum igitur præceptum proprium contritionis, quo quis obligatur, est in articulo mortis, siue naturalis: siue violentæ, aut probabili periculo vitæ, si antea obligatio non sit impleta, hoc est, post lapsum in vltimum peccatum mortale. *Suar: sec: 6.* allegans *D. Th.*

Secundum præceptum extrinsecum obligat in sex casibus.

1. Quando minister Ecclesiasticus, peccati mortalis conscius, administraturus est aliquod Sacramentum, vel actum alicuius ordinis, (qui ministrum sine peccato requirit) exercitaturus, tunc enim vel conteri, vel confiteri (si tantum attritus sit) tenetur.

2. Sacerdos aliqua necessitate vrgente celebraturus, non habens copiam confessoris, contritionem habere obligatur.

3. Recepturus Eucharistiam necessariò (vbi non adest Confessoris copia) vel aliud Sacramentum viuorum, præmittere debet contritionem.

4. Si occurrat vehemens tentatio, & occasio peccandi, ad quam vincendam iudicaretur necessaria diuinæ amicitiæ recuperatio.

5. Quando commune malum Reipub: imminet, cui absq; feruore orationis subueniri non potest, tenebuntur membra illius communitatis, vt exaudiantur & impetrent Dei auxilium, insinuare

se in

se in gratiam Dei, per contritionem: nisi malent, cum sola attritione, confessionis remedio vti. Hæc Suar: ex alijs DD. *dis: 15. s. 6.* §. Pro resolutione.

6. Ex necessitate dilectionis Dei, cuius præceptum obligat ante mortis articulum, & non potest impleri per eum, qui est in peccato mortali, nisi redeat in gratiam Dei per contritionem. Itaque propter actum dilectionis, necessaria tunc erit cõtritio. *Suar: se: 6.* §. Super est.

Hoc autem præceptum dilectionis Dei, non habet tempus præfixum à lege positiua, sed prudenti arbitrio hominis committendum est, vt iudicet ex circumstantijs, an incipiat esse nimia dilatio. Et subdit notatu dignam doctrinam Suarez.

Quod præceptum affirmatiuum non obligat quidem, nisi in articulo necessitatis, sed ista necessitas non est intelligenda de sola necessitate articuli mortis, aut alterius extrinseci nocumenti seu damni, sed de quacunque necessitate morali, quæ immineat & moueat ad rectè honesteq; viuendũ, secundùm rectam & prudentem rationem: Idem placet Gaugerico in *sum: Cat: v. contritio.* & *Petro Soto, ibidem citato.*

QVÆSITVM VIII.

An debeat quis conteri de singulis peccatis, an verò de omnibus in communi, & quando?

℞. Est inter aliquos etiã modernos opinionum diuersitas. *Sot:4. d.17.q.2:a.3. Decis: l.1.c.5.n:3.* Nos tamẽ respondere breuiter decreuimus, cum distin-

ctione.

ctione. Dupliciter enim loqui possumus de contritione, in ordine ad confessionem. s. per se seu regulariter. Et per accidens, hoc est in aliquo casu. Si itaq; loquamur de contritione per se: tunc secundùm doctrinam D. Th. exigitur singulorum peccatorum specialis ac propria eisdem correspôdens, contritio. Siquidem quilibet regulariter tenetur præmeditari peccata sua ante confessionem, & in ipsa confessione distinctè recensere: vtrumq; autem, non sine amaritudine animæ suæ faciet. *D. Th. 3. q. 87. a. 1. & suppl. q. 2. a. 6. & 4. d. 17. q. 2. a. 3. q. 3.* Caiet: in tertia p. Et in opusc: *tomo 1. tracta: 4. q. 2.*

Quòd si loquamur de contritione in casu: videlicet, quando deest opportunitas temporis, vel obliuio accidit inculpabiliter, nimirum post diligentem recogitationem & præparationem, tunc sufficit vnam pœnitudinem seu contritionem extendere ad omnia peccata vniuersaliter, siue ante, siue in ipso actu confessionis. Quæ est multorum opinio, præsertim Suar: *to: 4. disp: 3. sect: 8. & disp. 4. sec. 6. Et disp: 20 sec: 2.* §. Circa tertium. *Et se: 4.* §. Quinto libro. *Et* §. Non multa.

Caiet: in Sum. v. contritio. n: 5. eligens benignã opinionem, dicit sic: Homo, qui multa habet mortalia, in generali detestetur omnem suam mortalem in Deum offensam, cum animo vitandi de cætero. Sic namq; contritio generalis est contritio virtualiter attingens omnia & singula cõmissa, etiam oblita, nec exigitur ad salutem, habere singulas

gulas contritiones iuxta ſingula peccata, nec ſecundùm numerum, nec ſecundùm ſpecies peccatorum. ſed ſufficit iſta communis, terminata ad ſingula mortalia etiam in communi. Itaq; iuxta *Caiet: & Suar:* doctrinam, reſpondebitur directè ad quæſitum, quòd non tenetur aliquis conteri de ſingulis in particulari, ſed vna contritio in communi ſufficit, quæ tamen ſe extendat ad omnia peccata mortalia commiſſa in communi, producta ſiue ante confeſſionem, ſiue in confeſſione: & ſiue in principio eius, ſiue in medio, ſiue in fine. Nam contritio, neceſſariò debet concurrere ad confeſſionem Sacramentalem, ſed non eſt præceptum, quando id faciendum ſit determinatè.

QVÆSITVM IX.

An formale propoſitum non peccandi ſit de neceſſitate Contritionis?

℟. Per ſe & ordinariè eſt neceſſarium ad contritionem, vel attritionem formale, hoc eſt, actuale, & expreſſum in voluntate, propoſitum non peccandi in futurum mortaliter. Quamuis per accidens, in caſu inaduertentiæ aut obliuionis, non neceſſariò requiratur: vt ſi quis bona fide, verè deteſtetur peccatum, quod confitetur, & non aduertat, ad formale propoſitum cauendi in futurum: ſatisfacit per illud virtuale propoſitum; quod in efficaci deteſtatione includi cenſetur, & reuera includitur. Suar: *d. 20. ſect: 4.* §. Sitnè propoſitũ. & ſupra *diſp. 4. ſe: 3.*

Simili-

Similiter in casu mortis proximæ: Tunc enim de proposito vitæ futuræ, non sumus multùm solliciti. Nec talis obligandus erit ad habendum propositum, sub conditione, si vixero. Suar. *d.4.s. 3.*

QVÆSITVM X.

Quæ occasio à pœnitente deserenda?

℞. Occasio proxima, quà pœnitens si vteretur, semper aut frequenter in peccatum mortale caderet, perpensis suis circumstantijs, scilicet, fragilitate & experientia, iudicio ipsiusmet pœnitentis aut confessarij. Nec satis est ad hoc, quòd aliqua occasio sit proxima; vt pœnitens & Confessarius credant, quod nisi pœnitens se abstineat ab ea, interdum sit ob eam peccaturus mortaliter: dummodo adsit firmus animus non peccandi. Nau: *c.3. n. 13. & 14.* Et *Prax: for: pœn. l. 2. c. 8. n toto.* Neq; propinquitas occasionis expendenda est, ex difficultate vsus ipsius absque peccato. Nam vt S. Leo dicit, militi & negotiatori exercentibus artes suas, difficile est abstinere à peccatis quibusdam, non tamen impossibile. Nauar: *c. 3. n. 12. Decis: c. 28.*

TITVLVS IV.

De Confeßione.

Habet quæsita decem.

QVÆSITVM I.

Confeßio

Confessio generalis totius vitæ, si est necessaria, vel vtilis valde. Et an possit in ea quis omittere aliquod peccatum, aliàs confessum?

℟. Ex natura sua non est necessaria: sed maximè vtilis. 1. Ad exercitium humilitatis. 2. Pœnæ diminutionem. 3. Ad consilium accipiendũ, & directionem in vita spirituali per Confessorem faciendam. Gratia tamen subiecti, sic, vel aliter dispositi, aliquando est necessaria, aliquando vtilis tantùm, aliquando nociua.

Necessaria his, quorum præteritæ confessiones inualidæ erant, vt infra Quæsito 7. dicetur.

Aliquando vtilis: vt his, qui pacata vel persuasibili cõscientia sunt præditi, & ob aliquem honestum finem, volunt iterare confessionem.

Alijs nociua, scilicet scrupulosis, qui non modo non pacarent conscientiam hac ratione, sed etiam valde turbarent. In qua confessione, celare aliquod peccatum mortale, aliàs ritè confessum, & validè absolutum, non est peccatum: quia peccatum mortale, aliàs benè confessum, non est materia necessaria confessionis.

QVÆSITVM II.

Quæ peccata de necessitate confitenda, quæ de congruitate?

℟. Peccata mortalia certa vel dubia, sunt de necessitate confitenda; venialia de congruentia. Hoc est: vtile & honestum est, hæc confiteri, ex

quo

quo sunt materia legitima. Possunt tamen sine culpa omitti, tam ex toto, quàm ex parte, pro arbitrio pœnitentis. *Suar: ex Conc. Trid: disp: 22. s. 8.* Possunt etiam, tam in particulari, quàm in communi, sine numero, ac circumstantijs recenseri.

QVÆSITVM III.

Quot sunt circumstantiæ peccatorum in confessione explicandæ?

℞. Circumstantiæ ab aliquibus plures, ab alijs pauciores numerantur: communiter tamen traduntur septem in hoc versu:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. D. Thom: 12. *q. 7. a. 3. ex Cic: & Arist.* Vbi Arist: addit octauam *Circa quid*, sed ista comprehenditur sub *Quid*. Posset addi circumstantia scandali, sed hæc reducitur ad (*quomodo*) sicut & erronea conscientia, vel confidentia. Adhuc posset adnumerari circumstantia, *cum quo.* sed & ista reuocari potest ad circumstantiam (*quibus auxilijs*) vel certè ad (*quis*) vt infra dicetur.

Declarat itaq; breuiter D. Thom: has circumstantias sic. Considerandum est, inquit, in actibus, quis fecit, quibus auxilijs, vel instrumentis fecerit, quid fecerit, vbi fecerit, cur fecerit, quomodo fecerit, & quando fecerit.

Et quoniam circumstantiarum notitia Confessoribus & confitentibus est apprimè necessaria, ideò paulò fusiùs declarabuntur.

Igitur circumstantia (*Quis*) quærit de persona pec-

na peccantis, non quidem ex nomine, sed secundùm conditionem, quæ accidit personæ, siquidem circumstantia est conditio extra substantiam actûs, attingens aliquo modo actum humanum. *D. Thom:* *a. 1.* vnde *Valent: d. 2. p. 2.* circumstantiam hanc declarat sic: *quis*: id est, *qualis*.

Tales conditiones sunt officium personæ (si ratione illius tenetur aliquod nocumentum vel malum impedire, & non facit) status, votum, iuramentum, Religio, consanguinitas & affinitas; vt, si matrimonio iunctus, voto, religione, aut iuramento adstrictus, carnis peccatum perpetrauerit. Hûc reduci potest circumstantia, *(cum quo)* dum enim quæritur, *quis*, potest intelligi, non tantùm propria persona peccantis, & confitentis, sed etiam socij criminis.

Quid, non significat substantiam actûs, in quo peccatum versatur (vt est, esse alienum in furto) sed conditiones eius, quæ sunt qualitas & quantitas; vt docet *Suar: d. 22. s. 4. Azor t. 1. lib: 2. cap: 4.*

Vnde *Roderiq: sum. c. 53. n. 1. Lopez, Instr: c. 29. Henriq:* loco (quid) ponunt (quantum.) *Candel: verò*, (qualis.) Qualitas autem est, vt si res ablata sit sacra vel profana. Quantitas, vt quantū quis furatus est, vel quam grauiter percussit. Quod interdū necessarium est propter restitutionem, satisfactionem, aut etiam reseruationem, (quando furtum in tanta quantitate esset reseruatum) vel propter excommunicationem ob percussionem Clerici, ad sciendum, si Episcopus absoluere possit.

Huc reducitur circumstantia (circa quid) & propriè indicat personam, circa quam, vel contra quam peccatur, vt paulò ante dictum est. *Suarez, & Henriquez.*

Vbi, ex iure positiuo ad locum sacrum determinatur. in quatuor casibus, qui sunt contra venerationem & immunitatem loci sacri, scilicet in furto, in sanguinis ac seminis effusione, necnon extractione confugientium ad Ecclesiam.

Quibus auxilijs. Hic quæritur de instrumentis peccati (si vsus eorum prohibitus est) vel si ad explicandum grauitatem nocumenti, eorundem declaratio necessaria est, vt, si gladio, bombarda, baculo, vel pugno. Et de concausis peccati, hîc quæritur: quo, quia possunt esse homines, (si inducti sunt ad consortium peccati) ideò circumstantia quoq; scandali hic potest habere locum. Similiter si contra Catholicos pugnando, acciti sunt infideles in auxilium. *Roder: c. 5. 3. n. 9. ex* Med. *l. 1. c. 9. §. 2. Azor.* Huc etiam reduci potest circumstantia (cum quo) non ex nomine complicem declarando, sed ex statu seu qualitate, vt si coniugatus, religiosus, virgo, filia confessionis (secundùm D. Th: *2. 2dæ. q. 154. a. 1. 2.*) Si cum desponsata, *Lopez, & Roderiq.*

Cur, seu propter quid. Finem actus extrinsecum insinuat; siue actus ordinatus ad talem finem mortiferum, sit ipse quoq; mortalis, (vt cùm quis occidit propter furtum) siue non: vt iocosa verba proferre, propter inductionem ad peccatum carnale.

Quomo-

Quomodo. Inuestigat modum accidentalem, vt si ex erronea conscientia, non deposita. Si scandalose, vel solicitando eum, qui non erat paratus peccare. *Lopez.* Fraudulenter (in ludo alearum) vel sincerè. Ex confidentia obtinendæ veniæ, per confessionem, (sed hoc potiùs alleuiat, si sit cum proposito non perseuerandi, sed abstinendi à peccato. *D. Th. 2. 2dæ, q.21. a.2.3. Decis: l.1.cap:20.n.5. Nau: c.6. n.4*) vel per Bullam: tunc enim si pro tali, exceptio in Bulla apponitur, excluditur à participatione illius gratiæ. Detractio, si priuatim vel publicà fuerit facta. Hoc enim necessarium est, propter satisfactionis modum imponendum.

Similiter, si peccatum est ex scientia vel ignorantia. Quia in ordine ad censuras Ecclesiasticas, necessarium sæpè est, cognoscere hoc, cùm in illis soleat apponi particula; *Qui præsumpserint.*

Modum vero peccandi ex consuetudine seu relapsu, non esse necessarium explicare, docet *Cano,* nisi dum Confessor iudicat expedire. *Suarez.*

Quando. Circumstantia temporis, ieiunio vel orationi consecrati, raró, aut nunquam est confitenda, nisi peccatum fiat proposito violandi tale tempus. *Nau: n. 11.* seu (quod idem est) sit directè contra temporis sanctitatem. *Med: §. 5.* vel ratione contemptus. *Decis:* Aut speciali præcepto, tempus, sit præscriptum ad actionem: aut prohibitum. *Suar: d. 22. sect: 4.*

Hinc quando tempus duplici vel triplici præcepto est præscriptum ad aliquid agendum; v.g. ad

Sacrum audiendem, concurrente in vnum diem, Dominica, & Festo: similiter ad ieiunandum, ex voto, præcepto vigiliæ, & quatuor temporum, tũc transgressor omnes hos titulos exprimere debet, vt docet *Nau. & Lopez.* (quamuis *Suar:* distinguat.) Quoad perseuerantiam verò in peccato: tunc tenetur aliquis exprimere in cõfessione, quando aut mora valde notabilis fuit, vt inimicitiæ per mensem vel annum. *Heuriq: l. 5. c. 6. n. 6.* vel quando non potest numerum peccatorum recensere, tunc enim sufficiet tempus durationis in tali statu explicare. *Nau:n. 15.* Aut etiam propter remedia consequenda. *Sa, V. Confessio. n: 22.*

Hic sunt obseruanda duo. 1. Non omnes hæ circumstantiæ semper in omni peccato possunt inueniri. *Cand: de conf: n. 36:* Et quando inueniuntur: non semper sunt explicandæ, sed tunc tantùm quãdo vel speciem mutant, vel (secundum aliquos) notabiliter aggrauant, vt statim dicetur.

2. In explicatione circumstantiarum, curandũ est, ne alterius peccatum, vel complicis persona temerè diffametur in particulari. An autem aliquando ex causa rationabili possit hoc fieri, diligentiùs perscrutandum est.

1. Sciendum itaq; est, quod socij criminis persona; dupliciter potest exprimi in confessione: Ex nomine proprio & conditione; Ex nomine quidem, vt dicendo: Peccaui cum Petro. Ex conditione, vt peccaui cum consanguineo, in primo, secundo, tertio, gradu.

2. Ex

2. Ex proprio nomine, rarissimè licitum erit explicare personam alterius peccatoris, vel etiam complicis: posset tamen occurrere casus magnæ necessitatis, propter salutem spiritualem pœnitentis, peccatoris, complicis, aut propter bonum commune. Item ad capiendum consilium vel auxilium, vt ipse pœnitens possit cauere peccatum, vel ab alio auertere. Nam si hoc licitè potest fieri extra confessionem, propter rationabilem causam, cur non potiori iure in confessione? cùm hic meliùs & tutiùs consulitur famæ proximi, vti secretũ maius & arctius est. Nam sub eodem sigillo Sacramentali, celantur delicta pœnitentis, & complicis.

3. Atqui reuelare personam complicis ex qualitate, gradu, & conditione, sæpiùs accidit; sed magnam prudentiam requirit: Inprimis enim diligentia adhibenda est, vt absq; coniectatione confessoris de persona complicis, totum peccatum, cum omnibus circumstantijs necessarijs propaletur. Quod, si fieri non posset, pœnitens confiteatur Confessori personam complicis aut etiam se non cognoscenti, vel (vt Caiet: docet) aliqua arte transformatus curet, vt ex voce non discernatur: aut tandem confessionem differat, non quidẽ ad longum tempus, sed ad vnum atque alterum diem, si speretur ignotus Confessor, vel cui possit fieri integra confessio, absq; hoc, quòd conijciat complicis personam; charitas enim obligat ad istas diligentias faciendas. Cuius obligatio cessat, si prædictæ cautelæ adhiberi non possent, sine ma-

 gna dif-

gna difficultate, & graui incommodo: neq; enim illa obligat cum tanto diſpendio, vitare iacturam proximi, ſed tantùm, cùm facilè fieri poteſt. Quod intelligendum eſt non ſolùm quando communio imminet de præcepto, ſed etiam, ſi facienda ſit ex deuotione.

4. Tunc igitur, cùm alius non adeſt Confeſſor, niſi notus, quid eſt faciendum? Si enim integrè pœnitens confitebitur, Confeſſor deueniet in notitiam complicis. Si tacebitur peccatum vel circumſtantia neceſſaria, pœnitentis conſcientia non erit quieta; & obligata ad iternm coram alio Confeſſario confitendum plenè illud peccatum, quòd nunc in aliqua vniuerſalitate dictum eſt. In tali caſu, diuerſæ & contrariæ ſunt opiniones. Communior tamen & ſecurior eſt affirmatiua, quæ cenſet tunc pœnitentem teneri ad integram confeſſionem faciendam, etiamſi Confeſſor ſit cogniturus complicis perſonam. Eſt inquam communior, tum quia habet quamplurimos claſſicos authores, quos enumerat *Suar: in 3. part: tom: 4. diſp. 34. ſect: 2. num: 3.* inter quos & D. Th. annumerat: tum quia etiam contrariam tenentes, hanc affirmatiuã communionem aſſerunt. *Graff: l. 1. c. 20. n. 35. Nau: cap: 7. n. 3.* Tutior etiam eſt. Quia ſi aliter fieret, & celaretur peccatum, vel circumſtantia neceſſaria, propter hoc paruum nocumentum proximi in confeſſione, daretur occaſio ſæpiùs id faciendi: nec poſſent vir & vxor liberè exonerare ſuas conſcientias, quoad peccata, quæ inter ſe committunt,

eò quòd

eò quòd cognoſcantur à Cõfeſſore: & praui homines facilè inuenirent ſimilem prætextum, non confitendi integre.

5. Dices. Atqui diffamatio eſt illicita ℟. Diffamatio formalis ſemper eſt illicita, quia eſt intrinſecè mala, atq; ideo contra legem naturæ. Eſt autem formalis, quando aliquis manifeſtat crimen alterius intẽtione diffamãdi, vel abſq; iuſta cauſa. Quod hic non facit pœnitens, neq; enim intendit proximum infamare, ſed ſuum peccatum integrè confiteri, exigente hoc Sacramenti conditione. Vnde materialis tantum dicitur iſta diffamatio. Diffamatio quidem, quia eſt cum aliquo detrimẽto famæ proximi: materialis vero, quia ſine animo infamandi, & propter rationabilem cauſam: quæ ſic eſt licita.

Porro cauſa rationabilis eſt hæc: nam poſita inſtitutione huius Sacramenti, exigit natura iuſti iudicij, vt iudex integrum peccatum cognoſcat, etiamſi fieri nequeat, abſque cognitione perſonæ, cum qua quis peccauit. Hæc enim eò ipſo, quod voluntariè ſe fecit ſociam talis criminis, voluntariè etiam ſe ſubdidit tali cognitioni, talis iudicij, in tali foro. Et præterea multæ & magnæ vtilitates ſpirituales inde dimanant. Vide in Suar: copioſiùs hæc tractante.

6. Inſtabis. Cur itaq; dicitur, & in Tyrocinio fol: 24. & f. 191. dictum eſt; vt in confeſſione caueatur, & præpediatur reuelatio complicis. ℟. Aliqui enim hoc dicunt, ſequentes contrariam opi-

nionem. In Tyrocinio autem verò, vetatur ne id absque necessitate & rationabili causa passim fiat. Multi enim in confessione temerè effutiunt & produnt suos complices, cùm possent peccatum integrè explicare, & personam complicis periculo infamiæ non exponere: simplices verò nón tantùm complices patefaciunt, sed & suos offensores accusant, quòd est illicitum semper.

7. Quæres. Si necessitatis est integrè confiteri, explicando sic personam complicis: cur dici solet à DD. quòd quando Confessor vir bonus est (hoc est, qui neq; extra confessionem est diffamaturus, neq; aliquod nocumentum verisimiliter illaturus, & potiùs est profuturus, quàm obfuturus) tunc potest pœnitens ita confiteri integrè, quamuis Confessor sit deuenturus in notitiam ipsius complicis personæ in particulari: secus si probabiliter timeretur eum reuelaturum confessionem, &c.

℞. Hoc dicitur, non ideò, quòd non sit necessarium (secundùm hanc communiorem sententiam) explicare integrè peccatum; sed quia dato Confessore improbo, reuelatore confessionis, sollicitatore ad malum, occulto hæretico, corruptore aliorum; extrinsecus prouenit, quod quædam peccata celentur, videlicet, propter periculum imminens, vnde tunc sufficiet confessio integra formaliter, hoc est, intendendo confiteri ea, quæ dici possunt, & debent: modo quia periculum salutis aut vitæ verisimiliter timetur, ideò quædam dici non debent, sed omitti, (quòd

spectat

ſpectat ad integritatem materialem tantum, quæ eſt enumeratio omniū peccatorū, quæcunq; in re ſunt. (Huius rationē videre poteris in *Suar: d. 23 ſ. 2. ex D. Th. & aliĳs, ſumma eius eſt.* Quia lex poſitiua (qualis eſt de confeſſione) non obligat cum tanto diſpendio: & in caſu propoſito nullum tale periculum impendet alicui ex materiali detractione, ſed hoc remanet in alto ſilentio intus Vide *Suar: diſp. 34. ſect: 2. n. 11.*

8. Iſta coniectatio Confeſſoris multò minùs impedit integritatem confeſſionis, quando altera perſona non ſocia eſt criminis, ſed obiectum tantùm vel materia, contra quam aliquis peccauit: vt ſi percuſſit Sacerdotem, parentem, &c. Nihilominùs, ſi cum illo obiecto concurreret etiam illius occultum peccatum, cuius explicatio ſpectaret ad integritatem confeſſionis, tunc cautiùs eſſet procedendum. Demus caſum. Si filius propinaſſet venenum matri, quæ grauida erat ex adulterio, vel illicitò concubitu in viduitate. Tunc pœnitens non poteſt manifeſtare alienum delictum, ſed debet ſic confiteri (ſi ignotum Confeſſorem habere non poſſit) offendi tali modo perſonam, valdè mihi coniunctam, vel duos interfeci: & tamen poſtea, habita opportunitate, debebit confiteri alteri ignoto, diſtinctiùs.

Similiter, qui diffamauit patrem de vero peccato, dicat: Diffamaui patrem iniuſtè, nō addens, (verè) quia confirmaret diffamationem; neq; Cōfeſſori ſciſcitanti plùs dicat. Nam cùm grauior ſit

 de fal-

de falſo crimine diffamatio, quàm de vero, facilè Confeſſor intelligere poterit, peccatum vt minimum habere iſtam malitiam; & tamen ſi confeſſor eſſet ſolers, ſatius eſſet dicere: Infamaui quendã, ſuppreſſo nomine patris. Secus eſſet, ſi diuulgaret falſum crimen, quia hoc exprimendo, in confeſſione nõ diffamaret, ſed quaſi famã reſtitueret.

QVÆSITVM IV.

Quomodo differunt circumſtantiæ mutantes ſpeciem ab his, quæ aggrauant?

℞. Hoc modo. Quia circumſtantiæ mutantes ſpeciem, ſunt illæ, quæ ſpecialem habent malitiam, & alterius rationis, quam ſit malitia ipſius actus, hoc eſt, malitiam repugnantem diuerſæ virtuti, vt circumſtantia loci ſacri, in furto; repugnat virtuti religionis, ipſum autem furtum virtuti iuſtitiæ. Aggrauantes autem ſolùm, & non mutantes ſpeciem, addunt quidem malitiam actui, quæ tamen non eſt alterius rationis, ſed repugnat eidẽ virtuti cui & ipſe actus, vt eſt diuturnitas tẽporis, quo quiſpiã diu geſſit animũ inimicũ, aduerſus proximũ. *Gangericus in annot: in Sum: Caiet:* ℣. *Cõfeſſ: lit. A.*

Vel ſic ex *Lopez, cap: 29.* Et *Nauar: cap: 6. n. 3.* Illæ mutant ſpeciem, quæ vltra malitiam actus principalem, habent ſpecialem repugnantiam cũ ratione. *D. Th: 4. d. 16. q. 6. a. 2. q. 3.* vt in furto rei ſacræ: ſpecialis eſt repugnantia ad rationem, iſtius quæ eſt contra ſanctitatem rei ſacræ, ab illa quæ eſt ex vſurpatione rei alienæ.

Vel (ſe-

Vel (secundum Scotum) quæ diuersis, specialibusq; præceptis prohibentur, vt in homicidio in loco sacro, apparet. Nam per decalogum prohibetur homicidium: & per Ecclesiam vetatur specialiter, ne id fiat in Ecclesia. Vnde Barth: Med: *Instruct: lib: 1. d. 1. c. 9.* §. 1. ait: Circumstantiæ quæ peculiarem deformitatem, ac alicuius præcepti diuini transgressionem ostendunt, mutant speciem: vt quando quis furatur, vt fornicetur, circumstantia finis, videlicet fornicatio, alia lege propria prohibetur, distincta à lege, quæ furtum vetat. *Ioan. Med: de confess q. 8.*

Circumstantiæ verò aggrauantes; intra eandem speciem, contra idem præceptum, eandem turpitudinem, augent tantùm, id est, ex magno faciunt maius.

QVÆSITVM V.

Quæ circumstantiæ in confessione sunt explicandæ?

℟. Certissimum est etiam ex Conc: Trid: *Sess: 14. c. 5. & Can: 7.* Circumstantias speciē mutantes explicandas esse. Estque ita communis sententia omnium Theologorum, quod omnes circumstantiæ sunt explicandæ, quæ efficiunt opera (quorum sunt circumstantiæ) peccata mortalia, (vt quando circumstantia, peccatū veniale mutat in mortale.) Et illæ quæ efficiunt peccata mortalia vnius speciei, esse etiam alterius speciei: aut quod est mortale ob vnam causam, sit etiam propter aliam.

Quoad circumstantias vero aggrauantes, non est ita certum, sed controuersum. Et quidem vniuersaliter loquendo, non sunt necessario explicandæ, vt D. Th. docet: alias, interdum faceremus confessionem scrupulosam, vt Nau: dicit, *cap: Consideret. n. 7.* Laudabile tamen est eas confiteri, serena conscientia. *Nau: c. 6. n. 6.*

Aliquando verò nec possunt, nec debent intermitti.

1. Ratione reseruationis, si illa circumstantia adiuncta, reseruationem inducit, vt grauis percussio Clerici, facit reseruationem Papalem.

2. Ratione excommunicationis, vt si lata esset excommunicatio, pro furto in tanta quantitate.

3. Ratione notabilis & euidentis aggrauationis, vt fractio ieiunij per vetitos cibos, plus aggrauat quam per binam comestionem ciborum licitorum, & tamen vtraq; est eiusdē speciei, & contra idem præceptum, & contra eandē abstinentiæ virtutem. Similiter & in incestu secundi gradus, aut etiam primi (quamuis gradus hi non faciant differentiam specificam. *D. Th: & Caiet: 2. 2dæ. q. 154. a. 9.* Soto, *4. d. 18. q. 2. a. 4.* Sa, ℣. *Confessio. n. 19.*) Et in odio per longum tempus continuato.

In furto magnæ quantitatis. In vna voluntate occidendi multos in communi. *Nauar: in cap: Consideret.* Lopez, *c. 31.* Henriq: *lib: 5. c. 6.*

Roderiq: *c. 33. n. 3.* addit: dummodo tales circumstantiæ sint cognitu faciles.

4. Cùm circumstantia annexa est restitutioni

vel sa-

vel satisfactioni, vt Confessor intelligat, & prouideat de restitutionis modo. *Tolet: lib: 3..c.7. n. 5.*

QVÆSITVM VI.

Quibus casibus tenetur quis confiteri?

℞. Quæstio hæc, supponit aliquos teneri aliquando confiteri. Et reuera obligantur omnes qui post baptismum mortaliter peccauerunt. Et quoniam certum est non teneri hominem qui mortaliter peccauit, statim confiteri, etiamsi commodissimè possit; cùm natura præcepti affirmatiui, non sit, statim obligare. *Suar. t. 4. d. 35. sect: 3. Imò & D. Th. supple: 9. q. 6. a. 5. & 4. d. 17.* Ideò quæritur, quo tempore, & quibus casibus, quis sit obligatus confiteri.

Dicitur itaque, quod in quatuor casibus.

1. Ex vi proprij præcepti, in articulo vel periculo mortis, si ante non sit impletum præceptum. *Suar. n. 5.* hoc est, si post vltimum peccatum mortale, confessio nondum est facta. Quia præceptum affirmatiuum obligare debet, saltem in extremo periculo seu articulo mortis.

2. Etiam extra articulum mortis, (secundùm determinationem Ecclesiæ) semel in anno quisq; confiteri tenetur.

3. Tenetur aliquis confiteri, in gratiam alterius actionis, aut virtutis; vt ad superandam specialem aliquam tentationem, seu peccandi occasionem. *Caiet: Sum: ℣. Sacram. Confessio.* Et Suar: *vbi supra,* declarat, hoc debere intelligi, in ordine ad deter-

minatam

minatam speciē peccati, vt homicidij, odij, fornicationis, &c. Non autem in ordine ad peccatum in cōmuni. Quãuis enim quis ex dilatione confessionis, non timeat determinatè, casum in adulterium, aut homicidium, timet tamen sæpiùs se peccaturũ mortaliter, hoc vel illo genere peccati: etsi frequenter confiteretur, speraret se posse omnia, aut multa peccata vitare: huic tamen à nullo imponitur obligatio confitendi, quia esset valde onerosa & scrupulosa. *Suar*: §. *Circa*. Consilium tamen est salubre.

4. Similiter propter dignè sumendam Eucharistiam, si adsit peccati mortalis conscientia, quam obligationem Conc: Trid: *Seß*: 13. decernit. D.*Th*: 4. *d*. 17. *q*. 3. *a*. 1. *q*. 4.

QVÆSITVM VII.

Quibus casibus tenetur quis iterare confessionem?

℞. Quotiescunque confessio fuit inualida seu nulla; (per eam enim, neq; præceptum confessionis impletur. *Suar*: *d*. 35. *s*. 4.)

Inualida autem est multis modis, qui possunt reduci ad duo capita, videlicet ex parte materiæ, & ex parte formæ, (quod facit *Suar*: *d*. 21. *s*. 6.)

Vel etiam (& in idem redibit) sic. Inualida confessio potest esse, aut ex parte confitentis, aut ex parte Confessoris.

Ex parte quidem confitentis. 1. Ob defectum interioris

terioris dispositionis necessariæ: hæc autem est dolor, de præteritis: propositum deinceps non peccandi, occasiones cauendi, restituendi alienum, satisfaciendi pro iniuria, & implendi id, ad quod Confessarius iure obligat.

2. Ob culpabilem defectum integritatis, vtpote, si quis integrè non confiteretur, siue ex industria, siue ex negligentia. Hi autem defectus se tenent ex parte materiæ.

Ex parte Confessarij.

Tertius in ordine casus, si iurisdictione caruit.

4. Si intentionem absoluendi non habuit.

5. Si formam Sacramenti non protulit, aut non verbis ad hoc necessarijs.

6. Si surdus, dormiens, aut propter animi diuagationem distractus (ita vt non perceperit confessionem) fuit.

Quòd si Sacerdos expositus esset ignarus, vel excommunicatus, aut etiam ipse pœnitens irretitus eadem censura: tunc si quis confiteretur bona fide: non teneretur iterum confiteri.

Si verò mala fide faceret, hoc est: sciens ipsũ talem esse, proculdubiò Sacramentum nullum valorem haberet, ob defectum dispositionis in pœnitente, & integritatis in confessione, in qua hæc mala fides, non erat manifestata.

QVÆSITVM VIII.

Quomodo inualida Confessio, est iteranda?

℞. Si

℟. Si confessio alteri Confessario est facienda, tunc integrè debet repeti, ac si nulla præcessisset. Si eidem, qui adhuc memoriam sufficientem peccatorum habet: tunc satis erit supplere defectum, se accusando de omnibus, quæ alias ei cõfessus est.

Quando verò Sacerdos est idem, sed peccata iam memoria exciderunt, tunc si confessio fuit inualida defectu doloris, propositi, integritatis, iurisdictionis, distinctè erit repetenda. Quia prior non fuit materia confessionis, nec vera accusatio Sacramentalis. Idem dicendum, si surdus fuit, aut non audiuit. Si defectu formæ, non prolatæ, vel malè, ac sine intentione prolatæ; tunc sufficit absolutio absq; repetitione confessionis.

Quod autem de peccatorum memoria requisita in Confessore, dicitur, sciendum est, quodsi pœnitentiam imposuit, non indiget memoria. Imò etiamsi non meminerit pœnitentiæ, satis est vt recordetur hunc pœnitentem, fuisse ritè confessum & benè dispositum, ac proinde memoriam habeat secundùm confusam aliquam & moralem rationem, grauitatis peccatorum, seu status conscientiæ pœnitentis.

Si autem Confessor pœnitentiam non imposuit, & neque in particulari neq; in confuso, (vt præfertur) statum peccatoris in memoria retinet, Iteranda est confessio. *Suar: d. 22. s. 6.*

QUÆSITVM IX.

Quæ Confessio est perfecta?

℟. Du-

℟. Dupliciter. 1. Illa, quæ ornata est conditionibus 16. quarum quædam ad necessitatem eius spectant, aliquæ ad benè esse, vel decorem eius, iuxta illud quod dici solet: Perfectum est, cui nihil deest. Porro istæ 16. conditiones continentur 4. versibus.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis.
Atq; frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

D. *Th: in suppl: q. 9. a. 4.* Vbi docet, secundũ declarationem ibi adhibitam, omnes esse de necessitate, præter duas, scilicet, frequens & accelerata: quas spectare ad consilium insinuat.

Suar: *d. 21. s. 1.* has conditiones iudicat sine methodo, & vulgari modo positas: ipse autem illas ad meliorem ordinem & pauciorem numerum reducere conatur.

Et quoniam varij variè declarant, ideò iuxta modum declarationis adhibendum, aliquæ spectabunt ad substantiam, aliquæ extra substantiam erunt. Harum autem conditionum declarationes in omnibus ferè huius materiæ libellis, reperientur.

Secundò potest responderi. Quod per hanc interrogationem potest insinuari confessio informis, & formata: quarum prima imperfecta, secunda vero perfecta appellatur à Soto *4. d. 18. q. 3. a. 2.*

Est autem confessio formata & perfecta, quæ non tantùm absolutione completur, & validum Sacramentum efficit: verùm etiam effectu Sacra-

menti, id est, gratia, informatur. Informis verò illa est, quæ quamuis sit valida, quoad substantiam, quia ex ea verum efficitur Sacramentum, accedente absolutione: tamen post absolutionē, pœnitens non informatur gratiâ, nec consequitur remissionē peccatorum: licet, nec peccet, nec iterare confessionem teneatur, sed tantùm defectum supplere, & manifestare in sequenti confessione obligabitur.

Verùm in hac materia variæ sunt opiniones. Aliqui enim omninò negāt dari confessionē informem, quia attritio sufficiens ad valorēSacramenti, sufficit etiam (inquiunt) ad effectum Sacramenti.

Alij admittunt confessionem informem, sed diuisi sunt. D. Th: enim 4. *d.* 3. *q.* 3. *a.* 4. confessionem informem censet esse, ex defectu attritionis intensiuo, vt minimum requisito, non percepto tamen à pœnitente inculpabiliter, per ignorantiam inuincibilem, aut inaduertentiam naturalem: & ideo absq; nouo peccato pœnitentis, censet Sacramentum esse validum, tamen absq; effectu gratiæ. Secus si idem tàmen dolor, minor quàm sit vt minimus necessarius, interueniret, vel ex certa scientia, vel ex ignorantia culpabili. Tunc enim non esset etiam ipsum Sacramentum validum, vtpotè, cū actuali peccato negligentiæ. Et multò magis si talis defectus peccaminosus in cōfessione non explicaretur. Neq; talis cōfessio diceretur informis, sed potiùs nulla. Soto 4. *d.* 18. *q.* 3. *a.* 3. *idem docet.*

Suarez *tom:* 4. *d.* 20. *sect:* 5. Confessionem informem censet, non ex defectu intensionis vel qualita-

qualitatis in ipsa attritione, sed ex defectu extensiuo, id est, ex defectu integritatis, attritionis, ob naturalem inaduertentiam, vel inculpabilem obliuionem, propter quam quis non recordatur alicuius peccati mortalis, & attritionem habet de cogitatis tantùm, non extendens eam actu ad oblitum (seu obliuioni traditum) neque formaliter, neq; virtualiter. Et ideò Sacramentum fit validum & verum. Sed quia effectus gratiæ non obtinetur, ideò confessio dicitur informis.

QVÆSITVM X.

An aliquod peccatum possit à pœnitente celari, & Confessori non indicari?

℞. Regulariter hoc fieri non potest, sed per accidens, tantùm: videlicet ad vitandum graue damnum, seu nocumentum proprium vel alienum, vt paulò superiùs dictum est.

Vt puta, si quis timeret graue scandalum in propria salute spirituali, vel corporali.

Vel si timeret (rationabiliter) Confessorem non seruaturum sigillum, & ex sua confessione occasionem sumpturum, ad infamandum se vel proximum.

Si manifestando aliquod peccatum, vel aliquam circumstantiam, probabiliter (cum fundamento) timeret confessorem esse scandalizandum, & ad aliquod peccatum graue, aut tentationem inducendum. Ratio est. Quia præcepta positiua (quale est de integritate confessionis) non

obligant cum tanto diſpendio & periculo. Et qui non poteſt ſine eo periculo confiteri, cenſetur tūc moraliter impotens, ad confitendum illud peccatum. *Suar: diſp: 23 ſ. 2.*

Animaduerſio Cauendum tamen eſt, ne occaſione iſtius veritatis traditæ, aliquis ſumat ſibi anſam erroris, & ad fictas cauſas tacendi peccata in confeſſione, trahat. Integritas confeſſionis de iure diuino eſt: & ideo vbi ius naturale diuinum, aliud non ſuadet: omnino ſeruandum eſt.

TITVLVS V.

De Satisfactione.

Habet quæſita 8.

QVÆSITVM I.

Qualis & quanta debeat eſſe pœnitentia?

℞. Lege Eccleſiaſtica non eſt taxata, nec voluntati Confeſſoris abſolutè relicta, ſed prudenti arbitrio eiuſdem Confeſſarij commiſſa eſt: quæ ſumi debet ex peccatorum grauitate, & pœnitentis diſpoſiti circumſtantijs, ita vt quantùm fieri poteſt, ſeruetur proportio & iuſtitia. Siquidem ſatisfactio eſt actus iuſtitiæ, & æqualitatem reſpectu offenſæ præcedẽtis, in faciẽte, importat D. Th: *ſuppl: q 12. a. 2.*

Ex rationabili tamen cauſa, propter fragilitatem, aut etiam graues occupationes pœnitentis, leuior ſatisfactio poteſt imponi: & ob impotentiam illi-

am illius, omitti poteſt. *Caiet: opuſc: t. 1. tract: 6. q. 2. Soto 4. d. 20. q. 2. a. 3.*

QVÆSITVM II.

Ad implendam ſatisfactionem, quæ & quot requiruntur?

℟. Duo. 1. Vt ſit perſonalis, id eſt, non per alium facta, niſi Confeſſor expreſſerit aliud. Alioquin pœnitens non ſatisfaciet præcepto Confeſſoris, neq; ſortietur effectum, quem ſortiretur, ſi perſonaliter impleret.

2. Vt impleatur in gratia, aliàs ſatisfactio non habebit effectum. *Soto 4. d. 19. q. 1. a. 5.* Ledeſ: *p. 2. q. 3. a. 3. dub: 4.* Suar: *diſp: 38. ſ. 8.*

Sufficiet tamen illa quæ in peccato impleta eſt, ad integritatem Sacramenti, & ad implendam obligationem à Confeſſore impoſitam.

QVÆSITVM III.

Quot modis ſatisfacere poſſumus?

℟. Tribus modis. 1. Per bona corporis, ſeu afflictiones corporales; vt ſunt ieiunia, flagellationes, peregrinationes, vigiliæ. 2. Per bona animæ; vt ſunt orationes ſpirituales, vocales aut mentales, Miſſæ, &c. 3. Per bona externa; vt ſunt eleemoſynæ. Quò refertur quidquid in proximi vtilitatem expenditur. *Bell: t. 2. lib: 4. d. pœn: c. 6. aſſignans cauſam, quare communiter à Theologis & Conc. Trid dicantur illa tria opera ſatisfactoria.* Oratio, Ieiunium, & Eleemoſyna.

Quæ etiam ſtatim poſſunt ad interrogationem reſpondert. Et ad ieiunium reducetur omne corporis afflictiuum. Ad orationem, omnes deuotiones,& ſacramentorum frequentationes. Ad eleemoſynam, omnia adiumenta, quæ proximis exhibentur.

QVÆSITVM IV.

Quid operatur iſta ſatisfactio ?

℞. D. Th: *quodl: 3. a. 28.* dicit, quòd ſatisfactio valet ad duo. Ad expiationem culpæ præteritæ; & ad cautelam culpæ futuræ: ſicut cùm homo ieiunat,armat ſe contra futuras concupiſcentias carnis. Et *Caiet: opuſc: t. 1. tract: 6. q. 2. fin.* Quòd ſatiſfactio valet ad ſolutionem pœnæ temporalis, atq; adeò eſt expiatiua pœnæ pro peccato debitæ. *Soto 4.d.20.q.2.a.3.* Pœnitentiæ in Sacramēto nō ſolùm ſunt peccatorum vindictæ,ſed etiã medicinæ.

Suar: quoq; *d. 38. ſ. 2.* tres effectus ſatisfactionis numerat.

1, Proprius, inquit, & maximè indubitatus effectus ex opere operato huius ſatisfactionis, eſt, remiſſio alicuius pœnæ temporalis, præter illam remiſſionem, quæ reſpondere poſſet ex opere, ſeu merito operantis.

2. Cenſet dari ex opere operato per hanc ſatisfactionem Sacramentalem, aliquod auxilium præſeruans, ſeu adiuuans, ad emendanda peccata.

3. Tenet ex doctrina *D.Th: Caiet: Soto*, quod etiam ex opere operato, id eſt in virtute ipſius Sacramenti, detur aliqua gratia gratum faciens. Quia

in Sa-

in Sacramentali effectu semper hæc duo, scilicet, gratia & auxilium, coniuncta sunt.

In summa itaq; hæc satisfactio operatur ex opere operato.

1. Remissionem alicuius pœnæ temporalis.

2. Augmentum gratiæ gratum facientis.

3. Auxilium præseruans à futuris: & ex consequenti, ipsas quoq; inclinationes ad peccata, relictas ex præteritis, minuit.

QVÆSITVM V.

Possetnè Confessor commutare, vel tollere pœnitentiam iniunctam ab alio?

℞. Potest æqualis, audita confessione integra eorundem peccatorum, non tamen inferior, quà inferior, id est, quoad reseruata, si pœnitens ea habeat, & confessarius facultate careat. *Suar: d. 38. s. 10*

QVÆSITVM VI.

In quo differt satisfactio Sacramentalis à restitutione?

℞. In hoc, quòd sat[illegible] (vt colligi potest ex *D. Th: 4. d. 15. q. 1. a. 5.* [illegible] *c. 1.* Soto *4. d. 19. q. 1. a. 1. Suar. d. 37.*) est cor[illegible]satio actionis iniuriosæ alicui factæ. Restitu[illegible] est redditio vel compensatio ipsius rei alicui debitæ. Vnde restituere est alienũ reddere. Satisfacere autem est, iniuriam resarcire.

Less: de Iust: *l. 2. c. 7. d. 4. n. 18.* ponit quatuor differentias.

1. Quod satisfactio sit quiddã generaliùs: omnis

enim restitutio est satisfactio, non è contra.

2. Satisfactio respicit personam: Restitutio rē.

3. Satisfactio propriè fit pro iniuria illata: Restitutio propriè, vbi damnum illatum, vel res alterius ablata, etiam citra iniuriam.

4. Satisfactio fit etiam pro damno irreparabili: Restitutio solùm pro reparabili.

Henriq: verò *lib: 2. de pœnit. c. 18.* sic ait: Satisfactio consistit in ipsa actione, & non in rebus. Qua quidem actione Deo pro pœnis ob culpam debitis satisfacimus.

Restitutio verò, quamuis sit actio, tamen non sistit neq; consistit in sola actione, sed est circa res, ex iustitia commutatiua debitas.

Sot: Iust: l. 4. q. 6. a. 1. Septem differentias ponit, ex quibus secundam & quintam hîc ponemus; scilicet, quòd satisfactio est pœnitentiæ pars: Restitutio verò non, sed est præambulum. Deinde quod satisfactio non solùm homini, sed etiam Deo fit, eiq; præcipuè: Restitutio verò tantùm homini.

Sayro *lib: 10. tract: 1 cap: 2. n. 2.* ponit septem differentias. Quarum prima est; quòd Satisfactio propriè non est, nisi vbi crimen iniuriosum fuit commissum: Restitutio vero, etiam vbi nullum crimen est.

Septima quoq; notatu digna, ex *Soto,* quòd Restitutio non fit in purgatorio, sed solùm in hac vita: Satisfactio autem fit in purgatorio, vel potiùs satispassio.

Alij breuiùs se expediunt, dicentes: Satisfa-

ctionem

ctionem respicere culpam & pœnam, quamuis nullum sit damnum factum. Restitutionem verò, respicere damnum acceptum aut vitandum, quamuis aliquando nulla sit culpa.

Exemplum vtriusque. Qui Ecclesiæ inferret violentiam, fores inuadendo, tundendo, in cœmeterio aut Ecclesia, armis terrendo, & alia nefanda, citra damnum aliquod perpetrando, hic peccaret, & pœnæ subiaceret, qua satisfaciat pro culpa; tamen nihil restituere teneretur. Quoad secundum. Qui mutuò ab aliquo, quippiam accepit, aut à fure bona fide emit, nihil peccauit. restituere tamen obligatur.

QVÆSITVM VII.

An per opera, alias debita, possit fieri Satisfactio?

℟. Aliqui negant, & bene; saltem regulariter: aliqui concedunt, per opera, alias præcepta vel debita, posse fieri satisfactionem, nec malè, videlicet in casu, quando Confessori videbitur id esse necessarium ad salutem pœnitentis. Si tamen Confessor imponens pœnitentiam non exprimit, intelligendum erit, de operibus super erogatis, seu consilij, & non de aliàs debitis. *Suar. d. 39. s. 6.*

QVÆSITVM VIII.

Quid conferunt Indulgentiæ ad hanc confessionem Sacramentalem?

℟. Multum sanè: quia loco Satisfactionis sub-

rogantur, ad delendas pœnas temporales post confessionem relictas. Cùm autem DD. dicunt per indulgentias remitti pœnitentias impositas: subintelligendum est, vt satisfactiuæ sunt, non vt medicinales.

Et quia Indulgentiæ non dantur in destructionem, sed in ædificationem animæ: ideò pænitentiæ iniunctæ, propter indulgentias, non sunt omittendæ. *Suar: disp: 38. sect 10.*

TITVLVS VI.

De Absolutione.

Habet quæsita 15.

QVÆSITVM I.

Quæ verborum forma in absolutione requiritur, de Essentia, & quæ de Congruitate?

℞. Ad Essentiam absolutionis strictè loquendo, pertinent illa duo verba: *Absoluo te.* Dicendum tamen est, secundùm consuetudinem: Ego te absoluo à peccatis tuis, *Sa,* ℣. *Absolutio* Nam omissio Pronominis (ego) graue peccatum inducit, nisi defectus temporis excuset.

Cætera omnia sunt de congruentia, siue præcedãt (vt Oratio, Misereatur tui omnipotens, &c.) siue sequantur, (vt quæ ad iniunctionem pœnitentiæ generalis pertinent. D.Th. quodlib: 3. *a.28 Decis: lib: 1.c.32.n.9.*) siue concomitentur, vt quæ formam absolutionis intra se continent. Inuo-

Inuocatio quoq; SS. Trinitatis, non est de necessitate formæ, hîc, sed benè in baptismo & confirmatione. D. Th,

QVÆSITVM II.

Quis ordo seruandus in absolutione à peccatis, excommunicatione, aut irregularitate?

℞. Vt priùs fiat absolutio à Censuris, deinde à peccatis, secundùm ordinem consuetum; videlicet, si non constat pœnitentem esse excommunicatum, absoluatur ad caut lam sic. *Si teneris aliquo vinculo excommunicationis. &c.* Deinde; *Misereatur tui, &c.* Postea; *Dominus noster* IESVS *Christus, &c.* Vltimo; *Passio Domini nostri* JESV, *&c. Nau: c. 26. n. 22.*

Hic scito, quod *suspensio* non afficit nisi solos Clericos. *Suar: de Censuris, disp: 28. s. 2.* vbi allegat multos DD. Itaq; cùm absolutio fertur, in non clericum dici debet: *Si teneris aliquo vinculo Excommunicationis & interdicti, &c.* omissa suspensione. Si cōstat de Excommunicatione, debet seruari forma iuris: videlicet, vt in grauioribus, iuret priùs Excommnnicatus se obediturum mandatis Ecclesiæ, vel absoluentis. 2. Vt parti satisfaciat, si offensa, aut debitum, aut impensa, interueniunt, etsi satisfacere nequit, tenetur dare idoneam cautionem, hoc est pignora, vel fideiussorem, vel tandem iuret se satisfacturum, quàmprimùm poterit. De quo infra fusiùs. 3. Si honestè & absque scandalo fieri potest, (quod propterea omittitur in mulieribus, & in locis publicis) denudentur scapulæ seu humeri,

meri, & flagellentur ad singulos versus Psalmi, *Miserere*, vel alterius pœnitentialis, cum *Gloria. Kyrie eleison. Pater noster ℣. Saluum fac. Nihil proficiat. Esto ei Domine turris fortitudinis. Domine exaudi. Dominus vobiscum.* Oratio, Deus, cui propriū est, *&c.* Vt quem vel quam excummunicationis sententia ligat, miseratio tuæ pietatis absoluat. Per Christum, &c.

4. Postea detur absolutio. Authoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, mihi commissa, absoluo te ab excommunicatione maiori, quam incurristi, propter talem & talem causam, (quæ distinctè est exprimenda) & toties quoties incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, communioni, & vnitati fidelium. In nomine, &c.

5. Danda est absolutio alia ad cautelam, scilicet, si teneris aliquo vinculo, &c. & tandem à peccatis. Caiet: *Sum:* ℣. *Absolutio ab Excom:* Nauar: *c. 26: n: 7. Decis: l. 4. c. 17.* Toletus *lib: 1. c. 15. n. 10.* Sa, ℣. *Absolutio ab hæresi. n. 19. & sequenti.*

Et cùm ista absolutio, dicatur solennis, cum cæremonijs, simplex autem illa, quæ est per sola verba: addit *San:* 18. quòd solennitas absolutionis non requiritur in foro Sacramentali.

Quod ego limitarem, quoad valorem absolutionis, non autem quoad euitandum peccatum, & maximè cùm committitur, vt detur absolutio in forma, *Decis:*

Irregularitas raró accidit dispensanda in confessione: nisi fiat coram Prælato facultatem habente,

bente, aut altero, cui specialiter sit commissa super eam potestas, & tunc vtendum est forma solita, præmissa tamen absolutione ab excommunicatione ad cautelam,

Notandum est hic, propter simpliciores, quòd excommunicatio & quælibet censura, non tollitur per solam emendationem peccatoris, nec per reconciliationem, nec per satisfactionem, neq; per lapsum temporis, nec per mortem eam ferentis, neq; per mortem eâ ligati, sed solùm per absolutionem. *Suar: de Cens: disp: 7.* Nisi sit lata sub conditione: (donec satisfeceris) absq; remissione ad absolutionem. Tunc enim satisfactione exhibita, ipso facto tollitur. Quamuis aliqui contrarium senserint, dicentes etiam impleta conditione, necessariam esse absolutionem. *Suar: ibid.*

QVÆSITVM III.

Qui sunt Casus reseruati Papæ?

℟. Multi: & in duplici ordine. Nam alij reseruati, reseruatione strictissima, in Bulla Cœnæ Domini. Alij verò extra Bullam, ferè innumerabiles, quas videre potes in nostris elementis ad sacras confessiones. Et apud Nauar: *2' c. 17. à num: 75. & deinceps.* Sa ℣. Excõmunicatio. *Decis: l. 4. c. 19. & seq.*

Visum tamen est casus Bullæ Cœnæ Domini, hic stilo breuiori & faciliori inserere, ea methodo, quâ Synodus vtitur, *cap: 24.*

Et quoniam illi casus annexas habent excommunicationes, ideò ipsæ enumerabuntur.

Prima igitur est cõtra hæreticos. 2. Con-

2. Contra Complices: Quales Synodus indicat eos, qui Confœderationem in regno promouent, aut defendunt.

3. Legentes, retinentes & imprimentes libros hæresim continentes: vel de religione tractantes,

4. Contra Schismaticos.

5. Contra onerantes proximos nouis vectigalibus, pontalibus, aggeralibus, &c. absq; Principis authoritate.

6. Dantes auxilia infidelibus, & hæreticis, suppeditando materiam, seu necessaria belli.

7. Qui certiores faciunt eosdem, de rebus Christianorum, in perniciem & damnum Reipub: Christianæ.

8. Contra inferentes vim Romipetis.

9. Contra persequentes Episcopos, Nuncios Apostolicos, aut legatos, cũ complicibus inter quos sunt, qui quocunq; modo procurant eos ex Dominio eijci, & multo magis qui mãdant aut eijciunt. *Cauendum ne iste casus hîc inueniatur*

10. Iniuria afficientes (percutiendo, bonis spoliando, &c.) eos qui ad Romanam curiam in suis causis recurrunt.

11. Et similiter iniuriosè tractantes eos, qui recurrentium sunt Iudices, Commissarij, procuratores, seu aduocati.

12. Impedientes quocunq; modo executionem literarum Apostolicarum, vel etiam citationes, quascunq; dispositiones, & decreta Sedis Apostolicæ, vel eius legatorum, aut nunciorum.

13. Prohibentes quomodocunque, ne tabelliones, executores, & notarij, in his officium suum exerceant.

14. Præsumentes prohibere, ne accedatur ad Sedem Apostolicam, pro negotijs prosequendis, & pro gratijs vel literis impetrandis.

15. Qui impediunt quomodocunq;, ne impetrantes à Sede Apostolica gratiam, vel literas, ipsis vtantur. Aut etiam talium delatorem, detinent.

16, Contra iudices & officiales, eorumq; complices, auocantes causas quocunq; modo spirituales, aut eis annexas, à iudicibus Ecclesiasticis, vel quomodocunq; cursum talium causarum impediunt, vel ingerunt se cognitioni earum, tanquam iudices, aut etiam partes actrices compellunt ad reuocandum iuris processum, vel ad consentiendum absolutioni rei.

17. Cōtra omnes iudices seculares qualescunq; sint, qui ratione talis officij ad iudicium seculare personas Ecclesiasticas quomodocunq; trahunt, etiam prætextu literarum Apostolicarum, præter iuris Canonici dispositionem. vbi Synodus innuit, contra hunc articulum quotidie peccare iudices prouinciarum.

18. Contra facientes, ordinantes, publicantes constitutiones, vnde libertati Ecclesiæ, Sedi Apostolicæ, & iuribus Ecclesiæ præiudicatur.

19. Et qui vtuntur talibus ordinationibus. Hinc deducit Synodus, quòd illi qui titulo compositionis, fundos, decimas, ac prouentus Ecclesiasticos

reti-

retinent; verè vtuntur toties damnato decreto, de compositione inter status.

20. Impedientes quoscunq; iudices Ecclesiastico, Ordinarios & delegatos, ne sua iurisdictione vtantur. Videant, (monet Synodus) quàm temerè tantam excommunicationem incurrant, qui cũ magna turba armatorum comparent, coram Eccle, siasticis iudicibus, vt ij minarum & violentiæ metu desistant à iudicando, vel iuxta minantium placitum decernant. Neq; tantùm isti, verumetiam qui huic rei se admiscent, excommunicantur.

21. Contra eos, qui vsurpata iurisdictione, sequestrant fructus Ecclesiasticos, & qui vsurpant quasi ius ad id habentes, & tanquam ad se pertinentes, prouentus præfatos, aut etiam iurisdictionem.

Hic significat Synodus, plurimos auaritiâ excœcatos, census Ecclesiasticos decimas, aliosque reditus Ecclesiasticos appropriare, contra expressas fundationes. Porro fures & latrones hîc non includuntur, quia non tanquam prouentus Ecclesiasticos vsurpant, sed tanquã aliena bona rapiunt.

22. Contra omnes, qui personis Ecclestiacis, ac bonis & prouentibus ad eorum Ecclesias, & monasteria pertinentibus, imponunt collectas, aut qualiacunq; onera, absque speciali & expressa licentia Summi Pontificis.

Nota hîc ex Suar: de Cens: d. 21. s. 2. §. Decima octaua.

Hæc impositio & exactio siue fiat per modũ statuti, siue præcepti, aut per violentiam, aut quacunq;

cunq; alia ratione, inducit excommunicationem. Afficit autem & complices.

Animaduertit Synodus, vicinos malos, bonis seu villis spiritualibus, solere quasi imperare, vt agros arent, segetes metant, laborent, & præterea contribuant:ac proinde eos iniquè agere, declarat.

23. Et eos, qui talia onera sic imposita recipiunt, etiam à sponte dantibus; quia non omnino libera voluntate dant. *Suar.*

Hic notat Synodus, perperam facere exigentes vectigalia in fluminibus publicis, à frumentis spiritualium personarum, collectis ex decimis, vel agris Ecclesiasticis, ad portum deducendis.

24. Contra Iudices cum suis Notarijs, Executoribus & Complicibus, intromittentes se in causis criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, eas processando, capiendo, banniẽdo, sententiando.

25. (Quæ ibi omissa est) contra appellantes à Papa ad Conc. Generale: cum complicibus.

26. Contra latrunculos maritimos.

27. Contra surripientes bona naufragantium Christianorum, etiam in littore.

28. Contra falsarios literarum Apostolicarum.

29. Contra impedientes victualia ad curiam Romanam deferri.

30. Contra appellantes ad laicam potestatem in causis Ecclesiasticis, ad impediendam executionem literarum Apostolicarum.

31. Contra inuadentes terras Romanæ Ecclesiæ subiectas.

32. Aliquando ponitur contra raptores & detē-tores bonorum mobilium Rom: Pont: tempore infirmitatis, mortis eius, aut vacationis.

33. Confessores ab his absoluere præsumentes, incidunt in excommunicationem Papalem. An vero sit reseruata in eadem Bulla, non omninò est certum: quamuis Synodus in partem affirmatiuam inclinet.

QVÆSITVM IV.

Casus reseruati Episcopo, quotuplices sunt?

℞. Triplices. Alij enim (secundùm communē modum loquendi) sunt reseruati de iure. Alij de consuetudine generali. Alij constitutione particulari.

Quoad casus Episcopales de iure, variæ sunt sententiæ, & (vt dicit Syluester: ℣. *Casus q. 2.*) de hoc Doctores implent quaternos. Nauar: autem *c.27.n.262.* sic ait. Qui autem & quot sint casus Episcopo reseruati, magna est inter Doctores contentio. Nam aliqui numerant plures, alij pauciores, alij admiscent censurarum, votorum, & iuramentorum ablationes: alij puros casus enumerant. Non desunt qui negant (& quidem rationabiliter) aliquod peccatum, iure communi (seclusa consuetudine) Episcopo reseruatum, vt *Suar: t. 4. d: 29. sect: 3.* satis solidè & eruditè docet. Quod patebit, si quis scrutari & perpendere voluerit, ius commune. Nos hîc communem modum loquendi sequentes, sex enumerabimus, adiectâ tamen censura seu correctura.

1. Incen-

1. Incendium ex proposito factum: & consilium, auxilium, ad id præstitum. Sed obseruat, *Suar:* in iure non inueniri reseruationem.

2. Peccatum, ob quod pœnitentia solennis imponenda est: quæ solùm propter peccatum notorium graue, & scandalosum, imponitur: quamuis talis pœnitentia propriè, non sit in vsu. *Nau: Decis: lib: 1. c. 13. n. 65.*

3. Blasphemia publica & notoria. Sed in iure, solùm est sermo de pœnitentia imponenda, in foro exteriori. *Suar: Nauar.*

4. Peccatum Clerici habens annexam irregularitatem. Sed hic à peccato absolui potest, remanente irregularitate: cuius dispensatio reseruata est. *Suar: Nauar.*

5. Absolutio excommunicationis maioris. Atqui excommunicatio non est peccatum, sed peccati pœna: & præterea sermo in iure est, de excommunicationibus reseruatis Papæ, quarum absolutio, in aliquibus casibus conceditur Episcopo.

6. Dispensatio votorum & iuramentorum. Sed neq; hæc debent numerari inter casus, cùm non sint peccata.

Itaq; si volumus consuetum modum loquendi retinere, duos aut ad summum tres primos casus, Episcopales de iure dicemus. Verùm de consuetudine possunt recenseri plures. Dicuntur autem de consuetudine illi, quos omnes, vel ferè omnes, orbis Episcopi, solent sibi reseruare: cùm in cæteris differant. Tales ennmerantur in *Glos: c.*

Si Episcopus, *de pœn: & remiss: in 6. Et extra,* Inter cunctas. *Et Nauar: c. 27. n. 262. Decis: lib: 1. c. 13. n. 65: Cand: Aur: de Absolutione, n, 54. Syluest: ℣. Casus. q. 4.*

1. Homicidium voluntarium, aut realis abscissio membrorum.

2. Falsitas in scripturis, testimonijs, & reticentia veri, in iudicio.

3. Ostensio scripturarum, per Notarios & Aduocatos, facta parti aduersæ.

4. Violatio libertatis, aut immunitatis Ecclesiæ, cuius absolutio modò est reseruata in Bulla Cœnæ Domini.

5. Retentio incertorum alienorum. Debet enim eorum quoq; esse restitutio. *Nauar: c. 17. n. 92.*

6. Sacrilegium.

7. Diuinatio, incantatio, sortilegium, tam exercentium, quàm recurrentium.

8. Matrimonij contractus clandestinus: aut contra interdictum Ecclesiæ, & assistentia permodùm testis.

9. Susceptio ordinum per saltum.

10. Retentio decimarum.

11. Incestus.

12. Bestialitas & Sodomia.

13. Oppressio filiorum, etiam ex casu. *Glos.*

14. Corruptio Monialium.

Hic annectuntur etiam Excommunicationes Episcopo reseruatæ, quas Nau: *c. 27. n. 112.* recenset.

1. Ob percussionem leuem Clerici, vel religiosi.

2. Illa, quam Episcopus sibi reseruat per suum statutum.

3. Ex-

3. Excōmunicatio Papalis: cuius absolutio ob aliquod iustū impedimentū conceditur inferiori.

4. Excōmunicatio, quam quis incurrit, propter participationē cum excommunicato, in crimine, ob quod ab Episcopo est quis excommunicatus.

5. Absolutus in articulo mortis, vel alias ob iustum impedimentum, ab excommunicatione per Episcopum lata: si sublato impedimento, non se præsentat ei.

Casus Episcopo Cracouiensi reseruati ex statuto speciali, in Synodo, Cap: 25.

1. Omnes blasphemi Omnipotentis Dei, Beatissimæ Virginis Mariæ, & Sanctorum, nostræ Episcopali absolutioni reseruantur.

2. Abutentes Sacrosancta Eucharistiâ, & sacris Oleis.

3. Sortilegi, diuinatores, & qui ad eos accedūt.

4. Malefici, qui maleficia inter coniuges faciunt, vel sterilitatem mulierū vel abortū procurāt.

4. Ecclesiarum, Monasteriorum, Cæmiteriorū, domorum, in quibus Præsbyteri, aliiuè Clerici inhabitant, sacrilegi effractores, & violatores.

6. Simoniaci.

7. Apostatæ.

8. Patris & Matris percussores.

9. Homicidium deliberatum, consultum, adiutum efficaci auxilio. *Item* Casuale ex culpa præcedenti, vel data opera rei illicitæ.

10. Qui contra iustitiam, vel conscientiam, cō-

silium siue auxilium in aliquo præstiterunt, vnde mors hominum, vel iniusta membrorum mutilatio est consecuta: vel qui in huiusmodi facinore, scienter literas dictauerunt, scripserunt, legerunt, & occasionem, consilium, siue causam dederunt, vel aliud adminiculum præstiterunt.

11. Adulterium notorium.

12. Stuprum vi illatum.

13. Raptores virginum, aut viduarum, & effractores portarum ad Monasteria Sanctimonialium, & quicunq; domorum piarum inuasores.

14. Sacrilegium cum Deodicatis.

15. Incestus in primo & secundo gradu.

16. Scelus nefandum, & contra naturam.

17. Incendium dolosum, non publicatū tamen.

18. Occultantes malitiosè vltimas voluntates, & malitiosè easdem impedientes, & qui legata, in pios vsus facta, detinent.

19. Sigillorum, scriptorum, & monetæ rasores, ac falsarij, item & mensurarum.

20. Scriptores, item compositores, publicatores, detentores librorum famosorum, quibus contemptûs & contumeliæ causâ, publicantur maledicta, contumeliæ contra Sedis Apostolicæ iura, & personas, contra Regem, Episcopos & Prælatos, ac Regni Senatum, aliasq; publicas personas.

21. Qui sine prima tonsura aliquem ordinem sacrum, vel per saltum susceperunt.

22. Clerici qui in suspensione vel excommunicatione sunt promoti; aut diuina, ordini ipsorum nondum

nondum competentia, celebrare præsumpserunt.

23. Sacerdotes item, & Sacerdotum ministri, quorum negligentia aliquid inhonestum, circa Sacramentum altaris, quocunq; modo euenit.

24. Proditores auditæ confessionis.

25. Delictum quodlibet, cui excommunicatio maior Episcopalis, interdictumuè, aut suspensio fuerit adiuncta.

A quibus quidem casibus reseruatis, cuiuscunque Ordinis, vigore *Maris magni*; & quorumcunque priuilegiorum, ne Rosarij quidem Confraternitati datis, possunt pœnitentes absoluere, quemadmodum ab Illustr: Dominis Card: ad interpretationem Sacri Conc: Trid: deputatis, declaratum est; nisi Priuilegia ipsa, talem alicui ordini dederint facultatem, speciatim vel nominatim; vel sint obtenta, vel confirmata post Conc: Trid: & nisi Regularibus virtute literatum Jubilei concessum sit à S. P. vel speciatim, vel generatim, à quibusuis casibus, etiam Sedi Apostolicæ reseruatis.

QVÆSITVM V.

An Confessor absoluens à reseruatis, peccet mortaliter?

℞. Extra articulum mortis absoluens, peccat mortaliter: & præterea absolutio inualida est.

QVÆSITVM VI.

An Confessor inferior audita confessione integra, poßit pœnitentem à non reseruatis absoluere, & pro absolutione à reseruatis ad superiorem remittere?

℞. Potest quidem, vt insinuat D. Th: *4.d. 17. q. 3. a 4. q. 24.* Sed non regulariter, aut vniuersaliter. *Suar: t. 4. d. 31. s. 2. & 3. Decis: l. 1. c. 13. n. 70.* Regulariter enim debet subsistere, & facultatem à superiori quærere, siue per se, siue per pœnitentē, vt possit simul ab omnibus peccatis absoluere, vel ad habentem facultatem supra reseruata remittere, qui audita integra confessione, tam reseruatorum, quàm cæterorum, absoluere possit. *Suar.*

In casu tamen, videlicet, quando non patet aditus ad superiorem, & ex altera parte, confessionem rationabilis causa vel necessitas exigit, ita vt non possit omitti sine graui scandalo aut infamia, propter implendum præceptum annuæ confessionis, aut communionis, vel propter Missam necessario per pœnitentem celebrandam: Tunc enim auditis omnibus peccatis, tam reseruatis, quàm non reseruatis, poterit & debebit pœnitentem absoluere directè à non reseruatis, & ex consequenti alia tollendo, sicut & oblita, sub onere tamen comparendi & confitendi superiori, aut ei, qui potestatem habet supra peccatum reseruatum, atq; petendi ab eo absolutionem ; ita vt ipse pœnitens intelligat se manere obligatum, ad hoc, & idipsum facere efficaciter proponat. *Sa, V. Absolutio. n. 24.* Nec tantùm absolui, sed etiam communicare poterit, ex causa aliqua rationabili, vt dictum est. Postea coram superiori sufficiet confiteri peccatum reseruatum, & ab eo absolui. *Sa, vbi supra, & alij.*

Quod

Quod si pœnitens impeditus sit aliqua excõmunicatione reseruata, non posset hoc modo absolui à non reseruatis, neq; communicare. *Sa, vbi supra, cum aliÿs.*

Suarez tamen contrarius est. Nam si propter vitandam infamiam, vel scandalum, licet excommunicato communicare; licebit etiam propter eãdem causam excommunicato, confiteri. & à non reseruatis peccatis (sic vt præfertur) absolui, dummodo per prudentem Confessarium, verus casus necessitatis discernatur, & iudicetur.

QVÆSITVM VII.

Habens facultatem absoluendi ab Hæresi in foro pœnitentiæ, potestnè à sola excommunicatione absoluere, & causa confessionis integræ faciendæ, pœnitentem ad inferiorem Confessorem remittere?

℟. Non potest, si facultatem habet limitatam, & Sacramento pœnitentiæ alligatam. Tunc enim absolutionem duntaxat Sacramentalem dare potest; ac proinde in Sacramento pœnitentiæ: & nõ iudicialem, extra Sacramentum: nisi hoc in facultate exprimatur. *Compend: Priuil.* ℣. *Casus reseruati. in annota: Capuc.* Tolet: *l. 1. c. 15. n. 7.* dicens; non valet absolutio ab excommunicatione, quæ fit ex commissione: si non fiat iuxta formam mandati. Nauar: *cap: 27. n. 37.* Nihil, inquit, valet absolutio facta à delegato, non seruata forma absoluẽdi sibi data in delegatione. *Decis: lib: 1. c. 32. n. 3.* Et *cap: Cùm dilecta. De rescript:* ad finem. Et *c. Venerabilis. De offic: deleg.* ad finem.

Ergo, quando commissio fit sub certa forma, eâ non seruatâ, corruit actus. Quia fines mandati diligenter seruandi sunt. *l. diligenter. ff. mandati.* Legat qui vult. *Sanch: de matrimonio, l. 3. d. 33.* Suar: *de censu: d. 7. s. 5. §. tertio.* vbi expressè id docet.

QVÆSITVM VIII.

An possit Confessor aliquem absoluere contra suam opinionem?

℟. Potest, imò & debet, si pœnitens habeat contrariam opinionem, hucusq; probabilem, seu non antiquatam, sed authoritatibus Doctorum probatorum, vel solidis rationibus munitam: alias non. *Nauar: c 26. n. 4.* Sa, ℣. *Absolutio. n. 15.*

QVÆSITVM IX.

Peccatnè Confessor absoluens aliquem absque contritione vel attritione debita?

℟. Clarum est apud omnes ipsum peccare grauissimè. Nam cùm aliquis dolor sit de essentia, seu de necessitate huius Sacramenti. *D. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 4.* (scilicet tanquam pars materialis, sine qua Sacramentum validum esse nullo modo potest. *Suar: d. 20. s. 3: fin.*) certè Sacerdos præsumens absq; sufficienti dolore absoluere, nihil validè facit (non secus, acsi aliquis sine aqua baptizaret: absq; pane & vino consecrationem attentaret) sed Sacramento abutitur, ac proinde contaminat ipsum, atq; iniuriam irrogat, & sacrilegium committit.

QVÆSITVM X.

An quilibet pœnitens absolui possit, & quolibet loco, & quolibet tempore?

℞. Qui verè pœnitens est, nullum impedimentum habens, absolui potest ab habente iurisdictionem ordinariam vel delegatam, vbiq; & semper, hoc est, non tantùm in Diœcesi, ad quam pœnitens & Confessor pertinent; sed etiam extra eam, si quando pœnitens & Confessor inuenirent se alibi. *Decis. c. 13. n. 46.*

Hoc enim licet, in iurisdictione non requirente strepitum fori externi. Idem de Religiosis dicendum: nam Religiosus ad confessiones audiendas admissus, potest quemcunque sui cœnobij, vbicunq; terrarum, absoluere, perinde ac ipse superior, exceptis tamen reseruatis. *Decis.*

Pœnitentes quoq; seculares iter agentes, possunt ex licentia tacita, consuetudine introducta & firmata, confiteri alibi. *Suar. d. 30. s. 1.*

Confessarius quoq; semper, id est, tam extra, quàm Paschali tempore, potest absoluere: dũmodo habeat absolutã & illimitatam facultatẽ. *Decis.*

QVÆSITVM XI.

An habens authoritatem à casibus, possit absoluere à censuris?

℞. Distinguendum est. Nam aliquæ censuræ dicũtur iuris seu Canonis: scilicet, quæ in iure sunt latæ. Aliæ dicuntur ab homine, seu iudice latæ.

Itaque

Itaq; à censuris per hominem latis, nemo extra articulum mortis absoluere potest, nisi is qui tulit, vel eius delegatus, aut successor, & multò magis superior. *Soto, 4. d. 22. q. 1. a. 1.* Nauar: *c. 27. n. 39. 40.* Suarez *de censuris. disp: 7. sect: 4.*

Hoc autem intelligendum est, siue illa censura sit particularis, quoad personam, in quam determinatè fertur, pro commisso peccato: siue solùm quoad delictum, quoad personam verò confusè, in eum vel eos, qui commiserunt tale crimen.

Omnes enim sententiæ tales spectant ad censuram ab homine latam. Nec impedit, quòd persona sit cognita vel occulta. *Suar: §. De priori.*

A censuris iuris non reseruatis, potest omnis Confessor absoluere, qui potest à peccatis mortalibus. *D. Th: in add: 3. p.* Et *Suar. t. 5. d. 7. s. 4. n. 9.* Et *disp. 19. s. 2. n. 2.* Quia hæc potestas à censuris non reseruatis iure communi, ex vi eiusdem iuris communis, comitatur potestatem absoluendi à peccatis mortalibus, & non ex peculiari concessione, &c. *Suar: d. 7. s. 4. n. 12.* Hoc ipsum docent, *Soto, Nau.*

Elicitur potestas hæc ex c. Nuper. *de sent: excommun.* Suar: *de Censuris: d. 7. s. 3.*

Ratio quoq; suffragatur. Nam concesso principali, censetur concedi accessorium, sine quo illud exerceri non potest. *Suar: sect: 4. §. Quæ responsio.* vbi allegat Sot Nauar. *§. Hinc verò.* Neq; mouearis contraria opinione aliquorum, apud Sayro, *de Cens: lib: 2. cap: 19. n. 12.*

Porrò

Porro à reſeruatis non poteſt. c. Nuper. *De ſentent: Excom.*

Niſi etiam habeat facultatem abſoluendi à caſibus reſeruatis, tunc enim poterit abſoluere etiam ab eis cenſuris, ſeu excommunicationibus, quæ ſunt annexæ illis peccatis reſeruatis. Suar: *d. 7. ſ. 4.* §. Reſpondetur.

Quamuis Nauar: 27. *n. 291.* differentiam faciat inter caſus Papales & Epiſcopales: Et in Papalibus approbat hoc dictum, non verò in Epiſcopalibus.

Per cenſuras verò iuris non tantùm intelligi debent illæ, quæ ſunt latæ in iure communi, vel Pontificio, ſed etiam comprehenduntur quælibet ſtatuta particularia Epiſcoporum aut Conc: Prou: *Suar: d. 7. ſ. 3.* Supereſt.

Quoad cenſuras verò per generalem ſententiam latas pro peccatis futuris, vt quicunq; fecerit, vel ſciuerit tale quid, eſt diuerſitas opinionũ. Aliqui enim cenſent eas reducendas, ad eas quæ ſunt iuris, ac proinde auferendas, ſicut & cæteras eius generis, à quocunq; valente abſoluere à peccatis mortalibus. Hanc ſententiam graues Doctores amplectuntur. Nauar: *c. 27. n. 44.* vbi multos authores allegat.

Alij tales cenſuras autumant iudicandas eſſe, eò modo, quo & cenſuras latas ab homine, ac propterea non tollendas per abſolutionem, niſi à ferente vel ſuperiori. Inter hos eſt Caiet: *ſum:* ℣. Abſolutio. ab Excõmun: quantùm ad confeſſores.

Hanc

Hanc sententiam Suar: *de cens. d. 7. s. 2.* asserit in rigore iuris veram, & in praxi tutiorem: priorẽ autem, fauorabiliorem, benigniorem, & probabilem, propter authoritatem tantorum Doctorum.

QVÆSITVM XII.

Quæ absolutio danda est in reconciliationibus?

℟. 1. Hæc interrogatio supponit hîc absolutionem aliam (non quidem quoad formam substantialem, quæ variari non potest, sed quoad adiacentiam formæ) & quærit quænam illa sit.

2. Reconciliationes dicuntur, breues confessiones, vt illorum qui sæpè confitentur, & breuiter se expediunt: vel post confessionem aliquid recordantur, aut de nouo committunt. In eis itaque si verum peccatum exprimitur, satis est dicere: Authoritate D. N. IESV Christi, ego absoluo te à peccatis tuis, In nomine, &c. *Sa* ✠. *Absolutio, n. 1. Vel vt Decis. l. 1. c. 32. n. 4.* Si teneris aliquo vinculo, excommun: susp: & interd: à quo possum te absoluere, Ego absoluo te. Item ego absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritûs S. Amen. Vrgente verò graui necessitate in articulo mortis, sic: Ego te absoluo ab omnibus censuris, & peccatis, In nomine, &c. *Ritual: Rom: Pauli V.*

Si dubium peccatum acciderit, detur conditionalis absolutio, videlicet: si vera peccata sunt, Ego te absoluo, In nomine, &c. si nullum peccatum manifestetur, adeò, vt neq; aliàs rite confes-

sum, su-

ſum, ſubijciatur clauibus: nulla abſolutio poteſt dari, ſed pœnitens debet remitti, cum Dei benedictione.

Eniti tamen debet Confeſſor, præſertim in ſimplicium confeſſione, aliquam materiam confeſſionis inuenire, & eruere, vt otioſum verbum, vel quid ſimile, ad impendendam abſolutionem. Pœnitens tamen non obligatur aliquod de præteritis repetere, quamuis poſſit ſi velit.

QVÆSITVM XIII.

In articulo mortis non valentes confiteri, ſed tantùm ſigna Contritionis oſtendentes, quomodo ſunt abſoluendi.

℞. Si ſigna illa, in particulari aliquod quantũcunq; leue, vel graue peccatum, indicant, ſunt abſoluendi, tam ab excommunicatione, quàm à peccatis.

Si in communi ipſum moribundum peccatorem demonſtrant, tunc etiam eſt ab excommunicatione abſoluendus.

Quoad peccata verò aliqui negant, aliqui cẽſent abſoluendum. Nonnulli tandem abſoluendum ſub conditione iudicant Si capax abſolutionis es, ego abſoluo te, &c. *Sa* ℣. *Abſolutio. n.* 10. In Rituali autem Pauli V. dicitur ſic: Si inter confitendum, vel etiam antequam confiteri incipiat, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & ſignis conetur, quoad eius fieri poterit, peccata pœnitentis cognoſcere, quibus vtcunque vel in

genere,

genere, vel in specie cognitis, vel etiam, si confitendi desiderium, siue per se, siue per alios ostenderit, absoluendus est.

QVÆSITVM XIV.

Sæpius recidiuantes, suntne absoluendi?

℟. Quamuis recidere non sit infallibile indicium defectûs veræ pœnitentiæ: & communiter absoluantur, bis, ter, aut sæpius recidentes: nihilominùs non est absoluẽdus pœnitens recidiuans, (tanquam non dans nec ostendens sufficiens signum de cætero non peccandi) si nulla emendatio, aut eius inchoatio in eo, post tot confessiones appareret, nulla contra passiones resistentia, aut refrenatio: sed semper suarum cupiditatum ac suarum propensionum expletio, deprehenderetur. Similiter si occasiones externæ, nullam securam emendationem indicarent. Et multo minùs absoluendus est, qui in præsenti non haberet sufficientẽ dolorem, firmum ac absolutum propositum vitam emendandi, peccata eorumq; occasionem fugiendi. Nauar: *c. 3. n. 21. Prax: l. 2 n. 101.* Propterea qui domi occasionem peccati mortalis fouent, vt concubinarij, &c. vel conuersationem periculosam habent, non sunt absoluendi, donec illam deserant, & ab inuicem se honestè & prudenter separent, implorato Dei auxilio: nisi malint æternam damnationem incurrere.

Quodsi recidiuantes, sufficienter contriti vel attriti sunt, & habent efficax propositum, vitandi

peccata,

peccata- & seriò curandi benè viuere, absolui debent, etiamsi Confessor credat eos relapsuros, & ipsimet pœnitētes hoc ipsum cũ dolore timerent.

QVÆSITVM XV.

An aliqua cautio sit petenda à pœnitente, & in quibus casibus?

Respondebitur, præmissa declaratione & diuisione cautionis. Cautio simpliciter significat promissionem. *l. Sancimus. C. Syluest.* ℣. *Cautio.* vel significat assecurationem, quâ nobis cauetur, id est, securi reddimur. Talis autem, assecuratiua (vt ita dicam) prouisio, vel promissio, fit cùm aut traditur pignus, aut statuitur fideiussor, aut præstatur iuramentum.

Dicendum igitur directè: quòd est petenda cautio iuratoria, in ipso actu confessionis, ab excommunicato ob magna crimina, vt ob hæresim, incendium, percussionem Clerici, &c. In casibus quoq; Bullæ Cœnæ, Suar. *t. 5. di. 19. s. 2. n. 10.*

Iuramentum autem hoc esse debet, de stando (id est de obediendo, uel satisfaciendo) mandatis Ecclesiæ, in illa materia, pro qua excommunicatio est data.

Deinde si tale delictum fuerit, ob quod lata fuit, vt specialem restitutionem, aut etiam satisfactionem requirat, realis & actualis debet præcedere sine mora. In casu impotentiæ, & quacunq; difficultate morali, cautio requiritur pignoratitia. Si hæc præstari non potest, fideiussoria: si neque

 ista,

ista, iuratoria exigitur. Suar: *disp.* 21. *s.* 3. *n.* 2.

In vsurario etiam manifesto (vt infra dicetur) cautio est adhibenda. Hîc nota, quòd in absolutione ab excommunicatione hæresis, & aliorum casuum in Bulla Cœnæ, in articulo mortis, absoluendus; duplicem cautionem præstare tenetur. 1. De parendo mandatis Ecclesiæ. 2. De Satisfaciendo vno ex tribus illis modis, secundùm arbitrium Confessoris. Nam si realis seu actualis satisfactio esse non potest, statim fiat cautio oppignoratitia, vel fideiussoria, & defectu earum, iuratoria. Quamuis in casu hæresis nulla satisfactio pecuniaria exhibenda sit, sed solùm iuramentum sic satisfaciendi: videlicet, si hæreticus decepit aliquos, tradens doctrinam hæreticam esse veram, tenetur coram eis retractare, eosq; instruere de veritate. Sanchez *l.* 2. *Moral. c.* 12. *n.* 19. In alijs excommunicationibus, potest habere locum satisfactio pecuniaria, vbi expensarũ & damni ratio habetur.

Aduertenda hîc Caiet: doctrina *in sum:* ℣. *Absolutio. c. penul.* Oportet hæc, inquit, Confessores scire, non tantùm propter casus occurrentes, sed etiam propter euitandas censuras Sixti IV. cùm in articulo mortis contingit absoluere à casibus reseruatis in Bulla Cœnæ Domini.

Hîc quoq; addendum ex Nau: *c.* 27. *n.* 47. censeo. Quòd omnia iura quæ iubent satisfacere ante absolutionem in articulo mortis, intelligenda sunt: si excommunicatus potest: si non potest, satis est, quòd det cautionem sufficientem, hoc est,

cum pi-

cũ pignore, vel fideiuſſore; vel ſi neq; hoc poſſit, ſaltem iuratoriam adhibeat, quòd ſit ſatisfacturus.

In Synodo Diœceſana *cap. 24. ſ. 74.* ex Prouinciali Synodo, ſtatuitur forma abſoluendi excommunicatum ab homine, præſertim in mortis articulo.

1. Vt excommunicatus pro contumacia, iuret quòd obediet mandatis Eccleſiæ, ac excommunicatoris. Et quòd expenſas taxandas reſtituet.

2. Excommunicatus pro offenſa, vel re iudicata, debebit iurare (vt præfertur) parere iudicatæ rei, & ſatisfacere pro offenſa, arbitrio iudicis, aut boni viri.

3. In abſentia eorum, quibus ſatisfactio exhibenda eſt, ſumat officium arbitri Sacerdos, cum aliquibus bonis viris, pecuniam verò pro ſatisfactione, offenſo, ſuo tempore reddendam in æde ſacra, vel penes fideles viros ponat.

4. Si pecuniam paratam non habuerit, ſtatuat fideiuſſores.

5. Quodſi neq; fideiuſſores inuenerit, Confeſſor ei præcipiat, ſub debito facti iuramenti, vt infra menſem à reſtitutione ſanitatis, adeat excommunicatorem, & mandatis reuerenter pareat. Quo promittente, abſoluatur.

Qui autem aliter abſoluere excommunicatum præſumpſerit, puniendus erit, & ad damna intereſſeq; compenſanda excommunicatori, vel hæredibus eius, tenebitur.

TITVLVS VII.

De Sigillo.

Habet quæsita 12.

QVÆSITVM I.

Quomodo differat sigillum confessionis à sigillo secreti?

℞. Multis modis. Primò, quòd sint diuersorum ordinum. Nam sigillum secreti humani, est ordinis naturalis: sigillum verò confessionis, est ordinis supernaturalis ac diuini.

2. Quod sigillum confessionis, sit excellentioris virtutis: nam seruare secretum naturale alienum; spectat ad virtutem fidelitatis ac iustitiæ. Soto *de tegend: membr: 1. quæst: 1.* seruare autem secretũ cõfessionis, præter has virtutes: pertinet etiam ad virtutem religionis, vnde hoc secretum dicitur sacrum, & sacramentale, eius verò violator sacrilegus: illud autem vulgare seu profanum: cuius fractor perfidus, aut infidelis appellatur.

3. Quia sigillum sacramentale arctius ligat: si quidem plures virtutes ad vinculum eius concurrunt, & grauissima iactura est ob eius violationem, fortiusq; stringit. (cederet enim in maximã perniciem Christianismi, & tolleretur tam necessarium Sacramentum, vt potè, quod propterea abominabile, exosumq; redderetur) Præterea grauis pœna transgressori constituta, hanc arctam obligationem indicat, vt infra dicetur.

4. Nam

4. Nam sigillum confessionis est perpetuum, hoc est, semper ligat, ita vt nunquã reserari possit.

Alia vero secreta, quę regulariter celanda sunt, sæpè in casu possunt & debent reuelari. Vtpotè, quãdo occultatio talis secreti, grauiter seu notabiliter noceret animæ, corpori, honori, vel rei familiari, proximi. Nau: *c. 8. n. 2. Prax: l. 3. c. 1. n. 9.* Itaq; in sigillo confessionis, neq; Papa dispensare potest, vt confessarius possit confessionem reuelare. Neq; ipse Confessarius potest quocunq; modo directè vel indirectè, verbo, nutu, aut signo, audita in confessione, reuelare, etiam iubente quocunque superiori sub pœna excommunicationis, quæ tamen inualida esset, vt quæ contineret intolerabilem errorem) Neque tunc posset, quando celare confessionem cederet in grauissimum præiudicium corporale, aut etiam spirituale communitatis. Vt si quis confessus sit, se propositum habere seminandi hæreses, aut hostibus ciuitatem tradendi. *Prax: sect: 1.*

Et, si pro saluanda Republ: licitum non est, reuelare confessionem, multò magis pro auertendo malo, vel grauissimo detrimento alicuius personæ, siue tertiæ, siue pœnitentis, siue ipsiusmet Confessoris: vt si quis duceretur ad mortem, & Confessor scit (ex confessione alterius veri authoris) eius innocentiam, non propterea potest id manifestare; sicut neq; tunc, quando propter mendacia aut falsas relationes, in confessione cognitas, aliquis gerit inimicitias cum alio, neq; vult reconciliari. *Prax: sect: 2.*

Hoc autem adeò verum eſt, vt etiamſi confitens ſit impœnitens, hoc eſt, nolit à peccato deſiſtere, & inualidè confiteatur; vel non finierit confeſſionem, neq; ſubſecuta ſit abſolutio: nihilominus ſigillum adſtringit.

Neq; poteſt Confeſſarius excuſari aliquo metu aut vi, vt ſi Tyrannus, aut quiuis alius perditus, gladium ad eos Sacerdotis admoueat, ipſum iugulaturus, aut ipſum igne concrematurus: vel exquiſitas mortes minaretur, niſi reuelet audita in confeſſione, mori potius debet, martyrijq; coronam expectare, quàm reuelare. D. Th. *Soto 4.d.18. q.4.a.5. Prax.* Nauar: *Cand: de ſigillo. Deciſ: lib: 1. c. 23. & alij.* Inſuper neq; propter confeſſionis integritatem, licitum eſt frangere ſigillum confeſſionis: Vt ſi ipſe Confeſſor errauerit, ſuum munus exercens, errorem tamen ſuum confitendo explicare non valeret, abſq; eo quòd Confeſſor ſuus veniat in cognitionem illius pœnitentis, deberet ſilere illud peccatum, donec inueniat talem pro ſeipſo Confeſſarium, qui non poſſet deuenire in notitiam talis pœnitentis. *Prax: & plures alij DD.*

QVÆSITVM II.

An Sigillum hoc ſit de neceſſitate Confeſſionis?

℟. Eſt: de neceſſitate præcepti, ita vt frāgēs graue ſacrilegium ōcmittas, Non tamen de neceſſitate Sacramenti, ita vt irritet ipſum: validum enim eſt Sacramentum; quamuis iniquus Confeſſor, fregerit ſigillum. *Soto 4.d.18.q.4.a.5.poſt conclu: 1. Et Prax for: Pœn: lib: 3.c.1.n.4.*

QVÆ-

QVÆSITVM III.

Sigilli confessionis quæ est materia, seu quid cadit sub sigillum confessionis?

℞. Peccata non solùm mortalia, sed etiam venialia, peccatorum circumstantiæ, ea quæ dicuntur ad declarandum peccatum: nec tantùm peccata secreta, sed etiam publica, quatenus in confessione sunt cognita. Item ipse peccator, & peccati complex imprudenter detectus. *D. Th. Soto, Suar: d. 33. s. 3. & omnes alij DD.* Necnon illa, per quæ posset peccator vel peccatum deprehendi, quamuis ista in se peccata non essent.

QVÆSITVM IV.

In quo consistit Sigilli confessionis fractio?

℞. In reuelatione peccati (vt dictumest) cum relatione ad personam, hoc est, nominando personam, vel ita de auditis in confessione loqui, vt facilè deueniri possit in cognitionem vel suspicionem peccatoris.

Hinc, non est in rigore fractio sigilli confessionis, reuelatio peccati in abstracto, vt nullatenus ad notitiam personæ referri posset. *Prax. Suar: Soto, vbi supra.* Et quamuis ita sit: peccatum tamen est absque necessitate consilij petendi, vel alia rationabili causa id facere: scandalosum enim est, & simplices existimant esse confessionis reueationem.

QVÆSITVM V.

An quæ sciuntur in confessione præter peccata, cadant sub sigillo confessionis?

℞. Ea quæ præter peccata sciuntur in confessione, neq; pertinent aliquo modo ad peccata(vt sunt historiæ) & ex eorum manifestatione, nullum generatur pœnitenti periculum confusionis, suspicionis, aut alterius nocumenti, directè vel indirectè, per se vel per accidens, non cadunt sub sigillo confessionis, eô ipsô, quòd nullo modo inseruiunt accusationi peccatorum. *Suar: sect: 3. fin:* neq; ipsa manifestare ex se est illicitum. *Prax: c.4. §. 1.*

Nihilominùs optimum est consilium D.Th.4. *d.21.q.3. a. 2.* Et *suppl. q. 11. a. 2.* quòd etiam talia summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter pronitatem, quæ ex consuetudine accidere posset.

Et *Soto, vbi supra.* Neque debet Sacerdos de re vlla audita in confessione vnquam, vel mutire. Auditores enim pertimescunt, eò quòd ibi audita; non adeo sanctè & strictè reconduntur.

QVÆSITVM VI.

An licet detegere peccata in confessione audita, quando publica sunt: aut saltem in communi, non nominando personam?

℞. Si non nisi per viam confessionis sciuntur, non licet. Quia cadunt sub sigillo confessionis, *Suar: §. Quarto etiam:* Quòd si etiam per aliam viã sciuntur, licet, maximè si adest rationalis causa.

Alio-

Alioquin grauiſſimum onus eſſet Confeſſoris, ſi propter confeſſionem amitteret ius vtendi ſua ſcientia, vel cognitione, aliunde parta. *D. Th. 4.d.21. q. 3. a. 3.* Soto *d.18. q. 4. a. 6.* Suar:*vbi ſupra* §. *Dubitaturi.* Prudentia tamen neceſſaria eſt, propter vitandum ſcandalum, & Sacramenti iniuriam, etiamſi pœnitens non infametur: & præterea periculum ſubeſſe poſſet, etiam in communi loquendo,

QVÆSITVM VII.

Peccatnè reuelans, dicta ſibi ſub ſigillo confeſſionis, ſed extra confeſſionem?

℞. Quamuis talis commiſio ſecreti, non ſit materia ſigilli Sacramentalis, imo ſit abuſus eius, ac proinde illicitus; tamen obligat, tanquam ſecretum naturale vel humanum. Vnde ſi fiat reuelatio in materia leui, erit leue peccatum, ſi in graui, mortale. *Soto 4. d. 18. q. 4. a. 5. Concluſione 5.* Vide etiam D. Th: 4. *d 21. q. 3 a. 2. q. 2. n. 2.*

QVÆSITVM VIII.

An in aliquo caſu poſſit peccatū cōfeſſū reuelari?

℞. In nullo prorſus caſu, ſi vera fuit confeſſio, hoc eſt, facta intentione faciendi accuſationem coram Deo, & non animo peruertendi Confeſſorē, vel ſecuriùs pertrahendi ad conſpirationem, hæreſim, aut aliud malum. Præterea; ex facultate pœnitentis, licet, quamuis enim aliqui negent, tamen D. Th: 4.*d. 21.q.3.a.2.* cum multis alijs Theologis & Iuriſperitis aſſerit: quæ ſententia vera eſt

 & com-

& communis. Quod tamen temerè non est faciendum, sed prudenter, & cum rationabili causa, atq; ad eius duntaxat vtilitatē. *Decis: l. 1. c. 23. n. 15. & alij.*

QUÆSITVM IX.

An dans pœnitentiam publicam, pro peccato occulto, in confessione audito, dicatur reuelare confessionem?

℟. Si ita datur & impletur, vt intelligi possit ab alijs eam fieri ex præscripto Confessoris ob culpam occultam, aut publicam; est reuelatio.

Vnde non expedit pœnitentiam publicam iniungere, non tantùm pro occulto, sed neq; pro publico crimine. Neq; potest ad eam cogi pœnitens, & satis est, si pro publico satisfaciat peccator occultè. *Medul: p. 3. §. 7. n. 7. Satisfactio.*

QVÆSITVM X.

Quas pœnas incurrit sigilli fractor?

℟. 1. Nulla est censura aut pœna ipso facto, præter reatum damnationis æternæ: eò quòd talis peccat mortaliter, & absolutio est reseruata Episcopo in Synodo Diœcesana. 2. Est pœna depositionis ferenda. 3. Cogendus est talis Sacerdos, vt perpetuo ignominiosè peregrinetur, vel detrudatur in Monasterium. *Suar: Soto, Prax: n. 3. & alij.*

QVÆSITVM XI.

Quæ cadunt sub sigillum secreti naturalis: & an omnis detectio, sit mortalis?

℞. Illa quæ neq; sunt notoria, neque infamia proclamata, & quæ quis alicui committit cum obtestatione fidei de silentio tenendo; & quorum manifestatio vergit in præiudicium vitæ, famæ alicuius, aut bonorum externorum.

Vnde non est credendum illud tantùm arcanum cadere sub hoc sigillum secreti, quod data fide quis suscipit custodiendum, sed etiam illud, quod absq; vlla peomissione obligationem inducit tacendi ex natura sua, quale est omne occultũ, casu visum, aut alicuius relatione cognitum: cuius detectio noceret animæ, corpori, famæ, honori vel fortunis alterius. Azor, *t. 3. l. 13. c. 13. Decis. l. 1. c. 23.* Soto *de tegend. memb. 1. q. 1.*

Estq; peccatum mortale, si sit cum graui seu notabili præiudicio, vt omnes passim docent.

QVÆSITVM XII.

An secretum naturale reuelari debeat Iudici ad præceptum illius?

℞. Debet reuelari tunc, quando malum est in fieri, vel pendet in futurum, cuius occultatio est cum præiudicio communitatis vel tertij. Si non est in fieri, aut expectari, nec imminet aliquod damnum; non debet reuelari. D. *Th. 2. 2. q. 70. a. 1. 2. Soto, Iust: l. 5. q. 7. a. 1. 1. Arag.*

Quodsi secretum alicui patefactum est, consilij, vel auxilij petendi causa, ad salutem animi vel corporis miseri deliquentis, vt consiliario, medico, aduocato, obstetrici, &c. multò magis debet

celari,

celari. *Bannes de Iust: q. 70. a. 1. Less: l. 2. c. 30. dub: 6. Salon q. 70. Sayr: l. 12. c. 14. n. 22.* Imo & D. Th. *vide Tabul:* ℣. Reuelare. 4. Et ℣. Religio, 76.

TITVLVS VIII.

De Restitutione.

Habet quæsita 18.

QVÆSITVM I.

An peccans contra charitatem debitam proximo, in non subueniendo ei in necessitate, vel ad peccatum inducendo, teneatur ad aliquam restitutionem?

℞. Non subueniens in necessitate etiã extrema, non tenetur ad restitutionem. Quia non iustitiæ: sed charitatis legem transgreditur. Restitutio autem, non ex præcepto charitatis ac misericordiæ, sed ex obligatione iustitiæ, consurgit. *Azor t. 3. lib: 1. c. 9. q. 3: 12. Soto inst: l. 5. q. 3. n. 4. Ioan: Med: de restit: q. 3. §.* Est: *Prax: l. 4. c. 19. n. 264. Val. 22. d. 3. q. 9. p. 4. Et d. 5. q. 10. p. 2. & 5. Sayro l. 10. tract: 1. c. 1. Prax: l. 4. c. 20.*

Et quamuis in extrema necessitate omnia sint communia quoad vsum, semper tamen manet dominium, adminus quoad dispensationem, penes possidentem.

Qui verò aliquem ad peccatum pertraxit, ad aliquam restitutionem propriè non tenetur, sed quandam obligationem habet communem, seu

præce-

præceptum fraternæ charitatis, admonendi & reducendi errantem: quamuis arctiori vinculo teneatur, qui dedit causam peccandi, quàm qui eam non suppeditaret. Et multò magis, si seductus positus est in extrema necessitate, vt quia obstinatus est in peccato, vel moriturus in ipso.

Sciendum tamen est, quod inductio ad peccatum dupliciter fieri potest.

1. Vi, metu incusso, & fraude ac mendacio: & tunc omnino tenetur ex iustitia resarcire malum, vt auferre violentiam, deserere minas, fraudes aperire, & retractare errores.

2. Potest etiam esse citra fraudẽ & violentiã, vt inducendo prece, pretio, consilio, malo exemplo: & tunc tenetur lege charitatis, quãuis plusquã alij curare, verbis, exemplis, orationibus, & omni modo possibilili, per se vel aliũ curare, vt emendetur.

Quòd si monitus nolit resipiscere, vel non sit spes emendationis; ad nihil ampliùs tenetur. *Azor t.3.l.5. Lessius lib:2.c.8.dub:2.& 3. Sayro l.11.c.1.*

QVÆSITVM II.

Vnde nascitur obligatio restitutionis?

℞. Generatim loquendo, ex duplici capite, titulo, seu radice. Ex acceptione: & ex re accepta. D. Th: 2. 2. *q. 62 a. 6. 7.* Caiet: ibidem, & omnes passim.

Nomine acceptionis intelligitur, non tantùm actio iniuriosa, vt est furtum, rapina, vsura, & omnis alia, per quam vel damnum infertur, vel bo-

num

num habendum impeditur: verùm etiam iusta, vt est mutatiro, venditio, emptio, promissio, & quilibet contractus licitus.

Nomine rei acceptæ intelligitur, non tantùm illa, qua dominus iniquè antea per quempiam alium priuatus est, & à me bona fide acquisita, vt est equus à fure, prædone, emptus, vel donatus; sed etiam quæ citra iniuriam, & ex iustitia alteri debita est, & apud me retinetur, vt legatum, aut venditum alteri, debitum ratione mutui, vel alterius contractus honesti. Lessius *lib: 2. c. 7. d. 5.* *Say: lib: 10. t: 2. c. 1. n. 6.* Azor verò *t: 3. l. 4. c. 6.* obligationem restituendi docet ex 4. capitibus oriri, videlicet, ex contractu. Ex quasi contractu. Ex delicto. Et quasi delicto. Ex contractu quidem, vt ex deposito, mutuo, commodato, precario, empto, locato, permutato, pignore, mandato, & alijs similibus. Ex quasi contractu, vt ex tutela, cura, negotijs, gestis, transactione, ex officio, quo quis fungitur, ex arte quam exercet. Ex delicto, vt furto, rapina, homicidio, detractatione, adulterio, impedimento boni alterius alicuius, damno illato. Ex quasi delicto, vt cùm seruus vel familia nostra nocet alicui.

Capite verò 16. *q.* 2. idem Azor docet, obligationem iustitiæ ad restituendum ex duplici capite posse cognosci. Vel ex hoc quòd rem alienā apud nos contra Domini voluntatem habemus, etiamsi eam nos à Domino non acceperimus. Vel ex hoc quòd rem alienam à Domino accepimus, aut con-

aut consumpsimus, siue præter voluntatem Domini per delictum, aut quasi delictum; siue voluntate Domini per contractum, aut quasi contractum.

QVÆSITVM III.

An consentiens in damno dato. teneatur ex æquo restituere, prout ille qui damnum dedit?

℞. Consentiens duplex esse potest: per actum internum absque cooperatione positiua, (id est, absq; eò quòd concauset externam actionem iniustam) & absq; permissiua, quia non tenetur impedire, sed ad eum nihil pertinet. Et ille peccat quidem quia consentit in malum, sed ad restitutionem non tenetur, eò quòd consensus eius nihil ad hoc pro fuit.

Alius consensus per cooperationem, nimirum, quia consensus fuit causa aliquo modo illius iniuriosæ actionis vel effectûs. Et hic tenetur ad restitutionem secundùm quòd causa fuit, totius vel partis. Vnde si totius damni causa fuit, ad totum eparandum obligatur. Si solùm parti damni causam dedit; ad partem, non secus ac ipse author: siue in solidum siue in partem.

Tenentur autem tales ad restitutionem, hoc ordine. 1. Is ad quem res peruenit. 2. Executor seu author ablationis. Cæteri postea cooperatores consulentes, consentientes, laudantes, animantes, Less: *lib: 2. c. 13. dub: 3.*

Si verò nihil ablatũ est, sed tantummodò damnum irrogatum; primo loco obligatur, qui coegit vel

git vel fraude induxit, vel imperauit, suasit, fieri rogauit, 2 & 3. *vt supra.*

Notandum 1. Quodsi posteriores soluerint, priores tenentur huic refundere: si prior; alij ad nihil tenentur. 2. Probabile quoq; est, quòd & cæteri teneantur Executori ad aliquid refundendum, si is prior restituit; alij verò ipsum induxerant, qui alias damnum non erat illaturus.

QVÆSITVM IV.

Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti per aliquam cooperationem?

℞. Illi, qui continentur in his duobus versibus.

Iußio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

His itaq; diuersis modis cooperationis, seu (vt præfertur) consensûs, deprehenditur aliquis suo modo consentire delinquenti.

Porro isti modi breuiter hîc declarantur, simul cum obligatione restitutionis. Tunc itaq; tenetur ad restitutionem sic cooperans, quando est causa damni, quando alterius animum efficaciter mouet, iubendo, consulendo, rogando, promittendo, consentiendo, seu ferendo suffragium iniquum, laudando malefactorem, vel exprobrando ignauiam, (si ex tali laude vel exprobratione alter mouetur ad maleficium) recursum præbendo, vt moraliter censeatur furi cooperari ad damnum inferendum, vel ad illatum non reparandum.

dum. Censetur autem tunc cooperari, per recursum, quando ita furem occultat, vt in posterum det illi spem similis opitulationis, & fur illa fide, rursum damnum inferat: alioquin si non det illi spem refugij in posterum, non tenetur: quia non eo fine, nec eo modo abscondit, vt moraliter censeatur causa damni: sed tunc mere per accidens ex illo opere, damnum sequitur.

Receptator, qui rem furtiuam in custodiam accipit, vt furi seruet, si tamen absq; notabili incommodo poterat ei custodiam denegare.

Participãs dupliciter. 1. Prædæ; & hac ratione tenetur satisfacere pro ea parte quæ ei obuenit. 2. Iniquæ operationis præbendo auxilium, & adiuuãdo ad executionẽ: si id sponte & sine compulsione fecerit, tenetur in solidum, sicut & cæteri; secundùm rationem seu conditionem causæ, quam ad damnum exhibuit. Less. *n.* 28.

Mutus, qui cùm sit superior, omittit præcipere, consultor consulere: custos clamare, aut strepitum edere, ad damnum impediendum.

Non obstans, qui tenebatur ex officio impedire damnum, vt Princeps, Magistratus, præpositi viarum.

Non manifestans, qui ex officio tenebatur, vt custos rei deputatus, qui non manifestat malefactorem, siue ante factum, quando damnum erat impediendum: siue post factum, quando sarciendum erat. Azor *t.* 3. *l.* 4. *c.* 10. Sayro *lib:* 10. *tract:* 2. *c.* 6. Nauar: & alij.

QVÆSITVM V.

An factores & famuli vsurariorum teneantur ad restitutionem?

℞. Factores & famuli, qui faciunt ipsos contractus iniquos: & peccant mortaliter, (quia cooperantur in actione iniusta) & tenentur ad restitutionem, quia cooperantur in damno inferendo.

Famuli, qui exigunt nomine dominorum vsuras, & consequenter directè spoliant alterum re sua: & peccant, & obnoxij sunt restitutioni, secundùm Less: *lib: 2. c. 20. d. 21. n. 183.* Quamuis Soto *lib: 6 de iustitia. q. 1. a. 4. in fine* censeat, eos non teneri, si non vrgeant, aut cogant mutuatarios vt soluant vsuram; & mutuatarij alioquin sponte erant soluturi. Cæteri famuli, qui post consummatū contractum, cooperantur in actione mala, in registro scribendo, pecuniam numerando, dando, portando, custodiendo, vel asseruando pignora, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionē, secundùm Sot. Azor *t. 3. l. 4. c. 19. q. 7.* Quamuis Nauar: *c. 17. n. 267.* videatur asserere eos teneri: nisi hoc ignoranter faciant. *n. 266.*

QVÆSITVM VI.

Quid dicendum est de tutoribus aut curatoribus, vel mediatoribus?

℞. Tutores, curatores, etiamsi nomine suorum principalium dent ad vsuram, peccant mortaliter, cum obligatione restituendi, si principales non restituant,

stituant. Idem dicendum est de eo,qui est interuẽtor seu mediator vsuræ, ex parte vsurarij principaliter, vt illi lucrum, & sibi vtilitatem compararet. Secus si principaliter ingessit se ex parte indigentis, vt ei gratificaretur.

QVÆSITVM VII.

De his uerò qui deponunt suam pecuniam apud vsurarium, quid?

℞. Si quis committit suam pecuniam vsurario, non habenti aliã ad vsuras exercendas, quasi præbens ei materiã peccandi: vel hac intentione (etiã occulta nõ manifestata) vt eã utatur ad vsurã, peccat mortaliter. *D. Th. 2. 2. q.78.a.4.3.* Non tamen ad restitutionem tenetur, si non suasit vllo modo vsuras, neq; pactum fecit, aut ad vsuras exercendas facultatem cõcessit, neq; particeps vsuræ fuit. *Lessius exCaiet.* Alias autẽ tenetur ad restitutionem.

Si verò pecuniam committat, quamuis alias non habenti, non ob hunc finem, sed vt tutiùs seruetur, non peccat. *D. Th. vbi supra.*

QVÆSITVM VIII.

Cuius impensis res aliena restituenda est?

℞. Quando est restituenda, ex delicto vel quasi delicto, debet restitui impensis debitoris, etiamsi æquales vel maiores sint debito, & etiamsi creditor locum mutauerit: damnum verò suum sibi imputet qui delictum fecit. Secus in restitutione ratione rei acceptæ tantùm absque omni culpa, seu

bonâ fide acquisitæ, vel ex contractu. *Azor c. 32. & 33. Less: l. 1. c. 15. d. 8.*

Nota hîc ex Lessio. Si res non potest absq; magnis sumptibus restitui, potest differri restitutio, ex quadam æquitate naturali, citra tamen damnum Domini veri: & si fuerit aliquod ambiguum, per literas est petendum, an res possit dari amicis, vel pauperibus. Si autem res sit parui momenti, & sine duplo vel triplo sumptu restitui nequeat, pauperibus dari potest. Præsumi enim potest id Domino non displiciturum.

QVÆSITVM IX.

Res inuenta, vel ab inueniente, aut etiam fure empta, estnè, & quomodo, restituenda?

℞. Est restituenda, etiam pecuniâ emptori non restitutâ, si venditor non inueniatur, aut impotens sit ad restituendum. *Less: lib: 2. c. 14. d. 3. Nau: & alij.*

QVÆSITVM X.

An inuentori rei perditæ licitum sit, pro inuentione præmium aliquod accipere?

℞. Licet, si vltro à Domino detur, vel si ab inueniente impetretur. Exigere tamen nunquam licet, (quia inuentor, alienum ex iustitia reddere tenetur) nisi præcesserit promissio eius qui perdidit, vel intercesserit labor, aut impensæ in re inuenienda, ex parte inuentoris. *Azor tom: 3. lib: 4. c. 27. q. 1.* Less: *lib: 2. c. 14. dub: 9. n. 66.*

QVÆSITVM XI.

An Confessarius, qui per ignorantiam vel negligentiam, absoluit aliquem ante restitutionem iniunctam, sit obligatus ad restitutionem?

℞. Confessor in materia & occasione restitutionis, tripliciter se gerere potest,

1. Tacendo tantùm. seu merè negatiuè & tunc non tenetur. Ratio: quia quamuis teneatur ex officio & iustitia omnia facere respectu pœnitentis. non tamen tenetur ex iustitia, negotium agere tertij: siquidem transgressio eorum, quæ ex iustitia, non vero ex sola charitate debentur, restitutionem inducit.

2. Inducendo ad non restituendum, seu dissuadendo restitutionē: & tunc tenetur restituere Confessor, casu quo pœnitens paratus esset restituere.

3. Dissimulando, & non respondendo ad interrogationem pœnitentis, siue ex intentione, siue ex ignorantia crassa, siue etiam ex negligētia, non curando discutere casum restitutionis: Tunc enim tenetur ad restitutionem ex vi consensus interpretatiui; sicut & inducens. *Azor. t. 3. l. 4. c. 16. q. 7.* Nauar: *c. 17. n. 22.* Suar: *t. 4. d. 32. s. 6.* Lessius *l. 2. c. 7. d. 7. n. 33. & c. 13. d. 10. n. 77.*

Sayro *lib: 10. t. 2. c. 14. n. 16. à supra dictis* DD. *aliqua ex parte differre videtur.*

QVÆSITVM XII.

An qui furatus est rem aliquam, & illam habet, satis ei sit, restituere æquiualens?

 ℞. Non

℟. Non satis, sed regulariter restituendum est idipsum: nisi creditor sit æquiualenti vel alia re contentus: & nisi per restitutionem eiusdem rei peccator occultus manifestaretur, aut aliud magnum incommodum sequeretur. *Nauar: c. 17. n. 24. & alij.*

QVÆSITVM XIII.

An locans rem furto ablatam, debeat restituere pretium locationis Domino?

℟. Debet. Quia fructus rei Domino ipsius rei debentur, deductis tamen impensis. *Less. lib: 2. c. 12. dub: 17.* Azor *t. 3. l. 4. c. 4.* Nauar: *c. 17. n. 25.* Sayro *lib: 10. tract: 2. c. 3. n. 20.*

Fructus autem dici potest triplex. Naturalis, vt arborum, animalium fœtus, lana, lac, &c. Industrialis, qui principaliter requirit culturam hominis: vt hortorum, agrorum, &c. Ciuilis, vt mercedes ex locatione ædium, vectura nauium, iumentorum. *Azor: c. 2. q. 5.*

De lucro autē ex pecunia furtiua, negatiuè dicēdū, tenebitur tamē ad interesse lucri cessātis, aut damni emergentis, si & quatenus passus est verus dominus, ob priuationem pecuniæ *Azor cap: 4. q. 7.*

QVÆSITVM XVI.

Qui pro committendo aliquo peccato pretium accipit, an illud restituere teneatur?

℟. Quamuis sint variæ opiniones, dicitur tamen hic breuiter & resolutè, quòd acceptum ob

turpem

turpem causam, seu propter opus quod est peccatum; opere impleto, non est necessariò restituendum: ante opus tamen impletum debet restitui.

Probabilis etiam est sententia, quòd acceptũ ob crimen legibus punibile, nisi censeatur esse donatum, est restituendum, vel statim pauperibus, quod est consilij: vel post sententiam, quod erit debiti. D. Th: *2. 2. q. 32. a. 7.* Azor *t. 3. l. 4. c. 21. & 30.* Less: *l. 2. c. 14. d. 8.*

QVÆSITVM XV.

Quæ causæ non restituentem à peccato excusant?

℞, Duodecim. 1. Inopia debitoris, seu impotentia. 2. Remissio creditoris. 3. Cessio bonorum debitoris. 4 Damnum creditoris, Reip: vel tertij. 5. Solutio creditori creditoris. 6. Rei debitæ interitus, quia tunc alia æquiualens subrogāda est. 7. Iudicis vel iuris authoritas. 8. Religionis ingressus, sed secundùm declarationem Doctorum. 9. Excommunicatio creditoris. 10. Incertitùdo creditorum: nam tunc in pauperes facienda est restitutio. 11. Dispensatio vel compositio cum Papa, quando incerti sunt creditores, cùm Pontifex sit supremus Princeps in spiritualibus, & eius sit de temporalibus suorũ subditorum disponere, prout expedit ad bonum spirituale; præsertim quando ipsi veri Domini nequeunt, eò quòd non sunt noti: Et idem, sit communis parens, pauperum, & causarum piarum. 12. Compensatio si

ea vti potest, & prætendit. Vide *Less. l. 2. c. 16. prin. & declarationem in sequentibus dubijs.* Sayro *l. 10. t. 5. c. 6. & seq.* Azor *t. 3. lib. 4. c. 39.* Nau: *c. 17. n. 75. numerat nouem, quæ à restitutione excusant.*

QVÆSITVM XVI.

Bonorum incertorum restitutio quomodo facienda?

℞. Eo modo, quem natura rei expostulat, siue apertè siue occultè. *Azor c. 35.* Nauar: *c. 17. n. 44.* Insinuatur autem hic, cui ista restitutio sit facienda. Itaq; bona incerta, id est, habentia Dominum ignotum, post sufficientem inquisitionem illius, & incerta debita, siue ex contractu, (vt ex deposito commodato, venditione, mutuò) siue ex delicto, (vt ex vsura, furto. damno dato) si neç creditores, neç hæredes supersunt, restituenda sunt in pauperes, saltim iure positiuo, & consuetudine, quamuis non iure naturæ.

Si habens talia bona, verè pauper est, poterit ea tanquam vnus ex pauperum numero sibi retinere, neq; postea tenebitur pauperibus restituere, copiosior effectus, post hanç applicationem. *Less. c. 14. n. 42.* Azor *t. 3. l. 4. c. 16.* Sayro *lib: 10. t. 5. c. 2.*

Nomine vero pauperum, non tantùm mendiçi intelliguntur, sed etiam quibus neçessaria ad deçentem statum desunt, & quæuis loca & opera pia.

QVÆSITVM XVII.

Infamans proximum delicto vero, an restituere teneatur, & quomodo?

℞. De

℟. De falso & confictо crimine infamantem, teneri ad restitutionem famæ, dicendo se falso imposuisse alicui crimen: clarissimum est.

Clarum quoq; est, infamatorem etiam citra calumniam, videlicet veri, sed occulti delicti, teneri ad restitutionem.

Difficultas vero est de modo: ne fortasse loco restitutionis famæ, sit confirmatio infamiæ. Nā per aliquos modos confirmaretur diffamatio: Vt si quis diceret, se malè, imprudenter, contra iustitiam locutum fuisse, vel non benè tunc aduertisse, & postea deprehendisse, detractorem se fuisse: facilè per talia verba intelligeretur verum fuisse crimen, quod detegebatur.

Per alios vero modos esset cum mendacio, vt si retractans diceret se falsum dixisse, vel mentitum fuisse, intelligendo de falso practico, quod hîc locum ab aliquibus non habere dicatur.

Et tandem melior modus ab aliquibus assignatur, scilicet ab Azor, *t. 3. l. 5. c. 9. q. 7.*

Non obligatur (inquit) sic diffamans, ad dicendum, se esse mentitū, sed neq; id dicere potest.

Satis est, si dicat, se malè fecisse, nec esse sibi credendum, & se esse deceptum, nec semper verum est, quod dicitur ab homine. Et hoc sufficit, quia non potest plus facere: Ad impossibile autem nemo obligatur. (Vnde hinc apparet, quòd facilius est destruere, quàm construere: famam lædere, quàm reparare.) Verùm ista quoq; verba apud sensatos confirmarent diffamationem. Prudenter

itaq; potiùs laudandus esset in illa materia, in quâ est infamatus, subintelligendo talem laudem in foro exteriori, vel apud plerosq; illi deberi: aut ipsâ dignum esse. *Less: lib: 2. c. 11, dist: 20.*

QVÆSITVM XVIII.

Peccatne is, qui iniuriam sibi ab aliquo illatam, refert amico?

℟. Si faciat animo detrahendi, vt se hoc modo vlciscatur, peccat: si autem vt consolationem accipiat ab amico, siue vt querelâ expositâ, dolor mitigetur, non peccat (saltem mortaliter.) Durum enim esset, & præter humanam consuetudinem, vt quis cogatur iniurias acceptas, solus in silentio concoquere. Curandum tamen est, ne pluribus dicatur, quàm ad solatium sit necesse: nec nominetur persona, nisi ad necessariam cõsolationem sit valde expediens. *Less:l.2.c. 11. d. 12.* Idem dicendum est, de detectione alicuius criminis occulti, consilij capiendi causâ, vt vitemus malum, vel ab eo liberemur, vel alteri prouideamus. Neque tunc ad restitutionem obligamur. *Azor t.3.l.5. c. 9. q: 3. & lib: 13. c. 7. q. 7.*

Idem tenendum, quando referuntur mala aliorum ad maiorem audientium cautelam, ne scilicet corrumpantur peccatis aliorum. Similiter, si narrentur propter maiorem peccantium vtilitatem, ex quadam animi commiseratione, vt auditores prouocentur ad orandum pro eis, aut si illi qui audiunt, sint eorum magistri, vel superiores, aut parentes, qui possunt prodesse & non obesse.

TITV-

TITVLVS IX.

De Vsura.

Habet quæsita 18.

QVÆSITVM I.

Quid sit Vsura, & in quibus rebus consistat?

Definitio est ista. Vsura est lucrum ex mutuo. Paulò fusior & explicatior. Vsura est lucrum, pecunia æstimabile, immediatè ex mutuo proueniens.

Immediatè verò (intellige) ita vt mutuator intenderit mutuatariũ ex vi pacti mutuationis obligare: vel adminus mutuatarius putet hanc fuisse intentionem mutuantis. Quodsi immediatè proueniat, ex amicitia vel gratitudine, nihil officiet. Nam licet ex mutuo sperare amicitiam, hac ratione conciliandam. Et sperare, quòd ex amicitia illius aliquid vtilitatis mihi proueniet, citra tamen pactum,

Consistit autem vsura in rebus mutuabilibus, seu mutuo subiectis, Porro mutuum consistit in his rebus, quæ constant numero, pondere, mẽsura.

Numero, vt pecunia numerata.
Pondere, vt æs, argentum, & aurum.
Mensura, vt oleum, frumentum, vinum.

Quæ res dicuntur à Iurisperitis accipere functionem, quia vna potest fungi vice alterius, vt frumentum alterius frumenti, & pecunia alterius pecuniæ. *Less. lib. 2. c. 20. d. 1.*

QVÆSITVM II.

Pro re accommodata aliquid accipere vltra sortem, estnè vsura?

℞. Non est, vsura enim locum non habet, nisi in mutuo, à quo commodatum differt Nam commodatum, propriè sonat gratuitam concessionem alicuius rei quoad vsũ, ac proinde per illud(iuxta naturam commodati) non transfertur dominium, sicut per mutuum transfertur. Differt quoq; à locatione, quia locatio fit ob mercedem, commodatio verò gratis.

Stando tamen intra limites commodati, est contra naturam talis contractûs, accipere aliquid vltra sortem, nisi fortè per accidens, ratione adiuncti damni, aut lucri cessantis, occasione commodati, ex parte commodantis: aut ratione deterioris effectæ, ex parte commodatarij. Aut si contractus mutetur, vt ex commodato sit locatum, & tunc non erit ampliùs pro re cõmodata;sed locata.

QVÆSITVM III.

Quod dicitur iustum pretium?

℞. Iustum pretium censetur illud, quod vel à potestate publica, ad bonum commune prudenter est statutum, quod dicitur pretium legitimum. Vel communi hominum intelligentium æstimatione, consideratis circumstantijs, determinatum; quod dicitur vulgare, naturale ac arbitrarium, tanquam à naturali prudentia constitutum, vbi à Principe vel Magistratu pretium non est impositum.

Discrimen inter hæc duo pretia.

Quòd legitimum consistit in indiuisibili, vulgare verò habet latitudinem.

Et communiter triplex dicitur : Infimum seu pium, Medium seu moderatum, & Summum seu rigorosum aut rigidum, v. g. Medium sit 10. Infimum 9. Summum 11. Rursum medium 100. Infimum 95. Summum 105. *Lessius lib: 2. c. 21. d. 2.*

QVÆSITVM IV.

Quæ est iusta æstimatio nummorum ?

℟. Nummi dupliciter possunt considerari. 1. Formaliter, hoc est, quatenus nummi sunt, vt scilicet sunt mensura rerum venalium, (qui vsus est primarius.) 2. Materialiter, hoc est ratione conditionum, quas habent ex materia, vel figura tali, quæ sunt, puritas materiæ, vel maior aut minor admixtio, antiquitas, raritas vel copia, vsus vel expendibilitas, portandi commoditas. Et hic vsus est secundarius. Vnde iuxta hanc secundam rationem, sunt vendibiles, & permutabiles, cum alijs nummis. Nec sunt taxati lege, sed habent vulgarem æstimationem, quæ non consistit in indiuisibili. Possuntq; vendi & permutari, cum aliquo lucro, secundùm receptam locorum cõsuetudinem. *Qui meliùs penetrare hanc materiam vult, legat. Nauar: cap: 17. n. 226. Azor t. 3. lib: 10. cap: 5. q. 2.* Tolet: *l. 5. cap. 51. n. 1. Lessium lib: 2. c. 22. n. 27.* Et *cap: 23. n. 4. Filliuc: p. 2. cap: 4. n. 347.* Ibi disces pecuniam dupliciter posse considerari, scilicet ratione materiæ, & ratione for-

one formæ. Rursumq; ratione formæ duos habere vsus: Nimirum, vt sit pretium rerum, qua alia emuntur. Et vt permutentur maiores minoribus, & è contra. Intelliges quoq;, quibus ex caussis pecunia pluris minorisuè æstimetur, quando ratione materiæ tanquam res quædam venditur, locatur & commodatur. Inter quas etiam loci conditio numeratur. Inquantum pecunia eiusdem materiæ, pluris æstimatur in vno loco, quàm in alio.

Nemo tamen in solutionem debitorum tenetur eos acceptare, nisi secundùm æstimationem legalem, quam habent, ex vsu principali.

Itaq; legitimus valor nummorum, vt sunt in vsu primario, est ille, quem princeps sua lege taxat, vel saltem, quanti vulgò in emptionibus & solutionibus debitorum solet computari. Fieri namq; potest vt æstimatio nummorum crescat, supra taxam legalem, ex appretiatione & vsu vulgi, principe non contradicente, idq; ob materiæ puritatem, vel pondus, vel quia in locis vicinis pluris æstimantur. Et tunc possunt passim in contractibus eo pretio exponi, quia illud censetur legitimum. *Lessius lib: 2. c. 23. d. 2. n: 14. Nauar: c. 17. n. 295.*

QVÆSITVM V.

Quando valor pecuniæ variatur, quomodò solutiones sunt faciendæ?

℟. Vt huic quæsito plenè satisfiat, & in doctrina clarè procedatur, præmittendæ sunt quædam distinctiones ad percipiendum rem, necessariæ.

1. Quod

1. Quòd hæc interrogatio poteſt locum habere, tam in ſoluendis debitis, occaſione emptionis & venditionis: quàm in debitis ratione mutuationis.

2. Mutuatio hæc aut eſt pecuniæ, aut frumenti, vini, olei, aliarumq; rerum, vſu conſumptibilium, quæ conſiſtunt in menſura & pondere.

3. Pecunia mutuata, vel eſt aurea, argenteauè, vel ærea, ſeu minuta.

4. Minuta quoq; poteſt eſſe, aut melior, aut deterior, aut æqualis mutuatæ.

5. Auctio valoris monetæ, aut eſt à contrahentibus præcognita: aut inopinata, ſeu ex improuiſo accidit.

6. Præcognita verò poteſt eſſe, aut certò, aut veriſimiliter, aut ſub dubio.

7. Si mutuatarius neſciens præmonitus fuit de futura auctione pretij, vel non. Hoc enim eſt neceſſarium, vt deliberet ſecum: num velit hoc onus in ſe ſuſcipere, vel non.

8. In contractu mutui. aut interceſſit pactum de ſolutione in ſpecie, aut nulla mentio facta eſt de redditione monetæ eiuſdem generis.

9. Adhuc, aut mutuans ſeruaturus erat rem mutuatam ad illud tempus, quo pretium augendum erat, aut non

10. Contractui, admixtæne erant aliquæ illicita onditiones, vel non: videlicet, ſi pactum interuenit, vt ſolutio non fiat ante certum tempus, quo ſperatur maius pretium.

His itaq; distinctionibus præmissis, resolutè per propositiones respondemus.

Propositio prima.

In debitis occasione emptionis & venditionis, creditor non potest plus exigere, quàm illud pretium, quo res valebant, quando venditæ sunt *Tolet: Inst: l. 5. c. 34. n: 1. Soto de Iust: l: 6. q: 1. a: 2.* Nisi propter interesse damni accepti, aut lucri impediti verè, & absq; fictione: post moram tamen. *Sa; V. Mora: n: 1. Azor t: 3. lib: 7: de mutuo. c: 10. q: 3.*

Propositio secunda.

In debito aut mutuo eorum, quæ consistunt in mensura & pondere, non secundùm mensuram nouam, si eam aliquando augeri contingat, sed iuxta mensuram, seu modium & pondus, quod erat tempore mutuationis: redditio facienda est.

Quodsi pactum interueniat de reddendo tali & tali tempore, tunc aut certo verisimiliterue creditur eius pretium auctum iri, & mutuator illud frumentum vel similia, non seruaturus erat vsque ad illud tempus; peccaret, si in æquali mensura, vel pretium illud maius seu augendum reciperet, cum obligatione restituendi. Si verò seruaturus erat, & præterea libertatem soluendi ante præfixũ tempus (quo fortasse minoris constaret) mutuatario non ademit, non peccat. *Nau: manc: c: 17. n. 219* Debet tamen detrahere expensas pro custodia & damna

damna diminutionis, vel corruptionis, quibus asseruatio diuturna subest. *Filliuc: p. 2. t. 34. cap: 3. n. 49.*

Vnde si mutuarius illo intermedio tempore sibi non consuluit soluendo, ipsi imputandum est. *Soto de Iust: lib: 6. q. 1. a. 2.*

Si verò dubium erat, an tunc pluris vel minoris esset valiturum; nullum peccatum esset: quia vtrinq; periculum versaretur lucrandi, aut perdēdi. *Nauar: & alij.* Si omninò ignotum, sed casu illud tempore statuto pluris valuit, nihil peccati est, vt iam ab initio dictum est.

Si certum, vel probabilius, quòd valebit minus, poterit mutuans exigere maiorem mensuram, aut præsens pretium: secundùm qualitatem certitudinis, de diminutione pretij.

Propositio tertia.

In mutuo pecuniæ, potiùs habetur ratio antiqui valoris. Nam si etiam casu, & ex improuiso, auctio vel diminutio valoris monetæ, tempore solutionis contigerit, redditio debiti erit secundùm valorem antiquum, qui erat tempore mutuationis. v. g. Si quis mutuaret alteri centum aureos, quorum quilibet valebat tempore mutuationis duos florenos, postea insperatè Princeps aut Communitas augeret valorem eius ad 4. florenos, mutuarius non tenetur dare florenos 400. sed 200. qui tempore mutuationis adæquabāt illos centum aureos. Sicut si augeretur modius frumenti, qui mutuò accepit modium, cùm esset minoris men

suræ, non tenetur reddere in mensura aucta, sed illa minore priori. *Tolet n. 2. Sa ℣. Mutuum, n. 9. Soto vbi supra. Ioan: Medin: de rebus restit: q. 38. §. Est itaq; in summa. Lessius l. 2. d. 17. n. 149. & 151. Filliucius n. 57.* Et si solutio fuerit per aureos; tantùm 50. reddet. Sicut per oppositũ diminuto valore, plures aureos reddere debebit, ita vt exæquari possit summa tunc (tẽpore mutationis) resultans ex illis aureis.

Azor tamen *p. 3. lib: 10. cap: 7. q 2.* oppositum tenet. Nam post duas opiniones contrarias (quarum vna censebat solutionem faciendam esse secundùm æstimationem, quam habet moneta grossior tempore redditionis: altera verò asserebat, quòd secundùm valorem qui erat tempore mutuationis) subiunxit. Mihi videtur soluendum esse iuxta æstimationem quam habet tempore solutionis, vt tibi mutuò vnum aureum, qui nunc valet 11. Julios Italicos, tempore verò solutionis 12. æstimatur; necesse est, vt mihi reddas 12. Iulios. Nam si ego velim acquirere aureum, illum nequibo cõparare aliter quam 12. Iulijs.

Has duas contrarias opiniones posset fortasse aliquis sic conciliare. Quòd aucto valore grossioris monetæ, & seruata eadem bonitate monetæ minutioris, solutio per monetam minutam facienda est, secundùm æstimationem antiquam. Sed si moneta minutior est deprauata notabiliter, solutio per eam facienda est, secundùm taxam præsentem in tali peccunia.

Sit hæc conciliatio sub Iudice. Ego enim deter-

determinare non audeo, sed alijs iudicandum relinquere malo. Quod si cõputatio fuisset, secundùm monetam minutiorem, in florenos, marcas, sexagenas, tunc sufficiet tempore solutionis exhibere currentem monetam. Vnde *Filliuc. n. 58* Si valor pecuniæ idem est, sed materia mutata quoad puritatem & pondus, atq; adeò quoad bonitatem intrinsecam, videtur satis esse reddere nummos eiusdem valoris, etiamsi pondus differens sit. Idem dicendum, si aureo adderetur plus ponderis, vel detrahetur, dummodo valor non varietur.

Porrò solutio esse potest etiam in alia moneta, quam debitor maluerit; etiam inuito creditore, vbi talis est consuetudo. *Azor t. 3. c. 10. q. 1.* si nõ est expressum, sub qua materia pecunia reddenda sit. *Filliuc: n. 57.*

Propositio quarta.

Seclusa variatione valoris, potest creditor obligare, mutuatarium ad soluendum in simili pecunia. *Azor t. 3. l. 7. c. 10.*

Addit *Filliuc: vbi supra.* Quamuis validum sit pactum, reddendi mutuum in eadem materia, tamen consuetudine contrarium est receptum: sed quando mutuatarius renuntiaret huic consuetudini, deberet soluere pecuniam eiusdem materiæ. Quæ si casu augeretur vel diminueretur, in fauorem vel onus debitoris esset. In fauorem quidem; quia pauciores aureos daret, si valor auctus est: in onus autem si decresceret, quia ad numerum anti-

quum superaddere debebit, vt exæquet summam sibi mutuatam, iuxta valorē antiquū, & nō nouū.

Quòd si mutuatarius non posset eandem materiam habere: & mutuans exigeret; posset iste ad arbitrium bonorum virorum vltra sortem accipere, si reuera priuatus est aliqua commoditate. Debitum tamen soluens per minutiorem monetam, debebit iuxta illum valorem antiquum grossioris monetæ, computare; vt puta flor: 2. vel 4. in singulos aureos, qui scilicet erat tempore mutuationis Verùm qui mutuaret monetam minutiorem, & obligaret ad auream vel argenteam reddendam, vsuram committeret. *Azor ibid.* Onus enim debitori imponeretur quærendi aureos: & meliùs commodiùsq; perciperet quàm dederit.

Propositio quinta.

Qui mutuat numisma crescens in dies quoad valorem: si seruaturus illud erat vsq; ad certum terminum, potest in pactum deducere, vt sibi soluatur secūdùm illam maiorem æstimationē, quam habebit tempore solutionis, ad quod seruare decreuerat, dummodo præmonuerit in hoc mutuatarium, & non auferat libertatem ipsi, exonerandi se ab illo debito, ante illud tempus, si quando ei placuerit, vel soluere poterit. *Azor lib: 5 de Vsur. c. 7. q. 5.* Nauar: *c. 17. n. 219.* Quod si in pactum non deduxerit, non poterit compensationem petere, quamuis per obliuionem id fecerit: sicut etiam de interesse damni infra dicetur.

Propositio

Propositio sexta.

Quando tempore mutationis, non est certum pecuniam plus valituram, sed tantùm dubium est, vtrinq; æquale, plusnè vel minus valebit (solet enim esse talis pecuniæ variatio in nundinis: & ante ipsas incertitudo) tunc licebit bona conscientiâ pacisci, de reddenda pecunia, in eadem materia, cum hac additione, s. siue plus siue minus valebit. Quia vterq; exponit se periculo perdendi aliquid, aut saltem nihil lucrandi. *Azor*, *Nauar*.

Propositio septima.

Qui scit certo aut probabiliter valorem pecuniæ ascensurum, & non est talem monetam vsque ad illud tempus seruaturus, vsuram committit, si paciscatur de reddenda pecunia, secundùm futurum valorem, *Azor*, *& alij*.

Propositio octaua.

Habens certam pecuniam, quam timet in futurum minus valituram, non potest licitè eam mutuare, eò pacto, vt reddatur secundùm æstimationem præsentem, quam nunc habet. Esset enim vsura. *Azor lib: 5. c. 7. de vsura. c. 7. q. 9. & lib: 10. die Camb. c. 7. q. 2.*

Nisi quando mutuans, statim erat consumpturus illam pecuniam, vel eà empturus rē, quam posset tantidē vēdere, post diminutā pecuniæ æstimationē, quanti æstimatur in præsenti. *Azor. l. 5. q. 9.*

Aut quando is cui datur, vult eam in suos vsus

similiter expendere, antequam eius æstimatio minuatur. *Azor lib: 10. de Camb.*

Nihilominùs eandem pecuniam minus valituram expendere in præsenti, secundùm præsens pretium, licebit. *Less: lib: 2. c. 21. d. 5. n. 44. & 46.*

Sicut & frumentum, quod minus valiturum timeo, currenti pretio vendere licet. *Azor de Vsura. lib: 5. c. 7. q. 6. 7.*

QVÆSITVM VI.

An dare aliquid alteri, cum tali pacto, vt si alteruter intra certum tempus moreretur; pecunia amplius non restituatur: & si vterq; superstes sit, donatarius reddat duplum; sit licitus contractus?

℞. Cum distinctione 1. Nam aut pecunia datur per modum donationis, siue etiam per contractum innominatum (do, vt mihi des:) & sic licitum est. quia neq; ratione mutui datur, neq; ibi mutuũ interuenit, dummodo id fiat candido animo, sine fraude. *Nau: c. 17. n: 222.*

2. Aut datur per modum mutui, & sic Nauarro videtur vsura. Azorius verò censet non esse vsuram, quia illud lucrum obuenit non ex vi mutui, sed periculi vtrinque. *Tom: 3. l. 5. de Vsura. c. 6. q. 2. Et lib: 7. cap: 7. q. 7:* dicit esse licitum propter incertum & dubium euentum, videturq; esse contractus ludi, & reuera mutuum hîc locum non habet, atq; adeò neq; vsuræ labes.

QVÆSITVM VII.

Quomodo in pacto de retrouendendo, committatur vsura?

℞. 1. Ratione pretij, si minoris ematur quàm valeat; tunc enim vendens, præsumitur mutuum palliasse, sub venditionis nomine *Caiet: sum:* ℣. *Venditio. n. 9.* Et ℣. *Vsura. n. 5.*

Ordinariè autem de iusto pretio (si alienaretur in perpetuum) detrahenda est quarta pars. Quamuis si apponerentur conditiones, in maiorem fauorem vendentis, & maius onus ementis, minoris posset res illa emi.

Et vice versa, si conditiones fauorabiliores essent emptori, & molestiores venditori, pluris.

2. Ratione intentionis, vt si in animo non sit sinceritas emendi, & vendendi, (quamuis ad tempus) sed vsuram palliandi. *Decij: t. 2. c. 107.*

QVÆSITVM VIII.

Societatis contractus quid, & quis licitus, & vt talis ineundus?

℞. Quæsitum hoc tria continet puncta.

1. Scilicet, quid sit talis contractus. 2. Quis licitus. 3. Quomodò ineundus.

Quamuis autem societas in multis inueniri possit, videlicet in officio, *de qua Azor t. 3. l. 9. c. 8.* In vectigalibus. In arte, *Azor, Lessius.* In animalibus, *de qua Azor, c. 7.* In omnibus bonis, *de qua Azor c. 17. 18. & 19.* In negotiatione, seu in mercatura, (quæ dicitur societas quæstuosa:) hîc quæritur de societate in mercatura, vtpote magis vsitata, &

plurimùm necessaria: Idcirco de hac tractare cogitamus. Eius autem descriptio talis esse potest.

Societas negotiationis, est conuentio duorum vel plurium, de communi eaq; honesta mercatura facienda, ad commune lucrum habendum, ex his quæ singuli socij in commune contulerunt.

Vt autem talis contractus sit licitus, quatuor conditiones requiruntur.

1. Vt negotiatio sit vera & honesta, ad excludendam eam, quæ neq; est vera, sed conficta, ad palliandum vsuram; neq; honesta, vt illa quæ est in furto, rapina, vsura, & alio maleficio.

2. Vt singuli aliquid conferant, siue pecuniam: siue industriam, operam aut laborem; siue instrumenta, vt nauē, currus: siue animalia, aut alia bona necessaria ad negotium: prout conuentum fuerit.

3. Vt æqualitas inter socios in omnibus seruetur. Hæc autem æqualitas intelligitur, quoad impensas, lucra, & damna: ita vt quisq; secundùm proportionem, æstimationem, & valorem collatorum ad commune, impensas faciat, lucrum reportet, & damnum sustineat.

Nam lucrum quoq; diuidendum est, vel in partes æquales (si illa quæ conferuntur æqualem valorem habent) vel in partes proportionales, si illa quæ erant collata, non æqualem æstimationē habeant. v. g. vnus contulit mille, alter centum. Lucrum diuidetur proportionaliter, vt secundus accipiat vndecimam partem lucri, primus verò decem tales partes, *Nauar & alij.*

4. Vt

4. Vt singuli socij, sint periculo expositi, respectiuè: hoc est, ille qui deposuit pecuniam, (instrumenta, aut quodcunque aliud) solus patiatur damnum, si illa casu fortuito perierit, aut detrimentum passa fuerit ex parte, vel in toto, propter negotiationem: neque tenebitur socius mercator damnum resarcire, nisi huius culpa intercesserit. *Azor c. 2.* Siquidem quælibet res, domino suo perit. Et pecunia collata (quoad dominum) non transit in societatem, sed est deponentis (quamuis vsus eius sit cōmunis) vnde etiam ante omnia si extat, restituenda est deponenti post negotiationem.

Similiter, si præter summam capitalem, in fine negotiationis, nihil lucri apparuerit, damnum in sua industria, & labore, subibit socius negotiator, neq; tenebitur alter socius compensare, ex sua sorte principali, si remansit.

Quo pacto autem sit ineundus: sciendum est quòd hoc fieri potest multipliciter.

1. Dum plures simul vnum cumulum suarum pecuniarum congerunt, communesq; habent ministros, & alia instrumenta. *Decis: lib: 2. c. 120.*

2. Si plures æqualiter conferant non tantùm pecuniam, sed etiam industriam, operā, laborē, &c.

3. Quando vnus ponit pecuniam, alius instrumenta, tertius industriam, quartus operam & laborem. *Azor c. 1.*

4. Cùm vnus collocat pecuniam, alius industriam, operam & laborem. *Azor.*

Leßius lib. 2. c. 25. d. 2. quatuor modos assignat, poterit qui volet videre.

Nihilominus quatuor restant adhuc dilucidanda.

1. Dubitatum est olim (inquit *Azor c. 4. q. 2.*) quomodo industria & opera hominis, possit exequare tantiq; æstimari, quanta potest esse summa pecuniæ, præsertim quando aliquis confert decē aut centum millia aureorum, vt propterea possit æquale lucrum accipere, cum eo qui tantam summam reposuit. Sed hoc facile intelligemus, si considerabimus: quod pecunia ex se sterilis est, Fœcūda verò, vt subest industriæ humanæ. Quæ quidem industria in aliquibus solertissima, sagacissimaque ad lucrandum, & excogitandum modos exquisitos, inuenitur; ita, vt iudicio omnium censeatur æquipollere tantæ summæ: & omnes, quàm libentissimè cum ipso talem societatem, (collocatâ quantumcunq; summa) contraherent: in alijs media, in cæteris exigua, adeò vt vix florenus vnus vel alter eius concredetur. Et similiter opera vel labor exercetur, aut in locis tutis nullam difficultatem habentibus, aut periculosis, arduis, &c. Itaq; accedente iudicio ac æstimatione peritorum mercatorum, hæc æqualitas stabiliri potest. Nam aliquando contingit, vt industriâ vel operâ vnius, tantum conferat societati, quantum pecunia alterius. quemadmodum *l. societas ff. Pro socio* dicitur. Et *§. si non fuerint,* additur: quod plerumq; tanta est industria socij, vt ipsa plus societati conferat, quàm pecu-

pecunia. Posset & aliter declarari ista æqualitas, secundùm *Azor c. 4. q. 4.* Et aliter, secundùm Iacob. *Graff. l. 1. c. 120. n. 7.* Verùm sufficit supradicta, quæ est quasi germana declaratio, moralem continens æqualitatem.

2. Lucri nomine (quod debet esse commune) intelligitur omne illud quod remanet (deductis expensis, & damnis si quæ intercesserint) ex negotiatione, vel causa negotiationis prouenit: non autem, si aliunde: vel sola occasione negotiationis accidit: vt si occasione societatis, contraxit quis amicitiam vtilem cum aliquo, aut notitiam cum principe, cui quia placuit persona illius socij, princeps donauit ei aliquid: tunc enim tale donum socius communicare non tenetur *Azor c. 4. q.* 8.

3. Nomine damni, illæ tantùm iacturæ accipiuntur; quæ ex ipsa societate tanquam ex causa descendunt, & tales similiter debent esse communes: vt si socius laborans pro societate diripiatur à latronibus, vel naufragium patiatur, vel morbo corripiatur, &c. vel captus ab hostibus, vel in seruitutē redactus, redimat se suis pecunijs; tenetur societas ex communi ei compensare omnia: non autem quæ socij sola occasione societatis sentiunt. Vt si quis occupatus negotijs societatis, patrimonium suum negligentiùs administrauit, vel non potuit proficisci ad suscipiendum legatum sibi factum, aut aliter iratus, (propterea quod talem iniuit societatem) mutauit testamentum, in quo per illum factus erat hæres, &c. non imputatur societati. *Azor c. 5. q. 4.*

4. Impensæ quoq́, illæ debent esse communes, quæ causa talis negotiationis fiunt, siue sint in iumenta, nauigia, ad merces exportandas, vel traijciendas: siue vasa ad asseruandas, vel ad ipsas meliores reddendas, vel ad famulos conducendos, siue in medicos (casu quo laborans pro societate in morbum incideret) siue etiam pro victu quotidiano: non deductis impensis, quas alioquin domi suæ fecisset, si hac de re expresse inter socios conuenerit, aut consuetudo talis fuerit: secus si neq; pactum intercessit, neq; cõsuetudo extet. *Azor c.5.q.8.*

QUÆSITVM IX.

Quis dicatur vsurarius manifestus, & à quo absoluendus?

℞, Manifesti sunt dupliciter, scilicet, iure & facto, seu euidentiâ. Facto quidem, qui ita palam dant ad vsuram, vt nulla tergiuersatione factum celari possit.

Iure verò, qui iudicis sentẽtiâ de hoc crimine sunt cõdemnati, aut qui legitimè in iudicio per idoneos testes sunt cõuicti, vel etiã cõfessi in iudicio.

Quoad absolutionem. Vbi hic casus Episcopo reseruatus est absolutè, ad illum pœnitens est remittendus, aut per Confessorem facultas petenda. Cæterùm in Synodo hac, non video inter reseruatos casus. Papalis quoq; non est, quia non est ipso iure excõmunicatus. *Less.l.2.c.20.d.22.n.186.*

Dicendum itaque est, quòd non admittendus est ad confessionem, donec satisfecerit re ipsa pro

sua fa-

ſua facultate, vel idoneam cautionem dederit pignoratitiam, vel fideiuſſoriam ipſis creditoribus, (ſi præſentes ſint) vel in eorum abſentia Ordinario loci aut eius Vicario, vel Parocho, coram teſtibus fide dignis, vel Notario publico habenti mandatum à loci Ordinario. Si talem cautionem præſtare non poteſt, debet iurare, ſe nõ poſſe in præſenti, & ſe facturum, curaturumq; quicquid poterit, vt fiat reſtitutio.

Si periculum non patiatur moram, ſtatim abſoluendus eſt, & poſtea cautio exigenda. *Leßius.*

In Synodo *c. 60. f.* 170. multa dicuntur vtilia circa vſuras. Et *Sayro lib: 16. 1. 5. c. 5. n. 27. & 31.* Et quoniam exiſtimo nõn omnes ad manum habituros Synodum Diœceſis Cracouienſis. idcirco decreui ſummariè perſtringere, ea quæ ibi de hac materia dicuntur: Dicuntur autem ſeptem.

1. Interdicitur Sacerdotibus ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto ab officio, & reſtitutionis accepti, ne à manifeſtis vſurarijs oblationes accipiant; nec eos ad communionem admittant, neque ad ſepulturam, ſi in tali peccato moriantur.

2. Præcipitur vt ipſi vſurarij, tam ſpirituales, quàm ſeculares, qui reſipiſcere noluerint, tam diu excommunicati publicè denuncientur, donec reſtituant extorta per vſuram. Ad hoc tamen prærequiritur declaratio, per officium ordinarij faciẽda.

3. Modus reſtituendi duplex præſcribitur. Primus extra articulum mortis. 2. In articulo mortis. Extra articulum quidem mortis, tria, 1. Vt vſurarius

surarius volens restituere, denuntiet Confessario vsurarum,& facultatum suarum quantitatem. 2. Confessarius(si sufficiunt facultates) iniungat cõfitenti,vt omnes vsuras restituat: si non sufficiunt, partem vsurarum soluendam in præsenti designet: residuam autem differat soluendam, cùm maiores facultates habuerit: adhibita tamen sufficienti cautione. Nomine autem sufficientis cautionis, illa triplex intelligitur. 3. Vsurarius restituat his, à quibus extorsit. Qui si non extant, hæredibus restitutio fiet. Deficientibus etiam hæredibus: impium lucrum totum conuertatur ad pios vsus, secundùm iudicium Parochi & Confessarij, vel Archidiaconi visitantis, dummodò iniqua summa, duos aureos non excedat. Nam si excedat; satisfactio, vel cautio præstanda erit in manibus Episcopi. Et hoc modo postea absolui poterit, à quocunq; voluerit Confessario, & non aliter.

4. Qui verè pœnitentiam ad horam mortis distulerit, & contemptis clauibus Ecclesiæ excommunicationem corde indurato sustinuerit, tamen vrgente periculo absolutionem petierit, tunc tria seruanda erunt. 1. Ante absolutionem iurare debebit se restituturum acquisita per lucrum. 2. Manifestabit Pœnitentiario suo, bona mobilia & immobilia. Ipse autem Confessarius præcipiet integram restitutionem, si facultates fuerint sufficientes: vel si non sint sufficientes, iubebit, vt vsurarius partem vsurarum persoluat: &de reliquo persoluendo, coram Vicario Episcopi, vel saltem Parocho,

tocho, fide iussores statuat: qui fide iubeant, quod vsurarius recepta sanitate, & aucta facultate restituet, vt supra dictum est præcedenti numero, conditione tertia. 3. Quodsi fideiussores non extiterint. & vsurarius ægrotans ostendat signa veræ pœnitentiæ: tunc satis est quòd iuret, vt præfertur. Quo facto ad Sacramenta & alia admittatur.

5. Idem modus debet obseruari circa res vagas, oblatas, vel malè acquisitas.

6. Sacerdos etiam regularis exemptus, si non seruatà præmissà formà, talem vt præfertur vsurarium manifestum, præsumpserit in loco sacro sepelire, authoritate Concilij Viennensis, ipso facto est excommunicatus. Neq; poterit absolui, nisi Episcopo satisfecerit. pro iniuria irrogata.

7. Declaratur, qui sunt vsurarij, per duodecim numeros.

1. Qui publicè vel probabiliter exercēt vsuras.

2. Qui decem marcas mutuant, & vndecimam percipiunt ratione vsuræ.

3. Qui fructus vel prouentus rei pignoratæ, non computant in sortem.

4. Qui cariùs vendit: quam iustum rei pretium exigit, ob dilatam solutionem.

5. Venditores qui paciscuntur, vt si pretium rei venditæ tempore solutionis creuerit, ipsi lucrentur, diminutionem pretij in se non suscipientes.

6. Cùm frumentum, vel aliud quidpiam, minùs purum integrumq; datur, vt tantundem integri aut purioris restituatur, (quamuis dilatio ad bene-

benè placitum, & commodum debitoris concedatur) vsura est.

7. Ad contractum emptionis cum pacto retrouendendi, quatuor considerationes adhibentur. 1. Vt emptor habeat verè animum emendi: aliàs enim, si facit, vt fructus & summam totam recipiat, vsura erit. 2. Emptor sustineat rei emptæ onera. 3. Res empta ex natura sua sit fructifera. 4. Pretium iustum detur. Videlicet: si emptor venditori facultatem redimendi concedit ad sex annos, tunc ex pretio detrahatur quinta pars: vt puta, si valet res quinq; millibus, dentur quatuor. Si ad decem annos quarta pars.

8. Si venditor domûs aut fundi, accipit rem vẽditam ab emptore in Emphiteusim, liuellum aut arendam maiorem autem soluit censum, quàm sit verus redditus rei: vsura est.

9. Venditor accipiens ab emptore frumentum, pannum, &c. loco pecuniæ: nisi id faciat iuxta pretiũ, quod in foro publico æstimatur, iniquè agit.

10. Quando dotalis pecunia marito re ipsa numeratur & traditur, non potest relinqui apud exhibitores vel alios propter lucrum, absq; nota vsuræ. Sed quando pecuniæ traditio differtur, licitè accipitur aliquid correspondens fructibus dotis, ad sustinenda onera matrimonij.

11. Similiter si monasterium non recipit pecuniam oblatã, vt pẽsionẽ diutiùs recipiat, vsura est.

12. Declarantur duo illicita esse. Scilicet, quãdo in oppignoratione tale pactum apponitur, si

oppigno-

oppignorans intra triennium non redemerit rem oppignoratam, teneatur creditori vendere: vel eam amittat, seu eius iure cadat.

QVÆSITVM X.

Vendere rem carius credito, quam numerato; an sit vsura?

℞. Regulariter, & ex natura rei est vsura, quando fit ob solam dilationem solutionis, vt passim omnes docent.

Nihilominus quinque sunt consideranda.

1. Latitudo iusti pretij. Nam vendere numerato infimo pretio, credito vero, summo, non est vsura: quia est intra latitudinem iusti pretij.

2. Si res seruandæ erant ad certum tempus, quo sunt carius valituræ: tunc licet pluris vendere, deductis tamen impensis pro conseruatione rei, &c.

3. Ratio habenda est periculi sortis, cui talis mercator exponitur, propter Emptorem infidum & minus securum.

Debet tamen verũ esse periculũ & non fictum.

4. Ratione expensarum & molestiarum, quas timet in recuperanda sorte.

5. Ratione lucri cessantis, vel damni, ex dilatione solutionis, vt si in præsenti habeat emptores, qui præsenti pecunia emerent, vel in breui probabiliter sperarentur emptores, ille autem pecuniam conuerteret in negotiationem & lucraretur. *Lessius l. 2 c. 21. d. 6.*

QVÆSITVM XI.

In quo differunt lucrum cessans & damnum emergens?

℞. In tribus. In significatione, materia, & compensatione. In significatione quidem: nam damnũ emergens importat detrimẽtum, quod aliquis patitur propter mutuum, id est, eò quod alteri mutuat. Lucrum autem cessans, significat omissionem speratæ vtilitatis alicuius, propter mutuum, *Prax: for: pœn:*

Deinde differunt in materia. Quia damnum emergens est in rebus quas creditor habet, vel quæ ei debentur. Lucrum verò cessans, respicit emolumentum, quod ei non erat debitum, & à quo consequendo impeditur. *Less: l: 2. c: 20. dub: 10.*

Quoad compensationem verò differunt: quia damnum emergens totum est compensandũ, quod propter mutuum incurritur. Lucrum verò cessans non totum quod speratur, sed ad arbitrium boni viri, perpensis impedimentis, periculisque lucri consequendi, deductis etiam impensis, si quæ sunt. Quod enim futurum est, nondum est, & multis modis impediri potest.

Exempla vtriusq; interesse. Damni quidem, vt si quis eò quòd mutuat, cogitur ipse pecuniam sub fenore accipere, & vsuram soluere, vel res suas minoris iusto vendere. Similiter: habet aliquis domum ruinam minantem, ad quam fulcieudam tenebat pecuniam quam mutuat: vel indigebat frumento ad familiæ vsum, quod postea cogetur carius emere. Aut volebat censum redimere, vel

debi-

debitum persoluere: & ob mutuum cogetur vsuram vel interesse, aliquod dare.

Lucri vero, vt si quis pecuniam destinatam negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, subtrahat illi destinationi, vt alteri mutuet, ac propterea amittat spem lucri.

QVÆSITVM XII.

Quomodo licet exigere aliquid, vltra sortem, ratione damni emergentis, & lucri cessantis?

℞. Qnamuis non desint, qui sentiant illicitum esse, exigere aliquid ratione damni emergentis; vt Less: *l: 2. c. 20. dub: 10.* refert, Nihilominus D. Th. *2. 2dæ, q: 78. a: 2. 1.* & communiter omnes tenent id esse licitnm.

Quod in duobus casibus locum habere potest. 1. Quando mutuatarius est in mora culpabili, hoc est, quando in termino solutionis non soluit, cùm possit soluere, aduertens creditorem velle sibi solui, *Less: Summ: Cor: De vsura, circa mutuum, c. 7. §. Primus casus. Prax: l: 23. c: 7. n: 70.*

Neq; necesse est, vt creditor eum interpellet de solutione, quia ipse terminus satis interpellat, virtute pacti ab initio conuenti. Et tunc quoque initur tacitum pactum, vt non soluens teneatur ad interesse, defectu solutionis obueniens. *Lessius n: 69.*

Secundus casus, quando ab initio (quod licitè fieri potest) conuentum est, de aliqua pecunia vltra sortem reddenda, ratione damni ex mutuatione impendentis, tunc enim si aliquod euenerit, siue ante, siue post terminū & morā mutuatarij, resarciendum erit.

Requiruntur tamen in hoc secundo casu, duæ conditiones, ad hoc vt licitè compensatio accipi possit. 1. Vt mutuum sit causa damni, ita quod sine mutuo non eueniret, & per mutuum, mutuans effectus sit impotens ad præcauendum impediendumq; illud damnum. Addit *Azor t. 3. lib: 5. de Vsura, c: 4.* Si tamen alias habeo pecunias, quibus domum labentem reparare possim, vel amicus alias mihi offert, tunc damnum mihi non prouenit ex mutuo.

2. Vt mutuator admoneat mutuatarium illius damni futuri, ne decipiatur, nam fortè nollet mutuum cum tanto onere. *Lessius & Sum: Cor: de Vsura circa mutuum, n. 11. §. Tertius casus.* Quodsi ipsũ damnum non est deductum in pactum, mutuatarius nõ tenebitur pro eo soluere, etiamsi postea eueniat, sed mutuans sibi imputet. Nam eo ipso, quod non deduxit in pactum, censetur illud in se recepisse: nisi debitor fuerit in mora, aut per vim coegerit eum sibi mutuare. Hoc interesse quamuis bona conscientia possit accipi, raro tamen aut nunquam est in vsu.

Quoad lucrum cessans, licitum est pacisci tẽpore mutuationis pecuniæ, de lucro cessante cum mutuatario, seruatis tamẽ quatuor conditionibus.

Prima. Vt verè ac syncerè pecunia sit destinata negotiationi, quæ etiam negotiatio sit parata & in promptu: vt Caiet: *V. Vsura, casu 5.* ait. *Less:* verò *n.* 86. docet, satis esse si absolutè sit destinata certæ negotiationi, aut etiam in genere, vt sit à qui-

busdam

busdam, qui in omnem lucrandi occasionem sunt intenti: dummodo merces sint certæ, & lucrum.

2. Vt mutuatio verè sit causa lucri cessantis, ita vt neq; arte mutuans posset commodè compensare totum lucrum negotiationis, neq; habeat aliam pecuniam otiosam, quam commodè posset in mutuatæ locum subrogare, & eidem lucro destinare. Quamuis computari non debeat inter otiosas pecunias, reposita ad alios euentus, vt ad alendam familiam, dotandas filias, prouidendum senectuti, vel ne mutuans exponat statum suum periculo. *Less: n: 87. Sum: Cor: Azor c. 5. Tolet: l. 5. c: 33. n. 1. Caiet: ℣. Vsura.*

3. Conditio. Vt lucrum habeatur in spe certa, siue probabili, & mutuans non tantum exigat, quantum est lucrum speratum: sed minus, arbitrio boni viri. Deducenda enim est æstimatio laborum, expensarum, & ratio habenda præsentiæ ac certitudinis. Nam plus valet, quod præsens est: & minus, quod futurum est, ac propterea incertũ, multisq; modis impediri potest, vt D. Th: ait.

4. Vt præfati lucri compensatio non exigatur statim dato mutuo, sed conuenienti interuallo. *Less:* Nam hæc anticipata solutio erit vsuraria. *Azor c. 5. q. 3. fin. Ioan: Med: C. de rebus per vsur: q. 3.*

Vltima potest apponi conditio, aut potiùs monitio, vt hæc intelligantur, dummodo omnis dolus & fraus palliandi vsuras, absit. *Nauar: c. 17. n. 21.* Et prætérea secluso scandalo, ad euitandum peccatum. *Decis: l. 2. c: 105. n: 14.* Num: autem 34.

subiungitur: Cùm interesse lucri cessantis requirat tot conditiones, ideò consulendum est, vt à tali contractu abstineatur, post factum tamen seruatis prædictis conditionibus, contrahentes non sunt condemnandi, nec tenentur ad aliquam restitutionem: ex D. Ant. & Nau.

Prax: *lib: 23. c. 8. n. 83.* Id, inquit, quod est admissum in speculatione, dissuadēdum est in praxi, antequam fiat, tum quia paciscentes sæpius mentiuntur, tum quia difficile est, vt omnes conditiones simul concurrant, & obseruentur.

Extenditur autem interesse lucri cessantis soluendum non tantùm ex pacto, sed etiam ex & post moram debitoris. *Caiet: 22. q. 88. Nau: & Sum: Cor:* seruatis tamen conditionibus.

Multæ autem in *Sum: Cor:* enumerantur conditiones, non aspernendæ. Sicut etiam in Prax: for: pœn: *lib: 23. c: 7.*

QVÆSITVM XIII.

An pro pecunia dotali liceat fructus aliquos accipere?

℞. Si pecunia iam est in manibus, & dispositione legitimi possessoris, eam non licet conuertere ad contractum iniustum, propter lucrum acquirē-dum, iuxta mudum corruptæ consuetudinis, si quidem neque pro redemptione captiuorum, licitum est vsuram committere, *c. super eo, de Censuris.* Et *Nau: Cons: 2. de Vsuris, lib: 5.* Et *Man: cap: 17. n. 257.*

Nihilominùs, si eadem pecunia dotalis, vel

pupil-

pupillorum ac viduarum, ſubijceretur licito contractui, & reduceretur ad aliquem iuſtum titulum & modum (de quibus *Valentia t. 3. diſp: 5. q 25. p. 2.* poſtquam in primo puncto enumerauerat multos modos) poſſet licitè fructificare.

Modus autem iſte eſt, ſi inirentur & coniungerentur tres contractus, cum mercatore, ex parte pupillorum. 1. Societatis. 2. Aſſecurationis ſummæ capitalis; hoc eſt, ſuſceptionis periculi in ſe, & obligationis reddendi ſortem principalem, etiamſi perierit. 3. Venditionis & emptionis lucri maioris incerti, pro minori certo. Et tunc ſi ratione ſocietatis lucrum ſperabit; v. g. quindecim pro centum. Ratione aſſecurationis, detrahentur quatuor ex quindecim. Ratione venditionis, dabuntur alia quatuor. Itaq; reſiduũ, ſcilicet ſeptem accipiet pupillus, tanquam lucrum pro ſorte ſua.

Cæteri modi recenſiti à Valent: præter hunc, vel hic locum non habent, vel periculis pleni ſunt. *Leſſ: l. 2. c: 25. dub: 3. n: 31. & ſequ.*

Quod ſi pecunia nondum peruenit ad manus, ſed genero debita apud ſocerum ſit; aut viduæ relictæ, ab hæredibus nondum ſit reſtituta: tunc gener poteſt percipere fructus vltra dotis ſortem, ſiue ex fundo ſibi tradito cauſa dotis, ſiue ex pacto de ſoluendis tot florenis, ſingulis annis pro centenario, ratione intereſſe onerum matrimonij, vel lucri ceſſantis. *Deciſ: l: 2. c: 108.*

Idẽ dicendum de vidua, & de ſeparata per diuortium. *Deciſ: 5. Nau: Man: c: 17. n: 23. Soto 6. de Iuſt: q. 1. a: 2. Prax: lib: 25. n: 238.*

Nota hic duo, circa primum punctum.

1. Quod isti tres contractus possunt iniri, siue cum eodem socio, mercatore: siue cum alijs tribus, & siue in continenti, siue ex interuallo. *Nau: c: 17.n:253. Decis: lib: 2.c. 120. n.38.* Quamuis Azor *t. 3. l:9.c.3. q.6. & c:4. q.3.* aduersetur, & vsuram esse contendat, si cum vno & eodem, prædicti tres contractus fiant: sed optimè rationes soluit. *Less: l: 2. c: 25. d. 3.* vbi pro hac sententia, multos citat authores.

2. Quòd non est necessarium semper, hoc contractus fieri expresse, sufficit enim, vt contrahentes implicitè eos intendant, per vnicum contractũ expressum. Vnde potest quis vti hac forma cum mercatore. Confero mille ad communem mercaturam, vt quotannis soluas quinque vel sex salua sorte, eo modo, quo Doctores docent id esse licitum. *Less: lib: 2. cap: 25. n: 31. & Val: 22 d. 5. p. 2. q. 22. 25.*

QVÆSITVM XIV.

Prouisio virginũ nubilium, qua obligati ad dotem reponendam, soluunt, antequam nubant, vel dotem accipiant, estnè licita?

℞. Si virgo nolit vnquã nubere, sed ex tali prouisione semper viuere, salua summa capitali: illicita est prouisio talis. Hoc enim non aliter dari videtur, quam ex vi mutui, vel expliciti vel impliciti.

Quod si intendant nubere, videtur licita esse, cum ratione legis, sic disponentis (vbi est facta) tũ ratione piæ consuetudinis, tum ratione tacitæ dona-

natio-

nationis parentum intendentium, dotis in ſua integritate conſeruationem, vſq; ad realem eius exhibitionem, tum quia illa prouiſio poteſt computari in ſupplementum dotis, vt in ſimili dicitur, in *Deciſ. lib: 2. c: 106. n: 3.*

QVÆSITVM XV.

An conditio pupillaris, excuſare poſſit à peccato & reſtitutione, ſi capiatur aliquod lucrum vltra ſortem?

℞. Non poteſt excuſare. Nam ſi tutor expoſuerit pecunias pupilli vſuris, (quamuis non potuerit aliter ex eis lucrari) tenebitur pupillus ad reſtitutionem, & ſimiliter tutor (vbi pupillus nequiuerit vel noluerit) tanquam cooperator. Tenetur tamen adhibere omnem diligentiam, vt ex pecunia pupilli lucrum acquiratur, vel emendo prædia, vel dando mercatori ad partem honeſti & liciti lucri, recipiendam. Qui ſi negligens fuerit, poteſt pupillus accipere honeſtum lucrum à tutore ſuo. Si autem fecerit tutor quod in ſe erat, ad nihilum tenetur. *Sylue: ℣. Vſura. lib: 9. q. 29. Prax: lib: 25: n: 240.*

QVÆSITVM XVII.

Habens pecuniam, ſed ea vti ad lucrum neſciens, nec valens: qua ratione ſuæ neceſſitati conſulere poteſt?

℞. Ex ſuperioribus patet, ipſum non poſſe illicitis modis victum aut lucrum quærere, poterit autem ad licitos contractus ſe conuertere, ſcilicet

ad emptionem fundi frugiferi, ſiue in æuum: ſiue cum pacto retrouendendi: ad emptionem cenſus annui, (vulgò dicti *Wyderkaff*) ad ſocietatem in mercatura, ſeu mercaturam in ſocietate, de qua paulo ante dictum eſt. Quod ſi neq; ad hos modos pateret occaſio, habens autem pecuniam, eſſet decumbens in infirmitate diuturna, &c. Tunc non eſt aliud remedium, niſi ex parata pecunia viuere, in Dominum Deum cogitatum iactare, interim magna fiducia Dei auxilium expectare. Tandem paratus ſit facere, quod faciunt mendici, imò & diuites ad magnam paupertatem redacti. Iſti namq; in patientia egeſtatem ſuſtinent, & Dominus Deus enutrit eos, ſubordinat & prouidet benefactores, aut tandem præmium cæleſte, pro indigentiæ tolerantia parat, & ſuo tempore largitur.

QVÆSITVM XVII.

Facientes contractum illicitum, bona tamen fide, quem ſi ſciuiſſent eſſe iniuſtum, non feciſſent: an poſtea veritate comperta, poßint ratione lucri ceſſantis, tantum retinere, quantum iuſto contractu lucrati fuißent?

℞. Hanc difficultatem in terminis, tractat. *Leſſ. l. 2. c. 20. d. 12.* Nos huic breuiter reſpondebimus negatiuè. Quia emens prædium minoris iuſto, bona fide, non peccat quidem, ſed tamen poſtea intellecta veritate, tenetur complere pretium, nec poteſt excuſari per hoc, quod ſi alium contractum iniiſſet, etiam plus lucratus fuiſſet. Et ratio eſt.

Quia venditor nō consentit in illum titulum, neque illius intentio est, rem suam minoris iusto vēdere, propter interesse emptoris. Similiter vendens bona fide, supra iustum, tenetur comperta veritate restituere excessum, quia emptor non intendit cōpensare interesse venditoris, sed tantùm emere rem iusto pretio. Ita etiam hic, quanquam non peccat, tenetur tamen ad restitutionem. Inprimis ergo rescindendus est contractus illicitus, & quidem quamprimùm, neq; enim tutum est in offensa Dei, & iniustitia, vel ad momentum permanere. Deinde restitutio facienda est : ac postea alius contractus licitus (si placebit) faciendus. Nec poterit excusare consensus alterius contrahentium, quia ille non est absolutus, & spontaneus, vt qui procedit ex vi contractus illiciti, per eum ob necessitatem initi.

QVÆSITVM XVIII.

An licitum sit ab vsurarijs emere pignora, quæ ipsi passim in ciuitatibus publicè vendunt?

℟. Est licitum. Quia mutuatarij postquam ea reliquerunt pro vsuris, non solent curare, ad quos perueniant: & si rogarentur, libenter facerent potestatem emendi. *Less: lib: 2. cap: 20. dub: 19. n. 166.*

TITULUS X.

De Simonia.

Habet quæsita nouem.

QVÆ-

QVÆSITVM I.
Simonia quid sit, & quotuplex?

℞. Simonia est deliberata voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali, aliquod spirituale, vel spirituali annexum.

Spirituale hic dicitur, quod est supernaturale quocunq; modo: vt gratiæ, Sacramenta, consecrationes, benedictionesq; Ecclesiæ, & omnis vsus potestatis supernaturalis. Spirituali annexum, quod cum aliquo spirituali habet connexionem. Vel antecedenter: vt iuspatronatus, qui præexigit ordinem sacrum; sicut vestes, vasa, templa, altaria, benedictionem. Vel consequenter, vt beneficia Ecclesiastica: quia supponunt officium diuinum. Aut concomitanter, vt labor in ministerio Sacramentorum. *Nau: cap: 13. n: 99.*

Diuisio. Simonia (claritatis causa) est quadruplex: Mentalis tantùm, Conuentionalis tantùm, Realis, & Confidentialis.

Mentalis est quæ latet in mente tantùm seu intentione. Quæ interdum erumpit ad dationem absq; declaratione iniqui animi, interdum non.

Conuentionalis, quæ etiam ad pacta verè, & non animo decipiendi deducitur: verbo, nutu, vel alio signo: siue in sola tantùm promissione consistat: siue etiã re ipsa ex vna tantũ parte impleatur.

Realis, quæ ad dationem, & acceptionem præmisso pacto peruenit. Et posset quidem subdiuidi, quod vel est vtrinq; completa: vel ex vna parte

parte tantùm. Sed quia realis hic dicitur quæ omnifariam est completa : idcirco hæc, quæ ab vna tantùm parte compleri incepit, ad conuentionalem reducitur. *Valent: 22. de Simonia, disp: 6. pun: 5.*

Confidentialis, quando alicui confertur, aut procuratur beneficium cum pacto, vt idem conferenti vel procuranti, aliquando resignet.

QVÆSITVM II.

An conferens beneficium indigno, ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces, sit Simoniacus?

℟. D. Th: 2.2. *q.* 10. *a.* 5. 2. ait, non esse Simoniacum propter consanguinitatem vel affinitatem carnalem, conferre gratis aliquod spirituale, quia nihil ibi datur vel accipitur pecunia æstimabile. Quamuis ex tali motiuo principaliter conferre, sit mortale, præsertim indigno. *Nauar: cap: 23. n: 107. Azor: t. 3. l. 12. cap: 11. q. 1.* Idem dicendum est de conferente ob amicitiam. *Nauar.*

Quòd si hoc in aliquod commodum temporale resoluatur tanquam in pretium, erit Simonia, *Valentia 22. de Simonia, disp: 6. pun: 3.* Exemplnm ex Azor. Si quis confert consanguineo, vt inde conferens fiat honoratior, vel opulentior, vel potentior : vel vt consanguineorum, aut propinquorum familia esset clarior, vel ditetur.

Et quamuis aliqui Doctores vniuersaliter dixerint hoc esse simoniacum, tamen latè & generaliter vsi sunt nomine Simoniæ : scilicet, in quantum

tum datur beneficium ob aliquam inordinatam causam, vel motiuum. *Less: dub:20. Azor t.3. lib.12. cap. 11. Val.*

Sicut & de precibus specialiter aliqui asseruerunt. Nam conferre alicui beneficium propter preces, vel obtinere per preces etiam interueniente indignitate, non est propriè Simonia. Nisi preces pro precio fiant, & accipiantur: vt ait *Nauar: cap: 23.n:160.& 107.* Vel exauditio precum resoluatur in aliquod commodum temporale, tanquam pretium, vt *Valent: Soto, & Azor*, aiunt: videlicet, si exaudiens preces, fauorem ab exaudito quærit, aliquam vtilitatem expectat, beneuolentiam sperat, obligationem oblatam suscipit, iram & odiū metuit, honori ducit quòd à talibus rogetur. *D.Th:2.2. q.100. a:5. Azor c:18. q.3.* Vel nisi aliquod pactum interueniat, tacitum vel expressum: vt Less: docet, *dub:20. & Soto de Iust: lib: 9. q.7.a.3.* Aut etiam vt preces interponantur, apud alium, in ipsius collatoris vtilitatem. *Less.*

QVÆSITVM III.

Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui Prælato, pro beneficio obtinendo, an sit Simoniacus?

℞. In confessione, tribus modis id cognosci potest. 1. Per distinctionem præpositionis (pro) Nam potest importare, vel causam finalem, vel impulsiuam, siue excitatiuam. Et quidem si dicat causam finalem, videlicet quod spes beneficij moueat,

deat, tanquam finis principalis & immediatus ad inseruiendum, proculdubio erit Simonia.

Quod si tantùm excitet & impellat, finis tamen immediatus obsequiorum est salarium, aut alius iustus vel honestus respectus: tunc non erit Simonia, vt sequenti quæsito patebit, vbi etiam periculum latens aperietur.

Hanc doctrinam suppeditare videtur Nauar: c:23.n. 100. *ibi Quarto*. Declarationem verò terminorum de causa finali & impulsiua, videre poteris in opere morali. *Sanch:lib. 4.c.2. n.38.* & de Matrimonio. *lib: 8. c.21.n.8.& c. 30. n. 9.*

Azor *t.3.lib:4.c.24.* breuiter declarat: Finalis, inquit, est, propter quam aliquid fit, & qua non subsistente non fieret. Impulsiua, quæ est causa vt facilius, citius, vel promptius fiat: & qua non existente fieret, sed non ita facilè, citò, vel commodè.

2. Dignosci potest ex discussione intentionis. Nam si obsequia sumit pro pretio assequendi beneficium: ita quod ex vi obsequiorum immediatè expectat illud; est quasi emens ipsum, ac proinde simoniacus.

Quod si non ex vi seruitij, sed vi fauoris comparandi per obseqnia, sperat beneficium, non est Simoniacus. Quod in sequenti quæsito melius declarabitur.

3. Ex medio, videlicet si pactum mediat & interuenit, vt loco stipendij. aut etiam cum illo, accipiat beneficium. *Azor t. 3. lib. 2. c. 18. q. 2. & Less: lib: 2. c. 35. d. 20.*

QVÆ-

ADDITIO.

Solùm intendit author, cũ comm: apud *Bonac. t. de Sim: q. 6. p.* 1. per totum. posse beneficium excitare non vt motiuo obsequij vel per obsequium, (hoc enim damnat *Inn: XI. propos. 45.*) sed vt occasione obsequij motiuo gratitudinis vel per gratitudinẽ, vel alio honesto titulo beneficium cõferatur, quod tamen author docet esse periculosum.

QVÆSITVM IV.

Quomodo per munus à manu, à lingua, & obsequio, committatur Simonia?

℞. Munus à manu (secundùm D. Gregorium) est pecunia, & omne donum, quod intuitu obtinẽdi spirituale datur: vt equus, torques, ânnulus, &c.

Talia si dantur ex pacto, erit Simonia completa: si absq; pacto, sed cum intentione secreta, obtinendi rem spiritualem, erit Simonia mentalis. Si verò dantur ad conciliandam amicitiam tãtùm, non erit Simonia: verùm periculosum est. *Less: lib: 2. c. 35. dub: 20.*

Munus ab obsequio: si quis obsequium præstet Episcopo, Collatori, &c. vel inseruiat ijsdem cum expresso vel tacito pacto, vt beneficio compensetur, aut saltem tali intentione non manifestata, erit Simonia. *Less: lib: 3. c. 35. dub. 20.*

Si verò, vt ipse collator, serui scientiam, & dexteritatem perspectam habens, moueatur ad cõferendum ei beneficium, non erit Simonia in foro conscientiæ, etiam si gratis seruiat, dummodo non intendat obligare tacito aliquo pacto collatorem, nec collator sentiat se esse obstrictum. Non enim

præstas obsequia, vt Episcopum obliges, sed vt talenta tua ei innotescant. *D. Thomas, & Leßius.* Ad conciliandam verò amicitiam inseruire, æquè periculósum est, ac in munere à manu. *Leß.*

A lingua, vt est laus & vituperatio, patrocinium aduocati, commendatio apud Principem, & alios, ad fauorem humanum comparandum, & odium vitandum: hoc enim officium est pretio æstimabile. Vnde si quis hoc principaliter intendit, vel in pactum deducit expresse vel tacite, Simoniacus est.

De precibus satis dictum est.

QVÆSITVM V.

Quis Simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excommunicatus?

℞. Simoniacus realis in ordine, est ipso facto suspensus ab omnium ordinum executione. *Leß. d. 24.* & præterea est excommunicatus cum Papali reseruatione. In beneficio verò Simoniacus est tantùm excommunicatus. Similiter Simoniacus per confidentiam, non tantùm realis, sed etiam conuentialis, accepto beneficio, antequam impleat quod promisit, est excommunicatus. *Nau: n: 110. & Leß: n: 147. Azor t. 3. l. 12. c. 10. q. 4.*

Pro cuius declaratione, sciendum est. Quòd omnis Simonia, pœnâ æternâ gehennæ punitur, nisi hîc per Sacramentum Pœnitentiæ expietur.

Mentalis vltra peccatum mortale, nullâ pœnâ iuris afficitur, siue sit purè mentalis, siue etiam peruenerit (absq; pacto tamen) ad actum exteriorem dan-

rem dandi vel accipiendi: adeò vt etiam ad restitutionem in nullo casu sit obnoxius talis simoniacus. *Nau: c: 23. n:* 111. *Valde Sim: disp:6.p.6.* Quamuis Soto contrarium sentiat de Iust: *l. 9. q. 8. a.* 1. quoad simoniam mentalem, quæ ad dandum accipiendumq; peruenit.

Conuentionalis præter peccatum mortale, quod ei commune est cum mentali, potest etiam puniri in foro exteriori, si iucidi deferatur.

Illa verò Contentionalis, quæ est ex altera tantùm parte completa, obligat ad restituendum id quod est acceptum, & quidem statim ante condemnationem. *Val: vbi sup.* Restitutio quidem rei temporalis, fieri debet danti, (quamuis per sententiam iudicis in pœnam ipsa priuari possit.) Rei verò spiritualis, non danti sed superiori, nisi restitui nequeat, vt Sacramentum, vel Sacramenti character.

Quoad pœnas realis simoniæ distinguendum est. Nam vel est in ordine, vel in beneficio, vel in religionis ingressu.

Itaq; Simoniacus realis & mediatores, tam in ordine quàm in beneficio, omnes sunt ipso iure excommunicati, cum reseruatione Papali. *Nauar: n:* 111. *Val.*

Simoniacus in ordine tantũ, præter excommunicationẽ, est ipso iure suspensus, cum reseruatione Papali. *Val.* Simoniacus verò in beneficio, nõ est ipso iure suspensus, sed tantùm excommunicatus.

Et præterea omnis dispositio beneficiaria, vt præsen-

præsentatio, electio, collatio, per realem Simoniam; est nulla: & consequenter quæsitum per illã, debet dimitti, etiam ante sententiam, & quidem cum fructibus: quia iure naturali relinquenda est res aliena.

Est quoq; talis inhabilis ad idem beneficium obtinendum.

Res autem temporalis per simoniam data, restitui debet Ecclesiæ, in cuius præiudicium admissa est: vel pauperibus, si in nullius Ecclesiæ damnum, vel ignominiam id cessit: post sententiam tamen. *Val: Leß.*

Simonia confidentiæ pœnis superat omnes superiores. *Leß. lib: 2. c: 35. dub: 26. & n: 140. Nauar: C. 23. n. 108.*

Ad extremum notandum est, quod tradunt, *Nau: Val: & Azor. t. 3. l. 12. cap: 21. q. 6.* Quòd nullus Simoniacus est ipso iure excommunicatus; præter Simoniacum realem in ordine & beneficio. Cuius contrarium *Leß: dub: 23.* significat, quoad simoniã ob religionis ingressum, quòd videlicet tam dantes, quàm accipientes, sunt ipso facto excommunicati per Vrbani 4. Extrauag: quæ incipit: *Sane in vinea Domini.* Capitula verò aut Conuentus, suspensionis pœnæ subiacent. Quæ tamen pœnæ intelliguntur, interueniente petitione vel exactione, directa aut indirectã. Nam sponte oblata, (omni pactione cessante) licet recipere: Dotem quoq; exigere licet, ita determinante Martin: 5. & Clem: 7. non quidem pro ipso ingressu religio-

nis, sed pro alimentis Monialis, maximè si Monasterium sit tenuè. *Less: dub: 12. & Azor lib: 12. c. 16.*

QVÆSITVM VI.

Resignare beneficium in fauorem tertij, continentè Simoniam?

℞. Secundum vsum Curiæ Romanæ, & Constit: Pij V. prohibitum est, ne quis coram ordinario cedat suo officio, alterius gratiâ, imò & Iure communi talis damnatur, vt Simoniacus. *Azor l. 7. c. 21. q. 2. & c. 27. q. 3.* Omnis enim pactio in spiritualibus est illicita, & Simoniam inducit. *Less: & Azor.* Ideo propter speciem Simoniæ, non possunt tales resignationes esse, nisi in manibus Summi Pontificis, cuius authoritas, dissipat Simoniam iuris humani, seu Ecclesiastici. Neq; enim hic potest esse aliqua Simonia iuris diuini. *Less: d. 14.*

Licitum tamen est, dimittenti beneficium suum absolutè, id est, absq; intentione id faciendi causâ alterius, post aliquod temporis interuallũ, & non statim, petere, ab ordinario pro aliquo. *Azor t. 2. c. 21. q. 3. & t. 3. l. 12. c. 8. Nau: Man: c. 23. n: 107.*

QVÆSITVM VII.

Permutatio autem Beneficiorum, caretnè labe Simoniæ?

℞. Caret quidem, si fiat authoritate Episcopi: absq; ea verò inficietur ipsa.

Licebit itaq; tractare de permutatione facienda, & tractatum concludere, & se vicissim obli-

gare,

gare, ſed adiectâ clauſulâ, ſub beneplacito ſuperioris, cui hæc ſunt manifeſtanda. *Leſſ:l.2.c.35.d.4.n.3. & dub:17. Azor.c.29.* Compenſatio tamen exceſſûs, eſt periculoſa. Lege *Leſſ: n:102. & Azor:t.3. lib: 12. c. 12. q. 3. Nau: Manual: c. 23. n. 100.*

QVÆSITVM VIII.

An ſit Simoniacum, ſumptus in lites & ædificia à reſignatario exigere?

℞. Quoad expenſas litis. *Leſſ:l.2:c.35.d.15.n.94.* refert quoſdam negare eſſe Simoniacum: tum quia reſignans facit hoc, vt ſe indemnem ſeruet: tum quia totæ expenſæ redundant in vtilitatem reſignatarij. Quorum opinionem ego limitarem, ad ſumptus factos ex ſuo patrimonio, vel alias, dummodo non ex beneficio: hanc autem diſtinctionẽ ſuppeditat. *Azor l.7. c.16. q.9.* Alios autem aſſerere id Simoniacum eſſe: quæ opinio Leſſio placet, & communis Doctoribus dicitur. Et ratio eius eſt. Quia omne pactum in ſpiritualibus, de onere tẽporali, quod iure non eſt annexum, reprobatur, ſi abſq; authoritate ſuperioris fiat. Neq; in foro exteriori (inquit) admitteretur iſta excuſatio.

Quoad ædificia: Si facta ſunt in vtilitatem ſeu commodum reſignantis tantùm, vel circa proprios fundos, & non in vtilitatem Eccleſiæ vel beneficij: & dato quòd in bonũ beneficij, ſed ex prouẽtibus beneficij, videtur omninò eſſe Simoniacũ repetere: ſecus ſi pro commodo Eccleſiæ aut beneficij, ex patrimonio ſumptus fierent, vel ex aliunde

aliunde partis citra beneficium. Lege *Azor t. 2. l. 7. c. 9. q. 6. & t. 3. cap: 12. q. 4.*

QVÆSITVM IX.

Licetnè in beneficijs, ob redemptionem vexationis, dare aliquid temporale?

℞. Nauar: *Man: c. 23. n. 101.* sic respondet: Si qui dat, iam habet ius acquisitum, non committit Simoniam. Sed ante ius quæsitum, non licet dare aduersarijs, etiam malitiosè impedientibus, nisi impedirent vim inferendo, vel procurando pro indigno, vel solus ille occurreret dignus, qui eligeretur. Vel clariùs ex Less: *lib: 2. c. 35. d. 18.* Duplex est ius: Ad rem, & in re. Ius ad rem in beneficio, aliud est remotum, vt dignitas personæ, respectu talis beneficij. Aliud propinquum, vt cùm illa persona est electa, vel præsentata, vel postulata: sed nondum confirmata vel instituta. Ius in re habet, qui iam est confirmatus, vel institutus, vel collationem factam acceptauit, quamuis nōdum possessionem ceperit. Itaq; qui nondum habet ius in re, non potest pretio dato redimere vexationem, ab illis qui possunt non tantùm obesse, verùm etiā prodesse suffragando, vel procurando, &c. Sed bene potest, qui solum possunt obesse, siue vi & fraude obsint, siue muneribus & precibus, apud collatores vel electores. Tunc enim datur pretium non pro beneficio, sed pro cessatione nocumenti. Qui verò habet ius in re per confirmationem, vel institutionem, aut liberam collationem, potest

pretio

pretio redimere vexationem, si fortè aliquis illum à possessione capienda impediat.

TITVLVS XI.

De Beneficiis.

Habet quæsita 13.

QVÆSITVM I.

Quid in iure, nomine beneficij intelligitur?

℞. Intelligitur annuus prouentus, vel potius ius percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, Sacerdoti aut Clerico collatum, ob ministerium Ecclesiasticum. *Azor t:2.lib:3.c.1.q.1. & Less: lib: 2.c.24.*

QVÆSITVM II.

Quotuplex est beneficium seculare?

℞. Duplex. Simplex, & non simplex, quod ab alijs dicitur duplex. Simplex est, quod non habet aliquam iurisdictionem, prærogatiuam, neq; administrationem, sed tantùm seruitium in Ecclesia, cantum in choro, Missam ad altare. Duplex: quod præter hæc, habet aliquam iuris qualitatem videlicet, iurisdictionem, prærogatiuam, & rerũ Ecclesiasticarum administrationem.

Beneficia habentia qualitates sunt, dignitas, personatus, officium, gubernatio Parochiæ, cura animarum, &c. *Azor t: 2. lib: 3. c. 1. q. 5.*

Dignitas propriè est, per quam beneficiarius

habet rei Eccleſiaſticæ adminiſtrationem, & iuriſdictionem in Clericos. Perſonatus, per quem beneficiatus habet gradum honorificũ: puta in choro ſedem ſuperiorem, in collegio locum, abſq; tamen adminiſtratione & iuriſdictione. Officium, per quod beneficiarius habet adminiſtrationem, abſq; iuriſdictione & gradu eminentiori. *Azor t. 2. lib: 3. c. 1. q. 4.*

Porrò dignitatem, perſonatum, vel officium habent, Decanus, Præpoſitus, Archidiaconus, Cuſtos, Cantor, Scholaſticus, &c. Nam aliquando iſta tria beneficia, pro eodem accipiuntur, aliquando diſtinguuntur. *Azor c. 13. q. 4. & 5.* Et tunc dignitas dicitur, Præpoſitura, Decanatus, Archidiaconatus, Perſonatus, Cantoria, Scholaſtia, Cuſtodia, Officium, Sindicatus, officium Sacriſtæ, Æconomi Eccleſiæ, Aduocati Eccleſiæ, &c. *Leſſius. lib: 2. c. 34. dub: 2.*

QVÆSITVM III.

An inter beneficia præfata, ſint aliqua incompatibilia?

℞. Sunt: ſed iſta ſunt in duplici ordine. Primi ordinis ſunt, quæ adeò nequeunt ſimul poſſideri, vt habito ſecundo beneficio, omnino excludatur, & vaccet, prius beneficium ipſo iure. *Leſſius lib: 2. c. 34. d. 27.* Talia ſunt, Eccleſiæ Parochiales, & alia beneficia, quæ curam animarum in foro contentioſo habent. Item, quæ officia, perſonatus & dignitates, vocantur. Item duo, Canoni-

catus,

catus, vel duæ Sacellaniæ, ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia; quæ dicuntur beneficia vniformia, sub eodem tecto.

Secundi generis insociabilia vocantur, quæ non possunt quidem sine peccato graui, ab eodem retineri: verumtamen si quis obtinuerit secundũ, non ipso iure vacat prius. Talia sunt: Canonicatus simplices in diuersis Ecclesijs; & alia simplicia beneficia, siue requirant residentiam, siue non imò & sub eodem tecto difformia.

QVÆSITVM IV.

Adeònè sunt ista beneficia incompatibilia, vt in nullo casu possint plura simul teneri?

℟. Non adeò. Si quidem habere plura beneficia non est intrinsecè malum; aliàs Summi Pontifices non dispensarent. Dispensare autem solent, vnde & D. Gregorius, *lib.* 2. *Epistolarum, cap.* 52. dispensasse legitur, cum quodam, nomine Agnello, ob certam Ecclesiæ necessitatem, vt duos Episcopatus haberet. Neq; omnino indifferens: cùm speciem mali, & inordinationem quandam præseferat. Si quidem inprimis minuitur cultus diuinus, vnus namq; habens tria beneficia, non recitat ter officium, neq; celebrat ter.

2. Ecclesia destituitur suis operarijs, cùm vnus non possit in pluribus locis residere, nec plurium ministeria obire.

3. Animarum cura negligitur.

4. Honori Ecclesiæ propter absentiam rectoris detrahitur.

5. Fundatores defraudantur (proh dolor) sua pia intentione.

6. Multi Ecclesiastici pauperes, magis idonei, magisq; vtiles Ecclesiæ futuri, frustrantur.

7. Quia pluralitas, multa absurda inducit: vt nimiam solicitudinem temporalium, discursum, ambitionem, luxum, incontinentiam, concubinatum, lites, scandala pusillorum, &c. vt meritò Conc: Trid: *Sess. 24. c.17.* dixerit, hanc pluralitatem esse peruersionem totius ordinis Ecclesiastici. Et Alex: *3. cap: Quia in tantùm 7.* de deprebendis; pluralitatem beneficiorum certum continere animarum periculum asserit. In Extrauag: Ioan: 22. *Execrabilis.* Decem recensentur incommoda, ex pluralitate promanantia. *Less: l:2. c.34. d.27. Tolet: Azor.*

Tamen adhibitis debitis circumstantijs, & iustis causis, cohonestari potest. (D. Thom: *quodl: 9. a.15.*) & malitia eius impediri, (*Less.*) Porrò iustæ causæ cohonestantes, & Pontificem ad dispensationem mouentes, non possunt esse plures, sed vna sola, ad quam cæteræ reducuntur. Ea autem est Ecclesiæ necessitas, vel magna vtilitas. Necessitas est aut intrinseca, propter ministerium, (casu quo desunt alij, vel idonei.) Aut extrinseca, propter defensionem, (casu quo Ecclesias opus est aduersus hæreticos defendere.) Tunc enim necessarium est, pastores esse potentes, &c. Vtilitas, quādo maior honor, aut commodum notabilius, Ecclesijs accedit, vt si alicui præclaro, sublimi, aut literato viro (non tamen sola promotione, aut

quali quali nobilitate ornato) non sufficiat vnum beneficium ad honestè viuendum, iuxta suum statum, & possit ei absq; incommodo Ecclesiæ alterum dari: tunc, & non alias poterit honorari pluribus beneficijs. Quod tamen fieri non debet, nisi in ordine ad Ecclesiæ vtilitatem, (non ad faustum & luxum) vtpotè, quia persona talis, plus profutura Ecclesiæ putatur (quod raro experimur) absens, quàm alia præsens, propter suam prudentiam, industriam. Quod *Less: lib: 2. c. 34. dub: 28.* docet, & probat ex Conc: Lateranen: & D. Bernar: *Azor: t. 2. lib: 6. c: 10. q: 2. Nauar: cap: 25. n: 128.*

QVÆSITVM V.

Quòd si nō putetur subesse legitima dispensationis causa, is qui obtinuit per dispensationem plura beneficia, eritnè tutus in conscientia?

℞. Minimè, sed tenetur alterum resignare D. Thom: *quodl: 9. a: 15. Caiet: ℣. Beneficiorum multiplicatio. Soto lib: 3. de Iust: q. 6. a: 3. Tolet: lib: 5. c: 73.* Rationem reddit *Less: lib: 2. c: 34. n: 151.* Tum quia Papa non est Dominus beneficiorum, sed dispensator. Atqui dispensator non potest pro suo arbitrio distribuere bona dispensanda, sed iuxta rationabilem voluntatem eorum, qui ea dispensanda reliquerunt: & commodum eorum, in quorum vtilitatem relicta sunt, quæ in proposito, est Ecclesia vniuersalis: Tum quia vnum Sacerdotem habere plura beneficia, est contra ius diuinum naturale, secundùm Caiet. Pontifex autem non potest di-

test dispensare in talibus, nisi interueniat iusta causa quæ turpitudinem tollat, vt patet, in votis, iuramentis, & indulgentijs. Tenebitur itaq; malè dispensatus, resignare aliqua, ex ijs quæ vel non sunt ei secundùm suum statum necessaria, vel in quibus legitima causa non intercessit. Hæc ex *Lessio, Soto, Iust: li b. 3: q. 6. a: 3. Azor t. 2. lib: 6. c: 10.* vsque ad *13. Tol: lib: 5. c: 80. & 81.*

QVÆSITVM VI.

Quid incurrit ille, qui plura retinet beneficia absq; dispensatione?

℟. Ille, qui habet aut duo beneficia curata, aut duas dignitates: aut (in summa) duo beneficia primi ordinis, & non statim resignat officiosè primũ: ipso iure priuatus est, etiam secundo, & inhabilis est ad sacros Ordines, & ad quodcunq; beneficium Ecclesiasticum, & ipso iure beneficia illa sunt dispositioni Sedis Apostolicæ reseruata, vt ex Extrauag: *Execrabilis* docet Less: *l: 2. c. 34. dub: 27. n: 142.* Insuper Azor tradit, *t. 2. l: 7. c: 17. q: 3.* talem beneficiarium titulo carere, ac ob id fructus suos non facere. Addit tamen *Lessius 143.* Eum qui vtrumq; retinuerit, non ita esse priuatum secundo, vt teneatur illud sponte dimittere, sed per sententiam iudicis esse priuandum. Vnde si nulla sententia sequatur, poterit primum retinere, sed primum, obtento secundo; ita amittitur, vt non sit opus sententia. Vide etiam eundem ibid: *cap: 29. dub: 8. & 34. n: 190. & Azor tom: 2. lib: 7. c: 18.* Quamuis Sa,

V. Bene-

Beneficium, n: 5. requirat monitionem, iudicis etiam quoad prius beneficium.

De beneficijs incompatibilibus secundi generis, iam dictum est, quod videlicet, retinens ea absq; dispensatione, est in statu peccati mortalis.

QVÆSITVM VII.

Potestnè dari aliquis casus post Conc: Trid: in quo quis licitè possit plura beneficia sine dispensatione habere?

℟. Potest. Sed cum certis limitationibus. 1. Si beneficium quod habetur, siue curatum, siue simplex, sit valdè tenue, vt non sufficiat congruæ seu honestæ sustentationi Clerici, verè, absq; fraude. In tali casu, poterit beneficiarius aliud quidẽ, sed simplex, & vnum tantùm acceptare. Dummodo alterum eorum saltem residentiam, vel assiduam præsentiam, siue iure communi, siue consuetudine, aut statuto, siue etiam fundatione, non requirat. Hoc colligitur ex Conc: Trid: *Sess: 24. c: 13. & c. 17. de refor: Less: & Azor.* Omitto autem illos casus, in quibus vnum datur in titulum, aliud in commendam: & quando beneficium est alteri annexum vel incorporatum. Hæc enim sunt compatibilia seruatis seruandis.

QVÆSITVM VIII.

Quod beneficium censetur sufficiens vitæ Clerici sustentandæ?

℟. Illudquod ipsi & suis sufficit. Nimirum, vt pro sua conditione habeat victum, amictum, habitatio-

rationem honestam, prouisionem ad casus accidentes, morbos scilicet, &c. Non tantùm pro sua persona, sed etiam pro tota familia: intra quam non tantùm famuli annumerantur, sed etiam parentes, & alij consanguinei egentes (secluso scandalo.) Præterea, vt ex beneficij fructibus, possit hospites, aduenas & peregrinos excipere: & Episcopalia iura persoluere. Debet autem hic ratio haberi nobilitatis, scientiæ, & literaturæ, atq; dignitatis. *Azor q. 9.* Cum resolutione ad Ecclesiæ vtilitatem, vt dictum est: & cauendum est, ne nimium nobis indulgeamus & attribuamus.

QVÆSITVM IX.

Tenenturnè beneficiarij commorari & residere in sua Ecclesia?

℞. Azor *t: 2. l. 3. c: 9. q: 2.* Quòd etiam qui simplex beneficium habent, iure communi debent residere, vbi habent beneficium. At verò consuetudine (inquit) introductum est, vt simplices beneficiarij, qui non sunt Canonici, aut portionarij, possint ab Ecclesijs abesse, dummodo substituant Vicarios, per quos inseruiatur Ecclesiæ. Verendũ tamen est, ne potiùs sit abusus, & contra intentionem fundatorũ, præsertim in beneficijs pinguibus.

Quoad beneficiarios, quibus incumbit cura animarum, isti tenentur iure diuino residere, per se suum officium administrare. *Less: dub: 29.* ex Cõc: Trid: *Ses: 23. c: 1. de refor.*

Possunt tamen Episcopi absq; superioris appro-

probatione, ex iusta causa, ad summum tres menses, siuè continuè, siue interruptè abesse à suis Ecclesijs. Parochi verò ad duos menses, ex legitima causa, & per Episcopum cognita, & probata in scriptis, relicto Vicario idoneo, approbando ab ordinario. Trid: *Ses: 23. de refor: c: 1.* & Conc: Triden: *Ses: 24. c: 12. de Refor.*

QVÆSITVM X.

Beneficiarij quomodo se gerere debent, in vsu prouentuum suorum beneficiorum?

℟. Ita vt inprimis expendant, ad honestam cōmodamq; sustentationem suam suorumque, quantum necesse fuerit: residuum verò in pios vsus erogent, & non seruent, nisi pro communiter occurrentibus casibus: neq; prodigè dispensent. Alioquin peccabit mortaliter beneficiarius, impendendo ea, quæ supersunt in profanis & superfluis, vtēdo nimio sumptu, pretiosa veste. Solùm enim licet ei vti habitu necessario & honesto. Et bona non sunt data Ecclesiæ ad superbiēdum vel ditandum. Neq; potest diuitibus donare, aut in ludos impendere, recreationis causa, vel pro amicitia humana: quia ista sunt extra pietatis opera, *Nauar: tom: 1. tract:* de reditibus Ecclesiæ. *c. Quoniam* §. 22. Vbi multa bona & vtilia in medium affert. Exemplum quoq; §. 31. *n:* 2. præclarum recenset, de quodam Prælato primario, qui ad persuasionem cuiusdam Concionatoris Ordinis Prædicatorum, mutauit animum, duabus horis aut tribus ante mortē, de sup-

de suppullectili sua, nepoti quidem prius relicta, sed postea in pium opus conuersa, ob certissimam damnationem, sibi prædictam.

Neq; consuetudo, inquit, potest beneficiarios in hoc excusare.

Et D. Th: *2 2. q. 185. a: 7. ad 2.* monet Clericos, quod si voluerint aliquid sibi subtrahere & cõsanguineis dare, possunt, dummodo, inquit, hoc moderatè faciant. Et declarat statim particulam moderatè, id est, vt non indigeant, non autem vt ditiores inde fiant. Adducitq; D. Ambr: testimonium. Vide si vis Conc: Trid: *Ses: 21. c: 5. de refor.* Azor quoq; copiosè hanc materiam prosequitur, *tom: 2. lib: 7. c: 8. 9. ac 10.*

QVÆSITVM XI.

Potestnè Beneficiarius, propria authoritate, beneficium dimittere?

℟. Non potest: sed debet coram Ordinario ipsum deponere: aliàs reuocari potest, & nisi admonitus redierit, potest excommunicari. *Azor t: 2. lib: 7. c: 19. q: 6.*

QVÆSITVM XII.

Potestnè Beneficiarius resignare beneficium?

℟. Potest quidem. Si fiat absq; fraude, & habeat ipse vnde viuat: Sed Ordinarij hoc admittere non possunt, absq; legitima causa, ob Const: Pij V. Causæ autem plures enumerantur, videlicet senium, aduersa valetudo, vitium vel impedimentum cor-

tum corporis, conſcientia criminis, Cenſura,&c. *Azor t:2.lib:7.c:19.q:5. & Leſſ: lib: 2. c: 34. dub: 31.*

Hæc de pura reſignatione: de conditionali verò iam dictum eſt,in titulo 10. de Simonia,ſicut & de permutatione beneficiorum.

QVÆSITVM XIII.

Ad Beneficiarius poſſit facere teſtamentum?

℞. De bonis hæreditarijs, vel arte, doctrina, induſtria, acquiſitis: aut aliqua ſucceſſione, donationeuè, abſq; vlla Eccleſiæ relatione comparatis, poteſt. Conſtat etiam eoſdem non poſſe iure cõmuni teſtari, de bonis ex Eccleſia quæſitis, hoc eſt, de fructibus beneficij. Sed Summi Pontificis facultate accedente, poſſunt teſtari, in quoſuis vſus. *Azor c: 19. q: 2.* Et ex conſuetudine multis in locis recepta, poſſunt abſq; licentia, ad opera pia tantùm, vt docet *Leſſ: lib:2. c:19. d:4. n: 42.* Idem cum Nauar: dicit: peccare mortaliter (communi, inquit, ſententia DD.) qui aliter diſponunt, relinquentes bona conſanguineis diuitibus, &c.

TITVLVS XII.

De Cenſuris.

Habet quæſita 10.

QVÆSITUM I.

Quot ſunt Cenſuræ?

℞. Tres. Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum.

QVÆSITVM II.

Quid importat Censura?

℞. Accommodatione & vsu Ecclesiæ, importat pœnam spiritualem seueram, medicinalem tamen, ac proinde temporalem.

QVÆSITVM III.

Quæ est differentia inter Censuras?

℞. Quia Excommunicatio directè priuat communione fidelium: Suspensio, Ministerio Ecclesiastico. Interdictum, Officijs & rebus diuinis.

QVÆSITVM IV.

Quid est Excommunicatio maior & minor?

℞. *Excommunicatio minor* est illa, quæ priuat sola perceptione Sacramentorum: ita quod peccat mortaliter, ingerens se Sacramentis suscipiendis.

Et hæc non incurritur nunc, nisi in duobus casibus communicationis cum excommunicato: scilicet, cum percussore Clerici notorio: & publicè nominatimq; excommunicato.

Maior vero omni communione fideliũ priuat.

Nam priuat inprimis Sacramentis, tam conferendis quàm suscipiendis.

2. Orationibus & Suffragijs Ecclesiæ.

3. Communione quoq; ciuili.

Habet etiam multos alios effectus; quos videre poteris in Suar: *de Censuris*, & Nauar.

Quinq; autem excusant, non vitantem excommunicatos;

1. Igno-

1. Ignorantia. 2. Necessitas. 3. Vtilitas. 4. Coniugium. 5. Subiectio. *Nauar: c. 27. n: 26. & Suar: & alij. Sa, ℣. Excom: n: 45.*

QVÆSITVM V.

Quid sit irregularitas, quoad significationem nominis?

Irregularitas est inhabilitas, propter quandam indecentiam, impediens directè ac primario, susceptionem ordinum Ecclesiastiaorum, consequẽter verò vsum eorum.

QVÆSITVM VI.

Quot sunt irregularitatis species?

℟. In genere duæ; videlicet ob delictum, & ob defectum. In particulari verò sunt 12. species irregularitatis. Et quidem sex sunt ob defectum, seu propter indecentiam inculpabilem: ob delictum autem, seu propter indecentiam culpabilem, similiter sex.

Inculpabilis est, vt 1. Defectus natalium. 2. Defectus corporalis. 3. Bigamia. 4. Administratio iustitiæ in causa sanguinis, & concursus seu cooperatio ad ea. 5. Interfectio & mutilatio in bello iusto. 6. Defectus libertatis, vt in mancipijs.

Culpabilis. 1. Sacramenti iniuria, vt est in rebaptizatione. 2. Censuræ violatio, vt puta, si quis irretitus eis, attentet susceptionem, vel exercitiũ Sacrorum Ordinum. 3. Hæresis. 4. Homicidium. 5. Mutilatio. 6. Infamia. *Declarationem vide in authoribus.*

QVÆSITVM VII.

Ad euitandam irregularitatem, quomodo Confessor, Concionator, & alius Theologus respondere debet, interrogatus de aliquo crimine, pœna mortis digno?

℟. 1. Si interrogans, neq; ad iudicium spectat neq; à iudicio est subordinatus, licitum erit, fateri veritatem intrepidè, tam in generali quàm in speciali. *Sylu:* ℣. *Homicidium* 3. *q:* 5.

2. Si interrogans, est etiam de spectantibus ad iudicandum: sed crimen non imminet in præsenti puniendum, vel sententiam iam lata est, licitè respondebitur generaliter *Sylu.*

Et Henriq: *lib:* 14. *cap:* 16. *n:* 4. inquit, in generali, potest Clericus consulere, dicens, legem esse, vt fures suspendantur, & prædicare illos esse furcâ dignos. Sed cauendum est, ne dum tractatur de pœna alicuius facinorosi, sub dicto fit causa proxima mortis: neque enim tunc interrogatus de reo per iudicem, dicere potest: iure licitum est tales occidere. Aut, ad nos non pertinet, quibus nō licet interficere quenquam. Quanquā si iudex erat omnino paratus occidere, vel si in particulari non imminet occasio puniendi, non fit irregularis ex generali responso.

3. Amplius processisse videtur, *Sayro, de Censf: lib:* 6. *c:* 19. *n:* 25. Quotiescunq; quis interrogatur in communi, de aliquo delicto, aut malefactore: An scilicet quis ob tale crimen, mereatur mortē: & re-

& respondet, mereri ; secuta morte in aliquo, non incurrit irregularitatem (quamuis supra *n.* 16. videatur acceptasse limitationem Tabien: videlicet, quando non imminet tunc casus in præsenti iudicandus.)

Vnde Concionatores, monentes Judices, in communi, vt suum officium exequantur, & improbos puniant, non contrahunt irregularitatem, etiamsi Iudices hinc moueantur ad puniendum pœna mortis.

4. Si quis interrogetur in particulari ; scilicet, an Petrus fur sit suspendendus. tunc Consiliarius non potest respondere, esse suspendendum, vel malum esse, si iste euaderet, aut impunitus permaneret. Sed potest respondere in genere, vt faciat officium suum, vel (addit Sayro) in genere dicat, quod fures & homicidæ secũdùm leges pæna mortis puniuntur. Et tunc secuta morte non efficitur irregularis. Quia responsio non est in particulari adhibita, vt hic reus decapitetur, vel suspendatur, sed solum in generali facta est declaratio iuris, & eius quod secundùm leges fieri debet. Multa enim in genere licent, quæ in specie non licerent. Sicut licitum est Clerico in bello iusto, hortari in communi ad strenuè pugnandum & occidēdum, in generali. Et fundatur hoc in rerum natura. Nam qui alios instruere est potens. cur non debet tanquam scientificus in vniuersali docere? sicut & cui vetitum est, ad actiones particulares concurrere : de his consilium dare, non licebit. Vnde si iudex vellet di-

let directè sibi responderi, de hoc reo, Respondebit Clericus: consulat alios, præsertim legisperitos, leges inspiciat, vel suum officium faciat. Eodē modo si interrogetur: Quid agendū est de eo qui probatus est fur? &c. Hoc autem est tutissimum.

5. Confessarius verò potest dicere Iudici generatim, nolenti pœna mortis punire reum. Fac officium quod debes, vel non possum te absoluere, nisi feceris quod leges præcipiunt: vel nisi punias reum: pœna secundum leges debita, non te possum absoluere. *Suar: t. 5. d: 47. sect: 1. n: 8.* Tunc enim declarat ex debito, quid Iudex teneatur de iure & ex officio suo. Non tamen potest dicere: suspende, vel interfice eum. Similiter: si reo consulat consentire in sententiam mortis iustam, aut in confessionem delicti debitam, non est irregularis. Nisi appellationem iure concessam, cōsulat omittere: esset enim causa accelerationis.

QVÆSITVM VIII.

Clerici habentes iurisdictionem temporalem, quomodo se gerere debent, in puniendis criminibus subditorum?

℞. 1. Causas sanguinis ipsi per se agitare non possunt, sed debent constituere iudices seculares, qui hoc munus obeant. Quibus possunt & debent præcipere, quod faciant vnicuiq; iustitiam. Et si isti Iudices constituti quærant, quid agendum sit de aliquo, qui meretur mortem respondere, debent: vt consulant peritos.

2. Pos-

Possunt Clerici delegare alicui, etiam specialiter, super aliquo maleficio, puta homicidio in sua iurisdictione commisso, vt ipse inquirat, & iustitiam administret. Et quamuis ipse delegatus, postea exequatur, & occidat; non propterea Clericus erit irregularis. *c: fin:* Ne Clerici vel Monachi, *in 6. Sayro de Censuris, l. 6. c: 18. n: 16. 17. 18. Suar: t: 5. d: 47. sect: 1. Graff: lib: 2. c. 62. n: 29.* vbi multos citat Doctores.

3. Possunt etiam iisdem Clerici, legem & statutum condere, cum, & sub pœna mortis. *Sayro & Henriquez, lib: 14. c: 17. n: 6.*

QVÆSITVM XI.

Qui quærentibus indicat malefactorem, detinet, clamat, vt custodes veniant & capiant, tradit, accusat in iudicio; secuta morte efficiturne irregularis?

℞. Proculdubio efficitur. Sed inquirendum est, an is qui conqueritur coram Iudice, detinet, aut tradit, possit aliquo modo vitare irregularitatem: Hoc enim tam Clericis, quàm laicis ordinandis, apprime est necessarium.

Dicendum itaq; est 1. Quod si quis ista faceret propriæ vtilitatis causa, non intendus pœnam mortis, sed tantùm volens, aut periculum euadere, aut res suas recuperare, aut famulum, citra sanguinis effusionem, aliqua mitiori pœna corrigere & emendare: & præterea facta protestatione sincera, non tantùm ore, sed etiam interiori volunta-

te ac mente, ne procedatur ad pœnam sanguinis; iste (quicquid postea fecerit Iudex, etiamsi pœnam capitis infligeret) non esset irregularis. 2. Quòd si faceret quis absq; tali protestatione, at cum ea, sed in causa aliena, esset irregularis. *Nau: c:27. n:217. & n: 226.* Ita quòd ad vitandam irregularitatem duo seruari debent. 1. Vt accusator petat emendam sibi fieri, & prouideri, ne contra eum talia de cætero præsumantur. 2. Vt expressè protestetur, quòd ad vinctam seu pœnam sanguinis non intendat, *cap:2. Prælatis*, de homicidio, *in 6.*

Casu & occasione occurrente, lege *Suar: t. 5. de Censuris, disp: 47. sect:2. n:2. Sayro de Cens: lib: 6. c: 18. Graff: lib. 2. c. 62. num: 42.*

QVÆSITVM X.

An Confessarius tempore Iubilei, possit cum Irregulari dispensare?

℟. Non potest, nisi Bulla hoc exprimat.

Non solet autem id concedere, imò regulariter excipit.

Sed etiamsi non exciperet expressè, non propterea possent Confessarij dispensare, quia concessio in nulla clausula contineretur.

Non sub absolutione à peccatis & censuris, cùm irregularitas nō absoluatur, sed dispensetur.

Neq; sub potestate data supra vota & iuramenta: quia datur facultas commutandi, non dispensandi.

Et si

Et si daretur potestas dispensandi, illa statim limitaretur ad vota & iuramenta duntaxat,& non in sua amplitudine concederetur.

TITVLVS XIII.

De Iubileo.

Habet quæsita 14.

QVÆSITVM I.

Quid significat Iubileus?

℟. Vt ex *Leu: 25.* colligi potest,significat annum remissionis (vbi etiam in masculino, & sine diphtongo ponitur,cùm varij diuersimode scribant) qui apud Iudæos quinquagesimus fuit. *Suar: t.4 d. 50. s. 4. Roderiq: Sum: c: 183.*

Nunc vsurpatur ad significandum annum illum, in quo maximæ indulgentiæ conceduntur, qui prius fuit centesimus tempore Bonif: VIII. Postea Clem: VI. ad 50. reduxit. Et Paulus Secundus abbreuiauit, statuens vt in singulis 25. annis celebraretur. *Tolet: lib: 6. c: 24.* Tamen occurrente aliqua necessitate,solet extraordinariè concedi Iubileus: ad instar horum ordinariorum.

QVÆSITVM II.

Quid mouere solet Summum Ponticem ad concedendum Iubileum?

℟. Varij fines. Nam cùm datur Iubileus statuto tempore; finis est. 1. Honoratio SS. Apostolo-

rum Petri & Pauli: per visitationem Basilicarum illorum. 2. Reuerentia Sedis, quæ in ea est. 3. Vt fideles in fide confirmentur, & charitate accēdantur, visitando Martyrum sepulchra.

Cùm datur Iubileus initio Pontificatus, nouiter Coronati Papæ: finis est, impetratio diuini auxilij, pro tanto munere obeundo.

Quando conceditur tempore afflictionis, tribulationis, periculi, & cuiuscunq; necessitatis Ecclesiæ, vel alicuius Reipublicæ Christianæ, finis est, Dei (mala immittentis propter nostra peccata) placatio, & misericordiæ eius imploratio, ac subinde auxilij in tribulatione auersionisq; malorum, impetratio.

QVÆSITVM III.

Quæ est differentia inter Iubileum, & Indulgentiam præsertim plenariam?

℞. Quia Iubileus est tanquam totum, Indulgētia tanquam pars, separabilis tamen, à Iubileo. Siquidem Iubileus, continet Indulgentiam, & aliquid aliud. Indulgentia verò solam ablationem pœnarū debitarū pro peccatis, & relictarū post remissionem culparū, importat, vt inferius dicetur.

Iubileus itaq; & Indulgentiam exhibet, & plures alios fauores in foro conscientiæ ac pœnitentiæ præstat: vt facultatem supra casus reseruatos, supra vota & iuramenta. *Roderiq:c:* 183. (vt infra dicetur.) Vnde Concionatores debent abstinere à nomine Iubilei, dum Indulgentias promulgant:

gant: ne simpliciores decipiantur, & credant, omnia quæ Iubileus complectitur, concedi.

QVÆSITVM IV.

Quæ & quot sunt in Iubileo consideranda?

℟. Quatuor. 1. Conditiones sine quibus Jubileus non obtineretur. 2. Fauores. 3. Ampliationes seu extensiones. 4. Exceptiones.

QVÆSITVM V.

Quot conditiones requiruntur ad consequendum Iubileum?

℟. Regulariter sex. 1. Processio, vel Ecclesiæ visitatio. 2. Oratio. 3. Ieiunium. 4. Eleemosyna. 5. Confessio. 6. Communio.

Nam cùm bona opera, quæ Iubilei conditiones sunt, ad tria capita reducantur; scilicet, ad bona corporis, animæ, & externa. Peregrinatio seu visitatio spectat ad corporis afflictionem. Purificatio per confessionem, confortatio per spirituale alimentum, vnio cum Deo per orationem: pertinent ad animæ bonum. Eleemosyna, ad bona externa, quibus indigenti proximo succurritur.

QVÆSITVM VI.

Declarentur ista requisita omnia & singula?

Prima declaratio sit ista, quod omnia ista opera intra vnam hebdomadam debent expleri. Nā si quis in vna hebdomada ieiunaret, & in alia cōmunicaret, non assequeretur Iubileum. *Henriq: l.7. de Indulg: c.11.n. 2. & Roderiq. c. 183.* 2. Ope-

2. Opera illa quæ alligantur certis diebus, vt ieiunium Feriæ 4. Feriæ 6. & Sabbato, non possunt ad alium diem transferri, aut præueniri: neq; per alium quemq; expleri. *Henriq: cap: 10. n. 5. Decis: lib: 4. c: 15.* Solum autem ieiunium solet esse onus diei. *Roderiq: & Henriq:* monent.

3. Non requirit conditio Iubilei, vt omnes diligentiæ seu actiones enumeratæ, impleantur in statu gratiæ, & non in peccato mortali: (quamuis intentio concedentis Iubileum, & ipse animus suscipiendi eum, implorandiq; auxilium diuinum: expostulare videantur, vt rem talem aggressurus recolligat se, compungantur, proponat in gratiam Dei redire, & ita bonum statum inchoet) sufficit enim quod principale, videlicet communio, & vltimum opus, si quod post communionem restaret faciendum, (vt Eleemosyna, &c.) sit in gratia. *Decis: & alij supra nominati.*

4. Ordo inter hæc bona opera, non est de necessitate.

Insuper. Dum dicitur in Iubileo, vt quisque ante omnia confiteatur, sufficit intra tempus Iubilei. *Sa, Indulg: n. 13.*

Processioni qui non interfuerint, possunt per visitationem (adminus vnius Ecclesiæ) supplere. Nam in Bulla disiunctiuè exigi solet, processio aut visitatio, & ideò satis est alterutrũ facere. *Roderi.*

6. Qui tempore visitationis aut processionis, non posset ingredi Ecclesiam, eò quòd plena sit populo, sufficit orare extra eam. *Rosella & Roderiq.*

7. Ora-

7. Oratio fieri debet ad libitum, siue per Litanias, siue per vnam partem Rosarij, vel per aliquos Psalmos, aut etiam Orationes Dominicas cum Salutatione B.V.M. imò & breuius *Roder: n:9.* Dummodo applicetur (siue ante inchoationem visitationis Ecclesiæ, siue in cæpto itinere) illis pro quibus fieri mandatur, vt pro Exaltatione S. Ecclesiæ, Hæresum extirpatione, Principum Christianorum concordia; pro necessitatibusq; specialiter in Bulla expressis.

8. Eleemosyna danda est, secundùm arbitrium dantis. Sufficit autem eam per famulum, vel amicum, nomine principalis dari. Qui si impotens sit, (vt sunt pauperes ac Religiosi) loco Eleemosynæ debet subrogari (per commutationem Confessarij) aliud opus pium; vt Oratio, Ieiunium, &c.

9. Si tempus ieiunij & communionis, incidat in aliud ieiunium, vt puta, Quatuor temporum, vel Quadragesimæ, vel obligationem communionis Paschalis: vno ieiunio & communione satisfiet, & Præcepto Ecclesiæ, & conditioni requisitæ, ad iubilei consecutionem. *Henriquez lib: 7.c: 10.n.5. Azor, &c.*

10. Laborantes & ægrotantes, qui non valent ieiunare vnica comestione, licitè possunt commutationem impetrare à Confessario *Roder: Decis: n.38.* Imò & illi, quibus propter ieiunium, eueneret notabile detrimentum. Ieiunandum tamen est etiam senibus, & minoribus viginti & vno annis, si absq; præfato periculo ieiunare possunt. *Roder: n. 10*

11. Con-

11. Confessio quocunq; die fieri potest, infra hebdomadam, electam ad assequendum Iubileum: & siue in principio, siue in medio requisitorum. *Sanch: lib: 4. moral: c. 54.*

12. Qui infra tempus Iubilei confitetur animo suscipiendi Iubileum, sed postea propter aliquod impedimentum non facit alia requisita, aut etiam mutat animum, quem tamen habuit tempore cõfessionis: & mutato animo, non vult ieiunare, nec communicare, ac propterea non consequitur Iubileum: is valdè absolutus est etiam à reseruatis, & relaxatio votorum facta, valida est: peccat tamen grauiter, non implens alia opera necessaria ad Iubilei consecutionem, si absq; iusta causa facit: quia videtur in fraudem Iubilei facere, & contra virtuale pactum inclusum, in tali facultate ad talem finem concessa. Summus enim Pontifex non intendit concedere facultatem, nisi in ordine ad indulgentiam obtinendam, & pro illis qui habent animum lucrandi Iubileum. Et praeterea illa opera videntur se habere tanquam poenitentia iniuncta & acceptata pro talibus culpis. *Henriq: Sanch: Moral: c. 54. n. 42.* qui etiam *n. 54.* hanc propositi mutationem vacare culpa, contra Suarez asserit.

Caeterum, si dum confitebatur non habuit animum continuandi illas actiones, tunc decepit confessorem, peccauitq; grauiter, (nisi voluisset tunc confessionem facere ordinariam, non habens reseruata peccata, neq; indigens beneficio Iubilei, pro aliqua relaxatione habenda) & posuit obicem absolu-

absolutioni Sacramentali, ac tenetur confessionē tanquam inualidam, & non integram, iterare, ac proinde reseruatio non est ablata, neque relaxatio validè facta.

Idem dicendum est de eo, qui sciens & volens, subticuit aliquem casum reseruatum, vt puta propter pudorem, nam tunc non est ablata reseruatio à tali peccato, & censura: neq; poterit ab eo absolui post Iubileum. Quia conditionem requisitam de confessioue (videlicet ritè facienda) non implet. Imo etiam quando reseruatum casum expressit, sed alium non reseruatum subticuit, aut dolorem sufficientem, propositumuè emendandi vitam non habuit. Sicut enim tunc absolutio erat nulla, ita nec reseruatio sublata Hinc ille quoq; qui per obliuionem culpabilem (ob non adhibitam sufficientem diligentiam) omisit aliquod mortale, ac proinde validè absolutus non est; censendus est, non amisisse reseruationem. Nam reseruatio, nonnisi media absolutione valida; aufertur. *Sanch: n. 46.* Quamuis *Henriq: l. 6. c. 16. n. 5.* etiam incontritè ac dimidiatè confitenti faueat.

13. Qui in Iubileo confessus est bona fide, sed inculpabiliter oblitus est, peccatum aliquod reseruatum manifestare illud iam amisit reseruationē, & poterit à quocunq; Confessore absolui. Censura verò si annexa fuit, directè sublata est. quamuis post confessionem bona intentione factam; mutato animo, noluerit sua culpa obtinere Iubileum. *Sanch: Roderiq:* Et ratio est, quia statim reseruatio colli-

tollitur, ac homo à peccatis valide absoluitur. *Sanc: n. 36. & 39.*

14. Si quis sub tempus Iubilei, hebdomadæ ad id electæ, aliquoties inciderit in casum reseruatũ, vel etiam censuram (eadem enim ratio est) toties poterit absolui durante Iubileo suo.

15. Neq; exigitur vsus eiusdem Confessarij, sed potest fieri ad diuersos recursus, pro commoditate & occasione. Potest etiam ab vno fieri absolutio, ab altero votorum commutatio.

16. Si quis ad finem Iubilei accedat facturus meritò longam confessionem, quia fortè vix aliquando integrè confessus est præ pudore, &c. Aut etiam habet multos casus, qui indigent multo studio aut deliberatione, aut debet multas restitutiones, quas sæpè iussus non impleuit: Vnde confessarius præ angustia temporis, non potest eum tunc integrè audire, posset eum intra tempus Iubilei absoluere à censuris & reseruatione casuum (exprimendorum tamen) differens absolutionem à peccatis in sequens tempus. *Sanch: n. 33. Roderiq. c. 183, n. 12. Henriquez l. 7. c. 11. n. 3. 4.* Vel pœnitens omnia peccata breuiter ac expeditè (integrè tamen) manifestet, cum proposito parendi resolutioni confessoris, vt interim absoluatur, & Iubileum lucretur. Pro maiori verò quiete conscientiæ, examẽ exactius in aliud tempus differatur. Similiter qui tempore Iubilei cœpit confiteri, elapso eo potest absolui. *Sanch: n. 33. Roderiquez, Sa, V. Indulgentia. num: 14.*

17. Com

17. Commutatio quoq; potest fieri in Iubileo, non tantùm operis faciendi, si effici non potest: sed etiam præteriti, si videlicet non est factum, quod faciendum erat. Imò & voti non petendæ commutationis, *Sanch: n. 23.* Et præterea opera subrogata, locò ieiunij, & alijs requisitis ad Iubileum, possunt impleri post Iubileum: neque amplius alligantur tempori. *Sanch: lib: 4. c. 54.*

18. Absolutio danda est ordinaria cum intentione plenè (secundùm totum posse) absoluendi. quamuis aliqui in absolutione à censuris interponant, authoritatem Papæ.

19. Qui vltimo die, destinato pro communione, pateretur vomitum, aut ex obliuione biberet, vel qualecunq; legitimum impedimentum haberet: posset commutationem obtinere in aliud opus pium. Idem de pueris, qui propter ætatem non admittuntur ad communionem. *Henriq. n. 8.*

20. Hæc autem communio potest à quocunq; ministrari, nisi incidat in tempus Paschale, tunc enim vel à Parocho sumenda est, vel licentia petenda.

21. Potest aliquando breuiori tempore Iubileus obtineri, quàm spatio vnius hebdomadæ. Nimirum si propter aliquam iustam rationem, commutentur ieiunia, tunc enim eodem die fieri potest visitatio Ecclesiarum, eleemosyna, confessio, communio, & oratio: vt si quis sit infirmus, debilis, &c. ieiunare non valens. *Sanch: n. 28. c. 54.*

22. Iubileus semel susceptus amplius iterari

non potest. *Sanch:c. 54.n. 29. & multi alij.* Quod est contra eos, qui ex simplicitate discurrunt per diuersas Parochias, ad toties obtinendum Iubileum.

23. Similiter Iubileus semel omissus & neglectus (consideratis considerandis) elapso termino recuperari non potest.

24. Existens extra patriam suam, audita publicatione Jubilei; statim potest illud consequi, aut expectare donec in sua patria publicetur. *Roderiq. c. 183. n. 20.*

Similiter iter facturus, potest, aut in itinere, aut si malit, postquam ad locum quietum redierit, præstare opera, & lucrari Iubileũ. *Henriq. c. 11. n. 1.*

QVÆSITVM VII.

Quot & quos fauores Bulla Iubilei continet?

℟. Tres. Amplissimam facultatem absoluendi à reseruatis, non tantùm peccatis, sed etiam censuris. Authoritatem commutandi vota & iuramenta. (Neq; enim putandum est, virtute Iubilei ipso facto esse vota commutata, sed sola datur facultas Confessori, vt commutet *Sanch: n. 10.*) Et Indulgentiam plenariam.

QVÆSITVM VIII.

Quando in Iubileo datur facultas Confessoribus, supra casus in Bulla Cœnæ Domini, censeturnè concessa facultas etiam supra ipsam hæresim?

℟. Ait

℟. Ait Sa, ℣. *Absolutio.n.25.* quosdam affirmare, quosdam verò negare, nisi in Bulla id expressè, in speciali concedatur. Et tamen, ℣. *Excom: Bullæ. n. 17. & ℣. Hæresis, n. 12.* in partem negatiuam inclinare videtur. Quam tenent ferè omnes moderni Doctores. Et quamuis *Sa,* non in omnibus (locis) clarè: Viualdus tamen in Candela: de absolutione. *n. 17.* ita apertè docet, & multos DD. inter quos Caietanum quoq; allegat. Præterea ita responsum fuisse à Greg: XIII. annò 1577. & stylum Romanæ Curiæ talem esse, asserit *Nau: c. 27. n. 257. Iac: Graff. l.4.c.15.n.25. Azor.t.1.l.8.c.10.q.12. & c.19.q.2. Sanch: opere moral: l.2.c.12. n.10.* & citat aliquos DD. *Suar:t.5.d.7.s.5.n.11. & 12.* & similiter nominat aliquos ita sentientes, *Henriq: l. 6. de pœniten: c.16.n.2.* adducit aliquot DD. Et addit hoc ita esse declaratum proprio motu Pij V. 1572. Ianuarij 30. *Arag: 22. q. 11.a.3.* asserens Greg: XIII. ita declarasse, & olim Vrban. IV. *Auila p.2.c.7. disp: 1. dub: 7.* Idem respondit quidam Illustriss: Cardinalis, nomine Cosmus, cùm officio legationis fungeretur in Polonia. Nouissimè autem modernus Pontifex Vrbanus VIII. præmissa matura deliberatione, ac priuato studio, ita respondit. Quare nullus in posterum validè ab ipsa duntaxat heresi absoluere poterit, nisi talis facultas exprimatur. A schismate tamen tunc absolui potest is, qui purus schismaticus esset, absq; admixtione hæresis. Similiter fautores, receptatores, defensores, libros retinentes, legentes, imprimentes, si hære-

tici non sint, absolui poterunt. *Henriq: l. 6. de pæ-nit. c. 16. n. 2. in Comment: lit: L. Sanch. l. 2. c. 12. n. 12.*

QUÆSITVM IX.

Quot requiruntur ad commutationem votorum faciendam?

℞. Tria. Authoritas, causa, & materia.

Authoritas quæ sit, & ad quid se extendat, considerari debet. Cōmuniter enim dari solet ad commutationem: non ad dispensationem: & delegata potestas ad commutandum, non se extendit ad dispensandum, & è contra.

Causa quoq; consideranda est. Nam quamuis ad dispensandum maior exigatur causa, & grauior, (vt suo loco dicetur) tamen etiam ad commutandum exigitur. Sufficit autem leuis & parua: quia parua est facta, per commutationem remissio, vnde in Iubileis sufficit, vt vouens petat commutationem. Quia semper cum illa petitione concurrit, promptior vouentis voluntas ad materiam subrogatam. Quod cedit in maiorem Dei honorem, & Ecclesiæ benignitatis commendationem. *Sanch: c. 50. n: 22. & seq:*

Porro quoniam materia voti est bonum, ideò materia quoq; subroganda locò alterius, debet esse quid bonum. Et quidem si commutatio esset facienda, in bonum euidenter maius, non requiritur Ecclasiastica potestas: potest enim ipse vouens propria authoritate loco calicis argentei promissi, dare

dare aureum. In bonum vero minùs illo priori promisso, fieri non potest pura commutatio, etiam authoritate Ecclesiastica; nisi admisceatur dispensatio, cum graui causa: de qua modo non loquimur. Exigitur itaq; æquale bonum priori, in quod commutandum est illud votum. Quæ æqualitas: non scrupulosè est accipienda, sed moraliter, ita vt prudentis arbitrio, nulla aut parua differentia esse credatur, vel saltem, non sit certum, bonum subrogatum esse minus, illo antea promisso.

Ad hæc, ista æqualitas inter materiam præsentem voti, & materiam subrogandam, non est perpendenda, ex natura illorum bonorum (constat enim orationem esse, secundùm naturam suā nobiliorem, & superiorem ieiunio, peregrinatione, & eleemosyna: & tamen pro afflictione vnius diei per ieiunium, non sufficeret recitare vnam partem Rosarij: neq; semper Deo gratius est vouentem facere, id quod per se excellentius est) sed expendenda est ista æqualitas, secundùm proportionem rei, ad rem, vel quoad acceptionem Dei, & vouentis salutem, pensatis omnibus circumstātijs, vt inferius dicetur.

Neq; ista æqualitas materiæ subrogandæ, respectu prioris promissæ, est ponderanda duratione, magnitudine aut numero: vt quod votum perpetuum commutetur in materiam perpetuam: potest enim in temporalem, si perpetuitas compensari potest qualitate, & grauitate operis subrogati. Neq; requiritur, alligatio operis subro-

 gandi

gandi ad idem tempus,& diem, quo res priùs promissa implenda erat. Quia potest esse tam grata Deo alio tempore, quam hoc (quamuis & id posset fieri.) Neq; exigitur materiarum conformitas: sed potest votum personale (vt puta peregrinatio) in reale mutari, videlicet in eleemosynā,&c. *Sanc: cap: 56. n. 24.* Quæ autem sint consideranda in exæquatione materiarum, inferiùs quæsito vndecimo dicetur.

Circa autem istam commutationem multa scienda sunt. Ac inprimis,quòd hæc commutatio potest fieri, non tantùm in Sacramento pœnitentiæ, sed etiam extra. *Sanch: n: 18.* Item votum semel commutatum in aliquam materiam, potest iterum commutari, etiam quoad illam materiam subrogatam. *Sanch.*

Et acceptata commutatione, licet vouenti redire ad priorem materiam promissam, omissa subrogatā. Imò sit sæpè votum sit commutatum, vt peregrinatio annua in menstruam confessionē, ista in ieiunia aliquot, hæc in aliquot preces; licitum est vouenti exequi votum in quacunq; materia. *Sanch: c. 55. n.28. Azor: t. 1. lib: 11. c. 18. q. 10.* Sed postquam redierit ad prius votum,nolens commutatione vti, non potest ad subrogatam redire propria authoritate, nisi sit facta commutatio in euidenter maius bonum, & votum illud, non sit Papæ reseruatum. *Sanch: c. 55. n: 30.*

Idem obseruandum est in commutatione iuramentorum.

QVÆSITVM X.

Quæ & quot sunt spectanda in commutatione facienda?

℞. Multæ circumstantiæ sunt considerandæ, sed præsertim septem.

1. Maior Dei honor, & quod ei gratius, aut æquè gratum sit futurum, id quod subrogatur. 2. Reipubl: aut etiam vouentis ipsius vtilitas, vt si magis congruit saluti eius spirituali. Vnde expedit mutationem facere, in res quas vouens sibi elegerit, vel solitus est facere, non alligando ipsas ad tempus. 3. Finis, ad quem promissum ordinatur, vt si quis propter castitatem, vouit peregrinationem: magis conducent ad eam, ieiunium & oratio, frequentatio Sacramentorum, pænitentiæ & Eucharistiæ, ac meditatio. 4. Obligatio vouentis respectu rei præmissæ: nam si votum esset de vitando peccato, (v. g. fornicationis) minori cõmutatione opus est: quia per commutationem non aufertur obligatio præcepti: nisi illud votum valde arceret à peccato, tunc enim subrogandum esset, correspondens opus tali fini. Hinc si votum conduceret ad hunc finem, commutandum esset in perpetuam menstruam confessionem: si non, in Rosarium totum, semel quolibet mense, per triennium. 5. Habenda est ratio difficultatis, in adimpletione rei promissæ, & subrogandæ: vt ieiunium pauperis in minorem eleemosynam, vt quæ difficilior est pauperi quàm diuiti. Et pauciora ie-

iunia imponenda laborantibus, cholericis & debilibus, quàm otiosis, phlegmaticis, robustis. Quia pauciora in illis, æquiualent pluribus: ratione maioris difficultatis & laboris, in illis perferendis. 6. Perpendenda est vouentis fragilitas: curandumq; est, ne nimis grauetur, ita vt maneat periculo transgrediendi subrogatam materiam expositus. 7. Expensæ quoq; considerandæ, sed illæ quæ vltra domesticas & ordinarias fierent: & labor itineris. Vbi sciendum est, quòd non exigitur expensas computatas mitti ad locum, ad quem votum refertur. Sufficit enim ipsas erogari in pias causas, vbi placuerit. *Sanch: c. 56. n. 21.* Res tamen ibi offerenda, relinquenda, aut subsidium promissum, transmittendum aut compensandum est, illi ipsi loco intento.

QVÆSITVM XI.

Possuntnè aliqua exempla mutandorum votorum proponi, vt Confessarij magis rem hanc penetrent?

℟. Possunt. Sanchez enim *lib: 4. c. 56. n. 39.* proponit aliqua. Primum itaq; exemplum est ex cap: venientis, de voto: vbi commutatur votum Hierosolymitanũ cuiusdam pueri, ob iustam causam: vt id votum eleemosynis redimeret, & toto vitæ curriculo, vni pauperi prouideret.

2 *Ex cap: magnæ*, de voto: simile votum cuiusdam Episcopi commutatur: vt expensas eundi & redeundi, & commorandi ibi, integrè mittat (quã-

uis hoc

nis hoc non sit necessitatis) & laborem itineris cōpenset, solicitiùs instādo vigilijs, deuotiùs vacā-do orationibus, & fortiùs se exercendo ieiunijs.

3. Labor peregrinationis promissæ, commutatur sic à viris doctis. Si peregrinatio pedestris esset promissa, vt vltra expensas; labor vnius diei commutetur in ieiunium vnius diei, & duorum dierū in duo ieiunia: & sic deinceps. Si non esset futura pedestris, vt labor quatuor dierum commutetur in ieiunium vnius diei. *Sanch: Sayro lib:6. c.12. n.20. Azor. t. 1. lib: 11. c. 18. q. 13.*

Quòd si peregrinatio mendicatò fuit promissa, nullæ expensæ sunt attendendæ, sed labor & humiliatio.

4. Votum non contrahendi matrimonium, cō-mutari potest, in confessionem singulis mensibus per triennium, & in nouem Sacra. Posset addi breuis aliqua oratio singulis diebus ad mortem.

5. Votum Sacerdotij assumendi, in recitationē quotidianam Psalmorum Pœnitentialiū cum Litanijs: vel Officij B. V. M. vel integri Rosarij, & in confessionē ac cōmunionem singulis quindenis, & faciendum Sacrum quolibet mense, & vt voueat castitatem in statu sæculari. Quodsi vellet contrahere, addendum ieiunium semel in hebdomada.

6. Votum ieiunandi semel in septimana: in confessionem & communionem triennio singulis quindenis, & in tria Sacra facienda: aut in recitationem Rosarij, & eleemosynam modicam qualibet septimana perpetuò faciendam.

7. Votum simplex, Castitatis & Religionis, non potest tolli pura commutatione, sed debet admisceri dispensatio. *Soto 7. de Iust: q. 4. a. 3. & Sanch*: Hoc autem solius Summi Pontificis est, neque solet concedi in Iubileis.

QVÆSITVM XII.

Quotuplex est finis Iubilei?

℞. Duplex: proximus, qui est consecutio Indulgentiarum; hoc est, relaxationis, expiationis, & (vt interim sic crassa Minerua rem declarem) remissionem pœnarum pro peccatis in confessione remissis, debitarum.

Vltimus finis Iubilei, est impetratio alicuius auxilij, aut gratiæ à Deo.

QVÆSITVM XIII.

Quomodo ampliantur gratiæ in Iubileo contentæ?

℞. Ad personas Religiosas clausas, incarceratas, itinerantes, infirmas.

Sed diuersimodè. Nam Confessarijs Claustralium perpetuo ibi degentium, incarceratorum, captiuorum, infirmorum, non valentium requisita implere, committitur, vt possint omnia & singula in pietatis opera commutare, vel in aliud, proximum tamen tempus, differre. Vbi vtrumq; arbitrio ipsius Confessarij committitur.

Quoad

Quoad itinerantes autem, vel nauigantes, similiter dicitur. Nam neq; dilatio, neq; commutatio, Confessarijs committitur: sed ordinatur, vt illi peracto tali itinere, requisita exequantur.

QVÆSITVM XIV.

Quomodo limitantur fauores Iubilei?

℟. Restringuuntur quoad duo. 1. Quoad irregularitates, siue publicas, siue occultas: notas, defectus, incapacitates, inhabilitates. Ad has enim non se extendit facultas Confessariorum, neque etiã in foro interiori, vt dictũ est superiori titulo.

2. Quoad censuras. Quod absolutio ab illis valebit, in foro pœnitentiali tantùm: in contentioso autem posse procedi contra absolutum. Deinde neq; in foro interno conscientiæ valebit, quoad illos, qui sunt ab aliquo Iudice excommunicati, suspensi, vel interdicti, vel aliàs incidisse in hæc declarati, vel publicè denunciati, nisi intra tempus Iubilei satisfecerint, aut cum partibus concordauerint.

TITULUS XIV.

De quibusdam superstitionibus.

Habet quæsita 4.

QVÆSITVM I.

Fascinatio quid significat: an detur, & quomodo curetur?

℞. 1. Fascinatio importat quoddam nocumentum, quòd aliquis alicui à se distanti infert, aspectu. voce, aut laudatione.

2. Fascinatio triplex potest esse : Vulgaris seu fabulosa : Naturalis : & Magica.

Vulgaris quidem illa est, cùm aliquis lædit quempiam, non coninuctum corporaliter, nec in eum quidpiam agens, sed merè sola visione, voce aut commendatione.

Naturalis est, contagio seu infectio, ex quibusdam causis naturalibus procedens.

Magica, est nocumentum alteri illatum opera diabolica, & pacto cum ipso inito, cuius nota potest esse in oculis.

Hac distinctione possunt DD. conciliari affirmantes, & negantes eam dari.

Nam Glossa *Gal: 5.* apertè docet quorundam oculos esse virulentos, qui alios videndo, præsertim infantes & pueros, atq; animalcula, inficiunt. Cuius rationem assignat D. Th: *1. q. 117. a. 3. ad 2.* egregiam.

Cæterùm alij constantissimè negant. Inter quos Abulensis *Sup: q. 18.* sic ait : Nos quoq; cum tota Ecclesia fascinationem improbamus. Eandē damnat Basilius, Chrysostomus, Hieronymus. Porro Richard: *quodlib: 3. q. 12.* profert duos articulos, quibus anathema dicitur his qui illā tenēt.

Itaq; hi DD. sic possunt conciliari, quòd vulgaris illa fascinatio est muliebris nugatio, atq; superstitio, nullum fundamentum apud Philoso-

phos,

phos, aut Medicos habens. Neq; enim aspectus ex se solo, absq; admixtione alicuius causæ naturalis, vel diabolicæ, potest esse venenosus, & noxius: similiter & vox seu laudatio: vnde meritò eam damant DD. Atqui naturalis, & diabolica, possunt admitti.

4. Fundamentum Physicæ fascinationis, est corruptio humorum in homine, proueniens ex annositate, morbo, cibis nociuis. Quæ corruptio prodit in oculosi præsertim, in os atq; nares. Dum verò intra oculos, nares & os non continetur: emissa ex ore per halitum, ex oculis & naribus per euaporationem, inficit aérem vicinum, qui infectus insinuat se in oculos pueri, quæ est pars tenerrima, & attrahitur ore pueri oscitantis: inde ad alias corporis partes diffunditur. Vnde & puer infirmatur, ac vomitum patitur. Quod manifestari posset hac experientia, à D. Th: *vbi supra*, allata. Ex aspectu mulieris menstruatæ, specula, si fuerint noua & pura, contrahunt quandam impuritatem, ita vt superficies sit, velut nubes sanguinea: similiter mutuus intuitus inter sanum & lippum læsionem facit

5. Origo huius superstitiosæ & vulgaris fascinationis, facta est à gentilibus, quorum dementia eò vsq; processit, vt seipsum quoq; aliquem fascinare posse, crediderint: vt de illo asserebant, qui intuens faciem suam in aqua, seipsum visu & complacentia infecerit.

6. Remedijs autem vanis vti, vt lauare faciem aqua

aqua fluuij, cum quibusdam obseruationibus, superstitiosum est. Sed error deponendus est, (quoad fabulosam fascinationem.) Aut ad remedia naturalia per medicos: & supernaturalia, per orationes, vsum Sacramentorum, (si subiectum capax est) vel tandem aquæ benedictæ, si infectus puer est, confugiendum est (quoad fascinationes naturales & veneficas.) Patienter autem tolleranda est crux hæc, à Deo permissa, imò etiam mors, si Deo non placuerit, per hæc remedia sanitatem restituere: & non est recurrendum ad dæmonis hostis nostri præsidia. Poterit quidem ille conferre sanitatem, applicando occultas naturales virtutes, sed cum præsentissimo periculo damnationis æternæ. Hæc obiter & breuiter sunt dicta. Plura si quis scire desiderat, legat. *Azor t. 1. lib: 9. c. 25. Martinum Derlium, lib: 1 c. 3. q. 4. & lib: 3. q. 4. sect: 1. Sanch. lib: 2. c. 40. n. 48.*

QVÆSITVM II.

Licetnè duobus secum pacisci, vt præmoriens superstiti appareat, certiorem eum facturus de suo statu?

℞. Hoc valde periculosum est, quia tales exponunt se periculo illusionis diabolicæ. Jncertum an ipsa anima compareat, vel dæmon eius vices subeat. Præsumptuosum ac temerarium est, scrutari arcana Dei, circa salutem nostram. Satis autẽ est sequi doctrinam Apostolicam, cum timore &

tremore

tremore operando salutẽ suã: præcepta Dei implẽ-do, regulas Ecclesiæ & S. scripturæ, obseruando.

Hinc esse videtur, quædam Dei tentatio vel-le scire, viâ extraordinaria, omissâ viâ nobis per diuinam prouidentiam ostensâ.

Peccaminosa quoq; est ista curiositas, & pro varietate circumstantiarum, aliquando erit culpa mortalis, aliquando venialis. *Sanch: lib: 2. c. 38. n. 25. Delrius ibidem citatus.*

QVÆSITVM III.

Prouocare ad diuinum iudicium, licetne?

℟. Regulariter non licet, quia est extraordina-rium medium, & periculosum. Nihilominùs ali-quando iniuria affectus, licitè potest lædentem ci-tare, ad comparendum coram Deo Iudice, siue in-tra certum tempus, siue absolutè: concurrentibus quinque conditionibus.

1. Ex parte iudicij humani, si non sit qui iusti-tiam administret, vel nolit, aut opprimat.

2. Ex parte prouocantis, si alias sit pius ac ti-moratus.

3. Ex parte motiui, vt non faciat ex odio, impa-tientia, ira, desperatione, vanitate, aut vindictæ cupiditate, & quouis alio malo affectu.

4. Si sit in materia maximi momenti, & non sit causa leuissima.

5. Ex parte finis & intentionis, vt scilicet eius innocentia appareat: familia non grauetur infa-mia, vt liberetur mundus tali tyranno, aut is resi-

piscat,

piscat, & timore perculsus pœniteat, desinatq; ab oppressione miserorum.

Absq; his conditionibus id facere, est peccatũ mortale, quia graue nocumentum proximo infertur. Traducitur enim: & si sit meticulosus, ex terrore moritur, aut in morbum incidit.

Citatus tamen si nullius iniustitiæ conscius est, potest talem tentationem floccipendere. Cõscius autem alicuius iniuriæ, debet se diligenter recolligere & corrigere. *Delrius lib: 4. c. 4. q. 4. sect: 1.*

QVÆSITVM IV.

Consuetudo, qua iumentis vena aperitur die alicui sancto dedicato, estnè superstitiosa?

℞. Est superstitiosa, ac proinde extirpanda. Quia nulla causa naturalis, huius rei esse potest. Neque supernaturalis, quæ aut in Sacra Scriptura tradatur, vel ab Ecclesia doceatur. Et præterea, diabolicum inuentum est, vt homines à Dei cultu retrahantur, & his vanis distrahantur. Jdem dicendum est de collectione herbarum tali vel tali tempore, Festo aut Vigilia. Et de obseruatione temporum, de qua superstitiosi versus erant olim: Clara dies Pauli, &c. De his copiosè *Delrius lib: 3. q. 4. sect: 6. Sanchez lib: 2. cap: 40. n. 31. & 32. Sayro lib: 4. cap: 6. num: 8. Nauar: cap: 11. num: 34. Greg: Val; 22. disp; 6. q. 13. p. 2.*

SVPPLE-

SVPPLEMENTVM
THEOLOGIÆ MORALIS

Admodum Reuerendi Patris Magistri,

F. NICOLAI MOSCICENSIS
ORDINIS PRÆDICATORVM.

SVB

Tractatu de Matrimonio propositũ

AVTHORE

R. P. F. FERDINANDO
OHM IANUSZOWSKI,
S. Theologiæ in Generali Studio Cracouiensi Ordinis Prædicatorum actuali Baccalaureo & Proregente.

SUPERIORUM PERMISSV.

CRACOVIÆ,
TYPIS VNIVERSITATIS.

FACULTAS
Admodum R. P. Magistri
PROUINCIALIS.

EA quæ Diuinæ laudis incrementum, Religionis honorem, nec non publicam præseferũt vtilitatem, pro debito muneris nostri aucta impensiùs videre cupientes. Tibi R. P. F. FERDINANDO OHM, Authoritate officij nostri, præsentiumq; tenore committimus, opera NICOLAI MOSCICENSIS reimprimenda. addito ijsdem Supplemento, eorumquæ ad complementũ eorundem tibi videbuntur necessaria. præuio nihilominus diligenti examine & lectione R. R. admodùm P. P. ad id à Nobis destinatorum. In nomine Patris & Filij & Spiritûs S. Amen. In quorum fidem &c. dedimus in Conuentu N. Crac. 22. Ianuarij 1682.

Conseruus in Domino,
F. THOMAS Magister Prouincialis.

Rta Pagina 10.
F. RAYMVNDVS STOINSKI, Lector. *Prior Elbingensis, & Socius.*

APPROBATIO.

SVpplementum Theologiæ Moralis Sapientissimi P. NICOLAI MOSCICENSIS Studio & labore R. P. F. FERDINANDI OHM S. Theol: in Generali studio Crac: Ordinis Prædicato-

cato-

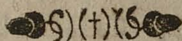
catorum actualis Baccalaurei, ex mandato Admodùm Reuerendi & Dignissimi P. Magistri Prioris Provincialis Prouinciæ Poloniæ, vidi. nec quicquam à veritate orthodoxiæ, & bonis moribus dissonum, quin imò cunctis in Theologia, Morali proficere volentibus necessarium reperi dignum proinde, quod lucem publicam videat.

F. Ivstvs Słowikowski, S. Th: Magister, *Prior Crac: & Vicarius Contratæ minoris Poloniæ Ord. Præd.*

COmplementum Moscicensis à R. P. F Ferdinando Ohm S. Theol: in Conuentu SS. Trinitatis Cracouiæ Ord: Prædicatorum actuali Baccalaureo, ex commissione Admodùm R. P. Magistri Provincialis, P F. Thomæ Schmith, compositum cum magna diligentia legi. Vbi nihil SS. fidei, bonisque moribus contrarium, imò mirâ pollere breuitate, multis quæsitis & plurimorum grauissimorum Doctorum abundare sententiis & decisionibus reperi. Quod nedum typo dignum esse censeo, sed etiam in animis legentium iucundum & vtile spero. Datum in Conuentu Crac: SS. Trinitatis Ord: Prædicatorum, 21. Feb. 1682.

F. Candidvs Zagorowski, S. T. M. *Regens Studii Crac: Ord. Præd.*

Facul-

Facultas imprimendi.

VIsâ approbatione per examen Opusculi, cui titulus est, Supplementum MOSCICENSIS à R. P. F. FERDINANDO OHM actuali in Conuentu SS. Trinitatis Baccalaureo, ex variis & antiquis authoribus compositum, quod R. P. F. IVSTVS SŁOWIKOWSKI, S. T. Magister & Prior Crac: ex commissione Admodùm R. P. F. THOMÆ SCHMIT Magistri Prouincialis vidit. Item R. P. F. CANDIDVS ZAGOROWSKI, S. T. M. Regens studii Crac: cum magna diligentia, nihilque in eo fidei Catholicæ & bonis moribus contrarium, reperit. Ego quoque perlectis aliquot quæsitis, & verificatis ad textum allegationibus, authoritate delegatâ, in fidem doctissimi Ordinis Prædicatorum imprimi permitto. Anno D. 1682. die 14. Aug.

M. IOANNES RADZKI, S. T. D.
Canonic: Crac: Censor Librorum.

Index

Index contentorum in hoc Supplemento.

Tituli sunt octo.

TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonium.

Habet Quæsita 13.

13. An

TITULUS II.

De Sacramento Matrimonii in Genere Habet Quæsita 12.

TITULUS III.

De Impedimentis impedientibus tantùm Matrimonium. Habet Quæsita 4.

1. *Quot*

TITULUS IV.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure naturali.

Habet Quæsita 16.

TITULUS V.

De impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure Ecclesiastico.

Habet Quæsita 30.

TITULUS VI.

De modo occurrendi Impedimentis. tum validando Matrimonium invalidè contractum, tum dispensando in impedimentis.

Habet Quæsita 6.

Titulus VII.

De Diuortio.

Habet Quæsita 9.

Titulus VIII.

De Matrimoniali Debito.

Habet Quæsita 14.

3. An

Fol:	Errata	Corrige.
9.	mamagnatum	magnatum.
19.	y.	7.
22.	defectionum	defectu.
26.	elapos	elapsos.

Fol:	Errata	Corrige.
37.	de deiure	de iure.
42.	in ſecuundo	inſecundo.
44.	poieſt.	poteſt.
46.	deputantio	deputatio.
47.	rerum	verum.
47.	viceuerſa	viceuerſa.
58.	etgo	ergo.
59.	occidetur	occidatur.
61.	matrinonium	matrimonium.
62.	teſtum	teſtium.
66.	eum	cum.
73.	pœniteus	pœnitens.
75.	aptobata	approbata.
76.	fornicationrm	fornicationem.
85.	menstrum	menſtruum.
87.	pecce	peccet.
89.	incontinuentiam	incontinentiam.

Jn vita P. Nicolai Moſcicenſis.

f. 94. inquam lege vnquam.
f. 95. Antiſtes lege Antiſtites.

Cætera, quæ alieno errore irrepſêre, indulgeas & corrigas.

BENEUOLO LECTORI.

Hoc Supplementum sit totius operis moralis, editi, ab admodum R. P. Magistro F. Nicolao Moscicen-si modum tamen procedendi in Examino Approbandorum vtpote distin-ctiorem, placuit sequi.

Forsan beneuole Lector, hoc extensius velles, cùm Author noster, ob rationes sibi benè notas, multa breuiter tractauerit. Sed incongruum videbatur, vltra intentionem, hoc tantùm desiderantium, procedere. & sic sufficiat, è varijs Theologiæ Moralis tractatibus, quadriennio in Conuentu Climontouiensi Ordinis Præd: prælectis, de Sacramento Ma-

trimo-

trimonij tractatus per modum Supplementi annexus.

Censuras omittas, ne nomen beneuoli amittas, immo quæ uel alieno errore inducta, vel accidentaliter, ob diuersas impreßiones, mutata, vt solet esse in referendis Authorum locis, benignè excusa.

Indicem copiosum ne requiras, nam hic ferè in æquale opus exurgeret, cùm res compendiosè tractentur.

Vale, & labore meo, pro salute animarum, pretioso Christi Domini Sanguine redemptarum, utere.

SUPPLEMENTUM MOSCICENSIS, De Matrimonio.

TITULUS I.

De antecedentibus Matrimonium.

Habet quæſita 13.

QVÆSITVM I.

Quid ſint Sponſalia?

R. Sponſalia ſunt mutua futurarum nuptiarum promiſſio. *S. Th: in Supplem: q. 43. a. 1.* & ſic requiritur vt vterque promittat, nec ſufficit acceptare alterius promiſſionem, niſi etiam intendat ſe obligare, non etiam ſufficit ſimplex propoſitum, v. g. volo te in meam. cùm hoc nō inducat obligationem, vt patet in voto, niſi quis intendat ſe obligare.

QVÆSITVM II.

Quot modis fiant Sponſalia?

R. Ex S. Th: citato, quatuor modis. 1. nuda promiſſione, v. g. accipiam te in meam, & vîceuerſa. probabiliùs eſt, hanc non ſufficere, non aliam ducam, quàm te. *Bonac: de mat: q. 1. puncto 1. n: 13.* cum communiori quia dicta verba faciunt ſenſum conditionatum. ſi aliquam ducam, non aliam quàm te tenetur tamen ducere, ſi ſic deceptam violauit. 2. datis arrhis

Sponsalitiis, v. g. pecunia, vel alio simili. 3. annuli subarrhatione.

4. Interueniente iuramento non tamen valent, licèt sint iurata, si prima non sunt legitimè dissoluta. *Syluester v. Spons. n. 10. Armilla n. 7.* sicut non valent, licèt sint iurata, interueniente metu inualidante matrimonium *Sa v. spons. n: 1.* & probabile iudicatur in summa *Dianæ v. metus n. 7.*

QVÆSITVM III.

An possit apponi pœna soluenda ab eo, qui non steterit sponsalibus?

R/. Sponsi vel propinqui Sponsorum, vel stricti eorum amici, non possunt apponere pœnam grauem vel leuem soluendam ab eo, qui non steterit sponsalibus. *ex C. gemma, de spons.* si apposuerint, non tenentur eam soluere, nec in foro externo, nec in foro interno, licèt iuramentum interuenerit, quia iuramentum non obligat ad rem illicitam. *Bonac: de Sponsi: punc: vltimo n. 1. & 2.*

Apponere huiusmodi pœnam non est mortale secundùm *Caiet: v. Spons & alios*, veniale tamen.

QVÆSITVM IV.

Quotuplex Sponsalium effectus?

R/. Duplex 1. Obligatio sub mortali contrahendi matrimonium. *S. Th: citatus ad 3.* nisi adsit legitimum impedimentum, hæc obligatio non necessario antecedit matrimonium sicut & sponsa-

ſponſalia non neceſſario antecedunt matrimonium. Sponſi in foro contentioſo non compelluntur, quia matrimonia coacta malum exitum habere conſueuerunt, niſi interueniſſet iuramentum, vt quidam dicunt. Sed neq; propter hoc cogendi ſunt, ob dictam rationem. *Arm: v. Spons: n. 7. ex Panormitano.*

Qui temerè retrocedit, amittit munera. Conſtans verò non.

Secundus Sponſalium effectus, eſt inhabilitas contrahendi cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ, in primo gradu tantùm. quod dicitur impedimentum publicæ honeſtatis. *Trid: ſeſſ. 24. de Mat: Cap. 3.*

QVÆSITVM V.

An perſona nobilis & diues, quæ iniit voluntariè ſponſalia cum ignobili & paupere, cuius conditionem non ignorabat, teneatur matrimonium contrahere?

R. Tenetur. nam cùm eſſet conſcia conditionis, & voluerit ſponſalia contrahere, tenetur adimplere promiſſionem, ex qua oritur obligatio ſub mortali. *Bonac: q. 1. de Mat: p. 2. n. 2.* cum communi. modò ex tali matrimonio non ſequatur graue malum vel magnum ſcandalum, vt graues rixæ inter parentes contrahentium, vel aliud graue incommodum, nam Sponſus vel ſponſa non tenetur adimplere promiſſionem futuri matrimonii, quando præuidet fore, vt ma-

trimonium sortiatur prauum exitum, idem, *ex Nau: & Rodriq.*

QVÆSITVM VI.

An vir teneatur ducere fœminam, cum qua sub ficta promissione matrimonii copulam habuit?

℟. Qui sub ficta promissione deflorauit virginem, tenetur sub mortali eam ducere. *S. Th: relatus à Labat de Mat: dub: 5. §. 1.* nisi aliqua rationabilis causa oppositum suadeat. tunc enim sat est alio modo satisfacere. Oppositum *D. Thomæ* tenet *Bonac: punc: 2. de Spons: n. 5.* cum aliis. Qui etiam ficte promisit iam per alium corruptæ, aliàs bonæ famæ, quæ infamiam ob carnalem copulam incurrit, tenetur eam ducere infamata enim, cui, vt competit nubet? *Labat loco cit:* Secus dicendum, dum nullum periculum infamiæ, tunc enim sufficit pro iniuria satisfacere, *Samuel de Lub: v. promissio n. 9.* & alii. Hæc à fortiori currunt, si promissio ficta sit iurata tunc enim tenetur ducere, etiam ab alio iam corruptam. *S. Thom: 22. q. 89. a. 7. ad 4.* adducens illud *Isidori L. 2. de summo bono C. 31.* quacunque arte verborum quis iuret, Deus tamen, qui testis conscientiæ est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit

QVÆSITVM VII.

Quot modis soluantur sponsalia quamuis iurata?

℟. Mul-

R. Multis. 1. defectu ætatis, si quis non habeat septennium fere completum.

2. Per religionis ingressum,& sermo est de religionis ingressu, ante professionem, qui mox dirimit. non potest tamen ingredi si sponsam violauit, & nulla via, etiam per matrimonium ratum, potest damnum resarcire. nam si potest per matrimonium ratum damnum resarcire. contrahat, deinde ingrediatur.

3. Per simplex castitatis votum, etiam post sponsalia iurata emissum. nam sponsalia iurata censentur sub hac conditione facta, nisi perfectior status eligatur. *Bonac: q. 1. de Mat: puncto 5.* cum aliis DD. idem de voto ordinis sacri.

4. Per subsequens cum altera matrimonium. Nota contra *dela Cruz* obligatio sponsaliorum soluto per mortem matrimonio, sicut & dimisso religionis habitu, non reuiuiscit nam obligatio semel extincta non reuiuiscit. primam partem docet *Arm:* secundam *Sylu: v. Spons.*

5. Per alterius sponsi fornicationem, quamuis fœmina sit vi oppressa.

6. Per affinitatem superuenientem, etiam ex copula illicita. aut aliud impedimentum dirimens, immo quàmuis tantùm sit fama de tali impedimento.

7. Si Sponsus huc & illuc vagetur, & longiùs vadat.

8. Si in contractu Sponsaliorum tempus determinetur eoque completo vnus non velit contrahe-

trahere, alter liber manet.

9. Si sponsalia facta sub conditione, & hæc nō impleatur, v. g. vt tanta dos detur.

10. Per grauem infirmitatem, v. g. per morbum gallicum per magnam deformitatem, v. g. orbitatem oculorum. vel si aliqua vitia detegantur, aut alia superueniant, quæ si antea scirentur, sponsalia non contraherentur.

11. Per graues inimicitias ortas inter sponsos. Tandem per vtriusq; voluntatem. hæc probat *de la Cruz: de Mat: q. 2. n. 3.* exceptis iis pro quibus refertur *Bonac: n. 3. & alii n. 4.* In prædictis casibus si sponsalia clandestina, vel causa manifesta, non est necessarium vt per iudicem dissoluantur. *Sylu: v. spons: n. 10.* quod dictum supponit sponsalia clandestina esse valida. immo nec damnantur peccati mortalis *à Sà v. spons: n. 1. contra Armillam v. spons: n. 14.* cuius tamē sentētia securior & elicitur ex duodecimo Canone pœnitentiali *apud Mosc: in Elementis ad sacras Conf: p. 5.*

QVÆSITVM VIII.

An per vtriusq; consensum ita soluantur sponsalia, vt liceat in eodem gradu ducere?

℞. Negat *Bonac: q. 3. de Mat. p: 11. n. 7.* adducens, nouam declarationem Cardinalium. si enim per mortem v. g. sponsæ non tollitur impedimentum publicæ honestatis, vt passim docent DD. *ex C. Sponsam, de sponsalibus*, à fortiori non tollitur per vtriusq; consensum.

QVÆ-

QVÆSITVM IX.

An, & sub quo onere, quo loco, & tempore facienda denuntiationes?

℟. 1. Antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium contrahendum. *Trid: sess: 24. Cap: 1.*

2. Per omissionem denuntiationum non inualidatur matrimonium. Sed peccatur mortaliter, si omittatur sine facultate, aut legitima causa cū sic possint sequi grauissima mala, quamuis nulla censura ipso facto incurratur. *Bonac q. 2. p. 6. n. 6. & 7. cum aliis* DD. suspendendus tamen ab officio per triennium omittens denuntiationes. C. *cùm inhibitio de clandestina desponsatione* ex quo patet, quàm cauendum Parochis, ne facilè aduenas copulent. omittere vnam denuntiationē non videtur aliquibus mortale propter paruitatem materiæ, si Parochus sit certus moraliter non adesse impedimentum.

3. In vtraq; Parochia faciendæ denuntiationes, vel à proprio Parocho, vel ab alio de Parochi licentia, si contrahentes sint diuersarum Parochiarum Tridentinum enim sic loquitur, à proprio contrahentium Parocho. & *Bonac: loco cit: n: 10.* refert declarationem sacræ Congregationis.

4. Denuntiationes possunt fieri extra Ecclesi-

am v. g. in cæmiterio, ſicut & matrimonium. Nec peccatur faciendo eas, alio die, quàm feſto quando ingens multitudo populi confluit. hoc dictũ probat *Bonac: loco cit: n. 18.* à fortiori poſſunt fieri, quando celebratur feſtum particulare, ad quod populus confluit.

QVÆSITVM X.

An, & de quibus cauſis, poſſint omitti denuntiationes?

℟. Dum adeſt cauſa valde vrgens, ſufficit vna denuntiatio, aut ſaltem Parocho, & duobus vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebratur. etſi non adſit facultas Epiſcopi vel Officialis quia neceſſitas lege caret. v. g. quando periculum eſt in mora, & non patet aditus ad Epiſcopum, vel Officialem & alias teneretur diſpenſare.

Quando autem vna tantùm de licentia Epiſcopi, ſeu aliàs, denuntiatio præmittitur, non ſtatim ea facta matrimonium contrahendum, ſed per aliquod tempus, iudicio prudentis expectandum. *Sanchez, & alii apud Bon: loco cit: n. 16.*

2. Cauſæ iuſtæ omittendi denuntiationes ſunt multæ. de quibus vir prudens & timoratus iudicet. 1. Quando timetur matrimonium malitiosè impediendum. 2. Quando inſtat tempus, quo nuptiæ prohibentur, vt eſt Aduentus &c. quod autem fiat denuntiatio ter, ſc: in prima Miſſa, in Miſſa ſolemni diei, tandem hâc finitâ in miſſa

ante

ante matrimonium celebrandum, tantùm pura ceremonia est, cùm id parum iuuet ad notitiam impedimentorum. 3. Cùm magnates contrahunt. non enim timendum de impedimento, cùm magnatum matrimonia publica. 4. Quando concubinarius, citò petit coniunctionem matrimonialem &c. *Bonac: loco cit: n. 8* in his tamen debet constare moraliter non adesse impedimentum dirimens.

QVÆSITVM XI.

Dum matrimonium contractum sine denuntiationibus, propter aliquam vrgentem causam, an possit consummari non præmissis denuntiationibus?

R. Non potest ita Trid: citatum. aliàs peccatur mortaliter propter periculum impedimenti, toties, quoties, consummatur. *Bonac: cum multis aliis loco cit: n. 8. & 9.* Ledesma tamen, Lopez & alii ab eodem relati negant, si Parochus & contrahentes adhibuerunt sufficientem diligentiam, vt deprehendatur impedimentum.

QVÆSITVM XII.

Sub qua obligatione, sunt detegenda impedimēta matrimoni?

R. Sub obligatione peccati mortalis, etiam sub secreto scita, quàmuis probari non possint quia agitur de graui proximi spirituali damno præmittatur tamen correctio, si fructus speratur. Item quàmuis tantùm audita, modò à persona

fide digna. Secus si audita à persona nihil certi sciente, vel quæ non meminit à quo audiuit. *Bonac: loco cit: n. 20. cum aliis DD.*

QVÆSITVM XIII.

An oscula, amplexus, & his similia, liceant Sponsis?

℟. Oscula & amplexus libidinosa, hoc est cum delectatione facta, non sunt mortalia inter Sponsum & Sponsam, si desit periculum pollutionis, vel vlterioris consensûs. *Armilla v. Spon: n. 14. Samuel de Lublino v. spon: n. 4.* eò quod Sponsus habeat aliquod ius, licèt tantùm inchoatum & imperfectum ad corpus sponsæ, & viceuersa, amplexus verò solius beneuolentiæ causâ, nullo modo sunt peccata.

Nota hanc doctrinam non posse extendi ad tâctus partium verendarum inter sponsos. *Arm: v. impud: n. 2. & Samuel loco cit:* nec ad delectationem de copula. non enim licet sub mort: sponsis delectari delectatione libidinosâ, de copula futura.

Quare ad hæc, & vlteriora peccata vitanda, non est vllo modo permittenda sponsis cohabitatio. magnum enim periculum, quod in conscienTia vitare tenentur.

TITULUS II.

De Sacramento Matrimonii in genere.

Habet quæsita 12.

QVÆ-

QVÆSITVM I.

Quid sit Matrimonium, & quando institutum?

R. 1. Matrimonium in ratione contractûs naturalis, est legitima coniunctio maris & fæminæ in vsum coniugii, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. *Labat de Mat: dub: 1. §. 2.* in ratione Sacramenti est nouæ legis Sacramentum à Christo D. institutum causatiuum gratiæ vnitiuæ. *Salazar.* gratia enim quæ in hoc Sacramento datur significatur per modum vinculi & coniunctionis, & ordinatur ad mutuam supportationem item ad honestam procreationem & educationem prolis Mosc: *in exam: approb: tit: 1. q. 5.* nec solùm in hoc Sacram: significatur gratia coniungens coniuges ad inuicem, sed etiam significatur minùs principaliter vnio verbi cum humanitate, & coniunctio Christi cum Ecclesia.

2. Iuxta varietatem temporum est variè institutum sacramentum matrimonii. in statu enim innocentiæ est institutum in officium naturæ, ad propagandam speciem humanam. in statu naturæ lapsæ, vltra hoc, in remedium concupiscentiæ. In lege gratiæ à Christo Domino, in ratione Sacramenti. *S. Th: in Supp: q. 42. a. 2.* Institutum inquam, siue Ioa: 2. in nuptiis, vel Matt: 19. dicendo. quod Deus coniunxit homo non separet.

QVÆSITVM II.

Quæ materia & forma in Sacramento Matrimonii?

℟. Vtriusque coniugis consensus mutuò per verba, vel per nutus expressus, est materia proxima, & forma huius sacramenti, sub diuersa tamen ratione quatenus enim consensus coniugum habet rationem traditionis est materia, quatenus habet rationem acceptationis est forma. *Ita Theologi, maxime Thomistæ cum Angelico D. in supp: q. 42. a. 1. ad 1. & 2.* Materia vero remota, sunt ipsi contrahentes, vel corpora ipsorum. Et sic verba, ego vos coniungo, non sunt forma huius sacramenti, immo nec ad valorem simpliciter necessaria, cùm ante Trid: valida fuerint matrimonia clandestina, vt patet *Sess: 24. Cap: 1.*

Nota. verborum, ego vos coniungo, non est sensus, ego vos coniungo aliàs non coniunctos, sed confirmo & benedico vestram coniunctionem. vel, ego vos coniungo in facie Ecclesiæ, vt pro veris coniugibus coram omnibus sitis. *de la Cruz de Mat: q. 1. n. 1.*

QVÆSITVM III.

Qualis consensus ad valorem matrimonii necessarius?

℟. Consensus in hoc sacramento necessarius, debet esse expressus per verba depræsenti, vel per aliqua signa. nam cùm sit sacramentum, debet constare rebus sensibilibus, sicut & alia sacramenta.

Si pu-

Si puella interrogata, præ verecundia tacet, & ad stantes pro ea respondent, ipsa non contradicente, fit matrimonium. nam illa taciturnitas cum aliis circumstantiis temporis & respondentium pro ea, est sufficiens signum sensibile, significans eius internum consensum. *S. Th: in supp: q. 45. a. 2. ad 3.* Consensus ergo per verba de futuro expressus, v. g. habebo te, non matrimonium, sed sponsalia efficit. *S. Th: cit: a. 3.* idem dic de his, contraho tecum pro anno futuro, at per uerba, ex nunc habebo te in meam vxorem, fit matrimonium, cùm de præsenti consensum exprimant.

QVÆSITVM IV.

An consensus conditionatus ad valorem matrimonii sufficiat.

R. Sufficit, si apponatur conditio de præsenti. consensus tamen conditionatus apposita conditione de futuro, ordinariè loquendo, non sufficit, v. g. si Patri placuerit. quòd si non expectato conditionis euentu consenserint in copulam affectu maritali, tunc fit matrimonium, nec opus est noua præsentia Parochi & testium pro hoc insinuat declarationem Congregationis Cardinal: *de la Cruz q. 3. de Mat: n. 3.* Et idem censet Nauar: de matrimonio celebrato coram Parocho & testibus sub conditione licita, si antequam voluntas mutetur, impleatur conditio. tunc enim perficitur matrimonium, sine noua Parochi &

chi & testium præsentia. Sed oppositum aliis videtur veriùs, quos tacitè refert *de la Cruz loco cit.*

QVÆSITVM V.

An consensus externus sine interno efficiat matrimonium?

℟. Non efficit. cùm omnia sacramenta requirant intentionem. *S. Th: a. 4.* talis tamen in foro Ecclesiæ potest adstringi, cùm hæc secundùm allegata iudicet.

Et sic qui verbis de præsenti cum aliqua contraxit, non habendo consensum internum, & postea cum alia contraxit habendo consensum internum, verbis expressum, si per excommunicationem cogatur, vt primam habeat in vxorem, debet potius patienter sustinere excommunicationem, quàm ad primam accedere. *Ita in C. inquisitionis de sent: excomm: & S. Th: ad 3.* & oppositū, Magistri sent: est erroneum nam ille accessus esset fornicarius, cùm esset accessus ad non suam, nec efficitur sua, quàmuis interueniat sententia in foro externo iusta. *iuxta C. lator de sent: & re iudicata* vel recedat secum vxorem veram ducendo, si fieri potest. *S. Th: ibidem.* Hæc doctrina etiam procedit, dum matrimonium ob aliam causam est nullum.

QVÆSITVM VI.

Ad quid teneatur, qui contrahendo matrimonium, consensum fictum habuit?

℟. Si

R. Si non interueniat impedimẽtum dirimens, tenetur verè iterum cum coniuge de fraudato contrahere matrimonium, cùm ei maximam irrogauerit iniuriam, etiam seclusâ copulâ, quæ iniuria aliter non resarcitur. nec satisfacit dotando eam, si ipsa hoc non acceptet *dela Cruz q. 3. n. 3.* aliquando tamen excusabitur, v. g. si intercedat magna inæqualitas, aut si timeatur malus exitus, aut graue damnum &c. Sed recompensatio non omittenda.

QVÆSITVM VII.

Quis Sacramenti Matrimonii minister?

R. Minister essentialis, sunt ipsi contrahentes, cùm ipsi tantùm formam ponant, vt patet ex Conc: Flor: in decreto vnionis Armenorum. Sacerdos enim tantùm minister accidentalis. aliàs matrimonia claudestina non fuissent valida ante Trid: quod est contra *Seß: 24. Cap: 1.*

Et sic Sacerdos in mortali matrimonio assistens non peccat mortaliter. immo contrahentes, licèt sint minister essentialis huius Sacramenti, cùm non sint specialiter consecrati ad hoc; non peccant mort: illud ministrando in mortali. *dela Cruz de Sacram: in genere q. 4. n. 4.* peccant tamẽ mortaliter indignè recipiendo.

QVÆSITVM VIII.

Quod huius Sacramenti, subiectum, & quæ in eo dispositio necessaria?

R. pri-

R. Primò. Omnis homo nullum habens impedimentum est subiectum Sacramenti matrimonii.

2. Vt debitè ad hoc Sacramentum accedat, præmittenda confessio, & Eucharistia sumenda. Sed hoc tantùm consilium, præceptum verò, contritionem esse præmittendam, si contrahens in mortali existit. cùm sit Sacramentum viuorum.

3. Accedens ad hoc Sacramentum, intendat, saltem virtualiter, facere, quod facit Ecclesia, & suscipere hoc sacramentum. non cum affectu libidinis, sed cum affectu suscipiendi prolem ad gloriam Dei.

QUÆSITVM IX.

Quid de necessitate benedictionis nuptialis dicendum?

R. Matrimonio iam contracto sponsi in eadē domo non cohabitent ante benedictionem in Ecclesia à Parocho vel cum licentia ab alio Sacerdote recipiendam. *Trid: sess: 24. C. 1.*

Omittendo hanc benedictionem non incurritur mortale. *Samuel de Lub: v. Banna n. 5. & 6. Sa. v. Mat. n. 6.* sicut & omittendo solemnitatē nuptiarum non est mortale immo absolutè omittenda benedictio in secundis nuptiis ex parte viri & mulieris, vel mulieris tantùm, non autem in secundis nuptiis ex parte viri tantùm. cùm adhuc saluetur significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia.

QVÆ-

QVÆSITVM X.

An Matrimonium inter absentes per literas vel procuratorem celebratum sit verum?

R. Jta esse. patet ex vsu Ecclesiæ sæpè talia matrimonia celebrantis, quæ deinde in præsentia coniugum non celebrantur. jdem desponsalibus dicendum, si sit consensus vtriusq;. vel saltem si vterque ratificet sponsalia nomine suo à parentibus celebrata, aliàs enim sic à parentibus facta, nec à sponsis ratificata, non valent.

Immo matrimonium inter absentes baptizatos, celebratum per literas vel procuratorem, coram Parocho & testibus, est sacramentum, tanquam probabiliùs tenendum.

QVÆSITVM XI.

Quæ bona, finis & effectus matrimonii?

R. 1. Bona matrimonii sunt, fides, proles, Sacramentum. fides ne cum aliis coniuges misceantur proles, vt Christianè educetur. Sacramẽtum, vt matrimonium non separetur.

2. Finis ad quem matrimonium institutum, primò est propagatio speciei & conseruatio indiuiduorum. 2. Remedium concupiscentiæ. 3. Commoditas obsequii vtriusq; ad inuicem.

3. Effectus Sacramenti matrimonii est gratia vnitiua, hoc est gratia sanctificans, vt importat mutuam concordiam decentem vsum matrimonii moderando carnis concupiscentiam. familiæ

prudentem gubernationem. Christianam prolis educationem. rerum domesticarum diligentem curam, dispositionem & fidelem dispensationem. *Moscicësis 2.p.Tyrocinii artis pœnitentiariæ §.4.n.25.*

QVÆSITVM XII.

An Matrimonium amore diuitiarum, delectationis captandæ, & ob similem causam inhonestam celebratum, sit validum?

R/. Matrimonium ob talem causam contractũ, non caret culpa veniali, sicut ob causam mortaliter inhonestam non caret culpa mortali. validum tamen, sicut baptismus propter lucrum administratus, est validus.

TITULUS III.

De impedimentis impedientibus tantùm, matrimonium?

Habet quæsita 4.

QVÆSITVM I.

Quot sint impedimenta impedientia tantùm matrimonium?

R/. Supponendo impedimenta matrimonii duplicia esse. alia tantùm impediunt, ne licite contrahatur matrimonium, validum tamen est. alia verò etiam contractum dirimunt, tanquam inualidum.

Impedimenta ergo tantùm impedientia sunt quin-

quinq;. votum, interdictum, Sponsalia, catechismus, crimen.

Crimen est multiplex quo commisso non licet ducere vxorem. 1. Occisio vxoris adulteræ propria authoritate facta. 2. Presbytericidium per iudicem declaratum. 3. Matrimonium cum moniali scienter contractum. 4. Susceptio proprij filij in baptismo aut confirmatione malo animo, vt scilicet contrahat cognationem cum propria vxore. 5. Publica pœnitentia. Sed hæc iam non est in vsu 6. Raptus alienæ spõsæ. Sed hoc post Trid: est etiam dirimens, secundùm dicenda in sequentibus. 7. Incestus cum propria affine, vel etiam cum consanguinea. Sed hoc secundùm negat *D. Th: & alii apud dela Cruz, q. 4. n. 1.*

Hoc impedimentum criminis, iuxta Sanchez Ledesma & alios apud *Bonac: de Mat: q. 3. puncto 14. n. 21.* non inducit mortale, etsi dispensatio non petatur.

Si quis dispensationem desiderat, adeat Episcopum, qui in omnibus tantùm impedientibus impedimentis dispensat, excepto voto castitatis perpetuæ, & religionis. Cand: aureum de Mat; n. 110. ex D. Antonino & Paludano.

QVÆSITVM II.

Quid nomine voti, & interdicti veniat? vbi & alia resoluuntur

R. Primò. Nomine voti intelligitur votum simplex religionis, aut castitatis, vel vo-

tum suscipiendi sacros ordines, vel votum non nubendi.

2. Nomine interdicti venit prohibitio, quâ certo anni tempore interdicetur matrimonium ab Ecclesia. Item si ab ordinario loci aut curato interdicatur contrahere matrimonium, donec constet, non esse impedimentum, aut aliam ob causam.

Tempus interdicti incipit à media nocte præcedente primam Dominicam aduentûs vsq; ad festum Epiphaniæ. & à media nocte ante feriam 4. Cinerum, vsque ad Dominicam in Albis inclusiuè. *Trid: sess: 24. Cap: 10.*

Interdicitur autem hoc tempore solemnitas nuptiarum, vt accipere benedictionem in Ecclesia, aut conuiuium solemniter celebrare, & contra faciens peccat mortaliter: quia in re graui transgreditur præceptum Ecclesiæ. *Bonac: de mat: q. 3. puncto 14. n. 4. cum aliis DD.*

Non interdicuntur hoc tempore Sponsalia. *Samuel de Lublino v. nuptiæ n. 1.* item non prohibetur contractus & consummatio matrimonii, sub mortali, atque bannorum publicatio. dummodo nullæ adhibeantur nuptiales solennitates. *Samuel n. 5. cum Paulo Piasecio.* Sicut & priuatim traducere tempore interdicti sponsam in domum sponsi non est prohibitum.

QVÆSITVM III.

Quæ de impedimento Catechismi scitu necessaria?

R. Impedimentum Catechiſmi contrahitur ab eo, qui tenet infantem baptizandum, reſpondetq; eius nomine miniſtro interroganti, an credat, an renuntiet diabolo, &c. & quidem ſi idem ſit patrinus Catechiſmi & baptiſmi contrahit impedimentum dirimens. Si ſolius catechiſmi contrahit tantùm impediens. Sed negat Pontius relatus *in ſumma Dianæ v. imped: n.* 4. quia in Trid: dicitur ſpiritualem cognationem non contrahi niſi in baptiſmo & confirm: præter hoc citat pro ſua ſententia declarationem Sacræ Congregationis interpretum.

QVÆSITVM IV.

Quæ teſtimonia ſunt ſufficientia ad impediendum Mat: ?

R. Impeditur Matrimonium ad dictum vnius, maximè matris, deponentis de aliquo impedimento teſtimonium niſi interueniat iuramentum in oppoſitum.

Impeditur etiam ad dictum vnius Perſonæ grauis, cui fides debetur, & de fama vel ſcandalo docet, & ſi in oppoſitum interueniat iuramentum parentum.

Quòd ſi vnus teſtis dicat, audiſſe ab vno ex ſuis maioribus, duos eſſe in quarto, v. g. gradu conſanguinitatis, non impeditur matrimonium inter eos nam vnus teſtis, maximè de auditu nihil probat. Secus ſi plures graues audiſſent, à pluribus fide dignis.

Vt vero matrimonium contractum dissoluatur, efficaciora debent adesse testimonia nam hoc non dissoluitur sine plurium iuramento. hæc è iure deducta reperies apud dela Cruz *q. 4. de mat: n. 3.*

TITULUS IV.

De impedimentis dirimentibus matrimonium iure naturali.

Habet quæsita 16.

QVÆSITVM I.

Quot sunt impedimenta dirimentia matrimonium?

℞. Impedimenta dirimentia & annulantia matrimonium de iure antiquo sunt 12. quibus de iure nouo Tridentini addita sunt duo, raptus & matrimonium clandestinum. comprehenduntur his versibus.

Error. Conditio. votum. Cognatio. Crimen.
Cultûs disparitas. vis. Ordo, ligamen. honestas.
Si sis affinis. si fortè coire nequibis.
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis.
Raptaq; sit mulier. nec parti reddita tutæ.
Hæc facienda vetant connubia. facta retractant.

Error Personæ, professio solemnis, ligamen, impotentia perfecta & perpetua, iure naturali dirimunt matrimonium. idem de amentia perpetua & de defectionum ætatis sentiendũ. alia dirimunt iure

Iure Ecclesiastico. vide dela Cruz *q. 4. de Mat: num: 2.*

Hæc impedimenta non eo sensu dicuntur dirimentia, quatenus soluant matrimonium, iam validè contractum. Sed dicuntur dirimentia, quia impediunt, ne valide possit contrahi. & sic professio solemnis facta post matrimonium ratum & illud dissoluens, item conuersio vnius coniugis ad fidem, dissoluens matrimonium in infidelitate consummatum, vt infra dicetur, non dicuntur propriè impedimenta.

Nota. Si Parochus sciens matrimoni impedimentum ex confessione, rogetur assistere matrimonio, non habendo aliud remedium assistat. nã maius malum esset confessionis reuelatio, quàm talis matrimonii inualidi permissio. Vide *D. Th: in Supp: q. 11. a. 1. ad 1.*

QVÆSITVM II.

Qualis error dirimat matrimonium?

℞ Error essentialis tollit enim consensum pro matrimonio requisitum. talis error est circa personam cùm matrimonium includat personas, quæ coniunguntur.

Error verò accidentalis, & circa personæ qualitatem. v. g. circa bona fortunæ, non dirimit matrimonium. v. g. si contrahas cum Bertha putans esse virginem, nobilem, diuitem &c. cũ hæc ad essentiam matrimonii non spectent nisi talis error in personam transfunderetur, v. g. si taliter

liter cum Bertha contrahere intendas, si non sit virgo, diues vel nobilis, contrahere nolis in tali enim casu error consensum tollit. *S. Th: in supp: q. 51. a. 2 ad 5.*

QVÆSITVM III.

Quale votum dirimat Matrimonium?

℟. Simplex castitatis votum non dirimit matrimonium iam contractum, sed solùm impedit contrahendum. *S. Th: cit: q. 53. a. 1.* nam matrimonium fortius est vinculum, cùm in eo fiat actualis corporum traditio per votum autem simplex solum fit promissio, rei promissæ non trasferens dominium. & idem dicendum de voto ingrediendi religionem.

Excipe simplex castitatis votum Patrum Societatis Iesu, quod ex statuto Ecclesiæ matrimonium dirimit, & eos verè religiosos facit.

Votum ergo solemne religionis dirimit matrimonium, non solùm ex iure diuino, sed ex natura sua vt docent Thomistæ nam præter promissionem ad votum simplex sufficientem, importat perfectam & absolutam traditionem & acceptationem. vnde qui sic solemniter vouet, & postea matrimonium contrahit, inualidè contrahit.

QVÆSITVM IV.

Quam obligationem inducat simplex castitatis votum, celebrato iam matrimonio, cùm illud non dirimat?

℟. Qui

℞. Qui vouit ingressum religionis, primo bimestri, non potest reddere, à fortiori non potest petere. cùm secundùm communem sententiam adhuc teneatur religionem ingredi. Si iam petendo vel reddendo consummauit, potest non solùm reddere, sed & petere. ad castitatem enim obligabatur ratione voti religionis, cùm ergo sit liber à religione hic & nunc, eo quod consummauerit matrimonium, etiam liber, viuente sua coniuge, à castitate.

Qui verò sine voto ingrediendi religionem, habet votum castitatis perpetuæ, & contraxit matrimonium, nunquam petere potest, vt docent communiter. Sed elapso primo bimestri reddere tenetur, etiam tantùm interpretatiuè petitus. non autem ante nam vt habet *Bonac: circa 2. præceptum q. 2. punc: 5. §. 5. n. 4.* coniuges habent ius nõ reddendi debitum, in primo bimestri, etiam præciso voto. quare intra hoc reddens primà vice, peccat mortaliter.

An vero intra bimestre, teneatur ingredi religionem? negat Bonac: *loco cit: contra Cai: & Sylu: v. Mat:*

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit altero inuito religionem ingredi?

℞. Quòd non, matrimonio iam consummato. nam nullus potest præstare oblationem ex alieno, corpus autem coniugis per carnalem co-

pulam factum est alterius. *S. Th: q. 61. a. 1.*

Consummatur autem matrimonium secundùm aliquos per solam apertionem claustri, licèt non sit seminatio alii requirunt seminationem, & quidem vtriusque vt videre est *in Summa Dianæ v. affinitas n. 2. & v. Mat: n. 22.* per solam tamen seminationem in vase fœminæ, absque vasis penetratione matrimonium consummatur.

Potest tamen vnus coniugum, etiam matrimonio consummato ingredi religionem si remanens in sæculo consentiat, & votum castitatis emittat, ad quod tenetur item sit prouectæ ætatis, nam si sit iuuenis, etiam tenetur ingredi, *vt probat Bonac: de Mat: q. 3. p. 4. n. 12.* præterea si Episcopus cõsentiat. cuiꝰ cõsensꝰ si omittatur, secũdũ aliquos non incurritur peccatum mortale.

Dixi matrimonio consummato. Nam, vt supra insinuatum, duo menses sunt concessi coniugibus ad deliberandum circa religionis ingressum, etiam altero renuente, intra quos non tenentur consummare.

Et licèt ante elapos duos menses cognoscat sponsam violenter, ipsa vero religionem ingrediatur, & profiteatur, matrimonium adhuc quoad vinculum soluitur, quia non videtur adhuc illi suum corpus communicasse, cùm violenter fuerit oppressa. *Sam: de Lub: v. diuort: n: 20. cum Armilla.*

QVÆ-

QVÆSITVM VI.

Infidelis habens plures vxores si conuertatur ad Fidem cum qua permanere teneatur?

R. Tenetur permanere cum prima si ipsa voluerit cum eo permanere de quo infra.

Si verò omnes conuertantur præter primam, aut nolentem cum eo permanere, aut volentem quidem permanere sed cum iniuria Creatoris, vir non tenetur vllam ex conuersis ducere in rigore loquendo, quia nulla ex ipsis est vera vxor excepta primâ, licèt repudiata. *Bonac: de Matrimon: q. 3. Puncto 10. n. 7. cum alijs DD.*

Hic sciendum est, quòd Dispensatio quæ concessa fuerat à Deo in veteri lege ad habendas plures Vxores ad hoc tempus non perseueret; nam reuocata fuit à Christo Domino *Matth: 19.* Qui dimiserit vxorem & aliam duxerit mœchatur.

QVÆSITVM VII.

Quid faciendum, dum ignoratur vel dubitatur, an Maritus vel vxor viuat an ad secundas nuptias transeundum?

R. Vt superstes coniux possit cum alio matrimonium inire, requiritur certitudo moralis, seu tanta certitudo, quanta iudicio prudentis sufficit ad credendum, priorem coniugem certò esse mortuum. *Soto Speculum. Rodriq: Gutierez, Sanchez, Perez, Valentia & alii, quos sequitur Bonac: loco cit: n. 12.* quia nisi adsit tanta certitudo, contrahentes

hentes exponunt se periculo adulterii. cùm fieri possit priorem coniugem adhuc viuere.

Vnde vxor nequit cum alio matrimonium contrahere, quando eius vir absuit per multos annos. *C. in præsentia de Spons: & C. dominus de secundis nuptijs.* nam certitudo moralis non habetur per absentiam multorum annorum. sicut nec habetur per solam famam, cùm fama oriri soleat ex auctore incerto, & plerumq; fallaci, nisi fortè cum fama existant tanta indicia, vt nullus dubitandi locus relinquatur de morte illius. Bonac: *loco cit: n. 13. cum Speculo, Sylu: Nau: Rodriq: & alijs DD.*

Ex quo per contrariam consequentiam sequitur, vxorem posse matrimonium cum alio contrahere, quando maritus ingressus prælium, & postea non comparuit, & fama est ipsum periisse, aut quando per litteras eorum, qui prælio interfuerunt, acceptum est, maritum mortuum. *Henriq: & alii citati à Bonac: l. c. n. 14.*

Nota. relinquendum est iudicio prudentis viri, iudicare in casibus particularibus, an sit certitudo moralis, & coniecturæ sufficientes ad contrahendum nouum matrimonium.

Non tamen sufficienter probatur mors per vnum testem. *Bonac: l. c. n. 16. & Sanchez, contra Speculum & alios.* Sicut enim vnus testis non sufficit in causis pecuniariis, ita neq; sufficit in causa secundi matrimonii, in qua agitur de periculo animæ. nisi fortè adsint tantæ coniecturæ, vel nisi coniux mortuus sit in loco ita distante, vt non possint

possint facilè haberi aliæ probationes, nisi per vnum fide dignum testem. *Et hoc modo intelligitur C. in præsentia, de spons.* vbi præcipitur prælatis ne permittant matrimonium contrahi, donec certũ nuntium de morte percipiant. Ob id cauere debent Parochi, ne aliquos coniungant non obtentà facultate ab Episcopo, apud quem fieri solent probationes de morte alterius coniugis. quo tamen non obstante, mulier potest contrahere matrimonium, quando ipsa sola certò nouit, virum esse mortuum, quàmuis hoc probare non possit, & aliàs non timetur scandalum quia tunc cessat periculum adulterii. *Idem qui supra n. 16. cùm alijs DD.*

Ex his patet fœmina quæ cõtraxit matrimonium cum secundo, credens primum virum mortuum tenetur recedere à secundo postquam resciuit primum virum viuere, alioquin adulteratur & peccat mortaliter petendo vel reddendo debitum post talem notitiam. nam secundum matrimonium est inualidum. Si verò non certò nouit, priorem virum viuere, sed tantùm dubitat non potest existente dubio petere debitum. alioquin exponit se periculo adulterii. *dela Cruz q. 3. de Mat: n. 1. ex C. inquisitioni, de sent: excomm:* tenetur tamen alteri coniugi petenti reddere, quã diu non constat priorem coniugem viuere. nam alter coniux habet ius petendi, nec tenetur credere coniugi dubitanti, nisi dubitans ita probet, vt alter propter eius motiua & probationes, teneatur credere, vel ita dubitare, vt nequeat deponere dubium.

QVÆSITVM VIII.

An validum sit matrimonium contractum ab eo, qui quidem credebat priorem coniugem viuere, sed falsò credebat, cùm mortua fuerit?

℞. Si sic contrahens putabat se validè contrahere, vel si habebat intentionem contrahēdi quantùm poterat, validum est matrimonium, quia adest sufficiens consensus inter personas habiles.

Et idem dicendum de eo, qui contrahit matrimonium credens adesse impedimentum dirimens, cùm reuera non sit, modò intendat vt supra. ratio à simili nam qui credit baptismum nihil valere, tamen baptizando intendit, quod potest, & quod intendit Ecclesia, validè baptizat, vt docetur comm. idem ergo in casu proposito.

QVÆSITVM IX.

Quando frigiditas seu impotentia coëundi dirimit matrimonium?

℞. Frigiditas seu impotentia coëundi dirimit matrimonium quando est perpetua & perfecta id est incurabilis etsi coniuges ad castè viuendum contrahant, vt patet ex *D. Th: in supp: q. 58. a. 1. ad 4.* nam de intrinseca matrimonii ratione est traditio potestatis ad vsum & copulam coniugalem, quam impotentes tradere non possunt, cùm non habeant. Et licèt vir possit coire, si nequit

quit seminare, inualidum est matrimonium vt patet ex quadam declarat. Sixti V. de qua mox. *Dixi* si sit perpetua & perfecta. nam si hæc impotentia sit temporanea, licèt ignorata, quæ ætatis processu aut humana arte sine mortis periculo auferri potest, valet matrimonium. *D. Th: loco cit:*

Procedit autem resolutio quæsiti de perpetua & perfecta impotentia cum omni fœmina. Si enim cum vna sit impotens, & potens cum alia, valet matrimonium etiam cum illa cum qua est impotens, *secundùm S. Th: loco citato, contra Sylu: & alios* deducitur *ex C. laudabilem & C. fraternitatis, de frigidis & maleficis.* vbi dicitur. si quis separato priori matrimonio inuenitur habilis ad aliam fœminam, redeat ad priora connubia.

QVÆSITVM X.

An impotentia generandi dirimat matrimonium?

℞. Impotentia generandi non tollit matrimonium. Matrimonia enim senum & sterilium valida sunt, vt patet ex vsu. nam etsi isti nō possint habere filios, qui est finis vltimus matrimonii, saluatur tamen in eis finis proximus, scilicet vsus matrimonii. *D. Th: loco cit: ad 3.* quo vsu concupiscentia sedatur & est inter eos vera traditio corporum, & obligatio ad actus matrimoniales item emittunt semen natura sua prolificum, quàmuis ex accidentali frigiditate ineptum.

Secus

Secus de ſpadonibus dicendum qui etſi penetrent vas fœminæ, quia tamen non emittunt ſemen ex natura ſua prolificum, ſunt inhabiles ad matrimonium. accedit Bulla Sixti V. edita anno 1587. declarans matrimonium ſpadonum cũ quibuſuis mulieribus, ſiue ſcientibus, ſiue ignorantibus eſſe nullum.

QVÆSITVM XII.

Quid ſi fœmina arcta, item non retinens ſemen, an valeat Matrimonium?

℞ Si fœmina ita ſit arcta, vt ſine miraculo aut arte magica, aut ſine mortis periculo non poſſit aperiri, eſt inhabilis ad matrimonium *iuxta C. ex litteris de frigidis & maleficis*. Secus ſentiendum ſi induſtria medicorum aperiri poteſt, ad quod ipſa tenetur ſecundùm DD. etiam cum graui dolore, non vero cum grauiſſimo.

2. Fœmina quæ recipit ſemen, etſi non poſſit illud retinere, erit habilis ad matrimonium, nec ipſa, nec vir accedens ad eam cum tali periculo, peccant mortaliter. *Bonac: q. 4. de Mat: puncto 6. n. 18.* iſti enim, ſicut & ſteriles faciunt, quod in ſe eſt, etſi ex aliquo accidẽtali impidimento ſemen effundatur, & non ſequatur generatio.

QVÆSITVM XII.

An cognita impotentia, matrimonium mox diſſoluendum?

℞ Si.

℞. Si conſtat impotentiam eſſe perpetuam, non expectandum, ſed mox diſſoluendum matrimonium. nec licet oſculis vel tactibus vacare. Si dubitatur conceduntur tres anni, quibus poſſit vti vxore & ſpe ad nitendum. C. *laudabilem de frig: & malef.*

Attamen ſi ſic nitentes certificantur de impotentia perpetua, non licet vlterius niti. eò quòd, vel hæc impotentia, tandem ſucceſſu temporis cognita, præceſſit matrimonium, & ſic matrimonium eſt nullum, quare habens hanc, nequit vlterius niti. vel eſt ſubſecuta matrimonium, & ſic etiam non licet vlterius niti, eò quòd cum copula ſuo fine proximo fruſtretur, eſt illicita. poterunt tamen hi, in quibus poſt matrimonium eſt ſubſecuta impotentia ſe libidinoſe tangere, & oſculari, ſine periculo tamen pollutionis, *Bonac: loco cit: n: 17. & dela Cruz a. 7. n. 2.*

QVÆSITVM XIII.

Impotentia orta ex maleficio an dirimat matrimonium?

℞. Impotentia orta ex maleficio & ligamine dæmonis, ſi ſit perpetua & antecedat matrimonium dirimit illud. Secus ſi ſit temporalis ad quod experiendum conceduntur tres anni, *iuxta C. laudabilem de frigidis & maleficiatis.*

Nota ſi maleficium ſanetur per remedia hæc, vt per confeſſionem, lacrymas, eleèmoſynas, orationes, exorciſmos, ſignum eſt matrimonium

 valuiſ-

valuiſſe cùm impedimentum ſit ablatum per media ordinaria contra incurſus dæmonum. quòd ſi maleficium ſit ablatum per miraculum vel arte dæmonis, ſignum eſt matrimonium non valuiſſe, & ſic iſti poſſunt cum aliis contrahere, *ſecundùm D. Th: loco cit: a. 2. ad 3.*

QVÆSITVM XIV.

Quid de hermaphroditorum matrimonio ſentiendum?

R. 1. Hermaphroditus in quo præualet vnus ſexus, poteſt matrimonium inire iuxta ſexum, qui in ipſo præualet. vnde ſi præualet ſexus virilis, poteſt contrahere cùm fœmina quia cenſetur eſſe illius ſexûs, qui in eo præualet.

Et ſic matrimonium eſt inualidum ſi celebretur iuxta ſexum inferiorem. quare ſi ſexus virilis præualeat & fœmineus ſit inferior, inualidè contrahitur cum viro. eò quod cenſeatur contrahi matrimonium cum perſona eiuſdem ſexûs.

2. Hermaphroditus in quo ſexus eſt æqualis, ſecundùm quem voluerit, poterit contrahere matrimonium.

Factâ tamen ſemel electione ſexûs, & contracto ſemel iuxta illum ſtatum matrimonio, non poteſt mortuo coniuge mutare electionem. nam variaret electionem in re grauiſſima, cùm ſit valde indecens, vti modò hoc, modo altero ſexu. Si tamen contraheret, validè contraheret, etiam facto iuramento non variandi ſexum. quia nullum ius tale matrimonium irritat. Nota.

Nota. quinam sexus præualeat, pertinet iudicare ad Medicos, vel ad Matronas peritas. In dubio ferendum est iudicium ex ipsius hermaphroditi assertione, nullus enim meliùs valet discernere.

Caueat tamen Parochus assistere illius hermaphroditi Matrimonio in quo sexus æqualis, donec hermaphroditus coram Iudice Ecclesiastico cum iuramento protestetur quem sexum sequi velit. cùm enim hæc pertineant ad forum externum non debet Parochus se iis immiscere, antequam hæc peragantur coram Iudice Ecclesiastico. *Bonac: quo ad omnes partes cum alijs* DD. *q.* 3. *de Matrim: puncto* 13. *a n.* 26.

QVÆSITVM XV.

An amentia dirimat Matrimonium?

R. Amentia sequens Matrimonium non dirimit illud, cùm sit insolubile, secus dicendum est de amentia omnino tollente vsum rationis & antecedente Matrimonium, cùm sic non habeatur consensus pro Matrimonio necessarius.

Si tamen aliquis habens lucida interualla, tempore lucidi interualli contrahat, valet Matrimonium, erit tamen peccatum mortale si sic amentes contrahant. Imò si sola fœmina sic amens contrahat. ob periculum abortûs. nisi aliàs sit sterilis. Et tales interdicendi sunt ab vsu matrimonij ob periculum abortûs & educationis prolis.

QVÆSITVM XVI.

Quot anni ad contrahendum Matrimonium necessarij?

℟. Matrimonium puerorum ante 14. annum & puellarum ante 12. regulariter est nullum, ex defectu plenioris vsûs rationis pro Matrimonio requisiti. Et hoc tempus taxatur in Iure.

Quòd si aliquis ante dictos annos pubertatis habeat sufficientem vsum rationis & naturæ vigorem, & contrahat sine Papæ dispensatione, valet Matrimonium iuxta D. Thomam, *in supp: q. 58. a. 5.* peccat tamen mortaliter. nam in Matrimonio contrahendo non debet attendi tempus sed an coniunges concipere possint & generare.

Sufficit prædicta ætas, scilicet in puero 14. & puella 12. annorum, etsi pro tunc non habeant actualem potentiam coëundi, sed processu temporis habebunt. Nam potentia actualis coëundi non est de essentia Matrimonij. Expectandum tamen est vsque ad annum 18. vt iudicetur an sit perpetua impotentia. *Sà v. Matrim: n. 7. ex Syluestro.*

TITULUS V.

De Impedimentis dirimentibus Matrimonium Iure Ecclesiastico.

Habet quæsita 30.

QVÆ

QVÆSITVM I.

An seruitus in omni casu dirimat Matrimonium?

R. Seruitus nota non dirimit matrimonium, sed ignorata. immo si seruus contrahat cum serua putans liberam, valet matrimonium. *S. Th: in supp. q. 52. a: 1. ad 1.* cùm ambo sint eiusdem conditionis, & nulla interueniat iniuria.

Seruitus etiam matrimonio superueniens non dirimit illud. vir enim absque consensu vxoris potest se ipsum in seruum vendere cùm sit mulieris caput, solùmque ei in spectantibus ad matrimonii actum subdatur. *S. Th: loco cit: a. 3.* peccat tamen vir sine magna necessitate hoc faciens, cùm sic grauiter vxorem conturbet.

Nec dirimit seruitus matrimonium inuito Domino contractum. nam matrimonium est de iure naturali & Diuino, seruitus de iure positiuo. ius autem positiuum non præiudicat iuri naturali & Diuino. *S. Th: cit: a. 2.*

QVÆSITVM II.

Quotuplex sit cognatio?

R. Cognatio est triplex. carnalis, quæ est consanguinitas vel affinitas. spiritualis. & legalis.

Consanguinitas est propinquitas duarum personarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem carnaliter descendunt.

Affinitas est propinquitas personarum ex carnali copula, aut ex eius potestate proueniens. per vltimam particulam denotatur affinitatem, etiam causari ex matrimonio rato non consummato, alii negant ex matrimonio non consummato oriri affinitatem pro se citant declarationem Sacræ Cong: & solùm vocant hoc impedimentum publicæ honestatis dirimens matrimonium intra quartum gradum. per quod distinguitur ab impedimento publicæ honestatis orto ex sponsalibus Sed quæstio est de nomine parum refert an hoc impedimentum affinitas vel aliter vocetur. hoc verum, quod intra quartum gradum dirimat, vt determinat Pius V. motu proprio, qui incipit ad Romanum spectat.

Cognatio spiritualis est propinquitas personarum ex vera baptismi aut confirmationis collatione, aut ex baptizati vel confirmati susceptione proueniens.

Cognatio legalis est propinquitas personarum ex adoptione vnius ab altera proueniens. de his infra.

QVÆSITVM III.

Quot sint lineæ in cognatione naturali consanguinitatis?

R. Duæ, vna recta, altera transuersa. est autem linea, ordinata collectio personarum sanguine iunctarum

Linea recta est collectio personarum, quarum prima

prima producit secundam, secunda tertiam, & sic consequenter, veluti Pater, Filius, Nepos &c. descendendo. & in hac consideratione appellatur recta linea descendentium, nam si ab inferiori incipiamus sursum versus, appellatur recta linea ascendentium.

Linea transuersa est collectio personarum, quæ ab eodem principio (stipitem appellant DD.) carnali propagatione emanant talis est collectio fratrum patruelium, qui sunt fratrum nati. consobrinorum, qui sunt ex fratre vel sorore matris nati. amitinorum, qui sunt ex sorore patris nati.

Linea transuersa alia est æqualis alia inæqualis. linea transuersa æqualis est, quando duæ personæ distant eodem gradu à communi stipite v. g. duo filii, duo patrueles primi &c.

Linea transuersa inæqualis est, quando duæ personæ distant à communi stipite inæqualiter, v. g. Petri Filius & Patruus, hoc est frater Petri, sunt in transuersa linea inæquali, quia à communi stipite hoc est ab auo distant inæqualiter.

QVÆSITVM IV.

Quæ regula ad cognoscendam pluralitatem graduum rectæ lineæ ascendentium & descendentium consequenter ad cognoscendam distantiam personarum consanguinearum in recta linea ascendentium & descendentium.

℟. In recta linea ascendentium & descendentium, tot sunt gradus, quot sunt Personæ mediæ, numerando vnum extremum. hinc quia inter Patrem & Filium nulla mediat Persona, Pater & filius sunt in primo gradu. Pater, Filius, nepos, sunt tres, sed quia duæ Personæ mediant numerando vnum extremum, ideo auus & nepos sunt in secundo gradu lineæ rectæ. Proauus & pronepos sunt in tertio gradu abauus & abnepos, in quarto, tritauus, & trinepos, in quinto.

Vel vt loquitur Moscicensis *2. p. Tyrocinii §. 4. n. 45.* numerentur omnes Personæ, infima, suprema, hoc est, stipes & intermediæ tot ergo erunt gradus, & tanta distantia à communi stipite quot recensebuntur personæ, vnâ tamen dempta.

QVÆSITVM V.

Quæ Regula ad cognoscendam distantiam Personarum Consanguinearum in linea transuersa æquali distantium?

℟. In linea transuersa æquali, quo gradu vna Persona distat à Communi Principio seu stipite, eo gradu distant inter se. v. g. duo Fratres germani quia cum Patre sunt in primo gradu in eodem gradu sunt inter se. Item duo fratres patrueles primi seu Nepotes, quia ab auo distant secundo gradu, eodem gradu distant inter se,

EXEM-

EXEMPLUM.

Pater & Mater

Primus gradus.

Petrus Anna

Secundus gradus.

Agnes Paulus. Nepotes.

Tertius gradus.

Simon Martha. Pronepotes

Quartus gradus.

Lucia Thomas. Abnepotes.

QVÆSITVM VI.

Quæ Regula ad cognoſcendam diſtantiam perſonarum Conſanguinearum in linea tranſuerſa inæquali diſtantium?

R. In linea tranſuerſa inæquali, quo gradu à communi ſtipite diſtat perſona remotior, eodem gradu diſtant inter ſe. v. g. Petri Filius & Patruus, hoc eſt Frater Petri, ſunt in ſecundo gradu. quia Petri Filius diſtat à communi ſtipite id eſt ab auo ſecundo gradu. Vnde diſtans à communi ſtipite quinto gradu licitè contrahit cum diſtante ab eodem ſtipite, quarto, tertio, ſecundo, vel primo gradu.

EXEMPLUM.

Pater	&	Mater
Petrus		Anna
Agnes		Paulus
Simon		Martha
Lucia		Thomas

Hic & sequentes distant ab isto quarto gradu, quia ipse distat à stipite quarto gradu.

QVÆSITVM VII.

Quo iure Consanguinitas dirimat Matrimonium?

℟. Consanguinitas in Primo gradu lineæ transuersalis vt inter Fratrem & Sororem iure naturali dirimit Matrimonium. In quo Deus ab initio mundi cum Filio & Filia Adæ dispensauit. Et in hoc secundùm communem sententiam nequit Papa dispensare.

Consanguinitas verò in secuudo, tertio, quarto gradu, lineæ transuersalis, solo iure Ecclesiastico dirimit Matrimonium. Sicque solos fideles obligat. Nec infideles taliter coniugati separari debent si baptizentur. C. de infidelibus de consanguineitate & affinitate.

QVÆ-

QVÆSITVM VIII.

Gradus Affinitatis, & distantia inter affines, ex quo desumatur?

℟. Gradus affinitatis desumitur ex gradu consanguinitatis. Et sic tot sunt gradus affinitatis quot consanguinitatis. Quare Titius v. g. in eo gradu affinitatis est cum consanguineis vxoris suæ in quo gradu consanguinitatis est vxor cum illis, v. g. Titius in primo gradu affinitatis est cum sororibus vxoris suæ, quia vxor Titii est in primo gradu consanguinitatis cum illis.

QVÆSITVM IX.

Quæ copula causat affinitatem?

℟. Sola copula ex qua quantùm est de se potest sequi generatio, etsi defacto non sequatur, causat affinitatem. Quamuis claustra non rumpantur, sed aliunde semen habeatur. Quare copula spadonum non causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum non est validum vt supra dixi. Matrimonium autem senum & sterilium causat affinitatem sicut & Matrimonium eorum est validum, quia ex eorum copula quantùm est ex se potest sequi generatio licèt per accidens non sequatur.

Probabilitate non caret ad contrahendam affinitatem non sufficere semen virile sed debet simul concurrere semen muliebre. Colligitur ex S. Thoma *in supp. q. 55. A. 4. ad 2.* vbi dicit: Vir

& mu-

& mulier efficiuntur in carnali copula vna caro per commixtionem seminum. Vnde quantumcunque aliquis claustra pudoris inuadat & frangat, nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur affinitas. hucusque S. Thomas. Nam secundùm Hypocratem & Galenum in summa Dianæ *ver. Affinitas n. 7.* relatos semén muliebre est necessarium ad generationem.

Igitur in hac sententia qui habuit copulam cum sorore Vxoris suæ, si hæc non seminauit, non contrahit affinitatem, & potest petere debitum. Vel si hoc fuit ante Matrimonium, non cōtrahitur impedimentum dirimens.

Hoc certiùs est, quòd non sufficiat semen mulieris ad causandam affinitatem. *Bonac: de Matrim: q. 3. Puncto 12. n. 13.* cum *Paludano & aliis DD.*

QUÆSITUM X.

Ad quem gradum extendatur affinitas?

℞. Affinitas orta ex matrimonio extenditur ad quartum gradum quàmuis matrimonium sit tantùm ratum, vt declarat Pius V. motu proprio, quì incipit, ad Romanum. Immo *Bonac: q. 3. puncto 11. n. 11.* idem docet contra Samuelem de *Lub: v. spon: n. 18. & Nau:* licèt matrimonium ratum sit inualidum. modo non sit inualidum defectu consensûs. & præter communem sent: adducit declarationem Card: attamen non vocat hoc impedimentum affinitatis, sed publicæ ho-

çæ honestatis vsq; ad quartum gradum. Sed quęstio de nomine.

Et sic qui contrahit sponsalia cum aliqua, & deinde celebrat matrimonium cum eius sorore, non potest priorem accipere. & sic nullam potest in vxorem habere.

Affinitas verò ex copula illicita, tantùm extenditur ad secundum gradum, ex Trid: *Sess.* 24. c. 4. & sic maritus accedens ad consanguineam vxoris in tertio gradu, non priuatur iure petendi debitum à sua vxore. *dela Cruz q.* 4. *a.* 5. *n.* 2. *de matrim.*

Quia tamen hoc impedimentum affinitatis solo iure Ecclesiastico dirimit matrimonium, in omni gradu affinitatis Papa dispensat, sicut dispensauit cum Casimiro Rege Poloniæ, vt cum Ludouica Vxore fratris sui matrimonium iniret.

Nec dirimit hoc impedimentum, nisi baptizatorum matrimonium inde infideles intra gradus affinitatis apud Christianos prohibitos coniugati separari non debent, si conuertantur.

QVÆSITVM XI.

Affinitas cum propria vxore contracta, quid causet?

℟. Qui dedit causam affinitati priuatur iure petendi debitum. tenetur tamen ex iustitia reddere, etiam tantùm interpretatiuè & implicitè petitus quia alter coniux ob istius malitiam non debet suo iure priuari.

Quod si

Quodsi ignoranter v. g. vxor accessit ad consanguineum viri sui, non priuatur iure petendi debitum. sine culpa enim, non debet priuari aliquis iure suo. idem dicas, si coacta, cum consanguineo viri rem habuit.

Quodsi ambo coniuges dederunt scienter causam affinitati, priuantur iure petendi, immo & reddendi *Bonac: loco cit: p. 12. n. 21.*

QVÆSITVM XII.

Quis dispensat vt coniuges in prædicto casu priuati debito petendi, liberè & sine pecc: petant?

℟. Episcopus, vel Confessarius Regularis, virtute cuiusdam priuilegii concessi Monachis monasterii S. Bened: Congre: Vallisoletanæ.

Confessarius tamen Regularis, qui dispensat in tali impedimento, debet esse specialiter deputatus à suo superiore (quæ deputantio ad libitum durat Superioris, & pereius mortem vel amotionem expirat) item hæc dispensatio debet fieri in confessione, & Ecclesia religionis *Lezana tomo 3. quæst: regularium V. affinitas n. 5.* hæ limitationes, sine dubio colliguntur ex ipso textu priuilegii.

Olim poterant hoc Confessarii Regulares extra Confessionem, extra propriam Ecclesiam, & probabiliter absque deputatione ex viuæ vocis oraculo Iulii 11. & Pii V. sed hæc viuæ vocis oracula modò non suffragantur, vt pote per Vrbanum VIII. sublata 1631.

Nota.

Nota. qui ignorat legem huius pœnæ, non petendi debitum in prædicto casu, non priuatur iure petendi. *Portell: in addit: ad dubia Reg: v. ignorantia n. 29. & rationabiliter.*

QVÆSITVM XIII.

An Cõsanguinei mariti fiant affines cõsanguineis vxoris & consanguinei vxoris fiant affines consanguineis mariti?

R. Quòd non nullo enim iure potest probari talis affinitas. propterea duo fratres possunt ducere duas sorores. hoc tamen rerum est, consanguinei mariti fiunt affines vxoris, & viceuersâ.

Ob eandem rationem, potest filius Patris, ex alia vxore, ducere filiam vxoris Patris, ex altero viro.

QVÆSITVM XIV.

An Titius v. g. qui habuit Bertham in vxorem, eâ mortua, possit ducere vxorem fratris Berthæ, mortuo fratre Berthæ?

R. Quod sic. quia Titius factus est affinis cõsanguineis Berthæ, non vero factus affinis affinibus Berthæ quia affinitas non parit affinitatem. Vxor autem fratris Berthæ non est consanguinea Berthæ, sed affinis. consequenter Titius poterit illam ducere mortuâ Berthâ & eius fratre. *Bonac: loco cit: n. 2. cum aliis DD.*

QVÆ-

QVÆSITVM XV.

Quâ pœna puniendi consanguinei & affines attentantes scienter matrimonium contrahere?

R. Excommunicantur, sicut & Religiosi, Moniales, & sacris ordinibus initiati.

Qui tamen ex ignorantia, quàmuis vincibili, facit contra hanc legem, non excommunicatur, vt probat *Led: C. 15, de mat:* excommunicatur verò, si faciat ex ignorantia affectata.

Qui etiam fictè contrahit, virtute prædicti decreti, non excommunicatur, quia in re ipsa non contrahit.

QVÆSITVM XVI.

Impedimentum publicæ honestatis, ad quem gradum extendatur, & quando contrahatur?

R. Ex Sponsalibus causatur impedimentum publicæ honestatis, dirimens matrimonium in primo gradu lineæ rectæ & transuersalis, hoc est nec matrem nec sororem sponsæ ducere potest. *Trid: sess: 24. Cap: 3.* ratione cuius sponsus accedens ad matrem aut sororem suæ sponsæ committit incestum etsi imperfectum, sed in cõfessione explicandum.

Quòd si Sponsalia fuére nulla, ex quacunque causa, non contrahitur hoc impedimentum, vt declarat. Trid: loco cit: moderando in hoc ius antiquum.

Item

Item sponsalia conditionata suspendentia consensum in futurum, vt si dicas, promitto te in vxorem ducere, si factis denuntiationibus non sit impedimentum non causant tale impedimentum. Secus dicendum, dum impletur conditio, hac enim impleta, incipiunt esse vera sponsalia.

QVÆSITVM XVII.

Qui ligantur impedimento cognationis spiritualis?

R. Inter baptizantem, baptizatum, eiusque parentes. inter baptizatum, patrinos, baptizatique parentes, contrahitur cognatio spiritualis. *ex Trid: sess: 24. Cap: 2.* ius antiquum auferente, in quo ista cognatio ad baptizati & patrini filios extendebatur.

Per Sacramentum Confirmationis contrahitur similiter cognatio spiritualis.

Si non facta designatio Patrinorum siue obliuione siue negligentiâ, omnes tangentes realiter contrahunt cognationem. Si post designationem alii tetigerint, non contrahunt cognationem. Si plures fuerint designati, omnes contrahunt, si omnes tetigerint. *Moscic: 2. p. Tyrocinii §. 4. n. 46.*

Hæc spiritualis cognatio non contrahitur inter Patrinos ad inuicem, vt declarauit Pius V. in motu incipiente, *cùm illius vicem.* nec transit à viro in vxorem, nec ad carnales patrini filios. quare potest aliquis accipere in vxorem filiam

Patrini, aut etiam coniugem patrini, patrino defuncto. hoc patet ex *Trid: loco cit:* ius antiquum auferente, cui D. Thomas ante Trid: viuens, cōformabatur *in supp: q. 56. a. 4. & 5.*

Vt Patrini hanc cognationem contrahant, necessarium est realiter puerum tangere quando actualiter baptizatur, ex declar: Card: insinuata à *dela Cruz a. 6. n. 2.* Vnde qui sunt Patrini per procuratores hanc cognationem non contrahunt. Sed soli procuratores, secundùm comm: Theol: & Canonistarum. Nec tamen omnes tangentes realiter contrahunt cognat: spiritualem. Nam tenentes puerum in baptismo necessitatis non contrahunt cognationem spiritualem, cùm Tridentinum loquatur de patrinis in baptismo solemnitatis, dum ait, quod Parochus interroget, qui sint Patrini.

Non baptizatus, etiam, dato quod sit patrinus, (cùm tamen esse non possit) non contrahit cognationem spiritualem, nam cùm sit expers vitæ spiritualis, non potest spiritualem cognationē contrahere. non confirmatus vero, patrinus confirmati, contrahit cognationem spiritualem, *Sylu: V. Mat: n. 8.*

Sed an puer doli incapax, si sit patrinus, contrahat hanc cognationem? negat *Nau: L. 4. Cons. cons; 2. & 3.*

QVÆSITVM XVIII.

Cognatio spiritualis, quæ stante iam matrimonio contrahitur, quid causet?

R. Cognatio spiritualis, quæ contrahitur tẽpore matrimonii, non tollit matrimonium, sed eum qui dat causam culpabiliter tali cognationi, priuat iure petendi debitum.

Quare si pater baptizat filium in necessitate, quando alius non est qui baptizet, non priuatur iure petendi debitum. cùm sine culpa non debeat suo iure priuari.

Ex quo nam inferas patrem baptizantem filium ex fornicatione susceptum, etsi non sit alius qui baptizet, posse postea contrahere matrimonium, cum matre huius. *Labat de Mat: dub: 7. §. 2. dela Cruz a. 6. de M. n. 6.*

Qui etiam extra necessitatem baptizat filium, & ignorat inculpabiliter se per hoc contrahere cũ vxore cognationem spiritualem, potest petere, nam non dat causam culpabiliter cognationi.

QVÆSITVM XIX.

Quid & quotuplex sit adoptio?

R. Adoptio est extraneæ personæ in filium, seu filiam, vel nepotem &c. assumptio.

Est duplex vna perfecta, naturalem filiationem imitans, arrogatio dicta, per quam traducitur adoptatus in adoptantis potestatem, & succedit adoptanti ab intestato, nec potest eum adoptans sine culpa, quartâ hæreditatis parte priuare. & hæc adoptio fit tantùm principis authoritate.

Alia, quæ naturalem filiationem imperfectè

imitatur, simplex adoptio dicta, quâ adoptatus in adoptantis potestatem non transit. vnde potius est quædam dispositio ad perfectam adoptionem, nec fit principis sed v. g. magistratûs authoritate. neque adoptatus in bonis adoptantis succedit, nisi adoptans testamento ea relinquat. Sic adoptari potest, qui non est sui iuris.

Nota. qui non est sui iuris, vel est 25. annorum minor, aut mulier, nequit aliquem adoptare, nisi ex speciali principis concessione. cùm enim adoptio ad hæreditatis successionem ordinetur, solùm competit habentibus potestatem de hæreditate disponendi.

QVÆSITVM. XX.

Ex qua adoptione, & inter quas personas, reperiatur cognatio legalis?

R. Ex adoptione perfecta contrahitur vinculum matrimonium dirimens, quod est cognatio legalis.

Inter hos autem contrahitur cognatio legalis.

1. Inter adoptantem & adoptatum, filiosq; adoptati vsque ad quartum gradum.

2. Inter adoptantem & vxorem adoptati & inter adoptatum & vxorem adoptantis.

3. Inter adoptatum, filiosque adoptantis legitimos. Sed hæc tertia non perpetuò matrimonium dirimit, & solùm durat, dum alter eorum non emancipatur. *S. Th: in supp: q. 57. a. 3.*

QVÆ-

QUÆSITUM XXI.

In quibus casibus contrahatur impedimentum criminis?

R. In his. Primus casus est, si adulteri sibi inuicem promiserunt de matrimonio contrahendo, post mortem alterius coniugis. & sufficit, siue hæc promissio præcedat, siue subsequatur adulterium, vt probat Fernardez *de imped: Mat: sect:* 5. Requiritur tamen quod vterque istorum sciat inter esse matrimonium. nam si vnus id ignorat, in eius arbitrio positum est contrahere matrimonium, aut non C. *propositum, de eo qui duxit*, item requiritur vt promissio sit seria & acceptata.

Secundus casus. Si vir & fœmina conuenerunt ad occidendum coniugem, vt inter se contrahant, & defacto occidunt, oritur inter eos impedimentum dirimens, etiam nullo præmisso adulterio. Quare requiritur vt ambo communi cõspiratione ad mortem concurrant. & satis est cõcurrere per se vel per alium, immediatè vel mediatè, præcipiendo, iuuando, consulendo, non tamen sufficit ratihabitio. Item satis est quouis mortis genere occidere, seu ferro, seu veneno, seu suffocatione. requiritur insuper, vt concurrant ad mortem animo sibi nubendi. Tandem requiritur, quod mors sequatur ex vi machinationum adhibitarum, & non à casu, aut aliter. hæc omnia probat *Fern: loco cit.*

Tertius casus. Si vnus coniugum occidat, alterum coniugem animo contrahendi matrimonium. etiam eò nesciente cum quo intendit cõtrahere, dummodo interueniat adulterium cognitum ab ipsis adulteris. quare ad incurrendum, hoc impedimentum requiritur, vt adulterans, siue per se, siue per alium occidat eo animo, vt cum adultero contrahat. requiritur etiam, quod vterq; istorum sciat interesse matrimonium. vide *Fernand: loco cit.*

Quartus casus. Si adulteri contraxerunt viuente coniuge innocente, dummodo vterque adulter sciat alterum coniugem superstitem. & sufficit adulterium subsecutum. *Armilla v. Mat: n. 33. Bonac: de Mat: q. 3. p. 6. n. 8.* & hoc impedimentum currit, licèt primum matrimonium fuerit tantùm ratum, & quoad habitationem separatum. *Cand: aureum. n. 213.*

Duo hic sunt notanda. primum. dicta, explicando præfatos casus, sunt vera, si primum matrimonium verum, & non solùm existimatum.

2. Hæc impedimenta criminis (& idem de aliis impedimentis) incurri, non solùm ab eo, qui habet notitiam eorum, sed etiam ab eo, qui ignorat hæc esse impedimenta. patet ex praxi. nã & pro his solet exigi dispensatio.

QUÆSITUM XXII.

Quid dicendum de matrimonio inter baptizatum & non baptizatum.

R. Tale Mat: est inualidum, etsi post matrimonium alter eorum baptizetur. Immo si Christianus cum Catechumena credente contrahit, inualidum est matrimonium. Non autem est inualidum matrimonium personæ catholicæ cum hæretica, sed mortaliter illicitum, vt innuit *Mosc: 2. p. Tyroc: §. 4. n. 36.* Sed Nau: Azor & Sanchez relati *in addit. Sà n. 8.* non damnant mortalis matrimonium catholici cum hæretica, vbi hæretici cum catholicis permixti viuunt.

Si prædicta disparitas cultûs, quod videlicet vnus sit baptizatus & alter non baptizatus, contingat post matrimonium, non dissoluitur matrimonium. Matrimonium enim paganorum, nō dissoluitur per hoc solùm, quod alter coniugum ad fidem conuertatur, *ex C. gaudemus, de diuortio.* Quod intelligitur, si matrimonium fuit contractum sine impedimento iuris naturalis, licèt fuerit contractum cum impedimento iuris canonici tantùm. Vnde potest coniux conuersus ad fidem, cum non conuerso habitare sine iniuria creatoris.

Dixi, sine iniuria creatoris nam si coniux persistens in infidelitate nolit cum conuerso ad fidem habitare, nisi cum iniuria creatoris, hoc est Deum blasphemando, eius laudes audire renuendo, coniugem ad fidem conuersum scandalizando, ac seducendo, matrimonium etiam consummatum dissoluitur. *S. Th: in supp: q. 59. a. 5.* tuncque conuersus ad fidem potest aliam vxo-

rem ducere. Idem est, si coniux infidelis discedit, nolens cum coniuge ad fidẽ conuerso habitare. quod patet ex 1. ad Cor. 7. quod si infidelis discedit, discedat non enim seruituti subiectus est frater id est liber manet à matrimonii iugo, vt communiter explicant.

Et quidem secundùm aliquos matrimonium statim ac infidelis discedit, aut cum alio habitare non vult, nisi cum iniuria creatoris, dissoluitur. Sed secundùm *S. Th: loco cit: ad 2.* non dissoluitur, quousque fiat aliud matrimonium, cuius signum est, si infidelis conuertatur, qui fuit ad fidem conuersus, nondum coniugatus, ad eum redire tenetur idque facere potest absque nouo cõsensu, & tunc contractus ciuilis matrimonii, eleuatur vt sit Sacramentum.

Quòd si coniux ad fidem non conuersus nimiùm distet vt requiri non possit, quid agendum? Sanchez putat nihil vltra requiri. nam moraliter certum est, quòd nolit conuerti & domum relinquere. Pontius requirit dispensationem summi Pontificis. *In summa Dia. v. imp. mat: n. 10.* vtraque opinio iudicatur probabilis. Hic casus in partibus nostris facilè euenit, dum v. g. Turcæ vel Tartari baptizantur.

Cæterùm si coniux præsens ad fidem non conuersus velit pacificè sine iniuria creatoris cohabitare alteri ad fidem conuerso, hic non potest aliud matrimonium inire. *S. Th: loco cit:* licet possit libere discedere à non conuerso ad fidem.

dem. Verba enim Apostoli 1. ad Cor: 7. ego dico, non dominus, si quis vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. consilium tantùm continent.

Supponit ergo S. Th: posse coniugem conuersum ad fidem, cum non conuerso habitare, sine iniuria creatoris, & periculo subuersionis, aliàs non. sed ex Conc: Tol. 4. Cap: 61. debet statim separari.

Bonac: tamen *de Mat: q. 3. puncto 7. n. 6.* putat in casu supra posito matrimonium celebrari posse, & allegat aliquorum locorum consuetudinem, in quibus certum tempus assignatur, intra quod si alter non conuertatur, fit separatio. in eandem sent: inclinat *Mosc: loco cit: n. 25.* nec tamen S. Th: contrariatur, sed praxi aliquorum locorum probabile fundamentum habenti, fauet.

QVÆSITVM XXIII.

Si conuersus ad fidem recipiat sacros ordines, & vxor memor suæ salutis tandem conuertatur, an cum alio matrimonium celebrari possit?

R. Negatiuè. Si tamen solemniter profiteatur, vxor tandem ad fidem conuersa, cum alio matrimonium contrahere potest, licèt primum matrimonium in infidelitate fuisset consummatum. vtramque partem probat. *Bonac: de mat: loco cit: n. 9.*

QUÆSITUM XXIV.

Quando vis dirimit matrimonium?

R. Tunc vis dirimit matrimonium, quando vnus coniugum per violentiam aut metum iniustum, in virum constantem cadentem, & à causa libera illatum matrimonium contraxit etiam si interiùs habuerit consensum. *comm:* DD. etiamsi iurauerit. *Bonac: q. 3. de Mat: puncto 8. n. 26.* etiamsi consũmauerit *Candel. aureum n. 225.* citans S. Thom: est autem metus in virum constantem cadens, qui virum animo fortem frangit, qualis metus est diuturni & sordidi carceris, necis &c. in fœmina tamen ad metum in virum constantem cadentem; minus requiritur.

Validatur tamen Matrimonium, si ille qui antea fuit coactus, postea consentiat copulæ affectu maritali.

Qui ergo contraxit, per metum iniustè incussum, & in virum constantem cadentem, non potest accedere ad mulierem, cum qua sic contraxit, licèt ei mors immineat, cùm non sit sua. attamen ad euadendam mortem, potest accedere affectu maritali, & tunc validabitur matrimonium: nec erit necessaria parochi & testium præsentia; vt ex dicendis patebit. nam non est intentio Ecclesiæ annullantis, matrimonia coacta, impedire istum si velit contrahere, cùm lex in fauorem eius lata.

Dixi per metum in virum constantem cadentem

dentem. nam matrimonium ex metu leui, quamuis iniustè incusso contractum, secundùm communem sententiam valet; nisi desit consensus. quia qui ex metu leui operatur censetur liberè operari, cum posset metum deponere.

Et sic si puella metu reuerentiali mota consentit in matrimonium, valet. Vbi confessarij notent pro puellis, sæpè enim parentibus stante metu reuerentiali dicunt, faciatis vt vultis. in quibus verbis licèt non censentiant expresè ob verecundiam, consentiunt tacitè. *Samuel de Lublino V. filius n. 7.*

Secus est quando puella propter timorem parentum, quem præcesserunt comminationes, verbera, maledictiones & huius modi generis mala, consentit in matrimonium. tunc enim est nullum.

Dixi etiam superius, per metum iniustè incussum. nam metus in virum constantem cadens, iustè tamen incussus, non inualidat matrimonium, vt communiter DD. Vnde si iuuentus in stupro promittat matrimonium ne iudici & magistratui prodatur, valet matrimonium. quia iustè prodi poterat. nisi hoc fine incuteretur metus accusationis vt matrimonium contraheretur, tunc enim matrimonium non valeret. *Bonac: loco citato. num: 10.* Similiter si matrimonium promittat ne occidetur. quia metus occisionis pro stupro iniustè incutitur. si etiam iudex ei quem ad mortem, vel ad aliam pœnam grauem damnare de-

buerat

buerat, offerat in matrimonium filiam, occisi, matrimonium non est inualidum. quia metus iustè incutitur ad compensandum damnum. Non verò validum matrimonium: si iudex promittat liberationem, vt filiam suam in vxorem accipiat, quia hoc non tendit ad compensationem delicti.

Nota. secundùm *Bon: loco cit: num:* 11. non iustè cogitur stuprator iudici proditus vt eam ducat, quam consentientem deflorauit, nisi aliùs titulus adsit. qualis titulus esset, si ibi esset lex recepta, præcipiens contrahere matrimonium cũ stuprata, vel si præcesserint sponsalia, vel promissio Matrimonii vt dicit Sanch. Lib: 4. disp: 14. n. 7. vel si inuoluntariè violata. vt dicit *Bon. loco cit:* addo, si quæ consensit, impraegnata.

QUÆSITUM XXV.

An Parentes possint cogere filios ad contrahendum?

℟. Quòd non, neque ad tale matrimonium, cùm filij habeant plenam libertatem, ad eligendum statum: vnde hac occasione non possunt exhæreditari. Possunt tamen parentes medijs suasionibus imò & increpatione paternâ absque vi & metu, quando adest iusta causa. v. g. quia indignum est matrimonium; impedire tale matrimonium vel inducere ad aliud.

Licèt autem filij non possint cogi, tenentur tamen sub mortali, consilium parentum petere; & deindè sic consultis parentibus, inire matrimonium.

nonium, quod placet. Nisi multum interfit vt filius tale matrimonium contrahat. v. g. ad componendas graues inimicitias &c. tunc enim sub mortali tenetur obedire parentibus: si nubere voluerit & non habet iustam causam resiliendi, *Moscic: quoad omnes partes loco cit. num: 30.*

Pro meliori horum notitia, scias ex *Trid: sess: 24. cap. 9.* Excommunicari DD. temporales, Magistratus, & alios iurisdictionem in foro exteriori habentes, sic cogant sibi subditos ad contrahendum matrimonium. Aliqui hanc excommunicationem extendunt ad parentes cogentes, Sed *Bonac: loco cit: num: 34.* cum communi DD. negat. immo negat extendi ad impedientes attento textu Tridentini. *Moscicensis 2. par. Tyroc: § 4. n. 31.* extendit ad impedientes. quod & alii docent.

QUÆSITUM XXVI.

An Sacer ordo dirimat Matrimonium?

℟. Ordo Sacer Matrimonium antecedens, illud dirimit. insuper taliter matrimonium contrahens excommunicatur, & fit irregularis; vt refert *dela Cruz de Matrimonio a. 3. n. 4.*

Ordo verò sacer matrimonio superueniens non dirimit illud, quamuis tantùm sit ratum. sicut dirimit professio solemnis. *Bonac: de Mat: q. 3. pun. 4. n. 60.* cum alijs DD.

Idem censeo de voto à Patribus Societatis peracto biennio emisso, quod de susceptione ordinis Sacri, per se loquendo.

QUÆSITUM XXVII.

Quid dicendum de eo, qui stante Matrimonio ordinatur?

℟. 1. Si reclamante vxore ordinatur, quàmuis id faciat matrimonio non consummato, manet irregularis etiam mortua vxore. *Ita in extrau: antiquæ, de voto.* Ordinis tamen susceptio valida.

Tenetur in sententia probabiliori ait *Ledesma apud dela Cruz* loco citato, intrare Religionem ante consummationem Matrimonij. Si non ingreditur tenetur post duos menses reddere debitum petitus. *Ita S. Th: q. 53. a. 3.* ipse vero non potest petere, & petenti ait D. T. non tenetur vxor reddere, nam recipiendo ordines cessit iuri petendi.

Si vxor consensit vt vir ordinetur priuatur iure petendi & tenetur vouere castitatem, immo si sit iuuencula cuius castitas periclitatur tenetur religionem intrare. Colligitur ex *S. Thoma loco citato art: 4. ad 2.*

QUÆSITUM XXVIII.

An ad valorem Matrimonii sit necessaria præsentia parochi & testium?

℟. Matrimonium clandestinum, hoc est in absentia parochi & duorum testium contractum est illicitum & nouo iure Tridentini nullum. Nec habet vim sponsaliorum. *Moscic: loco cit.*

cit: num: 32. Contrahentes tamen matrimonium sine Parocho & testibus quàmuis consumment, illud; possunt, si non obstat aliud impedimentum sine dispensatione de nouo in facie Ecclesiæ contrahere, illis tamen, & testibus sine præsentia parochi punitis. Nec obstant illa verba Tridentini, sint inhabiles ad sic contrahendum. Nam non debent intelligi quòd sint absolutè inhabiles ad cõtrahendum, sed quòd sint inhabiles ad permanẽdum simul durante matrimonio clandestino.

Necessariò ergo debet assistere Matrimonio Parochus contrahentium. Patet ex *Trid: sess: 24. cap: 1.* vbi dicitur. qui aliter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote, de Parochi vel ordinarii licentia &c. contrahere attentabunt, sancta Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit, & huiusmodi contractus nullos esse decernit. Et satis est vt assistat Parochus, alicuius contrahentium, etsi matrimonium celebretur in aliena parochia. Ex declaratione Cardinalium insinuata, *à dela Cruz q. 3. de Matrim: num: 7.* Qui etiam, ad aliquem locum diuertit propter negotium intentionem habens manendi ibi maiore parte anni, potest ibi contrahere. *Bonac: de Matr: q. 2. p. 8. num: 3.* cum aliis Doctoribus. Nam si potest ibi sepeliri & adstringi legibus, cur non poterit ibi matrimonium contrahere.

Quod si parochus sit ipso iure priuatus beneficio, modò in iudicio non fuerit illo legitimè priuatus: validè assistit Matrimonio. Quia ad-

huc est

huc est parochus cum titulo colorato, & errore communi vulgi. quæ autem fiunt ab aliquo cum titulo colorato, & errore communi, nec adest impedimentum Iuris naturalis vel diuini, sunt valida; etiam respectu illius qui scit verum titulum deesse. Et ob id validè assistit matrimonio cui non ex animo, sed fictè, proprius parochus dedit licentiam assistendi. Item cui datur licentia eò quod putetur esse sacerdos licèt non sit; quia adest error communis & titulus coloratus, nec adest impedimentum iuris naturalis vel diuini. Hæc probat *Bonac. loco cit.*

Licèt etiam Parochus adesse cogatur, valet matrimonium Nam sacerdos non est minister matrimonii, sed ipsimet contrahentes, quare nõ est necessarium vt assistat voluntarius. Idem sit iudicium de testibus. Immo etsi parochus affectet non audire obstruendo aures, claudendo oculos, valet matrimonium. Item valet matrimonium celebratum coram Parocho aut eius vicario, etsi Episcopus prohibuisset aliquos matrimonio copulare. Pro his insinuat declarationes Cardinalium *de la Cruz quæst: 3. de Mat: n. 9.*

Nec tamen Parochus est vnicus assistens Sacramenti Matrimonii, sed de licentia Parochi vel ordinarij, vel Vicarij generalis potest alius sacerdos assistere & non requiritur licentia in scriptis vel specialis ad istum actum. Sed sufficit verbalis generalis, ad omnia requisita pro officio parochi, nec tamen sufficit præsumpta. Sed debet es-

bet esse expressa, vt insinuat, ex declaratione Cardinalium *dela Cruz loco citato n. 7.* quam dare potest vicarius parochi licèt amouibilis habens facultatem administrandi sacramenta & assistendi Matrimonio. *Bonac: quæst: 2. de Matrim: pun: 8. n. 12.*

Parochus non Sacerdos potest dare licentiam, alijs assistendi matrimonio: licèt sit excommunicatus, suspensus, irregularis, & non toleratus. immo Sacramentorum administratione interdictus. Manet enim in possessione, dum Parochiâ non priuatur. *Ita Samuel de Lublino v. Matr: n: 18. cum alijs DD.*

Non obstantibus his quæ diximus. qui ex partibus, vbi Tridentinum est receptum; vadit, etiam per modumtranseuntis ad partes vbi Tridentinum non est receptum; valide ibi contrahit, licèt quandoque peccet. *Bonac: quæst: 2. p. 7. num: 2.* possumus enim vti priuilegijs regionis in qua sumus. nisi hoc fine vadat. Nam sic non contrahit. licèt oppositum doceat B*onac*: Pro nobis enim est declaratio sacræ Congregationis, anno 1628. insinuata in summa Dianæ. V. Imp: matrim: n. 28.

QVÆSITVM XXIX.

Quales testes esse debeant qui assistunt matrimonio?

℞. Hos duos testes à Concilio requisitos, debere esse rationis compotes, quicunq; illi

 sint.

ſint. vt conſanguinei, Religioſi, fœminæ, infames ſecundùm Couarr: & ſufficiunt etſi ad id non ſint vocati Immo etſi ſint coacti, vt declarauit ſacra Congregatio. de qua *dela Cruz loco citato num: 6.*

Non ſufficit tamen præſentia teſtium ſicut & parochi, phyſica tantùm qualem habet dormiens, & ſurdus. Sed requiritur moralis: ita vt aſſiſtant cum actuali aduertentia, & de tali contractu fidem dare poſſint.

QVÆSITVM XXX.

Quid de impedimento Raptûs dicendum?

℟. Inter raptorem & raptam; quàm diu rapta eſt in poteſtate raptoris non poteſt ſtare matrimonium. Et raptor auxiliantes, conſulentes, fauentes, excommunicantur. manent perpetuò infames. Quòd ſi ſint Clerici de proprio gradu decidant. Et tenetur raptor, raptam decēter arbitrio iudicis dotare, ſiue eam in vxorem ducat ceſſante raptu, & libertati reſtituendo, ſiue non. *Trid: ſeſſ: 24. cap: 6.*

Nota. Raptum tunc propriè committi quando mulier vi rapitur ad matrimonium non verò ſi rapiatur ob aliam cauſam; etiam causâ libidinis. *Sanchez.* Et declarauit ſacra Congregatio, quam inſinuat ſumma Dianæ. v. impedimenta. Matrim: n. 22.

Si puella non vi rapitur, non eſt verè raptus, ſed potius fuga. licèt hoc fiat inuitis illis ſub quorum

quorum cura manet, consequenter validè contrahitur matrimonium. *Diana parte 3. t. 4. resolutione 261. & alij DD contra Bonacinam.* Quia Tridentinum solùm respexit ad libertatem puellarũ, ne scilicet virgines nubere cogerentur. Hic autem nulla fit coactio. Item si quis rapiat sponsam suam inuitam; non committit verum raptũ nec inualidatur matrimonium. Si sponsa solùm contradicat raptui propter certos respectus, non verò contradicat matrimonio. *Ita aliqui apud Bonac: de matr: q. 4. pun: 18. n. 11.* à fortiori idem dicendum, si sponsa non inuita rapiatur. Nec in tali casu licèt parentes sint inuiti committitur verus raptus in iure Canonico vt habet *Bonac: Ibidem* consequenter validè contrahitur. Secus in Iure Ciuili.

TITULUS VI.

De modo occurrendi impedimentis, tum validãdo matrimonium inualidè contractum, tum dispensando.

Habet quæsita 6.

QVÆSITVM I.

Quomodo validandum est matrimonium, quod est inualidum defectu consensus interni?

 ℞. Suf-

℟. Sufficit si consensus de nouo præsterur ab eo, qui consenserat fictè, modo ille qui verè consenserat non reuocauerit suum consensum. nam ex parte vnius adsunt omnia ad contrahendum matrimonium. Ergo accedente consensu ex parte alterius nil deest. Ergo sic validatur matrimonium. nec est necessarium in hoc casu dicere aliquid illi, qui verè consenserat. nec est necessariũ aliquo signo externo exprimere consensum internum. Quia signum externum iam fuit exhibitum in contractu solemni. Secus dicendum est quando defuit consensus vtriusque: sic enim necessarius est consensus signo externo expressus Bonac: *de mat: q. 2. puncto 9. num: 1. & sequ: cum aliys.*

Sed quantum temporis debeat effluere inter consensum præcedentem vnius coniugis, & consensum nouum alterius coniugis, vt censeatur validari matrimonium? Respondet Nauarrus & Gutttieretz posse in tali casu validari matrimonium licet intercedat quodcunque temporis spatium. Nam quantùm præstat ad naturam Matrimonii materia & forma censetur esse simul moraliter, quàmuis consensus alterius præstetur post multùm temporis, modo alter non reuocauerit suum consensum.

Nota. Securiùs esse in prædicto casu validari Matrimonium per consensum vtriusque. cum Clemens VIII. responderit Rectori Romanæ pœnitentiariæ Soc: Iesu: requiri consensum vtriusque

que

que si vnus fictè consensit. *De quo in summa Dianæ. V. Matr: n. 10.*

QVÆSITVM II.

Quomodo validandum Matrimonium quod fuit nullum propter impedimentum dirimens?

R. Ad validandum Matrimonium quod fuit nullum propter impedimentum dirimens, necessarius est post acceptam dispensationem, vel impedimenti cessationem nouus vtriusque consensus signo externo expressus, nec sufficit consensus illius qui nouit impedimentum. *Ita communiter* nam sicut à principio requirebatur consensus vtriusque exteriùs manifestus, ita modo requiritur, cum prius matrimonium perinde se habeat ac si nullo modo fuisset celebratum.

Et sic quando matrimonium fuit inualidum propter impedimentum dirimens, tunc impedimentum obtenta dispensatione, vel cessante impedimento, manifestandum est coniugi illud ignoranti, quando manifestari potest absque graui periculo. Secus si commodè & absque graui periculo nequeat manifestari. Et hoc pacto intelliguntur clausulæ dispensationum. in quibus præscribitur coniugem admonendum de inualiditate matrimonii. Non enim credibile est obligare Summum Pontificem cum tanto incommodo.

Non negandum tamen est Matrimonium posse validari, etiamsi impedimentum non manifeste-

nifestetur, modo alter inscius impedimenti ita consentiat, vt dicat consentio quantùm possum, vel quantùm debeo. Quia positis his adest sufficiens consensus. Secus dicendum est, si coniux inscius inualiditatis prioris matrimonii intendat solùm ratificare præteritum Matrimonium quod credit esse verum, vt docet *Bonac: loco citato num: 7.*

Nota. Licèt metus grauis sit impedimentum dirimens, tamen quando matrimonium est inualidum propter metum grauem, solet doceri, quod sufficiat illud reualidare per consensum vnius vel internum vel vt securiùs externum. v. g. accedendo vel acceptando copulam affectu maritali. benè spectatâ saltem authoritate DD.

QVÆSITVM III.

Quomodo procedendum quando impedimentum nequit absque graui periculo manifestari Coniugi ignoranti illud?

℟. Quando vir est lætus, mulier v. g. dicat, ita te diligo quòd si non essemus coniugati, vellem de nouo tecum contrahere, & petat, à viro, vt in gratiam sui eadem verba repetat, vel saltim aliquo signo ostendat. *dela Cruz de mat. q. 3. n 5.* Caueat tamen ne ante validatum matrimonium petat vt reddat debitum. Docent etiam aliqui, quando, impedimentum vni coniugum notum, non potest absque periculo manifesta-

festari, nec consensus extorqueri, quod fit si vir non sit hilaris, nec velit respondere, & ex alia parte petat debitum, & vxor nequeat negare absque scandalo & ruina mariti, docent inquam sublato impedimento sufficere vt ipsa copulam habeat affectu maritali. Sed hæc sententia probabilis est, ob auctoritatem DD. & non ob rationem, *ait Bonac.*

QVÆSITVM IV.

Vt validetur Matrimonium antea inualide celebratum propter aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne vt de nouo contrahatur coram Parocho & testibus etiam si prius matrimonium fuerit malâ fide celebratum?

℞. Quòd non. Et desumitur ex praxi, vt ait Nauar: in manuali cap: 22. n. 70. quod intellige modò impedimentum sit occultum & sublatum, nec sit periculum vt probetur in iudicio, & matrimonium dissoluatur in foro externo. Item modò impedimentum sit ignotum parocho extra confessionem, & testibus, quando contrahebatur matrimonium, alias non possent testari de validitate matrimonii.

A fortiori non requiruntur benedictiones quando sublato impedimento reualidatur matrimonium.

Non loquor autem in resolutione data de

impedimento matrimonii clandestini. hoc enim reualidatur per præsentiam Parochi & testium.

QVÆSITVM V.

Quid faciendum post notitiam impedimenti dirimentis, contracto iam Matrimonio?

℞. Nec peti nec reddi debet debitum sub mortali, cùm non sint veri coniuges. Quo in casu consulat conscius impedimenti confessarium vel alium virum doctum quomodo se gerere debeat. Confessarius verò si prudenter putat se nihil profecturum propter maximam rei difficultatem non moneat sed in bona fide relinquat. *Moscic: p. 5. Element: ad Sacr: confess: de prudentia confessarij n.* 14. Cautè autem discurrat, ne de inualiditate scrupulum ingerat. Est autem in præsenti bona fides quando impedimentum nescitur, licèt peccatum adulterii, vel alterius criminis præcesserit. quòd si confessarius sperat se profecturum, debet monere vel etiam quantùm potest dispensationem procurare: si autem pœnitens malà fide, hoc est sciendo impedimētum dirimens, matrimonium contraxit, omnino confessarius moneat. Imò si parua spes emendationis, non absoluat, ne malo statui pœnitentis cooperetur.

Nota. vt possit confessarius cognoscere pœnitentem laborare ignorantiâ inuincibili, & bona fide procedere curet bono & prudenti modo intelligere an pœnitens putet se in bono statu cō-

stitu-

ſtitutum eſſe. Nam ſi putaret non in bono ſta-
tu ſe conſtitutum eſſe, iam non laboraret igno-
rantia inuincibili, nec bona fide procederet,& cō-
ſequenter eſſet corrigendus. Cautè tamen con-
feſſarius vt ſupra dixi diſcurrat, ne dubium ali-
quod ingerat pœnitenti, dum non adeſt ſpes e-
mendationis, non eſt autem ſpes emendationis
quando pœniteus ſaltim mediocriter ſuo obiecto
afficitur, ex alia vero parte non ponderat impe-
dimentum, quod maximè locum habet in rudi-
bus. Semper tamen in his debet conſiderari dif-
ficilis aditus ad Papam vel Legatum, vel ſaltim
ad Ordinarium loci. Hæc modo benè, & non
primo, occurrente in confeſſione caſu, conſi-
dera.

QVÆSITVM VI.

Quis diſpenſat in impedimentis dirimentibus Matrimonium?

℞. Papa diſpenſare poteſt in omnibus impe-
dimentis dirimentibus iure Eccleſiaſtico
introductis.

Imò & Epiſcopus poteſt in foro occulto cō-
ſcientiæ, ſi hæc ſimul concurrant. primò ſi im-
pedimentum ſit occultum. ſecundò ſi matrimo-
nium ſit publicum. tertiò ſi ſeparatio ſit maxi-
mè ſcandaloſa. quartò ſi ad Papam vel ad alium
habentem poteſtatem, propter legitima impedi-
menta, non adſit acceſſus. *ita Candel. aureum cum
alijs de Matr: circa finem.* Quod intellige modò

 matri-

matrimonium sit contractum bonâ fide, nam si contrahatur malà fide sciendo impedimentum dirimens, præsumitur summum Pontificem in tali casu sibi reseruare facultatem *iuxta Conc: Trident: sessione 22. cap: 5.* quod vult sic contrahentes separari sine spe dispensationis obtinendæ.

Potest etiam Episcopus per se vel per delegatum in vrgentissima necessitate dispensare in impedimento dirimente & antecedente matrimonium v. g. si iam parata sunt omnia ad Nuptias nec adest alia via euadendi infamiam vel suspicionem grauis delicti in confessione manifestati, vt docent aliqui *apud Bonac.*

Alii tamen securiùs dicunt, posse confessarium hoc remedio vti, vt sponsus voueat castitatem v. g. ad mensem vel duos. deinde dicat se castitatem vouisse, mandatumque à Confessario à matrimonio abstinere, donec dispensatio veniat. Caueat tamen ne dicat se ad mensem tantùm v. g. vouisse, ne audientes asserant sufficere dispensationem Episcopi, sicque remedium deludatur. Cæterum si nullum periculum infamiæ vel suspitionis delicti, apertiùs procedatur & dicatur vt modò sit solemnitas conuiuii, deinde adueniente dispensatione matrimonium celebretur.

TIT V-

TITVLVS VII.
De Diuortio.
Habet quæsita 9.

QVÆSITVM I.
Quid, & quotuplex sit diuortium?

℟. Diuortium est legitima vxoris & mariti separatio apud competentem iudicem cum causæ cognitione & sufficienti probatione facta.

Est duplex. Quoad thorum & quoad vinculum. quoad thorum contingit diuortium quando habitatio vel conuersatio mutua Coniugum ad tempus vel nulla temporis habita ratione interdicitur. Quo ad vinculum, quando matrimonium secundum substantiam suam in perpetuum rescinditur. quasi non fuisset,

QVÆSITVM II.
Quot modis soluatur Matrimonium quoad vinculum?

℟. Tot modis quot sunt impedimenta dirimentia & antecedentia matrimonium. Nam impedimenta sequentia contractum matrimonium non soluunt, cùm sit insolubile.

Sunt tamen nonnulla quæ soluunt matrimonium iam contractum. Sic professio solennis emissa in religione apptobata, & non solus ingressus ad talem religionem, soluit vinculum matri-

monii contracti rati & nondum consummati.

Conuersio etiam ad fidem altero remanente in infidelitate secundùm superiùs dicta soluit vinculum matrimonij licèt fuerit consummatum.

Idem à fortiori de morte, vnde licèt mortuus à mortuis resurgat, alter non manet obligatus nisi de nouo contrahat. Quod & procedit de religioso mortuo, qui si resuscitetur, non tenetur ad obseruantiam Religionis.

QVÆSITVM III.

Quando vnus coniugum fornicatur, quale Diuortium faciendum?

℟. In tali casu non est faciendum diuortium quoad vinculū. Matrimonium enim nō dissoluitur per fornicationrm vnius coniugum vt determinatur *in Trid: Seß: 24. can: 7.* Nec obstat illud *Math: 19. qui dimiserit vxorem & aliam duxerit, exceptâ fornicationis causâ, mœchatur.* nam illa exceptio solùm refertur ad dimissionem vxoris, vt docet *S. Thom: in supplemento quæst: 52. art: 5. ad 4.*

Solùm ergo potest vir dimittere vxorem & vxor virum, ob fornicationem. Nam fidem frangenti fides frangitur eidem. Et sic vt docet *S. Thom: art: 3. loco citato.* Si coniunx scit etiam in secreto alterum adulteratum esse, potest, nisi ex communicatione cogatur, ei debitum negare, quàmuis non possit sine iudicio Ecclesiæ ab eo separari quoad cohabitationem. *C. Porro. de Diuortio.*

uortio. Sed petere separationem. nisi alias adulterium, aut alia causa sufficiens pro diuortio sit notissima. *dela Cruz de Matr: q. 5. n. 4.*

Nec solùm tunc quando de fornicatione certò in secreto constat, licet petere diuortium, sed etiam quando suspicatio adest violenta, vt si inueniatur solus cum sola horis & locis suspectis. *Ita S. Thom: loco citato. art: 3. ad 4.*

QVÆSITVM IV.

An vir teneatur dimittere vxorem fornicantem?

℞. Vir tenetur dimittere vxorem fornicantem, aliàs non pœnitentem, ne peccato eius consentire videatur, & fauere incertitudini prolis. Et dimissio eius sæpe proderit vt corrigatur, ad quod tenetur vir, cùm sit caput. Et intelligitur conclusio regulariter. Nam si ex dimissione vxoris subtrahantur necessaria viro pauperi & infirmo, aut subeat periculum incontinentiæ, & aliàs non sequitur scandalum, & ruina aliorum, licèt virò sequatur infamia, non dimittatur cum tanto damno.

QVÆSITVM V.

In quibus casibus, non licet viro adulteram dimittere?

℞. In his: Primò si ipse ante diuortium etiam insciâ vxore fornicatus. quàmuis post vxoris fornicationem. vt docet *S. Thomas loco citato ar:*

to ar: 6. ad 5. Secundo. Si vir vxorem prostituit. vel sciuit quod adulteretur, & non prohibuit. Tertiò. Si vxor probabiliter credens suum virum obijsse alteri nupsit. Nisi scienter steterit cum secundo post aduentum primi. Quarto. si latenter est ab alio cognita sub specie viri. Quintò. Si fuit per vim oppressa. si tamen metu vel præcepto parentum, instantia consanguineorum vel simili causa fornicetur, non excusatur vt liberetur à diuortio. *Samuel de Lublino v. Diuort: n. 16.* Sextò si illam vir reconciliauit. Censetur autem reconciliare quòd carnaliter sponte & non ab Ecclesia coactus cognoscat, & sciens adulterium. Septimò. Si tempore infidelitatis vir dedit vxori libellum repudii, & mulier alteri nupsit, tunc si vterque conuertatur ad fidem tenetur vir vxorem recipere. *Ex cap: Gaudemus de Diuort: vide D. Thomam loco cit: a. 1.*

Addit Samuel de Lublino loco cit: n. 16. casum octauum, si vir contra voluntatem vxoris abstinendo præstet adulterandi occasionem. Non si prætextu alterius incommodi v. g. paupertatis. Sed Sà V. Diuort: n. 10. absolutè docet, quod vir non possit dimittere vxorem cui dedit adulterandi occasionem.

QVÆSITVM VI.

An Sodomia vel aliud peccatum contra naturam sit causa Diuortii?

℟. Sodo-

℟. Sodomiam actiuam vel passiuam & bestialitatem esse causam sufficientem diuortii perpetui. *Bonac: q. 4. de Matr: pun: 5. n. 4.* Nam per sodomiam & bestialitatem diuiditur caro coniugis cum bestia vel alio. Nec obstat quod in Tyrocinio artis pœnitentiariæ *secunda par: §. 4. n. 37.* dictum fuerit ob solam fornicationem carnalem esse perpetuum diuortium, hoc enim intelligendum est magis ordinariè.

Quando peccatum quasi sodomiæ committitur cum propria vxore, non est causa sufficiens diuortii perpetui, quia non diuiditur caro. *Bonac: cum aliis loco citato.*

Tamen quando vxor sollicitatur à viro ad tale peccatum discedere potest propter periculũ animæ donec vir resipiscat.

Pollutio etiam extraordinaria cum alia vel cum propria vxore non est causa sufficiens diuortii perpetui, quia caro propriè non diuiditur. Idem *loco citato n. 5.* potest tamen esse causa diuortii ad tempus, eò quod sit inductio ad peccatum.

Iuxta dicta intelligendus est *S. Tho: loco cit: ar: 1. ad 4.*

QVÆSITVM VII.

An sint aliæ causæ Diuortii?

℟. Diuortii temporalis plures causæ assignantur. Prima causa est hæresis. vnde si unus coniugum persistat in hæresi diuortium celebrari po-

ri poteſt, quàm diu perſiſtit. Imò tenetur coniux catholicus diuertere ab hæretico nolente reſipiſcere, quod poteſt facere etiam propria auctoritate. Siquidem iure naturæ obligatur cauere proprium animæ periculum, quod hic imminet ex tam vicino hoſte. Nam ex nimia familiaritate cum quibus frequentes ſumus, peſſimi mores trahuntur. *Moſc: loco cit:* in hoc & ſimili caſu non tam eſt diuortium quam ſimplex relictio coniugis.

Secunda cauſa eſt ſæuitia Mariti. Et intelligendum eſt de ſæuitia propter quam timetur graue aliquod malum, non verbera leuia. ſiquidem eſt licitum viro vxorem verberare, non paſſim ex leuique cauſa nec acriter, quamuis grauis cauſa per vxorem ſit data, ſed raro vrgenti ex cauſa atque moderate, quia acris verberatio Iudici eſt relinquenda. *Moſc: loco cit: n. 39.*

Quod ſi vxor iniuſte & grauiter verberata non tamen facto per iudicem diuortio diſceſſerit, repetenti viro cuius ſæuitiam veretur, non reſtituitur, niſi præſtitâ cautione, quòd reſtitutæ nullam inferet violentiam. Quæ cautio ſecundùm *Bonac: de Matr: q. 4. p. 5. n. 25.* debet eſſe pignoratitia vel fideiuſſoria Si ſpectatis nõnullis circumſtantiis non ſufficiat iuratoria. Si verò tanta ſit viri ſæuitia vt vxori timenti de ſecuritate nequeat vllo modo prouideri, tunc vſque ad cauſæ deciſionem alicui probæ & honeſtæ mulieri committatur cuſtodienda.

Tertia.

Tertia. Si vnus coniugum machinatur alteri mortem. Et sufficit huius machinationis vehementissima suspicio. *Samuel de Lubl: V. Diuort: n. 9.*

Quarta. quando delictum vnius est causa grauis damni alterius, vt quando vxor est venefica, grauiter nocens familiæ maleficiis. Imò licèt tantùm sit venefica commercium habens cũ dæmone, digna est diuortio.

Quinta. quando furia vnius coniugis ita est vehemens vt alter coniux cohabitando subeat periculũ vitæ. Sed istæ tres causæ immediatè positæ, reducuntur ad sæuitiam.

Sexta. quando vnus coniugum inducit alium ad quoduis peccatum. v. g. si in domum suam adducat parum pudicos, sitque ita incautus vt aliquo ex illis relicto exeat, ipsa verò sollicitetur ab illo verbis, nutibus, aut tactibus. Maritus verò rogatus ab vxore ne eos admittat, negligat. Non tamen potest discedere á viro ministrante ei alimenta ex vsura, furtoque acquisitis rebus. Quia quando vxor aliunde alimenta non habet excusatur istis parcè vtens iuxta decentiam sui statûs. quàmuis maritus efficiatur impotens ad restituendum iniustè parta. *Mosc: loco cit. n. 38.*

Sed si vir nollet desistere ab vsuris & furtis posset à tali discedere. ita aliqui *à Sa tacitè relati. V. Diuort: num: 5.* licèt ipse in oppositum inclinet. Has causas reducit *Mosc:* ad triplex crimen.

QVÆSITVM VIII.

An vxor possit recedere à Marito propter morbum gallicum vel amentiam?

℞. Samuel de Lublino loco citato n. 15. Negatiuè nec ob lepram quæ etiam est contagiosa. præterea nec ob amentiam, nisi immineat sibi probabile mortis periculum. Cæterum doctrina *S. Thomæ in sup: q. 64. a. 1. ad 4.* de lepra hæc est. Vxor viro leproso tenetur reddere debitum, non tamen tenetur ei cohabitare. quia non tam citò inficitur ex coitu sicut ex frequenti cohabitatione. & quàmuis proles generetur infirma tamen meliùs est ei sic esse quàm non esse. hæc D. Th.

QVÆSITUM IX.

De reditu Coniugis nocentis ad innocentem post celebratum diuortium?

℞. Coniux innocens post diuortium ritè celebratum non tenetur recipere coniugem nocentem etiam correctum & suppliciter veniam petentem. cùm iam nocens amiserit ius. Etiamsi innocens post diuortium fornicatus esset. vt docet *S. Th: in supp: q. 62. a. 6. ad 4.* ad cauendũ tamen periculum animæ & scandalum potest, cogi à iudice vt coniugem nocentem recipiat.

Quando vero innocens reuocat nocentem, tenetur redire. *S. Th: loco cit: ad 3.* quia illa sententia lata est in fauorem innocentis, & sic non

debet

debet eius iuri præiudicare. Nisi nocens per diuortium separatus de licentia innocentis castitatem vouisset aut religionem intrasset. *S. Th: loco cit:* Ledesma tamen *cap: 29.* de matr: nullam requirit licentiam. nam qui diuortium fecit eò ipsò ad tale votum licentiam dedit.

TITVLVS VIII.

De Matrimoniali Debito.

Habet Quæsita 14.

QVÆSITVM I.

An coniuges teneantur sibi mutuò debitum reddeie?

℟. Coniuges tenentur sibi mutuò debitum reddere, etiam interpretatiuè & implicitè petentes, vt docet *S. Th: in supp: q. 64. a. 2.*

Quare sine rationabili causa debitum negans, mortaliter peccat, nisi alter remissè petat vel nolit negantem tam rigorose obligare. Fundamentum conclusionis sumunt Theologi *ex primæ ad Corint: 7. Vir Vxori debitum reddat.*

QVÆSITVM II.

An coniuges quandoque excusentur à redditione debiti?

℟. Coniuges sæpè à redditione debiti excusantur. Primò ob salutis periculum v. g.

si fœmina in partu moreretur conceptâ prole. In dubio verò an debitum noceat saluti, non tenetur reddere. Secundò si proli iam conceptæ, à fortiori si proli animatæ periculum abortûs immineat. animatur autem proles, si mas post dies 40. fœmina post dies 80. Tertiò excusantur coniuges à redditione debiti, si mulier non habeat nutricem. fœcundata enim mulier lac amittit. Quartò. si multi filij, nec adest, vnde alantur. Quintò. Si febri coniuges laborent, non autem si capite mediocriter, vel dente molari. *Mosc: 2. p. Tyr: in speculo part: n: 25.* Sextò. Si statim post prandium petant. cùm copula tunc sit grauis detrimenti causa. Septimò si vnus ex coniugibus nimis frequenter petat vel formaliter ebrius sit. cum tunc irrationabiliter petat. Octauò. leprâ, vel simili morbo laboranti non est obligatio reddendi debitum cùm periculo infectionis, nisi hic defectus notus fuisset ante contractum Matrimonium, tunc coniux sanioris corporis cessit iuri suo. nec obstat quòd ex tali coitu generetur infirma proles. quia si coniugis infirmitas est perpetua, non sunt coniuges perpetuò priuandi iure petendi & reddendi debitum ob prolis infirmitatem. Nono. innocens si per excommunicationem, vel superioris præceptum compellatur habitare cum adultero per hoc non tenetur ad debitum. *Samuel de Lubl: V. Diuort: n. 11.* Decimo. non tenentur coniuges reddere debitum ante duos induciarum menses, neque ante nuptiales be-

les be-

les benedictiones. denique si sit rationabilis causa negandi debitum.

Scias. in his attendendam prolixitatem temporis, quo debitum negatur. periculum incontinentiæ, & causam ob quam debitum negatur.

QVÆSITVM III.

An fœmina peccet mortaliter, negando debitum, quando experta est se non posse filios in lucem viuos edere?

℞. Quòd non. quia magnum vitæ periculum subit ex morte fœtus in ventre. potest tamen petere cum tali periculo ad euitandum graue periculum incontinentiæ. nam eligit minus malum ad vitandum maius. *Bonac: de Mat: q. 4. p. 1. n. 14. cum Led: Vict: & alijs.*

QVÆSITVM IV.

An accedere ad menstruatam sit peccatum mortale?

℞. Esse veniale secundùm Caiet: V. Mat: & alios. menstruata non tenetur reddere. eò quòd non sit obligatio reddendi quando adest turpitudo ex parte actûs vt comm: docetur. est autē in præsenti turpitudo ex parte actûs, vt dictū est.

Quòd si menstrum est perpetuum, nec veniale est à tali petere, nisi graue vitæ periculum immineret. tunc enim etiam mortale esset ad mēstruatam accedere.

QVÆSITVM V.

An vnus coniugum possit vouere continentiam sine consensu alterius?

R℞. Verbis S. Th: *in suppl: quæst. 64. art: 4. ad 3.* Circa hoc duplex est opinio. quidam enim dicunt, quòd vnus absque consensu alterius potest vouere quòd non petat debitum, non autem quòd non reddat. quia in primo vterque est sui iuris, sed non in secundo. Sed quia si alter nunquam peteret debitum, ex hoc alteri matrimonium onerosum redderetur dum oporteret vnum onus semper petendi debitum subire, & ideo alii probabiliùs dicunt, quòd neutrum potest sine consensu alterius vouere. Hæc S. Th: doctrina non intelligitur de viro parum verecundo.

Nota, doctrinam S. *Th: non contrariari dictis tit: 4. q. 4. §. 9.* qui verò. cùm votum validè emissum, non tam facilè in toto cesset.

QVÆSITVM VI.

Quid in casu si ambo coniuges conueniant in vouendo castitem?

℞. Si ambo coniuges conueniant in vouendo castitatem, probabile est quòd si vnus petat debitũ alter non possit reddere cùm vterq; tũc renunciauerit iuri petendi. Sed etiam probabile, si vnus petat etiam implicite tantùm, alter teneatur reddere, cùm per votum etiam in

conue-

conuenientia factum, neuter amiserit ius ex iusti tia petendi. quàmuis sic petens debitum, peccet contra votum *Bonac: q. 4. de Matr: p. 3. n. 8. cum alijs DD.* & idem, si vnus coniux de alterius licentia emisit votum de non reddendo debitum. *dela Cruz q. 6. de mat: n. 2.* per hoc enim non transfertur dominium, quod habetur in corpus alterius.

Hoc tamen securiùs, qui consensit in votum vxoris, potest tuta conscientiâ petere, si solùm permisit eam facere, quicquid velit.

QVÆSITVM VII.

Dubitans de valore Matrimonii an possit petere vel reddere debitum?

℞. Circa hoc iam aliquid dictum tit: 4. circa finem q. 7. addo tamen, si vterque dubitat rationabiliter de valore matrimonii, & non dum adhibita diligentia, non potest reddere debitum petenti, quia non habet ius petendi nondum adhibitâ diligentia. *Bonac: loco cit: p. 4. n. 7.* Si adhibita diligentia potest & reddere, & petere. *dela Cruz q. 3. n. 1.*

Dixi rationabiliter. nam si dubium parum fundamentale, iudicio prudentis deponatur.

QVÆSITVM VIII.

An debitum reddendum ei, qui illicitè petit?

℞. Si illicitè petat ob solam circumstantiam personæ, quia v. g. voto castitatis se obstrinxe-

ſtrinxerat, alter tenetur, & ex iuſtitia, & ſub mortali reddere. hanc probat *Bonac. loco citato p. 3. n. 3. allegans comm. DD. & patet ex q. 6.* idem procedit de ſene, ſterili, prægnante, licèt multoties peccare poſſint venialiter petendo debitum, his enim ex iuſtitia & ſub mortali reddendum,

Secundò. Si illicitè petat ob circumſtantiam actûs, non eſt reddendum debitum v. g. petit retro accedere, in vaſe tamen debito, & ſine periculo effuſionis. *Arm: V. deb: n. 6. & alij.* niſi adſit neceſſitas, quia vir v. g. pinguis. Sententia tamen Sanchez & aliorum etiam probabilis, quod taliter petenti reddendum debitum, quia ſic reddendi debitum ordinariè eſt neceſſitas, cùm aliàs ſoleant oriri rixæ.

An verò poſſit vxor licitè petere & reddere debitum Marito qui ſolet in fine copulæ membrum extrahere, & extra uas ſeminare, approbare vereor, cum his quos citat *Pontius lib: 10. c. 11. num: 3.*

Nec obſtat quòd petens vel reddens coöperetur actioni quæ ex ſe poteſt benè fieri. nam & ille qui domino aſcendenti per feneſtram ad ſtuprandam virginem ſcalam tenet, coöperatur actioni quæ poteſt quantùm eſt ex ſe, & genere ſuo, benè fieri mortaliter tamen peccat, vt determinat Innocentius XI. damnando propoſitionem 51.

Quæ-

QVÆSITVM IX.

An actus Matrimonii possit exerceri sine omni peccato?

R. Duobus modis possunt coniuges exercere actum matrimonii sine omni peccato, scilicet si intendant prolem vel debiti redditionem. aliàs semper est ibi peccatum ad minus veniale. *S. Th: in suppl: q. 49. a. 5.* sufficit autem hæc intendere virtualiter seu implicitè.

Quare conuenire cum vxore ad cauendam incontinuentiam, aut fornicationem in se, est veniale. *S. Th: loco cit: ad 2.* Dicit enim, si intendat vitare fornicationem in se, sic ibi est aliqua superfluitas. & secundùm hoc est peccatum veniale Nec ad hoc matrimonium est institutum, nisi secundùm indulgentiam, quæ est de venialibus. Sic S. Tho. alii oppositum tenent, & taliter conuenientem peccati venialis non damnant.

Conuenire tamen ad vitandam incontinentiam alterius coniugis, non est veniale. quia sic est quædam redditio debiti. *S. Th: ibidem.*

Conuenire etiam cum coniuge propter sanitatem est veniale. *S. Th: loco cit: ad 4.* à fortiori conuenire propter solam delectationem est veniale. *S. Th: loco cit: ar: 6.* & determinat Innocent: XI. dum hanc propositionem damnant. Opus coniugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.

QVÆSITVM X.

Quando peccant coniuges mortaliter, exercẽdo actum Matrimonii?

℞. Peccant mortaliter coniuges, extra vas naturale, & legitimum, copulam habentes, aut extra vas seminantes. Et quoties voluntariè impediunt conceptionem fœtus. Tactus etiam & amplexus coniugum si ex eis sequatur pollutio extra vas sunt peccata mortalia.

Quòd si fœmina à parte superiori maneat, seu à latere accedat, non est mortale nisi esset periculum effundendi seminis extra vas. Imò non est mortale secundùm Samuelem de Lublino & alios *V. Debitum n.* 4. si vir etiam non vrgente necessitate, retro ad vas tamen legitimum accedat, veniale tamen grauissimum docet *Bon: q. 4. de matr: puncto 13. n. 2.* accedere etiam ad suam imaginando aliam, est mortale.

QVÆSITVM XI.

Quando peccant coniuges non complentes copulam?

℞. Si vir habens copulam cum vxore non seminet cùm possit, peccat mortaliter. præcipuè si iam fœmina seminauit, nam tenetur perficere opus suum. *Ledesm: cap: 9. de Matr: & alij.* ex causa tamen vrgentissima potest vir relinquere imperfectam copulam, etsi fœmina iam seminauerit. Et est probabile mortaliter non pecca-

peccare eum qui non seminat quia valde debilitatur. *Ledesm: & alij.* nam ista copula licèt non assequatur finem principalem qui est generatio, vitat tamen fornicationem quæ est finis secundarius.

Vel si honestas ita suadeat v. g. quod aliquis interea superueniat. & hoc est probabile, licèt alioquin secutura pollutio extra vas. cum hæc pollutio non censeatur voluntaria, sed præter intentionem vt docent aliqui apud *Bonac: q. 4. de Mat: pun: 10. n. 16.*

Docet etiam *Arm: V. Debitum n. 9.* non esse mortale si coniuges incœpto coitu, vnus de alterius consensu desistat ab actu, sine periculo tamen pollutionis.

QVÆSITVM XII.

An liceat petere debitum diebus sacris?

R. Nullum tempus sacrum impedit debiti redditionem. *Arm: V. Deb: n. 10. cum Palud:* licèt sit bonum his diebus abstinere. Magis tamen inconuenit die ante Eucharistiæ sumptionem vel ipsa die sumptionis exigere debitum, ob Eucharistiæ reuerentiam, nisi alter coniugũ nimis instet. tamen si fiat non iudicatur mortale à Theologis. Quòd autem Concilium Eliberitanum dicat hominem ante sumptionem debere abstinere à propria vxore tribus, quatuor, aut octo diebus, consilium tantùm est.

Duo tamen præter alia sunt, quæ coniugibus cu-

bus reuerentiam erga hoc Sacramentum inculcant. Primò si panes Propositionis ab his qui vxorem tetigerant comedi non poterant, quantò magis panis ille qui de cælo descendit. Secundò Regem Oza 1. Paralip: cap: 13. manum suam ad Dei arcam extendentem, ne boum exorbitantia caderet, fuisse à DEO percussum, moxque exspirâsse quòd nocte præcedenti vxorem cognouerit, vt affirmant expositores.

QVÆSITVM XIII.

An liceat petere debitum in locis Sacris?

℟. Si coniuges diu cogantur habitare in Ecclesia, nec extra ad coitum exire possint, non peccant tunc còëundo. Nec violatur Ecclesia etsi talis coitus publicetur. *dela Cruz q. 3. de sacrificio Missæ. n. 3. cum Silu: & Victoria.*

Et minor necessitas requiritur, vt res habeatur cum vxore, in locis Ecclesiæ adhærentibus, vt in loco turris vel cæmeterio.

At si coniuges sine causa in loco sacro còëant vtpote si possint exire ad coitum extra locum sacrum, aut si per breue tempus cogantur esse in loco sacro, & facilè possint abstinere à coitu ibi, peccant mortaliter peccato sacrilegii petendo & reddendo debitum, & violatur Ecclesia, si coitus publicetur. *dela Cruz cum Led.*

QVÆSITVM XIV.

Quis dispensat cum eo, qui vouit castitatem, & matrimonium contraxit, ad hoc vt petat? reddere enim tenetur.

℟. Papa, vel si difficilis aditus ad Papam, & periculum incontinentiæ, Episcopus. hoc enim votum vt suppono est absolutum & perfectum licèt ex accidenti hic & nunc habeat statum imperfectum. Quare Confessarius regularis in tali casu non dispensat. solùm enim virtute priuilegiorum dispensat in votis quæ sunt per se Episcopalia, non verò quæ per accidens, vt est in præsenti. Oppositum reputat probabile *Antonius à Spiritu Sancto in Directorio Regul: t. 2. d. 3. Sect: 2. §. 2. & refert Auersam, Murtiam, Pasqualigo* probatque ratione, quam vide. Regulares quibus priuilegia vix aliqua, videant quid agant. Cùm eo tamen qui in Matrimonio etiam de licẽtia alterius vouit castitatẽ potest dispensare confessarius regularis. cùm tale votũ non sit votũ perfectum castitatis, adhuc enim stante tali voto manet per se & non tantum per accidens obligatio reddendi debitum, vt patet *ex q. 6. & quæst: 8.* Suppono autem hic vota imperfecta castitatis non esse Papæ reseruata, de quo in materia de voto, posseque Regulares virtute priuilegiorũ in illis dispẽsare vt docet. *Antonius à Spiritu*

Sancto. loco citato. dela Cruz de priuil: Reg: lib: 2. c. 6. d. 8. & alij.

Et hæc sufficiant in honorem Christi mei Crucifixi. Matris eius Sanctissimæ. Sanctorum & Sanctarum Dei.

Pro maiori sufficientia videantur dicta 2. *parte*. Tyr: Artis Pœnitentiariæ de peccatis capitalibus. §. de luxuria, & dicta in fine 3. *par.* eiusdem Artis Pœnitentiariæ.

VITA

Serui Dei Nicolai Moscicensis

Ex actis Capituli Generalis, Valentiæ, 1647. celebrati, de verbo ad verbum desumpta.

P. *F. Nicolavs Moscicensis S. Theol: Doctor, vir Religiosissimus, 58. annis in Religione peractis, nullius inquam mali nominis, aut turpis famæ macula laborauit, Constitutionum Ordinis, præcipuè silentii, rigidissimus obseruator, ambitionis & præeminentiarum capitalis hostis, multis ante obitum suum annis omnibus Religionis officijs, & gradibus valedixit. In absoluendo diuino officio,*

& Sa-

& Sacrosancto Missæ Sacrificio, scrupulosissimus; cæremonias Ordinis exactissimè ab omnibus obseruari faciens, grandæuam senectutem in pura & literali Constitutionum nostrarum obseruantia finire satagebat. Literarum peritissimus, in enodandis Casibus Conscientiæ, & difficillimis iuris Ecclesiastici locis interpretandis tanta fælicitate pollebat; vt ad eum summi Regni Antistes, tanquam ad Oraculum confluerent. Multa præclaræ doctrinæ suæ reliquit monimenta, præcipua ista sunt. Rudimenta Logices doctissimè simul & clarissimè collecta. Tyrocinium Artis Pœnitentiariæ. Elementa ad sacras Confessiones. Examen approbandorum. Academia Pietatis. Infirmaria spiritualis, & rudimenta Christianæ perfectionis. Ad SS. Trinitatem specialiter deuotus, ipso die festo, Sacrosancto Missæ Sacrificio deuotissimè peracto, apoplexiâ correptus, in Conuentu Crac: eiusdem SS. Trinitatis placidissimè obdormiuit. Cuius sanctitatem mira populi deuotio, cum præcisione illius vestium, Cinguli & Rosarij, testificata est.

